

శ్రీరస్తు.

శ్రీ గణేశాయ నమః.

Tel. 1568

శ్రీమన్మహిమంబల మండనాయమాన చోళచేశాంతర్వక్తికంఠమాణిక్యభూసురాగ్రహారసివాసిధిః

శ్రీమత్సకలశుభిస్తుతిపురాణేతహాన సర్వరహస్యాభావకాశతైః

వాఙ్మాలవంశపయః సారావార రాకాసుధాకర పండితవైభవైః

శ్రీమైద్యనాదదీక్షితైః

బసుపరాశర యాజ్ఞ జల్యాని సకల భుజా శాస్త్రీభాసంగహణపూర్వకం హేమాద్రి మాసవా చార్యాది

సిబంధనగ్రంథకర్తృమతమస్మదైవ వీరభుజాశాస్త్రీనపేక్షం నిఖిలలోకోపకారధియావితతి తే

స్తుతిముక్తాఫలై

పరిచ్ఛేర సప్తకసంశోభిత భుజా శాస్త్రీ ప్రథమ పరిచ్ఛేదరూపః

వర్ణాశ్రమధర్మకాండః.

శ్రీమదాత్రేయ గోత్ర పవిత్ర ఫల ముక్తాఫలాయమాన శ్రీమంగమాంబాజాని

శ్రీవేంకటేశ్వర విద్యచ్ఛిఖామణేస్తవయేన

సజ్జన విధేయేన

చావిష్ణోరామస్వామిశాస్త్రిణా

61.45356
1993

చానాచేశ్ఠితమనజననకాశానానీతతాళపత్రాదిలిఖితగ్రంథజాతమనీకవారమామూలాగ్రమూలాభ్యా

పండితసహాయేనయథామతపరిమృద్ధం

అదిసరస్వతీనిలయము ద్రాక్షరశాలాయామ్

చిత్రభాస్వతోజః కృష్ణపరిచయీ బుధవాసరే

సుప్తముత్రితోయం

విజయతేతరామ్.

౧౮౮౭సం.

మంగళమస్తు.

శ్రీ ప్రకటనపత్రిక.

ఆస్తిక మతావలంబులగు సకలసుజనులకు నిందువలనవిన్నవించునది యేమియనిన

దక్షిణ దేశమున గావేరీతరమునందు గనుపట్టుకండ్రమాణిక్యము అనుగ్రహరమునందునివసించు ధూనురోత్తములలో నగ్రగణ్యులును, సకలవేదశాస్త్రపురాణార్థక రహస్యపరిజ్ఞాతులును, వాధూలకల కలశార్ణవపూర్ణచంద్రులునునగు వైద్యనాథ దీక్షితులవారు, మన్వాది ధర్మశాస్త్రములను, మాధవీయాది నిబంధనగ్రంథములను జక్కగఁబరిశీలించి, వానిలోనిసారాంశమును సంగ్రహించి, ఇతరగ్రంథముల నపేక్షింపకయేయెల్లధర్మములను దెలిసికొనునట్లునులభ్యతైలినివర్ణాశ్రమధర్మాదిపరిశ్చేదన ప్రకపరిశోభితంబుగ వైద్యనాథదీక్షితీయము, అయి, ఎల్లధర్మశాస్త్రములలోనిసారాంశముగఁజేసి, స్మృతిముక్తాఫలము అనియుఁబేర్కొనఁబడుధర్మశాస్త్రమునురచియించిరనుటస్వజనులకుదితంబేకదా. ఇపుడాధర్మశాస్త్రమునుధర్మజ్ఞానువులగువారికినులభ్యక్రయమునకేలభింపఁజేయునట్టిలోచించి, మొదటిదైనవర్ణాశ్రమ కాండమునుముద్రించితిమి. ఇదికడతెల్లముద్రించియైన పిమ్మటన ప్రకాండములు నొకతూరిగాపుచ్చుకొను వారికిచ్చుటకంటె, చందాదారులుగానేర్పడియొక్కొక్కకాండముగాఁబుచ్చుకొనువారికి స్వల్పక్రయమున కియ్యఁబడును. తక్కినవారికికడపటనేర్పడు నిబంధననొప్పన సధికక్రయమునకే యియ్యఁబడును. కనక. చందాదారులుకాఁగోరువారు, ప్రస్తుతము అచ్చవేయఁబడియుండువర్ణాశ్రమధర్మకాండమునకు- ప్రతి- గి-రూ-౧-౮-౦- క్రయమునర్జయింపఁబడియున్నది. ఆక్రయముతోడఁదామచందాదారులయనందులకు గులుతుగా, అచ్చవేయింపఁబోవుగ్రంథ భాగమునకుఁగాను - ప్ర- గి- రూ- ౧- ౦- ౦- చొప్పునపంపి ముద్రించియైనగ్రంథమునుదెప్పించుకోవలయును. అట్లుధరావస్తుపంపనవారు చందాదారులలోచేర్పబడరు గ్రంథమునుపంపుటకుఁబట్టెడు తపాలాఖర్చుగ్రంథమును తెప్పించుకొనువారే పెట్టుకోవలసినది - ఇప్పుడు ముద్రితమైనగ్రంథమునకు- ప్రతి- గి-తపాలాకూలి సుమారు- ౦- ౨- ౦- అగును- చందాలుచేయుటయంద చిచ్చగల మామిత్రులుకొందఱు నెలనెలకుసంచికపంచికగాఁబుచ్చుకొనుటకన్నను బిక్కొక్కకాండమాగా బుచ్చుకొనుటయనుకూలమని నెలవిచ్చినందున వారియభిప్రాయముననుసరించియట్లు చేయుయత్నించితిమి- కాఁబట్టి శీఘ్రకాలములోనే ఆచారకాండము మొదలయినతక్కినకాండములనుముద్రించిపందాదారులగు వారికిసంపూర్ణస్థ ప్రిసకలుగఁజేయుచున్నారము.

మఱియు, అష్టోత్తర శతోపనిషదధఃప్రతిపాదకమై, ముముక్షుజనాపేక్షితమై, ధర్మాద్వివతుర్విధ పురుషార్థసాధకంబైయొప్పనట్టి జ్ఞానవాసిష్ఠము. అనును త్రమగ్రంథమును ముద్రింపఁబూని- అందుజ్ఞాన కాండమునుముద్రించియొన్నాము- దానిక్రయము- చందాదారులకు- ప్రతి- గి- రూ- ౩- ౮- ౦- వలయు వారుపోస్తేజీతోడక్రయమునుపంపి తెప్పించుకోఁగోరుచున్నాము.

చెన్నపట్టణము తండూరురైటులోనుండు. ఆదిసరస్వతీనిలయముద్రాక్షర శాలాధికారులగు- వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలవారికి అనుమానవ్రాయుపత్రికలకు వైవిలాసమువ్రాయవలయు.

౧౮౮౨నవంబరము. } ఇట్టి,
నవంబరు తే ౨౯ ది. } వైవావిళ్ల, రామస్వామిశాస్త్రిలు.

శ్రీరస్తు:

వైద్యనాథదీక్షితీయస్మృతిముక్తాఫల వల్లాశ్రమశ్రమకాండవిషయానుక్రమణికా.

పుటసంఖ్యా.

- ౧ ఇష్టదేవతాప్రార్థనా. *
- ౨ ధర్మప్రమాణనిరూపణమ్. *
- ౩ స్మృతిప్రమాణనిరూపణమ్. *
- ౪ ధర్మస్వరూపకథనమ్. *
- ౫ శిష్టలక్షణమ్. *
- ౬ సర్వవర్ణానాంస్వధర్మానుస్థానే ఫలనిరూ. *
- ౭ ఆచారప్రశంసా. (పణమ్) *
- ౮ సంచారలక్షణమ్. *
- ౯ స్మృత్యాదీనాంప్రశంసా. *
- ౧౦ శ్రుత్యాదీనాంబలాబలనిరూపణమ్. *
- ౧౧ స్మృత్యాదికర్తృనిరూపణమ్. *
- ౧౨ ధర్మదేశకథనమ్. *
- ౧౩ నిషిద్ధదేశకథనమ్. *
- ౧౪ యుగధర్మనిరూపణమ్. *
- ౧౫ యుగసామర్థ్యవర్ణనస్యప్రయోజనమ్. *
- ౧౬ కలియుగనిషిద్ధధర్మనిరూపణమ్. *
- ౧౭ కర్మపరిభాషా. *
- ౧౮ సృష్టిప్రకారకథనమ్. *
- ౧౯ వర్ణధర్మనిరూపణమ్. *
- ౨౦ యజనప్రకరణమ్. *
- ౨౧ యజ్ఞాదీనామవశ్యకతవ్యవృత్తకథనమ్. *
- ౨౨ యజనప్రకరణమ్. *
- ౨౩ అర్చయనప్రకరణమ్. *
- ౨౪ అధ్యాపనక్రమనిరూపణమ్. *
- ౨౫ ఉపాకరణమ్. *
- ౨౬ అనధ్యాయనిరూపణమ్. *
- ౨౭ దానప్రకరణమ్. *
- ౨౮ దానమంత్రకథనమ్. *
- ౨౯ దానపాత్రనిరూపణమ్. *
- ౩౦ అపాత్రస్వరూపకథనమ్. *
- ౩౧ ప్రతిగ్రహనిరూపణం. *
- ౩౨ బ్రాహ్మణస్వవృత్త్యంతరకథనం. *
- ౩౩ ఆచార్యునిరూపణం. *
- ౩౪ తుత్రీయధర్మాః. *
- ౩౫ వైశ్యధర్మాః. *
- ౩౬ శూద్రధర్మాః. *

పుటసంఖ్యా,

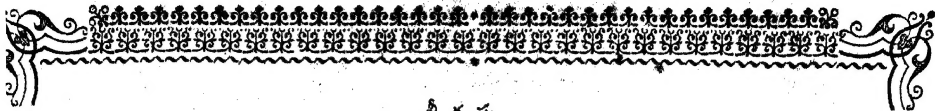
- ౫౦ బ్రాహ్మణస్వవృత్త్యంతరకథనం. *
- ౫౧ అనులోమజాతివివేకః. *
- ౫౨ కుండగోళకాదిజాతివివేకః. (ప్రత్యప్రాప్తిః) *
- ౫౩ అనులోమప్రతిలోమజాతానా మంత్రప్రసిక్య. *
- ౫౪ గర్భాధానాదివత్సారింశత్సంస్కారాః. *
- ౫౫ గర్భాధానం. *
- ౫౬ పుంసువనం. *
- ౫౭ సీమంతోన్నయనం. *
- ౫౮ జాతకర్మ. *
- ౫౯ నామకరణం. *
- ౬౦ కణవేధనం. *
- ౬౧ నిష్క్రమణం. *
- ౬౨ అన్నప్రాశనం. *
- ౬౩ చూడాకరణం. *
- ౬౪ స్త్రీశాంజాతకర్మాది. *
- ౬౫ అక్షరాభ్యాసం. *
- ౬౬ అనువసితధర్మనిరూపణం. *
- ౬౭ ఉపనయనం. *
- ౬౮ ఉపనయనగౌళకాలనిర్ణయః. *
- ౬౯ యజ్ఞపవీతప్రకరణం. *
- ౭౦ ఉపనయనదీక్షామధ్యే ఉపసేవనాపాయశ్చ. *
- ౭౧ దండధారణం. (స్తంభం) *
- ౭౨ అజినలక్షణం. *
- ౭౩ వస్త్రలక్షణం. *
- ౭౪ మేఖలాలక్షణం. *
- ౭౫ భిక్షాచర్యా. *
- ౭౬ సంఖ్యోపక్రమః. *
- ౭౭ సమిధాధానం. *
- ౭౮ జాతకర్మాదికాలాతిపత్తిప్రాయశ్చిత్తం. *
- ౭౯ ద్వాపృణభోజనసంఖ్యా. *
- ౮౦ మాతృతజస్వలాయంగభిక్షాంత్యంవశర్కషి. *
- ౮౧ ఉపనయనకర్తృనిరూపణం. (ధర్మః) *
- ౮౨ యమాశ్వాద్యుపనయనకర్తృనిరూపణం. *
- ౮౩ మాకోన్నత్యాద్యుపనయనాది. *
- ౮౪ ఔరసాదిచ్చాదశవిధపుత్రనిరూపణం. *
- ౮౫ తల్లిక్షణం. *

పుటసంఖ్యా:

౭౮	స్వీకారవిషయం:	౪
౭౯	గుర్వాదినిరూపణం-	౫
౮౦	మార్గప్రశాసనానియః-	౫
	అభివాదనప్రకారం:-	౫
౮౪	ప్రత్యభివాదనవిధి:-	౫
౮౫	బ్రహ్మచారిధర్మకాః-	౫
౮౮	వేదప్రతాని-	౫
	పునరుపనయనవిధి:-	౫
౮౯	బ్రహ్మచర్యకాలావధి:-	౫
౯౦	గోదాసనిరూపణం-	౫
	స్నాతకవిధి:-	౫
	వైష్టికబ్రహ్మచారిధర్మకాః-	౫
౯౨	స్నాతకవిధి:-	౫
౯౩	వివాహప్రకరణారంభం:-	౫
	కన్యాలక్షణం-	౫
౯౪	వధూవరయోగ్యయోప్రమాణం-	౫
౯౬	సపత్నీమాతుమాకృత్యనిరూపణం-	౫
౯౭	మాతులనుతోద్వాహవిషయం:-	౫
౯౯	వివాహపంచాంగీయకులాని-	౫
౧౦౦	వరలక్షణం-	౫
౧౦౧	కన్యాదానకాలనిరూపణం-	౫
౧౦౨	వివాహమ్యధ్యేగజోదశకేనేకతేజవ్యవిధి:-	౫
౧౦౪	కన్యాదాతృనిరూపణం-	౫
	బ్రాహ్మణివివాహభేదాః-	౫
౧౦౮	ఏకకాలకోభనవ్యయనిషేధం:-	౫
౧౦౯	యమశయోజ్యైష్ట్యకాన్యైష్ట్యనిరూపణం-	౫
	సీమంతజాతయోజ్యైష్ట్యమాసవివాహనిషేధం:-	౫
౧౧౦	గురుశుక్రమాధ్యాదౌవివాహనిషేధం:-	౫
	వధూవృద్ధిపరీక్షా-	౫
౧౧౧	కన్యాదానకాలనియమక్రమాః-	౫
	జైవాసనారంభకాలం:-	౫
౧౧౨	ఆధివేదనప్రకరణం-	౫
౧౧౩	అకావివాహవిధి:-	౫
	ద్వితీయవివాహకాలం:-	౫
	పరివేదనం-	౫
	ఉన్నతాదీనాంవివాహనిరూపణం:-	౫
౧౧౪	పతితాదీనాంధర్మకనిరూపణం-	౫
౧౧౫	శ్రీరక్షణక్రమాః-	౫

పుటసంఖ్యా:

౧౧౬	పతివ్రతాశ్రీధర్మకాః-	౫
౧౧౮	గభిణీధర్మకాః-	౫
౧౧౯	విభవాధర్మకాః-	౫
	అనుగమనవిధి:-	౫
౧౨౦	వృశ్చిచారిణ్యాదింధ్యత్వకథనమ్.	౫
	అకారణాద్దంపతోగ్రస్త్యతరత్యాగేప్రాచ్యుక్తమ్.	౫
	గృహస్థధర్మకాశ్రాంతం:-	౫
౧౨౨	గామాన్త్యప్రకాశం:-	౫
౧౨౫	వానప్రస్థధర్మకాః-	౫
౧౨౬	యతిధర్మకాః-	౫
౧౨౮	అతురసన్న్యాసవిధి:-	౫
౧౨౯	సన్న్యాసనిధినిరూపణమ్.	౫
	ఉత్రియాదీనాంసన్న్యాసాచారనిరూపణమ్.	౫
౧౩౦	జీవత్రాధావృష్టత్రాధనిరూపణమ్.	౫
	త్రాధదేవతానిరూపణం:-	౫
	సన్న్యాససక్రమం:-	౫
౧౩౩	సన్న్యాససోపదేశక్రమాః-	౫
౧౩౪	అతురసన్న్యాససక్రమం:-	౫
౧౩౫	సన్న్యాససోపదేశం:-	౫
	కుటీచకబహువకథమాః-	౫
౧౩౬	హంసధర్మకాః-	౫
	పరమహంసధర్మకాః-	౫
౨౩౭	దండాదీనాంలక్షణమ్.	౫
	యశ్యాదీనికథమాః-	౫
౧౩౯	అసాదీనాంలక్షణమ్.	౫
౧౪౦	చాతుర్మాస్యవిధానమ్.	౫
౧౪౨	దిగంబరాదిలక్షణమ్.	౫
౧౪౩	జ్ఞానవైశ్యవమోక్షమోక్షత్వకథనమ్.	౫
	శాచవిధి:-	౫
౧౪౪	దంతధావనవిధి:-	౫
౧౪౫	విష్ణువిపూజాక్రమాః-	౫
	భిక్షాచర్యావిధి:-	౫
౧౪౬	భిక్షాక్రమాః-	౫
	అధూకరశబ్దం:-	౫
౧౪౭	కల్యాణసర్వకల్యాణశాస్త్రాచారనిషేధం:-	౫
౧౪౮	భిక్షాపాలనయమం:-	౫
	కల్యాణశాస్త్రాచారనిషేధం:-	౫
౧౪౯	పునర్వాకుర్మాశ్రమవిధి:-	౫
౧౫౦	ప్రాణాయామవిధి:-	౫
౧౫౧	యత్కర్మపిదకమాణి:-	౫
	ప్రథమపరిచ్ఛేదపూర్వకం:-	౫
	వైద్యనాథదీక్షితు వజ్రాశ్రమధర్మకాండ విషయానుక్రమణికా.	౫

శ్రీ గ స్తు.

శ్రీ గణేశాయనమః.

శ్రీ గురుభ్యోనమః.

సీతలక్ష్మణ భరతశత్రుఘ్న హనుమత్సమేత శ్రీరాఘవంద్రపరబ్రహ్మణేనమః.

శ్రీవైద్యనాథదీక్షితయేః స్మృతిమక్తాఫలేః ధర్మశాస్త్రేః పర్వత్రమకాండ ప్రారంభః.

— ఖడ్గదేవతా ప్రార్థనా. —

శ్లోకమ్ ౧ ॥ అంకేవిహారిణమనుక్షణమద్రిజాయాస్తంశేవలంకలభమద్భుతమోత్రయామః | నిత్యంయపవబ
హుభినిజసేవకానాంప్రత్యూహపుంజకబలైఃపరితేషమేతి ॥ ౧ ॥ పారావతివిధముఖావలిసౌధసత్తే-మాణాయావి
హీనజనమానసరాజహంసి | యోగీశ్వరైరపివిద్యుగ్ధవిజస్వరూపావాగీశ్వరీదిశతుమేవచసాంసమృద్ధికి ॥ ౩ ॥ శరణం
తముష్టమిసాధుదేవంసదయంకంచనదేవతావిశేషమ్ | సహసాచరణాంబుజంయదీయం మునివైధుర్యనిరాసహేతు
రాసితమ్ ॥ ౪ ॥ శ్రీరామచంద్రచరణద్వయపద్మకోశాదాయానుమేవపలమానసచంచరికః | ముక్తేర్యశీకరణమాణః
హూయదీయంగాత్రేషువిభీతిరజ్జోవిహీనామ్ ॥ ౫ ॥ భవకోదండదళసంభవబంధవిమోచనమ్ | దశకంఠరి
పుంవంశేదశస్యందనందనమ్ ॥ ౬ ॥ వైద్యనాథాధ్వరీరామదాసోవాధూలవంశజః | స్మృతిమక్తాఫలంనామకురుతేసా
రసంగ్రహమ్ ॥ ౭ ॥ ఉరువిస్తరధర్మశాస్త్రవాఙ్మేరుపలబ్ధంమహతాపరిశ్రేమేణ | క్రవణేషునీధీయతాంకిమవైక్యః
స్మృతిమక్తాఫలమేకమేవసద్భిః ॥ ౮ ॥ కృనువిశకలితంతుధర్మశాస్త్రంకృష్టపునరాకలసేమమప్రవృత్తిః | సరళమతిహ
వస్తధాపిసంతస్సతతమిదంమమసాహసంసహంతామ్ ॥

తేనుగుతాత్పర్యము. — శ్రీవైద్యనాథదీక్షితులనుపండితులుసకలధర్మశాస్త్రసారమును పుంగ్రహించిలలో
వకారంబుగ స్మృతిమక్తాఫలంబును సిగ్రంధమును రచించువాడై నిర్విఘ్నముగగదినమహూరులకొరకగ్రంథాదియం
ని శిష్టసమ్యంతంబగునిష్ఠదేవతానమస్కారరూపముగళముంజేసిస్వవినయమునుంజెలుపుచున్నారనుట. ... *

— ధర్మప్రమాణమ్. —

తత్రాదౌధర్మప్రమాణానినిరూప్యంతే ॥ తత్రమనుః ॥ శ్లో ౧ ॥ వేదోఽఖలోధర్మమూలం స్మృతిశీలేచత
ద్వివామ్ | ఆచారశ్చైవసాధుశానామాత్మనస్మష్టిరేవచేతి ॥ టీక ॥ వేదఇతిజాతావేకవచనం - ధర్మమూలం - ధర్మ
స్మృత్యుపమాణం - సకేవలవిధ్యాత్మకవివవేదోధర్మప్రమాణం - కింతుచంద్రార్థవాదాత్మకఇత్యుక్తిమఖలఇతి - అథ
యత్రప్రత్యక్షోవేదోమోపలభ్యతేతత్రకథమిత్యతః ౧ - స్మృతిశీలేచతద్వివాదితి - తద్వివాంవేదార్థవిదాం -
స్మృతిధర్మశాస్త్రేతిహంపురాణాని. శీలంచ-ధర్మమూలయత్సంభావనీయతాహేతురాత్మగుణసంపత్తద్వీలం
తదుక్రమంపూర్వారతే ॥ శ్లో ౨ ॥ తద్విత్తమతథాకుర్యాద్వేనజ్ఞేమ్యతసంసది | శీలసమాసేనైతత్కైకశితంకురు
నందనేతి ॥ టీక ॥ అత్రోదాహరణంయధిష్ఠిరస్యయత్తురూపధారి ధర్మాత్స్వసేదరానాదరేణకులజీవితవరణంత
ద్విదామాచారశ్చైవధర్మమూలంధర్మమేనిమిత్తం - శౌచాచమనాదిలక్షణక్రియావిశేషఆచారః - సాధూనాంఽరమ
ధర్మకాణాంపత్తినప్రస్థితమసోరుచిః - సాధధర్మమూలం - ప్రమాణాంతరాగోచరశ్చేదధర్మం - యదేతదేయ
తేవ్యథేషుయోధర్మశ్చేవ మనసోరోచతేసధర్మశ్చత్యక్తః - యద్యప్యప్రత్యక్షోవేదోమూలభూతోఽస్మదాదిభి
ర్వీలపలభ్యతే - తథాపిమన్వాదయత్కపలబ్ధవతఇత్యనుమీయంతే ॥ యథాహంపస్తంబః ॥ సూ ౩ ॥ తేమానుభవ్యాః
సాతాప్రమాణాదసమూయంతఇతి ॥ టీక ॥ తేమాప్రత్యక్షోవేదః తేమాంధర్మప్రమాణం - అన్యేమాం వేదస్మృ
త్యాదికంచప్రమాణమిత్యర్థః ॥ యాజ్ఞవల్క్యుశ్చ ॥ శ్లో ౪ ॥ శ్రుతిఃస్మృతిస్తద్ధాచారఃస్వస్యచప్రియమాత్మనః | సమ్య

కృంకల్పజికామోధమములమిదంప్రృతమితి॥ టీక॥ సమ్యక్కంకల్పజికామశాస్త్రావిరుద్ధః యథాస్వర్గకామినా మయాజ్యోతిస్తోమకతకవ్యత్తాత్మి॥ వ్యాసః॥ శ్లో॥ ౫॥ ధమములం వేదమాహుగ్రిణంధరాశీమకృత్రిమమ్॥ తద్విదాం స్మృతిశీలేతసాధ్యాచారంసన్ప్రియమితి॥ హరిత్యః॥ ౬॥ వేదాప్రమాణస్తృతయోప్రమాణంధమాధకయుక్తం వచనంప్రమాణమ్॥ యస్యప్రమాణంభవేత్ప్రమాణంక సస్యసర్వాదవచనంప్రమాణమితి॥ ఆపస్తంబః॥ సూ॥ ౭॥ ధమఃస్థ సమయోప్రమాణంవేదాశ్చేతి॥ గౌతమః॥ సూ॥ ౮॥ వేదోధమములంతద్విదాంచస్తృతిశీలేతి॥ వా॥ తేన నిత్యనిదోకవేదములత్వాద్వచనయానాదిరేవధమః - సశాక్యాదికన్వితాగమములకవైశ్యవందనకేశీల్లంఘనాద యత్తి॥ ఇతిధమప్రమాణమ్.

తె.—తా॥ ఈగ్రంథకతకలుతాముశెప్పనట్టి ధమశాస్త్రమునం దెల్లరకుంబ్రవతిఁజనించుటకై మంగళాచరణానంతరమందుధమస్మరూపమునుప్రమాణముగఁ గూపించివ్యవస్థజేయుచున్నారు ఋగాదిసకలవేదంబులునువ్యాస యథఁబులెఱింగియున్నమన్వాదిమహాములచే ప్రణీతంబులైనధమశాస్త్రేతిహాసపురాణంబులునుఅట్టివానియైనాచారశీలంబులును మఱియుం బరమధామికోత్తములగువారి వచనంబులును ధమములంబులగుమన వ్యాసాపస్తంబ యాజ్ఞవల్క్యహరిత గౌతములచే జెప్పంబడి యున్నదనియునిట్లుండుటఁబట్టిదీనిచేసత్యనిదోకవేదములకంటెబలగు సువచనయనశాచాచమనాదులనేధమములనియెఱుంగవలయుం గానతదన్యంబులగుశాక్యాదికన్వితాగమములకంటెబలైనవైశ్యవందనాదులనట్టివియనియెరుంగవలదనియుంజెప్పిరనుట.

—* అథస్తృతేప్రమాణ్యమ్. *—

తత్రశంఖః॥ సూ॥ ౧॥ తత్రవేదములాస్తృతయతి॥ మరీచిః॥ శ్లో॥ ౨॥ దుబోధావేదికాశ్చబ్రాహ్మ కీణఃత్వాచ్యుతఖః॥ తత్రైతవవధస్తాథాస్తృతితఃత్రైప్రక్షి తాత్తి॥ మనుః॥ ౩॥ శృతింసత్యంమునయస్త రంతితథాస్తృతిమ్॥ తస్మాన్ప్రమాణముభయంప్రమాణైఃపమితంభువి॥ ౪॥ యోవమన్యతతేతాధేయీశాస్త్రా శ్రయాస్వరఃససాధుభిజహిమ్కార్యోనాస్తికోవేదసందకత్తి॥ హరిత్యః॥ శ్లో॥ ౫॥ సయస్యవేదానచధమశాస్త్రంసవ్యధవాక్యంహిభవేత్ప్రమాణమ్॥ సోఽధమఃకృద్వృప్రహతోదురాత్మానాత్మాపితస్యేగ్రాభవేన్ప్రమాణమితి॥ దేవలిః॥ శ్లో॥ ౬॥ మన్వాదయోప్రయోక్తారోధమశాస్త్రస్యకీకతాః॥ తత్ప్రయిక్తుప్రయోక్తారోగృహ్యకారా స్తుచుంశతత్తి॥ అంగిరాశిః॥ శ్లో॥ ౭॥ ప్రమాణాప్రమాణజ్ఞైఃపరిపాల్యనియత్తుతః॥ సీదంతిపాప్రమాణానప మాత్రైవ్యకృతైఃకీకత్తిస్తృతిప్రమాణ్యమ్॥

తె.—తా॥ పిమ్మటస్తృతులకప్రమాణంబులునుదాహరించుచున్నారు-వేదములుస్తృతులకప్రమాణంబులః శంఖుంనుఅఖలవైదిక శబ్దంబులుదుబోధకంబులే వెచ్చనిబడినట్లుండుటచేసి వాని యథఁబులె స్తృతులుగాఁగఁగి యింపబడియున్నదనిమరచియు మునులువేదములంజూచిస్తృతులఁ స్మరించిగానశుక్తిస్తృతులురెండునుప్రమాణం బులై యుండగానెవ్వరుహేయశాస్త్రములనాశ్రయించియాశ్రుతిస్తృతులవమానింతుగోఅట్టివారుసజ్జనులచే విష వందగినవారనినుచువును-ఏదుప్రచిత్తకీవేదశాస్త్రములుకృద్ధవాక్యంబులును ప్రమాణంబులుకావో యట్టివానిందనఁ నొందించుటకుం బరమాత్మయంజాలదుగాన వానింబరిత్యజింపవలయుననిహరితులును-ధమశాస్త్రకతకలుమన్వాదులు-తత్ప్రయిక్తుకథంబుల సనుసరించుమంత్రములతోబ్రయోగంబులరచియించినవారుగృహ్యకారులు-కావుననిరె యును సప్రమాణములని వేదములును-ప్రమాణములు దప్పిపోకయుండునట్లు ప్రమాణజ్ఞులచే యత్తుముతో పరిపాలింక బడవలయుననిఅంగిరస్సులచెప్పియున్నారుకావునవేదసారంబులగుస్తృతులువేదములవంటివేయని యెఱుంగవలయు నని ప్రమాణకరించిరనుట.

—* అథధమనిరూపణమ్. *—

౧॥ వాక్-మఃజమ్యాభ్యుదయనిశేయసహేతురపూర్వాభ్యుత్తగుణోధమఃఇతిహరదత్తి॥ తత్రేయమః శ్లో॥ ౨॥ విదద్విస్సేవితస్సన్నిధిత్వమన్యైవరాగిభిః॥ హృదయేనాభ్యునుజ్ఞాతోయస్తంధమఃవ్యవస్యతత్తి॥ టీ॥విద ద్విఃవేదాధకవిద్విః-అదేవైవరాగిభిఃసద్విః ధమోధత్యంసేవితః-ధమఃత్వేనసత్యమునుష్ఠితః-సశోక మాహరినాకద చిత్రేనచిన్నిమత్రేనకింద-హృదయేనాభ్యునుజ్ఞాతః- ఇదమేవశ్రేయశ్శతీస్వారస్యయుక్తేనహృదయేనస్వీకృతః- ఏవ భూతోయోధక-స్తంధమఃవ్యవస్యత-హేమమఃవయోనిశ్చినుతేత్యథః॥ సవవ॥ శ్లో॥ ౩॥ ఆచారోప్రధమో

మఃశుశ్రుక్తస్మాతఃపివచతస్మాదస్మింత్రయాయుఃకౌనిత్యంస్యాదాన్యవాః ద్విజశ్చతి॥ టీ॥ ప్రయేత్రౌతస్మాతా-
 చారేష్యిత్యర్థః॥ యుక్తవల్క్యః॥ శ్లో॥ ౪॥ దేశఃకాలఉపాయోభక్రవ్యంశ్రీధాసమన్వితమ్ । పాత్రేప్రదియతేయత్త-
 త్సకలంధర్మకలక్షణమితి॥ టీ॥ దేశఃకురుక్షేత్రాదిః కాలఉపరాగాధిః ఉపాయశ్శాస్త్రే కృత్తికతఃవ్యతాకలాపః ద-
 వ్యంగవ్యాధిః । శ్రద్ధాత్రైక్యబుద్ధిః తదస్మితంయథాభవతితథాపాత్రేప్రదియతేయత్తధర్మకస్త్యత్వాదకం । కిమేతావ-
 దేవధర్మకస్త్యత్వాదకంనేత్యాహసకలమితి అన్యదపియగాది తత్సకలంధర్మకస్యకారణంవిశ్వమిత్రః॥ శ్లో॥ ౫॥ య-
 మార్హ్యక్రియమాణంహితంసంత్యాగమవేదినఃసధర్మ్యయంవిగహం తతమధునంప్రవక్ష్యతశ్చ॥ వ్యాసః॥ సత్యం
 దమస్తవశ్చేవంసంతోషాహీక్షమాజకమ్॥ జ్ఞానంశమోదయాధ్యానమేవధర్మకస్సనాతనశ్చతి॥ బృహస్పతిః॥ జ్ఞా-
 నంయజ్ఞస్సతాంపూజావేదధారణమాజకమ్॥ విషధర్మకంపరోజ్ఞేయఃఫలవాప్రేత్యచేహచ॥ భోగేవ్యసక్తిస్సత-
 తంతత్రైతాత్వావలోకనమ్ । త్రేయఃపరంమనుష్యాణాంపాప్రహపంచశిఖోమునిరితి ॥ అపరంధర్మకమాహయాజ్ఞవ-
 ల్క్యః॥ ౬॥ ఇత్యాచారదమాహింసాదానస్వాధ్యాయకర్మకామ్ । అయంకుపరమోధర్మ్యయద్యోగనాన్యేదర్శనమి-
 తి॥ టీ॥ యోగేనచిత్తవృత్తినిరోధేనఆపస్తంబః॥ ౧౦॥ సూ॥ సధర్మకధర్మ్యచరతతపస్వశ్చతి సదేవానగంధర్వానపిత-
 రశ్చత్యావత్తేయంధర్మ్యయంధర్మకశ్చిత్తయత్సార్థః । క్రియమాణంప్రతీసంతి సధర్మ్యయధర్మకం తేన౨ధర్మకశ్చతి॥
 టీ॥ ఆపమితిశాంధరూపంతివామిత్యర్థః । యదిహిధర్మకధర్మ్యవిగహమతేఅవాంస్వశ్చతిబుధాశ్చేవరేతాంయది-
 వాదేవాదయఃప్రకృష్టజ్ఞానాబూరియఃఇహాధర్మకధర్మ్యశ్చి- తదోపలభిస్సాన్యేత్రదధావాచ్ఛిష్టాయప్రేశంసంతిస-
 ధర్మకఃయధర్మకంతేన౨ధర్మకశ్చత్యర్థః ఇత్యధర్మకఃరూపణమ్-

తేనుతాస్త్ర్యము. — ధర్మకనిరూపణముజేయుచున్నారు. వాకః ధర్మకజన్మతైలబుద్ధయ నీశ్రేయసహీతు-
 నైలపూర్వంబనిషేధానంబపినతత్సగుణమేధర్మకమనహరదన్తులును-రాగద్వేషంబులులేకవేదార్థంబులెరింగియున్న
 పెద్దలచేమంచినయెల్లప్పుడెదియున్మింపబడుచున్నదోఅదియును ధర్మకములైనచిత్రచారిత్రౌతస్మాద్రమలయం దానస్తు-
 దైనవాడెల్లప్పుడేత్రియగునుగాననవియునుధర్మంబనిమనువునజన్మంబులుచేయుటయుదేశకాలపాత్రాదులెరింగిచా-
 నముచేయుటయుధర్మకమనియాజ్ఞవల్క్యులును తెలిసినపెద్దలేకాగ్యమునుజ్ఞాపించిప్రతంసనేయదురొఅదిధర్మక-
 యుదేసిందింశురొఅదిధర్మ్యవిధియువిశ్వమిశ్రులును నిజయు-ఇంద్రియనిగ్రహము-కృత్రీచాంద్రాయణాదితపస్వ-
 ర్మయ-శౌచము-సంతోషము-అజ్ఞ-టర్పు-ఋషభావము-ఆత్మజ్ఞానము-దయ-య-ధ్యానముఇవిగలిగియుండుటననాతన
 ధర్మమనివ్యాసుభును జ్ఞానము యజ్ఞము-సత్పురుషసేవయ-వేదాగ్యయనము-ఋషభావము విషయగుణములయందను-
 రత్తుండుగాకబ్రహ్మనిష్ఠంజైయండుటయునైవాకాముష్మికఫలప్రదంబులగునివిధర్మంబులనిబృహస్పతీయు-యోగ-
 బువలననాత్మదశకంబుజ్ఞేయమనిజ్యాచారదమాహింసాదానస్వాధ్యాయకర్మకములుగలిగియుండుటధర్మకమనియా-
 జ్ఞవల్క్యులును-ధర్మకధర్మకఃబులుదేహంబులతోవచ్చియెదుటనిలిచినేమధర్మకమునేనధర్మకమనిచెప్పుటలేదు । క్రొక్క
 ష్టజ్ఞానవంశులైనగంధర్వులుపితృదేవతలయశ్చవిధర్మకధర్మకములనిచెప్పలేకాపునశిష్టలేకార్యమునుప్రతీసంజేయు
 దురొఅదేధర్మకమనియుదేసిందింశురొఅదియధర్మకమనియుండెనికొనవలయుననిఆపస్తంబులునశాసనంబులుజేసి
 గిగానధర్మకస్వరూపమిదిదయెలుంగవలయుననుట.

—* శిష్టలక్షణమ్. *

తత్రబోధాయనః॥సూ॥౧॥ శిష్టఃఖలువిగతతపశ్చరారహంకారః కుంభీధాన్యాఅలౌలుపాదంపదవృత్తా-
 మోహాక్రోధషడ్తాశ్చితిసప్తశ్లో॥౧॥ధర్మకాస్త్రప్రధానాథావేదభగ్దధరాద్విజాః । క్రీడాధ్యమపియంబూరియస్స-
 మఃపరమస్త్యతశ్చతి॥ ౨॥ జ్ఞవల్క్యః॥ ౩॥చతస్యరోవేదధర్మజ్ఞాఃపరిత్రైవిద్యమేవచ । సాబ్రాతేయంధర్మస్సాన్య-
 కోవాధ్యాత్మవి తమశ్చతి॥ టీ॥ ప్రవీద్యాఅభియాతేత్రైవిద్యాఃతేమాంసయాహస్తైర్విగ్మమిత్యర్థః॥ పరాశరః॥ శ్లో॥
 ౪॥చతస్యరోవాత్రయోవాపియంబూయుర్వేదపారగాఃసధర్మకశ్చితిజ్ఞేయోనేత్రైస్తునసానితశ్చతి॥ ఆపస్తంబః॥
 సూ॥ ౫॥ సర్వజనపదేష్యేకాంతసమాహితమార్హ్యణంవృత్తంసమగ్నితానాంవృద్ధానామాత్మనతామలౌలుపా-
 నామదాంభికానాంవృత్తసాదృశ్యంభజేతోభాలోకావభిజయతితి॥ టీ॥ వివయాదిగుణోపేతానామార్హ్యణం గర్వ-
 నపదేమయదేకాంతేనావృధికారేణ సమాహితమస్మితంవృత్తమస్మాదం- సమాతులయతాపరిణయవశ్యతేవయ-
 విషయంసతస్త్వత్సాదృశ్యంభజేత-ఏవంకుర్వన్ముభాలోకావభిజయతిత్యర్థః.

తే—తా||సప్రమాణముగధర్మః నిరూపణముచేసి తాదృశధర్మప్రవర్తకులగుశిష్టులెట్టివారని ప్రతీతంబుగా వారికిలక్షణములనిరూపించుచున్నాడు||మనస్సరము-అపరాధము-చాపల్యము-దంభము-దర్పములతో మోహములుక్రోధము-ఈగుణములులేనివారును (గాఢ) లేక పెద్దభాసనిండుభాస్యముగలవారును వేదశాస్త్రములు తెలిసినవారునుబ్రహ్మవేత్తలునుశిష్టులనంబడువరనియువీరుక్తిార్థముగ వైనం జెప్పవలయునుపరమధర్మములు గాగోపనగనుననియుఇట్టివిశిష్టశిష్టజనవృత్తనావ్యంబులంబొందువారుభయలోకంబులంబొందు పడుదరనియునుబోధాయన యాజ్ఞావలగ్గవరాశిరాప స్థంబులుశాసించిరనిరూపించిరనుట.

— ౧ సర్వవశానాంస్వధర్మానస్తానేఫలనిరూఢమ్ * —

సవీపసూ||౧||సర్వవశానాంస్వధర్మానస్తానేపరమపరిమితంసుఖంతతఃపరివృత్తాకర్మఫలశేషేషజాతం రూపవణంబలం మేధాంప్రజ్ఞాం క్రవ్యాణివర్మానస్తానమితీత్రతపద్యతేతచ్చక్రవద భయోలోకయోస్సుఖిషవ తఃత ఇతి అన్యార్థః||సర్వసాంవశానాంవశాశ్రవప్రయుక్తధర్మానస్తానే పరమపరిమితముత్సృప్తముతీయ్యం సుఖంస్వగాఢ్యభవతి-సకేవలమీతావన్మాత్రం - కింతహితతఃపరివృత్తాశ్రవజన్మనికర్మశేషేష భక్త్యాంశేనాభిజాత్యాదినీప్రతిపద్యతే - తస్మాత్ చక్రవదభయోలోకయో ఇహాచాముత్రవసుఖ ఏవవతః తేనజాతీభిః|| తైత్తిరీయకోపనిషత్సూ||యతే||శు||౨||ధర్మః ఇతిధర్మేణసర్వవిదంపరిగృహీతంధర్మానస్తానిదుశ్చరంతన్నాధర్మే రమంతఇతి||టీ||ధర్మోవామనిత్యనైమిత్తికత్రోత్పత్తిర్నవకర్మ- తేనధర్మేణసర్వమాధ్యాత్మికాదిభేదభిన్నవిదంబజగత్పరిగృహీతంధర్మతం-తస్మాద్ధర్మాత్పరందుశ్చరంతాస్తి-వైదికైర్ముఃముఖభిః||త్రేయోర్ధిభిఃసర్వధర్మఃఏవకర్తవ్యః- తస్మాద్ధర్మే రమంతఇత్యర్థః-తత్రైవపునశ్శూన్యమైతి||శు||౩||ధర్మవిశ్వస్యజగతిఃప్రతిసాలోకేధర్మిత్వంప్రజాతపనర్మంతిభద్రేణసాపమపనుదతిధర్మే సర్వం పత్తితంతస్మాద్ధర్మంపరమంవదంతీతి||అయన్మగ్నిధర్మఃపూర్వోక్తిః విశ్వస్యజగతఃపరిగృహీతా ప్రతిత్వగ్యనేనేతి ప్రకీర్తా త్రోతస్మాద్ధర్మకర్మభిఃసమస్తజగ్గీయత ఇన్ధ్ర్యం - లోకే ధర్మిత్వమతి శయోనధర్మా సుఖా తారంప్రజాధర్మావాప్యర్థ ధర్మివకరతార్థంవాడుపన్నువిధివగచ్ఛన్తి-ధర్మేణహితకరణేన ప్రతిపిద్ధసే వననిస్తంసాపమపనుదతి ధర్మేసర్వ ప్రతిత్వతం-ఇతరథాచాధితంస్యాత్ - తస్మాద్ధర్మంపరమంవదన్తిధర్మవిదఇతి||చన్ది కాయా||శ్లో||౪||వర్ణస్యమేకమాశ్రిత్యయోధర్మస్స ప్రవర్తతే||వర్ణధర్మస్సృత్యైవసంధాదికీయథా||౬|| వర్ణస్యమాశ్రమత్యంబయోధివృత్తి చివ్రతే||సవగ్ధాశ్రమధర్మస్తయథామాణేతుషేఖలేతి||మను||శ్లో||౨||ధర్మంకర్తవ్యం చివ్రయాద్ధర్మకమివవర్తిక|| పరిలోకసహాయధర్మసర్వభూతాన్మపిదయ||౮||నాముత్రహింసాసహాయధర్మవిహితాతాచత్విత్తతి|| సత్యత్రదారానజ్ఞాతి ధర్మప్రీత్యుచేవల||౯||ఎకంప్రసూయతేజన్మ రేకవిప్రమీయతే||ఎకోనభుక్త్యానుకృతమేకవిజచదుష్కృతమ్||౧౦|| మృతశరీరముత్సృజ్యకాష్టలోప్తనమంక్షితో||విముఖాబాంధవాయాంతిధర్మస్తమసుగచ్ఛతి||౧౧||తస్మాద్ధర్మంసహాయార్థం త్యగంరంచినయచ్చన్తైదిధర్మేణహింసాసహాయేనతమస్తరతిదుష్కరమి||౧౨||ధర్మస్సధానంపురుషంతపసావీతకల్మషమ్|| పరలోకఃప్రయాత్యాశుభాన్వస్తంభేశరీరి-మ్||౧౩||శుశిస్తృత్యుచితంకుర్వే నిబద్ధః శ్వేషాకర్మసుధర్మమూలనిషేపేననాచారమతంత్రితతి||ధర్మస్యమూలంధర్మమూలమ్||

తే—తా||వశాశ్రమధర్మానస్తానేములకుఫలనిరూపణముచేయుచున్నాడు|| బ్రాహ్మణాదివర్ణచతుష్టయములవారునుబ్రహ్మచర్యోపాధ్యక్షములయందువారివారికిర్హితములగుధర్మంబులను విధివశస్యస్వధర్మ సుసారమగనదుటోనుచువచ్చి రేసియెట్టివారికి ఏవికాముష్టికసమస్తసుఖంబులుబుననియుమరియు పునర్వస్తమునందును ఆకర్మశేషములేతనేయాభిజాత్యాదులంబొందుదురనియునుధర్మముసర్వజనోత్తరకంబని తైత్తిరీయకోపనిషత్తునందునుజెప్పుంబడియున్నందునధర్మముదప్పరాదాయుధర్మమువలనసకలార్థములు సిద్ధించుచున్నవనియనాప స్థంబులు సెలవిచ్చిరికానపరలోకసహాయార్థముసర్వభూతములనుపీడింపక మెల్ల మెల్లగాధర్మమార్గింపవలయుననియుంచాను పరలోకమునకుంబోవునపుడుతన వెంటధర్మమొకటిదక్క - మాతృపితృపుత్రదారాదులు వెంటరారనియుజంతువుతానొక- దెవుట్టియొక డెమ్మొకబొందినుకృతదుష్కృతంబులరా నెక్కి-డేయనుభవించుచుండుంగావునత్రుతప్రకృత్యుక్తంబులగుస్వస్యవశాచిత్తకర్మములయందు మానవుడుబద్ధంబైధర్మమూలమైనసహాకారమును సేవించుచుండవలయునని చంద్రికయందునుబీతిపాదించింబడియున్నదికావునయత్నముతోధర్మమార్గింపందగుననివివరించిరనుట.

—* ఆచారప్రశంసా. *—

ధర్మస్యాచారాధీనత్వేత్ ॥ ౧౮ ॥ సవపః శ్లో ॥ ఏవమాచరతోద్ధృష్ట్యా ధర్మఃస్యమనయోగః ॥ సర్వస్యతపసోమాల మాచారంజగృహంఃపరమ్ ॥ ౧ ॥ ఆచారాత్పూర్వ్యతో విప్రసంవేదఫలమశ్నుతే ॥ ఆచారేణుసంయుక్తస్సంపూర్ణఃఫలభాక్స్త్యుతః ॥ ౨ ॥ ఆచారాల్లభ్యతేచ్యుయురాచారాదిస్థితాఃప్రజాః ॥ ఆచారార్థసమక్షయ్యమాచరోహ్యత్యలక్షణమ్ ॥ ౩ ॥ దురాచారోహితుమహిరోకభవతినరితః ॥ దుఃఖభాగీచసతతం వ్యాధితోల్పయి రేవచరః ॥ సర్వలక్షణసీమాసేవినమదాచారవాత్ ॥ ౪ ॥ శ్రద్ధధానోనసూయశ్చతపఃపాణిబివలిః ॥ ౫ ॥ సన్నిధ్యం ఆచారిహినంసపుసంతివేదాయశ్చ్యుగ్ధితాస్సరూష్యగ్ధైః ॥ భువాంసేనంవ్యశ్యకలత్సజంబిడంశకుంతాశవజాతపతయైః ॥ ౬ ॥ కఫాలస్థంధుధాతీయంశ్యదుితోచయధావయః ॥ దుష్టంస్యోక్త స్థానవోషేణవృత్తిహీనేశధాశ్చుతమ్ ॥ ౭ ॥ బ్రాహ్మణ్యశుభేచాలాయంకోపధోగాయల్పతే ॥ ఇహశ్లోకాయమాతేప్రేత్యానంతమఖాయచేత్ ॥ ౮ ॥ పరాశరః ॥ శ్లో ॥ చతుర్థామపివద్ధానామాచారోధర్మపాలకః ॥ ఆచారభిప్రదేనాంభవేద్ధర్మఃపరాజ్ఞుభిర్భుతః ॥ ౯ ॥ వా ॥ శిష్టానామభిమతోదయవాత్సీక్యాదియ్యువృత్తివిశేషచారభిః ॥ మాధవీయే ॥ ౧౦ ॥ లృహస్సుతః ॥ శౌన్దీర్యాకరహితస్తపశ్శానవివచితః ॥ ఆచారిహినోబ్రతస్తుమాత్మచిచ్ఛరసమస్త్యుతః ॥ టీక ॥ శౌర్యానరహితఃక్షిప్రయత్రుః ॥ అకరహితోవైశ్యవృత్తఃతపశ్శానాచారహితఃబ్రాహ్మణ్యతత్త్వవివేకః ॥ ౧౧ ॥ భగవాన్ ॥ శ్లో ॥ వర్ణానామాశ్రమాశాంచయమగ్నాదాయమ్యాతా ॥ తాంయేనమనువతంలేప్రసాదస్తేషుసంభవేత్ ॥ ౧౨ ॥ ఆశ్వమేధిక ॥ శ్లో ॥ పులిస్త్యుతిమమైవాజ్ఞాయస్తామబ్ధిభ్యవతతే ॥ ఆజ్ఞాచ్ఛేదీయమదోహీమచ్చుక్తిపినవైష్యవః ॥ స్త్ర్యుశ్యంతరే ॥ ౧౩ ॥ శ్లో ॥ యథేక్షుహేతోన్మలినంషేవితంశ్యణాఃవర్గిరపిచప్రసవతః ॥ ఏవంసరోధర్మపవశేవతః ॥ యశ్శకానూ ॥ శ్వసమాఃసోశ్నుతే ॥ ౧౪ ॥ నారదః ॥ ధిన్వ్యాచారహితంజన్మధిజ్ఞానవచితమ్ ॥ శూదేపిద్యశ్చేవ్యత్రంబ్రాహ్మణేనతుద్యశ్చేత్ ॥ ౧౫ ॥ శూక్రోవిబ్రాహ్మణోజ్ఞేయోబ్రాహ్మణశ్శూద్రవివసః ॥ హరభక్తివరోవాపిహరిభ్యానపవరోపవా ॥ ౧౬ ॥ భగవో యస్తాశ్రమాచారాత్పూతసోభిధియతే ॥ ౧౭ ॥ వేదోవాచారిభక్తిర్యాభక్తిర్యాపిమహేశ్వరే ॥ స్వాచారాత్పూతంమాధంసపురాధిజ్ఞోద్ధమమ్ ॥ ౧౮ ॥ పుణ్యతే ॥ త్రాభిగవంసపుణ్యోభవంషేవగమ్ ॥ యజ్ఞోవావిధిబ్రహ్మణ్యకాచారంసరత్తితి ॥ ౧౯ ॥ ఆచారాత్పూర్వ్యతేష్యగమాచారాత్పూర్వ్యతేమఖమ్ ॥ ౨౦ ॥ ఆచారాత్పూర్వ్యతేమోక్షమాచారాత్పూర్వ్యతేసన్నిధ్యుత్ ॥ ౨౧ ॥ మహాభారతే ఆనుశాసనికా ॥ ఆచారాల్లభ్యతేచాయరాచారాల్లభ్యతేశియమ్ ॥ ఆచారాల్లభ్యతేశీతంపురుషఃప్రేత్యశేషావ ॥ ౨౨ ॥ మేనాప్తికాఃషిక్రియాశ్చసరుకాస్త్రాతిలంఘిసః ॥ అధర్మజ్ఞాదురాచారాస్తేషవంశ్యతాయువభితి ॥ ౨౩ ॥ పారిజాతే ॥ సదాచారేణ దేవత్వపుష్పింపతశ్శేవతి ॥ బ్రాహ్మసంఘేకుయోనిశ్వంమనుష్యాస్త్రప్రద్యదగ్ధయభిః ॥ ౨౪ ॥ ఇత్యాచారలక్షణమ్ ॥ * తెనుగు—తా ॥ ఆచారమువల్లనరునినాయురారోగ్యశ్చర్యాభివృద్ధియ దేవత్వమునుగల్గిననాచారమువల్లనాయుఃక్షయమునుకలుగజన్మముంగల్గునుకాబట్టియన్నియంతుండైనపురుషుఁడాచారవంతుడైయుండువలయుననుట ॥

—* సదాచారల కళామ్. *—

విష్ణుపురాణే ॥ సదాచారవతాంపుంసాం జితౌల్ కాపుభావపి । సాధవశీణవోమాన్యుస్సచ్చక్షిన్నాదు
వాచకః ॥ ౧ ॥ తేషామచారాం గుప్తుసదాచారస్మడవ్యవత్తి ॥ ౧౫ ॥ సంస్కారమంజర్యాం ॥ యత్కే శే
యతః పారంపర్యక్రమాగతః సుగ్రీవస్సత్సవీరో ధేనవదాచారస్మడవ్యవత్తి ॥ ౧౬ ॥ మనుః ॥ ధమ్మవ్యతిక్రమోద్భవో
మహతాంసాహసంతథా । తదవ్యతిక్రమప్రయంజనస్సంసీదత్యగరోఽబలః ॥ ౩౫ ॥ తేజోమయాః పూర్వే సాంశరీ కాణీంద్రి
యాణిచిదో మైత్తేవోపలిప్యంతేపద్మసప్తమసాంభసా ॥ ౪౫ ॥ వాఙ్మతకథనద్యాజ్ఞావశ్యోఽప్యంత్యవ్యభాక్త్యేవగ్మనః
వసిష్ఠశ్చందాలీమక్షుమాలీప్రజాపత్యశ్చస్వాంధుమీశరమిత్యాదిగమః పృథిక్రమోద్భవః జామవక్త్రస్య రామేగపిన్య
వదనాదవిచారేణమాశుశ్చిగ్గస్మైత్యాదిసాహసందృష్టం - తదవ్యతిక్రమప్రయంజనః - తదిహవపుంసకమవపుంసక
దైవచ్ఛాన్య గరస్యామిత్యేక శేషఏకవచ్ఛావశ్య - తంపృథిక్రమంతప్త సాహససవ్యతిక్రమస్సాన్యే స్వయమేవ తథా ॥
యంజనః - అవరః కదాగోతనః - అబలిమబలః - సంసీదత్యగరోఽపి - తేషామపిరోహః - నేత్యాగ్రాణేజోమ
యాసీతి ॥ శ్రు ॥ తద్యత్తేషికాతూలయశ్శాస్త్రోత్తంప్రకామేత ఏవగోతనః స్వసర్వే సామాన్యప్రకాయంత్యదిశు శే ॥
౨ ॥ అత్రావ ప్రబంః ॥ నూద్భవ్యోగమః పృథిక్రమస్సాహసంతపూర్వే సాంశరీ కాణీంద్రియాణిచిదో మైత్తేవోపలిప్యంతేపద్మసప్తమసాంభసా ॥ ౪౫ ॥ వాఙ్మతకథనద్యాజ్ఞావశ్యోఽప్యంత్యవ్యభాక్త్యేవగ్మనః

—* అథస్త్యత్యాదిప్రశంసా. *

తే-తా|| బ్రాహ్మణాదివర్గ శ్రయము వారును వేద వేదాంగముల వంటివైనను న్యాదిధర్మశాస్త్రములనధ్యయనింపక మాచరింపవలయుంగానియాహాచార్యాకబోధాదివినిలద్యవాక్యములయందు విశ్వసించి యట్లుననుభవము.

—* శ్రుత్వాదీనాంబలాబలనిరూపణం. *

మనుః ॥ శ్రీతిత్వైర్థంతుయత్రస్యాత్రత్రధమానభౌష్పతౌ । ఉభావభిహితౌధమానస్యగుక్తామహమ్ ।

ధీః ॥ ౧ ॥ అత్రోదాహరణమాహసవీవః ఉదితేనుదితేనైవసమయావిషితేతథాః సర్వధావతఃతేయజ్జితీయంచైదిశీ
 శుక్తిః ॥ ౨ ॥ టీ॥ సమయావిషితే ఉదితానుదితభ్యర్థః - అయంచయథాకల్పసూత్రంవ్యవస్థితవికల్పః ॥ ౩ ॥ తథావ
 సుమంతుః ॥ శ్లో॥ యత్రశాస్త్రగతిర్నిన్నానర్వకమౌసుభారతః ఉదితేనుదితేనైవసమయావభేదోయథాభవేత్ ॥ ౪ ॥
 తస్మిన్సులక్రమాయతమాచారంచాచరేద్విజః సగరియాన్వహాహూసర్వశాస్త్రేదితాదపితి ॥ ౫ ॥ మనుః ॥ యే
 నాన్యవీతరోయాతాయేనయాతాపి తామహః ॥ తేనయాయాత్యతాంమార్గం తేనగచ్ఛత్ తదివ్యతీతి ॥ ౬ ॥ టీ॥ స్మృ
 త్యాదిదైవ్యధేవికల్పవివద్రష్టవ్యః ॥ ౭ ॥ తథావగౌతమః ॥ సూ॥ తుల్యబలవిరోధేవికల్పజతి ॥ ౮ ॥ టీ॥ తుల్యబలయోః
 శుక్తితోఽస్మృతోశ్చవిరోధేవికల్పజత్యర్థః ॥ ౯ ॥ లోకాక్షిః శుక్తిస్మృతివిరోధేతుశుక్తిరేవగరియసీ అవిరోధేయదా
 కార్యంస్తాతఃంచైదికవత్తదా ॥ ౧౦ ॥ టీ॥ విరోధాధికరణన్యాయోత్పానుగ్రాహకోద్రష్టవ్యః ॥ తథాహి ॥ అర్వశేమ
 హవేద్యాంసదోనామకస్యమంబసస్యమధ్యేకాచిదుదుంబరశాఖాస్తంభత్వేన నిఖాతాభవతి తామద్విశ్వవస్తువేష్టనం
 స్తర్కతే - దేదుంబరసర్వావేష్టయితేస్మృతితత్రసంకయః ఏషాస్తృతేప్రమాణంనవేతి తత్రాప్తకాకతఃవ్యాఖ్యాత్యా
 దిస్తృతేమూలవేదానుమానకత్వేనయథాప్రామాణ్యంతదైవసర్వవేష్టనస్తృతిప్రామాణ్యమితిపూర్వవత్ - దే
 దుంబరంస్పృష్ట్యేదామేదితిప్రత్యక్షశుక్తి స్మృతేవిధీయతేనచాసాసర్వవేష్టనేనఉపపద్యతే - తథావగౌతమేష్టన
 స్మృతిమూలభూతవేదానుమానస్యప్రత్యక్ష శుక్తివిమిథస్య కాలాత్యయాపదిష్టత్వేనసమూలా సర్వవేష్టనస్తృతిర
 ప్రమాణమితిస్థాంతః ॥ ౧౧ ॥ సంగ్రహే ॥ శ్లో॥ శుక్తిస్తృతిపురాణేషువివిక్తేషుపరస్పరమ్ | పూర్వంపూర్వంబలియ
 స్సాగ్రిదితన్యాయవిరోధేదుః ॥ ౧౨ ॥ చతుర్వింశతిమతే ॥ స్మృతేర్దేవవిరోధేనపరిత్యాగోయథాభవేత్ | తథేవతా
 కలవాక్యంస్తృతివాధాత్పరిత్యజేత్ ॥ ౧౩ ॥ వ్యాసః ॥ ధర్మకంయోవాదతేధర్మకస్సనధర్మకఃకదాచన | అవిరోధేతు
 యోధర్మకస్సధర్మకస్సాగ్రిదిత్యతే ॥ ౧౪ ॥ తస్మాద్విరోధేధర్మకస్యనిశ్చిత్యగురుభాషమమ్ | తయోర్భూయస్తనంవి
 ద్వాక్రూర్యధర్మకవినిఘాతయమ్ ॥ ౧౫ ॥ వా ॥ ఎవంశుక్తిస్తృత్యాచారయోర్విరోధేశుక్తిర్నిర్బలీయసీ ॥ ౧౬ ॥ శుక్తిస్తృ
 తిధర్మకవిహితధర్మః తదలాభేశిష్టాచారప్రమాణమితివసిష్టస్మరణాత్ ॥ ౧౭ ॥ సదాచారస్తేవిధ్యేతుయస్త్వి
 దేశేయస్త్వికారేయస్త్విపురుషేరాగవ్యేవరహితస్యస్యశిష్టత్వాతకయబద్ధిః - తాదృశస్యాచారోముఖ్యత్వేన
 గ్రాహ్యః ॥ ౧౮ ॥ ఎవతేవాధిప్రీత్యగురోశ్చిష్యానుశాసనేతే త్రియాస్సమామంతి ॥ శుక్తి ॥ అథయదితేకమవిదికి
 త్యావాప్యప్రవిదికిత్యానాస్యాత్ - యేతత్రబ్రాహ్మణాస్సంమద్విరోధాయక్రాయంతాః - అలాక్షాధర్మకామాస్సుగ్ధిః
 యథాతేతత్రవతేరక - తథాతత్రవతేరకాగతిః ॥ టీ॥ సంమన్యసః యుక్తికళలాః - యుక్తాశ్చాస్త్రతత్పరాః - ఆయుక్తాః
 తదగ్ధానుష్ఠాననిరతాః - అలాక్షాన్రోధాదివర్జితాః - ధర్మకామాః జీవన్ముక్తవత్సర్వశౌర్యాదాసీన్యేమగురౌణాః - ఉ
 క్తిరీత్యాకస్యచిచ్చిష్టాచారవిశేషస్యమఖ్యత్వేనత్యవరోగాణోభవిష్యతి - సతుసర్వదేవానాచారః - ఎవంచనతిఎకా
 మేవతే త్రియాశాఖామనీత్యబోధాయనావస్తంబమతభేదేనపరస్పరవిలక్షణముస్థానమాచరతా ముభయవిధానాం
 పురుషాణాంస్వస్యపురుషపారంపర్యక్రమాగతవివాచారోముఖ్యః - కదాచిత్తదస్తంభవేమతాత్రరేణాప్యనస్థానమే
 వశేయః - సతుసర్వధాతల్లోకోయక్తిః - ఇతిశుక్తిస్తృత్యాగీనాంబలాబలనిరూపణం ॥ ... *
 తె - తా ॥ శుక్తిస్తృతిపురాణాదులకధర్మకవిషయమైభేదముగలిగినప్పుడు అన్నిటికంటె శుక్తివాక్యము ప్ర
 మాణము దానికివేనుక స్మృతివాక్యముదానికిపిన్నులు పురాణాదులుప్రమాణంబులనియునకలార్థములను గ్రహించిన
 ర్థయించినందుకో నులకతక్తిలేనివాడుతమసూత్రకారులుచెప్పినట్లునట్టింపవలయుననియుదియుదొరకనవచ్చుమయే
 మతస్థులుచెప్పినధర్మమైననునదుపవలయుంగాని ఆచారలోపమెప్పుడుచేయకూడదనుట. ... *

—* అథస్తృతిగతిక్రమీయాపః. *—

౧॥ పరాశరః ॥ కల్పేకల్పేక్షయోత్పత్త్యాబ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరాః | శుక్తిస్తృతిసమాచారస్తేతారశ్చ
 సర్వదా ॥ టీ॥ త్వియసమాతాఉత్పత్తిః త్వియోత్పత్తిః తయోవలక్షితాభవంతి - కల్పేకల్పేమహాకల్పేతివాంతర
 కల్పేచబ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరాః - మహాకల్పవసానేక్షీయంతే , మహాకల్పిదౌఉత్పద్యంతే - ఎవమవాంతరకల్పా
 వసానే ప్రారంభేచస్తృతిగీనాం నిత్యతారోమన్వాదయః త్వియోత్పత్త్యా ఉపలబ్ధ్యంతే - చకారేణానుక్తా
 ధర్మకస్సముచ్చయతే - సర్వదేత్యనేనస్మప్తినోపహరప్రమాహస్యావాదిత్యవనంతత్వంచదగ్నిశమ్సవమ్ ॥ ౨ ॥ శ్లో॥ నక
 శ్చిదేవకతావచేదంశుత్వావతతుముఖః | తదైవధర్మకస్మరతిమనుశిల్పాంతరేంతరే ॥ మహాకల్పేవతుముఖ

వైద్యనాథదీక్షితీయః శస్త్రుతిముతాఫలే.

తదన్వీత్యపయంజానస్సీదత్యవరఇతి॥ ౮॥ గౌతమః॥ సూ॥ దృష్టోధమఃవృత్తిక్రమస్సాహసంచమహతానతుదృష్టాశ్చైవరదౌబలాభ్యాదితి॥ టీ॥ సతుదృష్టాశ్చేధమఃవృత్తిక్రమాదపీదాసీతనస్సనసాధీయసీప్రవృత్తిర్యథా॥౯॥ బోధాయనః॥ శ్లో॥ అనుష్ఠితంతుయద్యైవైముఃనిభిర్బదనస్థితమ్ | నానుష్ఠేయంమనుష్యైస్తదన్వీకంకమఃసమాచరే దితి॥ ౧౦॥ యాజ్ఞవల్క్యః॥ కమఃకామనసాచాయత్వాధమఃసమాచరేత్ | అన్వగ్గంలాకవిద్విష్టంధవ్యమస్యాశరేన్నతు॥టీ॥ధమ్యంవినితమపిలోకవిద్విష్టంయస్మాత్తస్మాదన్వగ్గంబున్యథా॥ఇతిసదాచార్యహంపణి॥ తె—తా॥యుమచేతను దేవతలచేతను చేప్పబడిన ధమఃములు మనుష్యులాలరించ వలసినదిగాని వారు చేసినకార్యములను మీరుచేయకూడదనుట.

—* అధస్త్యత్యాదిప్రశంసా. *

౧॥ మనుః॥ శ్లో॥ధమఃశాస్త్రమధీయానోబ్రాహ్మణస్సంతితవ్రతః॥మనోవాద్దహజైర్విశ్వంకమఃదోస్తేర్మః ప్యతే॥ ౧॥ అహఃస్సాధ్యధవ్యకవ్యానామహశ్చృప్తాధిమిమామ్ | గ్రహకార్యమశాస్త్రాణాం బ్రహ్మలోకమవచ్ఛయత్॥ ౩॥ విమమబ్రాహ్మణేనేదమధ్యేతవ్యంప్రయత్నతః॥ శిష్యభ్యశ్యప్రవక్తవ్యఃసమ్యక్జ్ఞానేనకేనచిత్ | ౪॥ ఇదంస్వస్త్యయంశ్రేష్ఠమిదంబుద్ధివివధకంనమ్ | ఇదంయశస్యంసతతమిదంసశ్రేయసంపరమ్॥౫॥ ధమఃశాస్త్రమధీయానోబ్రాహ్మణఃక్షత్రియోధవిట్ | పురాతిహిపితౄణాన్సర్వాన్సప్తసావరాంస్తథా॥౬॥ అమాగేణప్రవక్తానాంవ్యాకులేంద్రియచేతసామ్ | నివరతకంధమఃశాస్త్రంవ్యాధీనామివభేషజమ్॥ ౭॥ శ్రుతిస్త్యతీచతుషీద్యద్విజానాంన్యాయవత్తేని | మార్గమన్యుంతితదీనాఃప్రపతంతిపథద్యతాః॥ ౮॥ హరితః॥ యథాహివేదాధ్యయనంధమఃశాస్త్రమిదంతథా | అధ్యేతవ్యంబ్రాహ్మణేననియతంస్వగ్మచ్యుతా॥౯॥ శంఖిభితే॥ శ్లో॥ రాగద్వేషాద్విదధానామజ్ఞానవివచాయనామ్ | చిత్త్యాధమఃశాస్త్రాణివ్యాధీనామివభేషజమ్॥ ౧౦॥ స్మృతీరత్వావశ్యాః॥ శ్లో॥ స్మృతింవినిసహజ్ఞానంధమఃస్యధవజ్యచిత్ | సజాతుజ్ఞాయతేహువమాలోకేనవినాయథా॥౧౧॥ యాజ్ఞవల్క్యః పురాణన్యాయమహంసాధమఃశాస్త్రాంగమితితాః | వేదాప్త్యానానివిద్యానాంధమఃస్యచచతుశశ్చ॥ ౧౨॥ టీ॥ విద్యానాంస్థానానిచతుశశధమఃస్యస్థానానహేతవః ఏతానిత్రైవణికైరధ్యేతవ్యాని | తదంతగతత్యాధమఃశాస్త్రమధ్యేతవ్యం॥ ౧౩॥ సూత్రంప్రకృత్యయమ్॥ శ్లో॥ తస్మాదస్యాధికారోస్థినవేదేషునతస్త్యతామితి॥౧౪॥మనరపిషేకాదిశ్చశానంతోమంత్రైర్యధ్యేదితావిధిః | తస్యశాస్త్రేధికారోఽపిజ్ఞేయోనాన్యస్యకస్యచిత్॥౧౫॥ టీ॥ మాఃవధమఃస్యశ్రేష్ఠ్యంబదన్యయతి॥ అంగరాః॥ శ్లో॥యత్పూర్వంమనునాసోక్తంధమఃశాస్త్రమనుల్లేమమ్ | సహితత్వేతిక్రమ్యచనంహితమాత్మన॥ ౧౬॥ వేదాదుషబద్ధత్యాత్వేథాన్యంతుమనోఽస్త్వతమ్ | మన్వగ్గంవివరితాతుయాస్త్వతిస్సానశస్యతే॥ ౧౭॥ శ్రుతిరపి॥ యదైవకించమనరవదత్తద్యేషజమితి॥ ౧౮॥ వ్యాసహరితే॥ అవేత్తేతవశాస్త్రాణిమన్వాదీనద్విజోత్తమః॥వైదికాస్త్రియమాన్వేదాన్వేదాంగాచసరస్వతః॥ ౧౯॥ ధమఃశాస్త్రంసదాపత్యంబాహుజైశ్చృధమానైః॥ వేదవత్పుతవ్యంచశ్రోతవ్యంచదివాశమ్॥ ౨౦॥ శ్రుతిహీనాయవిపారియస్త్యుతిహీనేతథైవచనానంభోజనమన్వచ్యదత్తంకులవివాశసంతస్మాత్సర్వప్రయత్నేనధమఃశాస్త్రంపరేర్వైజమ్॥ ౨౧॥ శ్రుతిస్త్యతీతుః పారిణాంచతుషీద్యేవినిమిత్తే॥కాణస్తత్రైకియాహిమద్యాభ్యామంధఃప్రకీరతః॥ ౨౨॥ ఓష్ఠః॥ పురాణంమాఃవోధమఃస్సాంగోవేదస్సీత్సితమ్ ఆజ్ఞాసిద్ధానిదత్వారినహంతవ్యాధిహేతుభిః॥౨౩॥ వసిష్ఠః॥అపారిమాణ్యంచవేదనామాహాఃకాంచైవకుత్సితమ్ |అవ్యవస్థాచసర్వత్రవితన్నాశనసహత్వసః॥౨౪॥వ్యాసః॥ తేనసాతకమనస్తానమంతఃసవైదికం | ప్రవరతేద్విజానీనాంకమఃస్థిధిమధీష్ణతామ్॥౨౫॥ ప్రచేతాః॥అమిదాంసాబహిశ్చాస్త్రాయేచాన్యేవేదజతాః॥ యత్రైబ్రాయీర్నతత్తు-ర్యాద్యేదార్థమోఽవిధియతఇతి॥ ౨౬॥చతుర్వింశతిమతే॥ అహఃచార్యోకవ్యాసబౌద్ధాదిపతితానచ | వివ్రలంభకవాక్యానిసర్వాణిచవివజయేదితి॥ ఇన్స్త్యుతిప్రశంసా॥

తె—తా॥బ్రాహ్మణాదివర్తత్రయమువారును వేదవేదాంగములవంటివైననున్వాదిధమఃశాస్త్రములనన్వయముచేసిధమఃమాచరించవలయుంగానియోహఃచార్యోకబౌద్ధాదివినిద్యవాక్యములయందు విశ్వసించియట్లునడురాదనిభావము.

—* శ్రుత్యాధీనాంబలాబలసహసం. *

మనుః॥ శ్రుతిస్తైవ్యధంతుయత్రస్యాత్తత్రధమాఫభోస్త్వతే | ఉభావధిహితేధమాఃసమ్యగ్నక్తామహమ్ |

౧॥ ౧॥ అత్రోదాహరణమాహాసవివ॥ ఉదితేనుదితేనైవసమయావిషితేతథా॥ సర్వధావతతేయజ్జితయంతైః
 శుభిః॥ ౨॥ టీ॥ సమయావిషితే ఉదితానుదితభిర్యథః॥ అయంచయథాకల్పమాత్రంవ్యవస్థితవికల్పః॥ ౩॥ తథాచ
 సుమంతుః॥ శ్లో॥ యత్రశాస్త్రగతిర్నిహ్నాసర్వకర్మసుధారత॥ ఉద్దితేనుదితేనైవసమయావిషితోయథాభవేత్॥ ౪॥
 తస్మిన్సులక్రమాంతమాచారంచాచర్యేజః॥ సగరియాన్వహాహూసర్వశాస్త్రేతితాదవీతి॥ ౫॥ మనుః॥ యే
 హస్యవీతరోయాతాయేనయాతావితామహః॥ తేనయాత్సతాంమార్గంతేనగచ్ఛతరివ్యతితి॥ ౬॥ టీ॥ స్తు
 త్యాదిదైవ్యధేవివికల్పవివద్రవ్యః॥ ౭॥ తథాచశాతమః॥ సూ॥ తుల్యబలవిరోధేవికల్పాభిః॥ టీ॥ తుల్యబలయోః
 శుభిః॥ శ్లో॥ తస్మిన్విరోధేవికల్పాభిర్యథః॥ ౮॥ లోకాక్షిః॥ శుభిః॥ తస్మిన్విరోధేవతత్తేనగరియసి॥ అవిరోధేయదా
 కార్యంస్తాతథాచర్యేచర్యే॥ ౧౦॥ టీ॥ విరోధాధికరణన్యాతాస్తాసూత్రాహాద్రవ్యః॥ తథాపి॥ అభ్యుదయ
 హావేద్యానందోనామకస్యమంబసస్యమధ్యేగాచిదుదుంబరశాస్త్రంభవేనవిధితాభవతితామద్విశ్వప్రవృత్త్యనం
 ప్సర్వతే॥ ఔ॥ దుంబరిసర్వావేషయితవ్యేతితత్రసంశయః॥ ఏషాస్తృతేప్రమాణంనవేతితత్రాక్షకాకతవాగ్నిత్యా
 దిస్తృతేమూలవేదానుమానకత్యేనయథాప్రామాణ్యంతప్రవసర్వవేషనస్తృతిప్రామాణ్యమితిపూర్వపక్షః॥ ఔ॥
 దుంబరింస్తుప్త్యేదామేదితిత్రవ్యత్యశుభాస్తృతేవిధియతేనచాసాసర్వవేషనేనతేషవపద్యతే॥ తథాచసర్వవేషన
 స్తుతిమూలభూతవేదానుమానస్యత్రవ్యత్యశుభిః॥ తస్మిన్విరోధేవతత్తేనగరియసి॥ అవిరోధేయదా
 కార్యంస్తాతథాచర్యేచర్యే॥ ౧౦॥ టీ॥ విరోధాధికరణన్యాతాస్తాసూత్రాహాద్రవ్యః॥ తథాపి॥ అభ్యుదయ
 హావేద్యానందోనామకస్యమంబసస్యమధ్యేగాచిదుదుంబరశాస్త్రంభవేనవిధితాభవతితామద్విశ్వప్రవృత్త్యనం
 ప్సర్వతే॥ ఔ॥ దుంబరిసర్వావేషయితవ్యేతితత్రసంశయః॥ ఏషాస్తృతేప్రమాణంనవేతితత్రాక్షకాకతవాగ్నిత్యా
 దిస్తృతేమూలవేదానుమానకత్యేనయథాప్రామాణ్యంతప్రవసర్వవేషనస్తృతిప్రామాణ్యమితిపూర్వపక్షః॥ ఔ॥
 దుంబరింస్తుప్త్యేదామేదితిత్రవ్యత్యశుభాస్తృతేవిధియతేనచాసాసర్వవేషనేనతేషవపద్యతే॥ తథాచసర్వవేషన
 స్తుతిమూలభూతవేదానుమానస్యత్రవ్యత్యశుభిః॥ తస్మిన్విరోధేవతత్తేనగరియసి॥ అవిరోధేయదా
 కార్యంస్తాతథాచర్యేచర్యే॥ ౧౦॥ టీ॥ విరోధాధికరణన్యాతాస్తాసూత్రాహాద్రవ్యః॥ తథాపి॥ అభ్యుదయ
 హావేద్యానందోనామకస్యమంబసస్యమధ్యేగాచిదుదుంబరశాస్త్రంభవేనవిధితాభవతితామద్విశ్వప్రవృత్త్యనం
 ప్సర్వతే॥ ఔ॥ దుంబరిసర్వావేషయితవ్యేతితత్రసంశయః॥ ఏషాస్తృతేప్రమాణంనవేతితత్రాక్షకాకతవాగ్నిత్యా
 దిస్తృతేమూలవేదానుమానకత్యేనయథాప్రామాణ్యంతప్రవసర్వవేషనస్తృతిప్రామాణ్యమితిపూర్వపక్షః॥ ఔ॥

తే—తా॥ శుభిః॥ తస్మిన్విరోధేవికల్పాభిర్యథః॥ ౮॥ లోకాక్షిః॥ శుభిః॥ తస్మిన్విరోధేవతత్తేనగరియసి॥ అవిరోధేయదా
 కార్యంస్తాతథాచర్యేచర్యే॥ ౧౦॥ టీ॥ విరోధాధికరణన్యాతాస్తాసూత్రాహాద్రవ్యః॥ తథాపి॥ అభ్యుదయ
 హావేద్యానందోనామకస్యమంబసస్యమధ్యేగాచిదుదుంబరశాస్త్రంభవేనవిధితాభవతితామద్విశ్వప్రవృత్త్యనం
 ప్సర్వతే॥ ఔ॥ దుంబరిసర్వావేషయితవ్యేతితత్రసంశయః॥ ఏషాస్తృతేప్రమాణంనవేతితత్రాక్షకాకతవాగ్నిత్యా
 దిస్తృతేమూలవేదానుమానకత్యేనయథాప్రామాణ్యంతప్రవసర్వవేషనస్తృతిప్రామాణ్యమితిపూర్వపక్షః॥ ఔ॥

—శివార్ణావళి కర్తవ్యరూపణం॥—

౧॥ పరాశరః॥ కల్పేకల్పేషయోభ్యుత్థాగ్నిప్రవృత్త్యావిష్టుమహేశ్వరాః॥ శుభిః॥ తస్మిన్విరోధేవికల్పాభిర్యథః॥ ౮॥ లోకాక్షిః॥ శుభిః॥ తస్మిన్విరోధేవతత్తేనగరియసి॥ అవిరోధేయదా
 కార్యంస్తాతథాచర్యేచర్యే॥ ౧౦॥ టీ॥ విరోధాధికరణన్యాతాస్తాసూత్రాహాద్రవ్యః॥ తథాపి॥ అభ్యుదయ
 హావేద్యానందోనామకస్యమంబసస్యమధ్యేగాచిదుదుంబరశాస్త్రంభవేనవిధితాభవతితామద్విశ్వప్రవృత్త్యనం
 ప్సర్వతే॥ ఔ॥ దుంబరిసర్వావేషయితవ్యేతితత్రసంశయః॥ ఏషాస్తృతేప్రమాణంనవేతితత్రాక్షకాకతవాగ్నిత్యా
 దిస్తృతేమూలవేదానుమానకత్యేనయథాప్రామాణ్యంతప్రవసర్వవేషనస్తృతిప్రామాణ్యమితిపూర్వపక్షః॥ ఔ॥

ఃపరమేశ్వరేణదత్తంచేదం శ్రుత్వాశత్రువిచక్షణాన్యథాశ్రమాదిధర్మాన్యైర్గ్రంథహాసేనోపనిభ్రాత్వా తదైవస్వామంఘవోమనుప్రశస్యవాంతరకల్పంచేదోక్షధర్మాగ్రహ్నిమనుగృహణానాత్రివిష్టాదయఉపలక్ష్యంతే మన్వాదీనాహయాజ్ఞవల్క్యః॥ ౩॥ శ్లో॥ మన్వశ్శివిష్ణుహరితయాజ్ఞవల్క్యశ్శాంఠరాః॥ యమాపస్తంబసంవర్తకాత్యాయనబృహస్పతిః॥ పరాశరవ్యాసశంఖలిఖితాదక్షగాతమా॥ శాతాతపోవసిష్ఠశ్చకమః॥ శ్రుప్రయోజకాః॥ ఉత్తనశ్శబ్దాంతస్యన్వంద్యైశ్వర్యావం॥ ౪॥ స్మృతిరశ్మే॥ శ్లో॥ మనుబృహస్పతిర్హిగోతమోఽథయమోఽరాః॥ యోగీశ్వరఃప్రచేతాశ్చశాతాతపోపరాశరా॥ సంవతోశ్శనసాశంఖలిఖితావత్ప్రతివచ॥ విష్ణోపస్తంబహరితాధమఃశాశ్రుప్రపతకః॥ ఎతేహ్యస్తాదశప్రాక్షమునయోనియతప్రతాః॥ ౫॥ అంగిరాః॥ శ్లో॥ జాబాన్మచికేతశ్చసూంధోలోకాక్షికాశ్యసా॥ వ్యాసస్సనశ్శుమారశ్చతంతనజఃసశస్త్రధా॥ వ్యాఘ్రఃకాత్యాయనశ్చైస్సజాతుకర్ణికపింబలః॥ బోధాయనశ్చకాశాదోవిశ్వామితస్తభైవచ॥ వైశింసగోవిలశ్చేప్యగ్రపశ్యతీవిధాయకాః॥ ౬॥ శంఖః॥ మమయమదక్షువిష్వంఘిరోబృహస్పత్యుశ్శాపస్తంబగోతమసంవర్తకాత్యాయనశంఖలిఖితపరాశరవ్యాసశాతాతపోపచేతోయాజ్ఞవల్క్యదయశ్చ॥ ౭॥ శ్లో॥ తథా॥ వసిష్ఠోనారదశ్చైస్సుమంతుశ్చపితామహః॥ బఘ్నిఃకాష్ఠాజుస్సశ్వనతోగాగ్గఃశ్చవేలః॥ జుమగ్నిర్భరద్వాజఃపులస్త్యోపుహాకతుః॥ ఆత్రేయశ్శుగ్ధతేయశ్చమరీచిష్వశ్శంవచ॥ పారశ్రోరోముశ్శశ్యంగోదైజావాపస్తభైవచ॥ ఇత్యేతేస్మృతికర్తృరవకవిశోరీరీతాః॥ ౮॥ సంగ్రహే॥ శ్లో॥ అస్తాశీతినసాస్పరీచీమునయోగ్యహమేధినిః॥ పునరావలీమోచిజహుతాధమఃప్రపతకః॥ ఎతేర్హ్యనిహణితానిధమఃశాస్త్రాగ్నిశ్చైపురా॥ తాశ్చేతానిప్రమాణానిహంతవ్యాసహేతుభిః॥ యస్తానిహేతుభిర్మాన్వాశ్శ్లోంధేతమసిమజ్జతి॥ ౯॥ అగ్నివైశ్యం॥ సూ॥ బోధాయనమపస్తంబసంత్యాపాథుగ్రాహ్యయణమగస్త్యం శాకల్యమాశ్వలాయనంశంభవీయంకాశ్యాయనమతివనానిపూరసూతాని॥ వైఖానసంశేనకీయుభారద్వాజమగ్నివైశ్యంజైమనీయంమాధువ్యంమాధ్యంధినంకౌండిన్యంకౌషీతమితినవాన్యపరసూత్రాన్యస్తాదశసంఖ్యాకాని॥ అస్తాదశసంఖ్యాకాశ్శాగ్నిరాస్సంసార్-రాశ్చ॥ ఇతిస్మృత్యాదిత్వేనకూపణమ్॥

... ..

తే-తా॥ ప్రతికల్పమందునుబ్రహ్మనిష్ఠుమహేశ్వరులెట్లున్నట్టిజ్ఞుంబులచొందుచుండునగు యట్లును) స్మృతినమాచారః శ్లోకశలగుమన్వాదులునుప్రక్షేపయంబులనొందుచుండురనియు, పరమేశ్వరుఁడవలనవచ్చుఁబుండు చేదంబులనువినియోగింపఁబులనుస్మరింపనాధర్మములనుస్మృతులుగా మన్వాదులువరించుచున్నారనిగూర్చిన్నత్యాదులకెవరుగర్హ్యకారుగాననవిశ్వంబులనియుప్రతికల్పాదియందుధర్మంబులనుధరించుకొరకుగర్హ్యంబులయందుపాపానిసంఖ్యలగులమనులలోనేర్పరుపబడినవారుమన్వాదినామములతోవచ్చిగర్హ్యశాస్త్రములేరిందుచున్నారనిగానవారుచెప్పినప్రకారమునడుచుకొనువారుప్రమఘలంబులమొందుమరనియువానినాక్షిపించుచువిశసంపకయుక్తివాదములుచేయువారంధతమస్సనియెడునరకమందుమునింగిడెడిపోపుమరనియుచెప్పబడినదగుట.

—*అధ్యధమఃదేశాః*—

౧॥ యావత్-౪-శ్లో॥ యస్మిన్దేశేశ్వరగోకృష్ణస్తస్మిన్ధర్మాఃకృష్ణోభవః॥ టీ॥ కృష్ణసారోమ్యగోదప్రికాదేశేశ్వరభందంవిహారేత్-తస్మిన్దేశేశ్వరమాఅమప్తేయాశ్చత్యకః॥ శివభానంవతః॥ గృహవాద్యతచరేత్కృష్ణసారస్సదామృగః॥ ధర్మఃదేశస్సనిజ్ఞేయోద్విజానాంకమఃసాధనమ్॥ ౩॥ స్మృతిచంద్రికాయాం॥ కృసావైశ్యవైశ్వంశ్శాశ్చశురణాశ్రమైస్తథా॥ సమృద్ధోధర్మఃదేశస్సాగ్నిదాత్రయేరవిష్వశ్చైవ॥ ౪॥ మనుః॥ సగృహ్యేద్యవద్యతోడ౯వనద్యోగ్యదంతరమ్॥ తంచేవనిమఃతంచేశంబ్రహ్మపతకంప్రపతకే॥ యస్మిన్దేశేయఆరఃపారంపర్యక్రమాగ్నివతానాంసాంతరాళానాంససదాచారఉచ్యతే॥ టీ॥ సాంతరాళానాంవర్ణసంకరహితానాంససదాచారస్తస్యధర్మంప్రప్రాప్తామగ్నిమిత్యథః॥ ౫॥ సవచ॥ శ్లో॥ కరుతేత్తంచమత్స్యాగ్నిశాంబలాశ్శుగ్ధసేనకాః॥ ఎషుబ్రహ్మపితృశోవైబ్రహ్మసతాఃదనంతరః॥ టీ॥ అనంతరికించిన్యాసః॥ ఎతేక్షేత్రసూతస్యనకాశాదగజప్తనః॥ స్వంస్వంచగిత్రంశీతంతేప్యశివ్యాంసర్వమానవాః॥ టీ॥ అగజప్తనఃబ్రాహ్మణగృహ్యశీతతెఅవగచ్ఛంతి॥ హిమవద్వింధ్యయోమఃధ్యంయత్సాగ్నినశనాదపే॥ ప్రత్యగేవప్రయాగాధ్యమగ్నిదేశోచక్షితిభః॥ టీ॥ విశవసంసరస్వత్యంతభావనదేశః॥ ఆసముద్రాస్తువైపూర్వాదాసముద్రాస్తుపశ్చిమాత్॥ తయ

రేవాంతరంగిర్యోరార్యావతంవిదుర్భూతః ॥ కృష్ణసారస్తవరతిమృగోయత్రస్యభావశః॥ సజ్జయోజ్జయోజశో
 స్థేవృక్షశస్త్రస్యతఃపరః॥ టీ॥ తతఃపరః ఎభ్యోబ్రహ్మవద్రాదిభ్యోఅన్యేష్టేచ్ఛాన్యజ్ఞానధికృతాః॥ ౯ ॥ శ్లో॥ ఏతాః ద్విజా
 తయోచితాఃసంతయేరకప్రయన్యతః॥ సూత్రస్తుయన్యైకకన్తిన్యానవశేద్వృత్తికర్మితః॥ ౧౦ ॥ హరితః॥ కృష్ణసారో
 బృగోయత్రస్యభావేనవతతేతస్మైకదేశేనవకర్తవ్యేస్సిద్ధతివైభవంగవః॥ ౧౧ ॥ వ్యాసః॥ బ్రహ్మవతఃపరో
 దేశముమిదేశస్త్రసంపరః॥ మధ్యదేశస్తతోన్యూనఆర్యావతకస్త్రసంతరః॥ ౧౨ ॥ చాతుర్వర్ణ్యవ్యవస్థానంయన్యైక
 దేశేనవిద్యతేతంస్థేచ్ఛదేశంజానీయాదార్యావతావతంపరమ్॥ ౧౩ ॥ విష్ణుః॥ సస్థేచ్ఛవిషయేత్రాధ్యంకుర్యాన్నగ
 ద్భేత్ స్థేచ్ఛవిషయమితి॥ ౧౪ ॥ ఆదిపురాణే॥ శ్లో॥ అధిమఃదేశమధ్యేతుకృత్యాకర్తుతాన్యపినగచ్ఛుః॥ ద్విజశ్రేష్ఠస్త్వ
 మాగంఠమహసిః॥ ౧౫ ॥ స్మృతిపండికాయాం॥ శ్లో॥ ఆర్యావతకమతిక్రమ్యవినాతీర్థక్రియాంద్విజః॥ అజ్ఞాంశైవత
 థాః॥ త్రోరైందశేనవిభుద్ధతి॥ ౧౬ ॥ ఆపస్తంబః॥ సూ॥ ప్రభూతైర్ధికత్రామేయత్రాత్మాధీనప్రయమణంశ
 త్రవాసోధామ్యోక్త్రాప్యజుస్మృతిః॥ టీ॥ ప్రభూతావిధాఉదకంచయన్యైకతస్మైకత్రామేభావ్యః॥ సన్యాసానోధా
 వ్యంశత్రాపినసర్వతకింతహింసాత్రాప్యాధీనప్రయమణంప్రాయశ్చం మూర్తీపురిషప్రయోజనాదీనియత్రాప్యా
 ధీనాత్రత్రయత్రమహాపేష్యవోదకంత్రత్రవహుమాపేష్యవినవస్త్రయం॥ ౧౭ ॥ యదాహవోధాయనః॥ శ్లో॥ ఉప
 పానోదాత్రామేధామికోవ్యవధివతి॥ ఉపిత్వాద్యాదశసమాశ్చూత్రసాధవ్యంమృచ్ఛతి॥ టీ॥ యథావ్యవధివ
 ణిసూద్రసాధవ్యంమృచ్ఛతితథాధామికోపేష్యంవిధత్రామేవనశూద్రసాధవ్యంప్రాప్నోత్సేత్సంకః॥ ౧౮ ॥
 సంగ్రహే॥ కూపస్నానంశుయోవిప్రుశుర్యాద్యాదశవాపికమ్॥ సత్యవేదశరీరేనశూద్రస్వంయశ్చసంతయశ్చః॥
 ౧౯ ॥ మనుః॥ శ్లో॥ నాధామికోవసేత్సౌత్రిమేనవ్యాధివహురేభ్యశమ్॥ వైకంప్రవక్యేతాధ్యానంనచిరంపర్యతేవసేత్॥
 ౨౦ ॥ సశూత్రరాజ్యేనివసేన్నాధామికజనావృతేనపాపంజగతాక్రాంతేనోపస్యప్తేశ్యజేన్నరభితి॥ టీ॥ ఉపవృ
 త్తిగృహీతోవద్రవే॥ ౨౧ ॥ వ్యాసః॥ శ్లో॥ పాపదేశాశ్చయేకేచిత్పాపైరధ్యుత్తాపజైః॥ గత్యాదేశాసభక్త్యాంస్త్రుక్య
 త్సంపాదంసమశ్చుతే॥ ౨౨ ॥ పండికాయాం॥ సారాస్త్రిసింధుసోపీరమహంత్యాదక్షిణాపథమ్॥ గత్వితాన్యా
 మతోదేశాన్సంధిగాంశ్చపత్తేద్విజః॥ అంగవంగళింగాంధాగ్పార్యవ్యయాః॥ పాపంస్తథాసింధుసారాస్త్రిసో
 పీరాన్వారదానాంధిమాశవాః॥ సివానయేద్విజ్ఞోసత్యునానాపదివివిజయేత్॥ ఏతానపార్వపదిగృహీనంత్రయే
 ద్యృత్తికర్మితః॥ ఆపతకంఘమగధాస్సారాస్త్రిపక్షిణాపథాః॥ ఉపార్యస్థింధుసోపీరాఎతేసంకీర్ణయోన
 యః॥ సింధుసోపీరసారాస్త్రికత్రాప్రగ్భంతవాసిసః॥ అంగవంగళింగాంశ్చగత్యానంస్థూరమహాః॥ టీ॥
 ప్రగ్భంతవాసిసంహంతావదేశాః॥ శ్లో॥ ౨౩ ॥ బోధాయనః॥ వా॥ ఆరట్టాకపారస్కరాకపుంధాకసో
 పీరాకపంగాకకళింగాకప్రాగ్యానాపథగత్యానగత్యాపురస్తేమేనయజేతసర్వవృత్తంవాపిఉదాహరంతి॥ శ్లో॥
 సద్భ్యాగ్నంసకుతేపాపంయకళింగాన్ప్రవక్యతే॥ ఋషయోనివృత్తంపాపమైవోన్వానసంహవితి॥ ఇతే
 శశిరూపమమ్.

—* అర్హవిధదేశాపవాదః. *

౧౧ ॥ వ్యాసః॥ తేదేశాన్సేజనపమాస్తేత్రేలాస్తేతథాశ్రమాః॥ పుణ్యాశ్రమగయేసాంమధ్యేయాతినవిద్యరా
 ప్రభాసేపుమృతేశాన్యాంవైమిశేనరకంటకగంగాయాంసరయూతేవసేధామికోజనః॥ అంతర్వేదిమధ్యగ
 శోబ్రహ్మవతకంచయన్యజ్ఞయమ్॥ మిత్రకంసరయూతీరంపుకృతంవైమితంతథా॥ దేశానేతాస్త్రివాసాయనంత్రాచి
 రకద్విజాయతః॥ ౨ ॥ ధర్మశాస్త్రసారే॥ శ్లో॥ చాంత్రాయణాన్కృచ్ఛానిమహాసాంతవనానానా॥ ప్రాయశ్చ
 త్తానిదియంతేయత్రగంగానవిద్యతే॥ కాపరీశుంగభద్రాచక్రష్టజేతేనశాతమి॥ ధారీరధీచవిభ్యాతాంపవంగంగాప్ర
 కీతాతాః॥ ౩ ॥ పితృమహం॥ సూత్రరాజ్యేపివసేన్యత్రమధ్యేతుజాపూషీసోమిప్రభూతమోచితే॥ ౪ ॥ సూత్రాగ్రపివసా
 త్రితః॥ ౫ ॥ గౌతమః॥ ప్రభూతైర్ధికత్రయవనకళనూల్గీపసిమ్మగ్రామమార్గజనభూయిష్టమనలసనమృద్ధంధా
 మికాకాధిశ్తంకేతమావనితుంయతేతైతి॥ టీ॥ ఏథాఃకాస్తాదీనిపాకాచ్యుతంఉదకంస్నానపానయోగ్యం॥ యవ
 స్తృణాపిగవాద్యధం॥ కుశాచిద్యోగస్యాద్యధం॥ మాల్గ్యోపుష్పదేశవతార్చనాద్యధంఉపనిష్కృమణం
 పీరవకాశస్సంహారాద్యధం ఏథాదీనిత్రాతానియత్రఆర్యాస్త్రైర్వికాస్తేజకైర్భూయిష్టంవ్యాత్తం॥ అంసా
 కృశ్యేశుభరద్యమాః॥ తద్విధం తాఅనలకాతేస్సమృద్ధం॥ ధామికైరధిష్ఠితమేవంధూతం॥ వికేతంస్థానమావనితుం
 తేతవంధూతేస్థానయత్రైరపివసేద్యధం.

తే—తా ॥ ద్విజులువాసముచేయుటకు యోగ్యులులైన ధర్మదేశములఁజెప్పబడునూరు - యధేచ్ఛుమగ నంబరించుచుండుకృష్ణమృగములు యవలు దర్శులు బ్రాహ్మణాదిచాతుర్వక్యకాశ్రమములు- తృణకాష్ఠజలసమృద్ధియుఁ గలయార్యావస్తాదిపుణ్యక్షేత్రంబలయందునుకావేర్పాదిపంచగంగాకాశ్రీతంబులైన శుద్ధదేశంబలయందునుద్విజులువాసముచేయవలయుం గాని ప్రాయశ్చిత్తములంగలుగ జేయుష్టెన్నాదిదేశములకెప్పుడుబోగూడదనియు - తీర్థయాత్రాదులకై తెల్లనప్పుడుమరిపుణ్యదేశంబులకువచ్చియు క్షప్రాయశ్చిత్తంబులాచరింపవలయు ననియు మన్వాదులాజ్ఞాపించినట్లు. ...

—* అథయుగధర్మాః. *

మను॥౧॥గ్లో॥ దైవేరాత్యహానీవర్షంప్రవిధాగస్తయోశ్చతుసః॥ అమాస్తతోదగయనంరాత్రస్సాగ్ధక్షిణాయనమ్॥చత్యార్యాహుస్సహసారిణివక్షాణంతుకృతంయుగమ్॥తస్యతావచ్ఛత్రసంధ్యాసంధ్యాంతశ్చత్రధావిధమ్॥టీ॥వహాణాందేవవహాణాం సంధ్యాయుగారంభకాలః సంధ్యాంతశ్చియుగావసానకాలమ్॥గ్లో॥ఇతరేషుసంధ్యేషుసంధ్యాంతేశ్చచక్షుః॥ఎకాపాయేనవతః॥తేనహసారిణిశతానిచ॥ టీ॥ఇతరేషుత్రేతాద్వాపరకలియుగేషు-ఎకాపాయేనఏకలోశేన॥పరాశరమ్॥గ్లో॥కృతంత్రేతాద్వాపరశ్చకలిశ్చేతిచతుశ్చగమ్॥దివైగ్రవ్యమఃసహస్రైస్తుతద్వాదశశరచ్యుతే॥౩॥మను॥అరోగాస్సర్వసిద్ధాధాశ్చతుర్వర్షతాయువః॥కృతేత్రేతాదిషుహ్యేషామాయుహ్నిసతిపాదశః॥వా॥యత్సునరితహాసేపురాణేషుపమావర్షసహస్రజీవిత్యయుక్తంతత్రైమాంశధ్వాసాధివమితేవేదిత్యం-తథాచమనధారత్యైత్యయుగపునరాసధ్యత్యోచ్యతే॥౩॥యావద్భావధభాచ్ఛృణోధాదహంధారయతుంపు॥కామ్తావత్తావదజదంస్తేనాసిద్యమకృతంభయమితి॥సపవ॥వేదోక్తమాయుమర్త్యైవామాశిష్యత్యైవకమఃకామ్తావంత్సయయుగంలాశ్చేప్రభావశ్చశరీరాణామ్॥టీ॥ఆయుశ్చతుర్వర్షతాది-అశిషంభలాని-ప్రభావశ్చపానుగ్రహదిశ్చై-అనుయుగంయుగానుమాపేణ-పూర్ణాణిసీనినాఃసీనతరాణిసీనతమాశిష్యగ్లో॥అన్యేకృతయుగేఃమోక్షైతాయాంద్వాపరేపరే॥అన్యేకలియుగేనగ్లాతాయుగహాసామహుపతః॥తపఃపరంకృతయుగేత్రేతాయాంజ్ఞానమువ్యతే॥ద్వాపరేయ్యుగేషామహుదానమేకతాయుగే టీ॥పరంప్రధానంయుగస్సభావ్యతేనపరధర్మానాదరంపికారాభ్యాంసూచితమ్॥౫॥పరాశరమ్॥గ్లో॥కృతేతుమానవాధర్మాఃప్రైతాయాంగౌతమాస్తస్సృతాః॥ద్వాపరేశ్చకంక్షిభిరాకలౌపావాశరాస్తస్సృతాః॥అభిగమ్యకృతేదానంత్రేతాస్తావహుదీమతే॥ద్వాపరేయ-చమానాయశేవయాదీయతేకలౌ॥వా॥యుగస్సభావేనైవదీయతేఇత్యర్థః॥సపవాహ॥అభిగమ్యత్రమదానమాపహుయైవతువన్యచమ్॥అధసుంయాచమానాయశేవాదానంతునిష్పలమ్॥త్యజేజ్జేశంకృతయుగేత్రేతాయాంగ్రామముత్సృజేత్॥ద్వాపరేశ్చలమేకంతుకతాకరంతుకలాయుగే॥వా॥పతితాయస్త్రిదేశేవన్త్రందేశంపజయేత్-కులత్యగ్గోనామః॥సపస్యకులేభోజనాద్యప్రస్థానికమఃత్యాగం॥సంధావణాదివర్జనంచ॥కృతసంభావణాదవత్రేతాయాంస్థానేనచద్వాపరేశ్చస్తమాదాయకలౌపతతీకమఃకా॥కృతతగ్గణికశ్శాస్త్రైతాయాందశభిః॥ద్వాపరేశ్చైకమాశేనకలౌసంపత్నీరేణుమ్॥కృతతస్త్రికలాంప్రాణాప్రైతాయాంమాంసమాశ్రితాః॥ద్వాపరేరుధిగంధైవకలౌత్సన్యాచిమృత్తాః॥కలియుగసామర్థ్యంప్రపంచయత॥సపవ॥జితోభర్తృగ్ర్యధమేణసప్త్యంచైవాన్యతేనచ॥౭॥కాశీనైస్త్రైరాజానఃస్త్రీభిశ్చపునరాంకలౌ॥సీదంతిచాగ్నిహూత్రాణిగురుభూత్రాణిశ్శ్రీః॥కుమార్యశ్చైవసూయంతేతస్త్రికలియుగేనచ॥వా॥అధమఃస్యజయోసామపాదప్రయోపేతత్యం-ఎకేనపాదేనవతఃమాస్యంధమఃస్యపరాజయః॥తథాచపరాశరమాధీయే॥కృతచతుష్యత్యకలౌపాగ్జితోపాధివివృత్తిః॥వృషిప్రశస్తితోభర్తృమనుష్యేవ్యధవశ్చురా॥ధర్మఃపాదవిహీనస్తుత్రిధిరంత్రైవప్రశస్తితః॥త్రేతాయాంద్వాపరేర్ధేనవ్యామిత్రోధమఃఇవ్యతే॥ప్రపాదహీనస్త్రీప్రేక్షునత్రామాత్రేణతివృత్తిః॥౭॥విష్ణుపురాణేస్త్రైయంప్రతిపరాశరమ్॥సరేభిష్కాచపవ్యంతిసంపార్షిత్తుకలాయుగే॥నామతిష్ఠంతిస్త్రైత్రైయశిశ్విదరపరాయణాః॥యదాయదానతాంపచర్యేషమాన్దానసారిణామ్॥తదాతదాకలౌర్వధిరనుషేయావిచక్షిణైః॥పరాశ్చేనముఖందధంహస్తాదధాప్రతగహతే॥మమోదధంపరస్త్రీభిఃప్రహృతాపంకతఃకలౌ॥వణాశ్రమాచారవత్ప్రవృత్తికలౌన్యతామ్॥ననామయజుర్ముగ్ధమఃమిషాదనహీనుః॥వివాహానకలౌధర్మ్యానశిష్యగురుసంస్థేః॥నదాంపత్యకమోదైవవన్తిదేవార్చనః॥మఃస్యమేకలౌకాస్త్రంయస్యయదోగతేద్విజుః॥దేవతాశ్చకలౌసర్వాస్సర్వస్సర్వస్యనాశ్రమః॥ధర్మోయథాః

రుచితరస్థానైరనుష్ఠితః | విశ్రేణభవితాపుంసాంస్వప్నాభ్యుతమఃకలౌ | పరిత్యజంతిభూతాఃరవిన్దహీనంతథాస్త్రీ
 యః | భర్తాభవిష్యతికలౌ | విశ్రవానేవయోషితామ్ | అథాశ్శస్త్రోపభోగాధాభవిష్యంతికలౌయగే | స్త్రీయఃకలౌ
 భవిష్యంతిస్త్రీశ్శౌలలితస్త్వహః || అన్నానభోజీనానాగ్నిదేవతాతిథిపూజనమ్ | కరిష్యంతికలౌప్రాప్తేనవపిం
 ఙ్గదకక్రియాః | దుభిక్షభయేషాభిరతీవేపద్యుతాజనాః | గోధూమాన్నయవాన్నాభ్యుదేశంయస్యంజిడుంభ
 తాః || వేదమాగేప్రచీనేశుపాపండాభ్యేతతోజనే | అధమవృత్త్యాలోకానామల్పమాయుర్భవిష్యతిశ్వశూశ్వశుర
 ధూయిష్టాగురవశ్వసృణాంకలౌ || స్యాలాద్యుపర్యభారాశ్చసుహృదోముసత్తమ | కన్యసూతాకన్యవీతానదా
 కన్యాత్వకంపుమాన్ || ఇతిహోదాహరిష్యంతిశ్వశురాదిగతానరాః | నివ్రాధ్యాయపక్షటాశ్చేన్యధాన్వహవిపదీ
 తే | తదాప్రవిరళోధమఃకన్యవిల్లాకపేవత్యగతి || తత్రాత్మేవైవయత్నైనపుణ్యస్కంధమసత్తమమ్ | కరోతితంకృత
 యోగేగ్రియతేతపసాహియతి || కూమకపురాణే || రాజానశ్శూద్రభూయిష్టా బ్రాహ్మణాన్ భూతయంతిప |
 భూగిరాహత్యాపీరహత్యా పజాయే తేప్రజాసుతై || వనిందంతిమహాదేవంబ్రహ్మణంపురుషోత్తమమ్ | ఆత్మాయంధ
 వశాస్తా జితృరాణానికలౌయగే || శుక్లదంతాద్యతాత్యశ్చముండాంకాపాయవానసః | శూద్రాధమఃకరిష్యం
 తియగంతేనముపస్థితై || తాడయంతిద్విజేంద్రాంశ్చశూద్రాద్రాజోపసేవిసః | సేవాపసరమాలోక్యద్వారిణ్యంతిప
 ద్విజాః || వాహనస్థానమూర్తిత్యశూద్రాన్ శూద్రోపసేవిసః | సేవంతేబ్రాహ్మణాన్త్రేతస్తుపంతిస్తుతిభిఃకలౌ | అధ్య
 పయంతివైవదాన్ శూద్రాద్రాణాంసాద్రాసేవిసః | పతంతివైదికాశబ్దాన్ నాస్తికాఘోరమాస్థితాః || తపోయజ్ఞపలా
 నాంవవిక్రేతారోద్విజోత్తమాః | యతయశ్చభవిష్యంతిశతశోధనహసశే || నాశయంతిపృథగ్ధితానిసాధికచ్యుంతిచాన
 ఘం | గాయంతి తాన్తైర్దానైర్దానతానిసరాధిమ్ | వాహఃపాశుపతాచరాస్త్రధావేపాంధరాత్రకాః | భవిష్యంతికలౌ
 తస్మిన్ బ్రాహ్మణాన్తీత్రియాస్త్రధా || కుర్వంతిచావతారాణిబ్రాహ్మణానాంకులేషుతై | దధీచిశాపఃకర్షణాఃపురాద
 యోధ్యరేద్విజాః || నిందంతివమహాదేవతమసావిష్టచేతనః | యేచాన్యేశాపిన్ద్రధాగౌతమస్యయశశ్చనః || సత్వేతేవ
 తరిష్యంతిబ్రాహ్మణాద్యాయయోనిషు | వనిందంతిహృషీకేశంబ్రాహ్మణాబ్రహ్మచారిపత్ని || *

తైమగు—తా || యుగధర్మములు జెప్పబడుచున్నయవి. దైవమానమునందుగల యుగేచారాశ్రమములు
 మనుష్యమానముచే నొకసంవత్సరమగుచున్నది - కృతయుగ ప్రమాణము దేవమానముచేత నాలుగువేల సంవత్సర
 ములును దానియుగారంభ కాలముయుగావసాన కాలమునునాలుగేసేవందలసంవత్సరములగుచున్నవిచితరంబులుగలత్రే
 తాదులయందు నెక్కిొకయుగమునకీ నొక్కొకసహస్రంబు నెక్కిొకశతంబుచొప్పున క్రివిఘుగ యుగసంధ్యా
 సంధ్యాంశంబులకువత్సరంబులకురచలగుచున్నవి. కృతయుగంబుశమానఫలకు నాలుగువందల సంవత్సరంబులాయు
 స్సుగలిగియోననై యిస్తాంతంబులంబొందుచుండును. త్రేతాదియుగంబుల దుక్రమముగ నెక్కిొకవంతుచొప్పున
 తగ్గుచుండునుగనుక గలియందు సూరవత్సరముగలయస్సుగలవారై యుండును. మణియు - శ్రద్ధాతిశయముచేమహా
 స్పృలుగొందరు వేలభరబడి సంవత్సరములుబ్రతికియుండుటగలదు. శరీరధారలకు యుగానుసారముగా నాయురొ
 ణీఫలక పానుగ్రహదిత క్తులు. పూర్వజహీనహీనతమ హీనతరములుగానుండును. ఇట్లుయుగములనుసరించివేరువేరు
 గాధర్మములుజేప్పబడినవి (అనగా) కృతయుగమునందుకృత్యాదితపంబునుత్రేతయందు జ్ఞానముద్వాపరమునందు
 యజ్ఞము కలియుగమందు దానమును ముఖ్యములని చెప్పబడినవి ఇదియునుగాక కృతయుగమందు తాముదానము
 పుచ్చుకొనువారివద్దకితెల్లియు త్రేతయందు వారినిపివబంబించియు ద్వారపరమందు యాచించబడియు కలియందుసేవ
 చేయించికొనియును దానమిచ్చుచుండురు - ఈనాలుగువిధదానంబులు వరుసగాను ప్రమనుష్యమాధుమేష్యులంబులను
 నామంబులంబొందునుగాన నాలుగు దానములలో సేవాదానంబునింద్యము - కృతయుగమందు పాపముచే పతితు
 వైనవాడుండుదేశమును త్రేతయందువాడుండుగ్రామమును ద్వారపరమునందు వానికులమును కలియంబు బాపమాచ
 రించినవానింబరిష్కరింపవలయు. కృతయుగమందుదోషితోమాటలాడిననుత్రేతయందువానిందానిను - ద్వారపరము
 నందువానియన్నముఘజించినను కలియందుపాపకర్మముజేసినిస్సపతితుడగుచున్నాడు. కృతయుగమందుచక్ర గమం
 దునుత్రేతయందుపడినములకును. ద్వారపరమందొకమానమునకును కలియందు నొకసంవత్సరమునకు శాపానుగ్రహ
 ణంబులుభించును. మానఫలకుప్రాణములు కృతయుగమందస్థలయందును - త్రేతయందు మాంసమంద్దును ద్వార
 పరమందురుద్ధిరమందునుకలియందు వారువారుఘజించుయన్నమునందును నిడిచియుండును. మణికలియందు యదర్థ

ము చేధమకాముననృతము చే నృత్యము స్త్రీలచేపురుషులు జయింపబడియుండురు యింకనీకలియదు నన్నీహూళి ములులోపించును గురువ్రాజులడంగును. బాలికలనిడ్డలగండురు పాపమతి శయించుటవలన నెట్టివిచిత్రంబులు గల్గి; మకామునొక పాదముతోనలిచియెడిగియుండుననిమనువాగ్గనపరాశరాదులానత్పిర్గినియు- మఱియునీకలియుగమందు జనలందరుశిశ్నీదరపరాయణులైబ్రహ్మవాదములుచేయుచు ధర్మానుష్ఠానములంబరీత్యజింతురు - ఎవ్వఁడెప్పుడు వేదమాగానుసారులగునపుడుమలకపక్షగలును చున్నదోయప్పుడప్పుడై కలివృద్ధియొనడని పండితు లాహింపవలయు - పరాన్నముచేత మోరును ప్రతిగ్రహమువల్ల చేతులుపరస్పరైచేమునున్ననుగ్ధంబగుచుండనేకలియుండుతాపాన గ్రహసామర్థ్యకామెట్లుగల్గును- ఈయుగమందువేదోద్ధింబుగనువతాశ్రమాచారంబులు - ధర్మ్యుంబులగువివాహంబులుగురుశిష్యస్థాయంబులు- దాంపత్యక్రమములు వహ్నిదేవతారాధనంబులునడువవు- ఎవ్వఁడేదిచించునోవా కదితాస్త్రంబగును. పితృవములుగూడ దేవతలపురు అంబర్నయశ్రమంబులనాశ్రయింతురు- సంపాదించునరీతి తలంపనిస్త్రీలువదిలి ధనవంతులనాశ్రయింతురు - జనులుసంపాదించిన ద్రవ్యముంతయుండమతమ భోగమునకేవియోగింతురు - విద్యుక్తస్నానములాచరింపకయగ్నిదేవతాఐశివేత్యవ్రాజులం బరీత్యజించి యుధాతుకలై దుష్కృత భయపడితులై దుఃఖితులగుదుగోధూమయవాన్మాధ్య దేశంబులం బట్టిసోపురురు- జనులు వేదమాగకాములులైనమగుట వలన పాపండుమాగకామలంబ్రవతికంతురుగాన నల్పాయువులుగా నుండుదురు- మఱియు జనులు కామచారులై యిచ్చికెవడుతుండ్రి తగ్గియెవ్వతే వైవషేడున్నది గురువేషుడని నిర్ణయముగ వాదింపుచు కమకరహితులై ధర్మబుద్ధి క సంపరింతురు. ఇదియునుంగాక పరమేశ్వరుని విష్ణువును బ్రహ్మను వేదకాస్త్రోహవాన పురాణములును నన్నవారి చించుచుండురు- మఱియు బ్రహ్మదేవము గల్గి సూర్రులు బ్రాహ్మణులను బాధించుచుండురు కాపారు నస్త్రంబులు గల్గుకొని ముందులైన నశూద్రులుధర్మంబు లాచరించుచుండురు కొందరు బ్రాహ్మణులు సూద్రులకు సేవకులై వాప నారుపాలైయున్నవారివెంటం బరువులిడుచు వారివాకిట్లుకాదుచు వారిని ప్రోత్రములుచేయుచుండురు. పూర్వము ? ధీచి గౌతమాదులచే శాపగ్రస్తులైన వారికలియందవతరించి వైవసాంబర్య తాగమాదిధర్మంబులాచరించుచు ? వ వేదబ్రాహ్మణునిదండులైయుండురు- అనిపరాశరమహాపిఠ మైత్రేయియలవారికిశిష్యునిట్లు చెప్పబడియున్నదగుట.

—* యుగసామర్థ్యవర్ణనస్య పయోజనమ్. *

౧౩॥ యుగసామక్రమణఃసర్వప్రయోజనమాహ॥ పరాశరణి॥ ౧ ॥ శ్లో॥ యుగేయం గెయం గెతయే శ్రమోః ప్రసతతః
చయేద్విజాణి॥ తేషాంసంధానకతకవాగ్మయుగరూపానితేద్విజాత్మతి॥ టి॥ యుగరూపాః యుగసమరూపాఃకాలః
రతంత్రాత్మజమావతీ॥ ౨ ॥ అత్రసాధమీ ॥ నన్నేవంకతౌపావీరామనిద్యత్వాత్ స్వస్వంధమూఢమూఢ్యః
స్థావకశాస్త్రంవిష్ణవేత- అతఃకథమనిదేత్యత్రోచ్యతే - నానామఃభిత్తద్విగసామక్రమణ్యప్రాగ్భిత్తద్విగ
పంచితత్వాత్తమభయంపర్యలోచ్యనించానించయోర్వ్యవస్థాకల్పనీయా-యః పునుదేయుగసామక్రమణ్యమనన్యభి
షిమాతానుస్థానంప్రతిపిద్ధవజ్జనంప్రమాదకృతపాపస్యప్రాయశ్చిత్తంకతుకం శక్తిఃసమర్థాత్తద్విగయతః - భూ
ణసాత్వాపితృప్రస్థాసాగకన్యావృషభిన్యతేత్యాదీనించావదనాని- అకన్తివిషయం తేషాంసంధానకతకవేత్తివః
సంతన్నాన్మకాపిద్యధమశాస్త్రస్యవిష్ణవత్తి॥౩॥యథాపపరాశరణి॥ శ్లో॥ యుగేయం గెయం గెతసామక్రమణం శేషః
నివిధాపితమ్ పరాశరణాఘ్రక్రంత్రాయశ్చిత్తంభీయతత్త్తి॥ టి॥ శేషమితిస్వంతస్తద్విగసామక్రమణ్యంచన్యావ
శిభిద్విశేషోగాభితం- పరాశరణాఘ్రక్రంత్రాయశ్చిత్తంచత్రేద్విగయతే - అతశ్చక్రంత్రవిషయసిందానించేత్త
తః॥౪॥ శ్లో॥ యత్యుత్తదశభిర్నష్టేస్త్రేతేతాయాంపయసేనతే॥ ద్వాపరేతచ్చమాసేనహ్యహూరాత్రాం
తులౌ॥ ఛాత్యుత్తేమజన్యజైస్త్రేత్రాయాంచద్వాపరేర్వయ॥ యదాహోమితదాహోమికలౌనంత్యకైతవమ్
అనేకహోమదుష్కర్తతేరేపమహాగూఢంశేషాద్భావోగూఢమిత్రానాంశరణంచతే॥ ౫॥ శివగర్వస్య॥ యా
న్మకేతమవ్రాగంకలికల్పమంభవమ్॥ ౬॥ ప్రిధ్వాపేహాప్తికథాయంత్రప్రపతతత్త్తి॥ ౬ ॥ చక్రవన్యతౌ
శుశిన్యృపురాణేషురామనామగమిభవేతన్నాన్మకేతనంభూయస్తాప్రతయమిరాశనమి॥ ౭॥ భృహస్పతిః॥ క
తేయదబ్ధధమస్యాత్త్రేత్రాయాంతుద్ముతుప్రయాతే॥ ద్వాపరేతత్త్తిగజేగకలావహ్నిచతద్వవేతే॥ నవవృత్తం
శుద్ధోక్తౌకసశుద్ధిమహనశకౌ॥ యతేతస్సత్యమేవేకంసరాణామపకారకమితి॥ భగయుగసామక్రమణ్యవజ్జనప్రయ
జనమ్.

తెనుగు — తా॥ యుగ సామర్థ్యవణానమునకుం బ్రయోజనమును చేకూర్చున్నారు- ఏయే యుగమునకు నేయే ధర్మములు చేపట్టినవో- ఆయాయుగానుసారముగ ధర్మముల నాచరించుచుండుద్విజులు తెవ్వై వ్యవరో అట్టియు గధర్మములను గాని ఆయాయుగధర్మానురూపముగఁ బ్రవర్తించుచుండు నాచు- ద్విజులను గాని నిందింపకూడదని యు- అట్లు గురులొకరును మునునైనవత్తును నెవ్వ రెట్లుండిననుండవచ్చు గదా యందులకై ధర్మాధర్మ నిర్ణయ కంఠైన ధర్మశాస్త్ర మెందులకనియో డేవింపకూడదు యుగ సామర్థ్యమును బట్టి నరగానాచరించుటకు శ్రీగలవారు మన్నాద్ధి ధర్మశాస్త్రములయందు జెప్పబడు గౌరవప్రాయశ్చిత్తములను శ్రీలేనివారు పరాశరాధిధర్మశాస్త్రము లందుఁజెప్పబడులనుప్రాయశ్చిత్తములను నాచరించినజాలుననివ్యవస్థ చేయుటకై విశారదించి నిర్ణయించినవిషయ ముగానదాని సవ్యగాఢేవింపకూడదనియు మఱియు దపంబులు సేయునెడ గృతత్రేతా ద్వాపరంబులలోగ్రామముగ భవమైకవప్రేకమానసాధ్యంబులగుతపఃఫలంబులకలియుగమందునొక్కయ హురాత్రంబుచే సాధింపదగి నవగుచున్నది- కృతయుగమందు జీరకాలధ్యానముత్రతయందు వెక్కు-జన్మములు ద్వాపరంబున విశేషంబుగ దేవపూ జులుజేసినసేఫలంబులు గల్గినో యాఫలంబు లీకలియుగంబునందుగేశవనామసంకీర్తనమువల్ల లభించుచున్నవిగనుక స నేకదోషయుక్తంఁజైనను సీకలియుగము ప్రమంబఁయు నానామసంకీర్తనంబుసేయునెడ శు తిస్త్వేతి పురాణేతిహాసం బులయందేకరీతిగా బ్రవేశింపంబు బడియున్న శ్రీరామనామసంకీర్తనం బతిమఖ్యుంబఁయు నింతయగాక సదాచార ము ద్రవ్యశుద్ధిమనశ్శుద్ధిగలుగఁగ యీకలియుగమందన్యంబులగుతపములుజే ను నుద్యుక్తులగుటకంటె మెక్కువత్యవతప రిపాలనమెట్లైనంబుజిహ్విలేనియందువల్లనర్హులగుటయును నెయింబెదలైన పరాశర చక్రవర్తివృత్తులు మొదలగువారనుగ్రహించిరనియుం జెప్పబడినదనిభావము.

—* అథకలియుగఃషిర్ధధర్మాః*

పరాశరమాధవీయే॥౧॥శ్లో॥ డాధాయాఃపునరుద్ధాహంజ్యేష్ఠాంశోవధంతభాగతాపంచనకుర్వీతభాగ్య జాయాంశంమండలమితి॥ స్మృత్యర్థకసారే॥ దేవరేణుశోత్పత్తిర్యానప్రప్తసరిగ్రహః॥ దత్తాత్రతాయాఃకన్యాః పునదాన సరస్వత ॥ సముద్రయత్రాస్యోకారంకమండలవిధారమ్॥ మహాప్రస్థానగమనంగోపశుశ్చమరాగ్ర హః॥ అగ్నిహుతాహవత్యాశ్చల్పీకేదహ్యపరిగ్రహః॥ అనవతానుకన్యాసువివాహాశ్చద్విజాతిషు॥ వృత్రస్వా ధ్యాయసాపీతవధుసంకేతవతభాగిస్థిసంచయనాకూర్ధ్వమంగస్తన్నసేవప ॥ ప్రాయశ్చిత్తవిధానంచవిప్రాణాంమరణాంతికమ్॥సంసర్గవోపాపేషుమధువరేహ్యోర్వధః॥దత్తారసేతరెహంతుపుత్రత్వేనపరిగ్రహః॥ శామిత్రంజైవవిచారిణాంసోమవిక్రయణంతథాదీఘకాలబ్రహ్మచర్యంనరమేధాశ్వమేధకాకతాయగేజ్యమాకధర్మాక వర్జ్యానాహుమఃసీషిణ్యకా॥ ధర్మశాస్త్రసుధానిధౌ॥ గోత్రావృత్తసంహృతివివాహాగోపధస్తథా॥ విధి ధామాంప్రజోత్పత్తౌడవస్యయోజనమ్॥అతతాయద్విజాగ్యాణాంధర్మయోజ్జేనహింసనమ్॥ ద్విజసాంభాతనా యాతుశ్యోధితస్యాపిసంగ్రహః॥ స్మృతీతౌచనత్వహంకమండలవిధారణమ్॥ మహాప్రస్థానగమనంగోసంజ్ఞప్తిశ్చ గోసచే॥ సాతామిన్యామినిరాగ్రహణస్యచసంగ్రహః॥సంసగఃదోషస్తేనావైర్మయఃహృతకనిష్కృతిః॥వరాధిపి త్యభ్యర్చపశూపాకరణక్రియా॥ సవర్ణానాంతథామష్టేస్సంసర్గశ్యోతెరీతి॥అయోవాసంగ్రహావృత్తేపరిత్యాగోగురుప్రియాః॥ శూద్రైషుదానగోపాలకలమిత్రాధఃసీరిణామ్॥ భోజ్యాన్మతాగృహాపకస్యకీర్తనవాచమార తఃశిష్యస్యగురుదాతేషుగురువద్వృత్తిరీతి॥అపద్భృత్తిద్విజాగ్యాణామశ్వస్తరకతాతథాబ్రాహ్మణానాంప్ర వాసీత్యంముఖ్యాధమనక్రియా॥ బలతాగ్రాదిమష్టప్రిసంగ్రహావిధిచోదితః॥ యతేస్తునర్వపక్షేషుభిత్తౌచ ర్యావిధానతః॥నవోవకేదశాహంచక్షిణాగురుదోదితా॥ బ్రాహ్మణాదిమహాత్మనవనాదిక్రియాపిచ॥ భృగ్వగ్న పతనైశ్చైవవృద్ధాదిమరణంతథా॥ గోశ్యప్తిశ్చైవయనిశ్చైవైరాచమనక్రియా॥ పితాపుత్రవిరోధేషుసూక్ష్మిణాంసం డకల్పనమ్॥ యతేస్సాయంగృహస్థత్వమాంభిస్తత్వత్వవైః॥ఏతానిలోకగుప్త్యర్థకంలేరాదౌమహాత్మభి॥ స వతఃతానికర్మాణివృతస్తానూర్వకంబుధైః॥ సమయశ్చసినాధూనాంప్రమాణంపేదవచ్చకేతి॥ అ॥ ౩౯౦౩౯ రెణుప్రోత్పాదనంపిషధత్యావస్తంబః॥ స్థా॥ సగోత్రస్థానీయాంసవరేభ్యస్తమాచక్షీతకులామైవహిస్త్రీప్రవీణ తత్తత్సవధితంతరిందియదౌర్బల్యాద్విప్రతీష్ఠిమవశిష్టగంహివరత్వంపాతేస్తద్వ్యక్తికేమేఖుపునరుభయోర్చరక థి॥ టి॥ అనపశ్యోభతాతత్ప్రతాదిర్వాసగోత్రస్థానీయాంభార్యాంస్తుప్తాంవాసవరేభ్యస్తమాచక్షీత

మపత్యముత్పాద్యమితి సగోత్రాయదేవీరాయ సపిండేభ్యోవాసమాచక్షిత కులాయైవహిస్త్రీప్రదీయతకతి - తదద్య త్వేవిప్రతిపన్నంవిప్రతిపిద్ధంభర్తృవ్యతిక్రమేషంద్రియపారతంత్యాప్రితిప్రసంగస్సాన్యదితి - దేవరాదిపాణేరసిగ్ధ హితాత్పాణేరన్యత్వావిశేషాదిత్యధః॥

ఉద్వలా॥సగోత్రస్థానియ్యంసంపరేభ్యస్సమాచక్షిత.యోనపత్యోఅత్సనశ్చక్ర్యభావంశ్చిత్త్యేత్రజంప్రతమిచ్ఛా భార్యంపరత్రనియ్య జ్ఞేయైతేవాతస్యపిత్రాదయస్సంతానకాంక్షిణిఃతదిద్వయమేతత్ - కులంతరాశ్చవిప్రస్తా స్త్రీసగోత్రస్థానియాసాహిపూర్వంపిన్యగోత్రానిస్త్రీభర్తృగోత్రానతీ భర్తృగోత్ర ధమైరధిక్రియతేఅతస్సాభ త్యేపక్షియాణాంసగోత్రస్థానియాభవతిభర్తృతు సాక్ష్యగోత్రాం సగోత్రస్థానియాంసంపరేభ్యః అసగోత్రేభ్యస్స మాచక్షితఇయవసంత్యాఅస్మానుపత్యముత్పాద్యమితి సగోత్రామైవతుసమాచక్షితతత్రతామి దేవరాయతదభావేన పిండేభ్యఃకఃపునఃసగోత్రస్యవిశేషఃతమాహ - కులాయహిస్త్రీప్రదీయత ఇత్యుపదిశంతిస్త్రీకన్యా ప్రదీయమానా కులాయైవప్రదీయతఇత్యుపదిశంతిశంకమఃజ్ఞాః - తస్మాత్సగోత్రామైవసమాచక్షిత తమిమంనియాగంధూదయతి - త దింద్రియదౌర్బల్యాద్విప్రతిపన్నంయద్యక్తేవంపూర్వైకృతవంతఃతథాపితదద్యత్వేవిప్రతిపన్నంవిప్రతిపిద్ధంకతఃయిం ద్రియదౌర్బల్యాద్ధృష్టేంద్రియాదద్యత్వేమనఃప్రాయశఃతత్తత్తాన్త్రువ్యాజేనాపి భర్తృవ్యతిక్రమే ఆదిత్యసగాదితి సగో త్రవిషయేదయోవిశేషఃసేపినా స్త్రీత్యాహ - అవశిష్టగంహిపరత్వంపాణేః యేనపాణినాపూర్వమగ్నిసాక్షికింపా ణిగ్మహిఃతఃకన్యాయాఃతస్మాత్పాణేరమౌభవతి సగోత్రస్థానిపాణిః యస్మాదేవం పాణేఃపరత్వంవిభజ్యంసమా నంతస్మాదవిశేషయంతిఅవిశ్టమివ్యవహదఃపాణేరవ్యోభవతుకోవోషః తదగ్ర్యతిక్రమేషులు పునరుభయోర్నరకఃతస్య పాణేరగ్ర్యతిక్రమే ఉభయోదఃపత్యోనకరకః భవతిషులుపునరితిప్రసద్ధిద్యోతకానిపాతః అతఃపత్యా అపనసపాణి ష్ట్యాభ్యం॥

తేనుగు—తా॥ కతియుగవర్జ్యంబులగుధమదములంబెప్పుడున్నారు. విధివస్తుగావివాహమైనస్త్రీలకు మరల వివాహము జ్యేష్ఠపుత్రునికనధికభాగము.వివాహదులయః దుగోమగుపరిమ-పుత్రాభదమై దేవరాసియోగముయ తులకుగమండలుధారణము- వాసరస్థానముపరిగ్రహము చక్రాక్షరమైనకన్యను మతియొకనికివాసముచేయుటయు. సముద్రముమీదనావయెక్కి- వెళ్లిరియు మహాప్రస్థానమునుంగుడ్డిపోవుటయు.గవాలంభము.బన్యములయందునునగ్ర హించుటయు అగ్నిహోత్రహవణియొక్కరీతయందులేహ్య పరిగ్రహము- ద్వియలకువదోంపర స్త్రీవివాహము- వేదాగ్నిహోత్రనిర్మతుగు విపులకఃకుసంకోచము- అస్థినంబయినానంతరములేశనీర్వృత్తమెనరించుట - విపుల కుమరణాంకిత్రాచయశ్చి త్విధివాసము-పాపులయొక్కసంసగ్రమువలనకోపము-చక్రైరనులకంపెవేరైనవారినిబుగ్గులుగాబరిగ్రహించుటయు. విప్రశామిగ్రము. సోమవిద్యయము. నీళకాకాలబ్రహ్మచర్యము- సరమేధాశ్వమేధములు- మాత్యనపిండస్త్రీవివాహము- విధవయందుంబుత్రాక్షరమైదేవరాసియోగము- అతత్రాయద్విభాగ్యైలనుధమాయు ధముచేహింసించుటయు. సముద్రముమీదనావయెక్కిపోయి కృత్రిమాయశ్చిత్తులైనవానింజేర్చికొనుటయు.యజ్ఞమల యందుఋత్విక్కులకందరికిడిక్కుగల్గియుండుటయు. సహ్యాచ్యులయనదాసగోపాఠకులమిత్రాధానీయలయొక్కభో జ్యాన్నభయ- గృహస్థులకుమారదేశతీర్థయాత్రయ-శిష్యులకుగురుభార్యలయందుగురువదన్యస్త్రీయొ ద్విజశ్రేష్ఠుల కునశ్వస్త్రోకతయ(అనగామరునాటికిమిగిలించికోనకయుండుటయు)బ్రాహ్మణులకబ్రహ్మసము ముఖాగ్ని ధమనక్రియ (అనగానిష్ఠనకోటితోసూచిమంకించేయుటయు) దుష్టస్త్రీలనుసర్పంధించినగ్రహించుటయు.యతులకు సర్వవణా భయోచర్యము-నవోదకమునుబదిరోబులవరకుబరిగ్రహింపకుండుటయు.గురువుకొలనతదక్షిణయచ్చుటయు.బ్రాహ్మ ణాదులకుతూద్రుణవంటచేయుటయు.వృద్ధులుభుగ్యగ్నిపతనములచేవృత్తిమొందుటయు. ఆపులతాగిమిగిలినసిగ్ధతోశి ష్టులావమనములసేయుటయు.తండ్రికోమాల్లవివాదమందుసాక్షిచేసినవానిందండించుటయుయతులకురాక్షసులయం బుగ్గసావాసమునీచెప్పబడినవన్నియలొకసంరతుణాధా మైకల్యాగియందుతత్త్వమెరింగినవహాన్తులుగుపెద్దలచేవ్యవ స్థాపూర్వకముగనిషేధింపబడినదిగావుననేతరువులయొక్క-సమయమునువేదములవలెప్రమాణమైయుండుటంబట్టిది సవత్పాదరంబుతోగ్రహింపదగుననుట.

—* అధికమకపరిభాషా. *

తత్రకాత్యాయనః॥ ౧ ॥ స్తో॥ ముఖ్యాకారేయదావశ్యంకమకతుకంసతకృతే॥ గౌణకారేపికతకవ్యం

గానాశ్చేతాద్యశోభవేదితి॥ ౨॥ స్వస్తిరత్నావర్ణాంస్వకాలాదుస్తరేణింకాలఃపూర్వస్యకమణః॥ యన్వాగా
 బుక్రియాముఖ్యాకాలస్యావ్యంతరాభవత్॥ గోణకాలత్వమిచ్ఛంతిశేచితత్పాక్తనకమణః॥ గోణేష్వితేషుకాలేషుకర్మ
 వోచితమాచరత్॥ పాక్రియశ్చిత్తప్రకారేణపోక్తంపర్వసిమాచరత్॥ పాక్రియశ్చిత్తమకృత్యానగణకాలేనమా
 చరత్॥ దివోదితానికర్తాణిపూదాదకృతానిచై॥ యామన్యాఃప్రసారోయావత్పావత్సాదీకారయేత్॥ ముఖ్య
 కాలేతుముఖ్యంచేత్సాధనంవైచలభ్యతే॥ తస్మాల్ద్రవ్యయోగస్యముఖ్యత్వంగౌణతాపివా॥ ముఖ్యకాలంసమాశ్రిత్య
 గౌణమప్యస్తాపదనమ్॥ సముఖ్యద్రవ్యలోభేనగౌణకాలప్రతిక్షణమితి॥ ౩॥ సాగ్రంధే॥ ఆత్మాభుత్యఃపురోధాశ్చ
 భ్రాతృభ్రాతృపితృసఖా॥ ఇజ్జాయాంధమకాగ్యవజాయంతేప్రతిరూపకాః॥ ఏభిఃకృతంమహాదేవస్యమేవకృతం
 భవేదితి॥ ౪॥ సంగ్రహే॥ రాతౌప్రసారపర్యంతందివాకృత్యానికారయేత్॥ బహ్మయజ్జంబసారంచవజయ
 త్యావీశేషత ఇతి॥ ౫॥ కాత్యాయనః॥ యతోపదిశ్యతేకమకతుఃరంగంసముచ్యతే॥ దక్షిణస్తత్యవిజ్ఞయఃకమ
 ణాంపారగంకరఇతి॥ ౬॥ మనః॥ కుశ్చితేవామహస్తస్సాగ్రద్దక్షిణస్సాగ్రదకుశ్చితే॥ యజ్ఞోపవీతినాకార్యంసర్వంకమ
 పదక్షిణమ్॥ అసీనఉద్యఃప్రహూన్వాపనియమాయత్రసేద్యశః॥ తదాసీనకతఃవ్యంసప్రహూన్వనసతిపతా॥ ౭॥
 కాత్యాయనః॥ యత్ర దిక్షియమానస్యాజ్ఞప్రహూనాదికమనుతి॥ సప్రతిదిశఃపోక్తావంధీసామీతదంతరేతి॥ ౮॥
 చంద్రికాయాం॥ వసప్రసాదాశ్చత్యక్త్యతపసాస్మానకమణా॥ ఆదమ్యచాత్మసమ్మధిరకృత్యావకమసమాచరత్॥
 ౯॥ సంకల్పఃకమణాహదానైదికానామదిత్యతే॥ ఇదంకమకరిష్యామిప్యేచ్ఛాచార్యత్వావరేత్యత ఇతి॥ ఆశ్వలాయ
 నః॥ ప్రధానస్యక్రియాంతసాంగంతత్వంప్రయతేపునః॥ తదంగకరణేకుర్యాత్పాక్రియశ్చిత్తనకమకత॥ ప్ర
 వృత్తమన్యథాకుర్యాద్భవిహేహసగ్భంధంచ॥ యతస్తదన్యథాభూతంతతవివసమాచయేత్॥ సమాప్తయదిజాగ
 ర్వాదన్యతేతదధాకృతమ్॥ తావదేవపునరుర్యాన్నాన్యత్రసర్వకమణామ్॥ ౧౦॥ శాతాతపః॥ బహ్మబ్రంహస్య
 గృహూన్యక్తంయన్యకమప్రచోదితమ్॥ తస్యవద్యశాస్త్రోభేకృతేనర్వంపథంభవేత్॥ క్రాతేషుసర్వశాశ్లోక్తం
 సర్వస్యైవయథోచితమ్॥ స్వాతఃసంసారణంతేషుగాహ్యోవ్యపిచకమను॥ సర్వశాశ్లోపసంహారాదుక్రీశ్చైతో
 యథావిధిఃసర్వస్యభూతపంహారోస్త్యతోభ్యక్తస్తథావిధిః॥ ౧౧॥ ప్రసృగ్యధఃసారే॥ ప్రాచీదిశామనుక్తాస్యా
 దుదీవీదిశాతథా॥ తస్యప్రసృగ్యరామక్రావాసితత్వంచకమను॥ ప్రభుఃప్రభుమేల్లస్యయోనుకల్పిన్వతఃతే॥ సనా
 పోవీతిఫలంతస్యపరత్రేతశ్చిత్తస్త్వనీ॥ సనాంసరాయంతస్యమణేతేవిద్యతేఫలమ్॥ సాయయాచారికాధమాజాతి
 భేదకుబోధ్యవాః॥ గ్రామానారాంబరిగ్రాహణయేవవిద్యవిరోధిని॥ యగధమాంబరిగ్రాహణ్యస్యత్యైరివయథోచ
 తమితి॥ ౧౨॥ కాత్యాయనః॥ యన్వాస్తూతంసస్వశాఖాయంపాత్యంసవిరోధచ॥ విద్యద్విస్తదమస్థియమగ్నిహూ
 త్రాదికమకత॥ ఆత్మతంత్రేతుయక్తోక్తంతతుర్యత్వైరతంత్రికమితి॥ ౧౩॥ సస్మాత్తోక్తంకమకపరివర్జ్యపార
 క్యంకమకపర్వతోదోషమాహ॥ ౧౪॥ దక్షిణః॥ స్యంకంకమకపరివర్జ్యయదన్యమనుతేద్విజ్ఞః॥ అజ్ఞానాదభిమాజ్ఞానా
 త్యక్తైవసతితోభవేదితి॥ ౧౫॥ స్వసూత్రాలాభేవ్యధననుః॥ స్వసూత్రేవిద్యమానేతుపరసూత్రేణవిద్యతే॥ బోధా
 యసమతంకృత్యాస్వసూత్రఫలభాగ్యవేత్॥ విధిభ్యవృత్తుయత్రమకరోత్యంధినాతుయః॥ ఫలంతంబిన్నవాస్తృతిజ్ఞ
 శమాత్రంతతస్యతేదితి॥ ౧౬॥ స్వస్యంతరే॥ అకాలేయత్రసంకమకాలంప్రావృత్తునక్రియా॥ కాలాభేతంతు
 యఃకుర్యాదకృతంతద్విధిఃశేదితి॥ ౧౭॥ ఆశ్వలాయనః॥ త్రేతంవాయత్రపారాణంస్తాభంవాపివిధియేగ్రిధ్య
 థాతత్రసచతేన్యాయావాస్తామమానతః॥ యత్రగిరదృఢాత్రకుర్యాన్నాయాసమానతః॥ యత్రయస్తయథా
 పోక్తంత్రకుర్యాత్తథాచతత్॥ అస్యధాన్వాసమానేనకుర్వాత్ప్రజ్ఞోపిమానవఇతి॥ భారద్వాజః॥ ఆనసంస్వప్తి
 కంపోక్తంజపాదీనిప్రకుర్వతః॥ కుశేశయాసంసంవాపిరాసనమథాపివా॥ జానూరోయంతరేనస్యకృత్యాపాదత
 లేఉభే॥ ఋషికాయస్యమాసీనస్యశ్చికంతత్యుచితతే॥ ఏకంపాదమధైకస్త్విన్యసోగ్రాహణసంభేదః॥ ఇతరస్త్వింస్త
 థావోరుపీరాసనముదీరితమ్॥ ఉగ్ర్యూరపదిప్రేంప్రకృత్యాపాదతలేఉభే॥ అంగుష్ఠేపదిబద్ధియాధస్తభాగంశ్చ
 త్కృమేఖతు॥ పద్మాసనంపదేనతస్యర్యేపామపిపూజితమితి॥ ౧౮॥ స్వస్యత్రసారే॥ ఉపాద్యైశుప్రజ్ఞాభామఖ్యో
 భోయదిబభ్యతే॥ తత్రముఖ్యమనాద్యత్యగణేవైవసమాచయేత్॥ ముఖ్యభావేయదాగౌణమపాత్రంసర్వసత్వతి॥ త
 త్రముఖ్యోపమంగౌణంగ్రాహ్యంముఖ్యోపమన్నతు॥ యస్మిన్కస్త్విన్నపాత్రేతుయఖ్యోపరిగతేనతి॥ అన్యద్భక్తిగౌణజాతీ
 యంవిచారీయమథాపివా॥ ఉపాదాయప్రయుంజానఃపూర్వంకృత్స్వమపాత్మయాదితి॥ ౧౯॥ భారద్వాజః॥ అజ్ఞాతా

వైద్యనాథదీక్షితీయే శస్త్రుతిముక్తాఫతే.

యదివామంత్రాఃస్వస్వగ్యహేళ్యమహోతాఃఃఉపవీతప్రముఖ్యానాంతేపాంవైధారణేద్విజాః । కేవలంప్రణవోవాపి
వ్యాహృతిత్రయంతువా । స్వాతాంవిదాదిదేశేమద్యావేతేసర్వశాఖనామః ॥ ౧౯ ॥ శాండిల్యః ॥ ఓడక్షితేప్రణా
మేచపూజాయాంహవనేజపేనకంతావృతపత్రస్వాధ్యర్శనేగురుదేవయోరితి ॥ ౨౦ ॥ బోధాయనః ॥ కతఃకృష్యముత్త
రంవాసఃపంచస్వేతెషకమేను । స్వాధ్యాయోత్సర్గదా నేమభోజనాచమయోత్తథా ॥ హవనంభోజనందానమువ
హరిఃప్రతిగ్రహః । బహిజానుర్నకార్యోతద్యదాచమనంస్తృతమితి ॥ ౨౧ ॥ అన్యచ్ఛ ॥ స్నానమాచమనంపూ
మంభోజనందెవతార్చనమ్ । ప్రాథపాదోనమరీతస్వాధ్యాయ పితృతర్పణమ్ ॥ ఆననారాధపాదస్తుజాన్వీర్యాజంఘ
యోత్తథా । కృతావసక్తకోయస్త్రప్రాథపాదస్పృశ్యతే ॥ టీ ॥ వస్త్రాదినాకృతపాదబంధఃకృతావసక్తః । పూ
మఃప్రతిగ్రహూదానంభోజనాచమనేజపః । బహిజానుర్నకార్యోజిపాంగుష్ఠానిసదాచరేడి ॥ ఇతిపరిధామా ॥

—*అథస్మిః*—

తత్రమనుః ॥ ౧ ॥ యోసావతీంద్రియగ్రాహ్యస్మాక్స్యోన్యక్తస్యనాతనః । సర్వభూతమయోచింత్య స్పష్టస్వ
యదుద్భవః ॥ టీ ॥ అన్యక్తంఅవిదితస్వభావఃసనాతనఃఅనాదివనః । యోసావేవంలాశాస్త్రప్రసర్థ - సమవసరముః
పుమాన్-సర్వభూతమయఃప్రపంచస్వరూపఃస్వయంనకస్యచ్చిన్మోగేననాపి కమవశేనఉద్భవ్యభృక్తీభూతాః ॥
సోభిధ్యామకరీరాత్వాన్విద్యవృత్తుర్వివిధాః ॥ అచవసనజాదాతానువీర్యమపాన్యజత్ ॥ టీ ॥ అపాన్యజత్
ఉత్తవాన్అంతేనాప్రవిశదిత్యర్థః ॥ స్లో ॥ ఆహేనారాత్తప్రాకృతావేనసమానవః । తాయుదస్యాననంపూర్వం
తేనసారాయుఃస్మృతః ॥ టీ ॥ సర్వపురుషస్సమానవంభగవతాస్పృష్టాత్తత్యర్థః - వైతబ్రహ్మహేతాతాఅపఃఅస్యసరస్వ
పూర్వప్రథమం అయనమనువేతస్థానమాసత్ తేనసారాయుఃస్మృతః ॥ స్లో ॥ తదండమభవద్వైచం సహసాగ్నిం
శునమప్రథమ్ । తస్మిన్జడైస్వయంబ్రహ్మసర్వభూతపితామహః ॥ టీ ॥ తద్బలాన్ప్రవిష్టంభగవద్వ్యంబ్రహ్మంహేమ
మయం । అతవనబ్రహ్మహేతాత్వగ్యాభ్యంతప్తన్నందేస్వయంభగవాన్బ్రహ్మరూపధారిజడై ॥ స్లో ॥ యత్తత్పారణ
మవ్యక్తంనిశ్శూనదనదాత్మకమ్ । తస్యస్వప్తస్యపురుషోలాతేబ్రహ్మజితీయః ॥ టీ ॥ కారణజైవనారాయణఉచ్యతే
సదనదాత్మకంసత్ కారణంప్రవృత్త్యాదికంఅసత్పార్యంప్రపంచఃఉభయమాత్మాదేహూయన్యతత్తథోక్తం - త
ద్విస్వప్తః తేనకారణాభేనభగవతావిస్వప్తఃపురుషబ్రహ్మయం రాజపురుషబ్రహ్మయం - అధికారివచనంభగవద్వియోగ
కరఇత్యర్థః ॥ స్లో ॥ తస్మిన్నం దేనభగవానుమ్ త్యాపరివత్సరమ్ । స్వయమేవాత్మనోద్భానాత్తదండమకరోద్విధామ్ ॥ టీ ॥ భ
గవాన్భగవత్స్వయేబ్రహ్మ - తాభ్యాంసశకలాభ్యాంతుదివంభూమించనిమమామ్ ॥ స్లో ॥ మధ్యేవ్యోమిదితశ్చాప్తావ
పాంస్తానంచకాశ్వతమ్ ॥ టీ ॥ దివంస్వగాదిలోకంభూమింసపాతాశాం - మధ్యేవ్యోమలంతరికీలాకం అప్తేదిశశ్చ
శాశ్వతంయావత్ప్రళయవస్తానం । అపాంస్తానంసముద్రంచనిమమామ్ ॥ అ ॥ సర్వభూతానిసస్మయోహింకరణ్యభగవ్య
ఉపాదానంస్వశరీరాంతరీక్షితీకత్రయేణాహనవివః ॥ స్లో ॥ ఉద్భవహేత్తనత్వైచమనస్సదసదాత్మకమ్ । మనసశ్చ
స్వహంకారమభిమంతారమీవ్వరమ్ । మహంతమేవచాత్మానంసర్వేణిత్రగుణాన్సావేవిషయాణాన్గ్రహిత్యాణితనైఃపం
చేంద్రియాణి ॥ తేహంత్యవయవాన్సూక్ష్మైకవణ్ణామవ్యయతోజపామ్ । సన్నివేశ్యత్కమాత్రాసుసర్వభూతాని
నిమమామ్ ॥ టీ ॥ మనఃమహత్తత్వంసదసదాత్మకంప్రకృతివికృత్యాత్మకంమనసోమహత్తత్వాదనంతరం అభిమంతారమ
స్త్రితాప్రశ్నయరూపమీవ్వరం । సర్వకమేప్రపతకంఅహంకారంచఉద్భవహేఉద్భవ్యభావాన్మహంతమాత్మానం
స్థూలమంతఃకరణమనత్తత్యయవత్ - స్వరూపేవిషయరూపేణచిత్రగుణీ భూయావస్తానాత్త్రిగు
ణాసితేతద్వాప్రాణితద్వాదిస్వచ్ఛం తేతథావిషయాణాన్గ్రహిత్యాణిపంచజ్ఞానేంద్రియాణిచకారాత్ కర్తేంద్రియా
ణితేనైక్రమాదుద్భవహేతేహంతుపదహంకారమనస్తన్నాత్తజ్ఞానంకర్తేంద్రియాణాంపణ్ణామమితోజపాముపయు
జ్యమానేషుచివయదేషుచిపదత్యయ వీర్యాణామవయవా నామంతేనాత్మ మాత్రాసుస్వజీవాంశేమనస్తేవేశ్వరకల
య్యుసర్వభూతానిదైవమనుమ్యానినిమమామ్ - ఎతదుక్తంభవతి - అత్తీయానాంమహదహంకారమనస్తన్నాత్తజ్ఞా
నకమేంద్రియాణాంఅంతాస్సర్వభూతోపాదానమితి ॥ స్లో ॥ సర్వేహంతుసమానాన్గ్రహణచివ్యథక్యథక్ । వే
దతత్తద్భ్యుపాదోపృథక్సంస్థాశ్చైవమే । కమేణాంతువివేకాయథర్మాధర్మావ్యవేచయత్ । ద్వంద్వైర్యరేజయ
శ్చేమాన్మృదుఃఖిఃఖాదిభిర్జా ॥ లోకానాంతువివృథ్యర్థంముఖభావూరుపాదతః ॥ బ్రాహ్మణంతులయంవైశ్యం
శూద్రంచరివతతయత్ । సర్వస్వాన్మృతుసగ్గస్యగువ్యర్థంసమసద్యతః । ముఖభావూరుపజ్ఞానాంపృథక్క

మాణ్యకల్పయతి || ౨ || సుబాహుపనిషదచూరియతే || శుశ్రీ || తస్మాద్దమస్సంజాయతే-తమసోభాతాది-
 ధూతాదేరాకాశే - ఆకాశాద్దాయః - వాయోర్గ్నిః - అగ్నేరాపః - అధ్యుః పృథివీ - తదండంసమభ-
 వత్ - తత్సంవత్సరమాత్రముపి తావద్విధాకరోదధస్తాద్భూమిమువీరిష్టాదాకాశంమధ్యేభూరుషభి || ౩ || తైత్తిరీ-
 యశుశరపి || బ్రాహ్మణోస్యముఖమాసీత్ - బాహురాజన్యః కృతః-ఊహతదన్య యదైశ్వర్య - పశుభ్యగ్-
 శూద్రోఅజాయతేతివ || ౪ || తథామహుపనిషది||ఎకోహవేనారాయణసీత్యన్యం కామంససాధ్యాయత
 తస్యధ్యానధ్యలలాటాత్సేవోత్ప్రసరాతా ఆహో-భవత్ తాను వీర్యమథాస్యజత్థిరన్య మండవభవత్ త-
 స్మిన్ బ్రహ్మచతుర్ముఖోఽజాయతేతి || ౫ || నారాయణోపనిషదచ||అభవురుషేహవై నారాయణోకామయతః||ప్ర-
 జాస్సజేయేతి- నారాయణాద్భ్రాహ్మణాఽహుతేతి|| ౬ || హరితః || గ్లో || నారాయణఃపురాడవోజలంస్సప్తాజలం
 పరి|| సుహ్యపభోగిపర్యంకతయనేతుశ్రియాసహ|| తస్యను ప్రస్యనాభాతుమహత్పద్మమధూత్రి-ల || పద్మమధ్యేభవ-
 ద్భ్రాహ్మణేదవేదాంధూషణః|| సహోక్తస్తేనదేవేన జగత్సృష్టేపునఃపునః|| సోపిసృష్ట్యాజగత్సర్వంసదేవామరనూ-
 నుషమ్||యజ్ఞ సిగ్యథకమనఘాత్ బ్రాహ్మణాన్ముఖతోఽస్సజత్|| అస్సజన్మ త్రియాజ్ బాహువ్యైత్యధ్యానపూర్వం
 శతః|| శూద్రాంశ్చపాదయోస్సప్తావైతేషాంచైవానుపూర్వశః || యథాప్రావచభగవాన్ బ్రహ్మయోనిఃపితామ-
 హభి || ప్రోవాచధర్మానితిశేషః || వా - సృష్టేపరస్పరవిరుధానాం శుశ్రీనాంశ్చృతీనాంచకల్పభేదేనవ్యవస్థా-
 ద్రవ్వత్యా || ఇతిస్మష్టిః

—* అధవణధర్మాః. *

తత్రదేవలః || ౧ || బ్రాహ్మణ్యంబ్రాహ్మణాజ్ఞాతస్సంస్కృతోబ్రాహ్మణోభవత్ | ఏవంతత్రియపిట్టా-
 ద్యాఃశ్చైయాస్సేవ్యభ్యస్సయోనిజాభి|| ౨ || శాతాతపః|| తపోదమోదయాదానంసత్సంధమంశుశ్రీతంఘృణా వి-
 ద్యావిజ్ఞానమాస్త్రకృ మేతద్బ్రాహ్మణుక్షత్రమితి || ౩ || యజ్ఞ్యవల్క్యః|| సవణాభ్యస్సవణాంసజాయంతే
 హిసజాతయః||అనింద్యేషువివాహేషుపుత్రాన్సంతానవధానాభి|| ౪ || హరితః|| బ్రాహ్మణ్యంబ్రాహ్మణేనై-
 వహ్యుత్పన్నా బ్రాహ్మణస్సన్మతః||కటూర్మాణినిజాన్యాహుబ్రాహ్మణస్యమహావణః||నైదేవతతయప్రవ-
 తాయత్||సుఖమేదతే||అధ్యాపనంచాధ్యయనంయజనంయాజనంతథా|| దానంప్రతిగ్రహాశ్చేతికటూర్మాణ్యగ్రజన్మన-
 తభి|| ౫ || మనుః||అధ్యాపనంచాధ్యయనంయజనంయాజనంతథా|| దానంప్రతిగ్రహాశ్చేతికటూర్మాణ్యగ్రజన్మన-
 తభి|| ౬ || యజ్ఞ్యవల్క్యః|| ఇజ్యాధ్యయనదానానివైశ్యస్యక్షత్రియస్య|| ప్రతిగ్రహాని||ప్రోయాజనాధ్యాప-
 నేతథేతి || టీ || తత్రబ్రాహ్మణస్యేజ్యాదీనితీరిధిమాణాథాని-||ప్రతిగ్రహాదీనితీరిధివ్యధాని || ౭ || ధర్మాంతు-
 కర్మాణామస్యతీరిధిమాణాణివికా|| యాజనాధ్యాపనేనైవవిశుద్ధాచ్చ||ప్రతిగ్రహాభిమనుస్తరణాత్ || ౮|| అతఇ-
 జ్యాదీన్యవశ్యకతవానిసప్రతిగ్రహాదీని- తదాహశ్శాతమః || సూ || ద్విజాతీనామధ్యయనమిజ్యాదానం బ్రాహ్మణ-
 స్యాధికారిః||ప్రవచనయాజనప్రతిగ్రహోపూర్వేషునియమభి || ఆపస్తంబః || సూ || సవణాపూర్వశాస్త్రవిహితా-
 యాయథకుగచ్ఛతః పుత్రాస్తేషాంకర్మాభిస్సంబంధభి || టీ || సవణాచాపూర్వవ శాస్త్రవిహితాశాస్త్రీక్రబ్రాహ్మణివివాహ సంస్క-
 తావివంధూతాయాంభోర్యాయాయథకుగచ్ఛతమన గచ్ఛతోయే ప్రతాజాయంతేతేషాం కర్మాభి స్సంబంధో-
 భవతీత్యర్థః. కర్మాణ్యనిసేవవాహ|| సూ||స్వకర్మాబ్రాహ్మణస్యాధ్యయనమధ్యాపనంయజ్ఞోయాజనందానం ప్రతి-
 గ్రహాణందాయద్యంసిలోపభి || టీ || దాయద్యందాయస్వీకారః||సిలోపః||తే తాదిషు పతితానివంజరీహ-
 తానితతత్పుత్రతానివాధాన్యాని సిలతస్థాథా- తేషాముంధనంఅంశురీభిర్నవైర్వా ఆదానమేతాన్యప్తేబ్రాహ్మణస్య
 స్వకర్మాత్యర్థః|| ఇతివణధర్మాః.

—* అధయజనమ్. *

యజ్ఞేశుశ్రీషి|| ౧ || యజ్ఞ ఇతియజ్ఞోహిదేవాః - యజ్ఞేనహిదేవాదివంగతాయజ్ఞేనానురానపానుదంతయజ్ఞే-
 నద్విగంతోమిత్రాభవంతియజ్ఞేనస్యప్రతిత్తతంస్తాద్యజ్ఞంపరమంవదంతి|| టీ|| యజ్ఞ ఇతి || యజ్ఞోనామాధానాన్ని-
 హుత్రాదిః||సహిదేవానాంసంబంధిదేవత్యస్యప్రాపకత్వాత్ - తదేవాహయజ్ఞేనహిదేవాభిత్యత్ర శుశ్రీయంత-
 యజ్ఞేనైవదేవాన్స్వగంలూకమాయన్తి- యజ్ఞేనానురానపానుదంత-యజ్ఞేనద్విగంతత్తత్రవోమిత్రాణివంత-ము.

[illegible]

[illegible]

వైద్యనాథదీక్షితీయః శస్త్రతిముక్తాఫలే.

టీ || అనయోరయమథః॥ ద్యుర్నిశోరహారాత్రయోరాద్యంతే - అథమాసాంతేపక్షయోరంతేపర్వణాంతియా
వత్ - సస్యాంతేసస్యపాకకాలేనవసస్యేష్వాత్రయణేన - అధ్యరైఃచాతుర్మాస్యైఃపశునానిదాభవశుభంధేన - స
మాంతేవత్సరాంతే - సామంతేసమవద్ధిరితి॥ ౨౯ || ఆపస్తంబః || సూ॥ నివేశేహివృత్తేనైయ్యుక్తాఃసూరియంతేగ్ని
హోత్రమతిథయోచ్యన్త్యదేవయ్యుక్తిమితి॥ ౩౦ || అధర్వణేశూరియతే॥ శుక్రి || యస్యాగ్నిహోత్ర
మదర్శపూజామాసమనాగ్రయణమతిథివజితమహుతమవైశ్వదేవమవిధినా హుతమాసప్రమాంస్తస్యలోకాహిన్
స్తీతితి॥ అస్యాగ్రథః॥ ౩౧ || యస్యాగ్నిహోత్రమతిథివజితమహుతమవైశ్వదేవమవిధినా హుతమాసప్రమాంస్తస్యలోకాహిన్
యగ్రయజితం - అపూజామాసంతాగ్నియోపాంశ్యగ్నిహోమయ యగ్రయజితం తమనాగ్రయం ఆగ్ర
యణేష్టిరహితమతిథివజితమాతిథ్యాఖ్యకమఃసా సమ్యక్స్రియమాణస్తేమోతిథిఃతద్యజితంసోమయాగరహితమ
త్యథః - అహుతంకస్తిశ్చైత్రాంతేఅస్యాగ్నిహోత్రమతిథివజితం - అవైశ్వదేవవైశ్వదేవహోమరహితమ
అవిధినాహుతంమంత్రదేవతాదివివర్యాగేనహుతం - ఆసప్రమాణలోకాహిన్ స్తీతితి॥ ౩౨ || త్రయఃపితృపితౄమహా
ప్రపితౄమహః - త్రయఃపుత్రపౌత్రపౌత్రాః - ఆత్మచనప్రతాత్రపుత్రపాత్రభూరాదీలోకాంశ్యహిన్ స్తీతితి॥ ౩౩ ||
యాజ్ఞవల్క్యః || శ్లో || 'వతినవత్సరంసోమఃపశుఃప్రత్యయనంతథా | కతవ్యాగ్రయణేష్టిశ్చచాతుర్మాస్యా
నితైవహి | ఏమామసంభవేమర్యాదిష్టింవైశ్వనరీంద్విజగతి॥ ౩౪ || మనసరి || సవేనానర్త్యాహ్యస్యపశుహవ్యేనచాగ్న
యః | పౌణానేమాత్మవిచ్యంతినవాన్తామిషజగ్నిః॥ ఇష్టింవైశ్వనరీంవాపిర్యక్షేదజ్వర్యయే | క్షస్తానాంసోమహ
నాంనిష్కృత్యథఃమసంభవే॥ అగ్నిహోత్రపవిధ్యాగ్నిహోత్రాహ్యుక్తాఃకామకారతః | చాంద్రాయణంచరేవ్యసంపీరి
హత్యాసమహితేతితి || ౩౫ || శుక్రితరిపీరిహవావిషదేవానాంయోగ్నిముద్వాసయతఇతి || ౩౬ || స్తుతిభాస్క
రే॥ శ్లో || నిధవోధనసాధ్యేషునిత్యేషువిక్రతేషుచార్యుదన్యైఃకుమూనైఃవాత్సల్యభాగంధనమాహరేత్ || సూ
ర్యగ్రహేకురుతే॥ తేమేషేకస్థాజినాదికమచండాభాత్పురిగృహ్యపియజేదావశ్యకైమఃశ్రేః || వాపితదవ్యవసద్యయం
యత్కించద్విషసరిపాదనేనాప్యావశ్యేకానికతవ్యాసిత్యేచంపరమ్॥ ౩౭ || తథాచయమః || శ్లో || ధమవిద్యాపిష్టాత్మా
దాద్యజ్ఞాథంనాపారేద్దనమ్ | జాయతేక్షేత్యచండాభిష్కాదాధేనైశ్వదేవతః॥ ఉపాదాయధనంశూద్రాద్యో
గ్నిహోత్రముపాదరేత్ | శూద్రాగ్నిహోత్రసంభవేద్భృహ్వాదిషుగహిఃతఇతి॥ ౩౮ || వ్యాసః॥ కుటుంబాశే
తుసచ్చూద్యాత్పురిగ్రాహ్యంయథోచితమ్ | క్రిత్యథమాత్మనేనైవసహయాచేతకహిచిదితి॥ ౩౯ || మనసరి || స
యజ్ఞాథంధనంశూద్రాద్విజోభిక్షేత్యధమవిత్ | యజమానోహిభిక్షిత్యాచండాభిష్కేత్యజాయతే॥ తేమాంసతత
మజ్ఞానాంవృథాగ్నృసేవినాం | వదామస్తకమాక్రమ్యదాతాదుగాణిసంచరేత్ || యేషూద్రాదధిగమ్యాగ్రమగ్ని
హోత్రముపాసతే॥ ఋత్విజస్తేహిశూద్రాణాంబ్రహ్మవాదిషుగహిఃతాఇతి॥ ౪౦ || ఛాగ్రేయః || యస్మాద్రాద
ధిగమ్యాగ్రమగ్నిహోత్రముపాసతే॥ దాతాతత్పలమాప్రీతికతాచనరకరితజేదితి || ౪౧ || యాజ్ఞవల్క్యః
చండాభోజాయతేయజ్ఞకరణాచ్చూకభిక్షితాదితి॥ వాపితానివచనానిశూద్రప్రతిగ్రహసంపీధపరాణినిత్యవర్తిరిక్త
విషయాని || ౪౨ || చండాభాత్పురిగృహ్యపియజేదావశ్యకైమఃశ్రేః నిత్యస్యావశ్యకత్వ స్మరణాదితి స్తుతిం
త్వాదావధిపాతం॥ ౪౩ || మనః || శ్లో॥ యజ్ఞాథంభిక్షితంక్రవ్యంయస్సవేనోపయోజయేత్ | శ్వపాకయోనాజాయే
తసతద్భూత్వామమమఃతిరితి॥ ౪౪ || యమః॥ యజ్ఞాథంమథంభిక్షితావ్యయోనసర్వంప్రయచ్ఛత్రిసయాతిభాసతా వి
ప్రసాకతావాశతంసమాశ్రితి || ౪౫ || యాజ్ఞవల్క్యః || యజ్ఞాథంమదదగ్నిప్రసంధాసంకారాహివాధవేదితి॥ ౪౬ ||
స్తుతిభాస్కరే॥ వాజపేయైక్రతసర్వదక్షిణానామసంభవే | గావస్సప్రదతేకేమాంసంభవేపీతినామగః || సలభ్యం
తేయదాగావోదక్షిణాత్యేనదోదితాః | ప్రత్యేకంతప్రసిమంస్యాత్తదధంపాదమేవవే॥ వా || నిత్యవయమేతత్ ||
౪౭ || శంఖః॥ సహస్రింభోజయే తోష్ఠేభ్యాహ్వాణానాంశతంపశౌ | చాతుర్మాస్యేషుసర్వేషుశతం పర్వణిప
ర్వణీతి || ౪౮ || స్తుత్యంతరే॥ ద్విజభోజనమత్రైవసోమయాగేనసానికమ్ | పశౌశతంచదశేష్టాభోజ్యాఋత్విజ
వివదేతి || ౪౯ || స్తుతిభాస్కరే॥ తావదన్తంవిసాకుర్యాన్నిత్యేష్టింసోమక్రియామగ్రయథాలిగ్నహోత్రపితాయ
ధాసంభవదక్షిణమ్ || సన్నిహాయజమానస్యక్షేత్రేత్యాగకారకః | అసన్నిహౌపపక్షిస్యాదధ్యగ్యప్రదమజ్జయాస్యాద
శక్తాపూజామాసేష్టాచతుర్థామృత్విజాంక్రియా || చత్వారశ్చేన్నలభ్యంతేత్రయఃకుర్యత్రయోవిపానసంభవం

కుర్యాత్తాం ద్వావేషేషింకథంచన | యది ద్వావపినన్యా తామేకేనాపినమాపయేత్ || యజమానః ప్రయంజితతత్తానా
 జ్ఞాతనిష్కృతితి || ౪౮ || అఖండార్యే | దాయప్రాప్తే స్వస్వక్రమ్యావాలభై శ్చిష్టపత్రగ్రహణే | యజ్ఞేతశ్చధ్యాయా
 విష్ణం శ్రేయోథీనాన్యధామజ్జేదితి || ౪౯ || వ్యాసః | సుశుద్ధై ర్భజమానైశ్చ ఋత్విశ్విశ్వతథావిదైః శుద్ధైః ద్వి
 వ్యోపకరణైః స్వప్రమితిశ్చయః || ౫౦ || తథాక్య తేషు యజ్ఞేషు దేవానాంతో మంభవేత్ | తుష్టిమేషు దేవసంభేషు య
 జ్ఞాయజ్ఞభలంభేత్ | దేవాన్యంతోపితాయజ్ఞై లోక కాంత్యం వధకాయంతుత | ఉభయోలోకయోజై వ్యవతిర్య
 జ్ఞైః | పద్మశ్రవణతి || ౫౧ || అ || ఆధానకర్తవ్యస్మృతిచతుర్వింశతిమతేవిశేషదర్శితః || శ్లో || జీవేషితరీనాదధ్యా
 దగ్నిహూత్రంకదాచన | తత్రైవభాగితరీజ్యేష్ఠేనయజ్ఞేనవివాహయేదితి || ౫౨ || యశ్చ || శ్లో || పితృపితౄమ
 హూయస్య అగ్నిజోవాళకస్యచిత్ | తస్మాద్దేహూత్రమంత్రేషునదోషః పరివేదనత్తి || వా || తత్స్వపితౄనై వగుర్యాది
 విషయం || ౫౩ || తత్రైవోక్తమ్ || జ్యేష్ఠభాగితాత్వసుజ్ఞాతంకుర్యాదగ్నిపరిగ్రహమ్ | అనుజ్ఞాతోపిస్మిత్రానాదధ్యా
 న్నసురబ్రవేదితి || ౫౪ || శాతతః || దాదాగ్నిహూత్రసంయోగంకురుతేయోగశ్చేష్ఠతే | పరివేత్తాసవిశ్లేయః పరివీత్తి
 స్తుపూర్వజః || అజ్ఞేదశాంతరస్థేదపత్తత్రవశతేపివా | యోగశాస్త్రనియుక్తేచనదోషః పరివేదనే | కుట్టవాచనవండే
 షుగర్గదేషుజడేషుచ | బాధ్యంధేబధిరేమూచేనదోషః పరివేదనే | ఏకమాత్యప్రమాతానాంభాగిత్రాతాంపరివేదనే |
 దోషస్యాగ్నిత్యర్థవతోమనతరేష్యబ్రవేత్తమ్ || పరివేత్తువాగ్నిస్తునవేదానతపాంసిచేత్ || ౫౫ || సుమంతః || వ్య
 సనాసక్తచిత్తోవానాస్తికోవాభవాగ్రజః | కస్యోధమకామశ్చేదాధానమథకారయేత్ || పితౄన్యస్యకునాధానం
 కథంప్రత్యుకారయేత్ | అగ్నిహూతాగ్నికారోస్తికంభస్యవచనయథేతి || ౫౬ || వృద్ధవసిష్ఠః || శ్లో || అగ్రజప్తయ
 దానాగ్నిమాదధ్యాదనుజకథమ్ | అగ్రజానుమతంకుర్యాదగ్నిహూత్రంయథావిధితి || ౫౭ || శాతతః || నాక్షయః
 పరివిదంతినవేదానతపాంసిచ || ౫౮ || హరిః || సోదరాణాంతుసర్వేషాంపరివేత్తాకథంభవేత్ | దాతృస్తుపరివిద్యం
 తేనాగ్నిహూత్రేణనేజ్యయేతి || ౫౯ || పరాశరశిషి || వివృత్యప్రత్యస్తాపత్న్యపరనారిసుతస్తథా | దాదాగ్నిహూ
 త్రసంయోగేనదోషః పరివేదనే | టి || పరనారిసుతః పత్నీతాదిః || ౬౦ || సవివ || జ్యేష్ఠభాగితాయదాత్యష్టదాధా
 నంవైవకారయేత్ | అనుజ్ఞాతప్రకర్తృతకంభస్యవచనతథేతి || కారయేత్ కుర్యాత్త్యక్తః || ౬౧ || కూడపియే || వా ||
 అనుజ్ఞాతకస్యోజ్యేష్ఠాత్పూర్వమాధానంకుర్యాత్ - పిత్రాత్యనుజ్ఞాతోపిపితౄభూవ్యన్మకుర్యాత్ - పిత్రాదైర్వగు
 ర్యాదినాన్రజంభేకుర్యాదితి || ౬౨ || అ || వృద్ధయజ్ఞవల్క్యః || జ్యేష్ఠస్యాపికదాచిగ్మరివేత్తత్వమాహ | ఆవసథ్య
 మనాద్యన్యత్రేతాయాయః | ప్రవతః త్రైఅనాహిత్యాగ్నిభావతిమరివేత్తాతథోవృత్తతి || టి || ఆపసక్త్యై పాననేబ్ర
 హ్మూదనపాకమక్యత్యామంభాగ్నినాకృత్యాయః | ప్రథమాధానంకరోతసరివేత్తైత్యక్షః || ౬౩ || సూ || వసం
 తే బ్రాహ్మణోగ్నినాదగ్నిత్యేష్ఠరాజ్యశ్చరదవైశ్రవతి || వా || శుక్రుశ్చక్రకాలేవర్షణి ఉక్తవత్తేవాగ్నిరా
 ధేయః || ౬౪ || తదాహవ్యాసః || వసంతేబ్రాహ్మణస్యస్యాదాధేయోగ్నిర్వధావిధి | కుత్రియస్యాగ్నిరాధేయోగ్ని
 త్యేశుశేష్ఠఉచ్యతే || శరద్రాశౌమివైశ్వానర్యావ్యాధానీయోహుతాశనధిః || ౬౫ || పునరాధాననిమిత్తమాహప
 స్తంబః || అగ్నినాధామైతస్త్వంత్వంవత్సరేయోనర్మకాయాశ్చపునరాదగ్నితేతి || ౬౬ || తథాచశుభ్రః || భాగధేయం
 వాఅగ్నిరాహితేభిచ్ఛమానంప్రజాంజహన్యజమానస్యోపదోచాగ్నివోద్యాన్యపునరాదగ్నితథాభాగధేయేనైవైన్గంసమ
 క్షాయత్యథోశాంతిరేవాప్రేషేత్ || ౬౭ || నిమిత్తాంతరమాహసవివ || శు || యదరవ్యాన్యమాహాధోనశ్యేధ్యన్యవో
 భావనుగతావభినిమోచేతస్యదయా ద్యాపునరాధేయతస్యప్రాయశ్చిత్తితి || టి || సమానాధాగ్నిగ్నిరభ్యా
 ర్నాతేపునరాధేయతథాప్రాయసామూర్వంకేవలంగాహవత్యానుగమనే | ప్రణయనాంతరమజనేవాగాహవ
 పత్యాహవసనియయారనుగమనే | ప్రతినిధౌ అవసథాపితేనూర్య్యయ్యధిన్యోచేత్ | ప్రంగచ్ఛేదుదియా ద్యావతదాహు
 రాధేయంకార్యమిత్యక్షః - కేచిత్తు - కేవలగాహవత్యానుగమనే | ప్రతినిధౌ పావసేవపునరాధానం - పుత
 ప్రాయశ్చిత్తమేవేతిదంతి || ౬౮ || ఆత్మలాయనః || సూ || సర్వాంశ్యేదనుగతానాదిత్యాభ్యధియాదస్తమయాన్య
 గ్నాగ్నిధేయంపునరాధేయంవేతి || ౬౯ || కాత్యాయనః || శ్లో || విహయేగ్నింసభాగ్యశ్చేష్ఠీమామల్లంఘ్యుచ్చాపే
 హూమకాలవ్యపేతస్యపునరాధానమివ్యవత్తి || ౭౦ || శానకః || అగ్నావనుగతేయోహూమకాలవ్యయం
 ప్రజేత్ | ఉభయోర్విప్రవాసేవాతాగ్నికోగ్నిర్విధియతే | పౌషితాతుయదాపత్నీయదిగ్రామాంతరంప్రజేత్ | హూ
 మకాలేయదిప్రాప్తనదోషేనప్రయజ్యతి || అథతత్రైవవసతిహూమకాలవ్యకోక్తమః | తౌకేకాగ్నిస్వధియాత

కాతకకుగ్రీవదర్శనాత్ యజమానశ్చ పశ్యేచ్ఛాదాప్రవసతోయది || అహూమాన్మనవ తే తాంపునరాధానమహా
 తితి * ౧౦ || సంగ్రహే || శ్లో || కేచిత్తుపత్యప్రమయోదయాచేగ్గామాదిసీమామతలః ఘృగచ్ఛేత్ | సముద
 గాంసంభ్రమతమహీన్యాంస్యాభ్యాకికోవహ్నిరితిబుగ్వంతి || ౧౧ || శ్లో || చరూరాత్రమహూయమామోగ్నితా
 కికశ్చితి || ౧౨ || అపస్తంబః || సగ్రామమధ్యానస్మిన్నాహారేయర్ధదినారేయలోకకాన్యంపద్మరన్యావం
 తోగ్రామమర్యాదానద్యస్యవైస్యశ్చితిక్రమంతావన్యారభేయతాంయదినాన్యారభేయతాంలొకకాన్యంపద్మరన్యావం
 ౧౩ || బోధాయనః || శ్లో || అహోదితేనపాతేనకృతేనోద్ధరణేనవా | తాకికోగ్నిస్సవిజ్ఞేయంపునరాధానమహాతి సై
 కయాపివివాకార్యమాధానంభార్యయాద్విజైః || అకృతంతద్విజానీయాత్సర్వానాన్యారభంతయత్ | జ్యేష్ఠాయాంహో
 వహీనాయాంకనీయస్యాయదాగ్నిమాన్ || బహుహత్యాభవేదస్యప్రతిపర్వణిసర్వదేతి || ౧౪ || మనుః || భార్యయై
 పూర్వమారీజ్యేదత్యాగ్నిసంశ్యకమణిఃపునద్దారక్రియాంకుర్యాత్పునరాధానమేవచ | ఏవంవృత్తాంసవణాంప్రం
 ద్విజాతీపుర్వమారీమి | దాహయేదగ్నిశాలాత్రేణయజ్ఞపాత్రైశ్శధవవిదితి || ౧౫ || యజ్ఞపలోగ్రిహి | దా
 హయిత్యాగ్నిశాలాత్రేణప్రియంపుతపతీంపతిః | ఆహారేద్విధివద్దారానగ్నింవైవావిశంబయన్తి || ౧౬ || కాత్యాయనః ||
 ప్రథమచారిణీపాద్యస్యతాదాహ్యతథాగ్నిభిః | విపరీతానదాహ్యతుపునదాకరక్రియాతథా | మృతా
 యాంవైవభార్యయాంద్వితీయాంయంకథంచన | సమత్స్యశేదగ్నిశాలాత్రంమోహితోయోద్విజోద్రవః | బ
 హుర్హృష్టంతవిజానీయాన్వాత్రకార్యవిచారణాద్వితీయంతైతుయోభార్యాండహేద్యైతానికాగ్నిభిః | క్షే
 త్యాంప్రథమాయాంతుసరాపానసమహితదితి || వా || ఏతదాధానేనహాధికృతాయాగ్నిదాసేవేతప్యమితి || ౧౭ ||
 విజ్ఞానేశ్వరీమేకపదీః || శ్లో || యదిత్వనేకభార్యస్యకాచిత్పత్నీమృతాతదానిమంధ్యేనైవసాదాహ్యతమగ్నింధా
 రయేత్సతితి || వా || యదిత్వనేకభార్యస్యాగ్నిభిఃజ్యేష్ఠాగ్నింధహేత్సతామితవచనంస్తాతాగ్నివిషయం - ట
 త్రాగ్నిసంసగన్యవిభాగస్యనబోధాయనాదిభిరుక్తత్యాత్ - పునదాకరక్రియాసంభవేపూర్వమృతాయాంపత్నాగ్ని
 అగ్నిదానం - అసంభవేతునిమంధ్యేనపత్నీందాహయిత్యా అగ్నిశాలాత్రయావజ్జీవం యావదాశ్రమాంతరం
 వాచకమయాత్ || ౧౮ || యదాహుబహుప్యచాః || సూ || అపత్నీకోగ్నిశాలాత్రమాహారేదిత్యాహుర్గ
 నాహారేదసద్ధాపురుషఃకోసద్ధాపురుషశ్చితి | నదేవాన్మపితౄన్మమహ్యగతితస్యవపత్నీకొగ్నిశాలాత్రమాహ
 రేదితి || ౧౯ || భారదవాజః || సూ || యద్యవపత్నీకన్యవిభాభ్యాంతస్యసంసారః | బోహసనాగ్నిశాలాత్రాభ్యా
 మితనిమంధ్యేనపత్నీమితి || ౨౦ || జైమినిః || సూ || ఆహితాగ్నిశ్చేహ్యుర్వంజాయామృయేతతాగ్నిమంధ్యే
 నదహేత్సాంతపనేనవేతి || ౨౧ || ఆశ్వలాయణః || ఆహార్యేణాహాతాగ్నింపత్నీంచేతి || ౨౨ || కపడివ
 శ్లో || అపత్నీకోగ్నిభిఃకార్యాన్యత్యనైమితికాక్రియాః | అకామ్యలంకవైకల్యానహికామ్యానుజన్తమమ్ | ఆహి
 తాగ్నిఃపుగర్వమృతాంస్యాగ్నిభిదాహయేత్ ప్రీయమ్ | శక్యేవివాహేథాశక్యేనైవమంధ్యేనైవదాహయేది || వా |
 కించ - ఆచారోప్యతదప్రశ్నీష్టతమానాంసూర్యేమాంకన్యవిభండకాదీనాంయథాచరణవతో దాశరథేస్తస్యద
 భావేపితౄనాగ్నిశాలాత్రాదిపవిత్రే || ౨౩ || తథావిష్ణుః || శ్లో || మృతాయామపిభార్యయాంవైదికా
 గ్నింసంసత్యజేత్ | ఉపాధినాపితౄమయావజ్జీవంసమాపయేత్ || అన్యేకుశమయాంపత్నీంకృత్యాశుగ్రహమేది
 నః | ఉపాసతేహ్యగ్నిశాలాత్రయావజ్జీవమతంద్రితాః | రామప్రకృత్యాసానణీంసీతాంపత్నీంయశస్వీకేమ్ | ఈ
 శేవహువిదైర్వజైస్సహితోభాత్రభిరశేతి || ౨౪ || మైత్రీయణీశుతరపి || శ్లో || యస్తువైర్విగ్నిభిర్యా
 గ్నాంసంసంగురోతకథంచన | అసౌమ్యతఃప్రీభవతిప్రీవైసానపుమాన్దావేదితి || ౨౫ || త్రికాండీచ | యన్యధా
 ర్యాదియారథామృతావావాగ్నితాపీవా | అనిచ్చుప్రతికూలావాళస్యాప్రతినిధాక్రియేతి || ౨౬ || యత్యావస్తంబవచ
 నం || సూ || దారకమణియద్యతక్రత్యాధకమగ్నిగ్ధేయంకుర్యాదగ్నిశాలాత్రందర్శపూణమాసావాగ్రయ
 ణంబశేవాణికమాణినభవంతి || వా || తత్పత్నీమృతేపూర్వంవిచ్చిన్నాగ్నివిషయం | తథాచకపడిభావ్యం - వి
 చ్చిన్నాగ్నేకదాచిత్పత్నీమరణేయావజ్జీవంపుతేరభగతత్యాత్ దారాంతరగ్రహణేచాసామధ్యా దాత్పాధకమ
 గ్నిగ్ధేయంకార్యమితి || ౨౭ || సవివస్వత్సృష్టానలసహచరీదాహ్యత్యేనకుర్యాత్తేతాధానంపశ్చితహనస్త
 త్ప్రియాంయాంప్రకల్ప్యశ్చితి || వా || నష్టాగ్నితృప్త్యాగ్నిర్యావత్పత్నీమరణేదాహాథంపేతాధానంసకుర్యాత్ - కింతు
 దాహకృత్యేమథితాగ్నిరేవకల్ప్యః - తపోఆత్మధకంఅగ్నిగ్ధేయంకుర్యాత్ - ఆధానప్రభృతియజమాన ఏవాగ్ని

మోక్షవంతి. యజమా సోవా అగ్నేర్వ్యోనిరితిశుశ్రేణి || ౧౯ || యదపికపదఃవచనం || పత్నీదామోపయంత్యగ్నైర్వ్యోని
 కేయమృతామృతౌ || ప్రేతాధానంతుకథావ్యవగ్నాధానంతుజీవతః || పత్నీదామోపయంత్యగ్నైర్వ్యోనిపత్నీ
 నమత్యః || నాద్యత్యుర్ముతునతుత్రం నారంభాధానికంబనతి || తత్తునఃకృతోద్వాహవిషయం - తునదాచరిత్ర
 యంకుర్యాత్తునరాధానమేవతేతిమన్వాదిస్తరణాత్ - సచాగ్నాధానంతుజీవతత్తత్తేతదశక్యవివాహవిషయం -
 అథాశక్యేనైవంధ్యేనైవదాహయేదితివచనాత్ - తదేవశక్యవివాహః - పత్నీంస్సాగ్నిభిదాహయిత్యాత్తున
 ద్దూరక్రియాంకృత్యాఅవిశంబెనాగ్నినాదధాత్ - అశక్యవివాహస్తు నిష్కంధ్యేనపత్నీం దాహయిత్యాయావజ్జీవమగ్ని
 స్సృరిచరేదితిస్థితం - అపరేతు - పత్నీదామోపయంత్యగ్నిధురతత్తాథం అగ్నాధేయం కృత్యాయావజ్జీవ
 మగ్నిమోత్రంకుర్యాదిత్యాహుః - తథాచాపత్నీకోపి అగ్నిమోత్రమాచరేదితి - దారకమణియద్యుక్తః - ఆ
 త్తాథమగ్నాధేయంకుర్యాత్ - పత్నీదామోపయంత్యగ్నిః అగ్నాధేయంకృత్యాతత్తురౌమృతావిత్యాదీనిపూ
 ర్వోక్తానవచనానితద్విషయతయాయోజయంతి - పత్నీదామోపయంత్యగ్నేర్గర్వాధేయంతుజీవతత్తత్తే వచనంయ
 త్యక్త్యాశక్యసంతయవిషయపత్నీదామోపయంత్యగ్నిస్సక వివాహంసశక్యయాత్ - తద్విషయం - తత్తత్తాహి
 త్రాగ్నిఃపూర్వమృతామిత్యనేనవిరుద్ధ్యతే - విచ్చిన్నాగ్నేఃపత్నీమరణత్యాధిభావ్యస్యాపికదాచిత్పత్నీమరణేన
 తివిచ్చిన్నాగ్నేరితియోజనేతితే వణియంతి - యద్యపివాణి గ్రహతాద్ధి సహత్వం కమన్విత్యాదిభిః పతివత్స
 త్యాఅపిస్వామిత్యవగమ్యతేతథావిభయోస్తుల్యతా - పత్నీవనస్యాగ్నిమోత్రమిత్యాద్యేయజమానైవప్రా
 ధాన్యేనస్వామిత్యావిగమూత్ - జ్యోతిష్టామేనయజేతే త్యాదావేకవచనశ్చత్యావయజమానైవ్యాధికారత్యావగ
 మూత్ - తదంగతయా పత్యాగ్నిస్వామికోట్టమప్రవేశాత్స్వామిత్యం సహత్వంభ సోగ్నిభవ్యం - పత్నీహి
 పారీణమ్యగ్నేశక్తిశ్చత్యాగ్నిమోపకరణరూపద్యనైకదేశ స్వామిత్యవగమ్యతే - అతవిభాధిసాపితత్కమన్
 యావజ్జీవంసమావయేదితిపత్న్యాఃప్రతినిధిఃస్వగ్నతే - అన్యథానచప్రతినిధిమంత్రస్వామి దేవాగ్నికమన్విత్యాస్వా
 మిప్రతినిధినిషేధేనఉపాధికాకమన్సమావసమ్యయం క్తంస్యాత్ - నచవచనాత్ ప్రతినిధిస్తాపసమితివాచ్యం - వచనా
 దేవపత్యభావేపిఅగ్నిమోత్రాదేరివ్యత్రే || కపదీవ || ౯౦ || శ్లో || అస్తిస్వామిత్యలేశోస్యాస్త్రప్రాప్తిమర్యం
 తుభుగ్నేరి || సహిప్రధానంవిధిస్తైస్త్వైవాభిక్రియాయతత్తతి || అనేనైవన్యాయేనానాహితాగ్నేర్పశశక్యేవివా
 హేదేవాననేనపూర్వమృతాంపత్నీం దాహయిత్యావివాహాకార్యః - అశక్యేనునైవంధ్యేన దాహయిత్యాధా
 ర్యాపానశక్తిద్రవ్యవ్యం అత్యాశ్వలాయనోవిశేషమాహ || ౯౧ || శ్లో || స్వాతాధేనాగ్నిభిదాహ్యమృతాంప
 త్నీంపతాంత్రిభిశ్చేష్టాధేనోద్వాహేదన్యాంపునత్రైవాగ్నిమాన్యజేత్ || ప్రాగుద్యాహాచ్యశ్చేష్టాధేనాస్తాతాస్యా
 గ్నేర్వ్యధావిధి || శుశ్రూషేదప్యపత్నీకత్తిప్తంకుర్యాచ్చవానవాసాయంప్రాతమోమమధామధాగ్నావపిసం
 రేదితి || వా || అనాహితాగ్నేఃపూర్వమృతాంపత్నీం దాహనాధేనదద్వాశిష్టాధేనాయంప్రాతమోమమధా
 ప్తాలీపాకంచకుర్వత్తస్మిన్స్వామిత్యహేత్ - పునరుద్యాహమకుర్వన్నాన్యాయంప్రాతమోమమధామధావే
 యావజ్జీవంసంపరేత్ - అహితాగ్నిస్తుత్రిగ్నిభిస్తాంధద్వాత్తునరుద్యాహానంతరమగ్నిమాన్యత్వాయజేత్ - ఉద్వా
 హశక్త్యానిష్కంధ్యేనపత్నీంధద్వాయావజ్జీవమగ్నిమోత్రంకుర్వత్పర్యణోర్పింకుర్యాదిత్యధః || భారద్వాజోమ్ ||
 ౯౨ || శ్లో || దంపత్యోర్భుధుయో రణోయదిపాగ్నేర్వియజ్యతే భతావాదయదివాపత్నీజీవస్వధురఉచ్యతే || ద్య
 యోస్సాధారణోపహ్నిస్సహసంస్సాగ్నసంస్సృతః || ప్రేతంవిధిబలాదేతిపత్నీంభతావరమేవవాసంస్సృత్యవిధి
 త్రేతంపహ్నిజీవంతమస్తుతత్తతి || వా || తదేవమేకాగ్నిఃపత్న్యా అగ్నిమదత్యాధేనదత్వావా అపత్నీకోపి
 యావజ్జీవమాపానసంపరేత్ - కేచిత్తు - దేవాసనాగ్నినాపత్నీంధద్వాగ్నిధురోపగ్నిముత్పద్యోపాసనంకు
 ర్యాదితి ||

అగ్న్యైస్త్వత్ప్రకారశ్చక్రియాకల్పకారికాయామభిహితః || ౧ || శ్లో || ఉద్భృత్యవహ్నింప్రణవేనపూర్వమ
 స్సగ్నిమంత్రేణహరేత్పురస్తేత్ || నిధాయపుష్టాదివిమంత్రేకేతితత్తుమోమశ్చకలైచతుభిః || రెఖాదయోవైవ
 తత్సతాంసవిశ్వాదోద్యానశ్చమేవమంత్రాః || ఆరోహణంనాస్త్యవరోహణంస్యాద్యత్త్రిరేవంవిధురానలస్యనిత్యా
 నినైవిత్రికామ్యకమాణ్యత్రైవకుర్యాద్విధురస్పదైవేతి || వా || విషంముత్పద్యసాయంప్రాతరూపాసనంకుర్యాత్ -
 కమాంతేగ్నిలైకీకత్యాహుః || తథాచభారద్వాజః || ౧ || శ్లో || ఆధాయవిధివద్వహ్నింభతావరమత్సృపి

వాపునఁ బ్రయాసజీవంపరితరేదోషధిర్యథావిధిఁజూపింపఁకాగ్రయమున్నన్నగ్నవిధియతెఱపఱిగివివ్రయగాఁ
త్రంసజహజ్యేషపావకః॥ప్రాణేవియ్యక్తేసంస్థుఁర్యాద్విధురంవిధురాన్నినేతి॥వా॥స్త్రీచేవంభతః॥పేతశ్చవివ
నాభ్యుతః॥ప్రీతితత్త్వప్ర్యాపానసంపదరేదిత్యథః॥అత్రసార్యభామీయే॥వా॥పాణిగ్రహణాదధిగృహమేధినా
ర్వృతమితి ద్విజవనస్యా తస్యాదనత్యతరాత్యయెన్నాతః కమాః సధికారజ్ఞాపనాదాపాభ్యాంకత్తాణికతఃవ్యాసీత్స
భయాధికారిత్వేనైవగాహ్యకర్తృహాసంకల్పాచ్చవిధురస్యాత్రమాంతరపరిగ్రహహాత్యాసంసంధ్యావందనమాత్రం
కతఃవ్యమితి తథాచతస్యాగ్నభావంసిద్ధవత్ప్రత్యమంత్రజపేతతత్ఫలావాప్తిమాహశౌనకః ॥ 3 ॥ శ్లో ॥ మహా
త్తత్ప్రజపేత్సాక్షాత్తంపంచవారందిశేదిశాఃపానసంవివాదోషసంస్థుశ్చేద్విధురంతతః॥అగ్నేనయజపేద్వచంపంచ
వారందిశేదిశాః విజ్ఞురస్యాగ్నికవైవయ్యుభలంతద్వవేధ్యువమితి॥శాతాతపఃపి॥౪॥అనగ్నరపియోవివ్రస్సనాచా
రహర్యది॥శాస్త్రాదిమనమప్రేషసోపిగ్రహహ్యమనీషిభిః॥అనగ్నకస్యవేదోగ్నివేదహిసోప్యనగ్నకః॥సాగ్నికో
ప్యనగ్నతశ్చేదనగ్నికశ్చిత్తస్యతః॥తైదుర్వంశతుభాధేతపుత్రవాన్యదియోద్విజః॥తథాచవేదవిప్రైవసర్వకమఃసుసో
హాతి॥పుత్రవాన్యైతథార్యోపిసోగ్నిమాసితసంస్థుతః॥పుత్రపవాగ్నిరీత్యామూపుత్రాత్రాకంధారసంగ్రహః॥మృతా
యామపిభార్యాయాంసత్యత్యాగ్నిర్విసశ్యతి॥అత్తస్యగ్నిననశ్చేత్తత్సాత్రం-మాహాహ-ఏవసత్తతి॥వా॥ఎవంకైకా
గ్నేర్విధురస్యాగ్నిసద్భావాసద్భావయోశ్చిష్టాచారప్రాచుర్యేణవ్యవస్థావిగతంభవ్యా.

—* అభయాజననిరూప్యతే. ౧—

వా ॥ తత్రవిధిశ్శ్రూయతే ॥ ౧ ॥ ద్రవ్యమాజయత్ బ్రాహ్మణఃప్రతిగృహ్యస్తేయావ్యాజయేదధ్యావయేద్య
తి॥వా॥నచాయానిత్యవిధిః అకరణేవత్యవాయాదిసత్యలక్షణాభావాత్ - అపితుకావ్యవిధిః ద్రవ్యాజనకావ్యగత
రాధికారాత్ - తత్రాపిసామూర్వవిధిః జీవనోపాయత్వేనయాజసస్య ప్రాప్తత్వాత్ - అగ్నిహూతంసముయా
దప్తకాకతఃవ్యా ఇత్యాదివదత్యంతప్రాప్త్యభావాత్ - అత్యంతప్రాప్తిప్రాపణం హ్యసూర్యవిధిః - నా
పిపరిసంఖ్యా ఏకస్యానేకత్రప్రాప్త్యభావాత్ - ఏకస్యాభయత్రప్రాప్త్యసత్యే నివృత్త్యేవేకేత్ర పునర్వచ
సంపదసంఖ్యా ॥ ౨ ॥ తద్యథా॥శ్రుతిశ్చమామగృహ్యత్రనశనామృతశ్చేత్యత్యాధిధానీమాచత్యేత్యత్యమంత్రలింగనా
మధ్యాక్షాదశ్చాధిధాన్యాగదధాధిధాన్యాశ్చరశనాయాగ్రహణేవినియ్యక్తః పునరశ్చాధిధానీమాచత్యేత్యవచనేనా
శ్చాధిధాన్యాంవినియ్యజమానోగదధాధిధాన్యానివచనం - యథా వంశవంశసంఖ్యా భత్యేత్యత్యత్రాన్వేద్య
యాశశాదిషుశ్చాదిషుచప్రాప్తంపునశ్చశాదిషుశ్చాన్వయమాణంశ్వాదిభ్యోపేతతఃతత్తతితస్మాత్పయేప్రాప్తత్వాత్ -
సమేదేశేయజేతప్రాప్తిభ్యోన్యానిభంజితేతేవ త్యతితాద్యయాజ్యయాజనశఃపృథ్వీయమేవిధిరయంమంత్రేషు యు
ష్మాదిజ్ఞానంపచయజవాంగత్యేనభందోగబ్రాహ్మణేనమామూయతే॥శ్రుతి॥౩॥యాహవాఅవిదితాపేయభండోస్తై
వతబ్రాహ్మణేనమంత్రేణయాజయతివాధ్యావయతివాస్థాణంచేదతగతంవాపద్యతేప్రమామీయతేపాపీయాకభ
వతియాతయామాన్యస్యభంధానిభవంతితదజ్ఞాత్యయాజకస్యదోషాధిధానాత్ - యాజయత్యాప్రతిగృహ్యవాన
శ్చేకప్రాప్త్యాధ్యాయంవేమమీయాతేత్యాదిసత్యయాజ్యయాజనవిషయాణి॥౪॥తథాచచేవలి॥శ్లో॥యశ్శూద్రాన్వేద
తాంశ్చేదయాజయేదధికారణాత్॥యాజితోవాపునస్తేభ్యాంబ్రాహ్మణోఽయాజ్యయాజకశ్చిత్తమనుః॥అయా
జ్యయాజితైశ్చైతైర్వాప్తైశ్చేనచకమఃశామికులాన్యకులతాయాంతియాసహీనానిమంత్రతః॥సంవత్సరేపతతప
తేనసహాఽర్చ్యంతి॥యాసంవివాహః॥౫॥చేవలి॥శ్లో॥యాజనంయోనిసంబంధంస్యాధ్యాయంసహాభోజనమ్॥కృత్వా
సద్యోవతత్యేవవతితేనసంశయశ్చిత్త॥౬॥బోధాయనః॥సంవత్సరేపతతపతేనసమాచరత్॥యాజనాధ్యాప
నాద్యోనాన్వేద్యశ్చయాన్వనాదిభిరతి॥౭॥అవస్తంబః॥సూ॥నవతిత్రైస్సంవ్యవహారోవిద్యతేశేషామభ్యాగమసంభోజనం
వివాహమివవజయేదితి॥౮॥వ్యాసః॥శ్లో॥సంవత్సరేపతతసంగ్రహంకురుతేతుయః॥యానశయ్యాసనై
ర్నిత్యంబావస్తైవతిభిభవేత్॥యాజనంయోనిసంబంధంతతైవాధ్యాపనంద్విజః॥కృత్వాసద్యోవతేజ్ఞానాత్సహ
భోజనమేవవేతి॥౯॥సంవరః॥మహాపాతకసంయోగీబ్రహ్మహత్యాదిభిసంకరః॥తత్సంగ్రహవిశుద్ధ్యంభవంత్యత
స్యవ్రతంపరేదితి॥౧౦॥యమః॥ప్రతిగ్రహేధ్యాపనయాజనానాంప్రతిగ్రహంశ్రేష్ఠత్యమవదంతి॥ప్రతిగ్రహశ్శుద్ధ్యధ్యవ్య
హూతైర్యాజ్యంతుపాస్తేనపునంతిసేవాశ్చితి॥ఇతియాజనమ్.

—*అధ్యాయనమ్.*—

౧॥ శు॥ స్యాధ్యాయోద్యోతవ్యః బ్రాహ్మణేనసమాగతంపదః గోవేదోద్యోతవ్యఇతివశూయితే॥వా॥అనేన
 కాథాజ్ఞానపర్యంతమధ్యయనంవిధియతఇతిన్యాయసిద్ధం - మంత్రాః పునరవిదితాథానమన్యైయథాశ్రవణసమ
 ధాః-తస్మాత్ప్రతిపన్నవేదాధోఽనుస్థాతా అభిలషితానికమఃఫలాప్రాప్తినివచయిత్వైతివేదోద్యోతవ్యః - త
 దధవత్ప్రతిపత్తవ్యః॥ ౧॥ తత్రమను॥ శ్లో॥ తపోవిశేషేర్వివిధేర్వృత్తిశ్చవిధిబోధితైః॥ వేదఃకృతోస్పదిగంతవ్యస్స
 రహస్యోద్విజన్మనేతి॥టీ॥వ॥త్రైప్రాజాపత్యాదిభిఃకృత్సాం॥౩॥ సవివ॥ శ్లో॥ వేదమేవసదాభ్యసేత్సప్త
 ష్టేద్విజ్ఞోద్యమః॥వేదాభ్యాసోహివిప్రస్యతపఃపరమహిమావ్యతఇతి॥ టి॥ ఇహవేదేఉచ్యతే॥ ౪॥ శు॥ తపోహి
 స్యాధ్యాయఇతిశూయితేవ॥ మను॥ యోనశీత్యద్విజోవేదానస్యతక్రమతెమనః॥ సజీవస్తేతశూద్రత్యమాశుగచ్ఛ
 తిసాన్వయః॥ కువివాహైఃక్రియాల్పైఃవేదానధ్యయనేనచ॥కులాన్యాశువినశ్యంతిబ్రాహ్మణాతిక్రమేనచ॥ మంత్ర
 వంతినమృధ్దానికులాన్యల్పవనాన్యపి॥ కులసంఖ్యాంచగచ్ఛంతికషంతుచమహాన్యశః॥ యదశీతమవిజ్ఞాతంనిగదేవైవశ
 బ్ధ్యతే॥అనగౌవివశుష్టే-ధోనతజ్జ్వలితహిం-చిదితి॥ ౫॥ శూ॥యితేవ॥ స్థాణురయంభారహరిఃకిలాభూదశీత్య
 వేదాన్నవిజానాతియోధా॥ యోజితవత్సకలంభద్రమశ్శుతేననాకమేతజ్ఞానవిభూతపాప్తేతి॥ ౬॥ మనురవి॥ సే
 నాపత్యంచరాజ్యంచదండశీత్యమేవచ॥నర్వలాంకాధిపత్యంచవేదశాస్త్రవిదహాతి॥ ఇతిహానపురాణజ్ఞఃపదవాక్య
 ప్రమాణవిత్॥ అంగోఽపకారవేదిచవేదాధాంజ్ఞాతుమహాత్మితి॥ టి॥ ఇతిహానోధారతరామాయణాదిః॥౭॥ కూమ
 భురాణే॥ శ్లో॥ యోన్యత్రకురుతేయత్పృథునశీత్యశ్రుతింద్విజః॥ సవైమూఢోనసంభాద్యోవేదబాహువ్యాద్విజాతిభిః॥౮
 వేదపాతమాత్రేణసంతుష్టోవైద్విజోద్యమః॥ పాతమాత్రావసాన్యపంకెకారివసేదతి॥ యోదీత్యవిధిపద్యేదంవేదా
 థాంనవిచారయేత్ ససాన్వయశ్శూద్రసమఃపాత్రతాంసప్రపద్యతఇతి॥ ౯॥ యజ్ఞవల్క్యః॥ పారంపర్యాగతో
 యేమాంవేదస్సపరిబృంహణః॥తచ్ఛాభాకమఃకుర్వీతతచ్ఛాభాధ్యయనంతథా॥యస్సన్విశాంపరిత్యజ్యపారక్యామధిగ
 చ్ఛతి॥సశూద్రవచ్చహిష్యాద్యస్సర్వకమఃసుపాధుభిః॥ అశీత్యశాఖామాత్మీయంపరశాఖాంతతఃపఠేదితి॥ ౧౦॥ య
 థాకాష్టమయోహస్తీయథాచమఃపయోమ్యగః॥బ్రాహ్మణశ్చనశీయసాస్త్రయస్తేనామభిభృతి॥ ౧౧॥ యథాచక్షుఃఫల
 స్త్రీస్సమయథాగౌగవచిచాఫలః॥యథాచాజ్ఞేఫలందానంతథావిప్రోన్యచోదఫలఇతి॥ ౧౨॥ పరాశరః॥ యేవతంతి
 ద్విజావేదంపంచయజ్ఞపరాశ్రయే॥త్రైలోక్యంతారయంత్యేతేపంచేంద్రియరతాపవీతి॥ ౧౩॥ సంవతః॥వేదం
 వైవభ్యసస్సిత్త్యంశుచాదేశేనసూహితఇతి॥ ౧౪॥ దక్షః॥ వేదస్వీకరణంపూర్వంవిచారోభ్యసంబంధః॥ తద్దానం
 వైవశీష్యభ్యోవేదాభ్యాసోహిపంచధేతి॥ ౧౫॥ వ్యాసః॥ వేదాభ్యాసంతతఃకుర్యాత్ప్రయత్నాచ్చక్రితోద్విజః॥ వేద
 మధ్యాపయేచ్చిష్యాథాచోయేచ్చవిచారయేత్॥ అశీతమపియోవేదంవిముంచతియదానరః॥ భూగిహాసతువిజ్ఞై
 యోవియోనిమధిగచ్ఛతీతి॥ ౧౬॥ మనుః॥ శరణాగతంపరిత్యజ్యవేదంవిష్టావ్యచద్విజః॥ సంవత్సరంయవాహరస్త
 త్పాపమతిసేదతీతి॥౧౭॥ యజ్ఞవల్క్యః॥ వేదవివచ్యజాతీనాంధశ్శేషుసంకరంపరః॥ యజ్ఞాదీనాంబోధకత్వేనశ్రేయ
 స్కరంపరఇతి॥ ౧౮॥ వ్యాసః॥ హరిరోమితినిదిఃశ్యయత్యు-మక్రియతేమదైః॥ అధీయతేవారాజషేతద్వివర్ధకం
 భవేదితి॥౧౯॥ ఆపస్తంబః॥ సూ॥ ఓంకారస్వగద్యాసంతస్మాద్భృహ్మద్యేవ్యమాణిపతదాదిప్రతిపత్తేతవికథాం
 చాన్యాంకృత్యైవంబోకీక్యావాచావ్యావతఃతఇతి॥ టి॥ బ్రహ్మవేదఃస్వగద్యాసంతస్మాద్భృహ్మద్యేవ్యమాణిఃస్వగద్యాసం
 ప్రణవమాదోశ్యత్వాప్రతిపత్తేత-ఉపక్రమేతతద్యేత్యేయధ్యయనే అనుపయుక్తకథావికథాతాంచాన్యాం కృత్యై
 వంపతదాదిప్రతిపత్త్యేత వివంసతి॥అన్యవేదఃబోకీక్యావాచావ్యావతఃతతేయవ్యామిత్రంసభవతీత్యశః॥ ౨౦॥
 అధర్వణేశూ॥యితే॥ శ్రు॥ప్రణవంచేవాఅసురజయాథంపాప్రీథాయంతోవరంవృణోషేష్యత్యబ్రవత్ తాన్విణవోబ్రహ్మ
 స్సమామరయిత్వాబ్రాహ్మణాబ్రహ్మచరేయ్యుర్విదచెయ్యుర్బ్రహ్మేవస్యాదితి తస్మాదేంకారః పూర్వమవ్యతఇతి॥
 ఏషవివహిపురస్తాద్యుజ్యతేవిషవశ్చాదితి॥ఇత్యధ్యయనం.

—*అధ్యాయనమ్.*—

౧॥ తతస్త్యుత్తిరత్యై॥ శ్లో॥ యజ్ఞాధ్యాయనేశుదైతథాపూతఃపరిగ్రహః॥ ఏమాసవ్యక్ష్మాభ్యావృత్త
 యంతస్యజీవితేతి॥ ౧॥ ఆధ్యాపనేయమమాహాయమః॥ సతతంప్రాతరుత్థాయదంతథావసపూర్వకమ్॥ప్రాత్యా
 హుత్యాచశీష్యేభ్యఃకుర్యాదధ్యాపనంనరఇతి॥ ౩॥ మనురవి॥అద్యేవ్యమాణంతుగురునిత్యకాలమతంద్రితః॥అధివ్య

భోభిక్షియాద్విరామోస్త్రితిచారమేత్ || అచార్యపుత్రశ్శుశూన్యజ్ఞానదోధామిక్ కశ్శుచిః | ఆప్తశక్తిర్థకద
స్సాధుస్సోధ్యాప్యదశధర్మతః | ధర్మాధోయత్రసన్యాతాంశుశూన్యావాపితద్విధా | తత్రవిద్యానవప్రవ్యాశు
భంబీజిహవోషరే | విద్యయైవసమంకామమతఃవ్యంబ్రహ్మవాదినః || అవద్యపితఘోరాయాంనత్యేనామిరితేవపేత్ |
విద్యాబ్రాహ్మణమేత్యాహ శేవధిస్తేపిరక్షమామ్ | అసూయకాయమాంమాదాస్తథాస్యాంబీర్యవత్తమా | యమేవ
శుశుచివిద్యానియతంబ్రహ్మచారిణమ్ | తస్మైమాంబూహివిపాన్యధిపాయాప్రమాదిశేషతి || టీ || శేవధిత్వా
దివిద్యాఃకావచనం - శేవధినిధిః - తేశేవధిరస్తేవిద్యాంజానియః - నిధిపాయవిద్యానిధిపాలాయ || ౪ || సవప || శ్లో || బ్ర
హ్మయస్త్యనసజ్జాతమధీయానాదవాత్ప్రియాత్ | సత్రహ్మస్త్యేక్యద్విప్రోనరకంప్రతిపద్యతే | నాప్యక్షుఃకస్యచిద్భూ
యాన్తచాన్యాయేనచ్యుతః | జానన్తపిహిమేధావీజదవల్లకఆచరేత్ || అధిషేణుయఃపాహయశ్చాధిమేణ
వ్యచ్యుతేతయారన్యతరఃప్రేతివిద్వేషంవాధికచ్యుతితి || టీ || ప్రాహప్రవచనంకరోతి-స్త్రోతిమ్యయతె || ౫ || అ || వి
ద్యాధర్మఃప్రియోవిశిష్టతరాదవశిష్టాదభ్యుపాదానాదవశ్యముపాదేయమిత్యాహసవప || శ్లో || క్షత్రధానశ్శుభాం
విద్యామాదశితావరాదపిఅంత్యాదపివరంధమంస్త్రీరత్నండుఘ్న-లాదపీతి || ౬ || అ || వరదెవద్యస్తాంత్యేమోపపా
దయతసవప || శ్లో || విహదప్యమృతంగ్రాహ్యంబాలాదపిసుభాషితమ్ | అమిత్రాదపిసద్వృత్తమపేద్యాదపికాంచనమ్ |
ప్రియోరత్నంధ్రధావిద్యాధర్మఃశ్శుభ-సుభాషితమ్ | వివిధానిచగిల్సినసమాదేయానిస్వతః | అబ్రాహ్మణాదధ్యయ
నమాపతా-లేవిధీయతే | అనుద్రాజ్యవశశుశూన్యావాపదద్యయనంగురో || టీ || అబ్రాహ్మణాత్తత్ప్రియవైశ్యా
ధ్యాం || శ్లో || అధియారథస్యకర్మఃప్రాప్త్యయవణాద్విజాతయః | ప్రబూరియాద్వాప్రహ్మణస్తేహంసేతరావతిని
శ్చయః || బ్రాహ్మణఃక్షత్రియోవైశ్యప్రియోవణాద్విజాతయః || చతుర్థావకజాతిస్తుశూద్రోనాస్త్రిపంచమశ్చ
తి || ౭ || హరితః || మంత్రార్థజ్ఞోజపకజహ్వకతైవాధ్యాపయగ్విజః | స్వగ-లోకమవాప్నోతినరకంతువిపర్యయ
శ్చ || ౮ || అ || లిఖితపారంబీషధినిరదః || శ్లో || పుస్తకప్రత్యయాధీతంనాధీతంగురుస్సృజా | భూజితేనసభామధ్యే
జారగభఃశివస్త్రీయాశ్చ || ౯ || సవప || హస్తహీనస్తుయోధీతేస్వరణావివజితః | ఋగ్యజుర్సామధిక-గ్లోవి
యోనిమధికచ్యుతితి || ౧౦ || హరితః || అధ్యాపనంబత్రివిధంధర్మాధాంచాక్షకారణాత్ | శుశూన్యాకారణంచే
తిప్రివిధంపరిక్షితతమ్ || ఎవమన్యథమాభావేమపాచారోభవేద్విజః | తత్రవిద్యానవదాప్యపురుషేణమిత్రైవి
ణా | యోగ్యానధ్యావయేచ్ఛివ్యానయోగ్యానవిజవయేదితి || ౧౧ || యాజ్ఞవల్క్యః || కృతజ్ఞోద్రోహిమేధావీశుచిఃక
ల్యోనసూయకః | అధ్యాప్యధర్మవత్సాధుశ్శక్తప్రాజ్ఞాసవిత్తదశ్చ || ౧౨ || హ్యసః || కృతజ్ఞశ్చత్రధాద్రోహిమేధా
వీశుభకృన్నరః | ఆప్రఃప్రియోహివిధివత్తదధ్యాప్యాద్విజోత్తమైతి || ౧౩ || ఆపద్రంబః || సూ || యథాగమంతిష్ఠ్యభ్యోని
ర్వత్సరేణవిద్యాసంప్రదానేయమేషువయ్యుక్తస్యాదేవవతః మానఃపూర్వారాగసంబంధానాత్సానంచక్షేమే
యనక్షీతి || టీ || యేనప్రకారేణాగమంపారాధయోస్తథైవశిష్టేభ్యోనిమత్సరేణవిద్యాసంప్రదేయా - ఏవం
ఘాతోవిద్యాసంప్రదానేయ్యుక్తః అవహితస్సాగ్రత్ - యేచగృహస్థస్యనియమా అధ్యాపనేన్యత్రేతవ్యపిచయ్యుక్త
స్సాగ్రదేవవతఃమానఃపూర్వకపిత్వపితామహప్రవీతామహాఅపరాః పుత్రపాత్రసప్తర్థా-సంబంధాకర్మణ
శుభ-స్వసంబంధినఃపురుషానాత్సానంచక్షేమే ఉభయేస్తానేనాకవృష్టియనక్షిప్తాయతిత్వగ్గః || ౧౪ || బో
ధాయనః || శ్లో || ధర్మాధోయత్రసన్యాతాంశుశూన్యావాపితద్విధా | విద్యయాసహమతఃవ్యంననైనామూషరే
వపేత్ || అగ్నిరివకక్షంధహతిబ్రహ్మపుష్టమనాద్యతమ్ | తస్మాదైశక్యంనబూరియాద్భిహ్నమానమకుర్వతామ
తి || ౧౫ || సవప || సూ || అబ్రాహ్మణాదధ్యయనమాపదిశుశూన్యానాన్రజ్యావచనావదద్యయనమితి || ౧౬ ||
గౌతమః || సూ || సత్యధర్మాధ్యవృత్తశిష్టాధ్యావశేషతి || ౧౭ || సవప || ఆపత్ర-లస్సాబ్రాహ్మణస్సాబ్రాహ్మణాద్వి
ద్యోనయోగానుగమనంశుశూన్యాసమాప్తేరిత - నచాపరరాతమధిత్యపునఃప్రతిసంసేదీశిచ || టీ || నప్రతిసంసేదీ
సుప్యాదిత్యగణః || ౧౮ || మనుః || శ్లో || నవిస్తప్తమధీయాతసశూద్రజనస్సృజా | ననితాంతెపరిశ్రాంతోబ్రహ్మధీత్యపు
నస్స్యపేదితి || ౧౯ || హ్యసః || అనధ్యాయేవ్యధీతంయద్యపుశూద్రస్యస్సృజా | ప్రతిగ్రహీమిత్తంచనరకాయతదుచ్య
తేతి || ౨౦ || సవప || ఆత్మధాంభాజనంయస్మరత్యధాంయస్యవైశ్ణవమ్ | వృత్యధాంయస్యచాధీతంసయాతినర
కాభవహనితి || ౨౧ || శాతాతపః || వేదాక్షిరాణియావంతినియుంజ్యాదధికారణాత్ | తావంతిహూణమా
త్యావైవేదంవిక్రయ్యవాత్ప్రియాదితి || ౨౨ || ఛాగలేయః || ప్రఖ్యాపనంప్రాధ్యయనంప్రశ్నపూర్వంప్రతిగ్రహః |

యాజనాధ్యపనేవాదష్టద్విధో వేదవిక్రయశ్చితి॥ టీ॥ ప్రఖ్యాపనం - అహంబతుర్వేదీత్యాదిరాజమందిరాదావాక్రోశః-
స్వస్యోత్పాదార్థమధ్యయనంప్రాధ్యయనం కీయతే వాస్యసేత్సుక్వాప్రతిగ్రహః యాజనం అధ్యాపనంప్రశ్నపూర్వ
ణి - ఇతరమధిక్షిప్తస్వవిద్యాఖ్యాపనేనపరస్వరవివచనంవివాదః॥ ౨౩ ॥ శాతాతపః॥ శ్లో॥ ప్రశ్నతూర్వంతు
యోదవ్యాద్యాపృచ్ఛాణాయప్రతిగ్రహం॥ సభ్యుర్నందరకంయతిబాహ్యం ప్రదనంతరమితి॥ ౨౪ ॥ స్తుతిసంగ్రహే॥
గాయత్రీంమూల్యమాదాయపరస్మైయఃప్రయచ్ఛతి॥ సజీవన్తంత్రజాతిత్వంసంపాదీప్యంతినంతయశ్చితి॥ ౨౫ ॥ శాన
కః॥ వేదాక్షరాణీయావంతినియు శ్చైత్యర్థకారణాత్॥ తావంతిభూతహత్యావైలభతేనాత్రసంతయః॥ అథా
ధంభోజనాధంబాయో వేదాక్షరముచ్చరేత్॥ చందాశస్త్రసవిజ్ఞేయస్సర్వకమఃబహిష్కృతశ్చితి॥ ౨౬॥ అ॥ భృ
తకాధ్యయనభృతకాధ్యాపనేడుపపాతకేషుపరతియాజ్ఞవల్క్యః॥ శ్లో॥ భృతకాధ్యయనానాం భృతకాధ్యాప
నంతథేతి॥ ఇత్యధ్యాపనమ్॥ ...

—* అధిపాకరణమ్. *

౧ ॥ తత్రమనుః॥ శ్లో॥ శ్రావణ్యాంప్రాప్తపద్యాంవాప్యపాకృత్యయదావిధి॥ ఉక్తచ్ఛందాంస్వగ్ధీయాత
మాసాన్విప్రోధంపంచమా॥ పుష్పేతుచ్ఛందసాంకుర్యాదృహిరుత్పజనంద్విజః॥ మాఘశుక్లస్యవాపాప్రేపూ
ర్వాష్టాప్రథమేనానీతి॥ టీ॥ అధ్యర్హ్యణాంశ్రావణ్యాంప్రాప్తపద్యాంఛందోగానామివవ్యవస్థితవివయోయంవికల్ప
ఇతితద్వ్యాఖ్యానే॥ గ్రామాదృహిరుత్పజనాఖ్యంకమఃప్రథమేనానీ ప్రథమాయాంతిథౌపుష్పేర్ధ్యర్హ్యణాంమాఘ
ఛందోగానామ్॥ ౨ ॥ అపస్తంబః॥ సూ॥ శ్రావణ్యాంపౌణమాసాన్యధ్యాయముపాకృత్యమాసం ప్రదోషేనాధీ
యాతత్రైవ్యాంపౌణమాసాన్యంరోహిణ్యాంవావీరమేదధఃపంచమాగీశ్వతురోమాసానీత్యైశ్చితి॥ ౩ ॥ శ్లో॥ మే
మాదిష్టేనవతరియోయోదశః॥ పవతతే॥ చాండ్రమాసానస్తత్రదంతాశ్చైత్రాద్యాద్యాదశస్త్యుతాః॥ తేషుయా
యాపౌణమాసేనానావైత్రాదికాస్త్యుతేతి॥ కాదావీతేనయోగీనసక్షత్రస్యేతినిశ్చయశ్చితి॥ వా॥ తదేవంవివరి
సింహాధీయామావాస్యాతదంతేచాండ్రమసేమాసేయామర్చవతినిపౌణమాసేనాశ్రావణీ - శ్రవణయాగస్తభవ
తువామావాధూత్ - తస్యామధ్యాయముపాకృత్యస్వగృహ్యాక్తవిధినాఉపాకమఃస్వగృహ్యాక్తకాల ఇత్యుక్తి
ప్రరణాత్ - స్వగృహ్యాక్తకాలేఉపాకమఃకృత్యాస్యాధ్యాయమధీయాత - అధీయానశ్చమాసమేకంప్రదోషే
ప్రథమేరాత్రిభాగేనాధీయాత - త్రైవ్యాంపౌణమాస్యాంతిష్టేమాసీతిస్యాన్యూర్వాయారోహిణీతస్యాం వావిర
మేత్ - గృహ్యాక్తవిధినాఉత్పజనంకుర్యాత్ - అనయోవక్షయోఃపంచమాసానధీయాత అధఃపంచమాసీతి
అధఃపంచమంయేమాంతేఅధఃపంచమాః అథాధికాంశ్వతురోమాసానధీయాతేత్యైశ్చవన్త్యంతే అస్తిన్వత్రైవో
ష్టపద్యాముపాకరణంఉత్పజనస్యవాప్రతికమః॥ శాఖాంతరదశఃనాదితి - తథాగాతమః॥ ౪ ॥ సూ॥ శ్రవణాదివాషి
కీంప్రాప్తపదీంవోపాకృత్యాగ్ధీయాతఛందాంస్వర్థంపంచమాన్వాసాన్వంచదక్షిణాయనంవేతి॥ టీ॥ శ్రావణీంశ్రావ
ణ్యాంపౌణమాస్యాంప్రాప్తపదీంవోపాకృత్యతదాదిఛందాంస్వగ్ధీయాత - తదివమధ్యయనంవాషికంపత్రిసంవత్స
రంభవతిఅధఃపంచమాః పౌణాన్వాపంచమాసాన్యవద్దక్షిణాయనంవాధీయాతేత్యర్థః॥ ౫ ॥ బోధాయ
నమః॥ సూ॥ శ్రావణ్యాంపౌణమాస్యామాసాధ్యాంవోపాకృత్యత్రైవ్యాంమాఘ్యాంవోత్పజేయంతి॥ ౬ ॥ యా
జ్ఞవల్క్యః॥ శ్లో॥ అథాయానాముపాకమఃశ్రావణ్యాంత్రవణేనవా॥ హస్తేనాపధిభావేవాపంచమ్యాంశ్రావణస్వస్వ
తి॥ టీ॥ ఉపధీనాంప్రాచురధాః వేనతత్రావణమాసస్యపౌణమాస్యాంత్రవణయ్యుక్తవాదిసేమాస్తేనయ్యుక్తాయాం
పంచమ్యాంవాస్వగృహ్యాక్తవిధినాకుర్యాత్॥ ౭ ॥ అత్రవ్యవస్థాదధి తాస్త్వత్సర్వసారే॥ వా॥ శ్రావణ్యాం
పౌణమాస్యాంశ్రావణమాసస్యంత్రవణేవాపంచమ్యాంహస్తేవాపంచమీ హస్తయోగేవాభాప్రదవపౌణమాస్యాం
వాతత్రాపిత్రవణేహస్తేవాపంచమ్యాం పంచమీహస్తయోగేవాయథాన్మకులాచారంకుర్యాదితి॥ ౮ ॥ కాలద
శేషః॥ శ్లో॥ అథాయానాముపాకమఃశ్రావణ్యాంత్రైతిరీయకః॥ బహ్వృవాశ్చృవణేమర్చ్యస్సంహస్తోరోగ్రావేద్య
ది॥ సహస్రతుక్లపంచమ్యాంసేతద్దగ్ధిణానంక్రమే॥ అసింహారేహస్తేష్టపద్యాంత్రవణేవవ్యవస్థయేతి॥ టీ॥ అర్చ-స్నా
న్యస్సంహారాశిష్టోయదిస్యాత్తదాత్రైతిరీయాకః॥ శ్రావణమాసస్యపౌణమాస్యామధ్యాయానాముపాకమఃకుర్యః
తత్రానంభవేతన్నానదివహస్తసక్షత్రయ్యుక్తపంచమ్యాంవాకుర్యః - గ్రహణేనంక్రమేచతదుపాకమఃనకుర్యః॥ అసిం
హార-ఇతి - యదిహస్తస్సంహారాశిష్టోనభవతితదాప్రాప్తపద్యాంభాద్రపథ పౌణమాస్యాంశ్రవణేవ వ్యవస్థయా

కుర్యుః. పోష్టపద్యం తైత్తిరియకాః బహ్వచాశ్చ వివరణశ్రయ క్రితా వివిధవస్తావకారా ద్భుద్రపదమాసే
 హ ప్రసక్తశ్రయ క్రితా వివిధసాచితమ్ || ౯ || తదాహ గాగ్యః || శ్లో || పవణ్యోదయ కేకుర్యుః శ్రావణే తైత్తిరి
 యకాః | బహ్వచాశ్చ వివరణశ్రయ ప్రత్యేసామవేదిన ఇతి || ౧౦ || సదవ || ధందో గాభిహితాః కుర్యుః పా
 థకా త్సగి శ్లోక్రియామ్ | అపరా హ్లాప్య పాక మః ప్రవృహ ప్రత్యేయోద్విజ ఇతి || టీ || హ ప్రత్యేయ పాక మః ప్రవృ
 యే ఉత్సగించకుర్యుః || ౧౧ || అన్యచ్చ | అధ్యాయా నామ పాక మః కుర్యు తా-లేప రాష్ట్రా కే ప్రారాధ్యాయ
 విసగ్జాస్యాది వేద విదో విదుః | ఉపాక మః జీవోత్సగేయ థాకాలంస మేత్యచ | ఋషీక్షాదభావ మయా కృత్యా
 పూజయే త్వా ద్విజ ప్రత ఇతి || వా || సామ వేద సస్సంహ భాద్రపదే మా థ్యాది నా మా పి సేసతి క్త్యా మా సా పర పత్యేహ
 ప్రసక్త తే ఉపాక రణ్యం సంతత సాయంత్ర ముహూర్త వ్యాపిహ ప్రసక్త శ్రంత గ్రాహ్యం - మా థ్యాది రహితే తు స
 హ భాద్రపద శుక్లే ఉదయ దినం గవాంత వ్యాపిహ ప్రసక్త శ్రంత గ్రాహ్యం || ౧౨ || తథా సంగ్రహే || శ్లో || హ ప్రత్యే
 ముదయే శుక్లే త్రిముహూర్తా ప్రగతే త ఇతి హ ప్రత్యేం త్యాష్టవి ఋషేణ సంయుతం సంగవాంత యుగితి || ౧౩ ||
 తిధి రవ్యతే || ఔదయ కే సంగ వాంత స్పృశ్యే || ౧౪ || అత్ర వృద్ధ గాగ్యః || శ్లో || ఘటిపరిమితే కాలస్సంగ వాదూర్ధ్వ
 పవణే | ఔదయ కే మిత్రా హు ముః సయ ప్రిధి వంత కా ఇతి || ౧౫ || గాగ్యః || పరేష్టా సంగ వాదూర్ధ్వం పూ
 ణే మాత్రవదాప్య తే || ౧౬ || స్పృత్యంత రే || సంతిస్సంగ వతం పశ్చాద ర్వా గావతే నాద్యది తత్రై వో పాక్యంత కుర్యా
 త్పద్యతే సమదా ముతి || సంతిస్సంగ వతః ప్రాప్తే త్పద్యతే ప్రివృణి తేయా శ్శోభా లే సమదా ధాన మేవ శ్శాపిణికో వి
 ధితి || అ || తదాధ్యయ సంతి కృత్యత్యతే || శ్లో || శ్రావణే పాణ మాసే సంగ వాత్సరతోయది | తత్రే వాదయ కే గా
 వ్య నాన్యకాదయ కే వేదితి || వా || త దేవ ఉదయ ది ద్వాదశ ఘటికాధిక కింతి తాల వ్యాపి న్యూం హణ మాస్యాంయ
 జ్శాభా నామ పాక మః ఉదయ ది ద్వాదశ ఘటికా వ్యాపిహ ప్రసక్త తే ధందో గానాం - మా థ్యాది మా పి తే తు స
 భాద్రపదే క్త్యా పర పత్యే సాయంత్ర ముహూర్త వ్యాపిహ ప్రసక్త తే ధందో గానాం - బహ్వచా నా న్మసూర్యోదయా
 త్వంఘటికాద్యవ్యాపి క్రవణ సత్తతే తత్రే వ సంగ్రహే || ౧౭ || శ్లో || ఉదయ వ్యాపి త్వేవ విష్వయే ఘటికా
 ద్వయం | తత్రా మః సాథకం స్యాచ్చ తదో పాక రణం వేదితి || ౧౮ || తథా పద్ధతే || యాంతిం సమమ ప్రావ్య శ్రవణం
 ఘటికాద్యయం | తస్యా మపాక్యంతి కుర్యు రాశ్వలాయన శాభిన ఇతి || ౧౯ || గాగ్యః || అథ రాత్రాదధ వాచ్యే త్వం
 క్రాంత్యాంగ గ్రహణే వివానక తే వ్యము పాక మః పరత శ్చేన్న దోష భాగితి || ౨౦ || వసిష్ఠః || మలమాసే సంతి తే సాత
 కే మృత కే వివా | గ్రహణే సంగ్రహే వాపి మా థ్యే విగురు శుక్ర రూః || పోష్టపద్యం ధామా థ్యా మపాక రణమివ్యతే | ప్రో
 ష్టపద్యము పాక ర్యాచ్యాపి వేదే హాపి తేయది | అమా థే వాపి తే వ్యం ప్రాప్తం పద్యాంచ మాపి తే | మానత్రయే విదోష
 శ్చేచ్ఛాపి వ్యాపి వేదకారయేదితి || ౨౧ || వ్యాసః || శ్రావణ్యం ధామా థ్యాం ప్రోష్టపద్యము థాపివా | దుష్టాయాం
 పూర్వ పూర్వ స్యామ త్ర స్యాం విధి మతే | కాలత్రయే విదోషే తు శ్రావణ్య మేవ కారయేత్ | పాణ మాస్యామృత్య
 త్యాదాప ప్రబంధ్య శాన నాత్ || ముక్త్యా భాద్రపదా మాథా శ్రావణ్య మేవ కారయేదితి || ౨౨ || అధి త వేద విద్యానాం
 కతే వ్యంతు ద్విజన్త నామ్ | అధ్యాయాంగ మిదం నిత్యమితి శివ వాచ భాగే వః || వేదో పాక రణే ప్రాప్తే కురీర ధాది వాక
 రే | ఉపాక మః సంతక వ్యం కతే వ్యం సింహయ క్త కే సింహద ర్వా త్తయా పూర్వా పూర్ణణే మా శ్రావణే మతా | తత్రై
 వో పాక్యంతి కుర్యాం హ స్థో ర్గో ధా వేన్న వా || వా || ఇత్యాదీ నాం పద నానాం పరస్పర విరుద్ధా నాం దేశ భేదే నా విరోధ
 మాహుః || ౨౩ || శ్లో || కురీరే సూర్య సంయుక్తే ఉపాక ర్యాత్తు దక్షిణే | సమదో క్షర దేశే తు కతే వ్యం సింహయ క్త క
 ఇతి || టీ || అంధి మహ రాష్ట్ర కణాం బక కాయస్థా దాక్షిణ త్యాః - తద్వ్యతి క్తాస్స ర్వే సమదో త్రర తీర స్థా ఇత్యగ్నియ
 క్త వాద || వా || గురు శుక్ర మా థ్యే మలమాసే చ ప్రథమో పాక రణం పిదధి వృద్ధ మసుః || ౨౪ || శ్లో || గురు భాగ
 యోమా థ్యే మలమాసే తత్రే వ || ప్రథమో పాక్యంతి స్యా తు-ర్యాచ్యే త్వం వశ్యతీతి - యత్తు శ్లో || పాధా న్యేన విధా
 నా వ్యమ సూరాధ్యాయక మః || ప్రథమో పాక్యంతి శ్చేపిక తే వ్యే త్యాహ గాత మ || వా || ఇతి గాత మవసంకృత శాంతి
 విషయం || ౨౫ || యదాహ బృహస్పతిః || శ్లో || శాంతిం కృత్యా తయో ర్వాపి శుక్ర కే వేద ప్రయంతి శోః | శివా మైదా
 నైజః త్రై ర్వాపితయో రుచితమం త్రైజేతి కతే వ్యం శ్రావణం విప్రై రితి వేద భాపి తమితి || టీ || శ్రావణ ప్రోష్టపదా మాథే
 ప్లేకన్త దోష రహితే ప్రథమో పాక్యంతి కతే వ్యా-త్రివ్య పదుష్టే ము శ్రావణ మాసే శాంతి పూర్వికా కతే వ్యా-ఉచిత

సంతతైః గ్రహాయజ్ఞో కృత క్షత్వంత్రైః॥ ౨౬॥ వద్ధతిగ్రంథే॥ వా॥ బృహస్పతే అతియదిబృహస్పతే - ప్రవశ్యకా
 నీతిశుక్రస్య ఆప్యాయస్యేతిమమనాసేసోమస్య మార్యోవరాగస్యకాంతాచ - చిత్రం దేవానాముదుత్కంజాతపేద
 సంసార్యో దేవీముషనముద్యయంతమనస్సర్వాసత్వేనదేవోవస్సవిత్సోమనాస్తితిసూర్యస్య - సోమోపరాగసోమో
 ధీనుమితివద్ధ్యేనవోనవత్తితి. సోమస్యశాంతిమూమంకృత్వోపాకరణాంగమూమంకుర్యాదితి॥ శ్లో॥ ప్రథమోపక్ర
 షీపాప్రైవశీరస్థిరవౌసతిఉపాకరణనకుర్వీతకుర్యాత్ప్రింహస్థితేరవా॥ యత్తు॥ యజ్ఞోపవీతంతకవ్యంశ్రావణేనగు
 సుక్రయోః॥ బాల్వేమాధ్యేపీవాధికైర్గతకతవ్యంనిత్యకమవదిత్యాదితచ్ఛాభాధీశస్యప్రాబల్వేనతివేదితవ్యమితి॥ ౨౭॥
 సారవ్యభామీయతత్రైవ॥ శ్లో॥ ఋగ్వేదాసామూథర్వశాజీవశుక్రకుశేందుకాః॥ శాఖాధీశేతక్రియైతత్తచ్ఛాఖాగ్య
 యసంశుభమ్॥ ఎకోమూఢోభవెదస్యోస్వీచ్చమిక్వాంశగోయతి॥ స్వరాశిమూఢగౌతైవమాభ్యోదోషోనవిద్యతే॥ వా॥
 శత్యాదివచనదత్తనాచ్చుక్తైశక్రియైతైశ్చరూమాధ్యేపి యజుశ్శాఖనాముపాకరణకతకవ్యం - శుక్రమాభ్యాదా
 రప్యేవం - మాధ్యాదిదోషేమాపాకరణవజనత్వస్తరణంస్వశాఖాధీశస్యతక్ర్యభావవిషయమితి - శాఖాధీశస్యశక్తౌ
 సత్యామిమాసత్రయదోషైశ్చావణిమాసేశాంతిపూర్వమేవోపాకరణకతకవ్యమిత్యన్యై - ఎతచ్ఛాకరణంగృహ
 స్త్రబ్రహ్మచారిణోస్సాధారణంకమ - మన్వాదిభిర్గుహస్థభ్రమమధ్యేథిపాకరణస్థవిధానాత్॥ ౨౮॥ శ్లో॥ ఉపా
 కరణకతకృత్గుణంవనస్థానామపీవ్యతే॥ ధారణాధ్యయనంకృత్యాగృహీణాంబ్రహ్మచారిణామితివలస్థరణాత్॥
 అధీయాతగృహస్థాపీనియమాద్యుపాచారివదితివ్యాసస్తరణాచ్చ॥ సూ॥ సమావతోబ్రహ్మచారికత్వేనయథా
 న్యాయమతరత్తిశోనస్తరణాచ్చ॥ వా॥ అత్రబ్రహ్మచారికత్వేనేతిశుభదనమాప్తాకల్పపప్రత్యయవిధానాత్ గృహ
 స్థస్యశేఖలాజినదండరహితమపవిత్రధారణంతర్బహుశాసామాదికమవిరుద్ధతయాకతకవ్యమిత్యేవగమ్యతే॥ ౨౯॥ అ
 త్రయజ్ఞోపవీతధారణవిధిమాహాధరద్యాజః॥ శ్లో॥ అభయజ్ఞోపవీతస్యధారణేకభ్యతేవిధిః॥ స్నాత్యాశుభశుచౌ
 దేశేప్రత్యుచితపదద్యయః॥ కరద్యంద్యపవిత్రశ్చక్రతోదస్యతేమోద్విజః॥ ఉపవిశ్యాసనేదభేదప్రాణానాయవ్య
 వాగ్యతః॥ మంత్రంనవైవమచ్చరగ్యబ్రహ్మసూత్రంగ శేఖీపేత్॥ దక్షిణబాహుముద్ధృత్యగీరవైవసహద్యిజః॥ గృ
 హస్థస్యనవస్థస్యసూత్రంప్రతిపునఃపునః॥ మంత్రోచ్చారణమాచామోద్వితయంక్రమతస్సస్మృతమితి॥ ౩౦॥ శాండిల్యః॥
 ఆద్రవవాసానకుర్వీతకమే॥ చిత్రభంజన॥ రాక్షసంతస్తువిజ్ఞేయంతస్పాద్యత్యైవవజయేత్॥ ఉపవీతాదికంధార్య
 ముపాకరణకతవ్యమి॥ అనవంపానవంపాపిపురాతనమహాత్మజేదితి॥ ౩౧॥ స్మృతిసారే॥ మాంజీయజ్ఞోపవీ
 తాదినవమేవతుధారయేత్॥ కటిసూత్రంపావనవంసంవస్త్రముపాకృతావితి॥ ౩౨॥ అ॥ వ్రతవతుష్టయప్యేవమేవ
 స్మర్యతే॥ శ్లో॥ శేఖలామజినదండంవస్త్రంయజ్ఞోపవీతకమ్॥ పూర్వోపయక్తముత్సృజ్యధారయేయర్చనవతత్తి
 తి॥ ౩౩॥ అత్రకవపే॥ ప్రజాపతిముఖాదేవానేత్రేకంత్రిస్థిలోదకమ్॥ ఉద్భృత్యతపణంకుర్యత్సావిత్యాంబ్రై
 త్రిదియకా॥ బ్రహ్మచారిణాముపాకరణకవనమావశ్యికమ్॥ ౩౩॥ సూ॥ శ్రావణ్యాంపాణమాస్యాంశివ్యంవాప
 యిత్యేతివైఖానసదశనాత్॥ ౩౪॥ శ్లో॥ యురకమణకతకవ్యంచాశాత్పరమృతమత్రయమ్॥ తథోపనయనాచా
 ధ్యమముపాకరణవివాక్యచిత్॥ వా॥ ఇత్యాదిస్త్యుతేశ్వతత్రతిథివారాదిదోషోపసించింత్యః॥ శ్లో॥ వైధేకమణితు
 పాప్రైకాలదోషరసించితయేత్॥ సద్యోహేరంప్రకుర్వీతమాతాపితోఽప్యైతేతథీపసేష్టస్తరణాత్॥ వా॥ ఏవంప్రశ్న
 బ్లంశ్రావణ్యాముపాకరణకార్యం - తథాకాత్యాయనః॥ శ్లో॥ ప్రత్యబ్ధంయదుపాకరణకతగృహంవిధివద్విజైః॥ క్రియ
 తేధండనాం తేనపునరాప్యాయనంపరమ్॥ అయాతరీమామైశ్చందోభిర్భుత్రమకృత్యతేద్విజైః॥ క్రిదమానైరపినదాత
 త్రేషాంవృద్ధికారణమితి॥ ఇత్యుపాకరణమ్॥

...

తెనుగు—తా॥ ముఖ్యముగధ్యాయాంగమైనశుక్రయంకమక సరేగవాంత స్పృశగలశావణ పూణేమో
 పాంతత్రవణనక్షత్రమందు ఋగ్వేదులును శ్రావణపూణేమయందుయజుషేవేదులును భాద్రపదశుక్లపక్షమాస్తవక్షత్ర
 మందు సామవేదులును ఆవశ్యకముగనసస్థింపవలయుననియు నీయు క్తకాలముగ్రహణాదులచే దోషదూషితంబాయె
 నేనియుంధవ్యవస్థచేసేయుండుకాలంబులలో నైనదంపుకతేయవలయుననుటి...

—* అధానధ్యాయః *

౧॥ తత్రమనః॥ శ్లో॥ యథాక్రమంతుక్యత్యైవమత్సగృహంభంధసాంబహిః॥ విరమేత్పక్షిణీంరాత్రింతద్వా
 ప్యేకమహర్నిశమ్॥ తద్వేదాధ్యయనమ్॥ శ్లో॥ అతఃపూర్వంతుభంధాంసంశృణ్వేమనియంతంపతేత్॥ వేదాంగనివన

ర్యాజిక్యప్రపత్తేషుసంపత్తేః ॥ వా॥ ఎతదుపాకృత్యాధ్యయనంసాత్తకానాంబ్రహ్మచారిణామపినాధారణం॥ శ్లో॥
 మాన్యుత్తమనధ్యాయానదీయామోవివజఃయేత్ ॥ అధ్యాపనంచతుర్వ్యాశ్చిష్యాణాంవిధిపూర్వకమ్ ॥ ఉపాకమః
 చోత్సగేత్రరాత్రంతుపణంస్యత్వమ్ ॥ అష్టకాసుత్వఃసూరారాత్రప్యత్వంతామచరాత్రిమమ్ ॥ టీ॥ ఉపాకమఃశిర్షి
 త్రముత్సగేతుపూర్వోక్తపక్షిణ్యసూరారాత్రాగ్ధ్యంసహవికల్పయతి ॥ ౨ ॥ విజ్ఞానేశ్వరీయే॥ ప్రథమాధ్యయనేత్
 హమితరత్రపక్షిణ్యసూరారాత్రంవా ॥ శ్లో॥ ఉత్సగేప్రథమాధ్యయేత్సనధ్యయత్ప్రసహంభవేత్ ॥ దారణా
 యనాదౌతుపక్షిణీదినమేవవేతిమనుస్తరణాదిత్యశ్లో॥ ౩ ॥ శ్లో॥ మార్గశీషేతథాపాషేమహామహాపేతథైవచ
 సోష్ఠకాస్సమాఖ్యాతాఃకృష్ణపత్తేషుసూరిభితి ॥ ౪ ॥ విష్ణుమమ్ ॥ సూ॥ తిసోష్ఠకాఃతిసోష్ఠకాత్రిసోష్ఠా
 ద్యుఃసోష్ఠపదేహీమంతశిశిరయోరపరపత్తేషుతి ॥ ౫ ॥ నిత్యానధ్యాయానాహహారీతః ॥ శ్లో॥ ప్రతిపత్సుచ
 దశ్యాగృష్ణమ్యంపర్వణోద్బవయోఃశీవనధ్యామెద్యశ్చర్యర్యాంనాధీయారకదాచనేతి ॥ ౬ ॥ మనుః॥ అమావాసా
 గురుంహంతిశివ్యంహంతిచతుదశీ॥ బ్రహ్మప్రకాపాణమాస్యస్తప్తాత్రాపరివజఃయేదితి ॥ టీ॥ బ్రహ్మవేదః - వీర్య
 ఘ్నంతి - అష్టకాపాణమాస్యః ॥ ౭ ॥ నైమిత్తికానధ్యాయానాహయాజ్ఞవల్క్యః ॥ శ్లో॥ శ్వక్రోష్ఠ్యగదఃఖోలు
 కసామబాణారణనిన్వసేతిమధ్యశవశూచాంత్యశ్శానపతితాంతిక ॥ దేశేశుచావాత్సనిచవద్యత్సనితసంప్లవేభ
 క్త్వాదశాణిరంభోంతరధ్వరాత్రేతిమానతే ॥ పాంసువ్రవషేదిద్వాహేసంధ్యానిహరభీతిమ్ ॥ ధావతఃప్రా
 గంధేవశిష్టచగృహమాగతే ॥ ఖరోష్ఠ్రియానహస్త్యశ్వనావృతైరిణరోహణే ॥ సప్తతిశచనధ్యాయానేతాంస్త
 తాఃలికాన్వియతి॥సంపత్త్యహంప్రేతేష్వనధ్యాయఃశిష్యాప్రగురుబంధుమ్ ॥ ఉపాకమఃశిష్టోత్సగేస్వశాఖాశ్రో
 యేతథా ॥ టీ॥ తథాప్రేతే ॥ శ్లో॥ సంధ్యాగజీతనిఘాతభూకంహోల్లాసనిపాతనే ॥ సమాప్యవేదంద్యునిశమా
 ల్భకమభీత్యచ ॥ టీ॥ ద్యునిశమసూరారాత్రమనధ్యాయః ॥ శ్లో॥ పంచదశ్యాంపఠుదశ్యావష్టమ్యంరాహుసూతక
 ఋతుసంధిమధుత్వయశ్రాద్ధికంప్రతిగృహ్యచ ॥ టీ॥ ఋతుసంధిఃప్రతిపత్సునిశమనధ్యాయః ॥ శ్లో॥ పశుమండుకనక
 లశ్యాహిమాజాణరయూచక్రైః ॥ కృతేతరేత్యసూరారాత్రంశక్రపాతేతథాచ్యాయయతి ॥ టీ॥ శక్రపాతఃఅశ్వయుష్క
 ప్లవ్యాదశీ ॥ ౮ ॥ సూ॥ యత్సనగోతమేవోక్తం - శ్వనకులమండుకనపహమాజాణరాణాంత్యోహమనధ్యాయావిప
 వానశ్చేతత్ప్రధమాధ్యయనవిషయమితివిజ్ఞానేశ్వరీయే ॥ శ్లో॥ కణఃశ్రవేనలెరాత్రోదివాపాంసుసమూహనే
 విహావహాస్వనధ్యాయమధ్యాయజ్ఞాఃప్రవక్షతే॥విద్యుత్స్సనితవషేషమమహోల్లాసాంచసంభవే ॥ అకాలికమన
 స్యయమేతేషుమనరబ్రవీదితి ॥ టీ॥ విద్యుదాదిప్రాదుభావకాలాదారభ్యనాడికాష్టమీరాకాలః తతథవమా
 కాలికం - యెయముక్తావిద్యుదాదిప్రప్యత్సానధ్యాయాశ్చేదాకాలికానధ్యాయమిత్తాభవతి - అన్యథాచే
 న్నిత్యాహసంపత్ ॥ ౯ ॥ శ్లో॥ ఏతాంస్త్యధ్యునితాన్విద్యాద్వి నాప్రాదుమ్భుత్యామ్ ॥ తదావిద్యాదనధ్యాయ
 మన్యతాపథద్రవణనయతి ॥ టీ॥ ప్రాదుమ్భుత్యామ్ - విహృతేష్యమనంధ్యయోరితియావత్ - ఏత్యాన్విద్యాదాన
 ధ్యునితాన్విద్యాత్ప్రేష్టదాకాలికమనధ్యాయంవిద్యాత్ - అన్యతావపఃతువ్యతి కైవల్యాఅభ్యసంప్లవేకాలి
 మనధ్యాయంవిద్యాత్ ॥ శ్లో॥ నిఘాతేహమిచలనేజ్యోతిషాముపసజనే ॥ ఎతానాకాలికాన్విద్యాదనధ్యా
 యాన్వితాపి ॥ టీ॥ ఉపసజఃనేఉపస్థవేచలనాకాలిపిశబ్దాదన్యతాపి ॥ ౧౦ ॥ శ్లో॥ అంతశ్వనకాలేగ్రామేవశ్వశస్య
 చస్త్వహా॥ అనధ్యామోరుధ్యనానేనమయేజనస్యచ ॥ ఉదకేమధ్యరాత్రేవవిజ్ఞాత్రేవనిజితే ॥ ఉచ్చిష్టేశ్రాద్ధ
 ముచ్చివమనపాపిచచింతయేత్ ॥ ప్రతిగృహ్యద్విజోవిద్యావేగోద్విజ్యగ్తేతనమ్ ॥ త్యగ్రిహంసకేతయేచ్చోహ్మరాజ్ఞోరా
 జుహుశ్చసూతకేతి ॥ టీ॥ ఎకోద్విజ్యస్యనవశాగ్ధాదేఃకేత్యతేనిమంశ్యోతేతేనేతితేనంద్రవ్యం - రాజ్ఞుస్సూతకే
 త్సానంద్రవ్యంరాహుసూతకేగ్రహణముక్తాచత్వోహంసకేతయేదితి - ఏతద్దేహిస్త్యయనవిషయం - రచిందోగ్రహణేనైవ
 వాగ్ధీయాతేదివాశేమితస్తరణాత్ ॥ ౧౧ ॥ శయాసఃప్రాథపాదశ్చుబధ్యావైవావనశ్శిశామ్ ॥ నాధీయాతామపంచ
 ద్యాసూతకాన్నాద్యమేవచ ॥ టీ॥ పాదస్యోపరిపాదోయస్యసమీకపాదః - వస్త్రాదివావనశ్శిశాంబధ్యా ॥ ౧౨ ॥
 శ్లో॥ నిహారేవాగశ్చైవసంధ్యయారేవహాధీయోఃఅమావాస్యాయతుదశ్యోపాణఃమాన్యుష్టకాసుచ॥పాంసువషే
 షశాండాహేగోమాయుఃపిరుతేతథా॥శ్వఖరోష్ఠ్రిచరవతిపంకవనవత్తేన్దిజః॥నాధీయాతేశ్వశానాంతేగ్రామాంప్రే
 గ్రాప్రజేతథా॥వాసిత్వామైశునంవాసఃశ్రాద్ధికంప్రతిగృహ్యచ ॥ టీ॥ శ్వశానాంతేశ్వశానసమీగోద్రవణేగోష్ఠమై
 షాంసుమైశునంబంధి - ప్రతిగృహ్యధ్యుత్సాన్విక్యత్వయ ॥ శ్రాద్ధికంప్రతిగృహ్యత్యే తత్ప్రసంపదయతి ॥ ౧౩ ॥

ఏవమ్ శ్లో ॥ ప్రాణివాయదివాప్రాణియత్కంచిచ్చాద్వికంభవేత్ । తదాలభ్యాన్యనధ్యాయఃపాణ్యాన్యహేద్విజో
 ద్ముః ॥ టీ ॥ అలభ్యధన్యంప్రాణిస్త్యస్త్యైప్రతిగ్రహవివభజనమిత్యాహపాణ్యాన్యహేతి ॥ ౧౪ ॥ శ్లో ॥ నవివాదేనకల
 హానసేవాయానసంగరే ॥ నభ్యక్తమాత్రేనాజీతేనవమిత్యానశుక్తికా ॥ టీ ॥ వాగ్యధ్ధంవివాదః ॥ అంగయుధ్ధంకల
 హానశస్త్రయుధ్ధంసంగరః ॥ శుక్తికేభ్యక్తస్యాన్యస్యయతయమస్యగంధరసావిభాజనే ॥ ౧౫ ॥ శ్లో ॥ అతిధిన్నాన
 మజ్ఞాప్యమారుతేపాతివాయది ॥ రుధిరేతుస్మితేగాత్రాద్వస్త్రేణవపరిత్యజేత్ ॥ సామధ్వనావ్యగ్యజుషాంనాధీయాతకదా
 చన ॥ వేదస్యాధీత్యచైవాంతమార్యకమధీత్యచ ॥ టీ ॥ సామధ్వనాపామాధీత్యతత్క్షణమేవఋగ్యజుషాంనాధీయా
 త ॥ వేదస్యాంతముపనివదం ॥ అరుణకేతుకంపాధీత్యఋగ్యజుషాంనాధీయాత ॥ ౧౬ ॥ సామధ్వనావ్యగ్యజుషామనధ్యా
 యేథావాదమాహసవివ ॥ శ్లో ॥ ఋగ్వేదోదేవదైవత్యయజుర్వేదస్తుమానుషః ॥ సామవేదఃస్త్రుతఃపితృస్త్రస్మా
 త్రస్యాశుచిధ్వజః ॥ పశుమంక్షాకమాణాకరశ్వసహనశులాదిషు ॥ అంతరాగమనేవిద్యాదనధ్యాయమహర్షిశమ్ ॥
 ద్వావేవవజయేన్నిత్యమనధ్యాయాప్రయత్నతః ॥ స్వాధ్యాయభూమించాశుద్ధామాత్మానంచాశుచింద్విజః ॥ టీ ॥
 నిత్యంఆపద్యసిఅనేనాన్యేషామనధ్యాయేమిత్రానామాపద్యమజ్ఞానూచితా ॥ ౧౭ ॥ నారదః ॥ శ్లో ॥ అయనేవిమవేదై
 వశయనేహాధనేహరేః ॥ అనధ్యాయమృతకవ్యోమన్వాదిమయ్యుగాదిప్యతి ॥ ౧౮ ॥ మన్వాదయోమత్స్యపురాణే
 దశికాతాః ॥ శ్లో ॥ ఆశ్వయుఖ్యుక్తనవమీకాతికేద్వాదశీతథా ॥ తృతీయాచైత్రమాసస్యతథాభాద్రపదనవమి ॥ ఫాల్గునస్యాప్య
 మావాస్యాప్యప్యైకాదశీసతా ॥ ఆషాఢస్యాపిదశమీమాఘమాసస్యనప్రతి ॥ కృషికాస్యాప్యప్యైకాష్టామిషాఢస్యాపి
 పూణిమా ॥ కార్తికేహిల్లస్యచైత్రశ్రైష్ఠ్యపంచదశీసతా ॥ మన్వంతరాదయశ్చైతేదస్త్రస్యాత్యయకారకాత్మతి ॥ ౧౯ ॥
 యుగాదయోవిష్ణుపురాణేహితాః ॥ శ్లో ॥ చైత్రాభమాసస్యస్థితాతృతీయాసవమ్యూసాకార్తికశుక్లపక్షే ॥ నభస్య
 మాసస్యదకృష్ణపక్షేత్రయోదశీపంచదశీతుమాఘతి ॥ ౨౦ ॥ వ్యాసః ॥ శ్లో ॥ శ్రేష్ఠాతకస్యధాయాయాంతశ్చలే
 మఘకస్యచకదాచిదపినాద్యేయంకోవిదారకపితృయోదితి ॥ ౨౧ ॥ హరితః ॥ మహానవమ్యాంద్వాదశ్యాంభరశ్యామపిప
 వఃసు ॥ తథాక్షయతృతీయాయాంశిష్యాన్నాధ్యాపయేద్విజః ॥ మాఘమాసేతుప్రమ్యాంరథాభ్యాంయాయువజా
 యేత్ ॥ అధ్యాపనంసమభ్యంజః ॥ స్నానకాలేవవజయేదితి ॥ టీ ॥ ద్వాదశ్యంత్రవణద్వాదశ్యాం ॥ భరశ్యాంభాద్ర
 పదభరశ్యాం ॥ ౨౨ ॥ తదాహవృద్ధగాగ్యః ॥ శ్లో ॥ ఋత్యేషుద్వేహినతత్రేస్వాధ్యామేవరివజయేత్ ॥ ద్వాద
 శ్యాంశ్రవణంభాద్రభరణేవమహాశయతి ॥ ౨౩ ॥ సత్యతపాః ॥ ఆభాకానితపయేషుమైత్రశత్రణలేవతి ॥ ద్వాదశ్యాం
 సంస్కరేయస్యేత్రత్రానధ్యయనంవిమరితి ॥ ౨౪ ॥ గాగ్యః ॥ మైత్రయోజ్జ్వలశయేషువపేనధ్యయనంవి
 రుః ॥ అతివపేషిత్రాప్రంస్యాదల్పవపేషుమాసరమితి ॥ టీ ॥ మైత్రక్షమనూరాధంతస్మాదారభ్యమృగశీహంశేషు
 అతివృష్టేత్రాత్రమల్పమస్తేవాసరమిత్యర్థః ॥ ౨౫ ॥ జాబాలిః ॥ శ్లో ॥ నాధీయాతనరోనిత్యమాదావంతేవపశు
 యోః ॥ ఆదాచహీయతేబుద్ధిరంతేచబ్రహ్మహీయతఇతి ॥ టీ ॥ పశుడిఃప్రతిపత్ ॥ పశుంతంచతుడశీ ॥ ౨౬ ॥ తథా
 రామాయణేహనుమద్వదనమ్ ॥ శ్లో ॥ సాన్యభాశీతన్యగీత్యద్వియోగాచ్చకర్మితా ॥ ప్రతిపత్వాతశీలస్యవిద్యేవతను
 తాంగతేతి ॥ ౨౭ ॥ బోధాయనః ॥ సాయంత్రాతస్సంధ్యయోశ్చనాధీయాతమహాశి ॥ ప్రాతస్సంధ్యాత్రినాడిస్వా
 త్నాయంసంధ్యాత్రినాడికామహాశిశాతువిజ్ఞేయాచతసోమిటికాస్తథేతి ॥ ౨౮ ॥ వృద్ధగౌతమః ॥ యాతేశజేంతరేవ్యా
 మేనేవాధీయాతహాయనమ్ ॥ శశోపివాశ్వచాకోజస్తాసానితిసారయతి ॥ ౨౯ ॥ గౌతమః ॥ సూ ॥ నాధీయాత
 నాయాచివాపాంసుహరే ॥ కణశ్రావిణేనక్రం ॥ వీణభేరిమ్మదంగ ॥ జాతక శబ్దమశ్వస్యగాలగడఃభ సంహోదే
 లోహితేంద్రధనుర్నిహారేవద్భుతదశకేనాపర్మేముత్రతత్త్వానితీనిశాసంధ్యోదకపిత్తసంకులావహితవేదసమా
 ప్తిశ్చదీశ్రాద్ధమనుష్యయజ్ఞభోజనేప్యహలారాత్రమితి ॥ టీ ॥ సంకులాశాశ్శోపద్రవః ॥ ఉపహితోగ్నివాహాః
 దీభిక్తిర్విధారంశ్రాద్ధంపార్యణం ॥ మనుష్యయజ్ఞస్సీమంతాదిః ॥ ౩౦ ॥ ఆపస్తంబః ॥ సూ ॥ నిగమేషద్వయంనవ
 జయేదితి ॥ టీ ॥ నిగమశ్చత్వరిః ॥ ౩౧ ॥ సవివ ॥ సూ ॥ శ్మశానేనర్యతశ్చమ్యాప్రాసాన్ధ్యామేతాద్యవసితేత్రేత్రేణవానా
 నధ్యామోజ్ఞాయమానేతతస్మిన్నేవదేశేనాధీయాతేతి ॥ టీ ॥ శమ్యామేప్రాయావతిదేశేవతతతతోర్వాశ్శ్మశానస
 మీపేనాద్యేయంయదాశ్శ్మశానంగ్రామతత్ప్రాయేత్రయావాద్యవసితంస్వీకృతంతదాద్యేతప్యమేతేతి ॥ యదితులవసి
 తుమపిశ్మశానంజ్ఞాయతేతయంసప్రదేశేతితదాతావత్తేవదేశేనాధీయాతతేనశమ్యాప్రాసాదిత్యర్థః ॥ ౩౨ ॥ స
 వివ ॥ సూ ॥ సంధ్యాయాంస్రవితేరాత్రింస్వప్నవర్యంతాంవిద్యతీతి ॥ టీ ॥ సాయంసంధ్యాయాంమేషుగజఃనే

రాత్రిసంస్కారానాథీయాత-విద్యుత్తనత్యాంస్యపృథులం తామపిప్రసారవిజ్ఞాంరాత్రిసంస్కారాతెత్తనః ॥ 33 ॥
 ప్రాతస్సంధ్యామాహానవః ॥ సూ ॥ ఉపన్యసనియావతావాక్యప్రసారోహిణీమితశ్చాప్రాసాదీజ్ఞానీయాశ్చ
 తస్మిన్-తెవిద్యోతమాశేనప్రదోషమహారనధ్యాయశ్చ ॥ టీ ॥ ఉపన్యసనివిద్యుత్తనత్యామపరీక్ష్యస్సప్రదోషమహా
 రనధ్యాయః ॥ ప్రదోహాదూర్ధ్వమధ్యయనయావతావాకాలేనశ్చాప్రాసాదర్వావస్థితాంగం కృష్ణామితివా
 రోహిణీంగారవణామితివాజానీయాశ్చతస్మిన్-ఉపన్యసనివేత్తనవ్యయః ॥ 34 ॥ సవవః ॥ అశ్చేపరరా
 త్రేస్తనయిత్తు మోర్ధ్వమధఃరాత్రాదిత్యేకశ్చ ॥ 35 ॥ వహతా-విదమితరతా-సంవాహ ॥ సూ ॥ విద్యుత్తన
 యిత్తుర్వృష్టిశ్చపతా-యత్రసన్నిపతేయిత్త్యుహమనధ్యాయఎకేనద్వాభ్యాంవైతేమామకాలమితి ॥ టీ ॥ యస్మిన్
 జేతేయో వహకాలస్తతోన్య ప్రతచాపతుక ప్రతయదివిద్యుదాదయస్సమదితాస్యస్తదాత్యహమనధ్యాయః
 ఎతేమాంవిద్యుదాదీనామధ్యే ఎకేనద్వాభ్యాంవాయోగే ఆకాలమనధ్యాయః పరీక్ష్యస్తస్మా-లాదిత్యతః ॥
 36 ॥ స్తుత్యర్థసారే ॥ స్తో ॥ చతుర్దశ్యక్షమివర్వప్రతిపద్యజితేమచ ॥ వేదాంగన్యాయమీమాంసాధమశాస్త్రో
 ణీచాభ్యసేత్ ॥ ఉదయే ప్రయయేవాపిముహూర్తాత్రయగామయత్ ॥ తద్దినంతదశాశురాత్రంచానధ్యాయవిదోవి
 దుః ॥ కేచిదాహుఃకృచ్చిదైత్యావ తద్దిననాడికా ॥ తతః జేవత్సన్ధ్యాయోనతస్మిన్-శ్చదినాంతరే ॥ అధికాయాంత్రయో
 దశ్యాంచతుర్దశ్యాంబివామితి ॥ అమావాస్యేవద్వశ్చేతతదానధ్యయనంభవేతితి ॥ టీ ॥ అత్రతయోదశీవధ్యాదిన
 ద్యయేస్వాధ్యాయదినత్యమావస్థాపిత్యుద్యతే - తస్మాంత్రయోదశ్యామనధ్యయనంత్రయోదశ్యాంయదిచతుర్ద
 శ్యాంబివాఅమావాస్యేస్వల్పాపిద్వశ్చేతేచిత్త్యర్థః ॥ 37 ॥ సవవః ॥ ప్రణవ్యావృత్తినాంబగాయత్యాగ్ని
 శ్చిరసప్రథా ॥ తస్మైనైమిత్తికకాయేత్రతేయశ్చైకశాతధా ॥ ప్రవృత్తేకామ్యకాయేచనానధ్యాయప్రథాస్తృతః ॥
 జేవతాచనమంత్రాణాంనానధ్యాయస్సదాస్తృతశ్చ ॥ 38 ॥ ఆపస్తంబోపి ॥ సూ ॥ విద్యాంప్రత్యనధ్యాయత్వా
 యతేనకమయోగేమంత్రాణామితి ॥ 39 ॥ సంగ్రహేపి ॥ స్తో ॥ అల్పంపిదనధ్యాయపర్యవృత్తతరంజిత్ ॥ శ్రీరు
 ద్రంపావమానీంచగ్రహీతనయమాద్యతశ్చితి ॥ మను ॥ వేదోపాకరణేనైవస్వాధ్యాయేవైవనైత్యేకే ॥ నానురోస్త్యవ
 నధ్యాయే హూమమంత్రమనైవహితి ॥ 40 ॥ కూమారపురాణే ॥ అనధ్యాయశ్చనాంగమతేహానపురాణయోః ॥ న
 ధమశాస్త్రేప్రవృత్త్యేషుపర్యవృత్త్యానావజయేతితి ॥ 41 ॥ కాలదశే ॥ పూర్వంబోర్ధ్వమనధ్యాయమహస్యం
 క్రమణేనశిదివాపూర్వోత్తరాత్రాతితివేదవిదోవిమః ॥ స్వాధ్యాయస్వాహ్మ్యనధ్యాయోముహూర్తాద్వితయోద
 ధీస్వాత్మించివితంత్రాహూరనధ్యాయంచసంత్రయదాభవేదనధ్యాయతిథి త్రరభావిని ॥ తదాపూర్వతిథిరా
 త్రానాథీయాతేనిశ్చయశ్చ ॥ టీ ॥ అనయోరథః- స్వాధ్యాయస్వాహ్మ్యనధ్యాయోముహూర్తాద్వితయోదధి
 ధ్వంకించినీస్వాత్మంస్వాధ్యాయమనధ్యాయంచాహుః-పూర్వోక్తనిమత్త సంజెహనధ్యాయసంత్రయచానధ్యాయ
 యంచాహుః - యదాఉత్తరభావినితిథినధ్యాయోభవేత్తదాపూర్వదినేరాత్రానాథీయాతేనిశ్చయశ్చ ॥ 42 ॥
 అత్రబోధాయనం ॥ సూ ॥ యద్యనధ్యాయదినమతాపిస్వాత్మాయచినేద్విమహూర్తాదుపరిద్యతేనమిత్తే
 శేషసంత్రయనానధ్యాయవిద్యయవ్యనధ్యాయంచాహురితిజ్ఞాయతేశ్చ ॥ 43 ॥ హరితః ॥ స్తో ॥ శ్వేతనధ్యాయ
 ద్యశ్చర్యయాంనాథీయాతకదావన ॥ చాతుర్మాస్యద్విత్తీయాసువేదాధ్యాయంవిసజయేతితి ॥ కింఆమాధికా
 తికఫాల్గునకృష్ణద్విత్తీయాశ్చతుర్మాస్యద్విత్తీయాః ॥ గౌతమీపి ॥ కాలికీఫాల్గున్యామశీహిణమానీతిసోప్ర
 కాప్రీరాత్రమితి ॥ ఉక్తహిణమాసీరధ్యతిరాత్రంతథాతిసోప్రకాంతతనప్రమాదయః తాన్వసిత్రిరాత్రమన
 ధ్యాయ మిశ్యథః ॥ అథ ప్రదోహనధ్యాయ మామవృద్ధగాగ్రః ॥ 44 ॥ స్తో ॥ రాత్రాయామద్వయా
 దర్వాకృప్తమిస్యాత్ప్రయోదశీ ॥ ప్రదోషస్సతువిజ్ఞేయస్సర్వవిద్యావిగహితః ॥ రాత్రానవసనాపీమచతుర్థియదిద్య
 శ్చతే ॥ ప్రదోషస్సతువిజ్ఞేయోవేదాధ్యాయవిగహితః ॥ ఆద్యంతయోకలమాత్రంయదివశ్చేత్ప్రయోదశీమి ॥ ప్ర
 దోషస్సతువిజ్ఞేయస్సవశ్యవిగహితః ॥ ప్రయోదశీయదారాత్రాయామప్రత్రనిశాముఖే ॥ ప్రదోషశ్చితివిజ్ఞేయాజ్ఞానవా
 న్నానమాదరేత్ ॥ ధోజనం మైథునంయనమహిర్వాంగంహరిదర్శనమ్ ॥ అన్యాయశుభకమాణిప్రదోషేనైవకారమేతితి ॥
 45 ॥ వృద్ధమనుః ॥ త్రయోదశ్యాంచనప్రమాంచతుర్థ్యామధఃరాత్రతః ॥ నార్వాగధ్యయనంకుర్యాద్యదిస్తే ప్రప్ర
 ధారణమ్ ॥ రాత్రాయామద్వయాదర్వాగధివశ్చేత్ప్రయోదశీమి ॥ సారాత్రస్సర్వకమాఘ్నిశంకరారాధనంబినేత్ ॥
 46 ॥ సాగ్రదే ॥ త్రిమహూర్తాంచప్రదోషస్వాధ్యాయవావస్తంగతేనతి ॥ మితసంధ్యత్ప్రయోదశ్యాంసప్తరేచమనో

గాతమ్॥ అహమ్మన్తమాంశసంయుక్తం రాత్ర్యర్థం మానమాచరేత్ ॥ ప్రవోషేభానువారేన చర రాశ్చ్యుదయే తథా॥
 స్వస్య బానాద్యణం శిష్టం వినశ్య తిననంతయ ఇతి ॥ ౪౬ ॥ లిఖతః ॥ ఛిద్రాణ్యహాని విప్రాతాం యేన ధ్యాయాః ॥ ప్రతిః
 తాః ॥ ఛిద్రేభ్యస్సప్రవతి బ్రహ్మతామ్యతేనయ దాజితమ్ ॥ తత్కాలే తస్య రత్యోసితి యం బ్రహ్మయశో బలమ్ ॥ సర్వ
 మాదాయగచ్ఛంతివజాయంతిచ తత్ఫలమితి ॥ ౪౭ ॥ స్వస్య త్యక్తా సా కే ॥ చతుర్థ్యాం పూర్వ రాత్రా తునవనాపి
 ప్రవతతే ॥ నాభ్యేయం పూర్వ రాత్రా స్వాత్మ ప్రవతిచ తయోదశీ ॥ అర్ధ రాత్రా తునవనాపి నాభ్యేయం పూర్వ రాత్రత
 ఇతి ॥ ౪౮ ॥ స్వస్య త్యక్త రే ॥ కృష్ణ పక్షే త్యక్తియా యాం ఫాల్గు నామా ణకాతికే ॥ శుక్లా శ్చయ్యక్తియా యాం వైవాధ్యా
 యం సమాచరేత్ ॥ తస్మాద్వ్యక్త్యనధ్యాయేనాధీయాతక దాచన ॥ అనధ్యాయేవ్యక్తియా తద్విజః ప్రైన్యంక రోతియః ॥
 అనధ్యాయేవ్యక్త్యయనే ప్రజ్ఞా మాయా శ్చీయంతథా ॥ బ్రహ్మ వీర్యతవ తేజస్వినీకృంతతయ మస్యయమ్ ॥ బ్రహ్మ వీర్యక్షయ
 భయాదిం ద్రోవజ్జేహంతిచ ॥ బ్రహ్మ రాక్షసలాచాం తేనరకంచభవేత్ప్రేమమ్ ॥ అత్రగాధాయ మోక్షీభావీకీతకాయం
 పురావితమ్ ॥ ఆయురస్యనీకృంతామిప్రజ్ఞా మస్యావచేదవ ॥ యక్షచ్చిష్ట్యప్రవతతీన్వాధ్యాయం వాచిగచ్ఛతి ॥ యశ్చనధ్యా
 యకాపేషి మోహదభ్యసతిద్విజః ॥ తస్మాద్వ్యక్త్యనధ్యాయేనాధీయాతక దాచనేతి ॥ ...

తెనుగు—తా ॥ శ్రీయస్కామయైవేదాధ్యాయనము జేయువారు బ్రహ్మచర్యముతో గురుకులవాసము చేయు
 యనిందు విశదపరచియుండెడి ప్రతిపత్తు మొదలయిన యనధ్యాయములను విడిచి శుద్ధకాలములయందధ్యయనము చేసిన
 నుభయలోకంబులంబులందు వరుసయందు ననధ్యాయనదినములలో నేకారణము చేత గాని యధ్యయనము చేసినట్లైన
 పట్టివారికి బ్రహ్మ రాక్షసత్వమువచ్చుననియు నింతియ. గాక టుట్టివారియాయుస్సును ప్రజ్ఞా మభాగ్యమును వీర్యమును తేజస్సు
 ను హరించుదున్నాననిభవమ. దేవత చెప్పినట్లు పూర్వీకులు జెప్పియున్నారని కావున నుభయలోకంబులయందు యేమమును
 గోరువారునిత్యకముకంబులగునంధ్యావందన బ్రహ్మయజ్ఞదేవతార్చన మొదలగుకర్మవయోగంబులగు వేదములువక్క
 తక్కిన వేదములనుననధ్యయనదినములలో బరింపగూడదని తాత్పర్యము. ...

—* అథ దానం నిరూప్యతే. *

గాత్రశ్రుతిః ॥ దానమితినన్వాజిహూతాని ప్రశక్తిం సంపత్తిదానాన్నాతిమధ్యరంతస్మాద్దానేరమంత ఇతి ॥ అనన్య
 చ్చ ॥ దానం యజ్ఞానావరూధం దక్షిణాలోకే చాతాతగ్గం సర్వభూతాన్యవజీవంతిదానేనారాతీరవానుదంత దానం
 ద్వివంశోమిత్రాధావంతిదానే సర్వప్రతిష్ఠితం తస్మాద్దానం పరమం వదంతి ॥ ౩ ॥ మనుః ॥ స్త్రియత్రించ విహితా
 స్త్ర్యయాచితేనానూయయాడిత్యత్య తేహితత్వాత్రయస్తారయతినర్యత ఇతి ॥ ౪ ॥ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ దాతస్యం ప్ర
 త్యహంపాత్రేమితైతదుశేషతః ॥ యాచితేహితాతస్యంత్రద్దాపూర్వంతుశక్తితః ॥ గోభూతిలహిరణ్యకాచిత్రదాత
 వ్యవచితేనాపాత్రేవిదుషాంకించితత్వనశ్చేయి ఇచ్ఛతే ॥ ౫ ॥ ఛపలః ॥ ధువనూజస్రికంకామ్యంవైమిత్తి
 కమిత్రకమాత్రే ॥ వైదికోగమమాగోయంచతుర్థావణ్యతేద్విజే ॥ ప్రహారామతలాకాదినవకామఫలంధువమ్ ॥
 తదాజస్రికమత్యాహుడిక్యతేవదినేదినే ॥ అపత్యవిజయైశ్వర్యస్త్రీచారణంయద్యతే ॥ ఇచ్ఛానంబ్రంతుతద్దా
 నంకామ్యుపత్యభిధీయతే ॥ కాలాపేక్షంత్రయాపేక్షమథాపేక్షమిష్కృతమ్ ॥ త్రిధావైమిత్తికంప్రక్షంసహూయం
 హూయమవజీతమితి ॥ ౬ ॥ వ్యాసః ॥ నిత్యంవైమిత్తికంకామ్యంవిమలంచెతికన్యతే ॥ అపన్యహనియత్రించ్చిత్తయతేవ
 కారిణే ॥ అన్యత్త్యఫలంతస్మాద్వాప్సిద్ధాయతునిత్యకమ్ ॥ యగ్నుపాపేషకాంత్యన్యకంవీయతేవిదుషాంకే ॥ వైమిత్తి
 కంతమద్విష్టం దానంసంభిరసస్థితమ్ ॥ అపత్యవిజయైశ్వర్యస్య గాత్రకంయత్ప్రేదియతే ॥ దానంతత్యామ్యమా
 ఖ్యాతమపిభిదమకంచితతే ॥ ఈశ్వరప్రణవాణాంయద్యత్ప్రేమిష్కంప్రసిదియతే ॥ చేతసాభక్తియ్యైవదానం
 ద్విమలంశివమ్ ॥ దాతవ్యమితియద్దానందీయతేనపకారిణే ॥ జేశేకాలవచాత్రవదన్దానంసాత్వికంస్పృహమ్ ॥ యత్పు
 త్యవకారాధాంఫలమద్విశ్వవాపునమ్ ॥ దీయతేవపరిక్షిప్తంతదాజనముదాహృతమ్ ॥ అజేశకాలేయద్దానంపాపేభ్య
 శ్చప్రదీయతే ॥ అనత్యత్రమవిజ్ఞాతంతత్రామనముదాహృతమ్ ॥ సాక్షికానాంఫలంధుత్వేదేవ్యేనాత్రసంయతః ॥ అ
 తోన్యధామమానుష్యే రాజసానాంఫలంభవేత్ ॥ రామసానాంఫలంధుత్వేతిర్యక్తైవమానవస్యదా ॥ ఎతస్మిన్
 ప్యతికారి తేదినేదానవివజితే ॥ దస్యభిముకపితస్యేవయ్యక్తమాక్రించుంధుశక్తమ్ ॥ యస్యవిత్తంసధమాఖ్యానోప
 భోగాయదేహినామ్ ॥ నాపీతిత్యక్తనయశశేతస్యవిత్తంనిరధకమ్ ॥ తస్మాద్విత్తంసమాసాద్యజైవాద్యపౌరుషా
 దభదద్యాత్యమ్యద్విజాతిభ్యఃకీతేనాసినకారయేత్ ॥ నీదతేద్విజముఖ్యాయయోధిః సేనప్రయచ్ఛతి ॥ సామధ్యేనసం

దుర్బుధిర్వరకాయోపపద్యతే || అక్షరభ్యయమభ్యస్తంనాస్తి నాస్తితియత్పురా | తదిదం దేహిదేహీతివిపరీతమువస్థితమ్ || దీయమానంతుయోమోహద్యోషిప్రాగ్నిబురేషుచనివారయతిపాపాత్వాతిద్యగ్గోనింప్రజేన్దురకతి || 2 || మనుః || వారిదస్త్రస్త్రిమాహృతిసుఖమక్షయమన్నదః | తిలవ్రదగ్నిజహన్మిస్తాంధీవపశ్యత్పురుషమమ్ || భూమిదోభూమిమాహృతిశిఖామాయుహిరణ్యదః || గృహదోగృహివేత్సనిరూప్యదోహవముద్రేమమ్ | పాపేదశ్చంద్రసాలాశ్చయస్త్రిసారోఽప్యుపసృజః || అనదుర్బుధీయంజుస్తాంగోఽబ్రహ్మస్యవిష్టవమ | యానశ్చయ్యావ్రహ్మభార్యాచైశ్వర్యమభయప్రదః || దాన్యదశ్చశ్వశ్వతంసౌఖ్యంబ్రహ్మదోబ్రహ్మసాష్టితామ్ || టీ || బ్రహ్మచరీ సాష్టితాంసాయుజ్యం || శ్లో || సత్వేషాంతుప్రదానానాంబ్రహ్మదానంవిశ్వతే|వార్యన్నగోఽహీవాసస్థిలకాంచనస్త్రిమామ్ | యేనయేనతుభూవేనయద్యదానంప్రయచ్ఛతి | తత్తత్తేనైవభూవేనప్రాహృతిప్రకృతాజితః || టీ || భూవేనశ్రద్ధాదినా- సకేవలంబాత్కాంత్రక్షగహితైవార్యగీయః - కేతుదేయంత్రవ్యయితాభ్యామత్వాహసవజ || శ్లో || యోచ్చివలప్రతిగృహ్యతేనదాత్మగ్నితమేవమా | రావుభాగవత్తత్స్వగంసంసకంతువివర్తయ || సవిస్తయేతతసాపాదేహ్యదనాన్యమమ్ | నాతోఽవ్యసవచేద్విపాన్నదత్వాపరితేహయేత్ | యజ్ఞోన్యతేనక్షరతితపఃక్షరతివిష్టయత్ | ఆయుఃప్రాప్తవాదేనదానంతుపరితేహాత్ | సవార్యపిత్రయచ్ఛేత్తుదాలవ్రతికేద్విజేనబకవ్రతికేపాపేనావేదవిధిమః విత్ || త్రివ్యశ్చేతేషు శ్లోంపివిధినాప్యాజితంధనమ్ | దాతుగృహస్యనథాణయవరాదాతుకేవ | యథాభివేనోపతేనసముజ్జత్యుదకేతరక | తథాసముజ్జతోయచ్ఛదజ్ఞోదాన్యప్రతీచ్ఛకామితి || అ || బ్రహ్మలవ్రతికబశ్చైతికయా స్వయాపమాహసవజ || శ్లో || ధర్మకర్మచేనదాలభ్యశ్చేద్వికలోకదాంభికః | బ్రహ్మలవ్రతికజ్ఞేయోహింసాన్రస్యద్యావంధకం | అధోదృష్టివైష్ణృతికసాధనసాధనతత్పరః | శిరోవిద్యాఃహీనశ్చనబకవ్రతికోద్విజః || టీ || శ్లోకద్యయస్యాయమథాః - ధర్మకర్మచేనమంత్రిగీ-శ్చక్రికేవ్యాజప్యత్రి - దాంభికఃవిశిష్టవేషేదాన్యదోపతరస్కారీ- అధనంధకంవచకః- అధోదృష్టికేవరానవేషే-వైష్ణృతికః కూఢైరుపాయైవరానభకా- శతస్సశంసం || సవజ || శ్లో || యేవకవ్రతినోవిప్రాయేదమాజ్ఞాతలింగినః | శతతంశ్యంధం మిశ్రేతేనపాపేనకవేదా | అలింగిలింగవేషేయోవ్యక్రిముపజీవన్తసలింగినామారత్యైనస్త్రీగ్యన్యాంచజాయతశ్చతి || ౮ || యాజ్ఞవల్క్యుః || హేమశ్శంసగీశ్చైతరూప్యైస్సుశీలావస్త్రసంయుతా | సకంస్యపాత్రాదాతవ్యాక్షిరీసీగాస్సదక్షిణా | దాతాస్యాస్వగఃమాహృతివత్సరావోమవమ్నితాత్ | కపిలాదేత్తారయతిభూయశ్చినప్రమంకులమ్ || సవత్సారోమతుల్కానియుగాన్యభయతోముఖి | దాతాస్యాస్వగఃమాహృతిప్రావేణవిధినాదదత్ | యావద్యత్సస్యపాదతుమఖంయోన్యాంప్రవృత్తతే | తావద్భావ్యశివీజ్ఞేయానూవర్ధభంసముచతి || ౯ || హేమశ్శంసగద్యసంభవేపూహసవజ || యథాకథంచిత్రత్వాగంధేనంవాధేనుమేవమా | అరోగామపరిక్షిప్తాందాతాస్యగేఃవహీయతే | శ్రాంతసంవాహనంరోగిపరిచర్యాసురార్చనమ్ | పాదశౌచంద్విజోచ్ఛిన్నమజకంసంగోప్రదానమమ్ || టీ || శ్రాంతసంవాహనమసనాదిప్రదానేశ్రమాపనయసం- రోగిపరిచర్యా బోషదాదిప్రదానైన - హరిహరాదినా మచకంసంసూరచకం - గోప్రదానమంగోదానమమ్ || ౧౦ || సవజ || శ్లో || భూదీపాశ్చాన్యవస్త్రాంభస్థిలసర్పిఃప్రతీశ్రయాత్ | నైవేశికంస్వగఃసూర్యంధ్రత్వాస్వగేఃవహీయతే || టీ || ధుర్బలంబలివదః - ప్రవశ్రయంప్రవాసినామావాసః-నైవేశికంకన్యాదానం || శ్లో || గృహధాన్యవయోపానవృత్తమాల్కాసులేవసమ్ | యానంవృత్తేప్రియంశయ్యాంధత్వాత్త్యంతంసుభభవేత్ || సర్వభతఃమయంబ్రహ్మప్రదానభోగ్నిధికయంతః | తద్దదత్ సమవాహ్నీతిబ్రహ్మలోకమవిద్యవమితి || టీ || అవిద్యవంచ్యుతరహితం || అ || వరస్వత్వాపాదానమాత్రంవేదాదేదాకానంస్వత్సవిష్టవైకతుః మశిశ్చత్వాత్ || ౧౧ || ధర్మదానమవిస్త్యతే || శ్లో || దేవతానాంగురూణాంచమాతాపిత్రోస్తత్రైవచ | పుణ్యందేయంప్రయత్సేనసప్రణ్యంబోదితంశ్వచితి || ౧౨ || అ || అపుణ్యదానతదేవవర్ధతేదాగులోభాదినాప్రవృత్తస్యప్రతిగ్రహీతృపిగ్నోయఃపాపంవీపులంభ్యాత్వాప్రతిగ్రహ్యేతిమమః || గహికాతావతతాత్తస్యపాపంతావత్సమాశ్రయేత్ || సమద్విగుణసాహస్రీమానంత్యంచప్రదాతృప్యేతిస్తరణాత్ || ౧౩ || తిలాదిదానఫలం | శాస్త్రాతపః || శ్లో || తిలాదదత్తేతిస్సాన్వేనంతుచిద్విగ్ధంత్రిలాకకీ | హూతాదాతాతిలానాంచతపఃపాతేజీవతీతి || ౧౪ || సంవతః || శ్రీప్రియాయకులీనాయఅర్చితేచవిశేషతః | యద్రానందియతేపక్ష్యుతృప్తవేత్సుమహాఫలమ్ | యద్యదిష్టతమంలోకేయచ్ఛాద్యధికంగృహే | తత్తద్దుగంతేదేయంతదేనాతియమిచ్ఛతా | తాంబూలంజైవయోదద్యాద్బ్రహ్మణేభ్యోవిశేషతః | మేధావీసుభగప్రాజ్ఞో

విశాఖీయశృణాయతే ఆయాసశతలక్షస్య ప్రాణేభ్యోపగరియసః ॥ గతిరేమాభవేత్తస్యదానమన్యవిపత్తయః ॥ యస్య
 విత్తమదానాయనోపఖోగాయ దేహినః ॥ పుణ్యేన్ద్రైయధర్మాణామతస్యవిత్తంనిరర్థకమ్ ॥ గ్రాహదధామమగ్రీనమ
 ధిఃభ్యోఽపి నీదీయతే ॥ ఇచ్ఛానురూపోవిధవఃకదాతస్యభవిష్యతి ॥ దద్యాచ్చశిశిరమ్స్పృంబబుజకాంతంప్రయత్నతః ॥ కాలా
 స్తీదిప్తింప్రాజ్ఞత్యంరూపసౌభాగ్యమాప్నోయతే ॥ అలంకృత్యమయఃకన్యాంధూపజాచ్ఛాదనాదిభిః ॥ దద్యాత్సర్వగ
 మవాప్నోతి పూజయన్తుత్సవాదిషు ॥ ౧౫ ॥ కపిలాశ్యతిలానాగారభదాసీగృహణ్యపి ॥ కన్యామవణంకర్తానిమ
 సోదానానిచైవతః ॥ తేలమములకంపాశ్శిఃపాదాభ్యంగందదాతీయమ్ ॥ ప్రహృష్టస్సనరోలోకసుఖీచైవనదాభవేత్ ॥
 ఆనద్వాదహాతుయోదద్యామగ్రసీరేణనయ్యతే ॥ అలంకృత్యయథాశక్తిగూర్వనసంభాగ్రసమాంతః ॥ భూమింసస్యవతీంశ్రేష్ఠాంబ్రాహ్మ
 ణాత్మానస్యకామసమ్మతః ॥ వమాణివసతిస్యగోరోమసంభాగ్రసమాంతః ॥ భూమింసస్యవతీంశ్రేష్ఠాంబ్రాహ్మ
 ణాత్మానస్యకామసమ్మతః ॥ యావంతిసస్యమూలానిగోరోమాణివసర్వశః ॥
 సరప్తావంతివమాణిగృహలోకమహీయతే ॥ అగ్నేరసత్సంప్రథమంసువణంభూత్వైవస్థిమూర్త్యుతాశ్చగా
 వః ॥ లోకాశ్రయస్థైవభవంతిదత్తాయఃకాంచనంగాంచమహీంచదద్యాత్ ॥ ౧౬ ॥ సర్వేషామేవదానానామస్తదా
 సంపరంస్తృణమ్ ॥ సర్వేషామేవభూతానామయత్ప్రజీవనంపరమ్ ॥ వృత్తిగాశ్చకృత్యధర్మానుపవీతంతథోత్తరమ్ ॥ ద
 ద్యాన్యధాభ్యవినాయకులేమహతిజాయతే ॥ ముఖవాసఃకుయోదద్యాద్వంతధావనమేవచ ॥ వదశాచంతథాస్మానం
 శాంచవగుదలింగయేత్ ॥ యఃప్రయచ్చ్యవిప్రాయశుచిబుధ్ధిస్సదాభవేత్ ॥ ౧౭ ॥ బ్రహ్మచారియతిభ్యశ్చవహ
 నంయశ్చకారయేత్ ॥ సభకమాణికుర్యాదశ్చక్షుష్మాకజాయతేనరః ॥ కేవాగారేద్విజాతీనాంపంచదత్వావతు
 మ్మణేనవిజ్ఞానేనసంస్కర్తృక్షుష్మాంశ్చభవేత్సదా ॥ యోయేనైవాధికతోవిప్రస్తదగృహపతిపాదయేత్ ॥ తృణకాంత
 సమేవ్యథేగోప్రదానసమంభవేదీతి ॥ ౧౮ ॥ మనుః ॥ త్రిద్యౌహురతిదానాని గవ్యపృష్ఠీనసస్యశి అన్నంపరం
 హిదానానానివిద్యాదానంతతోధికమ్ ॥ విద్యాదాంచపరావిద్యాబ్రహ్మవిద్యానమహితా ॥ అతస్తద్వాతరస్యైవ
 లాభఃసర్వగఃసవగఃయోః ॥ యోదద్యాద్వానమేజ్ఞానాంకుర్యాద్వాదమచశకంమ్ ॥ సకృత్సాంఘ్యధిపందద్యాతై
 నతుల్లంసతద్భవేదీతి ॥ ౧౯ ॥ స్మృతిసారసమచ్చయే ॥ ఎకతఃక్రతవస్సచేనమాప్తపరదక్షిణాః ॥ ఎకతోభయ
 భీతస్యప్రాణినఃపరీక్షణమ్ ॥ మహతామవియజ్ఞానాంకాలేనక్షీయతేఫలమ్ ॥ భీతాభయప్రదానస్యక్షయవివన
 విద్యతేఇతి ॥ ౨౦ ॥ శాండ్రిల్యః ॥ అయచితానిదేయానిసర్వదానానియత్నతః ॥ అన్నంవిద్యాచకన్యాచహ్యస
 ధిఃభ్యోనదీయతే ॥ ౨౧ ॥ ఆశుశ్రీస్త్యానదానేనదత్తస్యహరణేనచ ॥ జప్తప్రభృతీయప్రతీత తత్సర్వసంశ్చతి
 ధుశివం ॥ ౨౨ ॥ మాచదస్యేతియోబ్రూయాధ్యగౌర్వాబ్రాహ్మణేషుచ ॥ ఋగ్యజుర్సత్తంపాప్రీవ్యచండాశేష్యభి
 జాయతే ॥ ద్వావిమాపుమహలోకస్యగోసోగ్రపరీక్షితః ॥ అన్నప్రదాతాదుభిఃక్షేమభియేహేమదఃస్త్వతేఇతి ॥ ౨౩ ॥ కే
 వలి ॥ నాల్పస్యంబావహుత్వంపాదానస్యాస్యదయావహమ్ ॥ శ్రద్ధాభక్తిశ్చదానానాంవృద్ధియకరేహితే ॥ శా
 చంశుచిమహాప్రీతిరధిఃనాంధశఃనేనతి ॥ సత్కృతిశ్చాప్తసూయావదానశ్రద్ధేత్సదాచ్యుతా ॥ ౨౪ ॥ దాతాప్ర
 జగ్రహీతాచశ్రద్ధాదేయంచధమయేత్ ॥ దేశకాలావదానానామగాన్యేతానిపడ్యువః ॥ ౨౫ ॥ అపాపరోగిధ
 మాత్మాత్మియ్యరవగనసశ్చుచిః ॥ అసంకల్పిచకమాచచక్షువాతాప్రశస్యతే ॥ ౨౬ ॥ అన్నవిద్యావరస్త్రిణాంగో
 ధూరుక్తాశ్చహస్తినామ్ ॥ దానాస్యత్తమదానాఃశ్చ్యుత్తమద్రవ్యదానతః ॥ విద్యాగోశ్చదనావాసఃపరిభోగోషధాని
 చ ॥ దానానిమన్యమానీనిమన్యమద్రవ్యదానతః ॥ ఉపానత్యైవ్యదానానిచ్చుతపాత్రానిసానిచ ॥ దీపకాశ్చఫలానితిచర
 మంబలహవాపికమ్ ॥ ఇప్తందత్తమధీతందప్రణశ్చత్యనుకీరణాత్ ॥ జ్ఞానానుశోచనాభ్యాంచభగ్నతేహానిచదగ్ధతే ॥
 తస్మాద్దాస్త్యకృతంపుణ్యంసమృధాపరీక్షకయేదీతి ॥ ౨౭ ॥ బృహస్పతిః ॥ అనీయత్వాత్మికందానంవ్యవహూయం
 తుశాంతికమ్ ॥ ఆశిషంబ్రాహ్మికందద్యాత్ప్రీతిధందానలక్షణమితి ॥ ౨౮ ॥ అపస్తంబః ॥ సూ ॥ సర్వామృదకపూ
 ర్వాణిదానానియథాశ్రుతివిహరణ్ ॥ టీ ॥ విహారేయజ్ఞకమఃతేయాదాసానిదక్షిణాదీనాంతాని - యథాశ్రుత్యై
 వమోదకపూర్వాణి - అన్యానిసర్వాణిదానాన్యదకపూర్వాణ్యైవేత్యర్థః ॥ ౨౯ ॥ సవివః ॥ మాభిక్షణేనయత్త
 మాచార్యోవివాహేయజ్ఞోమాతాపిత్రోబిః పూమాహాతశ్చేనియమవిలోపస్త్యువాకా - సమీప్యయథాశక్తిదే
 యమితి ॥ టీ ॥ భిక్షణంయాచనం - తత్రఆచార్యాదయోనిమిత్తం - బుభుక్షుభిక్షుమనాచ్ఛా - అహాతోవిద్యాదిమ
 తః - అగ్నిశూలాత్రాదీనియమేయోగ్యస్యాధాభావేనలోపః - తత్రవివంధూతేభిష్ఠదేయాచకశుశ్రీవప్యదాదికగు

తాకాసమీక్ష్యశక్త్యనుభూపమవశ్యం దేయం అదానే ప్రత్యవాయాత్ || 3౦ || తత్రాపినవివ|| సూ|| ఇంద్రియప్రీత్య
 ధాన్యభిక్షణానిమి త్రంసతదాద్రీయే తేతి|| టీ|| ఇంద్రియప్రీత్యధాన్యస్రక్తందనాదే సమన్వయస్యవాభిక్షణానియమేనదా
 నస్యనిమి త్రంసభవతి తస్మాన్నతదాద్రీయేత్ || అదానేపినప్రత్యవాయః || 3౧ || తత్తద్యష్టాంతమాహ|| అ|| ధమకా
 ప్రజాసంపన్నాయాం ప్రభూయోంపత్వాన్యం సత్త్వాం ద్వితియోవివాహవాసనిమి త్రం - పుత్రాభావేనుమి త్రంభవ
 త్యేవ || 3౨ || తథాభవిష్యత్తరే|| జ్ఞో|| సువణంయజ్ఞానాంచవిద్యాం చైవోద్వేషరేతసామ్|| కన్యాంచైవాస
 పత్వానాందదతాంగత్యుత్తమేతి || 3౩ || గౌతమః|| సూ|| గుర్వథానివేశోవధాధావృత్తిగీయత్యమాణాధ్య
 యనాధ్యసంయోగవైశ్వజితేషా ప్రవ్యసంవిభాగో బహిర్వేదిభిక్షమాణేమకృతాన్నమితరేషా ప్రతిశుత్యాప్యధర్మ
 సంయుక్తేనదద్యాన్పుద్గమ్యైతాథాబుభబాలస్యవిరమాధమత్తస్త్యైవాక్యావ్యవృతాన్యపాతకానీతి || టీ || నివే
 శోవివాహః - వృత్తిగీతోవృత్త్యాహీనఃశిష్యయజ్ఞంకరివర్గకీయత్యమాణః - అధ్యయనేనసంయోగోయస్యసలభ్యమ
 నసంయోగః - అధ్యనివతఃమనోధ్యసంయోగః - వైశ్వజితఃవిశ్వజిద్యాగే సర్వస్వదానేన నిద్రావ్యః - యజ్ఞేదక్షి
 ణాకారేనదస్యేభ్యాయదానంతతాన్యత్రబహిర్వేదిప్రవ్యసహిత్యాచ్యర్థానమావశ్యికం - అదానేప్రత్యవాయాత్ -
 ఇతరేషా క్తవ్యతిరిక్తేనుభిక్షమాణేమకృతాన్నంపక్వాన్నం దేయం ప్రతిశ్రవోదాన్యానియోగవాదః - తంకృత్యాపి
 ధమకాసంయుక్తవివయేనదద్యాత్ - హృష్టోహావశావశేషేషాకృత్యశూన్యః - బుభోనిభవశేన - మత్త్యేవద్యాదినాషద
 ద్రవ్యేణాప్రకృతింగతః - ఉన్నత్యోగ్రాంతః - కుగ్రాదీనాంవాక్యావ్యవృతాబలయథాధానిబ్బపాతకానిపాపంస
 యంతి - తెషాంప్రతిశుత్యాప్యదానేనదోవశ్యత్యక్షణం || 3౪ || బోధాయనః|| జ్ఞో|| అన్నాగ్నితాధనూతానీత్య
 స్తంప్రాణమితిశుతిః| తస్మాదన్నంప్రదాతవ్యమన్నంహింసరమంగువితి || 3౫ || వ్యాసః|| అధాకానాముతితేసా
 త్రేతశ్రయాప్రతిపాదనమ్| దానమిత్యభి నిధిఃప్రభుక్రీయక్రీఫలప్రదమ్ || యస్తుదద్యాన్నహింభాన్యైర్బాహ్మణాయా
 హితాగ్నయే| నయాతిపరమంధానంయత్రకత్వానశోచతి || ధూమిదానాత్పరందానంవిద్యతేనోపాంతచన | అన్న
 దానం తేనతల్లంనిద్యాదానంతతోధిశమితి || 3౬ || భారతేజుశాసనికే || అన్నేషేవప్రసంసంహేదాన్యనిగ్ధా
 ణాఃపురా| లోకతంత్రాహియజ్ఞాశ్చసర్వమన్నేప్రతిష్ఠితమ్ || అన్నేనసర్వతంతదానంసంభూతంసంభవికృతిగుటుంబం
 పీడయిత్వాప్రబాహ్మణాయమహత్త్వనే || దాతవ్యంభిక్షపేషాన్నమాత్సనోభూతిమిచ్చతా| పానీయదానంపరమం
 దానానాంమసుప్రబీత్ || తప్తేరూగ్-పాంశ్వపావీశ్వతటాకానివభానయేత్ | నిదానుకాతేపానీయంయస్యత్యవ్య
 వారితమ్ || సకృచ్చృంవిషమందుగంసకచాచిదవాప్తయాత్ | బలకామోయశస్సామఃపుష్టికామశ్చనిగ్ధా
 ఘృతందద్యాన్విజేహ్యప్రసతతంసచిరాత్తవానిత్ || 3౭ || ఉపమన్యుః|| శివలింగంతు ఘోరదద్యాన్విషదక్తాయతప్త
 నాః| స్వణాకూపాగ్నిరూపంవాసోమంసంపూజ్యతే క్షితం| సర్వదానాధికంపుణ్యంసంప్రాప్యకరణోత్తయే| గాదాన
 త్యమవాప్రేవగజైస్సహసమేదతి || సాలగ్రామశిలామూర్తిః| విష్ణుమారాధ్యతే క్షితః | విష్ణుభక్త్యయయోదద్యా
 ద్యాప్రేక్షాకాయనదక్షిణామ్| పంచాశతోగ్రీటివిష్ట్రేణాధూమిదానేనయత్పుమ్ | తత్ఫలంసమవాహ్మేతిదేహంతేవై
 ఙ్గవంపదం| కుర్యాన్నృతికృశం దేవంసువణేనస్వతే క్షితం| శేషవయోంకశయసంక్రియాదేవ్యాయుశంతథా| శంఖచ
 క్రగదాముక్తంవాసుశేషంసకేశ్వరమ్ || చత్వాగుణాధ్యవిషానువిష్ణులోకేషహియతఇతి || 3౮ || వ్యాసః||
 గోభూహితల్లదానానియమాశ్చనియమాస్తథా| గృహదానస్యైవ లోకేలాంసాహాంకరిషోజితం || యుక్తానయేన్న
 తంతైలంతివాయతనస్పృధౌ | సత్రేవంపదమాసాద్యకల్పాయుతతతంవనీత్ | గాంధర్వకాత్| బాహ్మణంపాస్యా
 ద్యుల్లిలోపాద్విజంబధాత్| మోషయన్మచ్చతేపాపాదాజన్యమరణాంతికాత్ || అనాధిప్రేతసంస్కారశూన్య
 లింగస్యభూషణమ్| దీపాంధకృపణేభ్యశ్చదానంసర్వాఘనాశసమితి || 3౯ || యోగీశ్వరః|| స్వర్ణాఽయుక్తంత్రామ
 పాత్రంగోఘృతేనమన్యతమ్| ఆత్మావలోకనంకృత్యాబ్రాహ్మణాయనివేదయేత్ || అసేనవిధానానంయంకుర్యాన్న
 యతోనరః| సర్వపాపవినిముక్తస్సయాతిపరమాంగమితి||

—* అధదానమంత్రాః *

౧|| స్తుతిరత్నేకన్యాదానమంత్రః|| జ్ఞో|| న్యాంలక్షణసంయుక్తానీనకాఫరక్షేర్యుతామ్ | దాన్యామివిష్ణువేకు
 భ్యంబ్రహ్మలోకజిగీషయా|| అ|| ప్రత్యక్షానమంత్రః|| సర్వవిద్యాస్సర్వజ్ఞానకారణంవిమలాక్షరమ్| పుస్తకసంప్రయ
 చ్ఛాసిమప్రీతాభవతుభారతి || 3 || సాశిగ్రామదానమంత్రః|| సాశిగ్రామచలోన్ముతాంశిలాంపాపప్రణాశిన్||

వణఃకుసుమోపేతాంగహంత్వంద్విజోత్తమ ॥ ౪॥ నారాయణమూర్తిః దానమంత్రః॥ నారాయణః గన్నాదశం
 ఛంద్రగదాధరః॥ నాశయాశుమహారోగం దానేనానేన కేశవ ॥ ౫ ॥ ఉమామహేశ్వరదానమంత్రః ॥ ప్రసీదశ్చభ
 వేస్త్యైత్యంకృతివాసామహేశ్వరః॥ పార్వత్యాసహితో దేవోజగదుత్పత్తికారకః ॥ శివశక్త్యాత్మకంయస్తాజ్జగదేతన్న
 రాచరమ్ ॥ తస్మాద్దానేనసర్వంమేకరోతుభగవాంచ్చివమతి ॥ ౬ ॥ బ్రహ్మండభురాణే॥ మహిషీంవశస్సంయుక్తాం
 సుశీలాంచయస్సిగమీర క్తప్రప్సేణవస్త్రేణాస్యాలంకృత్యప్రయత్నతః॥ శ్రోత్రియాయప్రశాంతాయదత్వామృత్యుం
 జయెన్నరః॥ కాలమృత్యుస్వరూపాసామహిషీర క్తభూషణాః॥ భువ్నదేశే సదాతవ్యాఅతశ్శాంతింప్రయచ్ఛమేగతి ॥ ౭॥
 పాడ్యేతిలపాత్రదానమంత్రః॥ తిలపూర్ణంతామ్రపాత్రంసువర్ణేనసమన్వితంతత్పాత్రంబ్రాహ్మణేదత్వాబ్రహ్మలోక
 మహీయతే॥ దేవదేవమహాదేవవాంఛితార్థకఫలప్రద ॥ తిలపాత్రంప్రదాన్యామితవాక్రేసుస్థిరోన్మృహమ్ ॥ ౮ ॥
 అథదశదాననామాని॥ గోభూతిలహిరణ్యజ్యవాసోధాన్యగుదానివ ॥ రౌప్యంలవణమిత్థాహుదకదానాన్యసుక్ర
 మాత్ ॥ ౯ ॥ ఎతేమాంకమాద్రాసమంత్రాః ॥ గోదానమంత్రః ॥ గవామంగేమౌత్వంతిభువనానిదతుదకశ్చియ
 స్తాత్తస్మాచ్ఛివమేస్యాదతశ్శాంతింప్రయచ్ఛమే ॥ ౧౦ ॥ ధూదానమంత్రః॥ సర్వసస్యాశ్రమయాభూమిర్వరాహే
 ణసముద్భూతా ॥ అనంతసస్యఫలదాహ్యతః + మే॥ ౧౧ ॥ తిలదానమంత్రః ॥ తిలాపాపహరానిత్యంవిష్ణోర్దేహస
 ముద్భవాః॥ తిలదానాదసహ్యంమేపాపంనాశయకేశవ॥ ౧౨ ॥ హిరణ్యదానమంత్రః॥ హిరణ్యగభాగర్భత్రంహేమచిజం
 విభావసో॥ అనంతపుష్కేఫలదమతః + మే॥ ఆజ్యదానమంత్రః॥ కామధేమోఽహ్మముద్భూతంసర్వకతుషుసంస్థితమ్॥ దేవా
 నామాజ్యమాహరమతః + మే॥ ౧౩ ॥ వస్త్రదానమంత్రః॥ శీతవాతోష్ణసంత్రాణంలజ్జాయారక్షణంపరమ్॥ దేహాలం
 కరణంవస్త్రమతః + మే॥ ధాన్యదానమంత్రః॥ ధన్యంకరోషిదాతారమిహలోకేచరతః॥ ప్రాణేనాంజీవసంధాన్యమ
 తః + మే॥ గుడదానమంత్రః॥ యథారసానాంలవరస్తదైవేతురసస్త్వతః॥ మమైవచపరాలంకీయదదస్యగుడసర్వదా॥
 ౧౪॥ రౌప్యదానమంత్రః॥ పితృప్రీతికరంపితృంవిష్ణుశంకరయోరపి॥ శివనేత్రోద్భవంబూప్యమతః + మే॥ ౧౫ ॥ లవణదానం॥
 రసానామంగ్రజంశ్రేష్ఠంలవణంబలవర్ధనమ్॥ బ్రహ్మణాసమితంసాయోదతః + మే॥ ౧౬ ॥ ఇతిదశదానమంత్రాః॥ సాశగ్రా
 మదానమంత్రః॥ సాశగ్రామశీలావక్రశేభువనానిదతుదకశ్చ ॥ తస్మాదస్యప్రదానేనప్రీతోభవతుకేశవ॥ ౧౭॥ ఆయోదాన
 మంత్రః॥ యస్తాదాయసకమాణితవాహీనానిసర్వదా॥ లాంగలాద్యాయుధాదీనితస్మాచ్ఛాంతింప్రయచ్ఛమే॥ ౧౮॥ అ
 ఛిచ్ఛాగదానమంత్రః॥ యస్తాత్త్యంచ్ఛాగయజ్ఞానామంగత్యేనవ్యవస్థితః॥ యానంవిభావసోఽకేత్యమతః + మే॥ ౧౯॥ తా
 మ్రదానమంత్రః॥ తామ్రంశుద్ధికరంసర్వదేవప్రియకరంశుభమ్॥ సర్వరథైకరంపితృమతశ్శాంతింప్రయచ్ఛమే॥ ౨౦॥ కాం
 స్యదానమంత్రః॥ శుభ్రంకాంస్యమహాముతపాత్రయోగ్యంమసోహారమ్॥ నిమితంపాపశతమనమతః + మే॥ ౨౧॥ అక్ష
 చ్చత్రదానమంత్రః॥ వర్షవాతాతపత్రాణమాతపత్రంయశస్కరమ్ ॥ అస్యప్రదానాద్భూతానిసుఖంయచ్ఛంతుమేన
 దా॥ ౨౨॥ అభివ్యజనదానమంత్రః॥ వ్యజనంవాయుశైవత్యంఘృమకాలేసుఖంప్రదమ్॥ తస్మాదస్యప్రదానేనశాంతిః ప్రస
 దామమ॥ ౨౩॥ ఫలదానమంత్రః॥ ఫలంమనోరథఫలంప్రదదాతీసదాన్యణామ్॥ పుత్రపౌత్రాభివృద్ధ్యర్థకమతశ్శాంతింప్ర
 యచ్ఛమే॥ ౨౪॥ అథదేయద్రవ్యస్థూపమాహ॥ యాజ్ఞవల్క్యః॥ స్వకుటుంబావిరోధేనదేయందారమతాదృతే॥ నా
 న్యయేనతిసర్వస్యంయచ్ఛాన్యస్తైవతః॥ తిమితి॥ ౨౫॥ బృహస్పతీరపి॥ కుటుంబభక్తవసననాదేయంయదశిరివ్యతే॥ అన్య
 ధాదీయతేయద్వివేకదానఫలప్రదమతి॥ ౨౬॥ అదానస్యదేశకాలావాహతుశ్శంఖం॥ లిఖతే॥ స్తోత్రహారంమైదుసంసద్యాం
 సంధ్యాకాలేవివర్జయేత్ ॥ కమఃచ్ఛాన్యంసంవైవతథాదానమంగ్రహమ్॥ కురుతే॥ త్రేగయాశీతేతథాచామరకంఘ్రి॥
 ఎవమాదిమతీకేషుదత్తమక్షయతామయాదితి ॥ ౨౭ ॥ వ్యాసః॥ అయనేవిమవేనైవగ్రహణేచంప్రసూర్యయో
 సంక్రాంత్యాదిషుకాలేషుదత్తంభవతిచాక్షయమ్ ॥ ప్రయాగాదిమతీకేషుపుణ్యేషాన్యయతనేమన ॥ దత్తంచా
 క్షయమాప్నోషినదేహోచనదిమదేతి ॥ ౨౮ ॥ సంవతః ॥ అయనేవిమవేనైవవ్యతిపాతేదినక్షయే ॥ చంద్రసూర్య
 గ్రహేనైవదత్తంభవతిచాక్షయమ్॥ అమావాస్యాద్వాదశీచనక్షాంతిశ్చశీతేశతః ॥ ఎతాంప్రశస్తాస్తద్భయోభాసువః
 రస్త్యధేవవ ॥ అత్రస్మాన్సంజహోహూనౌబ్రాహ్మణానాంచతేర్యణమ్ ॥ ఉపవాసస్తథాదానమేకైకంపాప
 సంస్కృతమితి॥ ౨౯॥ సవిత ॥ పాణిమానీమసర్వాసమాసత్కనమాతామవ ॥ దత్తానామిహదానానాంఫలంపశు
 ణంభవేత్ ॥ సహస్రగుణితందానంభవేత్తంతయుగాదిషుకమఃశాగ్ధాదికంవైవతథామన్వంతరాదిష్యతి ॥ ౩౦ ॥
 యాజ్ఞవల్క్యః॥ శతమిందుక్షయేదానంసహస్రంతుదిన్షయే॥ విషేతుశతసాహస్రంవ్యతిపాతేవ్యసంతకమితి॥ ౩౧ ॥

భారద్యుజః॥ వ్యతిపాతేనైద్యతాచదస్తమక్షయకృత్తువేత్ । ఉత్త్యంతావేకవారేకుయప్తికసన్యాదినక్షయః॥ తస్మిన్
 దానింజహోహూమఃస్నానంజైవఫలప్రదమితి ॥ ౩౦ ॥ సుమంతః ॥ వానపథస్యవక్త్యానంతాంబాలంబహ్న
 చారిణిఃసన్యాససన్న్యవణంబదత్వాతునరకంబ్రజేత్ ॥ ౩౧ ॥ బహునానసదాతవ్యాగార్యత్రుంశయంప్రే
 యః॥ తాదృగ్నృతంతతద్దానదాతారంబోపతివ్రతీతి ॥ ౩౨ ॥ యమః॥ ప్రతిశుత్యాలపదానేనదత్తస్యవారణేన
 చదప్తప్రభృతియత్ప్రగ్భంతత్సర్వంహిప్రగశ్యః॥ ఆశాకరస్త్వదాతాచదాతుశ్చప్రతిపేదకః॥ దత్తంచయఃకీర్తయతి
 సహపిష్టతమస్త్వతః ॥ ౩౩ ॥ కాలేనంకల్పితేదానేఆమాసాన్నప్రదీయతే॥ మాసేమాసేశతంవృద్ధిర్యావత్సం
 వత్సరంభవేదీతి ॥ ౩౪ ॥ నారదః॥ బ్రాహ్మణేభ్యోయదుద్దిష్టంతత్సద్యస్సంపదీయతే॥ అహూరాత్రమతిక్రమ్యత
 ద్దానంవ్యిగుణంభవేత్ ॥ త్రైరాత్రంవక్షుణంబద్యాద్యశరాతంకుషేదశః॥ మాసేశతగుణంబద్యాద్యత్సరంకుసహస్ర
 కమ్॥ వత్సరాత్సరతోనాస్తిదాతాతునరకంబ్రజేత్ ॥ ౩౫ ॥ బ్రాహ్మణస్సమీయదత్తంతదభావేతుతద్దనమ్ ॥ సకు
 శ్యేతస్యచయేతదభావేస్యబంధుమిదద్యాత్సజాతిశిష్యేభ్యస్తదభావేఘ్నసిక్షిపేదీతి ॥ ౩౬ ॥ ఆపస్తంబః॥ సూ
 దేశతఃకాలతశ్చవత్సమ్యక్ప్రతిగ్రహీత్యతత్తతి॥ దానానిప్రతిపాదయతి ॥ ౩౭ ॥ వాల్మీకిః॥ జ్ఞోతివత్సన్నపిచాకా
 శంపితస్మిరసాతలమ్॥ అటన్నపిమహీంకృత్సాన్నంనాదత్తమువతిత్తతి॥ దత్తంహిప్రాప్యతస్యకేదత్తమోపధుజ్య
 తే॥ యస్మిన్చిదస్తమశ్చాతిసాదత్తమువతివ్రతీతి ॥ ౩౮ ॥ యశ్చదానంక్రియాధర్మశ్చపత్త్యస్యనవిద్యతత్తత్యానస్తం
 బస్తరం॥ స్వకుటుంబావరోధేనకేయంధారసుతాద్యతత్తతియదపియాజ్ఞవల్క్యవచనం॥ తత్తత్తత్తప్రతిపేదయం॥ ఎకపు
 త్రపిషయం॥ చాద్యవచిధేమపుత్రేషు దత్తత్రీతయోరపిమన్వాదిభిఃపరితత్వాత్ ॥ దత్తారసేతరేహంతుపుత్రత్వేనపరి
 గ్రహణంబద్యేరసవ్యతిక్రమామేవపుత్రాణాంకర్తవజ్యతత్సరణాద్య ॥ ౩౯ ॥ తథాచఫసిష్టః॥ నజ్యేష్టంపుత్రం
 దద్యాత్ప్రతిగృహ్ణీయాద్దానచైకంపుత్రంసహిసంతానాయపూర్వేహంప్రపుత్రంబద్యాత్ప్రతిగృహ్ణీయాద్దాన్య
 ప్రాభ్యసజ్ఞానాద్యతుఃకపుత్రంప్రతిగ్రహీత్యగ్రబంధూనాహూయరాజునావేద్యువేశసన్న్యవశ్యేవ్యాహ్మణేకమణ
 త్వాఅనూరబాంధవంసన్నికృప్తమేవప్రతిగృహ్ణీయాదితి॥ ౪౦ ॥ బహుస్త్వచబ్రాహ్మణేమి॥ శువశ్యేపాభ్యానజ్యేష్టంపుత్రం
 సప్రయచ్చేదీత్యాది॥ ఇతిదాననిరూపణమ్.

—* అథదానపాత్రనిరూపణమ్. *

౧॥ తతమనుః॥ జ్ఞోతిబ్రాహ్మణోయజమానోవైవృద్ధివ్యామధిజాయతే॥ ఈశ్వరస్సర్వమాతానాంధర్మకౌశ
 న్యమైవహి॥ సర్వస్వంబ్రాహ్మణేభ్యంయతిగ్రంచిజ్జగత్కతమ్ ॥ శ్రీహ్రీస్త్వనాభిననేవంసర్వంవైబ్రాహ్మణోహాత
 త ॥ ౧ ॥ స్తుతిపారే ॥ సర్వస్వప్రభావోవిహీశ్శ్చతాద్యయశశాలినః । తేభ్యఃక్రియాపరాశ్చేష్టాస్తైభ్యో
 హ్యుద్యాత్సవిత్తమాశ్చితి ॥ ౩ ॥ స్తుత్యణవే ॥ అజ్ఞేభ్యోగ్రంధినశ్చేష్టాగ్రంధిభ్యోధారిణోవరాః॥ ధారిభ్యో
 జ్ఞానసశ్చేష్టాజ్ఞానభ్యోగ్ధవసాయసశ్చితి ॥ ౪ ॥ యమః ॥ జ్ఞోతివిద్యాయుక్తధర్మకీలః॥ ప్రశాంతోదాంతః
 యోతస్సస్థివాపికృతజ్ఞః । స్వాద్యాయవాక్ధృతిమాణగోశరణ్యోదాతాయజ్ఞాబ్రాహ్మణఃపాత్రమాహుః॥ స్వా
 ధ్యాయాభ్యంయోనిమంతంప్రశాంతంవైతానస్థంపావభీరుంబహుజ్ఞమ్ । త్రైమయోతంధామికాణాంశరణ్యం
 వృత్తేకాంతంతాదృశంపాత్రమాహురితి ॥ ౫ ॥ యాజ్ఞవల్క్యః॥ జ్ఞోతినివిద్యాయాశేవలయాశవసావాపిపా
 త్రతా॥ యిత్రపృథ్విమీమాణేతద్ధిపాత్రంప్రపక్షతత్తతి ॥ ౬ ॥ శాతాతపః॥ యథాశ్చారణిహినాసూర్యగ్ధికాశ్రేష్
 ఠ్యధానినావిమంతహాహ్యవిద్యస్యవిద్యావాహ్యతపస్సినః । యథాన్యంమధుసంయుక్తంమధుచాగ్నేనసంయతమ్॥ ఏ
 బంధవశ్చవిద్యావచనంయతంభేషజ్ఞంవతమ్ । కించిద్వైద్యమయంపాత్రంకించిత్రాత్రంతపోమయమ్ । పాత్రాణా
 ముప్రమంపాత్రంశూద్రాన్యంయస్యనోదరశ్చితి ॥ ౭ ॥ దేవలిః॥ మాతశ్చబ్రాహ్మణశ్చైవశ్రీత్రీయశ్చతఃపరః॥
 అనూచానస్తథాహూయమిక్లబ్ధమిముఖాని ॥ ఇత్యేతేషానముద్దిష్టాబ్రాహ్మణాఃపథమనిశుతా॥ శిషాంపరంపర
 శ్చేష్టావిద్యాన్యత్రవిజేతశ్చితి ॥ ౮ ॥ అమితేహంలక్షణమాహనవిమ్ ॥ జ్ఞోతిబ్రాహ్మణానంకుతేజాతోజాతిమా
 త్రోయధాధవేత్॥ అనుపేతక్రియాహినోమాత్రశత్యభిధీయతే॥ ఏకదేశమతిక్రమ్యవేదస్యచారవాన్ముజః॥ సబ్రాహ్మ
 ణాభిభ్యాతోనిధృతస్సర్వవాగ్మసేతి ॥ ౯ ॥ షికచేశాతిక్రమావేదస్యకించినూనసన్యాద్యయనం - నిభృతశ్చాం
 సః ॥ ౧౦ ॥ జ్ఞోతిఏకశాఖాంసంకల్పంవాపద్ధింసంకైరధిత్యవా॥ షట్రుమణిరతోవిప్రశ్చేత్రియోనాషధమణివో
 ౧౧ ॥ జన్మనాబ్రాహ్మణోజ్ఞేయస్సంసారైర్ద్విజజ్జగతీ॥ విదత్సంవిద్యయాచాపితిభిశ్చేత్రియదచ్యవేత్॥ వేదశ

దాంతత్వజ్ఞత్వద్రాక్ష్యాపాపవజ్జితః శేషంత్రోత్రియవత్ప్రాప్తస్సోనూచానభిత్సంతః || అంతఃపుణగణాశే
తోయజ్ఞస్వాగ్యాయయంత్రితః ధూణిభ్యత్యవ్యతశ్చిత్తైశ్చేషభోజీజీవేంద్రియః || వైదికంతాకింధైవసర్వజ్ఞానమవా
ప్యవతిత్రమథోవశీనిత్యమృషికల్పభిత్సంతః || టీ||తాకికమథాజేనాదికమః || శ్లో||ఉద్వేగేతాప్రవస్సగ్యోని
యతాశనసంత్రయః శాపానుగ్రహయోశ్చక్రస్వత్యసంధోభవేద్యపి || నివృత్తస్వర్గతత్వజ్ఞః కామక్రోధవివజ్జితః
ధ్యానస్థోసిద్ధియోదాంతప్రల్లభ్యత్కాంచనోమునిరితి || ౧౧ || యమః || శీలసంపన్నతాజ్ఞయోశోచంసంవ్య
వహతః ప్రజ్ఞానుకథనాత్ శ్చైయాత్రిభిః పాత్రంపరీక్షతే || ౧౨ || బోధాయనః || సూ || వేదానాంకించదీత్యబ్రాహ్మ
ణవికాంశాభామధీత్యశ్రోతియోంగాధ్యాయ సూచానోకల్పాధ్యాయా ఋషికల్పః సూత్రప్రవచనాధ్యాయాధూ
ణభితి || ౧౩ || దక్షః || శ్లో || సమంద్విగుణసాహస్రమనంతంచయధాక్రమమ్ | దానేభలవిశేషస్సాగ్నిధింసాయాపే
వమేవహి || సమబ్రాహ్మణేదానంద్విగుణంబ్రాహ్మణబ్రువే||పాధీతేతతసాహస్రీమనంతంచేదపారగభితి||౧౪|| గౌ
తమోపి || సూ||సమంద్విగుణసాహస్రానంతానిభలస్యబ్రాహ్మణబ్రాహ్మణశ్రోత్రియవేదపారగేభ్యభితి||౧౫||సాంగం
సకల్పంసరాస్యంచయోవేదమధీతేనవేదపారగభితిహరదత్తః || ౧౬ || సంవతఃస్తు || శ్లో || ఉత్పత్తిప్రళయోవైవ
ధూతానామగతిగతిమ్ | వేత్తివిద్యావవిద్యాచసభవేద్యదపారగభితి || ౧౭ || బృహస్పతిః || శ్రోతియేవైవసా
హస్రీమాచార్యేద్విగుణంతః|ఆత్మజ్ఞైతసాహస్రమనంతంత్యస్మిహూతిశీతి || ౧౮ || వ్యాసః || ప్రథమంతుగు
ణోదానందవ్యాచ్యేష్టమనుక్రమాత్ | తతోశ్యేషాంచవిషాణాందధ్యాత్వాత్రానుసారతః || ౧౯ || గురీర
భావేతత్ప్రతంతద్ధ్యార్యంతత్పతాంతభా|పాత్రంప్రపాత్రంహాపిత్రమస్యంవాతత్కులార్ధవమ్ | తదానాత్రికమే
ద్దానంప్రత్యుతాధోగతిప్రదమతి | ౨౦ || వ్యాసః || మాతాపితృశ్చయ్యదత్తంభ్రాతృవ్యవస్థసమతానుచజాయాత్వ
జేషుయ్యదత్తంసోదర్యేష్యపిసంక్రమః || పితృశ్చతగుణదానంసహస్రీమాతురుచ్యతే | అనంతందుహితదానంసోద
ర్యేదత్తమతుయమ్ | భాగీశీభాగీనేయానాంమాతులానాంపితృవ్యసః | దరిద్రాణాంచవింభానాం దానంకోటిగుణంభ
వేరితి || ౨౧ || దక్షః || మాతాపితృగుణోరుపేతైవితేనోపకాణి | దీనానాదవిశేషైభ్యోదత్తమతుయమచ్యతే
హృతసాహస్రతదారాశ్యమేవిషాదేశపిష్టవేలథాధాధకమభిగచ్ఛంతేభ్యోదత్తమహాఫలమ్ | వ్యసనార్థమృణా
ధాంనాకుటంబాథాంహితాయచ | ఎవమాద్యేమదాతవ్యంసర్వధమేవప్రయంవిధిః | అగ్నిహూతిప్రవస్థిచఋణ
వాచ్ఛ్రియతేయదిఅగ్నిహూతిప్రవస్థిచప్రవత్సర్వంధనినాంధనమ్ | మాతాపితృవహీనస్యసంస్కారోద్వయానాది
భిః | యఃస్థాపయతితద్యైవపుణ్యగుణ్యానవిద్యతే | సతచ్చేయోగ్నిహూతిత్రేణాశ్వమేధేనలభ్యతే || యచ్చేయః
ప్రాప్యతేప్రసోదాపేణ్ణాపితేనవై | దీనాంధర్మపథానాధబాలవృక్షాతురేషుచ | యద్దీయతేవదయతదనంతఫలం
భవేరితి || ౨౨ || వ్యాసః || సన్నికృష్టమధీయానమతిక్రామతియోద్విజమ్ | భోజనేదైవదానేవదహత్వాసప్రమంకు
లమ్ | యేపూర్వంపూజితాదేవపురస్తాత్పుర్వమశ్శుతాః | తాన్నిరాకృత్యనవ్యేషుభక్తింకుర్వన్సత్తదభితి||౨౩
మనుః || భృత్యానామపరోధేనయఃకరోత్యోద్వేగదైహికమ్ | తద్భవత్యనుభోదర్కంజీవితస్యమృతస్యచ || ౨౪ ||
దూరస్థమియత్కాత్రంమనసాచింత్యవిష్ణువత్ | భూమానిక్షిప్యతోయంచక్రవ్యంతత్పత్రితిపాదయేరితి || ౨౫ || హే
మాత్రా || న్యాయాజితస్యవిద్రస్యద్వావసభోప్రసీతీతౌ | అపాత్రేప్రతపత్రిశ్చపాత్రేచాప్రతిపాదనమితి||౨౬||
ఆపస్తంబః || సూ || యోక్తావధమాయైవైమద్రవ్యపరిగ్రహేషుచ ప్రతిపాదయితాచ తీర్థేయంచాతీర్థభితి||
ఊ || తీర్థంపాత్రం అతీర్థమపాత్రం || ౨౭ || శాతాతపః || శ్లో || సన్నికృష్టమధీయానంబ్రాహ్మణంయోవ్యక్త
మేత్ | సరాసభతాంయోనింగచ్ఛేష్టస్యత్యక్రమే | యస్యచైకగృహేమూర్ఖోమూరేచాపిగుణాన్వితః | గూన్వితా
యదాతవ్యంనాప్తిమూర్ఖభ్యతిక్రమః || ౨౮ || బ్రాహ్మణాతిక్రమోనాప్తిమూర్ఖేధమేవివజ్జితే | జ్వలంతమగ్న
ముత్సృజ్యనహిభస్మగ్నియతభితి || ౨౯ || వ్యాసః || యదిన్యోదధికోవిప్రస్థీలవిద్యాదిధిప్రయః | తస్మైయత్సేవ
తవ్యంవ్యతిక్రమాగ్నిసన్నిధిమితి | ఇతిపాత్రనిరూపణమ్.

— అథాపాత్రనిరూపణమ్. —

౧ || తతశాతాతపః || శ్లో || సప్తంచేవతేదత్తవప్రతిష్ఠంచబాధామే | యచ్చనాణిజ్యేకేదత్తంసచప్రేరీశ్య
నోభహి | దేవాదనతరోవిప్రావిద్యాధీవత్సరత్రయమ్ | సచైవలరోనామహవ్యక్తస్యేషుగహితభితి||౨|| స్వప్న
తిసంగహే || దేవాదనపరోయోహిపరార్థాంవిత్తకాంతయా | చతుర్వేదధరోవిప్రస్థవందాలసమోభవేత్ |

౩ || కర్మదేవలకాః కేచిత్కల్పదేవలకాః పరే | శుద్ధదేవలకాః కేచిత్ప్రధాదేవలకాన్ స్మృతాః || అథాథాన్ కాలనిదే
 శీయో దేవం పూజయేత్సదా | కర్మదేవలకో నామ సర్వకర్మబహిష్కృతః || పాంచరాత్రవిధానాంతో దీక్షావిధ
 మితో వశః | చతుర్వేదాధికారోపి కల్పదేవలకస్మృతః || అగమోక్తవిధానాంతో ధూతకాఞ్చుపజీవకః | శు
 ద్ధదేవలకో నామ సర్వకర్మబహిష్కృతః || ౪ || ఆషీయోక్తవిధానేతు దేవలత్సంపదవ్యతే | తస్మాత్సర్వస
 యత్సేనవై కేతవే పూజయేదితి || ౫ || యమః || సమాఘంధనమాదాయమహాఘంధం ప్రయచ్ఛతి | సవై
 వాఘంధికో నామ యశ్చవృద్ధ్యోపజీవతి || యస్తుచింద్రపురగుణాస్పృశంసత్యాత్మనోగుణాః | సవై వాఘంధికో నామ
 బ్రహ్మవాసిఘ్నగహితఇతి || ౬ || వృద్ధమనుః || పాత్రధూతోపియోవిప్రః ప్రతిగృహ్యతి పత్రిగ్రహమ్ | అసత్సవియుం
 జీతతత్సైదేయంసకించన || ౭ || సంచయంకురుతే మత్సప్రతిగృహ్యసమంతతః | ధర్మాధేనోపయుక్తేచనతం
 తస్మగ్రమచకేయేదితి || ౮ || వ్యాసః || సవార్ధవిప్రయశ్చేస్తునాస్తికేహౌకుతతథా | సహపదేషు సర్వేషునావేద
 విదిగ్రమకేయేదితి || ౯ || పరాశరః || యుక్తీవృత్తేన సర్వత్రయశ్చాస్త్రప్రవిశాతేవప్రసంశయంకురుతే సోయంహేతు
 కోనాస్తికాధమఇతి || ౧౦ || ప్రజాపతిః || యస్యగ్రమకపరిత్యాగిపాపంజీత్యుచ్యతేమధైః | తత్సంగస్తత్తత్సమ
 స్సాన్యతాశ్చభావపిపావినోయేతుసోమాన్యధావేసమన్యంలేఖురుషోత్తమమ్ | తేవైపాపంధికోజ్ఞేయాసరకావశానరా
 ధమాఇతి || ౧౧ || నారదః || షండస్యపుత్రసీనస్యడంభాచారతస్యచ | నక్షత్రపాతకస్యాపిడత్తంభవతినవ్యలమితః
 ౧౨ || విష్ణుధర్మోత్తరే || పరస్థానేవృద్ధాదానమశేషంపరీక్షితకఠమ్ | అరూఢసంతేజైవత్సృష్ట్యాదైర్జనైస్సయతో
 వృధామబ్రాహ్మణేదానంపతితతస్మగ్రేతథా | గురోశ్చప్రీతిజనకైకృతఘ్నేగ్రామయాజకే || వేదవిత్తయితేవయ
 స్యవోపపతిగృహే | స్త్రీభిర్జితేమయద్ధృతంవ్యాఖ్యేగ్రాహితత్తైవచ | బ్రహ్మబంధోచయద్ధృతంవ్యవధితమ్ |
 పరిచారేషుయద్ధృతంవృధాచానానిదోషశేతి || ౧౩ || అ | వృషభీవతిక్షుణ్ణమాపారతః || శ్లో || పితృగృహేతుయా
 కన్యారజిపశ్యశ్శసంస్మృతా | సాకన్యవృషభీజ్ఞేయాతత్పతివృషభపరీతతి || ౧౪ || దేవలః || వంశ్యావృషభీజ్ఞే
 యావృషభీతమృతప్రజా | అపరావృషభీజ్ఞేయాకుమారియరజస్వలేతి || ౧౫ || వ్యాసః || వగ్ధ్వంధుభిధానమాకావ్యా
 ధినోపహతాశ్చయేభతేవ్యాప్తేనుసతతంసతుజేయైవతిగ్రహః | యస్త్యసద్భ్యోదదాతేహస్వద్రవ్యంధర్మనా
 నమ్ | సప్రార్థ్యాధ్యధికః పాపీనరకేవచ్యతేనరః || ౧౬ || యతీనాంకాంచనందల్యైతాంబూలంబ్రహ్మచారిణామ్ |
 చోరాణామభయందత్వాదాతాచనరకంవజేతి || అనర్హతేయద్ధృతాతీనదధాతయిదహతే | అనర్హనహకేవేజ్ఞా
 నాద్ధనాద్ధర్మావ్యసాయతఇతి || ౧౭ || యమః || అనతానామమంత్రాణాంజాతిమాణీప్రజీవిణామ్ | నైషాం
 ప్రతిగ్రహాదేయోనశిలాతారయేచ్ఛిలామ్ | అపవిధ్యాగ్నిహూతస్యగురోర్విప్రీయకారిణి | ద్రవిణంనైవదాన
 వ్యంసతతంపాపకర్మణః || సప్రతిగ్రహపూజంతివృషభౌధ్యాపకాద్విజాః | శూద్రస్యాధ్యాపనాద్విప్రపశ్యశ్శసృ
 ససంతయితి || ౧౮ || వృషభస్యరూపమాహపరాశరః || భగ్నికార్యపరిభ్రష్టాన్సంధ్యోపాసగజః తా | వేదం
 చయేనధీయానాస్తేసర్వేవృషభాస్సృతాః || ఉపారుదంతిదానానిగౌరభఃకాంచనంకీర్తి | అశోషేయస్యవిప్రస్యగరం
 దృష్టాన్విరాశ్చతి || రాజధానియధాశూన్యాయథాకూపశ్చనిజలం | యథామతమనౌశుతథాచన్తంవిజబుగేభ
 తే || ౧౯ || అపాత్రేదాతుదోషమాపావ్యాసః || దుర్విపాగిణికావేశ్యావిలచారణకారకః | సతతంయంప్రశంసంప
 తంవిద్యాశ్చగుహాధమమ్ | యేచజ్యోతిషికాశ్చిరాకుండగోభాష్టయాచకాః | సౌనికాయంప్రశంసంతితంవిద్యాశ్చ
 గుహాధమమ్ | ఉత్త్యోచజీవినోభ్రష్టావేశ్యాఃపతివిదూషకాః | గాయకాయంప్రశంసంతితంవిద్యాశ్చగుహాధమమ్ | ఇ
 త్యపాత్రనిరూపణమ్.

— ౧ అథప్రతిగ్రహహునిరూప్యతే. శ —

౧ || తత్రమనుః || శ్లో || సెలోంఛమవ్యాదదీతవిపాజీవస్మిన్ సైతః | ప్రతిగ్రహశ్శిలంశ్రేయస్తతోవ్యుంధంప
 శస్యతే || సప్రవిత్తాగమాధర్మ్యాదాయోలాభాఃప్రయోజయః | పుయోగఃకర్మయోగశ్చసత్ప్రతిగ్రహపీవచాశ్చ
 తిగ్రహసమర్థోపిప్రసంగంతత్రవజయేత్ | ప్రతిగ్రహేణతస్మాశ్చుభ్యామ్మంతేజోవిసశ్యతీతి || టీ || ప్రతిగ్రహ
 నిధిజీవిద్యాదియ క్తశ్చప్రతిగ్రహసమర్థః - అథాత్మసంప్రసంప్రీతిప్రసంగః || ౨ || సవనః || శ్లో || నాధ్యా
 పనాద్యోజనాద్యాగహితాద్యాప్రతిగ్రహతే | దోషోభవతివిపాత్రాం జ్వలనాగ్రసమాహితఇతి || ౩ ||
 అ | అగహితాదపిప్రతిగ్రహదప్రతిగ్రహపీవశ్రేయానిత్యాహయాజ్ఞ్యవలగ్నః || శ్లో || ప్రతిగ్రహసమర్థోపిపాదదై

యాజ్ఞతశ్చవ్యత ప్రథాగృహస్థాస్థితగ్రహంవిహృతధర్మాత్పురిహీయతఇతి || ౨౫ || ఆపద్విషయేషునురాహాసర్వ
తఃప్రతిగృహ్ణీయాద్రాప్త్యాధ్యక్షవనయంగతః | పవిత్రంధవ్యశ్చైతద్ధర్మతామోపపద్యతే || టీ || అనయంగతః
ఆపదంగతః || శ్లో || జీవిశాస్త్రయమాపన్నయన్నయత్రియత ప్రతతి | ఆకాశమివపంకెనససదోమేలివిప్యతే || అజీగ
నాస్సుతంహతుః ముపానర్చ్యుచ్చుషీతః | నచాలిస్యతదోషేణయుష్మశ్చికారమాచరక || శ్వమాంసమిచ్చన్నాతో
ద్వింధర్మాధర్మకవివక్షణః | పాణానాంరక్షణాథాయవామదేవోనలి ప్రవాణ || భరద్వాజఃతుధాతవప్రసపుత్రో
న్వనేవనే | బహ్వీగాఃప్రతిజగాహ వతే స్త్రీష్టోమహతపాః | యథాతవశ్యాత్తుమభ్యాగాద్విశ్వామిత్రశ్చజామిన్
చందాశహస్తాదాదాయధర్మాధర్మకవివక్షణఇతి || ౨౬ || అ|| అనాపద్విప్రతిగ్రాహ్యత్యాహమయః || ఎకోదకంఘ
లంమూలమన్నమభ్యుద్యతంచయత్ | సర్వతఃప్రతిగృహ్ణీయాన్యధాధాయదక్షిణామ్ || టీ || అభయదక్షిణా- అభయ
ప్రదానం || శ్లో || ఆహృతామద్యతాంభిత్తోంపురస్తాదప్రవేదితామ్ | మేనేద్రజాపతిభోజ్యామవిదుమ్మృతకారిణః
టిభిత్మవన్నం || * || సతస్యపితరోశ్చుతిదశవషాణిపంచదశవషావ్యంపహత్యగ్నిర్వస్తామభ్యవమన్యతే || టీ ||
తస్యతదియాంభిత్తోం- అభ్యవమన్యతే ప్రత్యాఖ్యాతి || * || అ|| అన్యదప్యభ్యుద్యతంప్రతిగాహ్యమాహసంవివ || శ్లో ||
శయాస్యకాశాగృహం గంధానభృతృప్తంపణిందధి | ధానామత్సాన్వయోమాంసంశాకంప్రెవసంసంఘాదేదితి || ౨౭ ||
ఆపస్తంబఃసూమధ్యామనూగఃమోగంసంఘామిమూలఫలానిరక్షాగృహ్యతిత్రివేతనంయుగ్యమానశ్యోగితః
| సత్సగృహ్యతే || టీ || ఆమంతంబులాది మంగళంమాంసంమృగమాంసం- భూమిఃశాలేయాదిశ్చైత్రం- రక్షాఅభయదా
నం- గృహ్యగోమాగణః సేవేనంగృహం యుగ్యోదిలివదః- తస్మాదసంభవణంబులాదిః- ఏతాన్యనాపదిక్షగ్ర
తోపిక్షితిగాహ్యణీతిక్షగ్రఃవైశ్యాన్యద్రాయజాతః- పాపకర్మాతతోపిశ్చ్యభః || ౨౮ || సవివ || సూ|| నాత్యం
సమన్యవస్యేద్వ్యప్తింపాహ్యవిరమేదితి || టీ || అత్యంతనావసీచ్యధాకధంబిజ్జీవేత - యదాతుపహితాప్య త్రిల
భ్యుతేతదాపిధాయావృత్తేవైరమేదిత్యభః || ౨౯ || గౌతమః || సూ|| ప్రశస్తానాంస్వకమకసుద్విజాతనాంబాహ్యేన్న
ణోఘంజేతప్రతిగృహ్ణీయాన్యైకోదకయవసమూల ఫలమధ్వభయభ్యుద్యతశ్చయ్యసనావసభయాన చయోదధిధా
వాశక్తిమియంసప్రక్షాగఃకాకాన్యప్రణోద్యాంసదేవేషాంపిచ్చదెవగుభృత్యభరణవాన్యస్వప్తిశ్చేన్నాంతరేణ
సాగ్రాదితి || టీ || స్వకమకసువతాశ్రవప్రప్యత్రేషుయేవశస్తాప్రేషామేవగృహేబాహ్యేన్నాణోఘంజేత- తేషామేవస
వాశక్తిమిగృహ్ణీయాన్య ఎకోదకానితుసదేవేషామప్రస్తానామపినకాశాన్యాహ్యః- శఫరిమత్స్వప్తిశేషః- పితృభర
ణంబాహ్యేధకణం- దేవభరణమ్మహూతాగ్ని - గురవపిత్రాదయః భృత్యాఃపుత్రదాపదయఃతేషాంభరణభృతా
నిదానంపతేషుమిత్తేషు అన్యదప్రణోద్యంసర్వధర్మతఃప్రతిగాహ్యం- యదిశూద్రప్రతిగ్రహ మంతరేణజేవనంసని
వతేతతదాశూద్రాదపిప్రతిగృహ్ణీయాదిశ్యభః || ౩౦ || ఆశ్వలాయనః || శ్లో || యయాకయాపివాప్యత్యాజక
మాత్యజకనదా | పితరాదిభ్యయాత్సమ్యక్సాన్వంభార్యాంశ్శూసపి || మోహద్యాన్యత్రిహేతోర్వాభమాలా
భాభృతాప్యవా | పితరాత్త్యజతోవృధాగతియాధ్వానవిద్యతే || అనాథాపితరావృధౌ సాక్షింభార్యాంతకాత్మ
వాణ | శక్తస్యత్యజతోమోహాన్తతరూధ్వానవిద్యతే || గురవభవతిధీనాంచభృత్యానాంచవిశేషతః | శూద్రా
న్నప్రతిగృహ్ణీయాన్నచభృత్యైస్వయంతతః | శూద్రభ్యాపిసమాదద్యామృధేభృత్యతిమేమతిరితి || ౩౧ || యాజ్ఞ
వల్క్యః || అయాచితావ్యుతంగ్రాహ్యమవిదుమ్మృతకారిణః | అన్యత్రమలటావందపతిభ్యస్త్రధాద్వివఇతి || ౩౨ ||
హతితి || చిత్తేశ్వకస్యమృగయోవేశ్యాయాఃపితవస్యచ | వందసూతకయోత్తైస్వదక్షత్రామపివజయేదితి || ౩౩ || మ
సూ|| గురూభ్యత్యాంశ్చేజ్జహీమకన్నచివస్యకదేవతాతిధి || సర్వతఃప్రతిగృహ్ణీయాన్నచభృత్యేత్సయంతతః | గు
రుద్యవస్యతేషామినావాత్యైకహేవనక | అత్తేనావృత్తిమన్యచ్చగృహ్ణీయాన్ త్యాధుతస్యదేతి || టీ || తైఃగురుభిఃవినా
స్వయంప్రతిగృహ్ణీతద్రవ్యంరపేయగురుష్యేత్యభః || ౩౪ || హేమాద్రా || శ్లో || అశప్రతిగ్రహఃప్రాణైశ
వేదాలస్త్రధాన్యరూపతోజాతితత్వకమకశ్చేపిపంచదేతి || టీ || కాలాగ్రహణాదిః- దేశకరుణేత్రాదిః- స్వరూపం
స్పష్టాజినాదికం- జాతిశూద్రాదిః- కమకపతనియవృత్తిః || ౩౫ || తత్రేతి || శ్లో || వేషింపమహిషీమాట్టంగామ
వ్యభయతోముఖమ్ | అజినంకరిణంకాలపురుషంచతిలాచలమ్ || అజ్ఞానకంత్వధాన్యంపమరణేచాగ్యమానీకమ్ | దు
హావాన్యాహురేతానిప్రతిగృహ్ణంతియేద్విజాః || సతేషాంపదనంపశ్యేద్యస్తావతయసింమీలయేత్ | కృష్ణాజినంచమ
హింసేషింహేభయతోముఖమ్ | దాసీంచప్రతిగృహ్ణన్వోసభూయఃపురుషాభవేత్ | శ్రీతాన్తంపేత్తశయాన్వంచన్న

సచ్చాదనంభజః । ఉత్క్రాంతికాలయావంచనభూయఃపురుషోభవేత్ ॥ ౩౬ ॥ కాలంచమహిషీమాజ్యమేకో
 ద్విష్టమృత్రయేదాతాప్రతిగ్రహీతారంపశ్యేచ్ఛేత్సర్వానాశనమితి ॥ ౩౭ ॥ మనుః।అవికంత్వధికంవస్త్రంసూలం
 తూలపటంతథా।కాంచనంశివి కాంగంచభూమింధాన్యంధనంత్రేయః।దాసీదానంగృహంయసంరక్షదవ్యంతథా
 వశూః।ప్రతిగృహ్యాయతేన్నైతాస్తతతేనాత్రసంశయశ్చ ॥ ౩౮ ॥ జాబాలిః ॥ యతిహస్తగతంప్రవృత్తంగృహ్ని
 యాద్వానత్యోయది।అధస్సయతేమాధఃకులానామేకవింశతిమితి॥౩౯॥ యాజ్ఞవల్క్యుః ॥ విద్యాతప్రోభ్యాంహీనేనసతు
 గ్రాహ్యఃప్రతిగ్రహః।గృహ్యన్నైదాతారమధోనేయత్యాత్మానమేవచేత్ ॥ ౪౦ ॥ మనుః ॥ సద్రవ్యాణామవిజ్ఞాయ
 విధింధమ్యుః-।ప్రతిగ్రహే।ప్రాజ్ఞః।ప్రతిగ్రహంకుర్యాదవసేదన్నపేతియథేతి॥ టీ ॥ యతిః।చిత్ప్రతిగృహ్నియాద్యదితస్స
 ర్వంప్రతిగ్రహవిధినాఉత్తానస్యాంగీరసః।ప్రతిగృహ్నిత్వతిమంత్తేణప్రత్యగృహ్నియాత్-అయమేవప్రతిగ్రహవిధిః॥ ౪౧ ॥
 అ॥ విశేషతోహిరణ్యధికమవిమహాసప్రతిగ్రాహ్యమిత్యాహసంపదః॥ శ్లో ॥ హిరణ్యంభూమిమత్స్యంగామన్నంవాసస్తి
 లాఽఘృతమ్।అవిద్యాస్సత్రిగృహ్నిమోభవీభవతిభవదారువత్ ॥ హిరణ్యమాయురన్నంచధూగౌశ్చప్ర్యోవతస్త
 నమ్।అశ్వశ్చక్షుస్తవచంవాసోఽఘృతంవాసస్తీలాఃప్రజాః॥ టీ॥ఓషతఃదహతః-దాహశ్చాత్రరోగః॥ శ్లో॥అతపాస్త్య
 నధీయానః।ప్రతిగ్రహచిత్ప్రజాః।అంభస్యత్తేజసేవదాత్రైవసమావృజ్జతి ॥ తస్మాదవిద్యాస్పృహియాద్యస్తాత్స-స్తా-
 త్ప్రతిగ్రహః ॥ అప్రతేనాప్యవిద్యాహిపంకెగోరివసతి ॥ ౪౨ ॥ వాసస్త్యత్యంభలంమూలందార్వగ్నృత్యం
 తృణానిచాప్యణంవగోశ్చగ్రాసాధోమయేయమచరబ్రవీత్ ॥చణకప్రీహిగోభూమయవానాంముద్రమావయోః।అని
 షిష్టోగృహీతవ్యోముష్టిరేకోద్యనిజఃతైరితి ॥ ౪౩ ॥ అపస్తంబః ॥ సూ ॥శమ్యోషాయుగ్రహసోసస్యామిందంత
 పేద్యయంప్రభువ్యవహారోసిషిష్టోభవతీరస్యత్రానుమతిపూర్వమిహిహీతశ్చతి॥ టీ ॥ శమ్యోషాః-కేశధాన్యానిమా
 వముద్గాదయః॥ ౪౪ ॥ గౌతమః ॥ సూ ॥ గోగ్నృగ్ధేత్యణమేధాన్వీరుద్యసస్పతీనాంచపుష్పాణిస్తవదాదీతఫలని
 కావోవృతానామితి ॥ ౪౫॥మనుః ॥ శ్లో ॥ ద్విజోధ్యక్షఃక్షేణవృత్తిద్వాకవిత్సూద్యవమూలకే ॥ ఆదదానంపరతేత్రాన్ని
 హస్తచ్ఛేదమూఽతీతి॥ వా॥ద్విజేభ్యోన్యోదండ్యవః॥ ౪౬ ॥ శ్లో ॥ తృణంవాయుదివాకాష్టంకూలంవాయుదివాఫలమ్
 అనావృష్టంకుగృహ్నిమోహస్తచ్ఛేదనమూఽతీతిస్త్యతే ॥ ౪౭ ॥ సంవతఃదత్తే ॥ యస్తుజాహీసదాశూలమివ
 రహాకవివజఃతతి ॥ సర్వరత్నామిమాంపుష్పీంప్రతిగృహ్నిన్నపిస్త్యతశ్చతి ॥ ౪౮ ॥ వ్యాసః ॥ ప్రతిగృహ్యగ్నిజ్ఞోఽత్యం
 దుద్ధాగౌరివచ్ఛతి।పునరాపార్యయతేథేనుస్త్యతైరమృతసంభవైః ॥ ఎవంజన్మశ్చశూలామైశ్చపునరాపార్యయతేద్విజ
 ఇతి॥ ౪౯ ॥ మనుః ॥జపశూలామైరస్త్యేన్యోయాజనాధ్యాపనైఃకృతమ్।ప్రతిగ్రహనిమిత్రంతుత్వాగేనతపసైవచేత్॥
 ౫౦ ॥ విష్ణుభిమోఽత్తరే॥గ్రాహ్యంప్రాణప్రదానంతచండాలోత్పల్లసాదపి ॥ జీవకన్యసమవాహ్నితజీవక
 మ్మకరోతిచగీరంధమన్యస్వరక్షణీయంచయస్త్యతశ్చతి॥ఇతిప్రతిగ్రహాంరూపణమ్ ॥

—*అభిద్రావ్యుద్యమ్యత్యంతరాదిః *—

౧ ॥ తత్రమనుః ॥ శ్లో ॥ ఋతామృతాభ్యాంజీవేత్సువృతేనప్రమృతేనవా ॥ సత్యాన్యతాభ్యాంజీవానశ్వవృ
 త్యాకదాచన ॥ ఋతమమంభసింజ్ఞేయమమృతంసార్థదయచిత్ ॥ మృతంతుయాచితంభైత్సంప్రమృతంకర్షణంస్త్య
 తమ్।సత్యాన్యతంతువాశిజ్యంతేనదైవాశిజ్యతే ॥ సవాశ్వవృత్తిరాభ్యాతాతస్తాత్తాంపరివజఃయేచితి॥ వా ॥ పూర్వ
 పూర్వవృత్తిపాయాలాభేపరివతాప్తేయః ॥ ౨ ॥ అ ॥ ఎవంపుస్త్యపాయాస్త్యయమృతపేయమసింయయతి॥
 శ్లో ॥ కనులధాన్యకోవాస్యాన్యంభీధాన్యకవివవాద్యమోహికోవాపిభవేదశ్వస్త్రనికవివవా ॥ చతుర్థాంమపిదైతే
 హంద్యజానాంగృహమేధినామ్ ॥ జ్యాయాస్పరివరోజ్ఞేయలోకతోధమజిత్రమశ్చతి॥ టీ ॥ కనులాత్రించిన్యా
 నాధాన్యధానీకుంభి-ద్యయోరశూల్పైరిహిమిహభాగ్యంవప్రయస్యగనద్యమోహికః ॥ శ్వోభాజ్యంవస్త్యస్త్రసం
 తదస్యాస్త్రీత్వస్త్రనికః ॥ సనభవతీత్వస్త్రస్త్రనికః ॥ ౩ ॥ అ ॥చతుర్థాంకనులధాన్యాగ్నినామేవంతామపేయసిం
 మాణతఃచాతుర్విధ్యంగృహమేధినాముక్తంఉపాయపరిమాణాణిప్రాయాన్ ॥ ౪ ॥ శ్లో ॥ పల్క-మైకోభవశ్చేషా
 త్తిభిరన్యోవవతాతే ॥ ద్వాభ్యామేకశ్వతుభాన్యబ్రహ్మసత్రేణజీవతీతి॥ టీ ॥ ఎహంమధ్యేయష్టకు-మాభవతజిజ్ఞా
 బాహ్మణియతైర్యాజనాధ్యాపనప్రతిగ్రహేప్రేరివణికనియత్రైప్రమృతసత్యాన్యతకునైశ్చస్త్రసంచయైప్రప్ర
 త్యత్యంభః ॥ త్రిభిర్యాజనాధ్యాపనప్రతిగ్రహేద్వాభ్యాంయాజనాధ్యాపనాభ్యాం ॥ ప్రతిగ్రహః ॥ ప్రత్యవరశ్చగ్నిదితత్వా
 త్పుటిగ్రహాంపరివజఃనియవేత్త్యంభః ॥ బ్రహ్మసత్రేణాధ్యాపనేన ॥ ౫ ॥ ౪ ॥ వీహితయాపివృత్త్యాహింసారహితయా

తదశక్తౌహింసాహుళ్యశరహితయావాజీవేదిత్యాహసవ ॥ ౧౧ ॥ అద్రోహేభేదభూతానామబుద్రోహేణ
 వాపునః | యావృష్టిస్తంసమాస్థామిచిద్రోహీవేదనాపది | యాత్రామాత్రప్రసిద్ధ్యర్థంప్రైక్యకమభిరగహిఃత్రైః | అన్త
 శేనశరీరస్యపర్వీతధనసంచయతి ॥ టీ ॥ లోకితైచికమణామవశ్యకతఃవ్యానాంభవృత్తిర్యాత్రా ॥ ౫ ॥ స
 వీవ ॥ నలోకవృత్తంవతేతవృష్టిహేతోకథంచన | అజిహ్వమతాంశుధ్వాంజీవేచ్ఛాన్యూణజీవివ ॥ టీ ॥ లో
 కవృత్తమృత్యువృత్తంజీవికాంవృత్తిం ॥ ౬ ॥ ౧౧ ॥ సంతోషంపరమాస్థాయనుభూతిఃసంయతోభవేత్ | సంతోష
 మూలంహిసుఖంయఃఖమూలంవిపర్యయశ్చతి ॥ ౭ ॥ యాజ్ఞవల్క్యుః || కుసూలకంభీధాన్యోవాత్సాహికోశ్వప్రవోపివా |
 జీవేచ్ఛాపిసీలోంభేనశ్రేయానేమాంపరిపరశ్చతి ॥ వా ॥ ఎతచ్ఛాత్రంయతత్సంయాయావరంప్రత్యుచ్యతేనబ్రాహ్మణ
 మాత్మాభిప్రామేణతథాసంతైవ్రాహ్మికాధికాన్వీయస్సహిసోమంపితృద్విజిత్ర్యాధిధిర్విరోధస్సాన్యత్ ॥ ౮ ॥ త
 ధావదైవిచక్రముక్తందేవతేన ॥ సూ ॥ ద్వివిధోగ్రహస్థాయాయావరశ్శలీనశ్వతయూర్యాయావరప్రవరోయాజనా
 ధ్యాపంప్రతిగ్రహరిక్తచయవజఃనాష్టట్యమాకధిష్ఠితఃప్రేవ్యవతుప్పథగృహగ్రామధనాదియక్తోలోకానువృత్తిశ్శానీ
 నశతి ॥ ౯ ॥ ౧౧ ॥ ద్వివిధప్రకృత్యాజ్ఞాయస్సాన్యధకశ్చాన్యసాధకః | అధ్యాపనయాజనంచపూర్వస్యాహుః | వజగ్ర
 హమ్ | కుసేదకృషివాణిజ్యంప్రకర్షితాన్యనుకృతమ్ | ఆవత్యల్పప్రయంతైయఃపూర్వోన్యముఖ్యశ్చవై | ఆసాధ
 కస్తుయఃపోక్తిగృహస్థాశ్రమసంస్థితః | సీలోంభేతస్యకథితేవృత్తిపరమపిఃభిః | అచ్యుతేనాహవాజీవేన్యతేనాధ్యధ
 వాపది ॥ అయాచితంస్యాదమృతంమృతంజ్ఞేతుంతుయాచితమితి ॥ ౧౦ ॥ శాంతిర్భగ్ని | అయాచితోపవన్నమనాప్రేదో
 పః | ప్రతిగ్రహే | అమృతంతద్విదురదేవాస్తస్మాత్తత్తైవసంఖండేదిశి ॥ ఇతిత్యవ్యవ్యంతరణి ॥ ...

—* అధాపద్వ్యతిః *

౧ ॥ తత్రమనుః ॥ ౧౧ ॥ అజీవంస్తురధాతైనబ్రాహ్మణసేన్వనకమణా | జీవేన్మన్త్రీయధమేణకహ్యస్యప్రవృ
 నంతరః ॥ ఉధాభ్యామవ్యజీవంస్తుకథంస్యాదితేద్యవేత్ | కృషిగోరక్షమాస్థాయజీవేన్మన్త్రీయజీవికామితి ॥ ౨ ॥ వ్యా
 సంత్రుత్రవృత్తింపరామాహుర్నస్వయంకమణంద్విజైః | తస్మాద్భ్రాతృణమతేతవజఃసేనాపదిద్విజి | తేనజైవాన్యజీ
 వంయతైశ్వవృత్తింకృషింప్రశేదితి ॥ ౩ ॥ యాజ్ఞవల్క్యుః || యాత్రేణకమణాజీవేద్విశాంవాప్యానద్విజి | సీర్వ
 తామథాత్మానంపావయత్వాన్యసేత్సధీతి ॥ టీ ॥ ఆహ్వానరణానంతరంస్వమాగేవతేతైత్యధికః ॥ ౪ ॥ శాత
 మః | సూ ॥ తదలాభేక్షత్రియవృత్తిస్తదలాభేదైశ్వవృత్తిరితి ॥ ౫ ॥ మనుః ॥ ౧౧ ॥ శస్త్రోస్త్రుధ్వస్త్రంతుత్సవజీకృతుక్
 షీవిశః | అజీవనాథంధమస్తువానమధ్యయనంద్విజశ్చి ॥ ౬ ॥ దేవలం ॥ యాగోన్యాయవానాస్త్రాప్రజారత్యాధాయాది
 చదంధనిధిధానశ్చేదఃక్షత్రియస్థుత్యుక్తయే ॥ శౌర్యంతేజోధృతికావ్యక్తంయథేవాన్యసలాయనమ్ | దానమిన్వ
 రభావశ్చతాత్రంకమణ్యధావజమ్ ॥ ౭ ॥ స్వాధ్యాయాదీనికమణికుసదంపశుపాలనమ్ | కృషీక్షియాచవాణి
 జ్యంత్తైశ్వకమాణ్యమూనిచేతి ॥ వా ॥ వరంస్వపమోవిగుణిపరధమాత్మస్యసప్తీతాత్ | పరధమేణజీవేహింస
 ద్యః | పతతిజాతితేజత్యాగిమన్యాదివనాన్యాపదిగుణసాపిస్వగమన్యయాజనాచేన్సంభవేవేదితవ్యాని - అసంభ
 వేత్వాపదిక్షితియాదివృత్తిః | ఇయంరక్షత్రియాదివృత్తిహింసాపాపాయవజఃసయా - ఆతతాయాద్విజాగ్యాణం
 ధమాయధేవహింసనసంభవస్త్వర్దిజాగ్యాణామశ్వప్రసికతాతథేతికతానిపిధత్వాత్ - తుత్రవృత్తానైశ్వవృత్తిః
 ప్రశస్తాస్యాహృతాయాగ ఇత్వాత్సలాయనమరణాచ్చ - తథావాపదంబః ॥ సూ ॥ అవిహితాబ్రాహ్మణస్య
 వణిజ్యావదివ్యవహారేత పథ్యానామ పథ్యానిభ్యధ్యక్షితి ॥ టీ ॥ అపథ్యాని వజయన్పథ్యానాం పథ్యానివ్య
 వహారేతక్షీణీయాద్విక్షీణీయాచ్ఛేద్యధికః - కృత్వాన్యాయైశ్వవృత్తిరసలమేణమిదం - అపథ్యానిసవహా ॥
 సూ ॥ మనుష్యాసీసానాగ్ గంధానన్తంచమగవాంవశాగ్ శ్లేష్మీద శతేక్షణీణ్యేపిష్పలి మరీచీధాన్యం
 మాగ్ంసమాయుధగ్ంసుకృతాశాంచశలి తండులాగ్ స్త్రేవధాన్యస్యవిశేషేణ విక్షీణీయాదవిహితశ్చైవతేమాం
 మిథోవిమయోస్నేహ చాస్త్రస్యమనుష్యాణాంచ మనుష్యైరసానాంపరపైరాగాణాంచరాక్షా గంధానాంచగం
 దైద్విన్యాయాచవిద్యానామక్షేతపథ్యాన్యవహారేతముంజుబుజైమూలంభలైస్త్వణాత్పైరవికృతైరాన్యవ్యంతమ
 న్యవస్యేద్యంత్రాప్రవీరమేదితి ॥ టీ ॥ మనుష్యాదాసారయః - రసాగుడలవశాచయః షీరారయోవా -
 రాగాశ కుసుంబాచయః - గంధాశ్చందనాచయః - గవాంమధ్యేవశా వంధ్యాగో శ్లేష్మచమూది సంధానహేతు
 భూతంజతుప్రభృతితోక్త్యాని - ఈషదతేకరితాని ప్రిహ్యదీని-కిన్యంసురా ప్రకృతిప్రవ్యం-సుకృతంపుణ్యం తస్యకలంసుకృ

కాశాంధాన్యానామధ్యేతితండులానేవచేషతోసవిక్రీణీయాదన్యేహంవికల్పః - వినిమయః పరివర్తనంయేహం
 ప్రయఃప్రతిష్ఠః లేహంపరస్పరేణవినిమయోప్యవిహితఃపులిపిద్ధఃలేష్యేషకేహంచినన్నాదీనాంవిద్యాంతానాంవిని
 ముముభవత్వేన - అక్రీతాన్యాయముత్పాదితాని అరణ్యాదాహ్యతానివాయానిపఞ్చానితైర్వ్యవహారేతముంజుల్బ
 జాప్రయివిశేషాఃపులికారోరజ్యాదిభావఃకాష్టానాంవికారఃస్థూరాదిభావః సప్తసత్త్వంతమువసేతత్ప్రతిష్ఠానా
 మపివిక్రయవినిమయాభ్యాంజీవేదిత్యర్థః ॥ ౯ ॥ అశ్రమముః॥ శ్లో॥సర్వాన్సానహాహేతకృతాన్తంచితైస్సహ
 అశ్వనోలవణంచైవపశవోయేచమానుషాః॥ సర్వంవతాంతవంర క్తంశాణితేమాదికానిచ । అపిచేత్స్యగిరరక్తాఃఫల
 మూలేతథాషఢి॥ అవశ్యత్ప్రయవిషంహంసంహంసంహంధాంశ్వసర్వశః । ఊరంఠౌరందధిపుతంతైలమంఘగుడంకు
 శాణా॥అరణ్యాంశ్వపశూణానర్వాన్దంష్ట్రీగశ్వవయాంసచ ॥ మద్గంఠీలంచలాఠౌంశ్వసర్వాంశ్వైక్రశపాకపశూణా
 త్రపునీసేతథాలోహంరజతంచైవసర్వశః॥వాలాంశ్వమతథాస్థీవసాస్త్వాయానిరోచనామితి॥ వా ॥ యత్తుకామ
 ముత్పాద్యకృష్ట్యాంతుస్వయమేవకృషీవలః । విక్రీణీతతిలాంబుధాకా ధర్మాభవచిరస్థితానితి ॥ మానవంవచ
 నంతద్వివిమయాభిప్రాయమితవ్యాఖ్యాతారః- స్వయముత్పాదితతీలవిక్రయేనరోషభ్యశ్యే ॥ ౧౦ ॥ వసిష్ఠః॥ సూ॥
 రసారపైస్సమతోహీనతోవాతిలతండులపక్వాన్తంవిహితామనుష్యాశ్వపరివర్తనేయాఇతి ॥ ౧౧ ॥ మనుః॥ శ్లో॥స
 ద్యఃపతతిహంసేనలాత్యయాలవణేనచ। తృప్తిహేణశూద్రోభవతిబ్రాహ్మణఃక్షీరవిక్రయాత్ ॥ ఇతలేహంత్యపఞ్చా
 నాంవిక్రయాదిపశాకావతః । బ్రాహ్మణస్త్వద్రాత్రైత్యభావంవిగచ్ఛతి॥ ఎకాగౌరవప్రేక్షావశ్యద్విజీయానకదా
 చన।సాచెద్విక్రయమాపన్నాదహత్యానప్రమంకులమ్॥గవాంవిక్రయకారితంకవిరోహణీయాఃతు। తావద్వషణసహ
 స్రాణిసంకేష్యేవాశ్నీవతి ॥ దానాభ్యంజనపహామేభ్యోయదస్యతుగ్రుతేతితైః । క్రిమీధూత్యాశ్వవిష్టాయాంక
 మణాతేనపావకృత్ । క్రితాఃపగృహీతాశ్వసవిక్రయాస్తీలాన్మన్యుతాఇతి॥ ౧౨ ॥ బోధాయనః॥సూ॥ పిన్దా
 న్వాపిషవిక్రీణీతేయస్తీలాన్విక్రీణీతేవాదాన్వాపిషవిక్రీణీతేయస్తండులాన్విక్రీణీతఇతి ॥ ౧౩ ॥ పరాశరః॥ శ్లో॥తి
 లారసానవిక్రయాంవిక్రయాధానత్యతస్సమాఃవిప్రస్తైస్త్వంవిధావృత్తైస్త్వంకాష్టాదివిక్రయఇతి ॥ టీ॥విక్రయానిమే
 యాఃయావద్విప్రస్తైస్తీలాద్రాస్తావద్విరేవధాన్యాంతరముపాదేయంనాభికమిత్యర్థః ॥ * ॥ అ ॥ తిలన్యా
 యోరసేఘ్యతాదౌచమౌజ్జీయః॥ తథాకౌతమః ॥ సూ ॥ తస్యాపణ్యంగంధరసకృతాన్తతిలకాణితేమాజినా
 నిరస్తీణీకైవాసనీక్షీరంసవికారంకులఫలప్రప్యేషధ మధుమాంసతృణోదకాపఞ్చానిపశవశ్వహింసాసంయోగ
 పురుషవశాకుమారీవేహతాశ్వసత్త్వంభూమిహియవాజావ్యశ్యమభధేన్యనదహశ్చైకేవినిమయేమరసానాంరహైః
 పశూనాంచనలవణకృతాన్తయోస్తీలానాఃచమేనాసమేనతుపక్వస్యసంప్రత్యభేనస్వధాతువృక్షిరక్తవశూఃకైణ
 తపప్రేకాప్రాసంకేయఇతి॥టీ॥తస్యైత్యవృత్తేబాహ్యగన్యఅపణ్యమవిక్రయంరక్తంలాఠౌదివిక్రతం-నిజైక్తం
 రజకాదిభౌతంతేవాసనీలపణ్యఅపణ్యంవిహేది-పశవోగవాదయఃతేచాప్యపణ్యాః హింసాసంయోగేసానికాహావేహ
 ద్వృషభః - పురుషదయోపిసత్త్వంహింసాసంయోగాత్ అన్యతాపిరసానాంరహైరేవవినిమయఃకర్తవ్యః ॥ తద్య
 థా - తెలందత్వాన్యతంలాహ్యమితలవణ్యకృతాన్తస్యచనకేనచిద్వినిమయః కర్తవ్యః ॥ అ ॥ తిలానాంచ
 దావైర్వినినావైర్వినిమయోనకర్తవ్యః - యుగళస్యసంప్రతీచానీమేవబుధుర్యాయాం సమేనామేనపక్వస్యవినిమ
 యః ప్రప్రతండులాకదత్వాతావతాపక్వఃపశవోవినిమయః- అశక్తైస్సర్వధాప్రతిష్ఠానామపివిక్రయనియమాభ్యాం
 జీవేత్ - సశూద్రకమణా - తదపిహాణసంకేయేవకేమన్యంతే - శాద్రియమపికమణిచిష్టభక్షణాదికమిత్యర్థః-
 ౧౪ ॥ తథాచన్యాసః॥ శ్లో ॥ ధర్మాభవకామమోఠౌణాదిపాణాన్సంస్థితీహేతవః । తాన్నిమ్నుతాన్సేనహతంర
 త్తతాన్సంరక్షేతమితి ॥ ౧౫ ॥ శాలాతపః ॥ సద్యఃపతతిహంసేనలాత్యయాలవణేనచతృప్తిహేణశూద్రోభవతి
 బ్రాహ్మణఃక్షీరవిక్రయాఅమమాంసమరసోమలాఠౌలవణగన్ధిషామ్ । విక్రయేచాప్యపఞ్చానాంవైజశ్యంబ్రాహ్మ
 ణంచరేదీతి ॥ ౧౬ ॥ పరాశరః॥ పలుగుమనహితోవిప్రఃకృషికమణాచికారయేదితి - హింసాప్రాయాంపరాశ్ర
 నాంకృషీయతైనవజయేత్ । ధూమింఘామికయాంచైవహంతికాష్టైరయోమత్రేతిమనువచనంస్వయంకృతా
 భిప్రాయం ॥ ౧౭ ॥ తథాచకౌతమః ॥ సూ ॥ కృషివాణిజ్యేవాన్యయంకృతేఇతి॥వా ॥ ౧౮ ॥ సనుభూహస్యతి
 స్వయంత్యకాంకృషీమంగిచకార ॥ శ్లో॥కుషీలంకృషీవాణిజ్యంప్రకుజైత్యాన్యయంకృతమ్।అపఞ్చా-లేస్వయంకు
 ర్యాతేనైసాయుజ్యతేదీజఇతి ॥ బాణం - కారయతుమస్యశక్తస్యతల-త్యకత్వమాపత్యా-లఇతివిశేషితత్వాత్

యుగాంతరేషుకారయత్పత్వమానర్థమః - కలౌకారయత్పత్వంముఖ్యధమః - కర్తృత్వమానర్థమః - ప్రాధాన్యేనకలిషుగఃపమప్రతిపాదనేనప్రప్తేనపరాశరేణ - అతఃపరంగృహ్యేత్యుక్తమాచారః తాయుగే - తంవత్సృమీశ్వరప్రకృత్యుక్తమితి కమచకారయేదిత్యాచారత్వేనాభిధానాత్ కారయత్పత్వంముఖ్యం-అపత్యా-తేస్సయంకుర్యాదితిస్మృతేకర్తృత్వమానర్థమఃఇతిమాధిపీయే || ౧౯ || యాజ్ఞవల్క్యేస్తు || శ్లో || ఫలాపలయోమసోమమనుష్యాపూషమీదుధః | తిలోదననయోరదధిక్షీరంజలంఘృతమ్ | శస్త్రాసంపద్యుచ్చిష్టంమధులాతౌచబహిఃపః | మృచ్ఛమః పుష్పకుతపకేశతక్రవిషంక్షితిః || ౨౦ || కుతసాకంబళః - కేశశంకమరి || శ్లో || కాశేయతైలవణమాంస్తేకశఫసినకాః | గాకాద్యుపధిపిత్యాకపశుగంధాంస్తథైవ | వైశ్యవృత్త్యాపిజీవనోపక్రీణితకదాచన || ధర్మాథేవిక్రయస్నేయాపిలాధాన్యేనతస్యమాంలాతౌలవణమాంసానిపతనీయానివిక్రయే | యవోదధిపద్యంబహీనవణాకరాణిన్యోక్తపిశ్చిల్పంభృత్విద్యాధ్యక్తసీదంశకటంగిరిః | సేవానుపోభైత్తచర్యమాపత్యజీవనానితు | వా || అపత్యజీవనానితివశేషకాదనాపవ్యవస్థాయాయస్యయావృత్తిప్రతిపాదతస్యసామ్యత్వైరసేవాభ్యున్నతాయతే - యథా - అనాపదివైశ్యవృత్తిః స్వయంకృతాశ్చపిశ్చిప్రతిపాదియోరభ్యున్నతాయతే - ఏవంశిల్పాదిరభ్యున్నతాయతే - విద్యాభ్యంతకాధ్యాయకత్వద్వారా - కుసీదంబృహ్మధంక్రమప్రయోగః - తస్యస్వయంకృతమభ్యున్నతాయతే - శకటంధాన్యాదిపహసద్యారాగిరిస్సృగతేంపరమూలాదిద్వాదశజీవనహేతుః - అనూపంప్రచురత్వవృత్తిజలప్రాచ్యప్రదేశేః - విజాన్యాపత్యజీవనానిత్యుక్తః || ౨౧ || అ || కృహపజనీయాన్యోజనీయాంశ్చబలవదానాహన్తీకద్వయేనపరాశర || శ్లో || యుధితంత్యపితంశాంతంబలీవదకంసయోభయేత్ | హీనాంగంవ్యాధితంక్లిబంవృషంవిహీనవామాయేత్ | ప్తరాంగంసీరుజందృష్టంసదకంషండజితేత్ | వాహయేద్వివస్వాగంపగ్న్యత్సానంసమాచరేదితి || స్నానయేదిత్యుక్తః || ౨౨ || హరితీ || శ్లో || అష్టగవంధమ్యుగమాలంపజ్జవంబివితాథిణామ్ | చతుగవంశస్సశంసానాంబ్విగవంప్రహృతామితి || బాలానాందమంశైవవాహనంచనశస్యతే | వృద్ధానాంచుభలానాంచప్రజాపతినోయధేతి || ౨౩ || అ || ప్రాణ్యుపహృతదోహపమయనాయయథాశక్తిజపాదికంవిధితేపరాశరః || శ్లో || జ్వలంబేవాచనంబాలాయంస్వాధ్యాయంచైవమభ్యసేత్ | ఏకద్విజీవతుర్విప్రాకాస్మాతకాన్సేవయేద్విజజ్జతి || అ || పునఃప్రతికారంచస్తంకృతాపాపాధికృందశకాయతిసేవ || శ్లో || బ్రాహ్మణ్యేత్సృషింకుర్యాన్మహాదోషమాప్నుయేత్ | గంపశ్యరేణయత్సపంపశ్యఘాతినమాప్నుయేత్ | అయోముఖేనకాష్ఠేనతదేకాహనభాంగరీ | పాశకోమత్సృగఘాతీచవ్యాసశ్శాకునికస్తథా | అదాతాకషకశ్చైవసర్వేతేనపథాగినఇతి || ౨౪ || అ || తస్మిన్ప్రతికారమాహసేవ || శ్లో || వృషంధిత్వామహింభిత్వాహత్వావకృమకటకాః | కషకఃఖిలయజ్జైనసర్వపాత్రైప్రమచ్చ్యతే | రాజ్జైదత్వావపద్యాగంబేవానాంశైకవింశకమ్ | విచారిత్రంశకంభాగంకృషింకుర్యన్నదోషభాక | యోనదద్యాద్విజాతీభ్యారాజ్మూలముపాగతః | సదోరస్సచపాపిస్తోబ్రహ్మఘ్నంతంవిసిడిశేదితి || ౨౫ || చంద్రికాయామ్ | అదత్వాకషకోగ్రహంయబ్రహ్మస్యంప్రవేశయేత్ | దివ్యంవవకసహస్రంతుదురాత్మాకృషికారకః || మరుడేశేభావేద్వృత్తగ్నప్రప్యఫలవజితే ఇతి || వా || కషకస్యాయంఖిలయజ్జైనీత్యోకామ్యైశ్చితవచనద్యయబలాదపవగ్యతే - అకరణేప్రత్యయాయాత్సేస్యసేస్యస్వంభేదనాదిపాపవివృత్తికత్వాత్మామృత్యవం || ౨౬ || నారదః || శ్లో || అపశ్యవేహికష్టాసుబ్రాహ్మణస్సనవాధుఃపమ | వాధుఃపంభూగోహత్యాగంపతులాయంసమహాలయేత్ | అతివద్భూగ్రిహకోక్త్యాంపాధుఃపిన్ద్రుమకంపతేతి || ౨౭ || అత్రమనుః | అతీతిభాగంగృహ్ణీయాన్యాసాద్వాధుఃపికస్తథా | జీవేదేతేనరాజస్యస్వత్వేవాభ్యసయంగతాత్మతి || టీ || అనయమావదం || ౨౮ || యాజ్ఞవల్క్యే || శ్లో || అతీతిభాగోవృద్ధిస్సాన్యాసిమానచబంధకే | వణాక్రమావృతద్విత్రిచతుఃపందకమన్యభేతి || టీ || అన్యథాఅబంధకే || ౨౯ || పరాశరః || శ్లో || స్వయంకృష్టేపథాతైత్రధాతైశ్చిన్ద్రయమాజితైః | నిర్వపేస్సంచయజ్ఞాంశ్చక్రతుడితౌంచకారయేదితి || ౩౦ || బోధాయనః || శ్లో || వేదకృషివినిశాయకృషిర్వేదవినిశానిశక్తిమానభయంకుర్యాదశక్తిస్తుకృషింత్యజేదితి || ఇత్యాపద్యుక్తిః.

—* అథక్షత్రియధర్మాః. *

౧౦ || తత్రమనుః || శ్లో || త్రయోధర్మాణాంవతంతే బ్రాహ్మణాశ్చక్షత్రియంప్రతి | అధ్యాపనయాజనంచవృత్తీయస్యప్రతిగ్రహాః | త్రైశ్చక్రంప్రతితథైవ తేనవత్తేరన్యత్పితితితి || ౧ || యాజ్ఞవల్క్యః | ప్రధానంక్షత్రియేకమగ్రజానాంపరిపాలనమ్ | కుసీదకృషివాణిజ్య పశుపాలనవిశేష్త్వంత్యతి || ౨ || అభిషేకాదిగుణయంత్యరణ్యోవిశేష

నూనాహసవివః ॥ న్నో ॥ మహానాత్మానాఘ్నానలక్ష్యతజ్ఞోవృద్ధసేవకః | వీరితస్సత్వసంపన్నః కలీనస్సత్యవాక్స
 విః | అదిభువనాత్తస్మృతిమానయుక్తోపరుష సతా | ధామికోవ్యసనశ్చైవప్రాజ్ఞశ్శూరోరహస్యవిత్ ॥ స్వరం
 భ్రీగోప్తాస్త్రిక్షిక్యాంధండ్లనీ త్యాంశ్చేవచ | విశిత స్వధనాతాఽయాంత్రయ్యాం దైవస రాధిపః ॥ బ్రాహ్మణేషుక్షునిస్స
 ధృష్టజిహ్వఃకోధసేరిషు | స్యాద్రాజాభ్యశ్శవగేషుప్రజాసుచయథావితా ॥ పుణ్యాత్మ ధ్వాగమాదైన్యాయేనస
 రిపాలయత్ ॥ సర్వదానాదికంయస్మాత్ప్రజానాంపరిపాలనమ్ ॥ రోగతస్సరదమృతమహాసానసికాదిభిః | వీధ్య
 మానాఃప్రజారయేతాన్యస్తే శ్వవిశేషతః ॥ సృధాంతస్సమ్మానయేద్రాజావిపరితాంస్తుభూతయేత్ ॥ ఉత్తోరచజీవి
 నోహ్యథకపీనాక కృత్యావివాసయేత్ ॥ సద్దానమానసత్యాగైశ్చోత్రియాన్వాసయేత్సదా | అన్యాయేనస్వహోరా
 స్త్రాగ్నోశంయోభివధాయేత్ ॥ సోచిరావ్యగతశ్రీణోనాశమేతిసమాంధవః | ప్రజాపీడనసంతాపసముద్బూతో
 ముతాశనః ॥ రాజ్జన్మియంకులంప్రాణాన్వాదధ్వాదినివతేతే | ఉపాయాస్సమదానంబభేదోదండస్త్యభవచ ॥
 సమ్యక్ప్రియుక్తాస్సీధ్యేయదుఃఖస్యగతికాగతిః | సంధించవిగ్రహంయానమానసంసంత్రయంతథా ॥ దైక్ష్విభావం
 గుణానేతాన్యధావత్సరికల్పయేదితి ॥ టీ ॥ సంధిర్యవస్థాకరణం - విగ్రహానాపకారః - యానంపరంప్రతియత్ ॥ అ
 సనముపేయో - సంక్రమేబలవచాక్రయణం - ద్విభాకరణందైక్ష్విభావః ॥ ౩ ॥ మనుః ॥ శ్లో ॥ కృతం
 త్రేతాయంకృతేవద్వాపరంకలిరేవచ | రాజ్ఞోవృద్ధాదినర్వాణిరాజామీయుగముచ్యతే ॥ కలిఃప్రస్తుతైభవశివతాగ్ర
 ద్వాపరంయుగమకమఃస్వమృదితప్రేతావిచారస్తుకృతయుగమ్ ॥ ఇంద్రస్యార్యసృవాతస్యయమస్యవరుస్యచ |
 చంద్రస్యగ్నైపుథివాగ్నప్రేజోవృత్తస్తవశ్చరేత్ ॥ వాషిఃకాంశ్చతురోమాసాన్యథేంద్రోభివ్రవవతి | తథాభి
 వషేత్స్వరాష్ట్రాన్మైరింద్రవ్రతంచరత్ ॥ అష్టమాసాన్యథా దివ్యస్తోయంవరతెరభిభిః | తథాహరేత్యురం
 రాష్ట్రాన్సమ్యగర్కరతంహితేత్ ॥ ప్రవిశ్యసర్వధాతానియథాచరతమారుతః | తథాచాత్రైశ్చేవేవ్యంక్రతమేవ
 ధిమారుతమ్ ॥ యథాయమఃప్రియక్షేప్యోపాప్తేకాలేయచ్ఛతి | తథారాజ్ఞాఽయంతప్యస్సర్వేతత్త్రియమప్రవమ్ ॥
 వరుణేనయథాపాత్రైభవధ్యతేయాన్తైర్వరః | తథాపాపాన్నిగృష్టియావృత్తమేతద్ధిమారుతమ్ ॥ పరిపూణంయ
 థాచంద్రందృష్ట్యాహువ్యతిమానవాః | తథాప్రశ్నతయోయస్త్రిక సవంత్రివతికోవ్యసం ॥ ప్రతాపయన్తస్త్వేజ్జ్యోత్యం
 స్యాత్పాపకమఃసు | దుష్టసామంతహింసప్రశ్నతథాగ్నేయవ్రతంస్త్వృతమ్ ॥ యథాసర్వాణిధాతాఃధరాధారయ
 తేసమమ్ | తథాసర్వాణిధాతానిభిభ్రతః పాథిఃపవతత్ ॥ ఏతైరుపాయైరన్యేశ్వయ్యక్తోనిశ్యమతందితః | స్తేనా
 న్నాజాన్నిగృష్టియాత్వరాష్ట్రేపరవమా ॥ పరామప్యృపదంప్రాప్రాహ్మణాన్మృషీకోసయేత్ | తేహ్యేన కు
 పితాహన్యువ్యద్యస్సబలహానమ్ ॥ యాన్సమాశ్రిత్యశ్శిష్టంతిదేవాలోకాన్సర్వదా | బ్రహ్మచైవధనంయేమాంకో
 హింస్యాత్తైజీవిషుః ॥ అవిద్యాంశ్చైవవిద్యాంశ్చబ్రాహ్మణోదైవతంమహత్ | ప్రణీతశ్చప్రణీతశ్చయధాన్
 త్రైవతంమహత్ ॥ ఏవంయద్యవ్యుష్టేచువతేత్సర్వకమఃసు | బ్రాహ్మణస్సర్వధాపూజ్యఃపరమందైవతంహింసః ॥
 యదధీతేయద్యజతేయద్రదాపియదవతి | తస్యకధ్వాగధాగ్నిజాసమ్యగ్నవతిరక్షణాత్ ॥ అరక్షితారంరాజానం
 బలిషధ్వాగహరిణమ్ | తమాహుస్సర్వలోకస్యనమగ్రమలహరికమితి ॥ ౪ ॥ బోధాయనః ॥ శ్లో ॥ నవిషంవిషమి
 త్యాహుబిహ్మస్యంవిషముచ్యతే | విషమేకాకింహంతిబ్రహ్మస్యంపుత్రపాత్రకమితి ॥ ౫ ॥ సూ ॥ తస్మాద్రాజా
 బ్రాహ్మణస్సంనాదనీతపరమం హ్యంతద్విషంయద్భ్రాహ్మణస్సమితి - సర్వతోధురంపురోహితంవృణుమాన్తస్యగృహ
 నేవతేతసంగ్రామేననివతేతేతిచ ॥ ౬ ॥ గౌతమః ॥ సూ ॥ రక్షణంసర్వధాతానాంనాన్యాయుధందత్వంభిభ్రయాద్భ్రా
 హ్మణాంభోత్రియాననిమిత్తానంశ్చ | బ్రాహ్మణానకరాంశ్చైవ కుర్యాణాంశ్చయోగశ్చవిజయేభయే విశేషేణ
 ర్యాచరధనర్పాన్యంసంగ్రామేసంస్థానమనివృత్తిశ్చనదోహింసాయామాహవేన్యతవ్యవసారధ్యాయధ్యతాం
 జలిప్రక్షాళకేవరాజ్ఞుభోపవిష్ట్యలప్యత్యేరూఢదూతగోబ్రాహ్మణాదిభ్యతితి ॥ టీ ॥ సర్వరక్షణంశాస్త్రావిరుద్ధోప
 డోరాజ్ఞోధమః - అనీతవేదాన్భ్రాహ్మణానగ్నాదిదానేనవిభ్యయేత్ - జీవాధామత్సాహంకతుకమనమధాక
 అబ్రాహ్మణానపిభిభ్రయేత్ - ఉపకుర్యాణానధీయానాకబ్రాహ్మచారిణశ్చవిభ్యయేత్ - యేషాన్తేడతాత్మకరా
 బ్రాహ్మణాదిభ్యస్తాంశ్చయధాపూర్వంభిభ్రయేత్ - యోగఉపాయః - జయేవరాభివషమిదైభయేననివేశేషిణ
 యోగఃకార్యః - యథేతవస్థానమవలాయనంచ - చర్యాచరణంరథహస్తాదికంచఅథాధోధనుబాణాదిహిస్త్రశ్చ
 రేత్ - యథేతరూప్రణాంహింసాయానందోషఃప్రత్యేతివిశిష్టప్రైభిస్సంబధ్యతే - వ్యవహారికవిపారధిర్యావయధశ్చేతిచ

మస్తప్రసవేశః - మాతోవాత్సాహరః - శారస్మిబ్రాహ్మణోస్త్రియవదంతి తెగోబ్రాహ్మణవాదిసః ఏతేభ్యోన్యత్ర
హింసాయానదోషః ఏతేషుతుదోషభిత్వభః - సవప॥ సూ॥నిధ్యధికమోరాజధనసంబ్రాహ్మణస్యాభివాపస్యరా
జాస్యస్యోష్ఠేబ్రాహ్మణవజఃమితి॥ ౭ ॥ వ్యాసః॥ శ్లో॥నవపంవిషమత్యాహుబ్రహ్మస్యంవిషముచ్యతే॥ దేవస్యం
చామియత్సేనసదానాపహోత్యత్యతి॥ ౮ ॥ ఆపస్తంబః॥ సూ॥ యేమక్యద్రాజాయస్యవిషయేగ్రామేరస్యోవాత
స్కరభయంనవిద్యతేప్యత్యానామనవరోధేనక్షేత్రంవిత్తంచదదద్భాస్యజేభ్యోయధాహామనంతాలోకా
జయతిబ్రాహ్మణస్యాన్యపజీగీషమాణోరాజాయోహస్యతేతమాహురాత్మయాహోయజ్ఞోనంతపక్షిణఇత్యేతేనా
న్యేశూరావ్యాఖ్యాతాః ద్రయోజనేయస్యమానాస్త్రసుత్యజోగ్రామేషునగరేషుచేతి॥ టీ॥ బ్రాహ్మణస్యానిహో
రాభిరపహ్యతానిఅపజీగీషమాణోబ్రాహ్మణేభ్యోదానాయతానపజిత్యగృహీతుమన్యస్యోరాజాయశ్చేదోవైహా
న్యతేతమాత్మయాధరయజ్ఞోనంతపక్షిణఇత్యాహుభవమకాక్షాః-ఏతేనబ్రాహ్మణద్రవ్యప్రత్యానయనార్థాయగృహ
నాస్త్రసుత్యజోన్యేశూరావ్యాఖ్యాతాఃఅత్తయాహనంతపక్షిణాయజ్ఞాతతి॥ ౯ ॥ మనుః॥ శ్లో॥మియమాణోహ్య
నిదితనరాజాత్రోత్రియాత్క-రిం॥ నవయుధావసంసీదేహ్యోత్రియోవిషయవన॥ మోహద్రాజాస్యరాష్ట్రంయః
శివయత్యనపేషయాసోచిరద్భ్రాత్యేతరాజ్యాజ్ఞేవితాచనదాంధవత్తి॥ ౧౦ ॥ పరాశరః॥ అవతాహ్యసఫియా
నామత్తభైషవదాద్విజాం॥ తంగ్రామందండుద్రాజాహోరభక్తద్రవోహినః॥ ట్రియోహిప్రజారతుంశ్చంస్త్రుపా
ణిఃపదండవా॥ నిజత్యపరసైన్యానిపితిశివమేణపాలయ॥ పుష్పంపుష్పంవిచిన్యయాన్మృతచ్ఛేదనకారయేత్॥
మాలాకారత్వనా రామేనయధాంగారకారక॥ ద్వావిహాపురుషేలోకమాయమండలభేదినా॥ పరివ్రాహ్మ్యాయక్త
శ్చరణేభాభిమభోహతః॥ యత్రయత్రవతశ్శూరశ్శశుభిఃపరివేష్టితః॥ అత్యయాగ్లభతేలోకాన్యదిక్షిబంధభా
షతే॥ యసుభగ్నేషువైశ్వేషువిద్రవత్సుసమంతతః॥ పరిత్రాతాయదాగచ్ఛేత్సతుక్తకుఫలంలభేత్॥ యస్యచ్ఛేద
సింహం గాత్రంశరముద్గరయష్టిభిః॥ దేవకన్యాప్రతపీరంహరంతిశమయంతి॥ దేవాంగనానహసానిఃశిశూరమాయో
ధనేహతమ్॥ త్వరమాతాంప్రధావంతిమభతామమేతి॥ యంయజ్ఞసంక్షేపప్రసాదవిషాన్యైశ్శివోవా
త్రయవైవయాం॥ షడేనయాంశ్వేవహిత్రప్రవీరాప్రాణాక్షుముధేనపరిచ్యజంతః॥ లలాటదేశేరుధింసరివేద్యద్య
స్యానావేదప్రవిశేచ్ఛవక్త్రమ్॥ తత్సేషుపాదేనకీలాన్యశుల్కంసంగ్రామయజ్ఞైవిధివచ్చద్యప్తమితి॥ ౧౧ ॥ విష్ణుపురా
ణే॥ దుష్టానాంశాననాద్రాజాశిష్టానాంపరిపాలనాత్॥ ప్రాహ్వత్యభీష్ణితాలోకాన్యణఃసంస్థాకరోన్యపత్తితి॥ ఇ
తిశ్శ్రియధమాః॥

—శిష్యవైశ్యవరమాః—

౧॥ తత్రమనుః॥ శ్లో॥ పశూనాంరక్షణంధానమిజ్యాన్యయనమేవచ॥ వణిక్పదంకుసీదంచవైశ్యస్యకృషిమేవచే
షి॥ టీ॥ వణిక్పదంవాణిజ్యాధకంస్థలజలయాత్రాం-కుసీదంచాఘాప్యం - అశ్విన్యదితిత్యవతతే॥ ౨ ॥ హరి
శః॥ శ్లో॥ శోరయంకృషివాణిజ్యేకుర్యాన్వైశ్యోయధావిధి॥ గానంచయంయధాశక్త్యా బాహ్మణానాంవభోజనమ
తి॥ ౩ ॥ పరాశరః॥ లాభకమతథారత్నంగవంచపరిపాలనమ్ కృషికమకచవాణిజ్యంవైశ్యవృత్తిరుదాహృతే॥
౪ ॥ మనుః॥ వైశ్యవృత్త్యతసంస్కారంకృత్యాదారపరిగ్రహమ్॥ వాతాఽయాంనిత్యయక్షిన్యాత్పశూనాంవైవరతు
ణే॥ మణిముక్తాచనాథౌనాంలోహానాంతాంతవస్యదగంధానాంచరసానాంచవిద్యాగఘటలాబిలమ్॥ బీజానాము
ష్టివిద్యన్యాత్తేత్రక్షేజగుణస్యచమానయోగాంశ్చజానీయాశ్చులయోగాంశ్చసర్వశః॥ సారాసారంచభాండానాంజే
శానాంచగుణానుగుమ్॥ లాభాలోభంచవత్సానాంపశూనాంచవిషధకనమ్॥ భూతానాంచభృతింవిద్యాన్యూపాం
శ్యవివిధాన్మృణామ్॥ ద్రవ్యాణాంస్థానయోగంజక్రయంవిక్రయమేవచ॥ ధర్మేణచద్రవ్యవృద్ధావాతీస్థేద్యత్నముద్ర
మమ్॥ దద్యాచ్చసర్వజంతానాంధానమేవయత్నత్యతి॥ ఇతివైశ్యధమాః॥

—అధికాద్రధమాః—

తత్రపరాశరః॥ శ్లో॥ శూద్రస్యజ్యేష్ఠశూమీపరమోధమకక్షుతే॥ అన్యధాకురుతేసింత్తద్యవేత్తస్యవిష్క
లమితి॥ ౧ ॥ ఆ॥ ద్విజశుశూరయజ్ఞేవనాలాభేనవిహా॥ శ్లో॥ అవణంమధుతైలంచదధితక్రంఘ్యశంపయః॥
దుష్పేమాగ్నిద్రజాతీనాంకుర్యాత్సర్వేషువిక్రయమితి॥ ౨ ॥ టీ॥ సవేషులవణాదిషువిక్రయంకుర్యాత్॥ ఆ॥ ఆవద్య
వీవజ్యానామాసవీ॥ శ్లో॥ విక్రేణవైద్యమాంసానిహంభతుంసంచతుణుమ్॥ అగమంగమంగగగగగగగగగగగగగగగగ

జాతః || ౩ || కపిలాక్షిరపానేనబ్రాహ్మణీగమనేనచ | వేదాతురవిచారేణశూద్రశ్చండాలతాంప్రజేత్ || ౪ || వికరమ
 ర్యతేమాద్రాద్విజశుశ్రూషయోష్ణితాః | భవంత్యల్పాయుషస్తేనైరియంయాంత్యసంతయమితి || ౫ || మనుః || శు
 శ్రూమైవతుశూద్రస్యధర్మః | శ్రేయసఃపరః | శుచిరుత్సృజ్యతేశ్రూషుమృతదుమాగనహంకృతః || ౬ || బ్రాహ్మ
 పాత్రయోనిత్యమత్సృష్టాంజాతిమత్సృతి | అశక్తువంస్తుశుశ్రూషాంశూద్రకర్తుండ్యిజన్మనామ్ || ౭ || పున
 రారాత్యయంప్రాప్నోతివేతాగ్రుకకమఃభిః | యోకమఃభిస్సుచరతిశ్రుశ్రూప్యంతేద్విజాతయః || ౮ || తానికా
 కకమాణిశిల్పానివిధానిచ | శూద్రస్యధర్మమకాంతాత్మత్రమాసాధయేదిహ || ౯ || ధనిసంవాప్యపారాధ్య
 శ్శల్లంశూద్రోజిజీవిషేత్ | స్వగౌర్ధకముభయార్థంవా | బ్రాహ్మణానేవధారయేత్ || ౧౦ || జాతబ్రాహ్మణ
 త్యస్యశూద్రస్యతక్యత్యతా | విప్రసేవైవశూద్రస్యవిశిష్టంకమకీర్త్యతే || ౧౧ || యదతోన్యధికురుతేతద్భవత్య
 స్యనిష్ఫలమ్ | నశూద్రేపాతికంకించినచసంసాగరమహాతి || ౧౨ || నాస్యాధికారోధర్మే | నాధర్మాత్ప్రీతిషే
 ధనమ్ | ధర్మేషువస్తుధర్మజ్ఞాన్సతాంపృత్రమస్మితాః || ౧౩ || మంత్రవజఃసమాప్యంతిప్రశంసాంప్రాప్నువంతి
 చ | యథాయథాహినద్యత్రమాశిష్టత్యసమాయకః || ౧౪ || తథాతథేమంచాముంచలోకంప్రాప్నోత్యనిందితమ్ |
 శత్రేనాపిహిశూద్రేణనకార్యోధనసంచయః || ౧౫ || శూద్రోహిధనమాసాద్యబ్రాహ్మణానేవబాధతే | ఉచ్చిష్ట
 మన్నందాతవ్యంజీవానివసనానిచ || ౧౬ || పులాకాశ్చైవధాన్యానాంజీవాశ్చైవపరిచ్ఛదాత్మి || టీ || ఉచ్చి
 ష్టంభోజనపాలతేఘక్తజిష్టం - ఎతద్దానవిషయం || అ || గృహస్థశూద్రవిషయేనపవాహ || శ్లో || గృహస్థాయతుదాతవ్య
 మనుచ్చిష్టందినేదినత్తి || ౧౭ || దేవలః || సూ || నాబ్రాహ్మణాయోచ్చిష్టంప్రయచ్ఛేదితి || ౧౮ || టీ || ఎతదహసవి
 షయం - గృహస్థశూద్రవిషయమిత్యన్యే | తథాచవ్యాఘ్రః || శ్లో || ఉచ్చిష్టమన్నందాతవ్యంశూద్రాయగృహమేధినే | గృ
 హస్థాయతుదాతవ్యమనుచ్చిష్టందినేదినత్తి || దేవలః || సూ || శౌద్రోధర్మోద్విజాతిశుశ్రూషాపావవజఃకశ్రతా
 దిహోపదంకమణంపశుపాలసంభారోద్వహసంపణ్యవ్యవహరశ్చ | త్రకమన్యత్రీతపీఠామృదంగవాదనాశ్చితి || ౧౯ ||
 యజ్ఞవల్క్యః || శ్లో || శూద్రస్యద్విజశుశ్రూషాతయాజీవస్యజిగృవేత్ | శిల్పైర్వావివిదైజ్జీవేద్విజాతిసితమా
 చరత్ || ౨౦ || భార్యారితశ్శుచిభృత్యభితాశ్రాద్ధక్రియారతః | ననుసాగరేణమంత్రేణపంచయజ్ఞాన్నహాపయే
 దితి || ౨౧ || గౌతమః || సూ || శూద్రశ్చతుర్థోవగణఃకజాతిస్తస్యాపిసత్యమక్రొధస్సేవమాచమనాథేపాణిపాదప్ర
 త్యుశనమేవైక్రాద్ధకమఃభృత్యధరణంసేవదారవృత్తిః | పరివర్యాచోత్తరేషాంతేభ్యావృత్తిలిప్సేత జీవాన్యూపా
 నచ్చత్రవాణః | శూర్యావృత్తిష్టాతనంశిల్పవృత్తిశ్చయంచార్యమాత్రయేతభతవ్యస్తేనక్షీణాపితేనదోత్తరత్రైవిద
 ధోన్యనిచయస్యాదనుజ్ఞాత్యన్యనమసాగ్రోమంత్రోపాకయజ్జైస్యయంయజేదిత్యేకత్తి || టీ || ఎకజాతిఃఉపనయ
 నమితరేషాంద్వితీయంజన్మతస్యతన్నాత్తి || ౨౨ || ప్రాక్తనేషుగృహ్యకారకహ || సూ || శూద్రస్యాపినిషేకపు
 గ్ంసువససీమంతోన్నయనజాతకమణామకరణోపనిష్కాగ్రముణాన్నప్రాశనచౌధాన్యమంత్రకాణియథాకాలముప
 దిష్టానితి || వా || ఆచమనస్థానేపాణిపాదప్రత్యుశనమేవధవతిసాన్యజచమనకల్పత్తిత్యే || ౨౩ || మనుప్ర || సకృదంబు
 పానమిదచ్చిత్త్రీశూద్రోపిసత్సకృదితి || ౨౪ || అ || నిత్యస్నానవిషయేపుత్రనాటహ || సూ || సచ్చాద్రఃస్నాయా
 దనచ్ఛాద్రః | పాణిపాదాప్రత్యుశయచ్ఛాద్ధిధర్మకమామవాస్యాదావామ | శ్రాద్ధంమంత్రవజఃకశ్రవ్యం - స్వగౌ
 రవృత్తిరేవాన్యధవతినాశ్రేయంతరేషాప్రాప్తిరితి - కూచంఅస్యాదిజీవాన్యూపానదాదీని పరిచరతే
 దాసాయదేయాయమసాపూర్వమాత్రతఃకమాణ్య కరోత్క్షీణస్సమధోపితేనాసా భతవ్యస్తేనచశూద్రేణా
 త్రరోవృత్తిక్షీణాభతవ్యస్తదభఃఉత్తరహోవణ్యాలస్యశూద్రస్యశ్చైవస్యాత్ - అన్యవైశ్యదేవాదిమతదేవ
 తాపదంతతుర్థంతంమనసాధ్యత్వానమోనమత్తిత్యవంయాహేమంత్రమజ్ఞాతోధర్మజ్ఞైరితి || ౨౫ || అచర
 ఆహ || శ్లో || దేవతాభ్యశిత్సకృత్సమహాయోగిభ్యసించ | నమస్సృధాయైస్యాహయేనిత్యమేవనమోనమత్తి || టీ || అ
 యంమంత్రోనమసాగ్రరత్యైనవిషయః - సపిత్యైర్నిమకమణుభవతితి || ఫకస్సుగణకేషుగార్హ్యోఽఘపాకయజ్ఞశ
 ఙ్గిఃపసిద్ధః || ౨౬ || యథాహంప్రంబః || సూ || శౌకికానాంపాకయజ్ఞశబ్దత్తి || టీ || త్రైపాకయజ్ఞైస్స్వ
 యంశూద్రోపియజేతేత్యథః || ౨౭ || సేవిత || సూ || అశూద్రాణామదుష్టకమణాముపాయసంవేదాధ్యయనమ
 గ్నాగ్ధేయంఫలవంతిచకమాణిశుశ్రూషా శూద్రస్యేతరేషాంపదానాం పూర్వస్త్విన్యూర్వస్త్విన్యూర్వేనశ్రేయ
 సంధాయత్తి || ౨౮ || మనుః || శ్లో || యేనాంగేనావరోవణోబ్రాహ్మణస్యాపరాధ్మయాత్ | తదంగంతస్య

శస్త్రహస్తాంతస్తమారసుశాసనమ్ | ససూద్రాయమతిందద్యామ్నోచ్ఛిష్టసహవిష్కృతమ్ | సహస్యోపదిశేద్ధమః
 సహస్యవ్రతమాదిశేత్ || యస్తస్యధమఃసూచష్టేయోద్యైవాదిశతివ్రతమ్ | సోనంవ్రతనామతమస్తేనైవసహ
 చ్యుతితి || ౨౯ || వా || ఉచ్ఛిష్టపక్షితశేషం - హవిష్కృతంపురోదాశాది. ససూద్రాయమతిందద్యాత్ - సహ
 స్యోపదిశేద్ధమఃమిత్యాదినీషధశ్శూద్రానపయోగివైదికాగ్నిశాలాత్రాదిధమఃజ్ఞానవిషయః - శ్రావయేచ్చతురో
 ణాఃకృత్యాబ్రాహ్మణమగ్రతఃఇతివసపురాణాదివ్రతవలన్యబ్రాహ్మణముఖేనసూద్రస్యోపదివౌతత్వాత్ - కిం
 స్త్రుత్యుక్తేసూద్రాణామప్యపదేశితపీఠాభావోవాచ్యః - అన్యథాసూద్రశ్శతురోవణః ఏకజాతిస్త్రస్యా
 సత్యమక్రోధశ్చైవమాచమనాథేపాణిపాదపక్షాశసమేవైత - శ్రాద్ధకమఃధృత్యభరణంస్వదారవృజ్ఞిఃపరిచరా
 చోతరేమామిత్యాదిగౌతమాదిధర్మోక్తానాంస్త్రుత్యక్తాశాచామత్రాధాదీనాంవోపదేశభావేతద్విషయతాద్య
 ధర్మాణామననుష్ఠానా తద్యవనానామననుష్ఠానలక్షణమేవ || ౩౦ || గౌతమః || సూ || సూద్రోద్విజాతినభినంధ
 యాభిహత్యవవాగ్ధండపారుష్యాభ్యామంగంమోహ్యయే సోప హన్యాదార్యస్త్ర్యభిగమనేలింగోధారస్త్వహరణ
 చగోష్ఠాచేద్వధోధికోధహస్యవేదముప శృణ్వతస్త్రుప్రజతుభ్యాం శ్రోతప్రతిపూరణముదాహరణేజిహ్వచ్ఛేదోధా
 ణేకరీరచ్ఛేదఅననశయనవాప్తినిమగ్నప్రేమన్ద్రుత్యుతి || టీ || వాచాపరుషయాభినంధాయ నిధాత్యుదం
 పారుష్యేణచాభిహత్యదండేనపరుషంతాడయిత్యాన్తితశ్శూద్రోయేనాంగసారాఘ్నయా తదంగంమోహ్యవియో
 జనీయః - వాచాభాత్యనేజిహ్వచ్ఛేద్యా - భుజాదినా తాడనేహస్యోచ్ఛేద్యః - ఆర్యాస్త్రైవణికాఃతేమాంస్త్రైయ సూ
 ద్రోయద్యభిగచ్ఛేత్తదాతస్యలింగోధారణంతతఃవ్యం - సర్వస్వహరణం - ససూద్రస్త్రానాంగోపారపీతాయదిభవః
 తదావధిఃప్రమాపణమధికీందంః - అధహేతివాక్యాలంకారే - అన్యసూద్రస్యవేదముపశ్యంతః ఉపస్యత్యబుధిపూ
 ర్యంగృహ్ణంతఃశ్రోతేజతునాత్రపుణాచద్రవీశ్రతేనప్రతిపూరయితవ్యే - ఉదాహరణేవదాతురోచ్చారణేతస్యజిహ్వ
 ఛేద్యా - హృదయేనావధారణేవరశ్యాదినాశరీరంచ్ఛేద్యం - సూద్రశ్చేదాసనాదిషు ద్విజాతిభిస్సామ్యం శ్రేష్ఠత్వేన
 తస్యద్వావంతతోసేదండ్యః || ౩౧ || అ|| దండశ్చైవస్తంబేనదశితః || సూ|| వాచివధిశయామనసేసమీ
 భవతోదండస్తాడనమితి || ౩౨ || అ|| వృత్త్యధంశూద్రంసేవమానస్యబ్రాహ్మణస్యనిష్కృతిమానోపస్తంబః || శ్లో|| య
 షెకరాత్రేణకరోతిపాపంకృష్టంవణంబ్రాహ్మణస్సేవమానః | చతుర్థకాలఉదకాభ్యుపాయాత్రిభిర్వష్టేనదప
 హంతిపాపమితి || ౩౩ || పరాశరః || శ్లో || సూద్రాన్తంశూద్రసంపర్కంశూద్రేణవసహసనమ్ | శూద్రాద్రా
 నాగమశ్చపిజ్వలంతమపితాయేదితి || ౩౪ || నారదః || శూద్రాణాంమానీకంకార్యంవపనన్యాయవర్జితమ్ |
 వైశ్యవచ్చౌచకల్పశ్చద్విజోచ్ఛిష్టంపుభోజనమితి || ౪౦ || ఇతిసూద్రధర్మాః.

తే—తా|| సకలమైనవారికి దానకమఃముఖ్యమనితే తిరియోపనిషత్తునందు బ్రతిపాదించు బడియున్నందున
 నెల్లవారునుదమతమ శక్తికొలదియందుజెప్పబడియుండుప్రకారము దేశకాలపాత్రంబుల నెటింగి దానముచేయవల
 యుననియు- బ్రాహ్మణులకుషట్క-మఃనిరతప్రములక్షణముకావున నందులో నొకటిదియైన సత్యేతిగ్రహమనిందిత
 ముకాకపోయినను- ముఖ్యత్యుత్తులగు యాజనాధ్యాపన ప్రతిగ్రహశిలోచ్ఛాయాచితషట్క-మఃములలో శ్రేష్ఠములై
 న శిలోచ్ఛాయుల నాశ్రయించివిడిచిన మిగులశ్రేయస్కరంబనియు గ్రహించిన బ్రత్యవాయములేదనియు దేశకా
 లస్యరూపభేదములంబట్టి విశేషదోషకరములగు కురుక్షేత్రాదిపుణ్యదేశములయందును - ఉపరాగాదిపుణ్యకాలముల
 యందునుంబ్రతిగ్రహించుకుండుటముఖ్యమనియు-ప్రతిగ్రహించుచోగృక్ష్ణజీనాదిదానములనెల్లడుంబ్రతిగ్రహించుకూ
 డదనియు- ఆపత్కాలమందసత్యేతిగ్రహమచేసేయైనంబోష్యవగఁసంరక్షణచేయుటయావశ్యకమనియు. యాజనా
 ధ్యాపనప్రతిగ్రహములవల్లబోష్యవగఁ సంరక్షణజరుగనియపుడునిర్భయముగాక స్త్రుతిచోదితంబులైన త్కత్రియవై
 శ్యవృత్తులనంగీకరింపవచ్చుననియు. కలియుగమునందుయాజనాదివృత్తులచేతసత్యకమఃలునడుప శక్యమగుదశతలం
 చివరమకారుణికులగుపరాశరమహామునులుబ్రాహ్మణులుకృషికమఃజేసినంబాధకముకాదనియభ్యుక్తుజ్ఞయిచ్చిరికావు
 నబ్రాహ్మణుండుషట్క-మఃనిరతంబైనవమహామృజ్జములంజేయుమ గృషికమఃచేతందృప్తుడైయుండవచ్చునుగాని
 త్యాసత్తునందునుదినోసేవారూపమైనశ్వవృత్తివలంబించిపవలదనియుశ్శ్రీతియలకుయజనాధ్యయనదానములునుబ్రజా
 పరిపాలనమును న్యాయాజీతకరగ్రణమునుముఖ్యధర్మములనియు-వైశ్యులకు త్కత్రియలవలె యజనాధ్యయన దాన
 ములును కుసేదకృషి వాణిజ్య పశుపాలనాదులునుముఖ్యధర్మములనియుశూద్రులకుద్విజకుశూప్రమముఖ్యధర్మముగా

న-వారు బ్రాహ్మణత్వమునైత్యులకు శుశ్రూష చేయుచువారివల్లబుట్టినవయస్సువస్త్రములచే నీవించుచువివాహము
 వరకుదాసవృత్తిచేసుండుటముఖ్యమనియు - వివాహసంతరమందు ద్విజశుశ్రూషవల్లభగ్యమగుయస్సువస్త్రములచే
 నటుంబపోవదొడులుజరుగనియపుడు లభణ మగు శ్రేల దధి తక్ర ఘృతాదివిక్రయములవల్లనువివిధశిల్పకార్యములవ
 ల్లనుకుటుంబభరణముచేయుచుద్విజాలకుపితమాచరించుచు- వివాహసంపీకపుంసువన సేమంతోన్నయనజాతకమనా
 మకరణోపనిష్యునిచాన్తపాశచౌశములుమంత్రవజ్రాణమైన నమోంకింబులుగాదుధాకాలములయందునడపించి
 నొనుచు-వేదవాక్యములనుచూచుచువివేకసాధ్యునినుండినశ్రేయోవంతులగుదురనియు-ద్విజ శుశ్రూష లేక వేదబ్రా
 హ్మణునిం న కపిలాగోక్షీరపానము బ్రాహ్మణీకమనము వేదాక్షరవిచారము మొదలగు వికర్మములుచేసిన నల్పాయువు
 త్రవండాలత్వమునొందినరకమందుబడుదురనియుంజెప్పబడియున్నదనుట.

— శ్చ అథ బ్రాహ్మణానాం శ్రేష్ఠ్యం. —

తత్రాపస్తంబః॥ సూ॥ చ తస్యోరవర్ణాబ్రాహ్మణత్వమైత్యేశ్వరూద్రాస్తేషాం పూర్వః పూర్వోజన్మతశ్చే
 యానితి ॥ ౧ ॥ మనుః॥ శ్లో॥ ఉత్తమాంగో ఘృతాజ్ఞైస్త్యాచ్చబ్రహ్మణైః ప్రధారణాత్ సర్వస్యైవాస్య సగంధ్యధ
 మతో బ్రాహ్మణః ప్రభుః॥ తంహిస్వయంభూసాస్యైత్తప్తప్త్యాదితోఽపృజత్॥ హవ్యకవ్యాదివాహ్యాయనర్వ
 స్యాస్యవగుప్తయే॥ యస్యాస్యేనసదాశ్చంతపవాన్యనిత్రివికాశః॥ కన్యానిచైవపితరః కింభూతమధికంతతః ॥ ఉ
 త్పత్తిరేవవిప్రస్యమూర్ధికధర్మః స్య శాశ్వతీ॥ సహధర్మాధర్మముత్పన్నే బ్రహ్మభూయాయకల్పతే ॥ బ్రాహ్మణో
 యజమానో వై పృథివ్యామధిజాయతే॥ ఉత్తరస్సర్వభూతానాం బ్రహ్మణోకస్య గుప్తయే॥ సర్వస్యం బ్రాహ్మణస్యేదం
 యత్కించైదజగతీకతమేత్రైష్టియాభిజనేనేదం సర్వం వై బ్రాహ్మణోహతి॥ స్వమేవ బ్రాహ్మణోభుక్త్రైస్యవస్త్రైస్యవస్త్రై
 దదాతి॥ అన్యశంస్యైచ్చబ్రహ్మణ్యభుంజతేహితరేజనాశ్చితి ॥ వా ॥ ఇతివైత్యైస్తేయాదిమపతనదండప్రాయశ్చి
 త్తోపదేశాత్ ॥ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ ౨ ॥ శ్లో॥ తప్తప్తప్తస్యజచ్చిహ్మబ్రాహ్మణాన్వేదగుప్తయే॥ తృప్త్యధికంపి
 త్యదేవానాంధర్మసంరక్షణాయతేతి ॥ ౩ ॥ శాతాతపః॥ జన్మనైవమహాభాగో బ్రాహ్మణోనామజాయతే॥ మా
 తాపాసర్వదూతానాంవరణశ్రేష్ఠః పితామహః॥ నాస్త్యేషాంపూజనియోగ్యత్రిమూలకేషుకశ్చన॥ వేదవిద్యావిశే
 షేషేషాజయంతఃపరస్పరమ్॥ అన్యోన్యగురవోవిప్రాఅన్యోన్యాతిథయస్తస్మతః॥ అన్యోన్యమవశుర్యాణాస్తారయం
 తితరంతి॥ యోహియాం దేవతామిష్టామారాధయతుమహతే॥ సర్వోపాయప్రయత్నేనసంతోషయతునద్విజాః॥
 దేవతాదవ్యభూతేషుకృచితాచితృత్రిష్టితా॥ బ్రాహ్మణోదేవతాస్సర్వాస్తస్మాత్సంపూజయేత్సదేతి ॥ ౪ ॥ శ్రు
 తిరపి॥ బ్రాహ్మణోవై సర్వాదేవతాశ్చితి॥ యావత్త్యైదేవతాస్తస్సర్వావేదవిదిబ్రాహ్మణేవసంతీతి॥ ౫ ॥ మనుః॥
 శ్లో॥ భూతానాంప్రాణినశ్శేష్ఠాః॥ ప్రాణినాంబుద్ధిజీవినః॥ బుద్ధిమత్సునరాశ్శేష్ఠానరేషు బ్రాహ్మణాస్తస్మతః॥ బ్రా
 హ్మణేషువవిద్యాంసోవిద్యత్సుకృతబుద్ధయః॥ కృతబుద్ధిమకతాకరఃకర్తృమబ్రహ్మవేదినః॥ టి ॥ విద్యాంసోవే
 దవిదః - కృతబుద్ధయఃపరిచితవేదాధాంకతాకరశ్చేదితకర్మకృతః॥ బ్రహ్మవేదినఃపరమాత్మవేదినః - కర్తృమ
 బ్రహ్మవేదినఃఇతివదతాబ్రహ్మవిద్ధిరపికర్మకర్తవ్యమిహనూచితంధవతి॥ ఇతిబ్రాహ్మణశ్రేష్ఠ్యం.

తే—తా॥ బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠ్యమునకుఁబ్రమాణములుసృష్ట్యాదియందుఁబరమేశ్వరునివలన బ్రాహ్మణత్వమైత్యేశ్వ
 రూద్రులనినాలుగు వర్ణములుగాఁబ్రజలుసృష్టింపఁబడియుండు ప్రతిలోమముగ నొకరికంటె నొకరుజన్మమువలననే
 శ్రేష్ఠులు- ఈశ్వరునియొత్తమాంగమునబుట్టుటవల్లనుజ్యేష్ఠుడగుటవల్లను- వేదమునుధరించుచుండుటవల్లను- సమస్త
 మునకుబ్రాహ్మణుడుప్రభువాయెనీ- దేవతలపితృదేవతలు బ్రాహ్మణముఖమచేపవ్యకవ్యమాలను భుజించుచున్నవార
 గాననితరులకంటె బ్రాహ్మణుండధికుడు ధర్మముయొక్క శాశ్వతమైనదేహమే బ్రాహ్మణ జన్మము గనుకనే- ధ
 మార్థమార్థమే పరిపాలనార్థ మవతరించిమోక్షమునకుసమభూడగుచున్నాడు మరియు సమస్తభూతములకుపరయ
 క్తముగాఁబ్రహ్మణీశమనగావేదమునుసంరక్షించుటకుకత్తుడై బ్రాహ్మణుఁడయజనపరుడై భూమియందుంటున్నాడు అ
 భిజనముచేతను శ్రేష్ఠ్యముచేత బ్రాహ్మణుండందరికింబూజ్యుడుగానున్నట్టికేసహృదండుగానేర్పడియున్నాడతొల్ల
 బ్రహ్మ తపస్సుచేసేవేదములను రక్షించుకొరకైన చితృదేవతలంద్విప్తినందించుట కొరకును ధర్మములం గాపాడు
 టకొరకును బ్రాహ్మణులనుసృజించెం గావున బ్రాంహ్మణుడుజన్మముచేతనే శ్రేష్ఠః యుగా నేర్పడి సకలభూతములకుశక్తి
 వంటివాడునుసకలవర్ణములకుశ్రేష్ఠుండుగాను - తలఁడెవంటివాడుగాను గురువుగానేర్పడెను గనుక నితనికన్నబూ

జ్యోతిషవేదాంతములను. వేదవిద్యవేదముగలవారుగాననీయబ్రాహ్మణులందఱులం బూజనీయుచుగృతకృత్య
 లై యొకరికొకరుగరువులుగాను నొకరికొకరతిథులుగానేర్పడిపరస్పరోపకారంబులు సేయుచుదాము దరించుచునెరు
 లదరింపం జేయుచు మెలంగుచున్నవారు కాబట్టియిట్టిమహిమలుగలప్రత్యక్ష దేవతలగునీ బ్రాహ్మణులం బూజాదులచేద్య
 ప్తి నొందించినవారు తాముయేయే దేవతలనారాధించి కృతార్థులు కావలెననితలంపుగొందురోయదేవతలందరి బ్రా
 హ్మణురూపముతో తనివినొందుచున్నారనిగాననేవిధంబున నైన బ్రాహ్మణులనుసంతోష పెట్టుటయేసర్వదేవతాపూజనంబు
 దేవతలూకానాకపుష్పదు దివ్యభూతములయందావహించి యుండురు బ్రాహ్మణునియందాదేవతలు సర్వదావాసముజే
 యుచుండురు. కాబట్టి నకలదేవతాస్వరూపులైనవిచ్చిలనుజైవబుద్ధితోనందరుబూజించివారియనుగ్రహమువడసికృతా
 ర్థులుగావలయుననియారణశాఖాంతగతస్వార్థయబ్రాహ్మణమందుఁజెప్పబడియున్ననియుభూతములలో బ్రా
 హ్మణుల శ్రేష్ఠములు ప్రాణులలో జేతనములు శ్రేష్ఠములందునరులు శ్రేష్ఠులు వారిలో బ్రాహ్మణులువారిలో విద్వాంసులు
 వారిలో వేదాధ్యక్షులు- వారిలో కర్మానుష్ఠాతలు-వారిలో బ్రహ్మచేత్రుల శ్రేష్ఠులనిమన్నావస్తంబశాతాతపయాజ్ఞవ
 ల్క్యాదులుకానించినట్లు.

—* అధానులోమజాతివివేకః *—

౧॥ తత్రమనుః॥ శ్లో॥ సర్వవర్ణేశమతుల్యసుపత్నీవ్యక్షతయోనిమ| అనులోమ్యేనసంఘాతాజాత్యాజ్ఞేయా
 స్సవితే| త్రైవ్యనంతరణాతానుద్విజెరుత్వాదితాకసుతాత్| సదృశానేవతానాహుమాత్మదేవవిగ్రహితాని॥
 ౨॥ దేవతః॥ తేషాంసవణజాత్యేష్టాస్తేభ్యోన్యగనులోమజా॥ అంతరాధాబివార్యణాఃపథితాఃప్రతిలోమజా॥
 ౩॥ మనుః॥ అవరానూత్తమాజ్ఞాతాశ్చనులోమాశ్చిత్స్యతాఃస్వపాయాంవిప్రతోజాతస్సవణోబ్రాహ్మణో
 భవేత్॥ ఆయుర్వేదాధ్యక్షదేవతస్వదాకే॥ గజాశ్చవరోహణంతస్యసవణస్యవిధీయతే॥ అస్యామనే
 నచార్యేణజాతోనక్షత్రజీవకః॥ విప్రస్యత్రిమవర్ణేశమన్యపతెర్వణయోన్వయో॥ వైశ్యస్యసవణవికస్పికదేవ
 పతదాస్త్యుతాశ్చిత్॥ ౪॥ యాజ్ఞవల్క్యః॥ విప్రాన్యథావసక్తిహిక్షత్రియాంవిశత్ప్రియమ్॥ అంబ
 ప్తశ్చూద్యాన్విహిదోజాతఃపారశవోపివా॥ వైశ్యాశ్చూద్యోస్తురాజన్యాన్వాహిభ్యోగ్రాసుతౌస్తౌ॥ వైశ్యాశ్చకర
 గశ్చూద్యాన్విహిదోస్తేవవిధిస్త్యుతాశ్చిత్॥ వా॥ ఏషసవణమూర్ధావసక్తిదానింజ్ఞానిధిఃవిన్నానూథానుస్తృతః
 యస్తు॥ ౫॥ సూ॥ బ్రాహ్మణేనక్షత్రియాంయముత్పాదితఃక్షత్రియవీరవతి - క్షత్రియేనవైశ్యయాంవైశ్య
 పవ - వైశ్యేనశూద్రాయాంశూద్రవివేకఃస్వరణం॥ తత్క్షత్రియాదిజాతీప్రావృణం - నతుసవణాదిసం
 జ్ఞానకరణాథం॥ అతశ్చమూర్ధావసక్తిదానింక్షత్రియాదెరుక్తైరేవదండాజీనాపవిత్రాదిభిరుపననాదికార్యమి
 తివిజ్ఞానేశ్వరః॥ ౬॥ మనురపి॥ శ్లో॥ బ్రాహ్మణాదైశ్యకన్యాయామంబస్తేనామజాయతే॥ నిపాదశ్చూద్రకన్యాయాం
 యంయఃపారశవవవా॥ క్షత్రియాదైశ్యకన్యాయాంమాహిష్ట్యంబపృథ్వీసా॥ ఆయుర్వేదమధాష్టాంగంపతే
 దేవస్వస్యత్రయే॥ అస్యామనేనచార్యేణజాతశ్చేంద్రకండీచ్యతే॥ అశ్వానాంవిక్రయస్తేషాంశూప్రావృణైరన్యతు॥ వై
 శ్యకశ్చూద్రకన్యాయామగ్రోనామజాయతే॥ మేవావిక్రయశ్చస్యవృత్తికంబశవిక్రయః॥ అంతఃపురాజీవారయే
 స్సృపాణామాజ్ఞాయానదాచార్యేణకటకారస్యైత్రుటవిక్రయకర్మవాత్॥ క్షత్రియాచూద్రకన్యాయాంక్రూ
 రాచారవివరవాత్॥ క్షతశూద్రవపుర్రంతురుగ్రోనామప్రజాయతే॥ బ్రాహ్మణాదైశ్యకన్యాయాంమాహోనామ
 జాయతే॥ మంత్రాషభక్రియాంకుర్యాన్విత్తంశాలక్యకర్మచ॥ చార్యేణకటకారస్యూమాధ్వణంనాపితవసః॥ నా
 భ్యున్వణంపసంపృత్తిఃకుంభాన్ధాంకరణమృదా॥ బ్రాహ్మణాచూద్రకన్యాయాంజాతఃపారశవస్తథా॥ భద్రకా
 శ్యవణంతతస్యస్త్రంవాద్యంవప్యత్రయే॥ అస్యాంవైవోరసంగత్యానిపాదోజాయతేనతః॥ జీవద్దంభేనగానేనమృ
 గాణాంసాంసయాపివా॥ క్షత్రియాచూద్రకన్యాయాంజాతోదౌష్ఠంతక్షతృతే॥ వనాకసాంసంగ్రహణంతున్యానాం
 గ్రహణంతథా॥ ఖడ్గాధిశత్రుకరణండాష్టధత్యతవచ్యతే॥ అస్యామనేనచార్యేణశూలికోజాయతేనరః॥ నిత్యంశూలభ
 రేతైవరాజ్ఞాదండాంస్తుదండయేత్॥ మాహిష్ట్యైత్రురణాయాంతురథకారస్తుజాయతే॥ అభపర్యాయనామాని
 తత్రాశీర్షీవవర్ణకః॥ లోహకారకర్మకారోవిద్యతేయజనంతథా॥ ఉపవీతంవిధానేనకుర్యాదాధానమప్యసా॥ వా
 స్తుశాస్త్రోపధీయానప్రాసాదప్రతిహతికమ్॥ యజ్ఞపాత్రంబిజాతీనాంహైమాన్యాభరణానిచ॥ కృమ్యుషసంరణం
 లేఖ్యంకర్మాణ్యసౌధితానీచేత్॥ ౭॥ శంఖః॥ సూ॥ రథకారస్తస్యేజ్యాధానోపనయనసంస్కారశ్చక్రియా

పరిపూర్ణమౌ త్రవాస్తువిద్యావ్యయనవృత్తితాచేతి|| ఇత్యనులోమజాతివివేకః. ... *
 తె—తా|| సృష్ట్యాదియందు బ్రాహ్మణక్షత్రియవైశ్యశూద్రులనినాలుగువర్ణములుగా బ్రజలుసృష్టింపబడియిం
 దులలోన జాతీయాలనఁగా బ్రాహ్మణాదులు దమతమవర్ణములలోఁబడుకాశ్రమముగా వివాహములు చేసుకొని సంతా
 నములనువృద్ధి నొందించుచువారాయ వర్ణాఘటలుగా నేర్పడివచ్చుచున్నారు. మరియు బూర్వకాలమందు బ్రాహ్మణుడు,
 బ్రాహ్మణక్షత్రియవైశ్యశూద్రప్రేలనువివాహముచేసికొనుటకాశ్రమముగానవారినంతానములనఁగా బ్రాహ్మణునివ
 లనక్షత్రియవైశ్యశూద్రప్రేలయందుఁగ్రమముగ బుట్టింపబడినవారు ధావావసీక్తాంబఘ్నిమాదపారశశ్రులనుసంబ్ధులు
 గలవారైరి అందుమూర్ధావావసీక్తాంబఘ్ని సవణుఁడు త్రమ క్షత్రియండునంబడునాతనికి నాయు యేదా ధర్మవేద ధను
 త్వేవాద్యయనంబులుగ జాత్యావ్యారోహణంబులనియతంబులు. ఈశ్రమియం దెవనిచేజోర్యముగ బుట్టింపబడినవాడున
 క్షత్రజీవకుడనంబడును. విభ్రానివలనవైశ్యశ్రమియందుబుట్టిన యంబఘ్నినిపాదుఁడనియునామాంతరముగలదు. ఇతని
 కిమంత్రేషధక్రియలుకాలక్రమకముయనియతములు ఈశ్రమియందువీనిచేజోర్యముగఁబుట్టింపబడినవాడుకలకారుడనం
 బడును వీనికివృత్తివాధూర్వాధ్వవచనము-న్యస్కంభకరణమును బ్రాహ్మణునివలనశూద్రకన్యయందు జనించినవాడు
 పారశశ్రుడనంబడును. వీనికిభద్రకాధ్యాయకవచనమువృత్తివాద్యములునియతవృత్తులు. ఈకన్యయందీవిభ్రానిచేజో
 ర్యముగ బుట్టింపబడినవాడుపాదుఁడనంబడును. ఇతడుదంభగానముచేతను మృగహంసచేతను జీవింపవలయు. క్షత్రి
 యునివలనవైశ్యకన్యయందుబుట్టినవాడుచూహిష్యుడనంబడు వీనికినంబఘ్నిఁడనినామాంతరముగలదు. వీడుతనవృత్తి
 కొరకునస్తాంగముతోనాయుచేదముంజనువలయు. ఈక్షత్రియునివలనవీనివైశ్యశ్రమియందు జారత్వముచేబుట్టినవా
 డుకౌండికుడనంబడువీనికి నశ్వవిక్రియము శుశూక్రిషయునువృత్తులు-క్షత్రియునికి శూద్రకన్యయందుబుట్టినవాడు ఊ
 గ్రుడనంబడును వీనికి దౌష్ఠంతుడని నామాంతరముగలదు. వీడుశూక్రాచారతత్పురుషగానఁబడుట మొదలయినవాని
 సంగ్రహణము. మత్స్యగ్రహణము ఖట్వాచిత్రకరణమువృత్తులుగాగలవాఁడైయుండవచ్చును నీతం దెచార్యముగాబు
 ట్టింపబడినప్పుడుశూలికుడనుపేరుగలవాఁడై రాజాజ్ఞానొందినండ్లులనుదండించుటయేవృత్తిగాగలవాఁడై యుండవల
 యు వైశ్యునివలనశూద్రకన్యయందుజనించినవాడుగ్రకుడనంబడును వీనికిమేమావివిక్రియము కంబళ విక్రియము నా
 జాంతిః పురరణమునువృత్తులు. వీనిచార్యముగ బుట్టింపబడియండిన కలకారుడనంబడువీనికాపలగ్ధము దానివి
 క్రియించుటయేవృత్తులు. క్షత్రియునివలనగ్రమముగవైశ్యకన్యయందుబుట్టినచూహిష్యునివలన, వైశ్యునివల్లఁగ్రమము
 గశూద్రప్రమియందుబుట్టినకరణియనుశ్రమియందుఁగ్రమముగజనించినవాడు రథకారుడనంబడును. వీనికి తఱుడు శిల్పి
 వధాకి లోహకారుడు కమఃకారుడనిసర్వయనాములుమఱియు వీనికి సుషనయనాదులు నాధానపర్వంతము య
 జనముంగలదు. వాస్తవశాస్త్రీశ్రయనము ప్రాసాద ప్రతిహాదినిమాణముద్విజాలకు యజ్ఞపాత్రలు భూషణములుకృ
 ష్యుపస్కరణములు చేసియిచ్చుటయు. కరణీకముచేయుటయునువృత్తులు. ఈచేష్టంబడినమూర్ధావావసీక్తాదులు గ్రమ
 ముగవివాహాదినస్కారసంస్కృతులుగాన ననులోములనియుపేరు బ్రతిలోములనఁపెశ్రేష్టులఁయుం జెప్పబడుదుర
 నుట.

—*అభిధండుగోళకాచిజాతిః*—

త్రమనుశీ|| శ్లో|| బ్రాహ్మణ్యంసభవాయాంతుజారతన్యకుండకః | విధవాయాంగోళకన్యకైతాశ్రాద్ధబ
 హిష్యుతా || ౧ || స్థవాయాంక్షత్రియాజ్ఞాతశ్చైర్వ్యాధ్యోజకత్స్వతః|నాభిషేకఃపట్టధరోరాజకెరంజనుత్సృ
 జాః || ౩ || వైశ్యాయాంవైశ్యభక్సౌర్యావ్యధికారశ్చసాయతే|ముక్తానాంవేధనంశంభవలనరంజనంతథా|| ౪||
 అస్త్రైవమణికారస్సృత్రీకమాణిమృత్తయే | శూద్రాయాంశూద్రతశ్చైర్వ్యాజ్ఞాతోమూలవతోభవేత్ || అశ్వానాంశ్చ
 ణదానేనవతాయేదేవనిత్యశిఇతి||౫||ఇతికుండగోళకాచిజాతినిరూపణమ్.

తె—తా|| పెనిమిటియందుగా జారపురుషునివలన బ్రాహ్మణస్త్రీయందుఁబుట్టినపబడినవాడుకుండుడనంబడును-స
 నిమిటిమృతిబొందినతదవంబుట్టినవాడు గోళకుండనంబడునువీరువురును శ్రాద్ధబహిష్యుతులు-స్థవశ్రమియందున్నవలన
 లన జారత్వముచే పుట్టింపబడినవాడుభూజడనంబడును-వీడుపట్టాభిషేకమునకునుబ్రజాపరిపాలనాదులకు సహకాం
 డుగాడు. వైశ్యశ్రమియందు వైశ్యునివలనజారత్వముచేబుట్టినపబడినవాడుమణికారుడనంబడునువీనికిముక్తావేధనముశం
 భవలనము- శంభరంజనము నీమూడుకమఃలువృత్తులు. శూద్రశ్రమియందు శూద్రునిచే జారత్వమువలన బుట్టినపబడిన
 వాడుమూలవతోడనంబడునునిత్యము గుట్టుములకు గనవుతెచ్చి యిచ్చుచుండుటవీనికి వృత్తియనియుం జెప్పబడినదనుట.

—* అభిప్రతిలోమజాతినిరూపణమ్. *

౧॥ తత్రయాజ్ఞ్యవల్లభ్యః॥ శ్లో॥ బ్రాహ్మణ్యాంశ్చత్రీయాయాశ్చాత్యోవైశ్యవైశ్యవహకస్తథా । శూద్రాజ్ఞాతస్సు
చందాశస్సర్వసమకలహిష్యుతః॥ త్రివియామాగధంవైశ్యమృద్రాతేక్షతారమేవచ॥ శూద్రాదాదాపోగవంవైశ్య
జనయామానవైశ్యతమితి ॥ ౧ ॥ మనుః॥ త్రివియాద్విప్రకన్యాయాంసూతోభవజాతితః॥ ప్రతిలోమేషుచశ్రేష్ఠో
విష్ణోరభ్యుచకనంతతః॥ ధర్మావబోధనంతస్ససారభ్యంకటవిక్రయః॥ నిత్యంద్విజవదాచారఇతిసూతస్యవృత్తయః॥ సృ
పాయాంవైశ్యతోజాతః కథితోమాగధశ్చసః॥ నృపప్రశంసనంకుర్యాత్తంక్రంపీతాంచవాదయేత్ ॥ అస్యామనేన
చౌర్వేణపులిందోగామవృత్తః॥ హింసయాదుష్టసత్వానామరణ్యేవతథేదేదయమ్ ॥ తైలపిఠ్యాకలవణవిక్రయేజ్ఞైవవ
తతయేత్ ॥ అభోజ్యాన్నస్వయంశూద్రైరస్సృశోపీభవత్పుత ॥ గ్రామాదివ్యపరాష్టేషుప్రవిశకదంషమహాతి॥
వైశ్యన్యాగధవైదేహారాజ విప్రాంగనానుతా॥ శూద్రాదాయోగవంశేస్తావందాశశ్చధమోన్యణామ్॥ వైశ్యరా
జన్యవిప్రానుజాయంతేవణసంకరాః॥ యథైవశూద్రాద్భ్రాహ్మణ్యంబాహ్యజంతుఃప్రసూయతే॥ తథాచాహ్యుత
రింబాహ్యుచ్చాతుర్వ్యంకంప్రసూయతే॥ ఆయోగవశ్యతత్రాచందాశశ్చధమోన్యణామ్॥ ప్రాతిలోమ్యేనజాయంతే
శూద్రాదపతదాస్త్రయః॥ వైశ్యన్యాగధవైదేహాక్షత్రీయాశ్చౌచవేవత ॥ ప్రతపమేవజాయంతేవరేత్యపతదా
స్త్రయః॥ జాతోనిషాదాహ్మబ్రాహ్మణాంత్యాభవతిపులకాః॥ ఉగ్రాశ్చజాతేక్షత్రాయాంశ్వపాకఇతీకీర్త్యతే॥
చందాశశ్చపచానాంతుబహిగ్రామాత్పూర్తితయః॥ చైత్యద్రుమశ్చశాసేషుతైలేమాపవనేషుచ ॥ వసేయురేతే
విజ్ఞాతావాతకయాచన్యకమకభిః॥ వాసాంసిమృతశేలానిన్నధాండేషుభోజనమ్ ॥ కాష్ఠాయనస్వలంకారంపరి
వజ్యాచనిత్యశః॥ నత్రైస్సమయమ్యుచ్చేత్తురుషోధమహాచరక ॥ వణాశపేతమవిజ్ఞాతంసంరంభలుషమోనిజమ్॥ అ
ర్యహషమవానార్థంకమకభిస్సైవ్యధిభవయేత్ ॥ అనార్యతానిధురతాకూరతానిషిక్రియాశ్చతాపురుషవ్యం
జయంతేపాలోకైకలుషయోనిజమ్ ॥ పితుర్వాభజతేకలంసూతుర్వ్యధయమేవవానకధంచనదుర్వ్యనిప్రకృశంసాం
విముంచతి ॥ స్వస్వజాతేహియత్రముకధితంలేనవతయేత్ ॥ అన్యధావతమాసేహిసత్కంపతజాతితత్త్వః॥
౩ ॥ యాజ్ఞ్యవల్లభ్యః॥ అనత్సంరప్తమవిజ్ఞేయాఃప్రతిలోమానులోమజాతితి॥ టీ॥ అసంతఃప్రతిలోమజాతీసంతశ్చా
నులోమజాజ్ఞాతవ్యాఇత్యర్థః॥ వా॥ అనులోమప్రతిలోమజాతీనామసంతత్సేనవత్ప్రమశకకత్వాదత్రనవిభిజతే॥ ఇతిప్రతి
లోమజాతిః.

తే—తా॥ ఉత్తమక్షేత్రమునందుహీనబీజముచేతబుట్టినజాతిప్రతిలోమజాతి॥ బ్రాహ్మణస్త్రీయందుఉత్త్రీయని
వలనబుట్టినవాడుసూతుడనంబడును- వీడుప్రతిలోమలలోశ్రేష్ఠుడుగానవిడివిడ్డుపూజనము- ధర్మావబోధనము-
సారక్రముశుద్ధిజనివంటియాచారముంగలదు-వైశ్యవలనబ్రాహ్మణస్త్రీకిబుట్టినవాడువైదేహకుడును-శూద్రునివ
లనబుట్టినవాడు సర్వధర్మకలహిష్యుగుడయిన చందాశుడుననరిబడుదురు- త్రివియస్త్రీయందు వైశ్యవల్లజనించిన
వాడుమాగధుడు-వీనికిరాజులనుబొగడుదుండుటయుపీతావాదమునువృత్తులు- దీనియందేవినిచేతజౌర్యముచేబుట్టినవా
డు పులిందువనబడును-వీనికిసర్వణ్యమునందు దుష్టదంతుహింసనము - తైలపిఠ్యాకలవణ విక్రయమునుజీవీలు - వీడు
శూద్రులకునుపిషాఠ్యుడుగాన నపరాధ్యాకాలమందుగ్రామములోకివచ్చినట్టెనచంద్యుడగును- రాజన్యబ్రాహ్మ
ణస్త్రీలయందు వైశ్యునివలన బుట్టినవారు వరుసగ మాగధ వైదేహులనంబడుదురు- వైశ్యరాజన్య బ్రాహ్మణస్త్రీ
లయందుశూద్రునిచేజనింపబడినవారలు - ఆయోగపుడు- త్తా - చందాశుడుఅనబడుదురు - వీరువణసంకరులు-
శూద్రునివలనబ్రాహ్మణస్త్రీయందేష్టుబాహ్యజంతువయిన చందాశుడుపుట్టినపబడినవాయుశ్లేబాహ్యుడైనచందాశు
నిచేతబాహ్యతరమైనచాతుర్వ్యకముబుట్టినపబడినది-ఈ యాయోగవాదులప్రతిలోమముగా శూద్రునివల్లబుట్టి ప
బడినవారుగాననవతదులనం బడుదురు - వైశ్యునివలనబుట్టిన మాగధవైదేహకులు త్రివియనివలనబుట్టినసూతుడును
కీలొకవిధయైనయపతదులు- నిషాదునివలన శూద్రీయందు జనించినవాడుపులకనుడు - ఉగ్రునివలన త్తత్రీయందు
బుట్టినవాడుశ్వపాకుడు- చందాశుశ్వపకులకుబహిగ్రామాదులయందునివాసము-లేఖ్యవహనము- జీవనము శ్రేతవ
స్త్రుమశ్శుక్లకొనుటయు- భిన్నధాండమునందుభోజనముచేయుటయు ఇనవనగలుగరించుటయునుసాచారము అనులో
మప్రతిలోమజాతులపారముగుటవలనజెప్పనలవిగాకవిడువంబడియెననుట.

—అధానలోమప్రతిలోమజాతానామత్సృష్టత్సనికృష్టత్సప్రాప్తిః—

తత్రయాజ్ఞవల్క్యుః ॥ ౧౧ ॥ జాతుత్సవోఽయగేజ్ఞేయస్స ప్రమేపంచమేపివా | వ్యత్యయేకమాణాంసామ్యం
 ప్రార్థవచ్చాధరోత్తరమితి ॥ ౧౧ ॥ టీ||జాతయోమూర్ధావసితాద్భ్యాం తానామత్సవోఽ బ్రాహ్మణత్వాదిజాతిప్రా
 ప్తియుగజన్మనిసప్రమేపంచమేపివత్తాత్ వశ్యేవాబోధ్యవ్యః వ్యవస్థితశ్చాయంవికల్ప-వ్యవస్థితాచ-బ్రాహ్మణేన
 సూద్రాయాముత్పాదితానిమాది- సాబ్రాహ్మణేనోధాదుహితరంకాంచజన్మయతి- సాపిబ్రాహ్మణేనోధా అన్యమిత్య
 నేనప్రకారే-షష్ఠీన ప్రపంచబ్రాహ్మణంజన్మయతి - బ్రాహ్మణేనవైశ్యాయాముత్పాదితా అంబష్ఠీసాప్యేతేన ప్రకారేణ
 పంచమీవప్రపంచబ్రాహ్మణంజన్మయతి- మూర్ధావసితాద్భ్యాంనేనప్రకారేణచతుర్థీవంచమంబ్రాహ్మణంజన్మయతి ॥ ఏవమ
 గ్రాక్షత్రియోధామాహిష్యోజన్మయధాక్రమంపశ్యంపంచమంచ త్రియంజన్మయతి - తథాకరణీవైశ్యోధా పంచమంచై
 శ్యంజన్మయతి ఏవంబ్రాహ్మణాదీనాంక్షత్రియాదిహీనవృత్తాక్షత్రియాదిహీనజాతిభిఃవతీత్యానవ్యత్యయేకమాణామి
 తికమాణాంవ్యత్యయేవ్యత్యధానాంకమాణాంవివర్త్యాసేనతి - యద్వాపద్యమోయేపితాంవృత్తింపరిత్యజితేనా
 నప్రమేపప్రేపంచమేవాజన్మనిసామ్యంయన్యహీనస్య కమాణాజీవితత్సమానజాతిత్వం భవతి-తద్ధధా - బ్రాహ్మణ
 శ్చూద్రవృత్త్యాజీవత్ తామపరిత్యజన్మనిపుత్రమత్పాదయతిసోపితయైవవృత్త్యాజీవన్సత్రాంతరమిత్యంపరంపరయా
 నప్రమేపన్మనిసూద్రమేవజన్మయతి ఏవంచైశ్యవృత్త్యాజీవత్ వష్టేవైశ్యంక్షత్రియవృత్త్యాజీవత్ పంచమేక్షత్రియమితజన్
 ముత్యత్యధః-ఏవంప్రతిలోమజాతపిత్యాహ పూర్వవచ్చాధరోత్తరం-అధరేవోత్తరేచాధరోత్తరం యథామూర్ధా
 వసితాయాంక్షత్రియవైశ్యశూద్రైరుత్పాదితాః అంబహాయాం వైశ్యశూద్రాభ్యాంనిమాద్భ్యాం శూద్రేణోత్పాది
 తాః అధరేప్రతిలోమజాః- తథామూర్ధావసితాంబష్ఠానిమాదిశుబ్రాహ్మణోత్పాదితాః మాహిష్యోగ్రయోబ్రా
 హ్మణేనక్షత్రియేణోత్పాదితాఃకరణ్యంబ్రాహ్మణేనక్షత్రియేణవైశ్యేనోత్పాదితాఃక్షత్తరే-అనులోమజాః- ఏవమ
 ధరోత్తరంపూర్వవచనత్పాదిబోధ్యవ్యత్యధః ॥ ౧ ॥ మనుః ॥ ౧౧ ॥ ద్విజాతయన్యవర్ణాంజన్మయంత్యవ్రతాన్సు
 తాత్ ॥ తాత్సావిత్రిపరిభృష్టావ్రాత్యానిత్యభినిధిశేదితి ॥ ౩ ॥ బోధాయనోపి ॥ ౧౧ ॥ త్రిమవర్ణేషుసాధ్య
 శ్యాంవ్రతాజన్మయేక్షయాత్ ॥ తాత్సావిత్రిపరిభృష్టావ్రాత్యానాహమణానిపిణిశ్చితి ॥ ౪ ॥ ఇతిజాతివివేకః.

తే-తా|| మూర్ధావసితాదిజాతులకుత్సవమనఃగ్రాబ్రాహ్మణత్వాదిజాతిప్రాప్తి యైవవజన్మమందుగాని
 యరవజన్మమందుగాని యేడవజన్మమందుగాని కల్లనని యీవికల్పమువ్యవస్థితమైనది వ్యవస్థితత్వమనగా బ్రాహ్మణు
 నిచేతసూద్రత్వీయందుత్పాదింపబడినిమాదియనని బ్రాహ్మణునివివాహముచేసుకొనియొకకొమాతెనుజనింపజే
 యనదియు బ్రాహ్మణునేవివాహముచేసుకొనితానొకకొమాతెనుకీప్రకారమేచేయుచుండిన నారవదానియందుబు
 ట్టినవాడు బ్రాహ్మణుడగును బ్రాహ్మణునిచేతవైశ్యత్వీయందుత్పాదింపబడినఅంబష్ఠీయననదియట్లొనచియైవవజన్మ
 మునందు బ్రాహ్మణునిజనింపజేయుచున్నది మూర్ధావసిత క్రియ నిచే ప్రకారముగరవది౫వజన్మమందు బ్రాహ్మణునిజ
 నింపజేయుచున్నది. ఇత్రైతంగుననుగ్రామాహివ్యలుక్షత్రియనిచే వివాహితులై క్రమముగడవ౫వజన్మమందుక్షత్రియు
 నిజనింపజేయుచున్నారు అట్లేకరణీవైశ్యునివివాహముచేసుకొని౫వజన్మమందువైశ్యునిజనింపజేయుచున్నది-ఈతరున
 నే బ్రాహ్మణాద్యత్సృష్టవంశజాతావత్సృష్టమందుక్షత్రియాదిహీనవృత్తివలంబించియాయావస్తుదోలగినిమ్మటదా
 నివచలకయాహీనవృత్తివేయవలంబించియుండిన౫వజన్మమందుగానిడవజన్మమందుగాని౭వజన్మమందుగానియేహీనక
 మఁచేతజీవించుచువచ్చిరోయాజాతినమానత్వము గలుగుచున్నదిఅట్లైనఁగాబ్రాహ్మణుడు శూద్రవృత్తిచేతజీవనము
 చేయుచుదాన్నివిడువక యేపుత్రునిజనింపజేయవాడునావృత్తిచేతనేమరియొకపుత్రునియిట్లేపరంపరాపుట్టింపుచువ
 చ్చిన౭వజన్మమందు జనించువాడుశూద్రుడయగుచున్నాడుయిట్లే శ్యవృత్తిచేతజీవించుచు వచ్చినడవజన్మమందుచే
 శ్యుడగుచున్నాడు త్రియవృత్తిచేతజీవించుచువచ్చిన ౫ వజన్మమందు త్రియుడగుచున్నాడు-విష్యంబునమూర్ధా
 వసితయందు త్రియ వైశ్యశూద్రులచే నుత్పాదింప బడినవారును అంబష్ఠీయందు వైశ్య శూద్రుల చేతను నిమాది
 యందుశూద్రునిచేతను బుట్టెంపబడినవారుప్రతిలోములు అట్లేమూర్ధావసితాంబష్ఠీ నిమాదులయందు బ్రాహ్మణుని
 చేబుట్టెంపబడినవారును మాహిష్యోగ్రయోబ్రాహ్మణునివల్లనుక్షత్రియనివల్లనుబుట్టెంపబడినవారును.కరణీయం
 దు బ్రాహ్మణునిచేతను త్రియని చేతను వైశ్యునిచేతను బుట్టెంప బడినవారు అనులోములు వీరిలోనుముందుజెప్పబ
 డియున్నట్లేప్రతిలోములుఅనన్తలు గానుఅనులోములునన్తలు గానుచెలిసికొనవలయు- కమఁభిష్టులైన బ్రహ్మక్షత్రియ

వైద్యులుసవణలయందుబుట్టింపబడినపుత్తులనుప్రాప్త్యులుగానువిత్రీపభిప్రాయులుగానునిజేశింపవలసినదనుట.

—* అభిగర్భాధానాదయశ్చత్వారింశత్సంస్కారాః. *

౧॥ తత్రమనుః శ్లో ॥ వైదితైఃకర్మభిప్రత్యైస్త్రివిషికాద్యైర్విజపస్తనామ్ | కార్యశ్యగీరసంస్కారంపావనా
ప్రత్యేషేపాదేతి॥ టీ॥ నిషేకోగర్భాధానం॥ ౨॥ యాజ్ఞవల్క్యః॥ బ్రహ్మక్షత్రియవిట్పూద్రావణాఃప్రాప్త్యాద్యస్త్ర
యోద్విజాః|నిషేకాదిశ్శశానాంతాస్తేషాంవైమంత్రతఃక్రియాః॥ చిత్రకర్మయథానేతైరంశైరున్మిత్రతేనైః|బ్రా
హ్మణ్యమపితవ్యత్వస్త్రిత్యంస్కారైవిధిర్నిర్వహ్యతేతి॥ ౩॥ మనుః॥ గర్భాధానమైవాభివృద్ధిమోక్షం
బంధవై॥ బ్రహ్మకంగాభివృద్ధిమోక్షానామపమృత్యుతత్త్వతి॥ టీ॥ బీజంశుశ్చోణితంతర్దోషజనితంవైజికం - అశుచిగ
ర్భానానానజనితంగాభివృద్ధిం॥ ౪॥ తథావయాజ్ఞవల్క్యః॥ శ్లో॥ ఎవమేనశ్శయంత్యావబిజగర్భానముచ్చవమిత్తి
౫॥ సంస్కారాశ్చతేనాతమేనదర్శితాః॥ సూ॥ గర్భాధానపుంసవసేమంతోన్నయనజాతకర్మనామకరణాన్న
ప్రాగేనచాలోపనయనవత్ప్రాప్తివేదనతానిస్నానంసహధర్మచారిణీసంయోగంపంచానాయజ్ఞానామసప్తానంక
వపిశ్చమనుష్యహతబ్రహ్మణామేతేషాంచాప్తకాపార్వణశ్శిర్షాధంశావశ్యాగ్రహయణీవైత్యాగ్నిశ్శయజీతిసప్తపా
కయజ్ఞసంస్థాఅగ్న్యభేదముగ్నిపూజాక్రందశకపూర్ణమాసావాగ్రయణంకాతుర్మాత్యాగ్నిసూక్తసూక్తబంధుస్సా
త్రామణీనిప్రహవిర్యజ్ఞసంస్థాలగ్నిప్రేమోత్పత్తిప్రేమక్షయోద్భవజీవాజీయోతిరాగ్రోహాగ్నియ్యతిసప్తపాక
ప్రాణ్యైతేవత్వారింశత్సంస్కారాలభావోవాత్సగుణాదయానర్వహాతేషు యోగేనసమాయాశౌచమనాయ
మంగళసంకార్యుక్తమస్మహేతి॥ టీ॥ వేదవ్రతానిస్సాజాపత్యాగ్నిని - స్నానంసమావరణం - సహధర్మచారి
ణీసంయోగోవివాహః - పంచానాండవయజ్ఞాదీనామహరహరస్థానం - సంచైత్యుభక్త్యభిష్ఠంస్కారాః - ఏత
షాంవదత్యుమాతానామద్వకాదీనామనుస్థానమిత్యర్థః - అష్టకాయం పూర్వంవ్యాభ్యాసాః - మనునాత్రివిధ్యు
మణాభ్యాంకర్మాభ్యుక్తం॥ శ్లో॥ చతుర్థేకమాసికతవ్యంశోనీషష్ఠ్రియణంగృహదితి - తదిహనాప్రతంబత్వారింశ
త్సహజాదేవతావంతవదనంస్కారాః - తేనాన్యైశ్చత్రోతానిస్తాతానిచకర్మాణానసంస్కారైర్వ్యంభకావంతి
౬॥ దయాదీనాలక్షణమహబృహస్పతిః॥ శ్లో॥ పరేనాబంధువగేవామిత్రేదేష్టవీవాసహా| ఆపదోరక్షణంయ
క్షుపాదయాపరీక్షిం॥ తా॥ బాహ్యేభాభ్యంతరేవైవదుఃఖిభిత్వాదితేవరైః | సప్రకుప్యతిహంతసాక్షమాపరీక్షిత
తా|యోగ్యమమృతంకామంవాలభితేమోక్షమేవవాన్ద్యియ్యైత్యంసహప్రాప్తిస్సానసమాయాన్నతామైతి॥ అభ
త్యుభివహిశ్శసంసగత్యాన్యవిధిత్వైః | గర్భమేవచవ్యవస్థానంతావమేతత్ప్రకీర్తితమ॥ యదారంభేనవేద్యా
నిత్యమప్యంతమాత్మనఃతద్యజ్జేష్ఠధర్మమపిసోనాయానః|ప్రకీర్తితః | ప్రశస్తాచరణంకర్తవ్యమప్రశస్తవచరణమ్ | ఏ
తద్వియంగరంప్రోక్తమృషిభిస్తత్వదశభిఃప్రోకావపిహిచాతవ్యముచితేనాంతరాత్మనా॥ అహస్యహిమత్యు
కార్యణ్యంహిగతస్త్యుతమ్ | యథోచ్చైవైవ్యుసంతోషకతఃప్రసాన్యజితైర్ధవైః | పరార్థకంనాభిలాషేతనా
స్పృహంపరీక్షితమ్॥ ౭॥ అయన్యవత్వారింశత్సంస్కారాఅష్టావాత్సగుణాశ్చసప్తపూజాన్యాయజ్ఞమాప్నోతి
గ్యాహంత్యం॥ శ్లో॥ సంస్కారైస్సంస్కృతంప్రాత్యైయత్తరేవిసంస్కృతం| నిత్యవప్తసజ్జేర్గుణైబ్రాహ్మణా
బ్రాహ్మణాశ్చేమః|బ్రాహ్మంపదమవాప్నోతియస్తాన్నద్యవతేపునరితి॥ వా॥ గర్భాధానాచయంప్రాప్త్యేవంస్కారా
ఉత్తరేత్యుక్తకాయః॥ ౮॥ తథావహరితః॥ సూ॥ ద్వివిధవివసంస్కారోభవతిద్రాహ్మ్యైవశ్శగర్భాధానా
నిసమావతాంతోబ్రాహ్మ్యః - పాకయజ్ఞపావిర్భజసామ్యశ్చేష్టవైవై| బ్రాహ్మీణసంస్కారేణ సంస్కృతేముషీ
ణాంసమావతానాయజ్ఞంగచ్ఛతి - వైవేవోత్తరేణసంస్కృతోదేవానాంసమావతానలోకతానాయజ్ఞంగచ్ఛ
తితి॥ ౯॥ అ॥ ఎవచ్ఛాన్యగుణవిహీనసంస్కారాభిప్రాప్యేణ - అతవివశతమః॥ సూ॥ యస్యైతేవత్వారింశ
త్సంస్కారావచాప్తావాత్సగుణానసప్రహ్మణాస్సాయజ్ఞంసాలోక్యంచగచ్ఛతితి॥ వా॥ అతశ్చయస్యైతేవత్వారిం
శత్సంస్కారాఅష్టావాత్సగుణాశ్చప్రత్యేవేదగ్రహాన్యాయజ్ఞసాప్రేటగుణంఫలమీమంతవ్యం - అత్రిచగర్భా
ధానాదయజ్ఞేనచనాంతావివసంస్కారాన్నప్రేషాంద్విజాతీనాంజీయతాః నపునస్నానాదయః - తథాప్రేయ
మిచ్ఛేత్సగుణంతమావిశేద్యవివేతరథా బ్రహ్మచర్యాదేవప్రవజేదిత్యాగిభిర్వరోధఃస్యాత్॥ ఇతిచత్వారింశత్సం
స్కారాః.

కృత్వత్రంబుత్త్యంజనయేత్సుతమితి || టీ || స్వస్థ ఇంద్రచంద్రబలేనతిమఖామూలేవిహాయ - యోమాంకృతా
సకృద్దచ్చకలతీన్యంబుత్తయ క్తంపుత్రంజనయేత్త్యధః || ౧౬ || బృహస్పతిః || శ్లో || త్రియోశ్చుక్తికేత్రిసా
త్సమాన్యంసోధికేభవేత్ | తస్మాద్బుక్తివివృద్ధ్యభేదంవృద్ధంస్త్రిగ్ధం చభవేత్ || లఘూవోరాంత్రియంకుర్వా
వంసంజనయేత్సుతమ్ || టీ || వృద్ధ్యంపివృద్ధవచనద్రవ్యం || ౧౭ || మనుః || శ్లో || పుమాన్ పుంసోధికేత్రిభవవ
ధికేత్రియః | సమేతపుమాన్ పుంత్రియోవాక్తికేత్వచవిపర్యయఇతి || టీ || అపుమాన్పుంసః - పుంత్రియ
వా-యమథోయదితదావీజవిభాగః || ౧౮ || తదాహయమః || యదిసంయోగకాలేతుపురుషోరాగమోహితః | ద్విధ
సముత్పన్నశేషబుక్తియమకంతత్రణాయతఇతి || టీ || క్షిణేనిస్సారేత్వేచవిపర్యయః || ౧౯ || గభాగ్రహణంసాయనీయే
శ్లో || పక్ష్యమీంపంచదశీంచమధీంచతురదశీమపుభయత్రహిత్యా | శేషాశ్చభాస్సుగ్ధిప్రయోనిషేకేవార
శ్శకాంకార్యసేతేంద్రజానామ్ | విష్ణుప్రశేవరమిత్రసమీరపాష్టమాలోస్తరావయభానిషేకకార్యే | పూజ్యాని
వ్యవసుశీతకరాశ్విచిత్రాదిత్యాశ్చవృద్ధమఫలావిఫలాస్సుగ్ధరన్యాఇతి || టీ || విష్ణుశ్రవణం - ప్రజేతోరోహిణీరః
హ-ప్ర-మితంతలనారాధా - సమీరస్సాస్తి - పాష్టోరేవతి - వరుణశ్చతభివక్ - వసుధనిసా-శీతః గోమృశితరా-
దిత్యః పునర్యసా || శ్లో || వృషభమిధునకర్క-సింహకన్యాతులఫలచాపరుషాశ్చభాభవంతి | యదితభులకా
ణోనుకూలానిధనవిభుద్ధికరాషేకకార్యఇతి || టీ || నిధనవష్టమష్టానం || ౨౦ || ఋతుయాగవద్యోగమనక్రమమాహ
చేవలః || శ్లో || యాగవద్యేతుతిథానాదిప్రాదిక్రమశోప్రజేత్ | రక్షణార్థమపుత్రాంవృగహణక్రమశోపివేతి
టి || తీర్థమృతుః || ౨౧ || ఋతుస్సాతామనసుగమనేప్రత్యవాయమాహ పరాశరః || శ్లో || ఋతుస్సాతాంత
యోభార్యాంసన్నిధౌమోవగచ్ఛతి | ఘోరాయాంభూణహత్యాయాంయుజ్యతేనాత్రనశయేతి || ౨౨ || బో
ధాయనః || శ్లో || ఋతుస్సాతాంతుయోభార్యాంసన్నిధౌమోవగచ్ఛతి | పితరస్త్యతస్మాసంశస్త్రినేత్రసీతేతఇతి
వా || సన్నిధిగ్రహణాదనస్నేహావశక్తావనవోవః || ౨౩ || తథాచేవలః || శ్లో || స్వయందారాన్పుతుస్సాతాన్వస్త
శ్చేక్ష్వోవగచ్ఛతి | భూణహత్యామహాస్తృతిగభాంప్రాప్తివివాశ్యసః || త్రిణివహాణ్యుతుమతీంద్రాభార్యాం
వోవగచ్ఛతి | సతుల్యంభూణహత్యాయాదోషమృచ్ఛత్యనంతయః || ఋతానోపైతియోభార్యామన్యతాయశ్చగచ్ఛ
తి | తుల్యమాహుస్తయోపాపమయోనాయశ్చసించతీతి || వా || అన్యతుగమనచిత్తేత్రియాలసిచ్చాయాంవేది
వ్యః | అన్యధాయథాకామిభవేద్వాపీతివచనవిరోధస్సాత్ || ౨౪ || శధాచగౌతమః || సూ || ఋతాపుషేయత్స
న్నతవాప్రతిషిద్ధజఃమితి || ౨౫ || ఆపస్తంబః || భోక్తావధమావిప్రతేషిధాభోగానితి || ౨౬ || శూరియతే
చత్త్రరక్షణమ్ || అప్రమత్తారక్షతతంతుమేహేహేవ తైత్తిరేపరవీజానివాపురితి || ౨౭ || మహాభారతే || శ్లో ||
అగ్నిహూత్రఫలావేదాదశ్శకుప్తఫలంధనమ్ | రతిపుత్రఫలాదారాశీలవృక్షఫలంశుశీలమితి || ౨౮ || వ్యాసః || అన్య
తావృతుకాలేవాదివారాతౌతథాపివాప్రాప్తితప్తత్రియంగచ్ఛేత్ప్రియశ్చిత్తీయతేనచేతి || ౩౦ || వా || ఋతుకాలా
భిక్తమేదోహాసవాదమాహసవః || శ్లో || వ్యాధితోబంధనస్తోవాప్రవాసేష్యధవర్జయ | ఋతుకాలేతునారిణాంభూ
ణహత్యాప్రముచ్యతఇతి || వా || భూణహత్యాత్రిశబ్దప్రతీయాంతః || ౩౧ || బోధాయనః || శ్లో || యప్రపాణి
గృహీతాయాఆస్యోగచ్ఛతిమైథునమ్ | తస్యోహాఃస్ఫుతిర్నాస్త్యేవమాహప్రజాపతిరితి || ౩౨ || వ్యాసః || పర
వారాన్నగచ్ఛేత్తుమనసాపికథంచన | పరదారతిఃపుంసాముభయతౌపిభీధిదా | ఇతిమత్సోన్యదాశేషఋతుమత్సు
బుధోద్రక్షేతి || వా || అజాతపుత్రస్త్రీవాయమృతుగమననియమః || ౩౩ || తథాకూర్మపురాణే || ఋతుకా
లాభిగామిస్సార్వాన్యవత్సత్రోభిజాయతఇతి || ౩౪ || వసిష్ఠోపి || ఋణమస్త్రిగ్ధసన్నయత్యమృతత్వంచగచ్ఛతి | పితా
పుత్రస్త్యజాతస్త్యవశ్యేచ్ఛేజ్జీవతోమఖమితి || ౩౫ || శ్రు || జాయమానోవైవాహ్నికత్రిభిర్ఋణవాణాయతైబ
హ్నివద్యోఃపిఃభోగ్యయజ్ఞేనచేవభ్యఃప్రజయూపిత్వభ్యుపివవలన్యగోయపుతీయజ్వాబ్రహ్మచారివాసేప్రజయాహి
మనుష్యపూణః || శ్లో || సంతానరహితోజంతురహిలోకేపరత్రచనపూజ్యతేవృధావస్తూకీలంతస్యవిసత్కృతి | అ
సంతాపుత్రిణోలోకాః - నాపుత్రస్యవలోకోస్తే - ప్రజామనుప్రజాయసే - తమతేమత్వాగమృతమిత్యాదిశుభ్రస్త్వత
యవీకనాపిపుత్రణికరతాథాః || ౩౬ || తథాచమనుః || శ్లో || నైవతుపుత్రేణపుత్రిభవమియానవః | పితౄణామ
స్యైవైవృతసంస్తాత్సర్వమహాతీతి || వా || దశాస్యాంపుత్రానాశేషా-ఎష్టవ్యాబహవేపుత్రాయశ్చ్యోగీగయాం
ప్రజేదిత్యావ్యాప్త్యచేకపుత్రప్రశంసాపరాః | ఎవంచబహుపుత్రేచ్ఛాయాం సత్యాంజాతపుత్రస్య ఋతుగమనాతిక

ప్రకూలశ్రవణపునర్వసూమ్యగళిరప్రధాతివ్యఃపుమాంసభితి || ౮ || జాయాకణ్యః || ద్విగీయేవాశ్చ తీయే వాః
 సిపుంసువనంభవేత్ | వ్యక్తైర్భేదవాకార్యంసిమంతేనసహధచేతి || ౯ || ధమోద్వ్యోతే || తృతీయేపుంసు
 కృత్వాపప్తేవాసప్రమేపివా | సీమంతోన్నయనకార్యంనకుర్యాత్పుంసువంయది || పుంసుపంప్రాగ్వినిర్వృత్యతత
 మంతమస్మయేదితి || వా || ఆధానసంసూరముఖేనసర్వేషాంఘాణామయం సంసూరభితిప్రథమకభావపద
 సువనమిత్యేకే - పుమాంసంజనయతిత్యాపస్తంబవచనంఘాణకభేకతవ్యతాపరమితి - పుత్రేపునాప్రతిగభా
 తవ్యమిత్యన్యైభితిపుంసువనమ్.

...
 * అథసీమంతోన్నయనమ్. *
 ...

౧ || తత్రవైజావాహః || సూ|| అథసీమంతోన్నయనమాసిచతుర్థేపంచమేషమేవేతి || ౧ || యజ్ఞవల్క్యే
 షష్ఠేష్టమేవాసిమంతోమాస్యేతేజాతకర్మఃచేతి || ౨ || ఎతేజాతేజాతకర్మః తృథాః || ౩ || లోకాక్షిః || తృతీయేగభ
 మాసీసీమంతోన్నయనంకారయేదితి || ౪ || కాలాదశేపి || సీమంతోన్నయనంతుర్వేమాసిషష్ఠేష్టమేపిచేతి :
 శంఖః || సూ|| గభాన్వదనేసీమంతోన్నయనంయవద్యాప్రసవభితి || వా || ఎతమ్ కృకాలస్యకేనచిన్నిమిత్రనప్రతిః
 కేసతిద్రష్టవ్యం || ౬ || తదాహకాశ్యపః || షష్ఠేవాసప్రమేమాసిసీమంతోన్నయనంభవేత్ | అష్టమేనవమేమాపియ
 వద్యాప్రసవోభవేదితి || వా || ఎతచ్చస్త్రీసంసూరత్వాత్సకృదేవకార్యంనప్రతిగభాః || ౭ || తథాహవ
 బి || సూ|| సీమంతోన్నయనంప్రథమేకభేదభ్యుత్థేమాసితి || ౮ || సాంఖ్యాయనగృహ్యేపి || సూ|| సప్తమేమాసిద్ర
 మేగభేసీమంతోన్నయనమితి || ౯ || హరితః || స్తో || సకృత్సంస్కృతసంసూరరాస్మీమంతేనద్యిష్యన్తీయః | య
 యంగభాంప్రసూయం తెనసవస్సంస్కృతోభవేదితి || ౧౦ || దెవలిః || సకృత్సంస్కృతానారీనర్వగభేః
 సంస్కృతేతి || వా || కెచిత్సీమంతోన్నయనంగభాసంసూరభితిప్రతిగభామావతాయంతి || ౧౧ || తథాహ
 ఙ్ఘః || స్తో || సీమంతోన్నయనంకర్మఃతత్రస్త్రీసంసూరణవృతే | కెచిద్భావస్యసంసూరార్థభేగభేప్రయంబ
 భితి || వా || ఏతేషాంచపక్షాణాంస్వస్యగృహ్యసూసారేభ్యవస్థాద్రష్టవ్యా || ౧౨ || అకృతసీమంతాయాప్రస
 వత్ప్రతతతా || స్తో || స్త్రీయదాచ్యతసీమంతాప్రసూయతకధంచసగృహీతపుత్రావిధివత్సంసూరసంసూరమహా
 తి || ౧౩ || గాగ్యః || యదిసీమంతతఃపూర్వంప్రసూయతకధంచసతదానీంపేటికగభాంస్తావ్యసంసూరమహా
 చరేత్ || మృతాదశాంతరగతోభాతాస్త్రీయద్యసంస్కృతా | దెవరోవాగురుర్వాసినపిండోవాసమాచరేది
 తిసీమంతోన్నయనమ్.

...
 * అథజాతకర్మ. *
 ...

౧ || తత్రవిష్ణుః || స్తో || జాతకర్మఃతతఃకుర్వాత్పుత్రేజాతేయధోదితమితి || టి || స్వగృహ్యభిశేషఃతత
 స్నానాదనంతరం || ౨ || తథాచనంవతః || జాతేపుత్రేపితుఃస్నానంసచేలంతువిధీయతేభితి || ౩ || జాబాబి
 కుర్యాన్వైమిత్తికంస్నానంరీతాద్భిఃకార్యమేవచేతి || ౪ || వసీష్ఠః || పుత్రజన్మనియజ్ఞేచతథాసంక్రమణేరవేఃరా
 హూర్చదశేనేస్నానంప్రతస్తనాస్యధాసీతి || టి || యజ్ఞేఅవభృథస్నానం || ౫ || వ్యాసః || స్తో || రాత్రా
 స్నానంసకర్మీతదానంప్రేవవిశేషతః | వైమిత్తికంతుకుర్మీతస్నానందానంచరాత్రిమ || గ్రహణోద్వాహనంక్రాంతి
 యాత్రాతిప్రసవేషుచ | దానంవైమిత్తికంజ్ఞేయంరాత్రావసినదభ్యుతి | పుత్రజన్మేయరాత్రాయాంకర్వర్యాంద్రమ
 తుయమితి || ౬ || రాత్రిస్నానేవిశేషమాహసాంఖ్యాయనిః || దివాయదాహృత్యంతోయంకృత్వాస్వర్ణయంతమ
 తత్ | రాత్రిస్నానేతుసంసూత్రేస్నాయాదనలసన్నిధావితి || వాణ్మృతీవధాన్వసోజాతకర్మవిధీయతే | మంత
 వత్సాన్త్రీశంవాస్యహిరణ్యమధునస్పిషామితి || ౭ || వైజావాహః || జన్మనోనంతరంకార్యంజాతకర్మయథావిధిప్రే
 వాదతతకాలంచేదతితేనాతకభవేత్ || యావన్నచ్చిద్భృతేనాళంతావన్నాప్తౌచిసూతకమ్ | ఛిన్నేనారతతఃప
 శ్చాన్మృతకంతువిధీయతభితి || ౮ || వ్యాసః || అచ్చిన్ననాభ్యాంకతఃవ్యంత్రాధంవేపుత్రజన్మని | ఆశాఘోపరమే
 కార్యమథనాయతాత్మభిదితి || వా || ఎతద్భ్రాన్త్యాభావేవేదితవ్యం | త్రాధమేతదామద్రవ్యేణహిమ్నూవాకార్యం || ౯ ||
 యదాహప్రచేతాః || స్తో || స్త్రీశూద్రస్యసవశ్చైవజాతకర్మఃతేవాప్యభి | అమత్రాధంతథాకుర్యాద్విధినాపూర్వకేనత్వి
 తి || టి || స్వపశుఃస్వయంపదం || జాతశ్చాధ్వేపశ్వాన్నవిషేధాదశేతః || ఆచిపురానే || జాతత్రాధేనదద్యాత్ప్ర
 శ్వాన్నంబ్రాహ్మణేవపి | యస్మాచ్చాంబ్రాదయథాచ్యుద్ధిప్తేషాంభవతినాన్యధేతి || ౧౦ || బోధాయనః || అన్నాభావే

అజాభావే ప్రవాసే పుత్రజన్మని హమరాధం సం గ్రహే చకుర్యాచ్ఛుద్రస్య దైవహీతి || ౧౨ || వృద్ధయాజ్ఞుచల్యః ||
 తమారజన్మదివసేవిప్రైః కార్యైః ప్రతిగ్రహః || పీఠాగ్నిభూగవాశ్వాజనాశ్చయ్యాసనామి || తత్ర సర్వలక్షణా
 హ్యంకృతాన్మంతువివక్షయేత్ || భక్షయిత్యాతుతస్య హస్తవిజ్ఞానవాయుణం రేదితి || వా || సకుల్యానాం
 త్యానాన్మంతుప్రతిగ్రహేదోవాభావః || శ్లో || సూతకతుసకుల్యానానదోషం మనురబ్రవీదితి సురశాత్ || ౧౩ || అశ
 వానం సుత్యేభ్యో విదద్యాదిత్యాహ శంఖః || సూ || సవేషాం సకుల్యానాం ద్విపద చతుష్పద పీఠాగ్నిధాన్యాదిదద్యా
 దితి || ౧౪ || వ్యాసః || శ్లో || జీవాశ్చ పితరైస్త్వపుత్రేణ తే ద్విజన్మనామ్ | అయాంతితదహ సుస్తాత్పృణ్యం పూజ్యం
 చ సర్వదా || తత్ర సద్యాశ్చ సువంశంతు భూమిం గాంశురగంరథమ్ | శత్రుం ఛాగం వస్త్రమాశ్లేశయ సంహారం
 సృహమ్ జాతేకుమా రేతదహం కామంకుర్యాత్పుత్రేగ్రహమ్ | పీఠాగ్నిధాన్యగోవాన్శ్శిత్రాన్మగడసర్పిమామితి || ౧౫ ||
 సరాశరః || ఖలయశ్చైవివాహే చ సంక్రాంతౌ గ్రహణేవ్యతే | పుత్రేణ తేవ్యతే పాతేదస్తంభభక్షాక్షయమితి || ౧౬ ||
 వా || యన్తుకుమార ప్రసవేనాభ్యామచ్ఛిన్నాయాం గుడతిలపీఠాగ్నిగోధాన్యవాసః ప్రతిగ్రహే వ్యవోషణితలకస్త్ర
 ణం - యదపి ప్రాజ్ఞాభ్యే దాత్యంసాగ్రాహకంపుత్ర్యాభావకమంతి || ఛిన్నాయామాశ్చ చమితేహితస్త్రణం - య
 దపి - చ్ఛిన్నేనాశ్చితేహిపశ్యత్సృతకంతువిధియతే ఇతి || బ్రహ్మవాపస్త్రణం తత్యన్తం నాశ్చేదాయావకమేవ జాతక
 ముక్తాధ్వం చ తత్యన్త్యన్త్యేవంపరం || ౧౭ || తదాహ సప్తప్రతః || సూ || పుత్రజన్మర్యాదాభిక్యంతనాత్మన్యంతదా
 జాతకమక్తాధ్వంకుర్యాదితి || వా || దానప్రతిగ్రహయాన్తుకృత్యం జన్మదినం ప్రత్యక్షమేవ మాన్యస్య సన్మతత్వాత్ ||
 ౧౮ || తత్ర వృద్ధయః || శ్లో || జాతేకుమా రేతదహం కామంకుర్యాత్పుత్రేగ్రహమితి || ౧౯ || యాజ్ఞుచల్యః || తదస్తంభసమర్ప
 తపూర్వేషాం జన్మకారణాదితి || ౨౦ || హరితశ్చ || సూ || బ్రాహ్మణేకుమా రేతదహం కామం దాత్యన్యంతదహంతి || టి || ఆమో
 దోహమః || ౨౧ || గౌతమీ || సూ || ప్రాజ్ఞాభ్యంభవనాశ్చన్యంతదహంతి త్యేకభిః || ౨౨ || శంఖః || కుమారప్రసవేనాభ్యామ
 చ్ఛిన్నాయాం గుడతిలపీఠాగ్నిగోధాన్యవాసః ప్రతిగ్రహాన్యవోషస్తదహంతి త్యేకభిః || ౨౩ || గ్రహహీ || శ్లో || పుత్రాన్య
 త్పూజనాన్మహేదేయం గ్రహాన్యం సరైరపీతి || ౨౪ || జాతుకల్యః || వ్యతాశ్చేదముత్యస్స పుత్రజన్మయదాభవేత్ | ఆ
 శోఘః గ్రహతేనుర్యాజాతకర్మచనామచ | జననాశ్చేదఉత్పన్నే పుత్రజన్మయదాభవేత్ | జననాంతరంకుర్యాజాతకర్మ
 యదాభిధితి || ౨౫ || పూర్ణానంద || గ్రహహీ || గ్రహణేనైవ గంగాయాం పుత్రస్త్వయవజన్మని | ఆశోచం నా స్తి ఘక్తిం సిన్నయదా
 నాదికం చ రేదితి || ౨౬ || ప్రజావతి || ఆశోచేతుసముత్పన్నే పుత్రజన్మయదాభవేత్ | కర్తవ్యతా - శక్తిం సుద్ధిపూర్వాశ్చేదేన
 తుగ్యతే || ౨౭ || స్త్యగ్భగ్నపారే || సూ || బ్రాహ్మణే పుత్రే తాన్మాత్యా రాత్రానంభ్యు సాగ్రహణేమావ్యక్తిగ్రాధ్యంకృత్యాజా
 తకమేకుర్యాదాశోచాంతరమధ్యే చకుర్యాదితి || ౨౮ || అ || పుత్రజన్మన్యాహితాగ్నేరిష్టిష్ణ్యాయ తే || సూ || వైశ్వా
 నరం ద్వాదశకపాలం గర్భపేత్యత్రైవిధాయదస్తాకపాలో వివరాజైవాస్తిన్నద్వాద్యంధాతియదేదాదశకపాలస్త్రిష్టజైవా
 స్తిష్టింబ్రియందధాతియద్వాదశకపాలో జగత్రైవిధాస్తిన్నపూర్ణాదధాతియస్త్రిజాతపరామిష్టిం నిర్వపిష్టాతప
 తేజస్వ్యాన్నాశ్చంబ్రియావీచతుర్మాభవతి || వా || యదస్తాకపాలిత్రాన్యది నా ద్వాదశకపాలః సూయతే - బ్రా
 తస్య పుత్రత్వాదికమిష్టిః ఫలమిదశకయతియస్త్రిన్విత్వాది నా - ఇయం కేష్టిః కామ్యా అథవాదికపుత్రగ్రతప్రహ్న
 వర్చసాదికామనానంతతప్తస్యైవజన్మకోటికారహేతుత్వాన్యగ్రహమాజ్ఞాత్యే ప్రవృత్త్యే శీవత్పూర్వగ్రత పూర్వతాదిఫ
 లరాగానీనత్వాత్ - పుత్రజన్మాభ్యమిత్తసంయోగేన ప్రతాపీయమిష్టిః - యదిష్టియది పశునామిది సోషేన
 యజేతామానాస్యాయాం పౌర్ణమాస్యాం వేదివిధానాదాశోచానంతరం వ్యత్యేవకతావ్యా - జననాంతరమేవ సం
 గాసనాజ్ఞాతకమకతావ్యం || ౨౯ || స్త్యగ్భగ్నై || శ్లో || సర్వేస్వజన్మదివసేస్తాత్త్రైవిధం గతాదిభిః | గురుదేవా
 గ్నివిప్రాశ్చ పూజనీయః | పయత్తతః | స్వసమత్రేవ పితరస్తథా దేవప్రజావతిః | ప్రతిసంవత్సరం యత్పూర్వతత్యన్త్యన్మ
 మచూత్సవ ఇతి || ఇతి జాతకమః ||

—* అథ నామకరణమ్.*—

౧ || తత్రమనుః || శ్లో || నామధేయం దశమ్యన్యంతు ద్వాదశ్యాం వాతకారయేత్ | పుణ్యేన తుత్రదివసేముహూతై
 వాగుడాన్యతే ఇతి || ౧ || గోవిలః || సూ || దశరాత్రాచచ్ఛరాత్రాత్పంచమ్యరాద్వానామకుర్యాదితి || ౩ || బహ్యుచ
 పరిశిష్టేపి | జననాదశరాత్రే తతరాత్రే సంవత్సరేవానామకరణమితి || ౪ || యాజ్ఞుచల్యః || శ్లో || అహస్యేకాదశేనామ
 (౧౬)

వైద్య నాథ దీక్షి తి యే శిష్యు తి ము క్తా ఫ రే.

చతుఃశేః మాసినిష్క్రమః పృష్ఠస్థాశ్చనం మాసిమాదాకార్యాయథాకులమితి || ౫ || స్వీరీతే || తతస్తునామ
 కుశీతమితైవదశమేహని | యద్వాపికురభావస్సాన్యదయోగ్యత్వమథాపివా | అన్యోవాకుల్యధోవానాతకమా
 దికారమేతి || కుర్యాదిత్యభం || ౬ || శంభోపి || సూ || కులదేవతాసమత్రాభిసంబంధంపితాకుర్యాదన్యోవాకులవృ
 త్తతి || ౭ || వ్యాసః || స్తో || నామభేయదశమ్యాంతుకేచిదిచ్ఛంసూరయః | ద్వాదశ్యమవహరాత్రో పూజామా
 సేతథావరే | అష్టాదశేహనితథావదంస్త్వస్యేనుపిణితి || ౮ || పారస్మరః || సూ || దశమ్యామథ్వాప్యపిదన్యోవా
 భజయిత్వాపి తానామకరోతి || ౯ || శంభోపి || దశమ్యామథ్వాప్యపిదవివధకంపిత్యోవాసంస్థానాన్విగమితి ||
 టీ || ఉత్తాప్య- పూర్వశయ్యతః- పిదవివధకంసంస్థానం || ౧౦ || నామన్వయావమామనః || స్తో || మంగళ్యం
 బ్రాహ్మణ్యస్యాత్మత్రాప్రియస్యలూనివత్ | వైశ్యస్యదనసంయుక్తంశూద్రస్యతుభాగస్పిదమితి || టీ || మంగళ్యం
 నిందాప్రియకాన్యేవతేహంకమేదనామధేయానిభవంత్యేత్యభం || ౧౧ || సవీరిపవదాన్యప్యాహ || స్తో || శమ
 వద్భ్రాహ్మణస్యాప్రాణోరత్యోసమవృత్తమ్ | వైశ్యస్యప్రప్తినయ్యుక్తంశూద్రస్యప్రేష్యంసంయుజమితి || టీ || శమ
 రతుపుష్టిసేష్యవాచకాన్యేతేహంకమనోపవదాన్యేత్యభం | ఎవంవైవంనామధేయానిభవంత్యే - భద్రశమా - శక్తి
 పాలంభనపుష్టిసేహనదానతి - అన్యేతుకమాదీనామభవపరత్వంమన్యంజేనతుశబ్దపరస్థం | అస్మిన్తేమేమతే-స్య
 తరాప్యః - శిరపాలః - సశుభభిత్త్యాదిభవంతి || ౧౨ || యమోఘ్యుత్తరపదవిశేషమాహ || స్తో || శమ
 ప్రస్థంమంత్రాతావధూభజః | భూతిదత్తశ్చవైశ్యస్యదాన్యంశూద్రస్యకారయేదితి || వా || అప్రాపిమంగళ్యం బ్రా
 హ్మణస్యేత్యాదివనాక్రైస్తూర్వపదైః | నామధేయానిదప్తవ్యాని ఏవంవధాన్తశమాభద్రదేవకలి బ్రాహ్మణస్యనామ
 ధేయం - ఎవమితేహంపూర్వాయం || ౧౩ || శిశ్వలాయనః || స్తో || శమాంతంబ్రాహ్మణస్యేతివమాంతం
 త్మత్రియస్యమ | గుప్తదానపదాంతాన్యాదభిధావైశ్యమేద్రయోతితి || ౧౪ || ఆపస్తంబః || సూ || దశమ్యామథ్వి
 తాయానంస్నాతాయాంపుత్రస్యనామదధాతిపితామాతేతి || టీ || ఉత్థితాయాంసూతికాగృహస్థిప్రాప్తిం తాయాం-
 స్నాతాయాం - ఎవంవదశమేహనినామకరణేనాతీ గృహస్థిగత్యస్నాతవ్యమిత్త్యుక్తంపతి - సూతికాశుభ్యభా
 మేకాదశేస్మిదప్తానంభవతి - ఇతశ్చత్వశ్చేమాతాపితరాసహితేనామధుత్తతి || ౧౫ || ఇమవధకంమం
 త్రశనోఽప్యాహ || శుభః || మమనామప్రథమంజాతవేదంపితామాతావదధుర్వదగ్రతి || ౧౬ || ప్రకారం
 తరేణామోత్తమసూహవస్తంబః || సూ || ద్వ్యక్షరంవతురక్షరంవానామపూర్వమాఖ్యాతోక్షరందీర్ఘాభి
 స్థానాంతంఘోషదాద్యంతరంతప్రవిషయస్త్వికస్వత్వసంగస్సాన్యత్రక్షరత్వితీతమిహిబ్రాహ్మణమితి || టీ || ద్ర
 వ్యనాచకంసంబంధంపదంనామపూర్వకంయస్త్వికత్వస్సామపూర్వమాఖ్యాగం | త్రైవావాచిక్విబంతస్తుత్తరపదయ
 స్త్యనామ్యంతరాఖ్యాతోక్షరం-దీర్ఘాభిస్థానాంతం- దీర్ఘాభిస్థానశ్చంతేయస్యనామ్యంతరద్రాక్రం - అభిష్టా
 నతివిసజ్జేయస్యపూర్వవార్యణాంసంజ్ఞా - ఘోషవాక్వగత్యతీయశ్చతుర్థోకావణికాపియస్యనామ్యంత
 ర్నోషవదాది - అంతరంతస్థం - అంతఃమధ్యేఅంతస్థాయరలవాయస్యనామ్యంతరద్రా - ద్వ్యక్షరస్యవాదాః - ఓ
 ఇత్యువాహరణం || వా || ఉదకంపదాతీతవాదాఃగిరందదాతీతిరీదాః - చతురక్షరస్యపార్యదాత్వాది - అపిదేది
 ద్వ్యక్షదాదివిశేషజ్జేవికల్పః | యస్మిన్నామ్నిస్త్వీయముపసంగస్సాన్యత్వామ్ని ప్రతిష్ఠితం ఆయుష్కర్మజ్ఞాదికీ
 యావచ్ఛావతి | యథా - సుజాతః - సుదశేనతిత్వాది || ౧౭ || వైజావాహః || సూ || పితానామకరోత్యేకారంద్వ్య
 తరంత్యేక్షరం చతురక్షర మపరిమితంవాఘోషవదాద్యంతరం తీర్థందీర్ఘాభిస్థానాంతమితికృదంతంకుర్యాన్నతద్ధి
 తాంతమితి || ౧౮ || బోధాయ సోవికల్పంతరాణ్యోహ || సూ || ఋష్యాణాకం దేవతాణాకం వాయుజైవేహంపూ
 వాపుమహాణానామఋష్యాగ్ని || టీ || ఋష్యాణాకమృష్యాభిధాయ దేవతాణాకం దేవతాభిధాయ || ౧౯ ||
 శంభోపి || సూ || కులదేవతాసమత్రాభిసంబంధంపితాకుర్యాదితి || ౨౦ || స్త్రీణాంనామధేయంమనరాహ ||
 స్తో || స్త్రీణాంసుఖోద్యమమూరంవిస్పష్టాకంమవోహరం | మంగళ్యందీర్ఘవర్ణాంతమూశ్చర్యాదాభిధానపది
 టీ || సుఖోద్యంసుఖోచ్చరణత్వమం - దీర్ఘవర్ణోకాకారభావోవా || ౨౧ || అతవపారస్మరః || సూ || అ
 యుజక్షరమాకారంతంస్త్రీయాతి || ౨౨ || శంభోపి || ఈకారాంతంస్త్రీణామేవంకృతేనామ్నిశుచితత్తు-లంభ
 వంతి || ౨౩ || ఆయుజాక్షరంకుమార్యాత్వాన్తంబః || టీ || ఆయుజాక్షరంవిషమాక్షరం - ఆయుజాక్షరమితిశాంద
 సంయథాః || యశోదా - పార్వతీతి - అత్రయథాస్వగృహ్యం - యథాస్వకలాచారమేవంవృద్ధా || ఇతి నామకరణమ్ ||

—* అథకణావేధనమ్. *

౧ ॥ పాయణీయే ॥ శ్లో ॥ కారణేకేషామనాసేవాప్రైత్రేవాపాల్లునేపివా | కణావేధంప్రశంసంతిశుక్లపక్షేషు
భేదినే ॥ శిశోరజాతదంతస్యమాతురత్సంగసఖిణః | సౌచికోవేధయేత్కణోసూచ్యాద్విగుణసూత్రయేతి ॥ ఇతిక
ణావేధనమ్ ॥ ...

—* అథసమగ్రముఠమ్. *

౧ ॥ తత్రమమః ॥ శ్లో ॥ చతుర్థేమాసికతకవ్యంశిశోనికమగ్రముణంగృహదితి ॥ ౨ ॥ స్మృతచంద్రికా
యాం ॥ ద్వాదశేమాసికతకవ్యంశిశోనికమగ్రముణంగృహత్ ॥ చతుర్థేమాసికతకవ్యంతథాన్యేషాంమతంవిభోజ
తి ॥ ౩ ॥ నిష్క్రమితానంతరకతకవ్యమాహంఖితి ॥ చతుర్థేమాసికతకవ్యంబాలస్యాదిత్యుదశశాసమితి ॥ ౪ ॥
యమోపి ॥ తతస్త్యతీయేకతకవ్యంమాససూర్యస్యదశశాసమి ॥ చతుర్థేమాసికతకవ్యంశిశోన్యద్రవ్యదశశాసమితి ॥
౫ ॥ తథాస్త్యత్యకపారే ॥ సూనిష్క్రమణంబం ప్రసూర్యదేవతాదశశాసంద్వాదశేమానిత్యతీయచతుర్థేవామా
సికుర్యాదితి ॥ ఇతినిష్క్రమః ॥ ...

—* అథాన్నప్రాశనమ్. *

౧ ॥ తత్రమమః ॥ శ్లో ॥ షష్ఠేన్నప్రాశనంమాసయచ్ఛేష్టంమంగళంకులభితి ॥ ౨ ॥ యమః ॥ తతోన్నప్రా
శనంమాసిషష్ఠేకర్మాద్యధాపితి ॥ అష్టమేవాపికతకవ్యంయచ్ఛేష్టంమంగళంకులభితి ॥ ౩ ॥ లోకాక్షిః ॥ సూషష్ఠే
మాసేన్నప్రాశనంజాతేషుదంతేషువేతి ॥ ౪ ॥ శంఖః ॥ సంవత్సరాత్పాక్యంవత్సరభిత్యేకభితి ॥ ౫ ॥ ఆపస్తంబః ॥
న్నచోధిషష్ఠేమాసేనాన్నాభోజయత్వాభిషేవాచయత్వాదధిపగృభుతమోదనమిత్యంగంస్యజ్యోత్తరైవమం
వైశింకుమారంప్రాశయేతి ॥ టీ ॥ జన్మచోధివస్త్రధివసమారభ్యదినగణనయాషష్ఠేమాసే ॥ ౬ ॥ యదాహబృహ
స్పతిః ॥ చంచాశ్చదినసాప్తిమిన్నగృహాప్తిమితాత ॥ అర్వాగేవోత్తమాభుక్తిరితి ॥ అత్రాపియథాన్యగృ
హ్యంగ్యవస్తా ॥ ౭ ॥ మాకం ॥ డేనితి ॥ శ్లో ॥ దేవతాపురతస్తస్యధాత్మ్యోత్సంగతస్య ॥ అలంకృతవ్యదాత
వ్యమన్నంప్రాత్రేవకాంచనే ॥ పుధ్యజ్యకనకోపేతంప్రాశయేత్సాయసంతతః ॥ కృతప్రాశమహోత్సంధాధాత్రిబాలంస
ముత్యజేతి ॥ ౮ ॥ అన్నప్రాశనానంతరంబాలస్యజీవనచ్యౌతమాహసవ ॥ తస్మాగ్రతోధివస్త్ర్యశిల్పధాం
దానినర్వశః ॥ శస్త్రాణివస్త్రాణిచిత్రతపశ్యేత్తులత్యుగమ్ ॥ ప్రథమంయత్స్వశేద్బాలస్తతోభాండంస్వయంతథా ॥ జీవి
కాతస్యబాలస్యతేవేవశుభవివ్యతితి ॥ ఇత్యన్నప్రాశనమ్. ...

—* అథమాదాకరణమ్. *

౧ ॥ తత్రమమః ॥ శ్లో ॥ చూడాకమకద్విజాతీనాంసవేషామేవధర్మతః ॥ ప్రథమేజ్యేశ్వరీయేవాకతకవ్యంశు
నిహదనాదితి ॥ టీ ॥ ద్విజాతిగృహజేనశూద్రస్యపర్యుదాసః ॥ చూడాశిఖాధర్మతః ॥ కులధర్మతః ॥ శ్రుతిహదనాదితి
శూరీయతేమి ॥ శు ॥ యత్రదాతాస్యంపతంతిశుమారావిశిఖాభివేతి ॥ ౨ ॥ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ శ్లో ॥ షష్ఠేన్న
ప్రాశనంమాసేచూడాకార్యాంధాకలమితి ॥ ౩ ॥ శౌనకోపి ॥ సూ ॥ తృతీయేవషేచోళంయథాకులధర్మంవేతి ॥
టి ॥ యజ్ఞికులేయదాయేనప్రకారేణచూడాకమతదాతృవకార్యమిత్యర్థః ॥ ౪ ॥ యమః ॥ శ్లో ॥ తతస్సంవత్సరే
పూర్ణేచూడాకమకద్వియతే ॥ ద్వితీయేవాతృతీయేవాకతకవ్యంశునిహదనాత్ ॥ యథాకులంయథాశిఖాంయ
థాకార్యాద్విజాతిభిరితి ॥ ౫ ॥ బైజావాసః ॥ సూ ॥ ద్రివషేచూడాకరణమితి ॥ ౬ ॥ శంఖః ॥ తృతీయేవషేచూడా
కమకంపంపేవేతి ॥ ౭ ॥ లోకాక్షిః ॥ తృతీయస్యవశస్యధూయిష్టతేచూడాకరణం - దక్షిణతఃకముణవాసి
స్థానాంవామతోభారద్వాజానామభయతోత్తికాశ్యపానాంమండార్భగపంపచూడాఅంగరసోవాజీమేతమంగ
ళాధశశిఖిన్యేయాధాకులధర్మంవేతి ॥ టీ ॥ వాజి - కేశపక్షి - అస్తేతుశిఖామాత్రంయశ్రవ్వనమంగళా
ధకంకర్మశిత్త్యర్థః ॥ ౮ ॥ ఆపస్తంబః ॥ సూ ॥ యథషిఖానిదధానియథావేషాంకులధర్మసాన్యిరితి ॥ టీ ॥ యథ
షిఖాయావంతేయుషయస్య ప్రవర్తతావతీశిఖానిదధాని - ఎకాషిఖయస్త్రోకాశిఖా - ద్వాస్త్రోషిఖయస్యస్త్రోకాశిఖా
ధవాయేనప్రకారేణ - ఎషాంకులజానాంతధర్మం - ప్రవర్తతేతథాశిఖాకతకవ్యేత్యర్థః - అత్రజన్మప్రభృతవషా
సంఖ్యావేదవ్యా ॥ ౯ ॥ యదాహసవ ॥ సూ ॥ జన్మచోధివస్త్రతీయేవషేచోళంపునర్వస్తోనిరితి ॥ టీ ॥ అధివస్త్రీయేఅ
ధాధికత్యతీయే - అత్రపునర్వస్యగ్రహణంవిహితవక్షాత్రోపలక్షణార్థః ॥ ౧౦ ॥ అతేవవ్యాసః ॥ శ్లో ॥ అన్వినిశ్రవణ

స్వావృతీప్రతాపవ్యంభునర్వసూధనిష్ఠారేవతిజ్యేష్ఠామృగమాస్తేమకారయేత్ ॥ నతఃత్రైకునకుషీతయస్త్రికజానోభా
వేన్నరఃసప్రతాపవయోఃకార్యంనైవాగ్నేయచభారతఃతీర్థంప్రతిపదంరీక్తాంవిప్లింఢైవవివజయేత్ ॥ వారశనైశ్చరా
దిత్యభామానాంరాత్రిమేవచేతి ॥ ౧౧ ॥ X౯౯ః ॥ పుత్రమాడాకృతౌమాతాయదిసాగభిఃసేభవేత్ ॥ శిశ్నేగ
వృశ్యమాప్తోతితస్మాత్తైరంవివజయేదితి ॥ ౧౨ ॥ నారదః ॥ సూమోమాతలిగభిఃశ్వాంయాడాకమనకార
యేత్ ॥ పంచాష్టాత్పృగభోధ్వేతుగభిఃశ్వామికారయేత్ ॥ ఆరభ్యాధానమాచాళాత్కా-లాటశేతుకమనకా
ఆజ్యవ్యాహృతిధిపూత్యాప్రాచయశ్చిత్రమథాచరేత్ ॥ ఎతేష్యైకైకలాపేతుపాదకృచ్ఛంసమాచరేత్ ॥ చాళకథం
తుసర్వత్రమత్యాహుద్విగుణంచరేదితి ॥ ఇతిమాడాకమనః.

—* అశ్రుత్రాంజాతకమాది. *

౧॥ తత్రయాజ్ఞవల్క్యః ॥ శ్లో ॥ యాస్త్విమేతాఃక్రియాఃస్త్రీణాంవివాహస్తుసమంత్రకృత్తః ॥ టీ ॥ ఎతాంజాతక
మాదిమాడాకరణాంతాఃక్రియాః. యాస్త్వివివాహంత్రేణకార్యాః ॥ ౨ ॥ మనురవి ॥ శ్లో ॥ అమంత్రకాతుకార్గ్యేయం
స్త్రీణామాశ్చదశేషతః ॥ సంసారాభృతంశరీరస్యయథాకాలంయథాక్రమమితి ॥ టీ ॥ ఆవృత్త-జాతకమాదిక్రియాః
3 ॥ గోభిలస్తువిశేషమాహ ॥ శ్లో ॥ యాస్త్విమేతాఃక్రియాఃస్త్రీణామమంత్రేణమహిమతామత్యతి ॥ ౪ ॥ అస్త్రీణామభ్య
క్తకాలాతిక్రమేప్రాయశ్చిత్రేమాహకార్యాయనఃశ్లో ॥ సంసారాలతిపక్ష్యరక్తస్వకాలాన్యేగు-ళంచనిహుక్తై
తదేకతరవాగ్మయేతూపనయనాదయత్యతి ॥ ఎతదేవసర్వప్రాయశ్చిత్రమేవ ॥ ౫ ॥ అస్త్రీప్రాయశ్చిత్రమపిశానై
వోక్తం ॥ సూ ॥ సర్వప్రాయశ్చిత్రంచపంచఃప్రస్థ్యచంత్యవోఅగ్నిఇతివ్యాభ్యామయాశ్చక్రయేతేతముద్ర
మమనచేతి ॥ వా ॥ స్త్రీణాముపనయనకాలాతిపక్ష్యప్రాయశ్చిత్రంభవ్యేవేతచంటికార్యా ॥ ౬ ॥ అ ॥ స్త్రీ
ణాంవివాహవిషయసమత్యాహమనుః ॥ శ్లో ॥ వైవాహికేవిప్లిస్త్రీణామపనాయనఃస్మృతః ॥ పతినేవాగు
రౌవాసోగృహభోగస్సప్రీతియేతి ॥ టీ ॥ తత్రగురుకులవాసోగ్నికార్యంధోస్త్రరాధేనోక్తపతినేవాగురుశే
శూషాగృహకృత్యకరణమగ్నిపరిచర్యేత్యథః ॥ వా ॥ అతశ్చాత్రాపితతేషిష్టంకామచారాదివజాసంప్రాగుపనయ
నాతామచారపాదేత్యాదిచనమానం ॥ ౭ ॥ యశ్చపరితేనోక్తం ॥ సూ ॥ ద్వివిధాస్త్రీయోబ్రహ్మవాదిన్యస్సద్వో
వభ్యస్తతతేబ్రహ్మవాదిసాముపనయన మగ్నింధనంచేదాధ్యయనంస్వగృహేచభియోచర్యేతి ॥ నద్యోవధూవాం
యోవభ్యతేవిహిహేకథంచివపనయనం కృత్వాదివాహాఃకార్యఇతి-తత్క-లాంభరాధిప్రాయం ॥ ౮ ॥ తథాచయ
మః ॥ శ్లో ॥ పురాకథేకురాధిశాంహంజీవంధనమిష్టతే ॥ అధ్యాపనంచేదానాంసాక్షిత్రవచనంధా ॥ విరాపిన్యో
భాగ్నివానైవామధ్యాపయేత్పరఃస్వగృహేచైవకన్యాయాజ్ఞేయచర్యంవిధీయతే ॥ వజాయేదజినందీరంబజాధార
ణమేవచేతి ॥ ౯ ॥ స్మృత్యథాసారే ॥ సూ ॥ ఎతేసంసారాబిజగభఃదోహపసుత్తయేయథాస్యాచారంకార్యా
స్త్రీణాంమాస్త్వివివాహస్తుసమంత్రకస్వకాలాతిక్రమేవ్యాహృతిపేతుపాదకృచ్ఛంసమాచరేత్ ॥ ఎతేకైకలాపేతు
దకృచ్ఛంసమాచరేత్ ॥

—* అధామరాభ్యాసః *

౧॥ తత్రమారాండేయః ॥ శ్లో ॥ ప్రాప్తేభవంచమేవషేహ్యోప్రమదైజనాదనై ॥ భక్తింప్రతిపదంనైవవజ
యత్యాస్తథాప్రసమ్ ॥ రీక్తంపంచదశంనైవసౌభామినేతథా ॥ ఎవంసునిష్ఠితేకాలేవిద్యారంభంశుకారయేదితి ॥
సాయనీయే ॥ ఉత్తరాయణగోసూర్యేకుంభమాంసంవివజయేత్ ॥ బాలస్యచంచమేవషేహ్యోప్రాప్తేభానాకరీర ॥
ఆరభేతామంత్రత్రయభాతేయభోవతే ॥ వారేనశేభ్యగుప్రత్రబృహస్పతీనాంవిద్యానసౌభావయోవినిమూఢబు
ద్ధిః ॥ చంద్రేవచంద్రతనయభృతచనత్వవిప్లుంకరోశ్యుజుజోరవిజోవినాశమ్ ॥ వైష్ణవాదిత్యత్రేష్యేంద్రశివీ
స్వామివారుణాః ॥ మైత్రేంద్రహస్తప్రతాశ్చవిద్యానంధేమగూణితాత్మి ॥ ౩ ॥ మార్కండేయః ॥ పూజయత్యాహరిం
లక్ష్మీంఢేవీంచైవసరస్వతీమ్ ॥ సువిద్యామాత్రకారాంశ్చస్వాంవిద్యాంచవిశేషతః ॥ ఎతేసామేవకానాంఘామ్నా
రుజుపలుయాఘ్నృతమ్ ॥ దక్షిణాభిర్విజేంద్రాణాంరతావ్యంశాత్రపుంజనమ్ ॥ ప్రాజ్ఞాభోగురురాసినోవారుణాభి
ముఖంశిశుమ్ ॥ అధ్యాపయేత్ప్రకమంద్యిబాళేభిఃస్మృతాబితమ్ ॥ తీతప్రభృత్యనధ్యాపనవజాసంధ్యావ్యవజా
యేత్ ॥ అష్టమిద్విత్వయంచైవవయోతేవదినవ్యయమితి ॥ భక్తిమరాభ్యాసకాలః ౧౯౯యః.

—* అధ్యాయపీఠికా—

౧॥ తత్రాపస్తంబః॥ సూ॥ అన్నప్రాశనార్థభావనాప్రయతాభవంత్యోపరివత్సరాదిత్యైకయావతావాది
 శోనసజానియ రుపయనాదిత్య పరమత్రహ్యధికారశ్చాస్త్రీభావతసానప్రాస్త్యుతిశ్చేతి॥ టి॥ అన్నప్రాశనా
 త్పాన్తిగ్రభావాలాః అప్రయతానభవంతి రజస్వలాదిస్స శేపియావత్సరోనపరిపూర్వతేతావన్నప్రయతా
 ఇత్యైకమన్యంతే - యావద్వాదిగ్రభాగజ్ఞానంనాప్రితావన్నాప్రయతాః - ఉపనయనాదర్వాజ్ఞాప్రయతాఇత్య
 పరందశేనం - అత్రోపపత్తిరత్రహ్యధికారఇతి - హియస్మాదత్రహ్యుపనయనే సతివిధినిషేధశాస్త్రీరధికారో
 భవతి- సానిష్ఠాతమపనయనమసానమధికారస్య - అస్మిన్నభావస్త్యుతిశ్చాస్త్రీత్యర్థః॥ ౨॥ తథాదక్షిణః॥
 జాతమాత్రస్థిశుస్తావద్భావదష్టనమావయాః॥ సోవిగభావసమోజ్ఞయోవ్యక్తిమాత్రప్రకాశితః॥ భక్త్యాభక్త్యైతథా
 పేయేవాచ్యావాచ్యేతథాన్యతే॥ అస్మిన్కాలేనదోషస్యాత్సయావన్నోపనీయతే॥ ఉపనీతచదోయోప్రితీయమాణైర్వి
 గహితైరితి॥ ౩॥ వా॥ నచాపేయఇత్యనేనమద్భాదిపానేనదోషఇతిశంకసియం - వజ్రయేదిత్యనువృత్తేనిత్యం
 మద్యం బ్రాహ్మణఇతిగౌతమస్మరణాత్ - తథాచనిత్యగ్రహణమవసితస్యాపిసతిషేధార్థం - నచప్రాగుపనయ
 నాత్ బ్రాహ్మణ్యమేవనాప్రితీశంకసియం॥ ౪॥ స్తో॥ బ్రాహ్మణ్యంబ్రాహ్మణేనైవహ్యుత్సమోబ్రాహ్మణీస్త్యు
 తః॥ సవశేభ్యస్సవశానుజాయంతేహిసజాతయితి పరితయాజ్ఞవల్క్య భ్యముత్పత్తిమాత్రేణ సాజాత్య
 యాభికానాత్॥ గ్రభావప్రమేదైకురీతబ్రాహ్మణస్యోపనాయనమితి మనునాబ్రాహ్మణస్యసత ఉపనయన విధానా
 చ్చ॥ ౫॥ సూ॥ ప్రాగుపనయనాత్ప్రాగుమచారవాదభక్తోపహుతాద్యహిచారియభోపవాదమూత్రపురిషోభవతి
 నాస్యావమనకల్పవిద్యతస్యత్రాపమాజనప్రధావనావోత్తణ్భ్యోనతమవస్థశానాదాశోచంత్వేనైవమగ్నిహ
 వనబలిహరణయనికోయుంజ్యాన్నబహ్మభిహృహారేదస్యత్రస్వధావనయనామపనయనాదనికాయమితి॥ టి॥ కా
 మచారఇచ్ఛావరణం - కామవాదోశ్చీలాన్యతాదిభావణం - కామభక్తిఃపర్యుషితాదిభవణం - ఎతేషుప్రాగుపన
 యనాన్నదోషఃఏతచ్చమహాపాతకవృత్తిక్రివిషయం - స్వాత్ప్రాగుమచారభక్తోక్రిమహతఃపాతకాద్యతగ్నిస్తర
 ణాత్రితరణేప్రాచ్యుత్తంభవత్యేవ॥ ౬॥ స్తో॥ అతీతిర్యస్యవమాణిదాలోపావ్యూనమోషశః॥ ప్రాయశ్చిత్తార్థ
 మహాంతిస్త్రీయోరోగిబివచ॥ డీనైకాదశవవశస్యపంచవమాత్పరస్యచ॥ చరేర్దుమస్యహృత్తైవప్రాయశ్చిత్తం
 విశుద్ధయే॥ అతోబాలతరస్యాస్యనాపరాధోనపాతకమ్॥ రాజదండశ్చనాస్యాతఃప్రాయశ్చిత్తంచరేవవృత్తితి॥ ౭॥
 వా॥ అత్రయద్యపిసామాన్యనప్రాగుపనయనాదిత్యుక్తం తథాపిషపాద్యమాత్పాన్తిగవకామచారాదిద్రష్టవ్యం -
 చతఃపరంపితాదిర్యధిగ్రహణధర్మేషునియోక్తవ్యం॥ ౮॥ అనియుంజానాప్రప్రాయశ్చిత్తిమోచండాశ్చేకమితా
 ష్కర్యం - క్వపిత్యామభేత్యుస్యావవాదమాహ - అహుతాన్తతఃప్రేక్షంచదుపురోధాశాదితద త్రివిధమతాన్నమహు
 తాత్ యథాయమహుతాత్స్యాత్తరాపిత్రానియుజ్యేతేత్యర్థః॥ ౯॥ తథాచయమః॥ స్తో॥ వైశ్వదేవంపురో
 ధాశమగ్నిమధ్యాచ్ఛయద్భుతమ్॥ యోహ్యన్యాచ్ఛిశోరకృప్యమాత్రారత్యః॥ ప్రయత్నతగ్నిః॥ టి॥ వైశ్వదేవశి
 ష్టం కామచారస్యావవాదః - బ్రహ్మచారిగ్రభావప్రమాదాపుపనయనాతిక్రమేపిస్త్రీషునప్రసక్త్యేత్ - నచబ్రహ్మ
 చారిత్వేతద్యహిచారిభవప్రాప్త్యర్థమితిశంకసియం॥ ౧౦॥ నహ్యస్యవిద్యతేకమకంచీదా మాంబిబంధ
 నాత్॥ వృత్త్యాశూద్రసమస్తావద్భావద్యేదేనజాయతకతివసిష్ఠస్మరణాత్॥ వా॥ యథోపపాదేతిమూత్రపురిషా
 యథోపపన్నేతేతితతః॥ ప్రాజ్ఞుభిర్యవధిక్వప్తాదా తేత్రవతాటర్యుత్ - హస్యేతి - అస్యానుపసితస్యకృష్ణప్రతీ
 ధాత్ ఆచమనమాత్రమనుజ్ఞాయతేతచ్చ స్త్రీశూక్రాసక్యత్సవీతి॥ స్తో॥ స్త్రీశూక్రాసక్యసావద్భావద్యేదేన
 జాయతకతిస్తరణాత్ - అన్యత్రైతి - అవమాజనముచ్చిష్టలిప్తస్యహస్తాదేనోద్దేవనపాచినాశోధనం - ప్రధావ
 నంగుదశోధనం - జ్ఞోత్యంరజస్వలాదిస్సృష్టస్యహోతుణం - యద్యచ్ఛవమాజనావయ ఆచమనకల్పేనాంతభావ
 వంతి - తథాపిపశ్యదానమజ్ఞేనతేవిధీయతే - ఎతత్త్రయంవష్టవమాత్పాన్తిగతబాలస్య భూతపిశాచాదిభ్యోర్
 యథాశంకర్యుత్॥ ౧౧॥ తదాపమాశాతపః॥ సూ॥ పీలనాంపంచమాద్యమాద్రత్యుథంశోచంకుస్యా
 ద్యుధ్యుథం, పరతస్యయమేవకుర్యాత్॥ ౧౨॥ అ॥ పంచవమాదూర్ధ్వం చండాశాదిస్సశేషాన్యయత
 వ్యో॥ ౧౩॥ తత్రగౌతమః॥ సూ॥ నతమపస్థశానాదశోచంవష్టవమాత్పాన్తిగతి॥ టి॥ చండాశాదిస్సృష్టస్య
 నుపసితస్యస్థశానేలమితిత్వం - తస్యోపస్థశానేనస్నానం - భుక్తిచ్చిష్టస్యకృతమూత్రపురిషస్యహోపస్థశానేపి

నాచనమిహారదతః - స్మృతిచంద్రికాయాంకువిశేషోదశితః - అవనగల్పప్రతిషేధాత్ ప్రీతూద్రవదాచ
మనమాప్రమతమాజావాదికంబాప్తి - తావన్నాతేణతస్యప్రయతత్వాత్ తదుపస్థితానాన్విత్రాదేరశుచిర్వాప్తి-
నతుచుగాఢాంస్మృప్త్యతస్యస్య కేపిగోతమవాదేచండాఢాదెరప్రకృతత్వాత్ - విలీలచండాశసూతకోదక్యాశవ
స్మృతితేస్మృత్యుపస్థితః సేనచేలస్మానపశ్యతవయోపశేషానప్రధానాచ్చేతి నత్యేవేవగ్నిహవనబహిరవయో
నికాయంత్యాదితి || టీ || ఎవమనుపశితమ్యుహవన బేషానసహజామావాదేవైశ్యవేయవ్యతిహరణం తత్రనని
యుంచేత- తస్యనుంత్రవిహితత్వాచిద్యభిప్రాయం నచమంత్రాకాగ్రహాయత్వామియోగవత్త్వాహ || సూ || స
బ్రహ్మభివ్యాసా రేచన్యతస్య ధానినయనాదితి || టీ || స్వధానినయనంప్రేత ర్మతత్రానపశితస్యోపంత్రాచ్యయన
మమిద్భవత్యర్థే || ౧౩ || మనురపి || శ్లో || నవ్యస్థికోయజ్యతేకమేకించిదాహంబిలితనాత్ నాభివ్యాసేర
యేద్యుస్త్వధానినయనాద్యత్యతి || ౧౪ || స్మృత్యేకసాదే || సూ || ఉపనయనాత్పానిగుచ్ఛిష్టాదావప్రయ
తానస్యమేకపాతకజవం తేషాంచండాఢాది స్మృతేనచేలస్మానం ప్రాగన్మహాశనాదధ్యక్షాంపాశ్చిక్వాధా
దాచమనంపశ్యతే స్మానమిత్యేకేపితోస్యధానినయనాద్య తేచమంత్రాన్నబ్రూయిష || ౧౫ || అపస్తంబః ||
సూ || అన్నసాశనాదధికానాప్రయతాభవంత్యావరవత్సరాదిశ్చేకయావతాపాదీశోపప్రజ్ఞాయో రుపనయనా
చిత్యసరమప్రహృధికార శ్చాస్తైభకవసానిశ్శీతిప్రస్థానినయనాద్య తేచమంత్రాన్నబ్రూయిష || ౧౬ || వ
సిష్ఠః || సూ || అన్యత్రాదకకమన్వధాపిత్యసంయుక్తైభ్యత్యతి || ఇత్యనుపశితధర్మాః.

—* అధోపనయనమ్. *—

౧ || తత్రమను || శ్లో || గభాఃప్రమేక్షకర్షితబ్రాహ్మణసోపనాయనమ్ | గభాఃకేకాదశేరాజ్ఞోగభాః
స్తద్వాదశేవిశత్తి || టీ || గభాఃప్రమేక్షగభాఃదారభ్యాప్రమే - ఉపనయనమేవోపనాయనం - అబ్రసంఖ్యాసంఘసన్యా
యమభిప్రాయః || ౨ || అ||బ్రహ్మక్షత్రవిశాం గాయత్రీప్రభజాగతైశ్చందోభిద్యసాజత్యంశూయితే||శు|| గా
యత్రీచందోరభంతరగ్ంసామబ్రాహ్మణోమనుష్యాణామజివసూనాంతసన్యాతేమఖ్యాసఖతోహ్యగ్భ్యం తెతి || ౩ ||
త్రిష్టప్పందోబ్రహ్మత్వామ రాజన్యోమనుష్యాణామజివసూనామతి || ౪ || జగతీచందోవేదావగ్ంసామవైశ్యేమ
నుష్యాణాం గాజః సహనామతి || అ || గాయత్ర్యాదిభిరేవతేమాముపనయనంచన్తర్గతే || ౫ || సూ || గాయ
త్ర్యాదిబ్రాహ్మణముపనయాతత్రిష్టభారాజన్యంజగత్త్యావైశ్యమితి - తతశోపనయనాబ్దాపిస్వచ్ఛందోక్షరసమసం
ఖ్యాభవిమహాంతీతి || ౬ || అ||చందసాంచాక్షరసంఖ్యాశ్రూయితే||శు|| అప్రాక్షరాగాయత్రీ - ఏకాదశాక్ష
రాత్రిష్టప్ - ద్వాదశాక్షరాజగతీతి || ఏకైకపాదాభిప్రాయంచైతత్ - తథాచశుశిః - చతుర్విగ్ంశత్యక్షరాగా
యత్రీ - చతుశ్చత్వారిగ్ంశ దక్షరాత్రిష్టప్ - అప్రాచత్వారిగ్ంశదక్షరాజగతీతి || ౭ || వారీతః || సూ || ఛందస్సు
పాదాక్షరసమదాయవదబ్రసమూహాఉపనయనమితి || టీ || గాయత్ర్యాదిపాదాక్షరసమ్మితేజైకార్యమిత్యర్థః-
తతశ్చాప్రమేకాదశద్వాదశాబ్దేషుబ్రాహ్మణక్షత్రియవైశ్యనామ్మఖ్యాముపనయనమితి || ౮ || యజ్ఞవల్క్యీశ్లో ||
గభాఃప్రమేక్షమేవాదైబ్రాహ్మణసోపనాయనం | రాజ్ఞామేకాదశేస్తైకవిశామేకయథాకలమితి || టీ || గభాఃజ్జన్మనో
వాతరభ్యాప్రమే - విశఃత్రైశ్యస్యస్తైక ఏకాదశేద్వాదశత్తిత్యర్థః - కులస్థిత్యాకెచిరుపనయనమేచ్ఛంతి- శుశ్చరపి-
అప్రవవం బ్రాహ్మణముపనయా తెతి || ౯ || అపస్తంబః || సూ || గభాఃప్రమేక్షుబ్రాహ్మణముపనయాతగభైక
కాదశేషురాజన్యంగభాః ద్వాదశేషువైశ్యంవసంతోగ్రీష్మశ్శరదిత్యేయతవోవధాః సుపూర్వేణైతి || టీ || గభాః అప్రమో
యేషామితి గభాఃప్రమో - జననప్రభృతిన ప్రగ్భవ్యంతే - ఎవంయదగ్నిసప్రస్వప్రీపనయనంప్రాప్తంతథాపిజన్మాది
షుప్తిమతాఢాంతసంస్కారైరవేరుద్ధత్వాప్తకుభేకప్యక్షరాభ్యాసాభావేనాసామధ్యాన్నక్రియతే అతోతోపా
దేయగతాబహుత్వసంఖ్యాకపింజలస్యావననగభావప్రగభాఃసప్రమాప్రమేక్షత్రిష్టవావలీప్రతే - ఏవంచవషత్త్ర
యంచుఖ్యాకలత్తిత్యావస్తంబమతిరితవర్తంతి-అన్యేత్యగభాఃప్రమవివక్షేనతువత్సనప్రమయాః- తయోగభాఃప్ర
మత్త్వాభావాత్ - బహువచనంధానసమితివదంతి-అత్రయధాకులాచారవ్యవస్థా || ౧౦ || గౌతమః || సూ || ఉపనయ
నంబ్రాహ్మణసన్యాప్రమే ఏకాదశద్వాదశయోః శ్చత్రియవైశ్యయోగభాఃదిన్యంఖ్యావహాణామితి || ౧౧ || కా
మ్యోగసంధ్యసంధ్యాహనవివా|| సూ || సవమేవంచమేవాకామ్యమితి || ౧౨ || యదాహంగరాం || శ్లో || బ్రహ్మతర్జనకావ
స్యపంచమేజ్జైగజన్మః || ఆయుషా-మన్వసనమేకార్యంహంజీనిబంధనమితి || ౧౩ || మనుః || బ్రహ్మవర్జనకామన్వ

కాన్యంవిప్రస్యపంచమే రాజ్ఞోబలాధిఃసప్తమైశ్వర్యాధాఢిఃసోప్రమత్తి ॥ ౧౪ ॥ అంగిరాఃషష్ఠేశాద్వా
దశేచరాజ్ఞోవృద్ధిబలాయుషః | ఈహాయుషస్తైశ్వర్యహృష్టమేవచతుర్దశేశ్చతి ॥ ౧౫ ॥ ఈహః | క్షృణ్వౌవివిష
యాచేష్టా ॥ ౧౬ ॥ స్మృతిరశ్మే ॥ స్తో ॥ సప్తమేచాప్తమేవషష్ఠసప్తదశమేతథా | ఏకాదశేద్వాదశేచహ్యుప
సియుద్విజాతయః ॥ బ్రహ్మవచఃసమాయుష్యం తేజోన్నాద్యంతరేంద్రియమ్ | పశూంశ్చకామయానావేప్రాప్ను
వంతియథాక్రమమితి ॥ ౧౭ ॥ బోధాయమోషి ॥ సూ ॥ సప్తమేబ్రహ్మవచఃసకామమప్తమత్యుషామంసవ
మేతేజస్కామం దశమేన్నాద్యకామమేకాదశశ్చంద్రియకామం ద్వాదశేవశుకామం త్రయోదశేమేధాకామం చతు
ర్దశేపుష్టికామం పంచదశేభౌతిక మంతం షోడశే సర్వకామమితి ॥ ౧౮ ॥ తథాచధరద్వాజః | వసంతేబ్రా
హ్మణముపనయాత గ్రీష్మ హేమంభేవారాజస్యం శరదీవైశ్యం వర్షాసురభకారంశిశిరేవాసర్వానితి ॥ ౧౯ ॥
చంద్రికాయామ్ ॥ స్తో ॥ ఋతుర్వసంతశుభ్యదోగ్రజన్మనాంగ్రీష్మేన్యపాఢాంవశరన్విశాంచ | ప్రతస్యబంధేయదివా
భిలానామాఘాదయఃపంచభవంతిమాసాశ్చితి ॥ ౨౦ ॥ జ్యోతిశ్శాస్త్రేచ ॥ మాఘాదిమృదమాసేషుమాంజీపంచ
సుశస్యతేభితి ॥ ౨౧ ॥ ధర్మసారసుధానిధౌ ॥ విప్రంవసంతేక్షితిపనిదాఘేవైశ్యంఘనాంలేవతిసంవిదధ్యాత్ |
మాఘాదిశుక్రాంతకపంచమాసాస్సాధారణంవాసకలంద్విజానామితి ॥ ౨౨ ॥ వృద్ధకసేఠః | విప్రస్యక్షత్రియస్యా
పిమాంజీస్యామస్త్రాయణైదక్షిణేభువిశంకుర్యాన్నానధ్యాయేనసంక్రమే | అనధ్యామేషిర్వీరయస్త్రైమితికొభ
వేత్ | జ్యేష్ఠమాసివిశేషేణసర్వజ్యేష్ఠస్యదైవహి | ఉపనేతస్యపుత్రస్యజడత్వంమృత్యురేవతేతి ॥ ౨౩ ॥ వృద్ధగా
గ్వః ॥ స్వాధ్యాయవియజోఘస్యాస్వేష్టతపదాదయః | ప్రాయశ్చిత్తమితిమేమలబంధనేమతాశ్చితిఘస్సా
వాసరాః | విప్రస్యాతితకాలశ్చేచ్ఛచ్చాశుక్లవచుర్దశశీక్ష్మేతుప్రభవచ్చేష్టాప్రాయశ్చిన్తోపనాయనశ్చితి ॥ ౨౪ ॥ అ
పరాశ్చే ॥ సప్తవర్షదేష్టమేతుకైసంశేచైవభాస్కరే | కతవ్యంనోపనయనంనానధ్యాయేగ్రగ్రహే | రాశేప్రధ
మభాగస్థానిరంశస్మాన్యఉచ్యతే | త్రయోదశీవతుష్కంతుసప్తస్యాచిత్రియంతథా | చతుర్థ్యైకాదశీత్రోక్తానవవైతే
గళగ్రహః | గురుభ్యఃగునుతోధాతీపుత్రశ్శశధరాత్మజః | స్యురేతేఋగ్యజ్ఞాస్సామాధర్వాణావధివాఃక్రమాదితి ॥
౨౫ ॥ ధాతీపుత్రోగారకః - శశధరాత్మజోబుధః - తద్వాసరేతచ్ఛాఖీయస్యోపనయనంకతవ్యమృత్యుభయః ॥ ౨౬ ॥
తథాసాయశేయే ॥ స్తో ॥ గురోశ్వేలోహితస్యబుధస్త్రైవచవాసరాః | ఋగ్యజ్ఞాస్సామాధర్వాణాంశస్తాస్సన్యర్వో
తబంధనే ॥ ౨౭ ॥ వృద్ధగాగ్వః ॥ బుధత్రయేందువారాణిశస్తానిప్రతబంధనే ॥ సవచ ॥ శౌఖాధిపే బలిసేకం
గ్రగతేమహంజీబంధస్తదీయదివసేశుమఖాయ్న్వై ॥ అర్హి బలేనంహితేతుపునర్ద్విజానాం స్వాధ్యయఃసంకర
శ్చ | ప్రవచంతితద్వాః | మాస్త్రత్రయేపురుషనియోశ్చపాష్టాశ్విస్తేమ్యుదితివిష్ణుభేషు | శస్త్రేణికోచంద్రబలేనయుక్తై
కార్యోద్విజానాంప్రతబంధమీత్యేవతి ॥ ౨౮ ॥ అద్విజత్వకారణమాహయాజ్ఞవల్క్యః ॥ స్తో ॥ మాతుర్వదగ్రే
జాయంతేద్వితీయంమాంజీబంధనాత్ | బ్రాహ్మణక్షత్రియవిశస్త్రస్తాదేవేద్విజాన్స్తృతాశ్చితి ॥ ౨౯ ॥ వసస్థోషి
మాతురగ్రేధిజననంద్వితీయంమాంజీబంధనమితి ॥ ౩౦ ॥ మనురసి | మాతురగ్రేధిజననంద్వితీయంమాంజీబంధనే | స్వ
తీయంయజ్ఞదీత్యేయంద్విజస్యవిధిచోదితమితి | తత్రయద్వైత్తజననంమాంజీబంధనచిచ్ఛేదమ్ | తత్రాస్యమాతా
సావిత్రీపితౄత్యాచార్యజన్మతేతి ॥ ౩౧ ॥ అచార్యస్యపితౄత్వేహేతుమాహసంవెత్ ॥ స్తో ॥ వేదప్రదానాదాచార్యం
పితరంపదక్షతే | సహ్యస్యవిద్యతేకమఃకించిదామాంజీబంధనాదితి ॥ ౩౨ ॥ వేదప్రదానాత్సర్వవేదస్వరూపసావి
త్రీప్రదానాత్ | ఉపనయనాఖ్యజన్మప్రదానాదియోవత్ ॥ ౩౩ ॥ అపస్తంబః ॥ సూ ॥ సహివిద్యాతస్త్రంజనయతితచ్చే
దంజన్మశరీరమేవమాతాపితరౌజనయతేతి ॥ ఇత్యుపనయనస్యముఖ్యకాలః.

— అధికారకాలః. —

౧౦ తత్రమస్తు ॥ స్తో ॥ ఆరోడశాద్వాస్మాణస్యసావిత్రీనాతివతతే | ఆద్వావింశాక్షత్రబంధోరాచనుకేం
శత్రేవైశ్చితి ॥ ౧ ॥ సావిత్రిఉపనయనం - క్షత్రబంధోక్షత్రియస్య ఆకారోతాభిధివచనం - ముఖ్యకల్పసంఖ్యాకైస్స
శ్వానుగుశ్యాత్ ॥ ౨ ॥ తదాహన్యాసః ॥ స్తో ॥ బేపనాయనికఃకాలఃపరస్తోడశవాషికః | ద్వావింశతివరోస్యస్యో
స్యాచ్చతుర్వింశతిఃపరశ్చితి ॥ ౩ ॥ పరోఅంతియః - తతఃపర్వకంగౌణకాలోపినాస్తీత్యుభయః ॥ ౪ ॥ యాజ్ఞవల్క్యః
స్తో ॥ అరోడశాద్వాద్వావింశాచ్చతుర్వింశాద్వపత్యరాత్ | బ్రాహ్మణక్షత్రియవిశమాపనాయనికఃపరశ్చితి ॥ ౫ ॥ అప
స్తంబః ॥ సూ ॥ అరోడశాద్వాస్మాణస్యానత్యయఆద్వావింశాక్షత్రియస్యాచతుర్వింశాకైవ్యవస్యేతి ॥ ౬ ॥ గౌత

కృతమితి ॥ ౭ ॥ స్మృతిసారే ॥ ఛేదేవినాశేవాస్మాతంకన్యాయానిమితంశుభమ్ । విధవావ్యాభిరథవాసూత్రం
గృహీతవైశుచిరితి ॥ ౮ ॥ మాధవియే ॥ యజ్ఞోపవీతంకపీతసూత్రంశుభవతంతుకమ్ । త్రివృన్దాధ్వన్యతంకా
యంతంశుత్రయమధోవృతమితి ॥ ౯ ॥ అ ॥ ఊర్ధ్వకవృతస్థలక్షణము క్రిందచంద్రికాయాం ॥ శ్లో ॥ క రణఙ్గిణేవోధ్వం
గతేనత్రిగుణకృతమ్ । వలితంవాత్రితంసూత్రంత్రివృన్దాధ్వన్యతంస్మృతమితి ॥ ౧౦ ॥ ఊర్ధ్వకతెనఙ్గిణేనకర
ణయద్యభిసంహతాధ్వన్యతమిత్థంకం ॥ ౧౧ ॥ అ ॥ ప్రకతంతుదేవతాభేదమాహదేవలః ॥ శ్లో ॥ ఓంకారంప్రథ
మస్తంతువ్యవహితోగ్నిస్తతవతత్వతీయోధగతైవత్యశ్చతుర్థసోమతైవతః ॥ పంచమపితృదైవత్యష్టమతైవప్రజా
హంసప్రమోవిష్ణుదైవత్యోర్ధ్వశ్చప్రమవవచనసమస్సర్వదైవత్యైత్యేతేనవతంతవః ॥ గ్రామాస్త్రివృన్దాధ్వన్య
తద్యుత్యంశుగతీమతత్ ॥ సావత్త్రిగుణితంసూత్రంప్రత్యాభ్యాఖ్యంకైత్త్రిభిః ॥ దేవాగారేథవాగోష్ఠేనద్వాంవాన్యభి
వాశుచా ॥ సావత్త్రిత్రివిధంశుర్యార్థమసూత్రంతుతత్త్వవేత్ ॥ అథత్రైవేత్తీవప్యంస్యాత్త్రిభవాణాంశ్చత్త్రిదంహీ
నతః ॥ ప్రాదయేత్కరతలంశేవానాంశ్చప్రేతంహీనతత్ ॥ సక్యేమృదంగృహీత్వాప్తికస్థాపయేద్ధూరితమితి ॥ తతః
పుష్కరంబలంవాపివ్యాహ్నోభిప్రయతివేత్ ॥ అధిమంత్యాభిప్రయార్గ్నప్రేతిత్త్రివృన్దాధ్వన్యతం ॥ తతః
శేన్యోర్ధ్వప్రసూహ్యభవధావతి ॥ యజ్ఞోపవీతమత్యాదిమంత్రస్సాగ్రదవధారణే ॥ యజ్ఞోపవీతమంత్రోద్యాహ్నత్యా
వానధారయేదితి ॥ ౧౨ ॥ గృహ్యునిశిష్టే ॥ యజ్ఞోపవీతంపరమంపవిత్రంప్రజాపతీర్వత్సహజంపురస్తేత్ ॥ ఆ
యువ్యమగ్యైర్వత్రమతివశుభంయజ్ఞోపవీతంబలమస్తుతేజశ్చతిధారణమంత్రోభిసీతః ॥ ౧౩ ॥ బోధాయసా
పి ॥ సూ ॥ యజ్ఞోపవీతప్రతముదన్యచయతి - యజ్ఞోపవీతంపరమంపవిత్రమితి ॥ ౧౪ ॥ గ్రంథిరయమహాదే
వలః ॥ ఎకేనగ్రంథినాతంతుంవ్యిగుణత్త్రిగుణోపవేత్ ॥ ౧౫ ॥ పరిమాణాంతరమప్యాహకాత్యాయసః ॥ శ్లో ॥
త్రివృతంహోపవీతంస్యాతేన్యకౌగ్రంథిరవ్యతే ॥ వృత్తవశేచనాభ్యాంవృతంయన్యదంతేకటిమ్ । తద్ధార్యమపవీ
తంస్యాన్వాతిలంబంసహోచ్ఛ్రితమితి ॥ ౧౬ ॥ వసవశాతాతపా ॥ శ్లో ॥ నాభేహాధ్వకమనాయువ్యమధోనాభే
ప్రవేషయేత్తస్మాన్వాభిసంకుర్యార్థమపవీతంవివక్షణశ్చతి ॥ ౧౭ ॥ అ ॥ ఏతదలాభేపరిమాణాంతరమాహదేవలః
ప్రవాహాధ్వన్యకానాభేరంతకావ్యంకంభంవనేతి ॥ ౧౮ ॥ భృగుః ॥ ఉపవీతంవటోరేకంశ్చేతథేతరయోస్త్య
ప్రేతికమేవయతీనాంస్యాదితాత్త్రివృన్దాధ్వన్యతః ॥ ౧౯ ॥ దేవలః ॥ బ్రహ్మచారిణకంస్యాత్ స్వాత్యన్యద్యేబజా
సేవాశ్చేదీయముత్రీయంస్యాన్వస్త్రాభావేదీవ్యతత్త్వతి ॥ ౨౦ ॥ స్మృతిసారే ॥ ఏకవేదవ్యవృత్తంస్యాదకవావేదసం
ఖ్యయా ॥ బహునిచాయమామన్యత్కృత్రికావ్యంప్రచక్షతశ్చతి ॥ ౨౧ ॥ భరద్వాజః ॥ మంత్రంసంకైకముచ్చా
ర్యబ్రహ్మసూత్రంకరేణివేత్ ॥ దక్షిణంబాహముచ్చత్యగిరమైససహివ్యజః ॥ గృహస్థస్యవసస్థస్యసూత్రంప్రతిభునోపు
చ ॥ మంత్రోచ్చారణమాచారమోద్దితయంక్రమశఃస్మృతమ్ ॥ యజ్ఞోపవీతేవ్యధార్యేతాతేస్తాతేచకమణిశ్చతీయ
ముత్రీయంతువస్త్రాభావేదీవ్యతే ॥ ఏకైకముపవీతంస్యాదాద్యంతాత్రమణోర్ధ్వయోః ॥ దశాష్టేవాగృహస్థ
స్యవత్సాగ్రవసవాసినః ॥ వినాయజ్ఞోపవీతేనదినమేకమవ్యజఃస్థితస్మాదత్సమాయాతిపునశ్శ్వావోభవిష్యతి ॥ క్రోధా
ద్యాదుదినాలాభాద్యైర్హ్యసూత్రంధినత్రియః ॥ సమన్యాత్త్రికృత్సాచ్చాగ్నిశిక్వచ్చాగ్నిమేకమగ్రాపేషి ॥ ౨౨ ॥ భృ
గుః ॥ సవోపవీతినాభావ్యంసదాబధిభేనవ ॥ విభిభోనుపవీతశ్చయత్కరోతిసత్కృతమితి ॥ ౨౩ ॥ అనంతేన
సకంపవీతత్వంకమకారాదివేత్సంకరోతియత్సప్రసీవాహ ॥ మంత్రపూతంస్థితంకాయేనుస్యయజ్ఞోపవీతకమ్ ।
రోధరేతువతఃప్రాజ్ఞోయదీచ్ఛేచ్ఛేయత్యనన్కాయస్థమేవతతాగ్ర్యమథ్వాప్యంకవాచన ॥ సక్యదుద్ధరణాత్సన్య
స్థాయశ్చేదీయతేదీవ్యతత్త్వతి ॥ ౨౪ ॥ వ్యాసః ॥ వినాయచ్ఛిఖయకమవినాయుజ్ఞోపవీతతః ॥ రాక్షసంతద్ధివిజ్ఞే
యంసమస్తాదిష్టలాంత్రియాశ్చతి ॥ వా ॥ అశోక్తీంధనాదేపూర్వమేవయజ్ఞోపవీతంధార్యమపనయనే ॥ ౨౫ ॥ భృ
గుః ॥ సూత్రంసలూమకరేతస్యోత్తరేవ్యత్వావిలోమకమ్ ॥ సావత్త్రివశక్యోత్సాగ్నిమంత్రాధిప్రమక్షయేత్ ॥ విచ్చి
త్తంనావ్యధోగయాతంధుత్వానిమితమత్యేదేత్ ॥ ఉపానవశాచవాసశ్చభృతమన్యైర్గృహావయేత్ ॥ ఉపవీతమ
ంకారంసంజంకకమేవవేత్ ॥ ౨౬ ॥ మనుప్రభృతయజ్ఞోపవీతాదీవినాశేప్రతిపత్తిమాహ ॥ మేఖలామజినందంప
మపవీతంకమండలమితి ॥ సాన్యవినస్తానిగృహ్లాతాన్యానిమంత్రతత్త్వతి ॥ ౨౭ ॥ పితావహః ॥ యవతనానినాన్యా
నిజసూత్రసముద్భవః ॥ వేదోక్తినిష్ఠులంతస్యస్వానదానజపాదికమ్ ॥ బ్రాహ్మణోయోనజానాశిష్యుఃపవీతస్యం
స్థితమ్ ॥ మోహాన్యావహంతేభావంపశుగోశరివసర్వదేతి ॥ ౨౮ ॥ ఉక్తిపతితాలాభేదేవలః ॥ కాపాకసమోమన

వాలశిలవల్మీకీశ్వరమ్ । సద్ధాసంభవతాధార్యముపవీతంద్విషాతిభిదితి ॥ టీ ॥ తృణోద్భవంకుశనిమితం
౨౦ ॥ తథాచగోభిలః ॥ సూ । యజ్ఞోపవీతంకురుతేమాత్రంవస్త్రంకుశరజ్జంబేతి ॥ ౨౧ ॥ వా ॥ సూత్రమవివస్త్రిభా
వేవేదితవ్యం-వాససాయజ్ఞోపవీతాధాన్యకర్తృత్వభావేత్రివిధతాసూత్రేణైతి యుక్త్యశ్చంగప్రరణాత్ - నిత్యముత్త
రియంవాసఃకార్యమపివాసూత్రమేవపవీతాధాన్యకర్తృత్వపస్తంబెనవాససోఽసంభవేనకల్పతేనసూత్రస్యాభిధానా
చ్చ ॥ ౩౦ ॥ హరితః ॥ స్తో ॥ ముక్తామయోపవీతంవచామీకరమధావీవాధార్యంతత్సర్వవర్ణానామహదానాదిక
మన్వీతి ॥ ౩౧ ॥ స్మృత్యుక్తాసారే ॥ స్తో ॥ వస్త్రంయజ్ఞోపవీతాథేత్యవత్సూత్రంచకమన్సుశుచాచేశేసుచిస్త
త్రసంహతాంగుళిమాలకే ॥ ఆవేద్యవస్థవత్కృతిత్రిగుణీకృత్యయత్తవేతిఅబ్ధింనైస్తుత్రిగుణ్యమ్యక్ప్రత్యోగోద్వే
వృతంకుశతే ॥ త్రిపదక్షిణమావర్తంసామిత్యాత్రిగుణీకృతమ్ ॥ అక్షపదక్షిణావతకంసంస్యాన్నవసూత్రమ్ ॥ త్రి
రావేద్య్యుక్తంబధ్వాహరిబ్రహ్మేశ్వరాన్నమతి ॥ ౩౨ ॥ బోధాయనః ॥ సూ ॥ బ్రాహ్మణకన్యకయాబ్రాహ్మణ
ధనయావాశుద్ధస్నాతయ్యాకృతాకాంతయానిమితంసూత్రంగృహీత్వాప్రాచీనముదీచీంవాదిశముపనివహ్యవ్యవహ
రంగుళిమాత్రంవస్థవతీసూత్రపరిమండలమితి ॥ ౩౩ ॥ సవివ ॥ స్తో ॥ చతుర్వేదగ్రవత్సూత్రితీదగ్రాక్షిణంభావేత్
ద్యస్యాతాంతేద్వివేదస్సపేకమతైకవేదినతి ॥ ౩౪ ॥ అ ॥ కథంసన్నివేశముపవీతమిత్యపేత్యాయామనురాహ
ణ్యై ॥ ఉద్భృతేదక్షిణపాశాన్యపవీత్యుచ్చతైస్సజ్జతేనవ్యేకుప్రాచీనావీతీపీతకంతసజ్జతేతి ॥ టీ ॥ సూత్రకన్యకన్య
నేనివీతమితిసంజ్ఞాతదస్యాస్త్రీనిపీత - నివీతస్యమధ్యేదక్షిణపాశాన్యత్వత్యేనస్సన్నివేశ విశేషస్తనపవీతంనామతద
స్యాస్త్రీన్యపవీత - సవ్యపాశాన్యత్వత్యేనస్సన్నివేశవిశేషస్త్రాప్రచీనావీతనివీతసంభావతస్సాస్త్రీప్రాచీనావీత
చాతః ॥ ౩౫ ॥ తథాచశుభిః ॥ దక్షిణతడపవీతయదక్షిణంబాహుముద్ధరతేవధత్తేనవ్యమియజ్ఞోపవీతమేవచవ
పరితంప్రాచీనావీతంసంపవీతంమానుషమితి ॥ ౩౬ ॥ అ ॥ నిషణ్ణపవీతంబోపవీతాదీనాంబోధయతిశుభిరీదేవ-ని
వీతంమనుష్యాణాంప్రాచీనావీతంపితృణామపవీతందేవానామితి ॥ టీ ॥ నివీతంమనుష్యాణాంస్వంమనుష్యకార్యేణయ
షితత్వతాదిషుచ్రవస్త్రం - ప్రాచీనావీతంపితృణాంకమన్విష్టయజ్ఞాదోచ్రవస్త్రం - యజ్ఞోపవీతందేవానాంకమన్వి
అగ్నిహూత్రాదోచ్రవస్త్రమిత్యుక్తః ॥ ౩౭ ॥ వ్యాసః ॥ స్తో ॥ ఉద్భృతేదక్షిణంబాహుసంవ్యాంసేనుసమీకరణే
ఉపసంభవేస్త్యంబవీతకంతసజ్జతమ్ ॥ సవ్యంబాహుసంసముద్భృత్యేదక్షిణాభ్యంతద్విజైః । ప్రాచీనావీతమత్యా
మామవీత్యైకమన్విష్టయైతే ॥ దేవాగారేగవాంగోష్ట్రేహూమేవపేత్యేదేవత ॥ స్యాద్ధ్యాతైభోజనేత్యంబ్రా
హ్మణానాంచసన్నిధౌ ॥ ఉపాసనేనరూఢాంచసంధ్యయోస్సాధుసంగమే ॥ ఉపవీతీభ్యస్త్యంబవిధిరేవాసనాతప
ః ॥ ౩౮ ॥ అపస్తంబః ॥ సూ ॥ ఉపాసనేనరూఢావృద్ధానామత్రినాంబాహుమేవవ్యక్తమణిభోజనలహమస్యా
ధ్యాదేచయజ్ఞోపవీతీస్యాతి ॥ ౩౯ ॥ వా ॥ ఎతేషుకమన్యజ్ఞోపవీతవిధానాత్కాలాంతరేనావశ్యంభావ్య
తేవిద్యాచక్షతే ॥ కామస్తమేవతర్కార్యమత్థావ్యంనకదాచనసదోపవీతనాభావ్యంనచాబధశేభేనచేత్వాచబహు
త్వతేపవీతాచ్ఛిప్తాచారపవీతాచ్ఛతదనాదరణీయమిన్యస్యే ॥ ... *

—* ఉపనయనదీక్షామత్యేకపవీతసహా. *

ఉపనయనానంతరంధినచతుప్తయమధ్యేయజ్ఞోపవీతస్యహా ॥ స్తో ॥ గాహ్వాశుకమన్వసేరాధవృష్టేష్వబ్రా
హ్మణోవైషుకుఃస్మృతిస్స్యాత్ ॥ ఏకాహుతీంవ్యాహృభిశ్చహృత్వాన్యైకేవప్రసాదేశభిహునియామతి ॥ న్యాదే
నసర్వస్త్రియస్త్రీప్రహుత్యానాజ్ఞాతత్రయంచబహిష్కృతవస్త్వయజ్ఞోపవీతంధార్యమిత్యాహుః ॥ ఇతియజ్ఞోపవీత
సమాధాదిః. ... *

—* అశదంబధారణం. *

౧ ॥ తత్రమను ॥ బ్రాహ్మణోబైల్వపాలాశౌత్రప్రియోవాటభాంబోబైల్వలోదుంబరీవైశ్యేగంధానహాం
తిథమాత్యతి ॥ ౨ ॥ వైష్ణవై అశ్వత్థో-ధ్రువశుభ్రమూనశ్శమదేవగౌరీత్యుక్తః - బౌద్ధాణోబైల్వదంధంధమా
తౌహాతి - ఉభయోరవిబహ్నవహానసంబంధసామాన్యతే ॥ బహ్నవహానాధిగణంబ్రాహ్మణః - బిల్వస్థుబహ్న
వహానవికారః ॥ శుశ్రీ ॥ అపావాచ్యయజ్ఞోబాహుత్యేతతోబిల్వఉపవిష్టత్యేమోశ్యేన ॥ బహ్నవహానమవరుంధతిశుశ్రీ ॥
ప్రాహ్మణోపాలాశంచాహాతిఉగ్రయోగాదయత్రత్యాత్ ॥ శుశ్రీ ॥ గాయత్రీవైప్రాహ్మణః - గాయత్రీవేదవహాఇతి
చశుశ్రీయతే - వాటందంబంబుద్ధియేధమాతౌహాతి - ఉభయోరేకపద్ధత్యేత-తరుక్షంబైత్రియప్రాహ్మణే ।

శు) || తైత్తిరీయవాచసపత్యసస్మతీనామధన్యగోధంత్యంరాజన్యశి-భాదిరంశాహతి - ఉభయౌబల్యశ్రుపామా
 న్యాత్ - వైశ్యోపైశులమహతిఅశ్వశ్రువైశ్యజన్యబంధాత్ || శు) || మరుతాంవాపితదోజోయదశ్శ్రుః-మరుతో
 వైశవానాంపితశిశూయితే - ఉదుంబరంచాహతి - ఉభయౌఃపశుసంబంధసామాన్యాత్ - పశుపాలావైశ్యః-
 ప్రసిద్ధఃపశునికారఉదుంబరః||శు) || దేవావాణిజఃపశుభజన్త - తతఉదుంబరఉదతిష్ఠత్ - ఉత్పత్తేవశివశ్రుతేరిల-
 బ్రైల్వపాలాశావిత్త్యంస్వదే-శేపివిత్త్యపవపత్తితః || ౧ || యదాహయమః || శ్లో || విప్రన్యకంజపాలాశోబై
 ల్యోవాధమతస్త్వతః | అశ్వభోక్షతియస్యాధాదిరోవాపిధమతః | ఉదుంబరోధవైశ్యస్యదోవాదంఉద్య
 తే || ౧ || తేమామప్యలభేతుసవేమాంసవయజ్ఞయాశ్చతి || ౩ || గౌతమోపి || సూ || యజ్ఞేయోవాసవేవామితి ||
 ౪ || ఆపస్తంబోపి || సూ || పాలాశోదణ్డోబ్రాహ్మణస్యవైయగ్రోధసంధజోవాజగ్రోరాజన్యస్యబాదరబైదుంబరో
 వావైశ్యస్యవార్యోదంషత్యకణానంయోగైతేకఉపదిశంతి || టీ || వాతకఃయజ్ఞాహవృక్షసంఘాతః - ససవ-
 కణాసాధారణః || ౫ || మనుః || శ్లో || కేశాంతికోబ్రాహ్మణస్యదండుకాయఃప్రమాణతః | లలాటసమ్మితోరాజః
 స్యాస్తువాసాంపికోవిశం | ఋజవస్తేతుసవేస్యరవ్రణాస్సావ్యదశేనా | అనుద్యేగకరాసహితాం సత్యహాస
 గ్నిహుషితాశ్చతి || ౬ || గౌతమః || సూ || అపీషితాయాపవక్రాస్యశలాలామూర్ఖలలాటనాసాగ్రప్రమాణాశ్చ || టీ ||
 అపీషితాంపిషేష్టనాటిః - యాపవక్రా యాపవస్యతాగ్రాశ్చత్యథః || ౭ || వ్యాఘః || శ్లో || శిరోలలాటనాసా
 గ్రప్రమాణాయాపవత్తతాశ్చతి || ౮ || శంఖః || శ్లో || కేశావధిలలాటంసంతుల్యోసోక్తాక్రమేణతత్త్వః || ౯ || వసిష్ఠ
 మునిశేషమాహ || సూ || ప్రాసమ్మితోబ్రాహ్మణస్యలలాటసమ్మితఃప్రతియస్యకేశసమ్మితోవైశ్యశ్శ్లేతి || ౧౦ || కూ
 మభురాణి || శ్లో || భార్యేదైవ్యపాలాశోదండాకేశాద్వికాద్విజః | యజ్ఞాహవృక్షజంవాధసామ్యవక్రణమేవ
 చేతి || ౧౧ || బోధాయనః || సూ || మూర్ఖలలాటనాసాగ్రప్రమాణా యజ్ఞేయస్యపుత్రస్యదండాశ్చతి || ఇతిదండు
 రూపణమ్ *

—* అధాదినమ్ *

తత్రగౌతమః || సూ || కృష్ణరుతుబస్తాజినాసితి || టీ || కృష్ణఃకృష్ణవృగః - రురుః కృష్ణతమృగః - బస్త్రస్త్వ
 గవిశేషః - ఎతేమామజినాజమాణిబ్రాహ్మణక్షత్రియవిశాం క్రమేణాశ్చరియాణిభవంతి || ౧ || మనుః || శ్లో ||
 కాష్ఠకరౌరవహస్తాజమాణిబస్త్రచారిణశ్చతి || ౩ || ఆపస్తంబః || సూ || అజినమేవోత్తరంధారయేతి || టీ || ఉ
 త్తరముత్తరీయం || ౪ || పారస్కరీసూ || విణేయమజినముత్తరీయంబ్రాహ్మణస్యరౌరవంరాజన్యస్యబాస్త్రంగవ్యం
 వావైశ్యస్యసవేమాంహగవ్యమితి || ౫ || బృహస్పతిః || శ్లో || బ్రాహ్మణస్యాజినంకాష్ఠకరౌరవంక్షత్రియస్యకు
 లస్తాజినంకువైశ్యస్యసవేమాంహగవాజినమితి || ౬ || శంఖః || సూ || కృష్ణరుతుబస్తాజినాస్యత్తరీయాణితి || ఇత్య
 జినసూపణమ్. *

—* అథవాసాంస *

తత్రగౌతమః || సూ || వాసాంసశాణ్యేనుదీరకుతపాస్సవేమాంకాపాణసంచావికృతమితి || టీ || శణవికా
 రశ్శాం - యుమాఅతసీతద్వికారఃతేమం - శ్వేతపట్టశ్చత్యన్యే - కుతపఃపావకఃతియాబరోహణుకఃతంబళః - కా
 పాణసంచవాసాంసవేమాం - తదవికృతం - కుస్తుంభాదిరాగ్రదవైర్గిరరక్తమిత్యర్థః || ౧ || సవన || సూ || కాసా
 యమశ్వేశేవాహుళిబ్రాహ్మణస్యమాంజిత్వహరిత్రైశ్చతరయోరితి || టీ || ఏకేతచార్యకామామేణరక్తమపిధాయణం
 మన్యంతే - తత్రవిశేషః - వాతకంబ్రాహ్మణస్య - వృక్షకమామేణరక్తంవాతకం - మంజుష్టయారక్తం
 మాంజిత్వంహాస్రయారక్తంహాస్రం - ఇతరయోషిశ్రియవైశ్యయోర్వాసాంసైశ్చత్యర్థః || ౩ || ఆపస్తంబః ||
 సూ || వాసశ్శాణ్యేయోజినాకామేయవైశేవస్త్రముపదిశంతిమాంజిత్వంరాజన్యస్యహరిత్రంవైశ్యశ్శ్లేతి || టీ ||
 వస్యతేశ్శాపీసమాశ్చార్ధత్రయేనతద్వాస-తద్యత్కృత-శాణ్యేమాజినాప్రత్యేతాసవకానుభూర్యైగ్వావాసాపీ
 తిహారదత్తేనవ్యాగృతః || ౪ || మనుః || శ్లో || వసీరన్నామపూర్వైగ్వాశాణ్యేమావికాశేతి || ౫ || వసిష్ఠః ||
 సూ || కుస్తుంభాతంవాసోబ్రాహ్మణస్యకార్యాసంమాంజిత్వంహాస్రంక్షత్రియస్యపితంకాయేయవైశ్యశ్శ్లేతి || ౬ || అ
 హతస్యపుత్రణమాపవచేతాః || శ్లో || ఈషధాతంసవంవస్త్రంసదశంయన్నధారితమ్ | అహతంవచ్చిజానీయాత్స
 వకఃకుసుపావసమితి || ౭ || అ || ఉపసయనప్రభుతఃకౌపీసంధారణం - తతోహవేదవాసమాపవచేతాః ||

యం. ఉత్తరీయంచక్రస్థాజినమిత్యవస్థా || ౮ || తథాచయమః|| కార్యసయోమకత పాశ్వమఃబల్బజకంబ
థాః|| సర్వసంధారయచ్చుంవాసప్రతిధానికమితి || ౯ || వా || సవవాసస్వధ్యుక్తత్వము త్రాధ్యామభిమం
త్యోగ్రిగాభిప్రస్థాభిఃపరిధాప్యేత్వా సైంబవనాత్పరిహితవస్త్రైకదేశేనాచ్ఛాదనము మితమంతవ్యం-వాసశ్చతు
థీఃమూత్రయాదత్రైస్వస్థిధా స్యేతివచనాచ్ఛతుర్థాదిసేవివైవకౌపీనంకటివేషితవస్త్రైకదేశేనాచ్ఛాదనప్రసంగా
త్తస్మాత్తద్యనసంకౌపీనాదుపరిమంత్రతోవేష్యదీయ మిత్యేవంపరం || ౧౦ || తథాసరణ్యాభ్యుత్పత్తి సంగ్రహే||
సూ||కౌపీనాచ్ఛస్సంకృతశ్చోచంకుమారందక్షిణతఃపవేశ్యతి || ౧౧ || తథాచక్రికాంఠే|| తపంకుమారస్యకౌపీన
ధారణమాచవనంపరిషేచనమాపోశనంప్రాచాహుతిరిత్యాదీనిభవేయమితి || ౧౨ || భారధ్యాజోపవీత్యోప
వీతమభినంహంజీదండంకమండలమ్|| సోక్తంవాసశ్చకౌపీనంధారయేత్ప్రభుమాత్రమ్ | పరేహిన్మేఖలాదండమజి
నంచోపవీతకమ్|| ధారయేత్తుపురాణాత్త్యజేవస్త్రైకదేశేవానవేతి || టి || సరేహిన్దతుర్థాదినశ్చిత్యథః|| ౧౩ ||
తథాచశారాతపః|| స్తో|| చతుర్థేఃపానిసంప్రాప్తే సుస్నాతఃకృతమంగళః | త్రిభిర్విప్రైస్సదాయుక్తౌగురుగఃచ్యే
ష్ఠశేష్యకః|| గ్రామాత్ప్రవీముదివించాదిశంనాస్యదిశంప్రజేత్ | ఉక్తాశుబ్రహ్మవ్యత్యోనాస్తేదేష్యమయోగ్యకః |
యోత్రయత్రబ్రహ్మవృక్షప్రాంతిశంవాప్రజేష్యయః | బ్రహ్మవృక్షమథాసాధ్యస్యత్రైపుణ్యోహోవాచనమ్ | వాచయేదుత్
యేస్తూలంమాణియేద్రోమమేదత్రైవ్యయేచతుముఖంయస్త్యాసమస్యూర్వాస్యదక్షిణమ్ | కౌపీనందండమజిన
ముపవీతందక్షిణమ్ | నవానిధారయిత్యాధపురాణానిపరిత్యజేత్ | వ్యత్యోగ్రిశ్చోపయేద్యత్వాత్యోపీనాజినమేఖ
లాః | వాసప్రసవ్యాధురవేదాహ్మజేభ్యస్తుదక్షిణామితి || వా || ఎతచ్ఛపాలాశకంఠస్త్రోహిన్ధం - గృహ్యభా
ష్యాకౌపలిఖతమ్ || ౧౪ || స్త్రుత్యథఃసారేచశ్లో||దండాంపలాశస్యగ్రిధిష్ఠలాయజ్ఞఃప్రభుజాః తైకేఫాలనా
సాంతప్రమాణాశ్చక్రమాద్విజైః | ధార్యాశ్చక్రైస్సదాధార్యంకౌపీనంకటిమాత్రకమ్ | కౌపీనమహంతధార్యంఖం
దవాసశ్చపాశ్వేయమితి || వా || ఉపనయనానంతరంత్రైరాత్రంత్రైరలవణాదివజఃమధశ్శాయాబ్రహ్మచార్యుప
నయనవ్రతందరత్ - చతుర్థేఃపిన్దకౌపీనందంజినమేఖలోపవేతామూర్వాగ్రిత్యజేత్ - వస్త్రాణాంత్యాగఃయవశ్చ
తి - ఎవంచప్రథమదినేకౌపీనధారణస్థిబలుస్త్రోహిన్ధత్వాదావశ్యకంతత్ప్రీతియతే - పరిహితవస్త్రైకదేశేనాచ్ఛా
దనప్రమాణంమృగ్యం|| ఇతివాససోనిరూపణమ్. ...

—* అథమేఖలా. *

౧ || తత్రమసి|| మాంజీత్రివృత్తమశ్చత్వైకార్యవిప్రస్యమేఖలా | త్రివియస్యమూర్విజ్యావేశ్యస్యశం
తాంతవి ముంజాలాభేతుకతఃవ్యాకుశాశ్చంతకబల్బజైః | త్రివృత్తాగ్రంధినైకేనత్రిభిఃపంచభిరేవవేతి || టి || అన
యోరయమథః- త్రివృత్తేత్రిగుణా- సమాసమగుణా- శ్లెష్లాపరిఘపేణమస్యశా- మూర్వావికారోమూర్వి-మా
ర్విజ్యావిశేషణం - ముంజాలాభృత్తి- ముంజాగ్రహణంమూర్వాశతంత్యోరభ్యుపలక్షణం - కుశాదయోవిప్రాదీ
నాంయథాసంఖ్యం - అశ్చంతకస్తరువిశేషత్యక్ - బల్బజస్త్రుణవిశేషః - త్రివృత్తాత్రిగుణైకేనగ్రంధినాత్రిభి
గ్రింధిభిఃపంచభిర్వీపలక్షితా-త్రయాణాంపంచావనియమేనాయంగ్రంధివత్ప్ర- నాత్రయధాసంఖ్యంవాశజ్జేనై
కవిషయత్వాచకమాదితి | ౨ || వ్యాసోపి|| స్తో||మాంజీత్రివృత్తమశ్చత్వైకార్యవిప్రస్యమేఖలా| ముంజాభావక
శానాహుఃగ్రంధినైకేనవాత్రిధితి || ౩ || యమ|| విప్రస్యమేఖలాహంజీజ్యామూర్విత్తీయస్యతు| శాణమాత్రి
మైత్యేస్యమేఖలాదమఃతస్త్వైతాః| ఎతాసామప్యలాభేతుకుశాశ్చంతకబల్బజైః | మేఖలాత్రివృత్తాకార్యాగ్రంధినై
కేనవాత్రిధితి || ౩ || పైరినసి|| సూ||మాంజీమేఖలాత్తంతకేచ బ్రాహ్మణస్యబాల్యదీమూర్విమారాజస్యస్య శాణీ
యోమీహవేత్యస్యేతి || ౪ || వసిష్ఠః|| సూ||మాంజీమేఖలాబ్రాహ్మణస్యధనుజ్యోతఃత్రియస్యతాంతవేత్యస్యేతి||
౫ || చుచేరాః|| త్రిగుణంపదక్షిణామేఖలాభృత్తి|| గౌతమః|| మాంజీజ్యామూర్విసోత్త్యోమేఖలాత్రిమేతేతి|| ౬ || బో
ధాయనః|| ఎసాంక్రమేణమాంజీధనుజ్యోతశాంతేమేఖలాభృత్తి || ౭ || అపస్తంబః || మాంజీమేఖలాత్రివృద్ధ్యా
హ్మణస్యశక్తివిషయేదక్షిణావృత్తానామితి|| టి|| శక్తివిషయేతక్తాసత్వాదక్షిణావృత్తాసాంముంజానాంతకవ్యా||
౮ || అ || కటిమాత్రమపిధార్యమిత్యాహసంపత్తః|| స్తో|| కటిమాత్రంవినాకంఠంశ్చోతంస్తూతంకంఠోతియః| స
గ్వంతశ్చిష్టులంబివ్యాత్యోపినగ్నృత్తిశుక్రితితి|| వా|| ఇదంచబ్రహ్మచారిగృహస్థసాధారణం - కటిమాత్రస్యధారణా
భావేకంఠమాత్రస్యపిష్టులత్వాచకమాత్ - ధృతవస్త్రోపినగ్నత్వాచకమాచ్ఛ| ఇతిమేఖలానిరూపణమ్.

—* అభిభూత్యా. *

౧ || తత్రమనుః || శ్లో || ద్రవిగృహ్యేప్యితందండుముపస్థాయచభాస్కరం || ప్రదక్షిణంపరీత్యాగ్నించరేదైపుతం
యథావిధి || భవత్పూర్వంచరేదైపుతముపసితోద్వితోత్రమః | భవన్వధ్యంతురాజస్యోవైశ్యప్రభవదుత్తరమతి ||
టీ || భవత్పూర్వంభవతిశబ్దపూర్వం || ౨ || గౌతమః || సూ || ఆదిమధ్యాం తేమభవచ్ఛబ్దః | ప్రయోజ్యోవశానుపూ
ర్యేణేతి || ౩ || అ || ప్రయంత్యైవదశయతి బోధాయనః || సూ || భవతిభియోదేహీతి | బ్రాహ్మణోభిక్షేతభియోంభ
వతిదేహీతిరాజస్యోదేహీతిభియోంభవతితివైశ్యశ్చ || వా || ఉపసయనాంగత్యేనాక్తిప్రయంభియోచరణవిధిసాన్సర్వః
కఃప్రత్యేతవ్యః || ౪ || అ || ఉపసయనాంగభియోయాంనియమమాహ || మనుః || శ్లో || మాతరంవాస్వసారంవామా
తుర్వాభాగినిజామ్ | భిక్షేతభియోంప్రథమంయన్తైనంపవిత్రమయేదితి || టీ || విమానసంప్రత్యాఖ్యానం || ౫ || గౌతమః ||
శ్లో || అగ్రేభిక్షేతజననీమప్రత్యాఖ్యాయనీచయ | బ్రాహ్మణంతాద్యశంవాపిస్త్రీయమగ్రేవయాచయేత్ | గర్భిణీంనై
వయాచేతవిధాంమతిమాన్మదేతి || కారికాకారః || అగ్రేభిక్షేతజననీమప్రత్యాఖ్యాయనీచయ | పశ్చాత్పితరమన్యాం
శ్చపశ్యచార్యంబాంధవాంస్తథేతి || ౬ || వసిష్ఠః || అప్రత్యాఖ్యాయనంపూర్వంస్త్రీయంతాద్యశీంపునః | భిక్షేతభి
యోంప్రథమంభవాకభియోందచాత్మితి || భవతిభియోదేహీతిస్త్రీయంవాగ్రేహీతారమ్ | మాంజీకమాకవసానాం
తమామభైతంసమాహరేత్ | పశ్చాన్మమాహరేన్నిత్యమాసమావతకసాద్వటురితి || ౭ || గృహ్యతాప్తర్యదశక
నేప్యామభైతమక్షం || టీ || ట్రిగృహానిప్రత్యహమామభైతంచరేత్ - చతుశ్శేవసన్యస్తంసంసారేణసంస్కృతస్యేతి || ౮ ||
అ || బ్రహ్మచారిణోనిస్సభియోమహవ్యాసః || శ్లో || గృహ్యాయక్తివిదోపేతఃపరివతోక్తరీయకమ్ | దండం
పాత్రంసమాచాయపమస్కృత్యరదింకురుమ్ | భియోభకంతుతతోమాసిద్విజవేత్తతథావ్రదేదితి || ౯ || మనుః || వేద
యజైరహీనానాంప్రతస్తానాంస్వకవశః || బ్రహ్మచార్యాహరేదైపుతంగృహేభ్యఃప్రయతోన్యహమ్ | గురోకురే
నభిక్షేతసజ్జాతికులబంధుమ్ | అలాభేత్యన్యగేహనాంపూర్వంపూర్వంపరిత్యజేత్ | సర్వంవాపిచరేగ్గామంపూర్వో
క్తానామసంభవేనియమ్యప్రయతోవాచమభిశస్తేంప్రవజయేదితి || ౧౦ || యాజ్ఞవల్క్యః || శ్లో || బ్రాహ్మణేమచ
రేదైపుతమంబ్యేష్వాత్మ్యత్రయోఆదిమధ్యావసానేషుభవచ్ఛబ్దాపలక్షితా | బ్రాహ్మణత్వత్రియవిశాంబైక్షితవర్యా
యథాక్రమమితి || ౧౧ || వా || యత్తుసార్యవణికంలైయోచరణమభిశస్తవతితవజమితిగౌతమవచనం - యదపివ్యా
సవచనం || ౧౨ || శ్లో || బ్రాహ్మణత్వత్రియవిశేషేరేయజైతమన్యవం - సజాతీయగృహేష్వేవసార్యవణికమే
వవేతి - తత్రసర్వశబ్దాన్కృతవణికశ్రయపరః | ఎతచ్చపూర్వోక్తసజాతీయాలాభవిషయం || ౧౩ || తథాభవిష్య
త్పరాణే || శ్లో || సర్వంవాపిచరేగ్గామంపూర్వోక్తానామసంభవే | అంత్యవజకంమహాదాహాశ్చత్యాహభగవా
న్ప్రీఘుతి || టీ || అంత్యశ్శూద్రః || వా || చాతుర్వర్ణ్యంచరేదైపుతమలాభేద్రవికోద్విజశ్చశ్చైతవప్రావద్విషయం ||
౧౪ || తథాచవిష్ణుః || శ్లో || షత్రవైశ్యగృహేష్వేవక్రియావతిఃషునాధుమ్ | చాతుర్వర్ణ్యంచరేదైపుతమాపతాల
ఉపస్థితశ్చితి || ౧౫ || ఆంఠిరాః || ఆమమేవాదదీతాస్తాదప్యజ్ఞావేకరాత్రకమితి || ౧౬ || పరాశరః || యస్తు
వేదమగ్నియాసత్పూనాన్యముపభుంజతే | శూద్రోవేదఫలంయాతిశూద్రత్వంయాతినద్విజశ్చితి || ౧౭ || అ || వికాన్తః - పేద
మాహ || యాజ్ఞవల్క్యః || శ్లో || బ్రహ్మచర్యేభిశ్చైకమన్యమద్యాదనాపది | బ్రాహ్మణికామమగ్నియాచ్ఛాన్ధేప్రవపి
డయన్తితి || టీ || అపేదయత్కమఘమాంసాదిషుహారేణ || ౧౮ || మనురపి || బైక్షేవతకయేన్నిత్యంనైకా
న్నాశీభవెద్గ్రీతి | బైక్షేవతిగతవోన్యత్తిరుపవాససమాస్తృతా | వృతోవాచేవనైవశ్యేపిశ్యేకమగ్ర్యధిషేవత్ | కా
మమధ్యధికతోశ్చీయాద్యైరమన్యసంభవ్యత్యతి || ౧౯ || అ || శ్లో || తాకభయోపహేదాభయేచాన్యేయావకాశినః |
సర్వేతైక్షేభతస్యకల్లాంనాహంతిహోదశీమత్ప్రకాంచనవణేనగవాంము | త్రిణయాశకమ్ | పిబేద్వాదశవహాణి
సతదైపుతసంభవేదితి || వా || సచాగ్రఫలశ్రవణాదనియతంభియోచరణమితివాచ్యం - అకరణేమనూపాగ్నియశ్చ
త్రివిధాతాత్ || ౨౦ || మనుః || శ్లో || అక్యత్యాబైక్షచరణమమన్యధవపావకమ్ | అనాతురస్యప్రరాత్రమవకీణేక్ర
తంచరేదితి || ౨౧ || యమః || ఆహరమాత్తాదధికంసక్వచిదైపుతమాహరేత్ | యజ్యతేప్రయదోషేణకామతోధి
కమాహరత్ | మాధూకరీంయతదాయబ్రాహ్మణేభ్యఃప్రయచ్చతి | సయాతినరకంఘారంభోక్తాభంజితకృత్తమ | త
స్మాన్నాహారేదైపుతమతిక్రంతవాచనేతి || ౨౨ || స్మృతిసంగ్రహే || బ్రహ్మచారిమభైతాన్ముమచ్ఛిష్టంససమా
చరేత్ | అశకానివేగూమావమవాపిపవేశయేదితి || ౨౩ || అ || ఆకామబోధికానగణేవసంసృజంబింశాన్

మాహాప స్తంబః॥ సూ॥ నదోచ్ఛిష్టతకుర్యాదశక్త్యామానిఖనేదప్నూవాప్రవేశయేదార్యాయవాపర్యవదధ్యాదంత
 ధిఃసేవాశూద్రాయేతి॥ టీ॥ అంతధిఃసేవచార్యస్యదానాయేత్యథః॥ ౨౪॥ సువివ॥ సూ॥సాయంప్రాతరపిత్రే
 ణభిక్షాచర్యంపరెచ్చిక్షమాణోస్యతాపపాత్రేభ్యోభిక్షస్తావస్త్రీణాంప్రత్యావత్యేణానాం సమాహితోబ్రహ్మచారి
 స్తందత్తంపూతంప్రజాంపశూకాబ్రహ్మవచఃసమన్వాద్యంవృక్షైరతస్మాదుపావేబ్రహ్మచారీసంఘం చరంతంనప్ర
 త్యావక్షిణేతి॥ టీ॥ అమిత్రేణపాత్రేణనహపాదినాభిక్షాప్రత్యాభ్యాసంబంధంత్రీణామితివృక్షైరతస్మాదాచార్య
 ఏతద్వప్రత్యాద్యయనాదియ క్తబ్రహ్మచారివిషయం॥ ౨౫॥ అతవివవస్థపరాశరౌ॥ శ్లో॥ అప్రతాహ్యసద్గీయానాయత్ర
 భైక్షవరాద్విజాతంత్రామందంబయేచాగ్రహారభక్తాప్రవహోహిసత్తి॥ ౨౬॥ అతి॥ హస్తతాతామభిక్షాలవణవ్యం
 జనానిచాభుక్త్యాహ్యశుచితాయాతిచాతాస్వగంనగచ్ఛతీతి॥ ౨౭॥ మను॥ సమాహ్యత్యేతత్తైక్షిక్షయావదర్శమమా
 యయానివేద్యగురవేక్షియాదాచమ్యప్రయతశ్శుచిరితి॥ ౨౮॥ అ॥గుర్యస్సద్ధానేతస్మత్త్రభార్యాదిభ్యోనివేదయేదిత్యా
 హగౌతమః॥ సూ॥ అస్సద్ధాతద్ధార్యావృతసబ్రహ్మచారిసద్ధ్యతి॥ టీ॥ సబ్రహ్మచారిసహాధ్యాయాసంతఃశ్రోత్రీయః॥
 ౨౯॥ తథాచపస్తంబః॥ సూ॥ తత్సమాహ్యత్యోపనిధాయాచార్యాయప్రజ్ఞాయాతైస్ప్రదిష్టంభుంజీత విప్రవాసేగు
 రోదాచార్యకులాయతైర్విప్రవాసేన్యేభ్యోపి శ్రోత్రీయేభ్యోనాత్మప్రయోజనస్యరెచ్చక్త్యాస్యయమమత్రంప్రత్యాశ
 యాతేతి॥ ౩౦॥ హరితీ॥ సూ॥ భైక్షమపేక్షితంవర్గ్యకృతమాదిత్యదశితమనుజ్ఞాతమమృతసమ్మితంప్రాహుస్తదశ్చ
 నృసిహ్మచారిబ్రహ్మసిద్ధిమవాప్నోతీతి॥ ౩౧॥ యాజ్ఞవల్క్యః॥ శ్లో॥ కృతాగ్నికార్యోఘంజీతవాగ్యత్యోగుర్యస్థజ్ఞయా॥ ఆ
 హాశసక్రిమాపూర్వంసత్కృత్యాన్యమకుత్సయన్వీతి॥ ౩౨॥ చంద్రికాయాం॥ సూ॥ లోహేమృణ్మయేవాపాత్రేఘంజీ
 తైతచ్చభుక్త్యాస్యయంప్రత్యాశయాతేతి॥ ౩౩॥ వసన్తః॥ శ్లో॥ అష్టేగ్రాసామునౌభాత్యోష్టదశతరణ్యవాసిని॥ ద్వా
 త్రింశతంగృహస్థస్యహ్యయితంబ్రహ్మచారిణత్తి॥ ౩౩॥ అపస్తంబః॥ శ్లో॥ ఆహితాగ్నిరసద్ధ్యాంకృతబ్రహ్మచారివ
 తేతయః॥ అత్తంతవివస్థంబైవోపనిధిరసత్కతామితి॥ ఇతిభిక్షార్యాశ్రూపణమ్॥

— అథసంధ్యపక్రమః * —

౧॥ తత్రవ్యాసః॥ శ్లో॥ గాయత్రీంతుగురోల్భాస్వసాయంసంధ్యామృపక్రమేత్॥ కాలయోగ్నిపూజాంచ
 కాలయైభైక్షమాహరేత్॥ నిమంత్రణాదిసాభుక్త్యాగుర్యధంబైక్షమాహరేదితి॥ ౨॥ గౌతమః॥ శ్లో॥ సంధ్యా
 త్రయంతకతఃవ్యంయవస్త్రాంజీనిబధ్యతే॥ సంధ్యాత్రయంతుకతఃవ్యంసాయమాదితఃపరమితి॥ ౩॥ ప్రచేతాః॥
 మాంజీబంధనిశేష్ట్యాత్మవిత్రిమభ్యసకగరోః॥ సూర్యైస్సశిఖరంప్రాప్తేసాయంసంధ్యాంసమభ్యసేత్॥ సావిత్రిం
 ప్రాప్యగురుశామంత్రాధ్యాయాద్యధోదితాత్॥ అభ్యసోపాసయేత్సంధ్యాంసాయమాదియథాక్రమమితి॥ ౪॥ స్మృ
 త్యంతరే॥ ఉపాయనేహ్నికతఃవ్యంసాయంసంధ్యాద్యుపాసనమ్॥ ఆరభేద్వస్త్రయజ్ఞంతుమధ్యాహ్నాతుపరేహ
 ని॥ అనుపాకృతవెదస్యబ్రహ్మయజ్ఞఃకథంభవేత్॥ వెదస్థానేకుగ్గయత్రీగద్యతస్యత్సమంభవేదితి॥ *॥ జైమిన్త్రవిశేష
 మాహ॥ యావద్భౌష్యైవచేతస్తతావత్సంధ్యాదికంచనతతోమధ్యాహ్నంసంధ్యాదసర్వకమానమాచరేదితి॥ ఇతిసం
 ధ్యోపక్రమఃసూపణమ్॥

— అథసమిదాధానమ్ * —

౧॥ తత్రయాజ్ఞవల్క్యః॥ శ్లో॥ అగ్నికార్యంతతకుర్యాత్సంధ్యయోరుభయోరపీతి॥ ౨॥ మనుః॥ అగ్నింధనం
 త్రైక్షవర్యామధశయ్యాంగురోహితమ్॥ ఆసమావతఃనాతుర్యాత్సమతంపనయనోద్విజః॥ దూరాదాహ్వ్యస్యసమి
 ధస్సప్నిదధ్యాద్విహాయసి॥ సాయంప్రాత్రత్యజపయంత్రాభిరగ్నిమతంద్రితత్తి॥ టీ॥ భూమివృజంతుసంక్రాంతంమా
 ధూరితివిహాయసీత్యక్రం॥ ఆకాశేరజ్యాదిమస్థావయేదిత్యథః॥ ౩॥ సుమంతరసి॥ బ్రహ్మచర్యంతపోత్రైక్షంసం
 స్కరయోగ్నికమఃచేతి॥ అ॥ కేదిత్యాయమేవాగ్నికార్యమిచ్ఛంతి॥ ౪॥ తదాహపస్తంబః॥ సూ॥ సాయంప్రాతర్య
 ోపవేశంసాయమేవాగ్నిపూజేత్యేకత్తి॥ ౫॥ లోకాక్షి॥ సూ॥ సాయమేవాగ్నిమింధీత్యేకత్తి॥ ౬॥ అ॥ సమిదాహర
 శీనియమమాహైజావాపః॥ సూ॥ పురాస్తమయాత్పాగ్నిమిదిందీతంగజ్ఞాన్వేహింసన్నరణ్యాత్సమిధఅహరేదితి॥ ౭॥
 పస్తంబః॥ సూ॥ నాస్తమితేనవిధారోగచ్ఛేదితి॥ ౮॥ వ్యాసః॥ శ్లో॥ పాలాశ్యస్యమిధఃకార్యాభ్యాదిరాస్తవలా
 తః॥ శిమిరేహితకాశ్వత్థాస్తవలాభరంజితసావితి॥ ౯॥ సమిత్సమానమాహకాత్యాయసః॥ నాంగుష్ఠాదధికా
 రాంసమియా॥ తత్రయాకచిత్॥ నవియుక్తాత్మనాస్తవససకీహనపాటితా॥ ప్రాచేశాన్నాధికాన్యానాతథాసస్యా

ద్విశాఖకా | నానపర్యావసరీర్వ్యాపారామేషువిజానతా | విశిశాకవిదశాహస్యావక్రముమిరాకృతా | ది
 ఘోష్టాఅవ్రణేదుఃస్థాకమఃసిద్ధివినిశితతి || ౧౦ || పార్యత్రకంస్థియమవిశేషమాహవ స్థంబః || సూ||నాహ్రిక్షితమిం
 ధనమగ్నావాదధ్యాదితి || ౧౧ || అగ్నికార్యాకరణేప్రత్యవాయమాహహరితః || శ్లో || పురాజగ్రాహవేష్యత్యుహిం
 సయక్|బ్రహ్మచారిణమ్|అగ్నిస్తంమోక్షయామానతస్మాత్పరిచరేద్ధితమ్ | బ్రహ్మచారియదాత్వగ్నావాదధ్యాత్సమి
 ధంసహిగృహ్ణీయా తంతతమృత్యురదధ్యాత్సమిధస్తతత్తి || ౧౨ || బోధాయనః || బ్రహ్మవేష్యత్యువేప్రచాః
 పాయజ్యత్తస్త్రై|బ్రహ్మచారిణమేవప్రాయచ్చతోస్థి | బ్రవీదస్తుమహ్యమప్యేతస్త్రిభాగత్తి యామేవరాత్రింసమిధ
 న్నాహరతత్తితస్మాద్భ్యిష్మచారియాంరాత్రింసమిధంనాహరత్యాయుషవతమవదాయవసతి తస్మాద్భ్యిష్మచారి
 సమిధమాహరేదితి || టీ || బ్రహ్మజగత్సారణమీశ్వరః | ప్రజాఃమారయతుంమృత్యువేప్రాయచ్చత్ - | బ్రహ్మచారిణం
 ప్రవదా - అభవ్యత్యురాహమహ్యంమమవతస్త్రిభాగబ్రహ్మచారిణ్యపిభాగఃఅంశోస్త్రీతి - తతో|బ్రహ్మ|బ్రవీత్ - సారా
 త్రితవావసరః | యామేవరాత్రింసమిధంనాహరతత్తి - ఆయుషత్తిద్వితియాధేషస్త్రితస్యాంరాత్రియామాయుగ్ర
 హ్లాతీత్యధః || ౧౩ || గౌతమః || సూ || అగ్నింధనభైక్షురణాసప్తరాత్రమకృత్యాజ్యహూయత్తి || ౧౪ ||
 బృహస్పతిరపి || శ్లో || అవశీణఃప్రతంకుర్యాత్సప్తరాత్రమసంశయమితి || ౧౫ || మనురపి || అకృత్యాభైక్షురణ
 మసమన్యదపావకమ్|అనాతురస్సప్తరాత్రమవశీణఃప్రతంబరేదితి||ఇతిసమిధాధాననిరూపణమ్.

—* అథజాతకమాదికాలాతిపత్తిప్రాయశ్చిత్తం. *

౧ | తత్రకాత్యాయనః || శ్లో || కాలాతీతేషుకార్యేషుప్రాప్తవత్స్వపరేషుచ | కాలాతీతాన్యత్వాదవిదధ్యా
 మత్తరాణిబలుప్తైకమఃజనర్యప్రపాయశ్చిత్తంవిధియతే | ప్రాయశ్చిత్తైకతేషుజ్ఞప్తంకమఃసమాచరేత్ || ౫
 భాధానాదిచారాంతేస్వకాలేవిధినాకృతే | ప్రత్యేకంపాదకృచ్ఛంస్యాద్విగణంస్యాదనాపది|ఆహేషకాహ్వా
 య్యగ్యహ్యప్తకాద్భ్యుత్పహయనే|అజ్యాగ్రహుతిశ్చబహుయాదిమం మేవరుణద్వయమ్|త్యగ్నస్సప్తమోమంత్రోద్వా
 య్మగ్నగ్నప్రహపతే || యేతేతముమత్తమంబ్యాహృతీబాహుయా తతః | ఆహ్యుగ్నింకుతుంతే|ఇంద్రకర్మాగ్న్య
 సక్రమాత్ | ఉపనయనప్రతంకుర్యాత్సప్తరాత్రమూర్ధ్వాధాభవేదితి||ఇతిజాతకమాదికాలాతిపత్తిప్రాయశ్చిత్తమ్.

—* అథబ్రాహ్మణభోజనసంఖ్యామాహ. *

౧ || తత్రభాస్కరః || శ్లో || దశద్వాదశచద్యతే|ప్రత్యుత్థాచద్యయంద్యయమ్ | సీమం తేభుంసవేనా
 య్యహారిబ్రాహ్మణభోజనమ్|బ్రాహ్మణాంశైవపంచాశచ్చాశ్చేమోపాయనేతతమ్ | వివాహేతుయధాశక్తిహ్య
 నానేతతభోజనమ్|భోజయత్వాశతంవిపాక్రికమర్గాదేవోపనాయనమ్ | అశక్తిపియధాశక్తికృత్యకమఃసమా
 చరేత్ | ప్రతిగృహ్మూర్ధ్వాపనిత్యర్థమితితేనాచరేద్యది | బ్రాహ్మణత్వఫలంసర్వందాతారమధిగచ్ఛతి | తూద్రాస్తుప్ర
 గృహ్ణీయాత్సమాధోనరకంప్రజేదితి || ఇతిబ్రాహ్మణభోజనసంఖ్యానిరూపణమ్.

—* అథమాతరిరజస్వలాయంకభిక్షాంబంధకమనిషేధః. *

౧ || తత్రమయోగపారిజాతే||శ్లో || నవివాహూపనయనెగభిక్షణీమలినిప్రసూః|గభాస్యాపివిపత్తిస్సాన్య
 స్తంపత్యోశ్చశిశోస్తరేతి || టీ || ప్రసూమాతా-సాగభిక్షణీవా - మలినిమలవద్యాసావాభవేద్యదిపుత్రస్త్రివివా
 హూపనయనేనకతవ్యే - కృతేదోషః|గభాస్యదంపత్యోశ్చిశిశోశ్చవిపత్తిస్సాన్యదితి || ౨ || వరదరాజేమ్||శ్లో ||
 తూడాకరణపూర్వంతుజననిచేద్రజస్వలా | నకతవ్యావోపనితితిస్త్యుతివిదాంమతమితి || టీ || తూడాకరణంనాంధీ
 తాద్ధకరణం-తతఃపూర్వంరజస్వలాచేదిత్యధః || ౩ || తత్రైగమ్||శ్లో || కరణే|వ్రాత్యతాంయాయాదకమఃశ్శ్యో
 గచేద్యుటః | వేదపాత్రైతాదౌచహ్యనశూలాదారకామఃజి | ఉపనితిశ్చకతవ్యాభునశ్చ|బ్రాహ్మణైస్సహ|అను
 జ్ఞాంప్రాప్యవిదుషాంపీత్యావబ్రహ్మకూచకమ్ | కమఃశ్శ్యోజాయతేవణీనాత్రకార్యావిచారణా | వటోమాక
 తాగభిక్షణీస్యాన్మకుర్యాచ్చైశ్చకమఃచ|పంచమాపాదధంకుర్యాదప్రతిధ్యక్షేంసకారయేదితి || ౪ || కత్యభార్యా
 గభిక్షణీచేద్యాప్రకమోపనాయనమ్|వక్ష్యాసాత్పరతస్సోపనకుర్యాదితిశ్చ|నకః | గభిక్షణీయదిచిత్తిస్యాన్మకుర్యాదు
 పనాయనమ్|పంచమాపాదధంకుర్యాదప్రతిధ్యక్షేంసకారయేదితి||ఇతిమాతరిరజస్వలాయంకమఃనిషేధవివరణమ్||

—* అహోపనయనకత్యుగనిరూపణమ్. *

౧ || వాగవాహనః || శ్లో || వేదేకవిదంబంబంబంబులీనంబకుటుంబినమ్ | సలశాబాదంబునాలసంవిచమకుగన

త్వరమీకృతాఁడమిప్పేద్దిప్రపంచతథాఁశ్రమింపనత్తితి ॥ ౨ ॥ విష్ణుః॥ కృచ్ఛితయంచోపసతాత్రికృచ్ఛాగ్నిం
 శ్చపరశ్చరేతసావిత్రిమభ్యసేద్భుత్వంపవిత్రాగోపనంస్తరన్తితి ॥ ౩ ॥ వృధవసప్తః॥ పితాపితామహాభాగ్భాతా
 జ్ఞాతయోగోత్రజాగ్రజాః॥ ఉపాయనేధికారాస్స్యఃపూర్వభావేపరంపరశ్చితి ॥ ౪ ॥ ఆపస్తంబః॥ సూతమసే
 వామవతమఃప్రవిశేతియమవిద్యానుపనయతేయశ్చవిద్యానితిపితాబ్రాహ్మణంతస్మిన్నభిజనవిద్యాసముజేతంసమాహి
 తంసంస్మతాఁడమిప్పేదితి ॥ ౫ ॥ యమ్మౌవకమవిద్యానజానానఉవనయతేతథావయశ్చస్వయమవిద్యాంతస్స
 స్మృవసేయతేసేతితమసస్యకాశాశ్రమవిప్రవిశతి - సమాహితంవిధిప్రతిపేదేవ్యవహితమిత్యర్థః ॥ ౬ ॥ బో
 ధాయనః॥ క్లో॥ జాతకమాఁడిసంసారైరితాశ్చేత్యతమస్సృతః ॥ అభావేస్సకలీనస్సాగ్ధ్వాంధవోవాన్యగోత్ర
 జః॥ ఆర్యావతఁసముద్భూతస్త్రస్యాభావేస్ససూతకః॥ బ్రాహ్మణస్సర్వవర్ణానాంత్రీతియోవాన్వవర్ణజః॥ గ్రహ
 థస్సర్వసజేషుశ్రేష్ఠశక్తిగ్రహీయతే॥ అభార్యస్త్యదమోజ్ఞైయఉపమర్వణలైష్టికా॥ ఆచార్యమధ్యమాజ్ఞేయానగో
 త్రాన్రథినామః॥ వానప్రస్థయతీనాంతుకర్తృత్వంసేవ్యతేనదాజితేంద్రియోజితవ్యంద్వస్తవోదానపరాయణః॥ సత్య
 వాగూజితఃత్రాహ్వామేధావీనియతశ్శుచిః ॥ నిస్సందిద్వశలీనశ్చశ్రౌతకమణితత్పురః॥ గ్రహహానగ్రహాదక్షస్సర్వ
 దోషవిపజితః॥ గాయత్రీసంత్రకుశలచార్యస్సమదాహృతః॥ కలద్యయేతథోత్సన్నేప్రాప్తేగ్రహాక్షమేవమః॥
 మాంజీబంధనకమాఁళంసృశాభ్యాయినంద్విజమః॥ సగోత్రతవరంసోచేదాశ్రయేదన్యగోత్రజమితి ॥ ఇత్యుపన
 యనకర్తృనిరూపణమ్.

—* అథయమర్థోద్భవనయస్యేకతాః. *

౧ ॥ ప్రతసంగ్రహే ॥ శ్లో॥ ఏకగ్రభఃప్రసూతాచేదేకవేదిమవాప్యచ । ఏకాచాత్యైకభగ్నైచకుర్యాన్మంజీ
ప్రతంయతః॥ చాలోపనయనేదైవజాతకమఃఽనామ్నిచ । చతుర్వ్యతోపాకరణేయమలానాంసమంభవేదితి ॥ ౧ ॥
శ్లో॥ భృగ్వద్వయస్వస్వయగేస్వస్వభృగృప్తయగేతథా । సమానాపిత్రీయాకార్యామాతృభేదేతత్రైవచ ॥ టీ॥ భుంయు
న్మైత్రియున్మైత్రిభుంయున్మైసమకాలేత్రీయాకార్యామాతృభేదవిత్రైవేవ్యఙ్గః ॥ ౩ ॥ మాతృభేదవిశేషస్స
ర్యతే ॥ శ్లో॥ ఏకప్రభగ్నైయచిపుత్రయగ్నంశుభాయమాంజీప్రతకమఃకుర్యాత్ । ఆచార్యయుగ్మంశులవేదియుగ్మం
నాంకిమభేస్సస్వపితౄంశ్చవిత్తైః । పృథగ్భవావేకలగ్నైసోదరాపుసనాయుః । ఆచార్యస్యపితౄన్యోస్తభృగృతావా
పితృసోదరశ్చతి ॥ ఇతియమశామ్యుపనయనవిధిః
... ..

—* అథమూర్తోన్మత్తాద్యుపనయనాది. *—

౧ ॥ స్వృతిరత్మే ॥ శ్లో ॥ పండాంధుభిరప్రస్యజగద్గదపంకుషు | కుబ్జుమామనరో గాతకశుష్కాం గవికలాం
గిష్యుమ్నోనస్త్రిభుమూ కెషు శయనశ్చేరింతియై ॥ ధ్వస్త్రపుంస్త్రేషుచై తేషుసంసారా రాస్సృగ్యధో చిత్తమాకా
స్త్రైవసంసారా ర్యావితకచిత్తవికృతైకమఃస్వసధికారాప్తపాతిత్యంనా సైవద్యయోః | తదవస్థ్యం దసంసార్యమ
పరేత్యాహురన్యతేతి ॥ ౨ ॥ స్వృత్యంతరే ॥ మూకోన్మత్తైవసంసార్యాకమఃస్వసధికారతః | తదవస్థ్యంతుసం
సార్యంయజ్ఞాహమితిచశుతితి | బ్రాహ్మణ్యంత్రాహ్మణ్యజ్ఞాతో బ్రాహ్మణ్యశుతితేవలత్ | కమఃస్వసధికారో
పిసంసారాహమఃఇతిశుతితి | మూకోన్మత్తైవసంసారైత్యాచార్యస్వరూపాచరేత్ | సుముహూతేనీతితైరగా
యత్రీంస్సృగ్యనాజవేత్ | మూకాంధాదిషుచోదాసహకన్యాస్వీకరణంవినా | పాశిగ్రహంవినానప్రపదాదికమ
ణంవినావిప్రేణాగరమేత్సర్వంపంగోన్యప్రపదాన్యపి ॥ ౩ ॥ కేచిదాహుర్విజాజ్ఞాతేనసార్యాం కుండగో
శకా | అమృతేనాజగదుండోమృతేతత్తదిగోశకః | విజాతీప్రతిలోమానాంకేచిదాహుర్పురాణాగతితి ॥ ౪ ॥ వ్యా
సః ॥ విద్యాగ్రహణత్యస్త్యోహూమకమఃత్వమస్యచక్షుషామవేధికారోస్త్రీమూకాదినాంకృతాకృతమితి ॥ ౫ ॥ ఆప
స్తంబః ॥ సూ ॥ ఉపనయనంవిద్యాభగస్యశుతివిహితస్సంసారస్సవేదభ్యోవైవేదీభ్యస్సావిత్త్యేనావ్యతక
బ్రాహ్మణమితి ॥ ౬ ॥ విద్యాయాఅభ్యసేనప్రయోజనయస్యసవిద్యాభగతేనస్యాయంశుతివిహితస్సంసార్య- ఉ
పనయనంనామవిద్యాభగశ్యేతిచనామ్నూకాచేర్భుభవతి | అనేవేదాధ్యాయినాంవేదప్రతపదుపనయనమితిభేదనక
తవద్యమితప్రాప్తే- ఉచ్యతే- సవేదభ్యగతి- తత్సృసావిత్త్యేనువచనేన సర్వవేదాలమూర్తాభవంతిశ్లోక- మేవోపన
యనసంసార్యకం - ఆధర్వణ్యశుతివేదస్యపృథగ్పనయనంతతవ్యం ॥ ౭ ॥ తథాచతత్రైవశూరీయతే ॥ సూ ॥
సాన్యత్రసంసార్యతోభ్యగ్నంగిరసోద్దిగీయతత్తితి ॥ ౮ ॥ పతితానామపనయనాభావమూహపస్తంబః ॥ సూ ॥

అహాద్రాణామదుష్టకమహాముపనయనమితి || ౮ || వా || ప్రాగుపనయనాత్మామ చారవాద భక్ష ఇతి తు
 గాతమస్తరణం బ్రహ్మసాత్త్వాదిపాతకవృత్తిరిక్రవిషయమితిపూర్వమేవోక్తం || ౯ || స్మృత్యర్థసారే || సూ ||
 షండంధాదిషుయథోచితంఘంసాగ్రోమూకొన్నతావ సంసార్యావిత్త్యేకకమహస్వనధికారాత్పాత్యంత్యంనాప్తి-
 తదవత్యంసంసార్యం - బ్రాహ్మణ్యాంబ్రాహ్మణాత్పశ్చాద్బ్రాహ్మణ్యవిషయభవతితస్మైతే. అన్యేనసంసార్యావి
 త్యావమః-చూమంతావదాచార్యఃకుర్యాత్ - ఉపనయనంపవిత్రాచార్యసమీపనయనం - సావిత్రిసమీపనయ
 నంసావిత్రివాచనంనా-అన్యదంగంయథాశక్తికార్యమితి-జడబధిరమూకాదీనాముపనయనకల్పబోధాయనాదిభిరు
 క్తస్తతవేవగ్రాహ్యః||ఇతిమూకోన్నత్యాద్యుపనయనవిధిః.

—* అథౌరసాదిద్వాదశవిధపుత్రాణాంనిరూపణమ్. *—

తతస్తృతిరత్నై || శ్లో || ఔరసఃపుత్రికాపుత్రఃత్రైత్రజోగూఢజప్రథా | కానీనశ్చపునధూఞోదత్తైశ్రితశ్చ
 కృత్రిమః|దత్తాత్మాచన-హూఢశ్చహ్యపవిధస్మత్ప్రథా|ఎతద్వాదశపుత్రాశ్చసంసార్యాస్సృద్విజాతయైతి||

—* ఔరసాదీనాంలక్షణమ్. *—

౧|| తతమనుః||శ్లో|| స్వేత్రైత్రసంస్కృతాయాంతుస్వయముత్పాదయేద్ధియమ్|తమారసంవిజానీయాత్పుత్రం
 చథమకల్పితమ్ | యస్తబ్జఃప్రమాతస్యక్లిబ్ధసృవాగధితస్యవా | స్వగర్హణియుక్తాయాంసపుత్రఃత్రైత్రజఃస్మృతః|
 మాతాపితావాదద్యాతాయమద్భిఃపుత్రమాపది | సదృశంప్రీతినయంక్రింసజ్జేయోదత్తిమస్సుతః || సదృశంతుప్ర
 కుర్యాద్యంగుణోపవివక్షణమ్ | పుత్రంపుత్రకుశైర్యక్రింసవిజ్ఞేయమృక్పత్రిమః || ఉత్పర్యత్యేగృహీయస్యనవజ్ఞా
 యేతకస్యసః | సగృహీగూఢమశ్వన్నై యస్యస్యాత్సప్తబ్జః || మాతాపితృభ్యాయుత్సృప్తంతయోరన్యైరేణ
 వా|యంపుత్రంపరిగృహ్నియాదవవిధమస్తస్మైతః|పితృవేత్సనికన్యాతుయంపుత్రంపదంజనద్రహః | తంకానీనంపదే
 న్నామ్నావోఘోకన్యాసముచ్చవమ్ || యాగభీణీసంస్కృయతేజ్ఞాతాజ్ఞాతాపివాసతి | వోఘస్యగర్భాభవతిస
 హూఢశ్చఇతివోచ్యతే | శ్రీశ్రీయాద్యస్తవత్యాగ్గణంమాతాపితృగృహంతికాత్ | సక్రీతశ్చసృతస్తవ్యసదృశోఽసదృ
 శోపివా||యావత్త్యావపితృత్వావిధవావేచ్ఛయాన్యేనః|ఉత్పాదయేత్సనధూఞాత్వాసపానధావశేచ్యతే || మాతా
 పితృవిహీనోయస్త్యక్తివాస్యాకరణాత్ | ఆత్మనంస్యకేయేద్యస్తేస్వయందత్తమస్తస్మైతత్తితి 3 || యా
 జ్ఞవల్గృహి || ఔరసోధమఃపత్నీకృతప్తమఃపుత్రికాసుతః|త్రైత్రజఃత్రైత్రజాతమస్తస్యగృత్రేణేతరేణవాగృహీప్ర
 చ్ఛస్త్రజాతమస్తగూఢజమస్తసుతస్మైతః| కానీనఃకన్యాకాజాతోష్ణాతామహమతోమతః|అక్షణాయంతతాయంవా
 జాతఃపానధావస్తస్మైతః|దద్యాత్మాతాపితావాయంసపుత్రోదత్తకోధవేత్ | శ్రీతత్పుత్రాభ్యావిశ్రీతఃకృత్రిమస్సాన్య
 త్వయంకృతః|దత్తాత్మాతుస్వయందత్తగర్భేవిన్నస్యహూఢజః | ఉత్సృజ్యేగృహ్యతైమస్తనోపవిధాభవేత్సతత్తి
 తి||౪ || మనుః||త్రైత్రజాదిసుతానేనానేకాదశయథోదితాః | పుత్రప్రతిభిదాహుఃక్రియాలోపాన్వనీపిణిఇతి || వా||

ఎతానిగాణపుత్రపరిగ్రహసంసారవచనానియుగాంతరవిషయాని - కలౌతత్యరిగ్రహస్యనిషిద్ధత్వాత్ || ౫ || శ్లో ||
 అనేకధాకృతాఃపుత్రాః|యుషిభిరైక్యేపురాతనైః | నశక్యం తేఘనాయోగ్గుంశక్తిహినైః|తాద్విజైతితివచనాత్ || ౬ ||
 త్రైత్రజపుత్రోత్పాదనాయసప్రకారంసాపవాదంచక్రయోగముక్త్యాపునకేవంపేక్షతి || మనుః || శ్లో || ధేవరాద్వా
 నపిండాద్వాప్రియానమృజ్జీయంక్రయా||ప్రజేష్యేతాధిగంతవ్యాసంతానస్యపరిక్షయ | విధవాయాంనియుక్తస్తమృ
 తాక్రివాగృహీనిశి | ఏకముత్పాదయేత్పుత్రంసద్విధియంకథంవచ | విధవాయాంనియోగార్థేనిష్కృతేతుయధావిధి |
 గురువచ్చస్తుపావచ్చవశేయాతాంబరస్వరమ్ | నోద్వాపింకేమమంత్రేమనిమీగః|కీర్త్యతేకృచిత | సవివాహవి
 ధాపుక్రంవిధవావేదస్తమృతః | అయంద్విజైహివద్విద్భిఃపశుధర్మోఽవిగహితః | మనుష్యాణామపిహోక్తివేన
 రాజ్యంప్రశాసతి | సమహీమఖిలాంఘంజరాజషిప్రవరఃపురా | వశాణాంసంసంకరంవక్రేకామోపహతభేత
 నః | తేతఃప్రభృతినామోహాత్ప్రమీతపతికాంప్రియమ్ | నియోజయేత్సవత్యాగ్గేతంవిగహం|తిసాధవఇతి ||
 ౭ || ౮ || అత్రమనోరభిప్రాయమావభ్యక్తస్తితి || శ్లో || నియోగముక్త్యామనునానిషిద్ధఃస్వయమేవతత్ | యుగవో
 సాదశక్యోయంకతుంకమత్ర్యేర్విధానతః | తపోజ్ఞానసమాయుక్తాకృతేత్రతాయుగేనరాః | ద్వాదశేవకలౌతాన్వ
 ణాంశక్తిహీనిరిబుఞ్చతా || సంకల్పేనకృతాఃపుత్రాః|యుషిభిరైక్యేపురాతనైః | నశక్యం తేఘనాకతుంశక్తిహీనై
 రురైతి || శ్లో||వశోగహిణవచది | సదాపానధావమతః| కానీనశ్చసహూఢశ్చగూఢజఃపరిజ్ఞానమః|దహూఢశ్చ

శ్రీతత్త్వక్రితమోద త్రిమస్తథేతి॥ ఇత్యేతస్మాదిద్వాదశపుత్రనిరూపణమ్.

... ..

—౧. స్వీకారవిషయః. *—

అ॥ అత్ర త్వషేధ స్వసగోత్రాభిప్రాయః ॥ ౧ ॥ యదాహశానకః ॥ శ్లో॥ బ్రాహ్మణానాంసపిండేషు
కతవ్యఃపుత్రసంగ్రహఃతదలాభేనగోత్రేవానవాన్యత్రమకారమేత్ ॥ త్వియ్యాణాంశతాతావాగురుగోత్రసమై
పివాత్రైశ్శానాంవేశ్యజాతేషుశూద్రాణాంశూద్రజాతిషుసర్వేషాంవైవవర్ణానాంజ్ఞాతిష్వవశాన్యతః॥దాహిత్రంభాగినేయంవాశూద్రాణాంత్వాదోయదీతి ॥ టీ ॥ సర్వేషాంజ్ఞాతిష్వవపుత్రపరిగ్రహః - దాహిత్రంభా
గినేయంవాగ్యష్టీయాత్ - శూద్రాణాంతుఆపది దాహిత్రాదిగ్రహణమిత్యర్థః ॥ వా ॥ అతఏవకలియుగధ
మాన్యదర్శిముఖనిధిత్వైరసేవరేషాంతుపుత్రత్వేన పరిగ్రహభిదత్తైర్యదానసేనగాణపుత్రపరిగ్రహసేధ
కృతః॥ అతస్సతినంభవేసగోత్రావేదతత్పరిగ్రహఃకతవ్యః ॥ ౨ ॥ తథాచమనుః॥ శ్లో॥ బ్రాహ్మణామేకజా
తానామేకశ్చేష్టప్రవాణభవేత్॥సర్వేతేనపుత్రేణపుత్రాణామనురబ్రవీదితి ॥ టీ ॥ సతిభ్రాతృపుత్రతెలస్యస్వా
త్పుత్రప్రసంగమూనకతవ్యభిమానవేద్యాభ్యుత్తం ॥ ౩ ॥ అత్రవిజ్ఞానేశ్వరోపి - యత్తుభ్రాతృజ్ఞామేకజాతా
నామితిమానవంవచనంతదపిభ్రాతృపుత్రస్యపుత్రీకరణసంభవేలస్యేషాంపుత్రీకరణసేధాథం-సపునఃపుత్రతత్త్వప్ర
పాదనాయేతి ॥ ౪ ॥ కాలాదశేషి॥ అపుతోభ్రాతాభ్రాతృపుత్రసంభవేతేనైవతావత్పుత్రీకుర్యాన్నాస్యేనే
భ్రాతృజ్ఞామేకజాతానామితిమనువచనస్సోఽర్థః - అన్యథాపత్నిదుహితరభిదన్యాయస్యానామంజన్యప్రసంగా
దితి ॥ ౫ ॥ యత్తు॥ శ్లో॥ గోత్రాంతరప్రవిష్టానాందాయమాశోచమేవచ॥ జ్ఞాతిత్వంచనివతంతేతత్తు-తేనర్వ
మివ్యతభి ॥ ౬ ॥ యదపిమనువచనం॥ ఉపవత్సగురైస్సర్వైపుతోయస్యతుదత్తిమః ॥ సహరైవేతదిక్కుం
సంప్రాప్తిప్రసంగగోత్రతః॥ గోత్రరక్షజన్యతుర్నహరేణత్రిమస్సుతః॥ గోత్రరక్షానుగంపిండోవ్యవైదిదతస్సన్వరా
మితి ॥ ౭ ॥ యదపిస్త్యుత్యంతరం॥ గోత్రాంతరప్రవిష్టాస్త్రసంసార్గార్యప్రతు-తేనతు॥ జననేనైవపితరోవాస
నైవనివర్తితాః॥ దత్తస్యపరివేత్తృమౌశోచందాయువేవచ॥ శ్రీతగోత్రాత్తుసంగావ్యుత్క్రితంస్తాతంతత్రైవశే
తి ॥ వా ॥ ఎతత్సర్వసగోత్రజాలాభవిషయం॥ ౮ ॥ తథాచప్రకృతే॥ శ్లో॥ స్వవంశ్యానామభావేతుప్రశస్తా
మాశ్వవంశజాఃతదభావేసుతోదత్తోవిహితోవిధివేతః॥ జ్ఞాతీనాంకులజాతానామత్రిమఃపరిక్షితః॥మధ్యమామా
తృకులజాతధమాఃపరగోత్రజాః॥ స్వకల్పాక్షైధానేనదత్తపుత్రపరిగ్రహభి ॥ ౯ ॥ కార్యాయనః॥ దత్తానూ
థావయాకన్యాపతీత్వం ప్రమేవదేత్రైవదత్తపుత్రస్యపుత్రత్వంజాతకాదిభిః॥ యఃప్రదత్తోపిపుత్రాధికంజాతకర్తృ
దీవజితః॥సాసాగచ్ఛతిపుత్రత్వంకథంవారిధిభాగ్యవేదితి ॥ ౧౦ ॥ ప్రజాపతిః॥ పుత్రంసృషీత్వాసంస్కృత్యవ
యోవస్తాశ్రితఃపితా॥ నామగోత్రాదితీతస్యంకుర్యాదరసవత్తతః॥ పంచమేనప్రమేవషేత్వప్రమేవమేధవా॥ద
ద్యాతాంపితరోపుత్రంసృష్టియాతాంచదంపతీభి ॥ ౧౧ ॥ ఘంటాహేచ॥ ఉత్తమంద్వాదశాహేమదత్తస్యగ్రహ
ణంశిశోః॥ ఆహారాన్నధ్యమంహీనమూర్ఖమహంజిబంధనాత్ ॥ కృతోద్వాహస్యపుత్రీత్వంకులత్వయకరంభ
వేత్ ॥ సాక్రమంవైవదద్భాత్తుదద్యాన్నాపశ్యనాక్రమమ్॥ఆపద్యపితదద్యాతాంద్వీతీయంబిహ్మకారిణమితి॥ ౧౨ ॥
స్త్యుత్యంతరేపి॥భర్తురూర్ధ్వంతుయానారిపుత్రందాతుంససాహతి॥ గృహీతుంవాగ్రజంతుతోహోధాయనవహో
యధేతి ॥ ౧౩ ॥ దత్తుః॥ ఆపద్యపితఃప్తాయాంనదద్యాదగ్రజంతుతమ్॥ భర్తృహీనాతథాపత్నిదద్యాచేన్నరకం
ప్రజేత్ ॥ అప్రజావిధవానారిపితృభ్రాతృద్యుజ్జయా॥పుత్రంతుప్రతిగృష్టీయాదన్యధానరకంప్రజేదితి॥ ౧౪ ॥
తథా॥ ఆపద్యనగ్రజదద్యాద్యుచ్యోచర్యుక్రమంసుతమ్॥ ద్వాదశాబ్దంధమఃపత్నిశునశ్చేవవశేవవేతి॥ ౧౫ ॥ య
త్తు॥ దానంక్రయశ్చేదమఃశ్చపత్యస్యనవిద్యతేతత్తాపస్తంబస్తరణం - యపి - స్వకుటుంబావిరోధేనదేయందా
రశుతాద్యతత్తియ్యాజ్ఞవల్క్యవచనంతత్సర్వంజ్యేష్ఠపుత్రవిషయం - ఎకపుత్రవిషయం - ౧౬ ॥ తథాచవనిష్ఠః॥
సూ॥ నశ్యేష్టంపుత్రందద్యాత్పృతిగృష్టీయాద్వానప్రైకంపుత్రంసహిసంతానాయపూర్వేదాంసప్రీపుత్రంచిద్యాత్పృ
తిగృష్టీయాద్వాన్యత్రాన్యజ్ఞానాగృహీతుఃపుత్రం పృతిగృహీత్యృబంధానాచూయరాజనివావేద్యనివేశనస్యమధ్యే
వ్యాహృతీభిసూత్యాఅహారబాంధవసన్నికృష్టమేవప్రతిగృష్టీయాదితి॥౧౭ ॥ వా॥బహ్యుచరచాగ్రహణే - శున
శ్చేపాఖ్యానే-జ్యేష్ఠంపుత్రంసప్రయచ్ఛేదితి ॥ ౧౮ ॥ శౌనకాపి॥ శ్లో॥ నైకపుత్రేనకతవ్యంపుత్రాదానంకదాచ
న॥ బహుపుత్రేనకతవ్యంపుత్రదానంప్రయత్నైవభి ॥ ౧౯ ॥ జోధాయనశ్చ॥ సూ॥ శోడితశుక్లసంభవోమాతృ

పితృనిమిత్తస్యచిధానపరిత్యాగవిక్రయేముమాతాపితరావిభవతోనత్వేకం పుత్రుండద్యాత్మప్రతిగృహ్ణీయాద్వాన్వహి
సంతానాయపూర్వహంసతుశ్రీపుత్రుండద్యాత్మప్రతిగృహ్ణీయాద్వాన్వహి నాద్భుతాఃరితి॥ వా॥మాతాపితా
వాదద్యాతాయమది॥పుత్రీమాపదిమనువచనం - భతుకరస్యజ్ఞయామాతురపిదానయాగృతావిషయంవిభవావి
షయం - ఏవంకృతేభౌరనడిత్వజ్యేతయదినతుర్యాంశభాగ్యవతితవ ॥ ౨౦ ॥ పుత్రపరిగ్రహఫలందర్యయతి ॥
జాబాలిః॥ శ్లో ॥ పుత్రస్వీకారమాత్రేణపితరంత్రాయతేమతః । దతేపుత్రత్యమాప్నోతిగృహ్ణీతామవ్యతేమదాది
తి ॥ ౨౧ ॥ తథామంత్రలింగమపి॥ ధర్మాయత్యాగ్యస్తామి - సంతత్యైత్యాగ్యస్తామితి ॥ ౨౨ ॥ యత్తువద
నం॥స్వకులంస్వవృతః కృత్యాయోవ్రేపరకులంవ్రజేత్ । తేనదుత్పరతేనాసాకాండపృథగ్భిన్నృతః । త్యక్తంపితృకులం
యస్మాదపహాస్యర్వక్మమాస్వతి॥తత్స్వయందత్రవిషయం - వివాహసంతరదత్రవిషయంవా॥ఏతత్పుత్రప్రతిగ్రహకల్ప
స్తశౌనకబోధాయనాదిభిరభిహితః.

— * అభిగూర్వాదినిరూపణమ్. * —

౧ ॥ తత్రమనుః॥ శ్లో॥ నిషేకాదినికమాణియఃకరోతియథావిధి । సంభావయతిచాప్నేనసవిప్రోగురురువ్య
తే ॥ టి ॥ నిషేకగృహాధానంనిషేకగ్రహణాదన్నగ్రహణాచ్చపిత్రేవాచయం ॥ ౨ ॥ సవప ॥ శ్లో॥ ఉపనియ
తుయశ్చివ్యంవేదమధ్యపయేద్విజః । సకల్పంసరహస్యంచతమాచార్యంప్రవక్షతే । ఏకదేశకతువేదస్యవేదాంగా
న్యపివాపునః । యోధ్యాపయతిపృథక్భగముపాధ్యాయస్సఉచ్యతే । ఉపాధ్యాయాద్దశాచాగృతాచార్యాణాంశతం
పితామహసంతుపితుమాతాగరవేదాతిరద్యతభితి ॥ ౩ ॥ యజ్ఞవల్క్యః । సగురుర్యక్రియాఃకృత్యావేదమ
స్త్రైప్రయచ్ఛాడిఉపనియదదజ్వేదమాచార్యస్సఉదాహృతః । ఏకదేశముపాధ్యాయఋత్విగృజ్జకృదుశ్చతే । ఏతేమా
న్యాయథాపూర్వమేభ్యోమాతాగరియసితి ॥ వా ॥ పితరేవముఖ్యమువనయనాదికర్తృత్వం ॥ తదభావ - పి
తృసమత్వా జ్యేష్ఠస్యతయోద్వయోరభావేఅయోగ్యతాయంవాన్యసోపనయనాదికర్తృత్వం ॥ ౪ ॥ యదా
హబ్ధహస్యతిః॥ శ్లో॥ ఏవందండాదిభిర్మత్రంసంస్కృత్యతనయంపితా । వేదమధ్యాపయేద్దత్వాచ్చాస్త్రంమన్వాది
కంతధేతి ॥ ౫ ॥ జ్యేష్ఠస్యపితృనమత్సంమననాన్తర్యతే । పితృవత్పాలయేత్పుత్రాజ్యేష్ఠోభాగితాయమియసః । పు
త్రవచ్చాపివతేరకజ్యేష్ఠభాగితేరిధమతభితి ॥ ౬ ॥ పితరయోగ్యతాయాయమః॥ శ్లో॥ నాధ్యాపయతినాధీతే
పతనీయేమవతతే । త్యక్తేతైలెఉత్తేర్హ్యక్తః కతవోగ్యనపితాగురురితి ॥ గురురత్రోపనేతా ॥ ౭ ॥ ఆపస్తంబః॥
సూ॥ యస్మాద్ధర్మనాదిమోతినఆచార్యస్తస్తైనదుప్రేహ్యతగ్రహచనేతి ॥ ౮ ॥ శంఖః॥ శ్లో॥ భృతకాధ్యా
పకోయస్తసఉపాధ్యాయఉచ్యతభితి ॥ ౯ ॥ విష్ణుః॥ సూ॥ యస్తేనంమూర్తేనాధ్యాపయేత్తతఉపాధ్యాయశ్చ
తి ॥ ౧౦ ॥ మనుః॥ శ్లో॥ అగ్న్యధేయంపాకయజ్ఞానస్సిష్టోమాదికావృథాః । యఃకరోతివృతోయస్ససరస్యత్వి
శిహూచ్యతభితి ॥ ౧౧ ॥ దేవలః॥ ఉపాధ్యాయఃపితాజ్యేష్ఠోభాగితావైవమహిపతిః । మాతృకఃశ్వశురస్తాతా
మాతామహాపితామహా । వణఃజ్యేష్ఠఃపితృవృత్తపుంస్యేతేగురవస్తృతాః ॥ ౧౨ ॥ మాతామాతామహిగుర్వి
పితుమాతృశ్వసోదరాఃశ్వశూక్తిపితామహిజ్యేష్ఠాధాత్రిచగురవస్త్రైప్రయమ్ । తత్పుత్రగురువగ్ధయంమాతృతః
పితృతోద్విధా ॥ ౧౩ ॥ గురుణామపినర్వేహంపూజ్యాంపదవిశేషతః । యోధావయతియస్మాతేయేనవిద్యోప
విశ్యతే । జ్యేష్ఠభాగితావభతావపంతైతేగురవస్త్రైప్రయమ్ । లేమామాద్యాస్త్రయశ్చేహాస్తేహంమాతానుపూజ
తేతి ॥ ౧౪ ॥ స్మృతిరత్యై । పితామాతాతథాచార్యస్తజ్ఞాయాచాగ్రజస్తధా । పితామహశ్చతత్పుత్రీగురవఃపథమా
నుతాః । ఋచంవాయదివాధర్వంపదంనాయదివాతురమ । సకాశాద్యస్యగృహ్ణీయాన్నియంతంత్రగారవమితి॥ ౧౫ ॥
వాగ్దాపి ॥ మాతామహామాతృకుశ్చపితృవృత్తపుంసరోగురుః । పూర్వజస్సాన్తకశ్చత్విజ్ఞాన్యాప్తేగురవస్త
ధా । మాశ్వవృహామృతాలానిస్తసాధాత్రిపితృవృహా । పితామహిపితృవృత్తీగురుత్ప్రయమాత్వవచ్చతేతి॥ ౧౬ ॥ మనుః॥
పితృభాగీన్యాంమాతృశ్చాన్యస్యాంచస్యసర్వపి । మాత్వవదస్యత్రిమాతీష్టేన్వాతాతాభ్యోగరియసితి॥ ౧౭ ॥ మాతా
పూజ్యతమేత్యత్రహేనుమామా ॥ ౧౮ ॥ ఘోషః॥ శ్లో॥ మాసాకదశోదరస్థంయోధ్యత్యాశూత్రైస్సమాకులా ।
వేదనావిధిదేవకః । ప్రసూయేతదియూధికతా । ప్రాణైరపిప్రియాన్పుత్రాన్తస్యతేమతవల్లాకస్తస్యాన్వశ్యత్రిం
కతుంశక్తివకశతైరపితి॥ టి ॥ నిమగ్నతరస్వలత్వం ॥ ౧౯ ॥ తత్రశంఖః॥ సూ॥నపుత్రేపితుమయ్యేతాన్పుత్రసా
తామణీయాగాశీవనం । ణానాతురితి ॥ ౨౦ ॥ యతుపారాణికవచనం॥ శ్లో॥ దాగగురూపురుషస్సేహాపితామా

తాచధమఃతఃతయోరపిపితాశ్రీయాఃవిజప్తాధాన్యదర్శనాత్ | అభావేవిజసోమతాతదభావేతుపూర్వజగతి ||
తన్నహగురువిషయం || ౨౦ || తథావన్నర్యతే | ఉత్పన్నపుత్రంసంస్కృత్యవేదమధ్యాప్తయఃపితా | కుర్యాద్వృ
త్తింజనమహాగరుఃపూజ్యతమఃస్తుతేతి || ౨౧ || ౨ || అక్షబ్రహ్మచారిణోజనకమాత్రపేతుయాచార్యగరియా
నిత్యాహ || మనుః || శ్లో || ఉత్పదకబ్రహ్మదాతోగఃరీయాఃబ్రహ్మదఃపితా | బ్రహ్మజన్మసివిప్రస్యపేత్యదేహ
చభావతమ్ | కామాన్తాపితానైసంయదుత్పదయతోమగః | సంభూతింతస్యతాంవిద్యాద్యన్యోనావధిజాయతే |
ఆచార్యస్త్యస్యయాంజాతింవిధివద్వేదపారగః | ఉత్పదయతిసావిత్స్యాసాసత్వాసాజరామరేతి || టీ || జాతింజన్మ ||
౨౨ || ౨ || ఆచార్యగరియస్త్యమేవప్రకారాంతరేణవతిపాదయతి | సవప || శ్లో || అల్పంవాటపటవాయస్యశుభ్ర
స్యోపకరోతియః | తమపీహగురుంవిద్యాన్యతోపక్రియయాతమేతి || టీ || అల్పవిద్యాప్రదమపిగురుంవిద్యాద్యహు
విద్యాప్రదంకింపునరితిమమోరభిప్రాయః || ౨౩ || గౌతమః || సూ || ఆచార్యశ్చేష్టోగురుఃకాంమాతేత్యేకతతి || ౨౪ ||
౨ || యస్తబాలోవృద్ధమధ్యాపయతిసోపితస్యగరియానిత్యాహ || విష్ణుః || సూ || బాలేనమానవయసివాధ్యాపక
గురువద్వతేతతి || ౨ || ఇమమేవాభవమిహసంపూర్వమాహ || ౨౫ || మనుః || శ్లో || బ్రాహ్మస్యజన్మనకతాఃస్వధ
మఃస్యచశాసితా | బాలోపివిప్రోవృద్ధస్యపితాభవతిమంత్రదః | అధ్యాపయమానపితృత్వాశిశురాంగిరసఃకవిఃపు
త్రకాగతిః | బాలవాచజ్ఞానేనపరిగృహ్యత్వాత్ | తేతమభవపువృత్తం దేవానాగతమన్యవః | దేవాశ్చైవత్వానమే
త్యేమన్యాఃస్యంవశ్యేషుకుక్రవాత్ | అజ్ఞోభవతివేదబాలపితాభవతిమంత్రదః | అజ్ఞంహిబాలమిత్యావహుపేత్యేద
చమంత్రదమ్ | నహాయచైరవతితైర్నవిత్తైర్నచబంధుభిః || ఋషయశ్చక్రిరేధమంయోనూచానస్సనోమహాన్ | సతేనన్య
ద్దోభవతి యేనాస్యవతితంశిరః | యోచైయవాప్యధీయానస్తం దేవాఃస్థవిరంబియః | ఆచార్యశ్చపితానైవమాతా
భ్యాతాచపూర్వజః | నాతేనాప్యవమంతవ్యాభ్రాహ్మణేనవిశేషతః | ఆచార్యోబ్రహ్మణోమూర్తిః | పితామూ
ర్తిః | ప్రజాపతేః | మాతాపృథివ్యామూర్తిః | స్తుభాతాస్యోమూర్తిః | రాత్ననః | యంమాతాపితృరాక్షతంసహితేసంభ
వేన్యజామ్ | సతస్యైవమృతిశ్చక్యాకతుఃకంఠవశతైరపి | తయోర్నిత్యంప్రియంకుర్యాదాచార్యస్యచసర్వదా | తేష్యేవ
త్రిపుతుష్టేమతపస్సర్వంసమాప్యతి | తేహంత్రయాణాంశిశూపాపరమంతపఉచ్యతే | సత్తైర్భ్యనన్యజ్ఞతోధమమ
న్యంసమాచరేత్ || తపవహిత్రయోలోకాద్భవత్రయఅత్రమాః | తపవహిత్రయోవేదాద్భవతోక్తాస్త్రయోగ్మయః |
త్రిష్వప్రమాద్యస్తేతేష్యక్రోకాన్విజయేద్భవీ | దీప్యమానస్సవపుషాదేవవర్షివిరోచతేతి || సకేవలమయంబ్రహ్మ
చారిణాంధమఃకిరితూత్రదేహామవీతిపదర్భతోగృహీతి || ౨౬ || సవప || ఇమంలొకంమాతృభృత్కృపితృభృత్కృతు
మధ్యమమ్ | గురుశిశూపిషయాత్వేవంబ్రహ్మలోకంసమశ్నుతే | సర్వేతస్మాద్భూతాధమఃకుస్త్యేతేత్యఅద్యతాః | అ
నాద్యతాప్రయస్త్యేతేనర్వాప్రస్యాఫలాఃక్రియాః || యావత్ప్రియస్తేజేయేమస్తావన్నాన్యంసమాచరేత్ | తేష్యేవని
త్యంశిశూపాంకుర్యాత్ప్రియహితైరతః || త్రిష్వేతేష్యహక్యత్వంహిపురుషస్యసమాప్యతే | ఏవధమః | వరస్సామై
దుపధమోఽన్యఉచ్యతేతి || ౨౭ || వ్యాసోపి || శ్లో || ఉపాధ్యాయంపితరంమాతరంవామేదుర్నిహ్యంతిమనసాక
మణావా | తేహంసాపంధూనిహత్యావిశిష్టంనాన్యస్తైభ్యఃపావక్యదస్త్రీకతతి || ౨౮ || దేవతః || శ్లో || యావత్ప్రితా
చమాతాచద్యావేతేనిధికిరీణే | తావత్సర్వంపరిత్యజ్యపుత్రస్యాత్తత్పురాయణః | మ్మాతాపితాచనుప్రీతోస్యా
తాంపుత్రగుణైర్యది | సపుత్రస్సంధమంప్రాప్నుయోనైనకమణేతి || టీ || వికారోమరణం || ౨౯ || సవప || శ్లో ||
నాస్త్రీమాతృనమంతైవనాప్రీపితాసమోగురుః | తయోఃప్రత్యుపకారోపేనకథంజనవిద్యుతేతి || ౩౦ || వ్యాసః || ప
రిత్యజంతియేరాగాదుపాధ్యాయంగురుంతథా | సమానయంతిమోహాద్యాతేయాంతినకాః | బహుళాః | యోభ్యాత
రంపితృనమంజ్యేష్ఠంమూఢోఽవమన్యతే | తేనకోపేణసంప్రేత్యనిరయంఘోరమృచ్ఛతీతి || ౩౧ || మనుః || ఆచార్యంచ
ప్రవక్తారంపితరంమాతరంగురుమ్ | సహింస్యాద్భ్యాప్తాం గాంజనర్వాంత్వేవతపస్వీనతి || టీ || సహింస్యాత్సక
ప్యాత్ || ౩౨ || అ | అప్రాపవాదమాహ || ౩౩ || సవప || శ్లో || గురోరప్యవతిప్రస్యాకార్యాకర్యమజానతః | ఉత్పదన్తేపివన్న
స్యసరిత్యాగోవిధియతేతి || ౩౪ || ౨ || దోషయోగోపితాసత్వాజ్యత్యాహ యమః || శ్లో || అశుద్ధాతుపరిత్యాగఃపాత
కైయాజ్యయాజనే | ఉపాధ్యాయేదవాయాజ్యేనపితుస్త్యాగఉచ్యతేతి || ౩౫ || మనుః || బాలస్సమానజన్మాభావిద్యేవా
జ్ఞానకమణే | అధ్యాపయన్ గురుమతోగురువన్ననమహాతితి || ౩౬ || వ్యాసః || గురుగ్నిర్విజాతినాంవశానాం
బ్రాహ్మణోగురుః | పతిరేవగురుప్రీణాంసర్వప్యాభ్యాగతోగురురితి || ౩౭ || మనుః || బ్రాహ్మణంధర్మవశాంసత్

వషణం చ ధామివమ్ | పితాపుత్రావిజానీయా త్రయోస్తు బ్రాహ్మణః పితేతి || ఇతి గురుపిత్రాదిమహిమానుషవణానమ్. *

—* అథాన్యోన్యమన్యతానిమిత్రాని. *

౧ || తత్రయాజ్ఞవల్క్యః || శ్లో || విద్యాకర్మవయోబంధువిత్రైమాన్యాధాక్రమమ్ | ఏతైః ప్రభూతైశ్చాన్యోపి వాధాకేమానమహాతీతి || టీ || విద్యాశ్రుతిత్వృతి-కర్మయజ్ఞాది-వయః-అత్వమోతిరిక్తం - బంధుత్వం స్వజనసంపత్తిః - విత్తంధనం-ఎత్యైర్భూతైః క్షేమేణమాన్యాః పూజనీయాః - ఏతైః కర్మబంధువిత్రైః ప్రభూతైః ప్రవృత్తైర్భూతైశ్చాన్యోపి వాధాకేన వ తెయాధ్యం మానమహాతీత్యర్థః || ౧ || మనురపి || శ్లో || విత్తంబంధుర్వయః కర్మవిద్యాభవతివంచమి | ఎతానిమాన్యథానాగరియోద్యదుత్తరమ్ | పంచానాంక్రిమవజ్జేషుభూయాంసగుణవంతిచ | యస్మిన్ స్యుస్సోత్రమానాహాత్మాద్యోపివదశమింగతఇతి || టీ || పంచానాం విజ్ఞాదీనాం మధ్యేతివచణేషు యస్మిన్ భూయాంసివిజ్ఞాదీనిస్య్యుయస్మిన్వాగుణవంతి కేప్తానివిద్యాదీనిస్య్యుః - సమానాహాః - వషణశతస్యాంతిమోదశమోభాగః - దశమింగతఃనవతిహయనాతీత్యర్థః || ౩ || గౌతమోపి || సూ || విత్తబంధుజాతకర్మవిద్యావయాంసిమాన్యానిపరబలీయాంసిశుభ్రతంతుసర్వేభ్యోగరియస్తస్మైలత్వాద్యధఃస్యేతి || ఇతిమాన్యతానిరూపణమ్.

—* అథమాగప్రదానాహాః. *

౧ || తత్రమహాశ్లో || చక్రేణోదశమీప్థస్థభారిణాం గణప్రియః | స్నాతకస్యచరాజ్ఞశ్చపంథాదేయావరస్యచ | తేషాంతునమవేతానాంమాన్యాస్నాతకపాధివ | రాజస్నాతకయోరేవస్నాతకాన్యపమానభాగితి || టీ || చక్రంఅసం - రథాద్యుపలక్షణం - తేనయోగచ్ఛతినచక్రే - తస్యగుణఃస్యాపిపంథాదేయః - ఎవందశమీప్థస్థవృద్ధతస్య - భారిణోభారవాహకస్య - స్నాతకస్యగృహస్థస్యబ్రాహ్మణస్య - వరస్య శ్రీష్ఠస్య - సమవేతానాంమాగేనమాగతానాం - మాన్యామాగదానేన - న్యపమానభాకే న్యపదత్తమాగభాగిత్యర్థః || ౧ || యాజ్ఞవల్క్యశ్చి || శ్లో || వృద్ధభారిప్రతస్నాతప్రీతిగోవరచక్రేణామ్ | పంథాదేయాన్యపసేషాంమాన్యాస్నాతకస్యభూవతేరితి || ౩ || శంఖః || సూ || బాలవృద్ధమత్తైస్తైస్తపహతదేమాభారాకౌంతప్రీత్యపస్నాతకప్రజాతేభ్యోగృహప్రాహ్మణాయగ్రపంథారాజ్ఞశ్రీత్యేతచ్చానిష్ఠంగుర్జ్వేష్టత్వప్రాహ్మణోరాజానమతిశేతతస్యపంథాదేయఇతి || టీ || తేషాంతేషాంపరస్పరసమాయేవిద్యాదిభిర్విశేషోద్రవ్యః || ౪ || వ్యాసః || శ్లో || పంథాదేయప్రాహ్మణాయప్రియైరాజ్ఞేహ్యవయుషేప్రధాయభారతప్తాయగోశేదుబలాదుచేతి || టీ || ప్రేచాతగభిణేవేతివ్యా || తథాచబోధాయనః || ౫ || శ్లో || పంథాదేయప్రాహ్మణాయగవేరాజ్ఞేహ్యవయుషేప్రధాయభారతప్తాయగభిణేత్వైదుబలాదుచేతి || ౬ || గౌతమః || సూ || చక్రేదశమీప్థానుగ్రాహ్యవధాస్నాతకరాజభ్యఃపథోదానంరాజ్ఞానుక్రీతియాయేతి || టీ || అనుగ్రాహ్యురోగౌతమః - వధూర్నవోధా || ౭ || ఆపస్తంబోపి || సూ || రాజ్యఃపంథాప్రాహ్మణేనానమేత్యసమేత్వతుబ్రాహ్మణస్త్యైవపంథాయానస్యభారాభిహతసోత్సాతురస్యప్రియా ఇతిసర్వైదాతవ్యోనవణజ్యాయసాంచేతరైర్వజ్ఞైరవశిష్టవతితమత్సత్త్వానామాత్తస్యస్త్యయనాశేనసర్వైరేవదాతవ్యఇతి || టీ || రాజాబ్రాహ్మణేనయదినమేతోనభవతితదాతస్యపంథాదేయః - సమేతశ్చేద్భాగిహ్యైవపంథాః-యానంరథగజశత్రాది - భారాభిగౌతఃభారాక్రాంతః - వణజ్యాయసామత్యుత్తమణాంకృష్టవజ్ఞైఃపంథాదేయః - అన్యస్యస్త్యయనమాత్త్రత్రాణంతేనప్రయోజనేనతదథం - సత్యదృష్టాభిమిత్త్యర్థః || అత్రకాశీర్జేనదేయస్యపథఃప్రమాణముక్తం || ౮ || సూ || పంచారత్నీరథపథశ్చేత్వాదీహస్త్రపథోద్వైవ్యపథయుద్రమసుప్యాణామితి || ఇతిమాగదానానిరూపణమ్.

—* అథాభివాదనమ్. *

౧ || తత్రయాజ్ఞవల్క్యః || శ్లో || తతోభివాదయేద్వృద్ధానసాహమితిబ్రువన్మితి || టీ || తతోక్తికార్యాంతరమిత్యర్థః - ఆశీర్వదనాభివేదనమసూర్యోభివాదనమ్ || ౨ || మనురపి || శ్లో || అభివాదాత్పరంప్రవీణ్యానాంసమభివాదయత్ | అసానాసాహమస్తీన్యంనామపరికీర్తయేత్ || భోశబ్దంకీర్తయేదంతేస్యస్యనామ్నోభివాదనే | నామ్నోస్యరూపభావోహిభోభావముపిభివేత్ప్రత్యితి || టీ || అభివాదాత్పరంఅభివాదయఇతిశబ్దాదుపరి - దేవదత్తనామ్యాహమస్తీన్యన్నామమూరీయాత్ - అస్యోపరి - భోశబ్దంకీర్తయేత్ - అభివాద్యస్యనామ్నంబోధయతు

మయుక్త్యాత్ - భోశబ్దేనసంబోధయేత్ - భోభావఃభోశబ్దస్తానామన్యరూపభావః - నామన్యరూపస
త్తానమస్తనామధేయకార్యకరణసమర్థఃభోశబ్దత్వత్వత్వఃతథాచాయంప్రయోగః - అభివాదయేనేవదత్తనామా
హమస్మిభోఇతి || ౩ || తత్రగౌతమః|| సూ|| స్వనామస్తాన్యరూపమయమిత్యభివాదోజ్ఞానమయమితి || * || త
ద్వాన్యభ్యాతాహరదత్తః - యఃప్రత్యభివాదనవిధిజ్ఞఃతేనసంగమేనస్వనామప్రత్యక్షమైచ్చిరుచ్ఛార్య అహంశబ్దంబోధ్యై
అయమితిదబ్బియాత్ - అయమితిప్రత్యక్షోపదేశః - అస్మిన్శబ్దఃప్రయోక్తవ్యభిప్రాయః - అంతేభోశబ్దంప్రయం
జతే - అభివాదయేహరదత్తహమస్మిభోఇతిప్రయోగః - హరదత్తనామాహమితికేచిత్ - హరదత్తశమానామిశ్యప
రే - హరదత్తశమానామాహమస్మిభోఇతిప్రత్యభివాదయేత్ - శమానంతంబ్రాహ్మణస్యేతివచనాత్ - అత్యయభాగ్యకులా
చారంవ్యవస్థా || ౪ || భారవ్యాజః|| శ్లో|| కంఠాయపృథతోగాంతుకృత్యాచాశ్చస్థివందనమ్ ఉపగమ్యగురూ
సర్వాన్విప్రాంతైస్సవాభివాదయేదితి || ౫ || మనుః|| లోకేకంవైదికంవాపితథాధ్యాత్మికమేవవాచదదితయతో
జ్ఞానంతంపూర్వమభివాదయేదితి || ౬ || ఆపస్తంబః|| సూ|| గురోర్నిష్ఠస్త్విక రభివాదయితానాపహం
భోఇతిసమానగ్రామేవతామన్యేషామపి వృద్ధతరాణాంపాప్రీతరాకాత్పీష్యవసమాగమేన్యగమామయశే
ష్ఠందక్షిణంబాహుంశ్రోత్రసమంప్రసార్య బ్రాహ్మణోభివాదయితోరస్సమం రాజవ్యూహస్థనమం వేశ్యోఽప్రేక్షా
ద్రుప్రాంజలిరితి || ౭ || వీష్ణుః|| శ్లో|| జప్తప్రభృతియతిగ్రంచిచ్ఛేతసాధమమచరేత్ సర్వంతస్త్వమలంయతి
హ్యేకహస్తాభివాదనాదితి || వా || ఎత్తేజివయం || ౮ || యతస్సవివాహః|| శ్లో|| శిష్యాణామోపదంబ్యత్వా
దోపగ్రహణంగురోఃస్వస్త్వాకణోతువిధిషాంమూఖాణాంచైకపాణిసేతి || ౯ || ఆశ్వలాయనః|| వామంవా
మేనసంస్పృశ్యదక్షిణేనతుదక్షిణమ్|హస్తేనకణోహస్తాభ్యాంగురౌణామభివాదయేత్ || వామోపదంబ్యత్వాద
క్షిణంవామదోచరత్|| జానుప్రభృతిపాదాంతమాలభ్యకదయోర్నమేదితి || వా|| ఎతచ్ఛప్రత్యక్షోయకతకవ్యం|| ౧౦ ||
తదాహపస్తంబః|| సూ|| ఉద్ధృక్పాదాహుత్యాన్యత్ప్రమతియనస్థవరతకతే ప్రత్యక్షానాభివాదాభ్యాంభునస్తా
స్మృతిపద్యతఇతి || ౧౧ || సవివ|| సూ|| జ్ఞాయమానేవయోవిశేషేష్టవృద్ధతరాయాభివాద్యంవిషమగతాయగురవేనా
భివాద్యమన్వారహ్యవాభివాదయితసర్వప్రతుప్రత్యక్షాయాభివాదనమప్రయతేనవాభివాద్యంతథాప్రయతాయా
ప్రయతశ్చనప్రత్యభివదేత్పతివయస్త్రిన్యూనాసపోపానద్యేష్టితశిరసహితపాణిరాభివాదయాలే || టి|| అస్మా
థః - వయోవిశేషేజ్ఞాయమానేపూర్వంవృద్ధతరాయాభివాద్యం - అభివాదనంతకవ్యం - పశ్చాద్వృద్ధాయవిషమగ
తాయుద్భవస్తానేపిస్తానేవాస్థితాయగురువ్యతిరిక్తాయాభివాద్యంగురవేత్యభివాద్యమేవ - అన్వారహ్యవాభివా
దయిత - ఎతదగురువిషయం - అన్యవరుహ్యేత్యేతదపిద్రష్టవ్యం - న్యాయస్థుత్యత్వాత్సర్వతగురావగౌరవవతివయ
సఃత్రియఃతేనతదగురోధేనద్యేష్టభార్యాదివ్యభివాదనంతకవ్యం - అవహితపాణిస్సమితుగౌరవిహస్తఇతి || ౧౨ ||
మనుః|| శ్లో|| శయ్యాగ్రసేద్యాదిరతేశేయసానసమావిశేత్|శయ్యాగ్రసనస్థశ్చైవైసమవరుహ్యోవాదయేదితి || టి|| ప్ర
యసాగుర్యాదినాఅచరితేపరిగృహీతే - పరిగృహీతయోశ్చయ్యాగ్రసయోః - అదిఉపసంసమాచరేత్ ససమవవిశేత్ |
౧౩ || సవివ|| శ్లో|| అభివాదనశీలస్థితిత్వంవృద్ధోపసేవినః | వత్సరిసమ్యగ్వ్యవహారేహ్యయఃప్రజ్ఞాయశోబలమితి ||
౧౪ || బోధాయనః|| సూ|| నాసిసేనానాయనశయావోనశయానాయనాప్రయతోప్రయతాయతేక్రివిషయమ
హహతకమపిప్రయతసాన్యత్సమిద్ధాద్యుదకుంభప్రమాన్నహస్తోవాభివాదయే ద్యుచ్ఛార్యదశ్యేవంయుక్తంససమవా
యేభివాదనమత్యంతశోబ్రాతృపత్నీనాయువతీనాంబగురుపత్నీనాంజాతపీర్వఇతి || టి || ఎవంయుక్తమపిపిత
దేవతాద్యభక్తద్రవ్యయుక్తమపినాభివాదయేత్ - ససమవాయేత్యంతకఃఅత్యంతంసమిష్టిత్యేత్యభక్తః - జాతపీర్వఃజా
తశుక్లః - చశబ్దాత్ప్రత్యవ్యాధిపత్నీనామపియవతీనాంగ్రహణం || ౧౫ || శంఖః|| సూ|| నోదకుంభహస్తాభివాదయన్త
త్రైతంచరన్మభిప్రాయభూహస్తానాశుచిర్నదేవపితృకార్యంకుర్వన్తశయాసఇతి || ౧౬ || ఆపస్తంబః|| శ్లో|| సమత్వ
క్షుకాజ్ఞాయమద్దదన్యక్షతపాణికేమః| జపంజూమంబకుర్వాణాంనాభివాదయతేదిజివతి || ౧౭ || మనుః
గురువత్స్మృతిపూజ్యామనవధోగురుయోషితః|అనవధోస్తుసంపూజ్యాప్రత్యక్షానాభిభావజ్ఞైః|గురువత్స్మితుయ
వతినాభివాద్యహపాదయోః| పూర్ణవింశతిశుష్కేణగురుదోషావిజానతేతి || ౧౮ || స్తుత్యభాసాత్|| శ్లో
ఉదక్యాంమూతికానారీంపతిష్ఠ్మింగభఃఘాతీమ్|పాపంజంపతితంప్రాత్యంపమాపాతకనంతథా || నాస్తికంతివ
స్తేనకృతమృతనాభివాదయేత్ |మత్తంప్రమత్తమన్తంధావంతమశుచింతథా|పమంతంబృంభమాణంభకుర్వంత

దంతభావనమ్ | అభ్యక్తశరసంస్కారం కుర్వంతం నాభివాదయేత్ || జవయజ్జగఃస్థాంశ్వనమత్యవ్యకుశానలాః | ఉ
దపాతాభ్యుక్తే త్తేనైవంపాతం నాభివాదయేత్ | అభివాద్యద్విజత్యైవనానాహారాత్తేనైవంపాతం | అభివాద్యం
ధకారస్థం శయ్యాస్థం పాదుకాంఘ్రికమ్ | ఉచ్ఛిష్టం జపహారామాహారతంతోపవసేత్త్యోహమ్ || ౧౯ || దూ
రస్థం జలమధ్యస్థం ధావంతంధనగర్వితమ్ | రోగాక్రాంతం మదోత్తృప్తం షడ్విపాన్నాభివాదయేదితి || ౨౦ || సూ ||
ఉత్త్రవై శ్యాభివాదనేపి విప్రస్యాహారాత్రం శూద్రాభివాదనే త్రిరాత్రం రజకాదిషు చండాలాదిషు చాంద్రస్యా
దితి || ౨౧ || శాతాతపః || శ్లో || అభివాద్యోనమస్కార్యశ్శిరసావంద్యవచః | బ్రాహ్మణఃక్షత్రియైశ్చైవైకామై
స్సాదరం సదా | నాభివాద్యప్రతిపేక్షక్షత్రియాద్యోకథంచన | జ్ఞానకమఃగుణోపేతాయద్యక్ష్యేతేవహుశుతాః |
ఉత్త్రవై శ్యం నాభివాద్యప్రాయశ్చిత్తం కథంధంధవేత్ | బ్రాహ్మణానాం దశాష్టేవ అభివాద్యవిశుద్ధతి | అభివాద్యద్విజ
శూద్రం సచేలం స్నానమాదరేత్ | బ్రాహ్మణానాం శతం సవ్యగభివాద్యవిశుద్ధతి | అచయేత్సంధరికాత్తం చేవంవా
పితిలోచనమ్ | బ్రాహ్మణం వా మహాభాగమభివాద్యవిశుద్ధతి || ౨౨ || అ || బ్రాహ్మణేవ్యపిక్వచిదవపాదమాహ
విష్ణుః || శ్లో || సభాసుచైవ సర్వాసుయజ్ఞైరాజగృహేషుచ | నమస్కారం ప్రకర్వీత బ్రాహ్మణాన్నాభివాదయేత్ | వి
చాగ్నిభుదశానాద్విప్రక్షయంతే పాపరాశయః | వందనాన్తంగభావప్రిసృతకేనాదమృతం పంచమితి || ౨౩ || స్మృ
తిరత్నావళ్యం || వక్షేర్వయోధికాశీతి స్త్రీత్యాః మానవతుష్టయమ్ | యోజితే తస్మై వంద్యస్సాగ్ర్యస్త్విష్టోరపి ముపూజి
త ఇతి || వా || ఏతత్సవణవిషయం || ౨౪ || యదాహమనుః || శ్లో || యస్య చేతనా నాతిష్ఠానం త్రిపురపంకు
లమ్ | కన్యాదానం నమస్కారం | శాగ్ధంతస్య వివరణయేదితి || ౨౫ || చంద్రికాయాం | జ్యాయానపి కేసీయాం సంసం
ధ్యాయామభివాదయేత్ | వివాపుత్రం చ శివ్యం చ దాహిత్రం మహిమేవతితి || ౨౬ || స్మృతిభాస్మరే || సర్వేవాపినమ
స్కార్యైర్నాస్య ర్వావస్థానసర్వదా | ఆశీర్వాచ్యనమస్కారైర్వయస్యప్రపుననః కేదితి || ౨౭ || వృద్ధమనుః || శ్లో ||
అభివాదనేతు సర్వప్రపాదస్త్యశేన మేవ వా | విప్రాణాం పాంజలిః కార్యోనమస్కారస్స ఉచ్యత ఇతి || ౨౮ || స్మృ
త్యగ్రహణారే || అ || అభివాదనేపాదస్త్యశేనాస్త్రీకుర్యాద్వా || శ్లో || అభివాదనేనమస్కారే తథాప్రత్యభివాదనమ్ | ఆ
శీర్వాచ్యనమస్కారైర్వయస్యప్రపుననః కేదితి | త్రియోనమస్కారవృద్ధాశ్వసయసాపతిచేవతాః | చేవరాప్రతిమాం
ద్యస్త్యాయతిం చైవ త్రిదండినమ్ | నమస్కారం నకుర్యాచ్చేదుపవాసేన శుద్ధతి || ౨౯ || స్మృతిరశ్చై || సుక్వాణి
కమనాద్భాతమశక్తం రిపుమాతురమ్ | యోగినంచ తపస్వక్రంకనిష్ఠం నాభివాదయేదితి || ౩౦ || మనుః || శ్లో || దశా
ష్టాఖ్యం పారసఖ్యం వంశాష్టాఖ్యం లోభ్యతామ్ | త్ర్యంబకపూర్వం శ్రోత్రియాణామప్యేనాపిన్యయోనిన్యతి || టీ || సమాన
పురవాసి నాందశిర్వప్రేక్షిపూర్వస్సాభవతి - తతోధికోఽప్యాయేత్ - కలాభ్యుతాంగీతాదివిద్యావతాంపంచాబ్జ
పూర్వస్సాభావతి - శ్రోత్రియాణాం వేదాధ్యాయినాం త్ర్యంబకపూర్వస్సాభావతి - స్వయోన్మధాగ్రతాదిమన్వప్యేనాపివయసా
పూర్వస్సాభావతి - తతోధికోభివాద్యత్త్యగ్రం || ౩౧ || ఆపస్తంబః || సూ || కుశలమరవయసంచయస్యం వాపు
చ్చేదనామయంక్షత్రియమనన్యం చైశ్వర్యాహోగ్యం శూద్రం నాసంభావ్యశ్రోత్రియం పథినంగతమసంభావ్యనవ్యక్తికేమే
దరణ్యేన హయరహితే కేశేత్రియమేకాక్షిం చ ద్యస్త్యా అసంభావ్యనవ్యక్తికేమేత్సంభావగం చ మాతృవద్యగ్నిసవచ్చభాగిని
కిం కేకరవాణినభేతవ్యమితి || ౩౨ || మనురపి || శ్లో || బ్రాహ్మణం కుశలం పృచ్ఛేత్ తత్రబంధుమనామయమ్ | వైశ్యం
త్యేమం సమాగమ్య శూద్రమోగ్యమేవచ | పరస్మిన్చయత్ప్రస్యాదసంబంధాచయోనితః | తాంబూయాద్భవతి
త్యేవమభగేభాగినితేతి || ౩౩ || యమః || స్వప్రతిబ్రాహ్మణోబూయాదాయమ్మానికేహమివః | వధతామితి
చైశ్వర్యశూద్రస్తుస్వాగతంచేదితి || ౩౪ || తథాభవిన్యశ్చరాణి || శ్లో || బ్రాహ్మణస్సర్వవర్తకానాం స్వప్రతి
గ్యాదితిస్థితితి || ౩౫ || అ || స్వప్రతివర్తకమాహయమ్ || శ్లో || యత్కులం త్రిపులం కేవలం వ్యాధ్యధివ్యసనపజితమ్ |
యత్ప్రేక్షసర్వేష్టేతాః కామోస్తవ్యస్త్రిపులం త్రిమితి || ౩౬ || వ్యాసః || శ్లో || కదాచిత్కవచం భేద్యం నారాచే
నశరేణవా | అపివజ్రతాపాతైరబ్రాహ్మణాశీర్వభిద్యత ఇతి || ౩౭ || మనుః || మాతులాంశ్వపితృవ్యాంశ్వస్వ
శురాన్వద్విజోగూర్వా | అసావహమితి బూరియాప్సోర్బుధ్ధాయయవీయన ఇతి || టీ || అసావహమితి - చేవ త్రిపుహమితి
బూరియాన్నాభివాదయేదిత్యగ్రం || ౩౮ || తథాస్మృతిరశ్చై || ఋత్విష్టిత్వేవ్యవ్యశుర మాతులానాయవీయ
సామ్ | ప్రవయాః ప్రథమం కుర్యాత్ప్రేత్యథాయాభిభావణమితి || ౩౯ || బోధాయనః || సూ || ఋత్విష్టిత్వేవ్యవ్యశుర
మాతులానాయవీయసాం ప్రత్యథాయాభిభావణమితి || ౪౦ || గౌతమోపి || సూ || ఋత్విష్టిత్వేవ్యవ్యశుర

మాతులానాంతుయదీయసాంప్రత్యక్షానమనభివాద్యతి || ౪౦ || యత్తువసీష్టాపక్షంబాభ్యాముక్తం || సూ
ముత్తిక్ష్వశురవీత్యవ్యమాతులానవరవయసఃప్రత్యక్షాయాభివరేదితి || టీ || అభివరేతే - అభిమన్యేనవరేదిత్యభి
వరమాత్రాగిప్రాయమితి స్మృతించ్రికాయాంహ్యభ్యాతం - పరదత్తమ్ - అవరవయసః - ఋత్విగాదయోవ్యభివా
యంతేతానభివాదయమానాన్ప్రత్యక్షాయాభివరేదీన్నాన్యేష్వివయభాసుభమానీతేభివ్యాకృతవా || ౪౧ || అ
గుర్యాదివయత్యభివాదనేవీశమాహగౌతమః || సూ || గురోఃపాదోపసంగ్రహణంప్రారేతి - సమవాదే
న్యూహమధిగమ్యతువిప్రోవ్య మాతృపితృతద్వందూనాంపూర్వజానాం విద్యాగురూణాంవసన్నిపాతేపరశ్యేతిచ || టీ ||
పితృదీనాంసమవాయేసంగమేతదిసంపాదోపసంగ్రహణంకుర్యాత్ - తేషాంవయగవత్సన్నిపాతేపరస్యోపసం
గ్రహణం || ౪౨ || ఆపస్తంబోపి || సూ || ఉదితేత్వాచార్యేణసమేత్యోపసంగ్రహణంనదైవేభివాదనమితి - సమా
వృత్తేనసర్వేగురవతీపసంగ్రహణ్యిప్రోవ్యవసమాగమ్యతిచ || అపిచ || ఆచార్యప్రాచార్యసన్నిపాతేపాగ్చార్యయో
పసంగ్రహణ్యుచాభ్యుపసంజీప్యతేచాచార్యంత్రప్రేషేధేదితరత్తి || ౪౩ || మమరపి || శ్లో || గురోగురౌసన్నిపాతేగ
రువద్వృత్తిమాదరేతే | సవాసస్పష్టోగురుణాస్వాక్ గురూనభివాదయేదితి || ౪౪ || ఆపస్తంబః || సూ || యస్మిన్ప్ర
'నాచార్యపంబంభాక్షరవంప్రతిప్రసన్నస్వత్సానీయేప్యాచార్యశ్యేతి || టీ || యస్మింప్రభురప్రేషిష్యాచార్యభావ
మంతరేణాపివిద్యాచరిత్రాగినినాలోకానాంకారవంభవతి - తప్రసన్నస్వత్సానీయేప్యాచార్యేయా వృత్తిస్సాకతఃవ్యే
త్యథః || ౪౫ || అ || ఉపసంగ్రహణ్యోధూపమాహసవిత || సూ || దక్షిణేనపాణినాదక్షిణంపాదమధస్తాదభ్యధి
మృత్యుసగృహీకముపసంగృహ్ణాయాభాభ్యామేవోభావభిషేదయతఉపసంగృహ్యవిశ్లేకత్తి || టీ || అత్త మేదక్షిణేన
పాణినాఆచార్యుదక్షిణంపాదమధస్తాదభ్యధిమృత్యు - అధిశబ్దఉపరిభాగఅధస్తావ్యవస్థాప్యాభిమృత్యు - సగృహీకంస
గుల్బంసాంగృహీమిత్యే - ఉపసంగృహ్ణాయాత్ - ఇదముపసంగ్రహణ మేతక్కుర్యాత్ - ఉభాభ్యామేవపాణి
భ్యాముభావాచార్యస్యపాదావభిషేదయతోమాణవకస్యఉప సంగ్రహ్యవిశ్లేకమన్యంత్యత్తిథః || ౪౬ || అత్రమ
నుః || శ్లో || వ్యస్తేనపాణినాచార్యముపసంగ్రహణంగురోః | సప్యేశసవ్యంస్పృష్టవ్యోదక్షిణేనతుదక్షిణత్తి || ౪౭ ||
బోధాయనుః || సూ || శ్రోత్రేసంస్పృశ్యమానస్యమాధాయాదస్తాజ్ఞాన్వారోప్యవద్భ్యామిత్తుదపసంగ్రహణమితి | చా ||
ఏతచ్చగురువత్తీనామపికార్యం || ౪౮ || తథాదమనుః || శ్లో || గురువత్ప్రతిపూజ్యప్రసవణాగురుయోపితః |
మాతృవప్సామాతులానీశ్వక్రూరకపితృవప్సా | సంపూజ్యగురువత్ప్రసవమాస్తాగురుభార్యయా | బ్రాహ్మభార్యోప
సంగ్రహ్యసవణాకహస్యహస్యపి | విదేహ్యమాపసంగ్రహ్యజ్ఞాతసంబంధయోపితః | అమృతాగురువత్ప్రసవమోప
సంగ్రహమహాతీతి || ౪౯ || స్మృత్యథఃసారే || సూ || ఉపసంగ్రహణంనామ - అముగ్ధోత్రదేవదత్తకమానామా
హంభోఅభివాదయత్తిత్వక్వాకణోష్ఠస్థాదక్షిణోత్తానపాణినాగురోదక్షిణంపాదగంసవ్యేనవ్యంగృహీత్వా
శిరోవనమనమితి - అత్రగురవోమాతాప్రసృధాత్రిచపితాపితామహదయో మాతామహాశ్చన్నదాతా భయత్రా
తాచార్యశ్రేష్ఠనేతా మంత్రవిద్యోపదేష్వాతేషాం పత్న్యశ్రేష్ఠపసంగ్రహణ్యః సమావృత్తేవచాతేధ్యాపకే సమవయ
సే - అధ్యాపకేగురువచ్చరేదితిచ || ఇత్యభివాదననిరూపణమ్

— అక్షప్రత్యభివాదనమ్. —

గ || త్రమనుః || శ్లో || ఆయుష్మాక్ భవసౌమ్యేతివాచ్యోవిప్రోభివాదనే | అకారశ్చస్యనామ్నోతేవాన్యః
పూర్వాక్షరప్లుతత్తి || టీ || అభివాదనేశ్చ తేనవిప్రోద్విజఃకనీయాక్ జ్యాయసావాచ్యః అన్యకనీయసామోతే
పూర్వాక్షరప్లుతః - అక్షరశ్చేనస్మరదీవవివక్షితః - వ్యంజనస్యప్లుతాసంభవాత్ - యస్మాదకారాత్పూర్వమక్షరం
ప్లుతంభవతినపూర్వాక్షరప్లుతః | అకారశ్చవాచ్యః | ఆయుష్మాక్ భవసౌమ్య దేవతా ౩ - ఇతివాచ్యత్తియావదితిమాన
వేవ్యాఖ్యాతం || అ || ఆపస్తంబోపి || సూ || స్థావసంచనామ్నోభివాదనప్రత్యభివాదనేదప్రార్థేషాంవణానామితి ||
టీ || అత్రపరదత్తమ్ | అభివాదనస్యయత్ప్రత్యభివాదనంతతాభివాదయతుర్నామ్నః స్థావసంతతవ్యంప్లుతః క
తవ్యః - పూర్వేషాంవణానాంసూద్రవణితానామభివాదయమానానాం ప్రత్యభివాదైతూత్రై - ఇతిపాణి
యస్మితి - తత్రవాక్యస్యఃప్లుతఉదాత్తత్యత్తమృతైః ప్రత్యభివాదీవాక్యప్యాం తెనామప్రయోగః - తస్యఃప్లు
తః - ఆయుష్మాక్ భవసౌమ్యేతివాచ్యోవిప్రోభివాదనప్రత్యభివాదనామ్నశ్చపశ్చనకారః - ఆయుష్మాక్ భవసౌమ్యద
వదత్తా ౩ - అ - ఇతిప్రయోగః - శంభుః - విష్ణుః - పినాకపాణిః - చక్రపాణిః - ఇత్యాదీనాంనామ్నాం సంబుద్ధాగుణేకృతే

ఏచోద్రగ్యహ్యస్యదూరాధూతేపూర్వస్యాధ్వనాద్ధుశ్చరస్వేదుతావిత్వయమపివిభిభావతి. అంతేఅకారః - తయో
 ర్యవాలచినహితాయామితియకారవకారౌచభవతః-తథావప్రయోగః || శ్లోధా ౩ - వ - విష్ణు ౩ - వ - పినాక పా
 ణా ౩ - య - చక్రపాణా ౩ - యశ్చితి - వ్యంజనాంతేమచ - అగ్నివీక్య-దశ త్యాదిప్రయోగశ్చితి || ౧ || వసేషోపి || సూ || అమం
 త్రితేయోంత్యస్వస్వరస్పష్టవతశ్చితి || వా || ఎవంచాభివాదక నామగతాంతిమస్యరాతికిన్త పూర్వోకారఃపతితవ్యః.
 అంతిమస్వరశ్చేష్టావయతవ్యశ్చిహరదత్తాదీనాంబహూనామభిమతంస్త్యుతిచంద్రికాయాంపరాశరమాదపీయేవమను
 వచనమన్యధావ్యాఖ్యాతం-తథాహి - పూర్వమక్షరంయన్యాసౌపూర్వాక్షరః - పూర్వమక్షరంచసామధ్యోద్యంజ
 సంస్వరాణాంస్వరపూర్వక త్యాసంభవాత్. అతశ్చాభివాదక నామగతోవ్యంజనస్థోంతిమస్యస్వరస్థావసీయః - అకారే
 ణాంతిమస్వరమాశ్రమపలత్యుతే - అశేషనామ్నామకారాంతత్యాభావాత్ - సత్యత్రపూర్వోకారోవిధీయతే.
 తథావసత్వేవంద్రయోగోభవతి-అయుష్మాదభవసామ్యుదేవదత్తా ౩-శ్చితి - ఏతేమాంమతేపూర్వాక్షరంపుభక్కుదంద్ర
 ష్టవ్యం-అత్రాతిర్థిక్తకారపక్షపవశిష్టాచారానుగుణః || ౫ || మనుః || శ్లో || యేనవేత్యభివాదస్యవిప్రప్రత్యభివాద
 సమ్ | నాభివాద్యస్సవిదుషాయథాశూద్రస్తతైవసః | నామధేయస్యయేకేవిదభివాదంసజానతే | తాన్పాన్జ్ఞోహ
 మితిబూియాత్ప్రియస్సూర్వస్తతైవచేతి || ౬ || పతంజలిః || శ్లో || అవిద్యాంసంప్రత్యభివాదేనామ్నాయేనప్లు
 తిందిమః | కామంతేమచవిహోవ్యస్త్రీష్విషయమహంవచేదితి || టీ || అహంవచేత్ అహమితివదెదిత్యర్థః || ౭ || య
 మః || యేనవేత్యభివాదస్యవిప్రప్రత్యభివాదసమ్ | ఆశిషంవాకురుశ్చేష్టస్థయాతినరకంఘ్రివమ్ | అభివాదక్యతేయస్తు
 తందిప్రంనాభివాదయేత్ | శ్రీశానేజాయతేవ్యయోగ్యరృకాకోపసేవితి | అభివాదేమయఃపూర్వమాశిషంసప్రయ
 చ్చతి | యద్దుష్కృతంభవేత్తస్యతస్మాద్భాగంప్రవత్తుతే | తస్మాత్పూర్వాభిభాషీస్యాచ్చండానిస్సాపిధమవేత్ |
 సురాంపితేతవక్తవ్యమేవంధమోఽనహీయతేశ్చితి || ౮ || మనుః || సవాచ్యోదీక్షితోనామ్నాయేషియాసపియోభ
 వేత్ | భాభవత్పూర్వకంచైవమభిభాషితభవవేదితి || టీ || సన్నిధౌభోశబ్దః - యథా - భాయజమానేతి-అసన్ని
 ధౌభవచ్ఛబ్దః - యథా - తత్రభవాత్ యజమానశ్చితి || ౯ || స్తుతిరత్తే || శ్లో || అచార్యంచైవతత్సత్తంతద్ధార్యాం
 దీక్షితంగురుమ్ | పితరంచపితృవ్యంవమాతరంమూతులంతథా | హితైషిణంచవిద్వాంసంశ్రుతంయతిమేవచసబూ
 యాన్మమతోవిద్వాక్ మూతుశ్చభగినీంతథేతి || శ్చితిప్రత్యభివాదసనిరూపణమ్.

—* అభిబ్రహ్మచారిధర్మాః *—

౧ || తత్రసంవతః || శ్లో || తతోధీయాలతేవంతువీక్షమాణోగురోముఖమ్ | సాయంపాతశ్చభిషేతబ్రహ్మ
 చారిసమాహితః | నివేద్యగురవేక్షియూత్పాన్జ్ఞుభోగాగ్రతత్కృచిరితి || ౧ || దక్షః || పాన్జ్ఞేమఃధ్యాహ్నయో
 స్సాన్వంవాసప్రస్తగృహస్తయోః | యతేత్రిప్రదణంహోక్తంసకృత్ప్రబ్రహ్మచారిణశ్చితి || ౩ || అత్రవిశేషమాహవి
 ణ్ణః || సూ || దండవన్దజ్జనమితి || వా || అనేనాంగవైమఃల్యంసకార్యమిత్యుక్తం || ౪ || అతవివాచద్దంబః || సూ || నా
 ప్పుష్కాఘమానఃస్థాయాదితి || ౫ || చంద్రికాయాం || శ్లో || మేఖలామజినందండమవవీతంచసిత్యశః | కాపీనంకటి
 సూత్రంవబ్రహ్మచారిశుభారయేదితి || ౬ || యమః || దండంకమండలంవేదంహంజించరశ నాంతథా | ధారయేద్రు
 హ్మచారిచభియోశ్చాశీగురౌవసన్నితి || టీ || వేదోదభావముః | గురౌగురుగృహే || ౭ || యాజ్ఞ్యవల్క్యః ||
 శ్లో || గురుంచైవహ్యుపాసీతస్సాధ్యాయార్థంసమాహితః | ఆహూతశ్చస్యధీయాలతల్లంచాప్తేనివేదయేదితి || ౮ ||
 మనుః || బ్రహ్మణఃప్రణవంకుర్యాదాదావంతేదన్వేదా | ప్రవత్య సాంకృతఃపూర్వంపరస్తవ్వవీశీర్యతే | బ్రహ్మరంభే
 వసానేవపాదోగ్రాహ్య్యాగురోస్సేతి || ౯ || అంగి రాః || ప్రాప్తేవేదానువచనేవివగేవాన్యహంగురోః | ఉప
 సంగ్రహణంకార్యంవిహోవ్యత్వాగతేనచేతి || ౧౦ || మనుః || చోదతోగురుణాన్త్యమప్రచోదితవివవా | కుర్యాదన్య
 యతేయోగమాచార్యస్థానేమచశరీరంచైవవాచంచబుద్ధీంద్రియమనాంసచ | నియమ్యపాన్జ్ఞింజతిస్తేష్టేద్విక్షమాణో
 గురోముఖమ్ | నిత్యముద్ధృతపాణిస్సాధ్యాయార్థాధ్యాపనసమాహితః | ఆస్యతామితిచోక్తస్సన్వాసేతాభిమభోగు
 రోఃసీసాన్వచత్త్రేవేవస్సాధ్యత్వస్యదాగురుస్సగృహే | ఉత్తిష్టేత్సేవమచాస్యవరమంచైవసంవీశేత్ | ప్రతిక్రవణసిం
 భాషేతయూసానసమాచరేత్ || నాసేనానవధుంజానేనతిష్ఠస్వపరాబ్జుఖశ్చితి || టీ || ఉద్ధృతపాణిఃసప్తాన్విభిర
 ప్రచ్ఛాదితపాణిః-ప్రతిక్రవణం- ఆత్మాసంప్రతిగురుణాప్రయజ్యమానస్యవాక్యస్యక్రవణమ్ | ప్రతిసంభాషాగురుంప్ర
 తిస్సవాక్యం || ౧౧ || అ || ప్రతిక్రవణసంభాషేకథంకుర్యాదిత్యేతేయమాహసవివ || శ్లో || ఆసీనస్యస్థితఃకు

ర్యాదభిగచ్ఛం ప్రగచ్ఛతః | ప్రత్యుక్తమ్యుత్పన్నమృతం పశ్యద్ధావంస్తుభావతః | పరాబ్జుఖస్యాభిమఖోదూరప్ర్యేత
 చాంతికమ్ | ప్రణమ్యుతయనస్యవిదేశేచైవతత్పతత్త్వతి || టీ || ప్రణమ్యుతయనస్యవిదేశేచైవతత్పతత్త్వతి || టీ || ప్రణమ్యుతయనస్యవిదేశేచైవతత్పతత్త్వతి || టీ ||
 డా || ౧౨ || అపిచ || శ్లో || సీదంతయ్యాయనసంచ్చాస్యనిత్యం స్యామరున్మదౌ || గురోస్తువతుర్విషయేనయశ్చేదానవ
 భవేత్ | న వ్యాహరేదస్యనామపరోక్షమపి కేవలమ్ | నచైవాస్యానుకర్షితగతభాషితచేష్టితమ్ || టీ || నిత్యంఉ
 రాత్రమేవస్య - కేవలంతత్రభవదాదిత్యబ్దరహితమ్ || ౧౩ || అపిచ || శ్లో || గురోర్యత్రపరివాదోనందావాపిప్రయ
 జ్యతేకసౌతత్రపిథాతవ్యగంతవ్యంవాతతోన్యతః | పరివాదిభరోభవతిశ్వాత్రభవతినిదకః | పరిభోక్తాకృషిభవ
 కీభోభవతిమత్సరి || టీ || పరిభోక్తా - గురోభోగాదధికభాగభాగీ || ౧౪ || అపిచ || శ్లో || దూరస్థోనాచయే
 దనఃసకున్దోనాంతికేత్రియః | యానాసనస్థతే ప్రతేనమవరుహ్యభివాదయేత్ | ప్రతివాతేనవాతేననాసితగురుణా
 సమాఅసంతేవేదైవగురొనకించపికితయేత్ || టీ || అంతికేత్రియః రహసిపత్నీసహితమిత్యర్థః | ప్రతివాతే
 పురతోనాసిత - అనువాతేవృష్టతః - పాశ్వతవాతయోరపుపలతః - యధాస్యశరీరస్సప్తేహతోదైవంస్పృశే
 త్రహాసితేతి - అసంతకివ-సుఖసంతకవతాయోగ్యదేశే || ౧౫ || అపిచ || శ్లో || గోశ్వేత్ప్రయోనప్రాసాదస్యా
 స్తరేమకపేషుచ | నాసితగురుతాసాధంశిలాఫలకనామచ | బాలస్సమానజన్మావాశిష్యవాయజ్జకమః | అధ్యా
 పయే గురుమతోగురువన్నానమహాతీతి || టీ || గోశ్వేత్ప్రయోక్తంయోగంగోశ్వేత్ప్రయోనరి - స్వాస్త్రస్త్ర
 తాదినమూహః - యజ్జకమః - అచార్యేభ్యఃకమాదిపరవశ్యత్యర్థః || ౧౬ || అ || గురుపుత్రెగురుప్తినాం
 ప్రాప్తానామపవాదమాహసవమ్ || శ్లో || ఉచ్ఛాదనంచగాత్రాణంస్థాపనోచ్ఛిష్టభావజే | నకుర్యాద్గురుపుత్రస్య
 పాదయోగ్యసేజనమ్ | అభ్యంజనంస్థాపనంచగాత్రాచ్ఛాదనమేవచ | గురుపత్ర్యైస్సకార్యాణిగాత్రాణంచప
 సాధనమ్ | అవిద్యాంసమలంకారేవిద్యాంసమపివాపునః | ప్రమాదాదుత్పన్ననేతుంకామక్రొధవశానుగమ్ | మాత్రా
 స్వప్రాదుహితాప్రావాసవివిక్తానసోభవేత్ | బలవానింద్రియగ్రామోవిద్యాంసమపికితయేత్ | అహింసయేవమాతా
 నాంకార్యంశ్రేయోనుశాసనమ్ | వాత్ప్రవమధురాశ్శక్త్యైప్రయోజ్యాభిమమిషుతా | యస్యవాజ్ఞసేసశుద్ధేస
 వ్యుక్తప్రేవస్యదా | నత్ర సర్వమచాప్త్యేచేదంతోపగతంఫలమ్ || టీ || సర్వదాఆత్రమాంతరేపి || ౧౭ || అ
 పిచ || శ్లో || నారంశుదస్యాద్యతాతేపివరద్రోహకమః | యయాచోద్విజతేవాచానాలాక్యాంతామపిరయేత్ ||
 సేవతేమాంస్తునియమాబ్రహ్మచారిగురోవసత్ | సన్నియమ్యేంద్రియగ్రామంతపోవృద్ధ్యర్థమాత్మనోనిత్యంస్థా
 త్వాశుచికుర్యాదేవపిత్వత్రపణమ్ | దేవతాభ్యవచనంవైవసమిదాధానమేవచ | వజయేత్తధుమాంసానిగంధ
 మాలరసాంత్రయే | శుక్తానైవసర్వాణిప్రాణిన్యానైవహింసనమ్ | అభ్యంగమంజనంఛాన్దీరువానచ్ఛత్రీధా
 రణమ్ | కామంకోధంచలాభంచనతఃసంగీతవాదనమ్ | ద్యూతంచపరివాదంచజనవాదంతోధాన్యతమ్ | స్త్రీణాంచపే
 త్సకాలంభమపమాతంపరస్యచేతి || ౧౮ || యజ్జవల్యుతి || శ్లో || మధుమాంసాంజనోచ్ఛిష్టమేత్రస్త్రిప్రాణిహిం
 సనమ్ | భాస్కరాలోకనాగ్నిలవరివాదాదివజయేదితి || టీ || మధుమేత్రం - ఉచ్ఛిష్టమగురోః || తథాచవసిద్ధః ||
 సూ || ఉచ్ఛిష్టమగురోభ్యబ్జయతి || సచేద్యాగ్నిధీయాతకామగురొరుచ్ఛిష్టంబైవజ్యుర్థంసర్వంప్రాప్నోయేతిచ ||
 టీ || వ్యాగ్నియాత - వ్యాగ్నిమనుభవతీత్యర్థః || ౧౯ || మాధవీయే || శ్లో || నాదశ్చందైవవీత్యతనాచరేష్టంత
 ధావనమ్ | గురుచ్ఛిష్టంభేవజాగ్రంప్రయంతీతనకామతత్త్వతి || ౨౦ || ఆపస్తంబః || సూ || పిశుజ్యేష్ఠస్యవచ్చామరు
 చ్ఛిష్టంభోక్తవ్యమితి || ౨౧ || గురుచ్ఛిష్టస్యభ్యాజ్యత్వాదేవతద్వారాపుత్రేమవైవమితి గురుభూతాః కేవలేనప్రా
 ప్రస్తోచ్ఛిష్టభ్యాజనస్యాపవాదమాహగౌతమః || సూ || వోచ్ఛిష్టాశనస్థానప్రసాధనపాదప్రయోగశోన్మదవోపసం
 గ్రహణాంతి || ౨౨ || సవపవజయేత్సద్గుమాంసగంధమాల్యదివాప్సపాంజనాభ్యంజనయాచోవానచ్ఛత్రకామ
 గోధభోధమోహవాద్యవాదనస్థానదం తథావనమాషాన్సృజ్జీతపరివాదభయోనిగమదశ్చనేకాప్రాప్త
 తానస్థికావాశియణపాదప్రసారణసంపదనసానిత్యంభిత్వావసోపనాంతి || ౨౩ || మనుః || శ్లో || ముండోవాజటి
 లోమాస్యాదధవాపాగ్నీచ్ఛిష్టాజటితి || ౨౪ || కాత్యాయనః || సశిఖంపదనంకార్యమాస్థానాద్భిప్రేక్షాచారిణ
 ఇతి || వా || ఎతచ్ఛుండోగాభిప్రాప్యం || ౨౫ || సుమంతం || శ్లో || బ్రహ్మచర్యంతపోవైశంసంధ్యయోరగ్నికమః
 చ | స్వాధ్యాయోగురుప్తీత్వచశ్రేయంబ్రహ్మచారిణః | యచ్ఛశిష్యోగతఃప్రయచ్ఛదాసేనవాపునః | కృతమి
 త్యేవతశ్శర్వంకృత్యాతిష్ఠేత్తుపాశ్వతః | కింకరస్సర్వకారీవసర్వకమఃసుకోవిదః | సస్థాసేనపహంమేనవైవా

స్థిరచర్యయా । బ్రహ్మచారిదివంయాతినయాతిగురుపూజనాదితి ॥ ౨౬ ॥ యమః ॥ గుర్వధీనోస్యతంతస్సాస్త్రియో
 ర్వృత్తాంయోగురోగృహే । నవాజఘస్యసంవేశిజతశ్శిష్టోజితోదరః ॥ జితినదోశ్చితాలస్యోజితకోశ్చాచితాథకావా ॥
 గంధంమాల్యంభత్రశయ్యోవజయేద్దంతధావనమ్ । సర్వంపర్వశితృపర్వస్థంభుతంచలవణంతథా ॥ మలాపకషణంసా
 నంసూద్రాత్సైరవిభావణమ్ । గురోరవజ్ఞాంచతథాబ్రహ్మచారివవజయేదితి ॥ ౨౭ ॥ వ్యాసః ॥ అథక్రవతిసాన్వి
 యాచపీతవతిసోపేతే । నత్యత్యతథానీతనామ్ప్రప్రస్యపేత్తథా ॥ వాస్యవిమాల్యశయనంపాదుకోపానసహవపి । అక్ర
 మేదానసంచాస్యభాయాదీన్వైశికదావనమ్ । యథాకాలమధీయాతయవన్నవిమనాగురుః । ఆనీతనగురోఃకూచైఃఫలకై
 వాసమామితో ॥ ఆసనేశయేనైవనావతిష్ఠేత్కథంచనేతి ॥ ౨౮ ॥ సంవహణః ॥ దివాస్యపతిచేత్సప్తోబ్రహ్మచారి
 భువస్యణిసాత్వాసూర్యంసమభ్యవర్త్యగాయత్ప్రీష్టశతంజపేత్ ॥ భిక్షాటనమక్యత్వాతుస్సప్తోప్యేకాన్నమశ్నుతే ।
 అస్మాత్వాచైవయోభుక్తైర్గాయత్ప్రీష్టశతంజపేత్ ॥ గ్రాసస్యనియమేనాప్తిప్రథమాత్రమవాసినః । ఇతరేమాం
 క్త్రమేదైవద్వాత్రింశద్వీడశాష్టవ । అహోశనమక్యత్వాతుయోభుక్తైర్నావదిద్విజః । భుంజానశ్చయదాబ్రియా
 గ్గాయత్ప్రీష్టశతంజపేదీతి ॥ ౨౯ ॥ హరితః ॥ ఉపవీతోమాణవకోపసేత్సరుకులేవ్యధ । గురోఃకులేనాప్రియస్సాన్వి
 త్కముఃకౌమనసాసారా ॥ బ్రహ్మచర్యమధశ్శయ్యాతథావహ్నిరుపాసనమ్ ॥ ఉదకుంభంగురోదేద్యాద్గోగ్రాసం
 చేధనానిచ । కుర్వాదధ్యయనంచైవబ్రహ్మచారియధావిధి । విధింత్యక్తాప్రకుర్వాణోనస్సాధ్యాయఫలంలభేత్ ।
 యశ్చిత్కురుతేధమక్షంవిధింత్యక్తాదురాత్మవా ॥ నతస్ఫలమవాహ్నిభుక్త్యాణోవిధిమృతః । తస్మాద్వేదవత్రానీ
 హచరేత్సాధ్యాయసిద్ధయే ॥ శౌచాచారమశేషంతుశిశ్మయేద్ధరుస్సన్విధౌ ॥ శయనాత్సూర్యముత్థాయదభవమృద్ధం
 తథావనమ్ ॥ వస్త్రాదికమధాన్యశ్చగురకేప్రతిపాదయేత్ । స్నానేశ్చతేతతఃశస్త్రాత్సానంకుర్వీతదండవదితి ॥ ౩౦ ॥
 నారదః ॥ ఆవిద్యాగ్రహణాచ్చివ్యశ్శుశ్రూషిత్ప్రీయతోగురుమ్ । తద్వృద్ధిగురుదారేషుగురుభుక్తేతథైవచేతి ॥
 ౩౧ ॥ హరితః ॥ సూ ॥ హయగజరథచైత్యవృక్షవృషధారోహణమహానదీప్రతరణమహాసాహనవిరుద్ధానివజయే
 దితి ॥ ౩౨ ॥ ఆపస్తంబః ॥ సూ ॥ ఆచార్యాశ్చినస్సాన్విదస్యత్రపతనీయభోగిహితకారిగురోరప్రతిలోమయన్వాచా
 ధానసశాయానానుక్షేప్తంభుంజితతథాతైరలవణమధుమాంసాన్యదివాస్సాపీతి - అన్యత్తదశీశభాస్సమాజాం
 వ్సాగంతాజనహేదీశీలరహస్యీలః ॥ గురోరుదాచారేష్యకతాన్వైశికమాణిప్రీభిర్వావదకా సంభాషిమృదు
 శ్శాంతోదంతోహిమాణద్భుభుజిరితి ॥ ౩౩ ॥ శంఖః ॥ నవేదమనధిత్యాన్యాంవిద్యాయధీయాతాస్యత్రవేదాం
 శేభ్యశ్చితి ॥ హరితోషి ॥ వేదవిద్యాబ్రహ్మగస్తతత్పరిజ్ఞానాథకమంగానితి ॥ ౩౪ ॥ లఘువ్యాసః ॥ స్తో ॥ వేదస్యా
 ధ్యయనంసంపాదకాశ్రుస్యవాపీయత్ । అజానతోభవతస్సవ్యంతుమాణాంఖంజనంయథా ॥ యథావశుభాఃర
 హసీనతస్యలభతేఫలమ్ । ద్విజస్తథాధానవిజ్ఞానవేదఫలమశ్నుతే ॥ జ్ఞానంకమచసంయుక్తమ్ముక్త్యకంకధి
 కంయథా ॥ అధీతంభుతసంయుక్తంతథాశ్రేయసవేదఫలమ్ । సముచ్చితంస్తోకమవిశుతాధీతంవిశిష్యతే ॥ చతుశా
 మపివేదానాంకవలాధ్యయనాద్విజశ్చితి ॥ ౩౫ ॥ బంధికాయాం ॥ ధమశాస్త్రంతువిజ్ఞేయంశబ్దశాస్త్రంతథైవ
 చ ॥ పురాణాంతిహాసాశ్చతథోభ్యానానియానిచ । మహత్సనాంచరితంశోతవ్యంసిత్యమేవచేతి ॥ ౩౬ ॥ వసిష్ఠః ॥
 యచ్చాభియైప్రసంసూ-రైస్సంస్కృతోబ్రహ్మణోభవేత్ ॥ తచ్చాభ్యాధ్యయనంకుర్వాత్ప్రీత్వాతస్మత్తోభవేత్ ।
 రజాసుదరశాఖోక్తంబుధఃకమనమాచరేత్ ॥ ఆచరస్సరశాఖోక్తశాఖారంజఃప్రకీర్తితత్తతి ॥ ౩౭ ॥ అవిద్యా
 ఖమోపాయమాహనారదః ॥ స్తో ॥ యోహేరివయీతాద్భితస్సాహిత్యసాహిత్యరన్నరకాదిచ । రాక్షసీభ్యశ్చవప్రీభ్యస్సవి
 ద్యావృషధిగచ్ఛతి ॥ యస్మిన్తైఃపారిమభిశ్శక్తైఃపత్నీకక్రియతేమహా ॥ నత్రబలసామధ్యాగదుద్యోగస్త్రతకార
 గమ్ । శనైర్విద్యాగవైరభ్యాఆరోహిప్యర్వతంశనైరితి ॥ టి ॥ సాహిత్యంప్రప్తిః ॥ ౩౮ ॥ తథావిఘ్నహేరూ
 షణ్ ॥ గురుశుశ్రూషయావిద్యాభిష-లేనధనేనమా ॥ అభవావిద్యయావిద్యావశుభకంమోవలభ్యతేశ్చితి ॥ ౩౯ ॥ అ
 బధ్యాసనీయమవిశేషానాకాయముః ॥ స్తో ॥ నత్రతంత్రాతరుద్ధాయకంతథావనపూర్వకమ్ । స్నాత్వాముత్సాధశి
 ష్యేభ్యశ్శుక్త్యాదధ్యాపనంసరశ్చితి ॥ ౪౦ ॥ శాతముః ॥ సూ ॥ శిష్టిశ్చానవం-అవధేనతాడ
 సమృద్ధిశ్చేత్యతః ॥ ౪౧ ॥ అ ॥ నిభాత్వనేనసాధయితుమశక్తౌసవివాహా ॥ సూ ॥ అశక్తౌరట్టవేణువధౌభ్యాంత
 ధిభ్యామితి ॥ ౪౨ ॥ మనురపి ॥ స్తో ॥ భార్యాభ్రతశ్చదానశ్చశిష్యభాగితావహారః । ప్రాస్తాపరాధాస్తాద్యామ్యూరిజ్ఞా

వేణుదలైనవా || పృథక్తప్తశరీరస్య మోక్షమాంశకథంచనా అతోన్యధాతుప్రహరన్నాప్తస్యాన్యో రకిర్భిషమితి ||
 ౪౩ || యమః || సంవత్సరోషితేశోష్యగురుజ్ఞానమనిదిశతక || హారతెదుమ్మతంతస్యశిష్యస్యవన్నతోగురురితి ||
 ౪౪ || మనుః || తపోవిద్యాపవిత్రస్యనశ్చేయసకరంపరమ్ తపసాకల్పవంశంబిదిద్యాయామృతమశ్నుతే | అనేనక్రమ
 యోగేనసంస్కృతాత్మాద్విజ్ఞశ్చైఃగురౌపనకసంచినయాత్ బ్రహ్మధిగమికంతఃపః | తపోవిశేషేర్విదివైఃప్రత్యే
 చోదితైః | వేదకృత్సోధిగంతవ్యస్సరహస్యోద్విజన్తనేతి || ప్రత్రైఃప్రాణాపత్యాదిభిః-కృత్సన్నాంకః || ౪౫ ||
 ఆపస్తంబః || సూనియమేషుతపశ్శబ్దస్తతిక్రమేవిద్యాకమణిస్సృవతి బ్రహ్మసహపత్యాదేతస్మాద్దత్తకపత్యమనా
 యువ్యంచతస్మాద్భవయోవరేషునజాయంతేనియమాతిక్రమాదితి || టీ || అస్మిక్ బ్రహ్మచారిధర్మప్రకరణేయేనియ
 మానిదిష్టాస్తామృతపశ్శబ్దాద్రవ్యవ్యవహారికమేవిద్యాగ్రహణంతత్యమబ్రహ్మ || తస్మాన్నియ
 మాతిక్రమణోద్దేతుఃపురుషాదపత్యసహితాన్నివతి || బ్రహ్మయజ్ఞాదిషూచయ్యజ్ఞమానమవ్యకించిత్రమిత్త్యే
 షోధో-వివక్షితఃనకేవలమకించిత్రంప్రత్యతానభకారిత్యాహకతకపత్యమితి-గతకృత్సృభృభిధాయానరకొ
 లత్యతే-పతత్యనేనేతిపత్యంనరకపాతమేషుభవతి - అనాయుష్కరంప-తస్మాన్నియమాతిక్రమాదవరేష్వర్వాదీ
 నేషుకలియుగవర్తకమియువయోమంత్రదృశోనధవంతి-అనియమస్యేదానిమవజానీయత్యాదిత్యధికః ||

—* అధవత్సారివేదవ్రతాని. *

౧ || తత్రాపస్తంబః || శ్లో || ఛందసాంసాధనాధకంహివ్రతానిహచరేద్దుర్గతి || ౧. ౨ || అ || వ్రతానిచ
 తైవనోదాని || సూ || ప్రాణాపత్యంసౌమ్యమాగ్నేయంవైశ్వదేవంజేతి || ౩ || భారద్వాజః || సూ || అధాతోవ్రతా
 దేశవిసజానేవాభ్యాస్యామఃపర్వణ్యుదగయనఆపూర్వమాణపత్యేపుణ్యేనక్షత్రేచాలాత్పవతముచ నివద్వ్రీతంశు
 క్రియంగోదానమితి || ౪ || తథాబోధాయనేపి || సూ || చత్వారివేదవ్రతానిఽహితారణ్యక్రియాణ్యుపనిషదఆ
 రణ్యాన్యదగయనఆపూర్వమాణపత్యేపుణ్యేనక్షత్రేచాలాత్పవతముచ నివద్వ్రీతంశు క్రియా రంభాగోదానంహేదేశవవత్ || ౫ || ఆశ్వలా
 యనేపి || చత్వారివేదవ్రతానిమహానామ్నిమహావ్రతముపనిషద్గోదానమితి-ఉదగయనఆపూర్వమాణపత్యేకల్యాణేన
 క్షత్రేగోదానంహేదేశవేషికతకవ్యమితి || ౬ || గగః || శ్లో || వ్రతంకుర్యాత్సూచితంవిధినారణ్యకంవ్రతమ్ |
 వేదవ్రతానికుర్వితతోవేదంసమభ్యసేత్ || ఉత్తరాయణగేసూర్యేశుక్షపత్యేశుభేదేసాస్వాధ్యాయదివసేకుర్యా
 న్నక్షత్రాణ్యుత్రచౌచవదితి || ౭ || భారద్వాజః || శ్లో || ఉత్తరాయణఆపూర్వమాణపత్యేచపర్వణి | వేదవ్రతానిచత్వా
 రికుర్యాత్సాస్వాధ్యాయదివసాక్షిణేత్యయనేవాపిత్రావణస్యతుపర్వణి | సౌమ్యంవేదంవ్రతంకుర్యాత్పాజాపత్యాదిచా
 త్రహీతి || ౮ || దత్తాత్రేయః || వేదవ్రతానిచత్వారికుర్యాత్కాలంప్రచారౌచవత్ | ఉపాకమవచచ్ఛంతివ్రతేష్వస్యే
 షుచైవహీతి || ౯ || ఆపస్తంబః || శ్లో || సౌమ్యవ్రతంప్రకుర్వీతయథావచ్ఛక్రియంవ్రతమ్ | పాజాపత్యాదిచత్వారిభవే
 యుస్తస్తిసేవితా | పాజాపత్యంవ్రతంకుర్యాత్తదధీత్యవిస్మయత | సౌమ్యవ్రతముపక్రమ్యవిస్మయత్యాగ్నేయమాచరేత్ |
 ఉత్సృజ్యైశ్వర్యదేవాఖ్యముపక్రమ్యసముత్సృజేదితి || ౧౦ || శ్చ్యుత్యధికసారే || సూ || ఉపనయనాద్యుపాకమాం
 తంసావిత్రివ్రతంతతోవేదవ్రతారణ్యకవ్రతానిప్రతివ్రతంవపనమేతేషాంలోపేత్రీన్వావహ్నిద్వాదగవహక్యాభ్యాంశ్చరీ
 త్యాపునర్వ్రీతంకుర్యాదితి || ఇతిబ్రహ్మచారిధర్మనిరూపణమ్ || ...

—* అధపునరుపనయనమ్. *

తత్రాపస్తంబః || శ్లో || అజినంషేషులాదండంధైక్షిచేర్ధంబయస్త్యశేత్ | పునస్సంస్కారమహోతవి
 ధిదృష్టినకమణేతి || ౧ || పరాశరః || అజినంషేషులాదండభేదేవర్ధవ్రతానిచోదయదిమధ్యేనివతేకరన్యనస్సంస్కా
 రమహోతవి || ౨ || వ్యాసః || సింధుసావీరసారాష్ట్రాతథావ్రత్యంతవాసినిః | అంగవంశకళింగాంశ్చగత్వాసం
 స్కారమహోతవి || టీ || వ్రత్యంతః- అంత్యదేశః || ౩ || సపివ || హిమవంతౌ-శికంవింధ్యంఽతారంపర్వస్యవృత్తమ్ | తీ
 ర్థకయాత్యాంవిగాగత్వాపునస్సంస్కారమహోతవి || ౪ || ఆదిత్యపురాణే || సారాష్ట్రసింధుసావీరానవంతిండక్షి
 ణాపథమిత్తాండేశాంద్విజ్ఞాగత్వాపునస్సంస్కారమహోతవి || ౫ || బోధాయనే || మః || అధోపనితస్యవ్రతానిధ
 వంతినాన్యోచ్చిష్టంఘంజితాన్యత్రపితృ శ్యేష్టాభ్యాంనమ్రీయా సహాశుశితవధుమాంసశ్చాిర్ధమాతకాన్మ మదశా
 హక్షిరంభౌకాంనిర్యాసంవిలయనంగణాన్తంశూద్రాన్తంగణికాన్మమిత్యేతేమావయ్యైషుపూర్వకృతసంస్కా
 రోనవత్తితి || వా || అతఃపునరుపనయనంకతకవ్యమిత్యధికః || ౬ || సపివ || శ్లో || అమత్యావారుణీంపిత్యాప్రాశ్యమూత్ర

ప్రవక్తా॥ బ్రహ్మణఃత్రయోవైశ్యంపునస్సంసారమహతీతి॥ ౧ ॥ అపిచ॥ సూ॥ బ్రహ్మచారిణశ్చవశమహతా
 తత్కావ్యుత్తరస్యత్రమాతాపితోరాచార్యచ్చేతి॥ ౨ ॥ మనుః॥ శ్లో॥ అజ్ఞానాత్పాశ్యవిఙ్మూత్రంసురానం
 ధృవమేవచ॥ పునస్సంసారమహంతిత్రయోవశాద్విజాతయజ్ఞితి॥ ౩ ॥ పరాశరః॥ విఙ్మూత్రభక్షశుభ్య
 ప్రంపాజాపత్యంసమాచరేత్॥ పంచగవ్యంచకువృతస్నాత్వాపిత్వాచశుభ్యతీతి॥ ౪॥ ఎతచ్ఛసంసారాత్పాశ్య
 వేదివేదతవ్యం॥ ౫ ॥ తథావిష్ణుః॥ సూ॥ విద్వరాహగ్రామ కుకుటగోమాంసభక్షణేషుచ సప్తేష్యేతేషుద్వి
 జాతీనాంపాయశ్చిత్రాంతేపునస్సంసారంకుర్యాదితి॥ ౬ ॥ యమః॥ శ్లో॥ చూసురోమధ్యపానేచకృతేగోభ
 ఙ్గణేషుచ॥ తప్తకృచ్చృపరిక్లేష్టహంజీహూషినశుభ్యతీతి॥ ౭ ॥ శాతాతపః॥ లశునంశృంజనంజన్ధాప
 లాండుంచతథాద్విజః॥ ఉద్భృమానుషకభాశ్యరాసభక్షీరభోజనాత్॥ ఉపాయనంపునంకురూత్తప్తకృచ్చంచరెన్న
 పునితి॥ ౮ ॥ సంగ్రహేచ॥ చందాతాన్మందిక్షోభుక్వాసమ్యక్వాంచాయణంచరేత్॥ బుద్ధిశూర్యేతుకృ
 ఛాబ్జంపునస్సంసారమహతీతి॥ ౯ ॥ అ॥ కృతార్థః॥ దేహికవిషయే॥ శ్లో॥ జీవన్యదిదినమాగజ్ఞేభ్యుత
 కంభేనుబద్ధుచ॥ ఉద్భృత్యస్నాపయత్వాభజాతకమాదికారయేదితి॥ ౧౦ ॥ గృహ్యరత్నై॥ సూ॥ అంగవంశక
 లింగసావీరసారాష్ట్రావంతిమత్స్యాదిదేశగమనేద్విజస్యపునస్సంసారం - తీత్రయాత్రాయాంసదోషఃవిఙ్మూత్ర
 పాశ్రీనేమధ్యపానేసింధుతరణేచపునస్సంసారం - పితృమాతామహాచార్యోపాధ్యాయమాతులవ్యప్తిక్రపేతకా
 ర్యేపితృజ్యేష్ఠభ్రాతృతాత్యవ్యతిక్రచ్చిక్షుభానేవేదమధుమాంసపేతాన్మూశేవాన్మగడికాన్మహాదాన్మభోజనే
 బ్రహ్మచారిణఃపునరుపయనంకార్యం - జ్యేష్ఠేపశ్చుత్తమోపయనేపూర్వోదనీతఃకిన్ఘేపునరుపనేయః॥ ౧౧ ॥
 శ్లో॥ పతీయోనియాన్యేదకమాద్యాహుమహాసీమిణః॥ తానికృత్వాద్విజోమేమాత్సనస్సంసారమహతీతి॥ ౧౨ ॥
 పునరుపయనేవజ్యోగనామనుః॥ శ్లో॥ వచనంమేఖలాదండభైర్యోదరగ్రతానిచనివతం॥ తేద్విజాతీనాంపునస్సం
 సారకమహతీకాలైచ్చవసనంతాదినశనిక్ష్యుఃకథంచనేతి॥ ౧౩ ॥ సంసారమంజర్యాం॥ సూ॥ అథపునస్సం
 సారంవ్యాఖ్యాన్యామస్మదిదాధానేవీశేషః॥ పునస్త్యదిత్యేతిసదుదాహనమథవాత్త్రపాయశ్చిత్రంజహూతియ
 న్నతత్సోమిందాభూత్సనగ్నిరితిద్వాభ్యుమథవక్వాన్మంజహూతిసప్తతెగ్నతిస్సప్తకృత్పృథివీస్సప్తకృత్స
 వరప్రదానాదితి॥ ౧౪ ॥ అథావరకేల్పః॥ గురోచ్చిష్టంఘంజీతవక్షిణాదానమేఖలాదేణవృత్తిరస్యత్సగృహ్య
 క్తంకతవ్యం॥ అన్యంకేల్పః॥ అపరిధిపరీనాతప్తత్వాపాలాశీగంసముచమాధాయవాత్త్రప్రామ్యశ్చిత్రంకరోతీతి॥
 కల్పాంతరమః॥ బ్రహ్మణవచనాత్పాపిత్యాశ్చితకృత్సమృతమభిమంత్యగ్రీవాశ్చవమ్యకృతపాయశ్చిత్రంకరోతీతి॥
 వా॥ ఎతేషుపతేషుగురుఘనిమిత్రాపేక్షయావ్యవస్థాద్రవ్యపా॥ ఇతిపునరుపయనసూత్రం॥

—* అథ బ్రహ్మచర్యకాలావధిః. *

౧ ॥ తత్రాధ్యేత్యసామధ్యోనురావమాహునుః॥ శ్లో॥ షట్త్రింశద్వాదశచర్యంగురాత్రౌచేదికంప్రథమః॥
తదధికంపాదికంవాగ్రహణాంతికమేవవేతి ॥ టీ॥ షట్త్రింశత్సామధ్యానాంసమాహరేషు షట్త్రింశదబ్జంతతథావం
షట్త్రింశద్వాదశకం-ఎవంత్రౌచేదికం- తదధికమష్టాదశాబ్దాః తద్వ్యక్తం-తదధికం-ఏవంపాదికం- గ్రహణాంతికంచ॥
౨ ॥ యమోషీః శ్లో॥ పశ్చిద్వాదశవయాణిచతుర్వింశతిమేవవాషట్త్రింశతంవాపమాణిప్రతివేదంప్రథంతరేదితి॥
౩ ॥ యాజ్ఞవల్క్యుః॥ ప్రతివేదంబ్రహ్మచర్యంద్వాదశాబ్దానిపంచవా॥ గ్రహణాంతికమశ్చైతేశాంతత్రైవిద్యదేశే
తి॥ టీ॥ 'కేశాంతోనామగృహనాఖ్యంతము- తస్మిన్విదేశేపక్షికార్యమిత్యర్థః ॥ ౪ ॥ బోధాయమోషీనా॥
అష్టాదత్వానింశద్వయాణివేదబ్రహ్మచర్యంచరే చ్చతుర్వింశతివాద్వాదశవా ప్రతివేదంసంపత్సరావమంవా ప్రతి
శాండంగ్రహణాంతంవాణిచితస్యాస్థిరత్వాత్-కృష్ణశ్శోనీనాదధితేతిశ్రుతిరితి॥టీ॥ప్రతిశాండంపౌజాపత్యాదీనాం
పంచానాంకాండానామేకైకస్త్రికాండేసంపత్సరావమమిత్యర్థః-గ్రహణాంతపక్షసవయ్యుక్తత్యక్తహేమిశుః-శీవ
తస్యాస్థిరత్వాదితి ॥ ౫ ॥ అపస్తంబిః॥ సూ॥ఉపేతస్యాచార్యకులేబ్రహ్మచారివాసోష్టాదత్వానింశద్వయాణిపా
దోనమధోఽనంతిర్నిర్వాద్వాదశాపరాధ్యక్షమితి॥ ఎతదశక్రవేదయం ॥ ౬ ॥ తథాచరేవతిః॥ సూ॥ అతఃపరమ
ష్టాదత్వానింశద్వాపక్షీంవేదప్రథవర్గామూర్త్యైష్టదశక్రశ్చేచ్చతుర్వింశతివాపక్షీంద్వాదశవాపక్షీంవేతి॥ ౭ ॥ శాత
మః॥ ద్వాదశవయాణ్యేకవేదబ్రహ్మచర్యంచరేత్సృతి ద్వాదశవాసర్వేషుగ్రహణాంతంవేతి॥౮ ॥ భారద్వాజః॥
సూ॥అథాస్యాష్టాదత్వానింశద్వయాణిప్రతిరాణంవేద బ్రహ్మచర్యంసం ప్రద్యత్యంత్యా వేదాధ్యయనాదిత్యేకాఅమ

రాగోదానకమః శాశ్వత్యైకత ॥ ౯ ॥ డక్షః ॥ శ్లో ॥ స్వీకరోతియథావేదంచరేద్యేదవ్రతానిబ్రహ్మచారిభవే
 ద్రావమాన్మనఃసాత్తోగ్యహీభవేదితి ॥ ౧౦ ॥ వ్యాసః ॥ అధీత్యవిధివద్యేదంచేదాభవమధిగమ్యచ ॥ వ్రతానిత్రవ
 శఃకృత్యానమావతఃనమాచరేత్ ॥ వేదమేకంసమభ్యస్యకృత్యావేదవ్రతానిబ ॥ గురవెక్షిణాండత్యావ్యక్తక్షస్తదను
 జ్ఞయానమావృత్తిర్ద్యహేతరస్యానన్యాసమథవావ్రజేదితి ॥ ...

—* అభగోదాననిరూపణమ్. *

౧ ॥ XXXIII ॥ జన్మనఃపూర్వేశేవషేషాణామస్యాముదగ్రహా ॥ తౌభోక్తిధివారేషుగోదానాశ్శ్లోవతః
 చరేత్ ॥ యుచితేష్టాదశాదర్శ్యాగ్నేదపారంగతోభవేత్ ॥ శౌదానికంవతంకృత్యానమావతఃనమాచరేదితి ॥ ౨ ॥
 వ్రతేతాః ॥ గోదానంపూర్వేశేవషేషాణామస్యాముదగ్రహా ॥ తౌభోక్తిధివారేషుగోదానాశ్శ్లోవతః
 భారద్వాజః ॥ సూ ॥ పూర్వేశేవషేషాణామస్యాముదగ్రహా ॥ తౌభోక్తిధివారేషుగోదానాశ్శ్లోవతః
 వాభవతీతి ॥ ౪ ॥ ఆపస్తంబః ॥ సూ ॥ ఏవంగోదానమన్యప్రిన్నపిన్తత్రేహేదేశేవషేషాణామస్యాముదగ్రహా ॥ టీ ॥ అ
 ప్రిన్నపిన్తరేవదేశేత్యర్థః ॥ ౫ ॥ లఘువ్యాసః ॥ శ్లో ॥ యుగాదికమధికత్యాతోన్యాయతత్ప్రతదభవతి ॥ సమ్యగ్న్య
 తానిసంసేవ్యసమావతఃనమహాతీతి ॥ వా ॥ ఏతత్సర్వంసమచ్యయసంపాదనసమర్థవేషయం - అన్యధాతువ్రత
 హాత్రవసనమాప్రావపిన్నానంభవత్యేవ ॥ ౬ ॥ తథాహయాజ్ఞవల్క్యః ॥ శ్లో ॥ గురవేతువరందత్వాస్మాయీతత
 దనుజ్ఞయా ॥ వెదంవ్రతానివాపారంసిత్యావ్యభయమేవవేతి ॥ వా ॥ ఏతేనస్మాతకత్త్రేవిశ్శల్కపతిపాదితంభవతి ॥ ౭ ॥
 తథాచహరితః ॥ సూ ॥ వ్రతానిస్మాతకభరంతిద్వాస్మాతకోవ్రతస్మాతకోవిద్వావ్రతస్మాతకాణితి ॥ టీ ॥ యస్మా
 న్యవేదమసమాప్యవ్రతానిసమావతఃతేనవిద్వాస్మాతకః - యస్తుసమాప్యవ్రతాన్యసమాప్యవేదంవ్రతస్మాతకః
 యోపునరుభయంసవిద్వావ్రతస్మాతకతీతి ॥ ౮ ॥ వా ॥ ఏవంచవ్రతస్మాతకస్యపరిణయనోర్జ్వరకాలమధ్యయనస
 మావసం - తదభవజ్ఞానంచేతిమంత్యమితిస్తోతిచంద్రికాయాం ॥ ౯ ॥ అతఃXXXIII ॥ శ్లో ॥ షట్పింశదాశ్చికంవాపి
 గురోస్త్రైవేదికంవ్రజేత్ ॥ యద్వాద్వాదశవషాఃశిష్యాద్వాదశేషాభవేత్ ॥ సంవత్సరంవత్సరాధికంక్రిమానమథ
 వాభవేత్ ॥ మాంజీబంధాద్వాదశాహంతిరాత్రంచాచరేద్యతమ్ ॥ శౌదానికంవతంకృత్యానమావతఃనమాచరే
 దితి ॥ ఇతిగోదానవ్రతమ్. ...

—* అభస్మాతకవిధిః. *

౧ ॥ తత్రవ్యాసః ॥ గురుశుశ్రూషయావిద్యాంసంప్రాప్యవిధివద్యిజిహ్వాసాయాతదనుజ్ఞాతోదత్వాస్తేదక్షి
 ణాంతుగామితి ॥ వా ॥ ఏతద్గోదానంప్రీతిసాధనదన్యోపలక్షణార్థమ్ ॥ ౨ ॥ అతఏవమనః ॥ శ్లో ॥ త్రైతంపీరగ్ధం
 గామశ్యంభత్రంవోపానహంతతః ॥ ధాన్యంవాసానిశాకంవాగురవేప్రీతిమాహరేత్ ॥ సప్తార్ధంగురవేకించిదశకు
 వీతభమవేత్ ॥ స్నాన్యంపుగురుణాజ్ఞప్రశ్నత్యాగుర్యర్థమాహరేదితి ॥ ౩ ॥ లఘుహరితః ॥ ఏకమప్యగ్ధంయస్తు
 గురుశ్చిష్ట్యేవివేదయేత్ ॥ పృథివ్యాంనాస్తేతద్ద్రవ్యంయద్యత్యావ్యభవతోభవేదితి ॥ ౪ ॥ వా ॥ ఏతచ్ఛ్రవణేదాదానమా
 వ్రతమాంతరవ్రతేశేవేదితవ్యం - గురవెక్షిణాండత్యావ్యయమిచ్చేత్రిమావసేదితిస్తరణాత్ ॥ ౫ ॥ వా ॥ దక్షిణాదాన
 సామధ్యార్థావేతదనుజ్ఞయాస్నానమాహ ॥ గోతమః ॥ సూ ॥ విద్యాంతేగురురథేననిమంత్యః తతఃకృతానుజ్ఞా
 తస్యస్నానమితి ॥ ఇతిబహుచర్యకాలనిరూపణమ్. ...

—* అభవైష్టికబ్రహ్మచారిభూషణః. *

౧ ॥ తత్రదక్షః ॥ శ్లో ॥ ద్వివిధోబ్రహ్మచారితుదక్షశాస్త్రేవ్రతత్యతే ఉపకుర్యాణకఃపూర్వోద్వీక్షేయోవైష్టికఃస్వ
 తక్షః ॥ వా ॥ అత్రోపకుర్యాణదమోఽభిసాతః ॥ ౨ ॥ వైష్టికస్యభమఃమాహయాజ్ఞవల్క్యః ॥ శ్లో ॥ వైష్టికోబ్రహ్మ
 చారితువసేవాచార్యసన్నిధౌ ॥ తదభావెన్యతనయేపత్న్యాంవైశ్వానరేషివా ॥ అనేనవిధిన్వాదేహంసాధయ్యజితం
 ద్రియః ॥ బ్రహ్మలోకమహాప్రీతిసాధనమేవహయతేపునరితి ॥ టీ ॥ ఏవముక్తకృతకారణత్వాననిష్ఠాముత్సాహితికాలంస
 యతీతివైష్టికః - సయావజ్జీవంస్యాతంత్ర్యంవీనాచార్యాదినమిహేవసేత్ - అనేనోన్వేనవిధిన్వాదేహంసాధయేత్ భక్ష
 యోజితేంద్రియోబ్రహ్మచారిబ్రహ్మలోకమన్యతత్వయవాప్నోతిత్యర్థః ॥ ౩ ॥ తథాచమనః ॥ శ్లో ॥ యదిత్యావ్యంతికంవా
 సంసారయతగోరూపలేయక్షఃపరిచగౌదేనమాశరీరవిమోక్షణాత్ ॥ అసమాప్తేశ్వరీరస్యయస్తుక్షుశ్రావతేగురుమ్ ॥
 సగచ్ఛత్యంజనావిప్రోబ్రహ్మణస్సత్తాశ్వతమ్ ॥ అచార్యేతుభిలుప్తేతేగురుపుత్రేగుణాన్వితే ॥ గురుదారేకపిండమాగురు

వప్సృత్రిమాచరేత్ | ఎనుత్సవిద్యమానేషుస్థానానసవిహరవాక్ | ప్రయంజానోస్మిశుశూమాంసాధయేద్దేహమాత్మనః | ఎవంచరతియోవిహోబ్రహ్మచర్యమవిభుతః | సగచ్ఛత్యుత్తమంస్థానంసదేహోజాయతేపునరితి || ౪ || హాఃతి || యస్యేతానిసుప్తానిజిహ్వ్యాపస్థోదరంకరః | సన్యాససమయంకృత్వాబ్రహ్మణోబ్రహ్మచర్యయా | తస్మిన్నేవసయే త్కాలమాచార్యేయావదాయమమ్ | తదభావతతత్పుత్రేతచ్చిప్యేవాధవాకులే | నవివాహమానసన్యాసోనైస్థికగ్య విధీమతే | ఇమంయోవిధిమాస్థాయత్యజేద్దేహమతందితః | సేహభూయోభిజాయేతబ్రహ్మచారిదృఢవ్రతః || యోబ్రహ్మచారివిధినాసమాసితశ్చరేప్సృధివ్యాంగురుశేవనరతః | సంప్రాప్యవిద్యామతిదులభాంశుభాంఫలంచతస్యాస్సులభంచవిదతీతి || ౫ || బృహస్పతిః || సంధ్యాగ్నికార్యంస్వాధ్యాయంభిక్షోధశ్శయనందయామ్ | ఆమృత్యోనైస్థికఃకుర్వత్ బ్రహ్మలోకమవాప్నుయాదితి || ౬ || వసిష్ఠః || సూ|| సంయతపాక్ష్మభుజఃషష్ఠాష్టమకారేజైత్తు భాజీగుర్వధీనోజటిలశ్శిఖాజహోవాగురుంగచ్ఛతమసుగచ్ఛేదాసీనంచతిష్ఠేచ్ఛయనంచాసీనోధ్యాయాసర్వలబ్ధిపేదితతదనుష్ఠయాభూజితఖట్వత్యయనందతప్తయోశనాంజనాభ్యంజనవజః | స్థానాససీలమైరహూన్యగ్యపేయాదసత్తి || టీ || తిరహ్మత్తిత్రిషవణస్నాయాస్వాదిత్యథః || ౭ || యమః || స్తో || అనిపాతాచ్చరీరగ్యయేచరంశూన్యఃరేతసః | తేయాంతిబ్రహ్మణస్థానంజాయంతేనపునభుజవీతి || ౮ || హరీతః || మృత్యోఃపురస్తాదమృతాభవంతియేద్రావత్తాబ్రహ్మచర్యంచరంతితి | ఏతద్భ్రహ్మనిష్ఠవిషయం || ౯ || శుక్రి || ధర్మవీతేపుణ్యలోకాధవంతి | బ్రహ్మసంస్థోమృతత్వమేతీతిశుక్రిః || టీ || సర్వవీతతత్సారఆశ్రమిణిపుణ్యలోకాధవంతి | పుణ్యలోకాధవంతి | యః పునరేదామధ్యేబ్రహ్మసంస్థః | బ్రహ్మనిష్ఠోమృతత్వమశ్నుతే | అపునరేవృత్తిలక్షణమేతీత్యథః || ౧౦ || అ || ఎతచ్చనైస్థికత్వంకుట్టాదీనాంనైత్యమాహవిష్ణుః || స్తో || కుట్టవామనజాత్యంధగ్లిబసంగ్వాతకోగిణామ్ | ప్రతదర్యాభవేత్రేమాంయావజ్జీవరసంశయత్తి || ౧౧ || చంద్రికాయాం || పంగ్వాదీనామసంగ్వాతసామధ్యాఃచృశాస్త్రుః | నియతంనైస్థికత్వంస్యాత్కమఃస్వసధికారతత్తి || వా|| సన్వేసంకుట్టాదీనామేవనైస్థికత్వమస్తునేతరేమాంమైవం || స్తో || గాహాఃస్థ్యమిచ్ఛన్వసేఃకుర్యాద్దారపథిగ్రహమ్ | బ్రహ్మచర్యేణవాకాలంసయేత్సంకల్పపూర్వకమ్ | శ్రేణానసోవాహివేత్సరినాగ్రదశవేచ్ఛమేతి పాక్షికత్వప్రతిపాదక వ్యాసాదివచనవిరోధాత్ - సహికుట్టాదీనాంనైస్థికత్వంపాక్షికచరితయదినరేషేమాంనైస్థికత్వం-తహియావజ్జీవమగ్నిహూత్రంబహూతీతి గృహస్థధర్మవిధాయికాశుక్రివాఽధ్యతత్తివాచ్యం - నైస్థికత్వస్యపాక్షికత్వేనవిషయాంతరసంభవాత్ - యేహిభార్యాదిరాగవశాద్గాహాఃస్థ్యమేవకామయం శ్రేతద్విషయతయాయావజ్జీవమగ్నిహూత్రమితి శుక్రితిత్యవిరోధః - తథాచజాబానిః || శుక్రి || యదిగృహమేవకామయతేతదాయావజ్జీవమగ్నిహూత్రంబహూతీతి - సమ - స్వాతఃనైస్థికత్వస్యశ్రోత్రాగ్నిహూత్రాదీనాబాధవవాప్తు - మైవం - తస్యాపి బ్రహ్మచర్యార్యకలవాసిద్ధిరీయాశ్చంతమాగ్నానమాచార్యకులేవసాచయేదితిశుక్రిమాలత్యావిశేషాత్ - సచబ్రహ్మచారిదైవవిధేయత్యావరతమాత్రత్యాపస్తంబాదివచనంబాధ్యేతితంత్రీయం - సేంకల్పశ్రేదమాత్రేణైత్యకామ్యాగ్నిహూత్రవదనయోధేవోపపత్తే || ౧౨ || అ || అతవతతదమోతిదేశమాహంస్తంబః || సూ || యథావిద్యాతఃస్య నియమవీతేనైవాంతమనూషసీదత ఆచార్యకులేతరీరన్యాసోబ్రహ్మచారిణత్తి || టీ || యథావిద్యాతఃస్యోపకుర్వాణస్యాగ్నింధనాదినియమ ఉక్తః - అనేననియమేనతరీరన్యాసోపరీత్యాగః | బ్రహ్మచారిణఃనైస్థికస్యేత్యథః || ౧౩ || గోతమః || సూ || తత్రోక్తంబ్రహ్మచారిణ ఆచార్యాగ్నినత్యమాంతంగురోః కమఃశేషేణజపేద్ధర్మభావేతత్పైత్తివ్యవృత్తిస్తదలాభేతదవత్సేవృత్తిస్తదలాభేవృద్ధేసబ్రహ్మచారిణ్యగ్నావేవంవృత్తిబ్రహ్మలోకమవాప్నుతిసేంద్రియత్తి || టీ || తత్రోపకుర్వాణప్రకరణేయక్రమగ్నింధనత్రైత్యాచర్యాదితనైస్థికస్యాగ్నిభవతిత్యథః - కమఃశేషేణగురుశుశూమాంతిరిక్తకాలేవేదంజపేత్ | ఎవంవృత్తింయస్యసవంవృత్తిబ్రహ్మలోకమవాప్నుతిసేంద్రియః || ౧౪ || సచమనూదతిః || స్తో || సిక్తావస్థుష్ట్యాచదృష్ట్యావశుత్వాశూత్యావయోనరః | సహృద్యతిగ్నాయతివాసవిజ్ఞేయోజితేంద్రియత్తి || ౧౫ || సైవ || స్యస్మేసిక్త్యాబ్రహ్మచారిద్విజశ్శుక్లమకామతః | స్నాత్యాకమచీరయ త్యావ్రతఃపునమామత్యృచంబపేత్ | ఎకశ్చయాతసర్వత్రసరేకస్థిందయేత్సంచిత | కామాద్ధిసంగదయనేతోహిసస్తవ్రతమేవతత్ | ఎకాదశేంద్రియాణ్యామర్యానిత్రార్యేమసిషిణః || తానిసమ్యక్ప్రవత్యేయిధావదనపూర్వకః | శోగ్రీతంత్యక్త్యుపేక్షిష్యోనాసికాదైవపంధ్యే | పాయాపథేహస్తవాకావాక్రైవదశమిస్తృతా | బుద్ధింద్రియాణిపంచైమాంశోతాగ్నిదన్యమపూర్వ

శః | కమేంద్రియాణిపంచైవపాఞ్చాదీనిప్రవక్షతే | ఏకాదశంమ సూక్ష్మైయంస్వగుణైవోభయాత్మకమ్ | యస్మిన్
 జితేజితావేతాభవతఃపంచకౌసులే | ఇంద్రియాణాంహిదరతాంవివయేవ్యవహరిషు | సంయమేయత్సమాతిష్ఠేద్వి
 ద్వాన్యం తెవవాజినామ్ | ఇంద్రియాణాంప్రసంగోదోషమృచ్ఛత్యసంతయః | సన్యమ్యమృతతాన్యేవతస్సేద్ధిమవా
 ప్నయాదితి || ౧౬ || సంవతః || బ్రహ్మచారితుయఃసంధేతామతశ్శుక్లమగ్నమ్ | అవశీకేవ్రతంకుర్యా
 తస్మిత్వాశుధ్యత్యకామతః || ౧౭ || బోధాయనః || సూ | యోబ్రహ్మచారిప్రియముపేయాతోనవశీకేగద
 భంపశుమాలభేత్ నైర్ముతఃపశుపురోదాశశ్చరత్నోదేవతోయమదేవతోవాశిశ్చాత్పాశిత్రవస్వస్వదానైశ్చరం
 తివిక్షాయతః || టీ | నైర్ముతఃపశుః - పురోదాశశ్చ-నిర్ముతఃదేవతఃరత్నోదేవతోయమదేవతోవాయదైవత్యంప
 శుద్ధదైవత్యపురోదాశఃపరిభాషానిర్ధస్యానువాదః | ప్రాశిత్రంశిశ్చావయవాదవదాతవ్యం - హృదయాన్యవయవ
 మప్నుప్రవదితవ్యం - అన్యత్తోకాగ్నోత్తరవ్యమత్యంతః || ౧౮ || వసిష్ఠః || సూ | బ్రహ్మచారిచేత్స్త్రియముపేయా
 దరశ్యేవతుష్టభేతోకాగ్నోర్నైవత్యంగదభమాలభేత్ నైర్ముతంపాచయం కర్మపేదితి || ౧౯ || ఆపస్తం
 బు || గదభేనావశీకేనిర్ముతంపాచయజ్ఞేనయజేతస్సృతాద్రఃప్రాశ్చీయాదితి || టీ || పాచయజ్ఞేనస్థాలీపాకవి
 ధానేనతస్యగదభస్యసర్వంమిశ్రితంపాచయచ్చివ్రతంకూద్రఃప్రాశ్చీయాదితి || ౨౦ || ఆ | తెనసర్విష్టతాచార్యా
 గంభాజయేదిత్యస్యాపవాదఘాహమనుః || శ్లో | అవశీకేతుకాణేనగదభేనచతుష్టభే | పాచయజ్ఞవిధానేనయజేత
 నిర్ముతంనిశీతి || ౨౧ || హారితః || సూ | అవశీకేనిర్ముత్యైవచతుష్టభేగదభంపశుమాలభేతపాచయజ్ఞేనధ
 మేణఘామావశుపురోదాశశ్రవణమదేనైః ప్రవర్యాజ్యస్థూహుతికానూవశీకోన్మ్యవశీకోన్మ్యికామకా
 మాయస్సాహేతి || ౨౨ || శాతమః || గదభేనావశీకేనిర్ముతం చతుష్టభేయజేతస్సృజిన మూర్ధ్వవాలం
 పరిధాయలోహితపాత్రైస్సప్తగృహభైశ్చందరైఃసూర్యాయజ్ఞైరణశుద్ధేదితి || టీ || తస్యైవగద
 భస్యాజినమూర్ధ్వవాలఘుపరిలోమవసిత్యాపావశేన లోహితం మృత్యుయంపాత్రంహస్తేగృహీత్వావశీకోనేమ
 హ్యంభితోదేహాతిస్యకమావత్యైగన్యప్రమగృహేషుబ్రేతుందరైః - సంవత్సరమేతద్వ్యతిరేచరైష్చర్చాభవతిత్య
 ఛః || ౨౩ || తథావమనుః || శ్లో | తేహ్యలభేనబ్రేత్యైవవతేయస్నేకకాలికమండపస్థితంప్రివణమబ్రహ్మచైవనమ
 ధ్యతీతి || ౨౪ || సంవతః || బ్రహ్మచారితుయోగచ్ఛేత్స్త్రియంకామప్రసవీతే | ప్రాణావత్యంచకేత్రాగ్నిమబ్జ
 మేకంసమాహితః నిర్వచేచ్ఛపురోదాశంబ్రహ్మచారితుపర్వణి | మంత్రైశ్శక్తలహుమీయైరగ్నాబ్యంబహవయే
 దితి || ౨౫ || శాండిల్యః || అవశీకేద్విజ్ఞోరాజావైశ్యశ్చాపిఖరణు | ఇష్ట్యాబ్రేతాశవసిత్యంశుద్ధత్యబ్జాత్సమా
 హితః || వా | ఇదంచమాషికంస్తే శ్యాగమనవివయం || ౨౬ || యదాహతుశ్చంకలిఖతే || సూ || గుప్తాయాంవైశ్యా
 యామవశీకేసంవత్సరంత్రివణమనుతఃపైత్ - త్సత్రియాం ద్వవషేట్రాప్త్యాంత్రివణపాణీతి || వా || శిష్టం
 బ్రహ్మచారినిమాతిక్రమప్రాయశ్చిత్తంప్రాయశ్చిత్తప్రకరణవత్సత్తి | ఇతివైష్ణికబ్రహ్మచారిధర్మనిరూపణమ్ | *

—* అథస్నాతకధర్మాః *—

౧ || తత్రమనుః || శ్లో | రాజతోధనమన్యచ్చేత్యంసేదకస్నాతకఃతుధా | యాజ్ఞాం తెవాసివోవాపిసత్సన్యత
 ఇతిస్థితిః ససేదేత్ స్నాతకోవిషముధాశక్త్యేకంపనసజ్జీవమలవద్వాసాభవేచ్ఛవిభవేనతి | కృత్తకేతనఖశ్శశు
 ధోతశుక్లాంబరశ్శుభిః | స్వాధ్యాయేత్రవయం క్రస్యాగ్నిత్యమాత్మహితేషుచ | వైణవీంధారయేద్యష్టింసోదకంచక
 మండలుమ్ | యజ్ఞోపవీతంవేదంచశుభేరాత్మేచకుండలేఇతి || టీ || వేదంధర్మభుజః || ౧ || వ్యాసః || శ్లో | వై
 ణవీంధారయేద్యష్టిమంతర్వాసస్త్రుభోస్త్రుమ్ | యజ్ఞోపవీతద్వితయంసోదకంచకమండలుమ్ | ఘృతంచోష్ణీషమమలంపాదు
 కేచాత్యపానవశా || రాత్మేచకుండలేవేదంకృత్తకేతనఖశ్శుభిః | స్వాధ్యాయేసత్సన్యతక్రస్యాగ్నిత్యమాత్మహితే
 రయేత్ | శుక్లాంబరధరోసత్సంగంధఃప్రియదశేనఇతి || ౩ || స్మృతిరత్నైః || ధౌతవస్త్రైఃగంధపుష్పేఃతౌళవై
 దకంబధావదైః | త్రికామోఘాషణాదైశ్శస్యశక్త్యాగ్నిమాషయేత్సమితి || ౪ || బోధాయనః || సూ | అంతర్వాన్య
 త్రేయంవైణవందండంధారయేత్సోదకంచకమండలుంద్వితీయయజ్ఞోపవీతమష్టిషమజినకృతాపానవశాచ్యత్రంపేతి ||
 ౫ || శాతమః || స్నాతకోసత్సంశుచిస్సంగంధస్నానశీలఇతి || టీ || సంగంధత్యబిధానాదేవనిగంధమాల్యనిషేధః || ౬ || తథా
 చగోభిః || సూ || నాగంధాంబ్రజంధారయేదన్యతేహిరణ్యసృజఇతి || ౭ || వృద్ధవసిష్ఠః || శ్లో | చౌళవత్సకలరిగా, హ్యం
 స్నాతకమణిధూపతే | శుభేలగ్నేవాసరెచచరైఃస్నాతకవ్రతమ్ | సమిధిర్వృత్తవృత్తోధైర్వద్యాద్రీహియోనాదిభిః |

అగ్నిం యశే ద్వావ్యూహృతిభిర్బద్ధామంత్రైస్తుశాకలైః | తీర్థం నేమి తాహరిత్యజేదష్టాంగమైభునమ్ | స్వరణం కేతవ-
 నం కేళిః పీఠణం గుహ్యభాషణమ్ | సంకల్పార్థవసాయశ్చక్రియానిర్వృత్తిశీవవ | ఎతత్యైభునమష్టాంగం ప్రవ-
 దంతి మహీషిణ ఇతి || ౮ || శాతకృష్ణ్యో | వివాహదివసాన్మూర్త్యంతద్వినేన్నానమాచరేత్ | వివాహదివసాధస్తా-
 భ్యవేత్తున్నాతకప్రతమ్ | వివాహదివసేకుర్యాన్మకుర్యాత్తీర్థం నేవనమ్ | సవశాకలశాలామోస్తితదానక్షత్రదశ-
 నాత్ | రాత్రౌచేవోద్భవేతాత్మన్యాంసన్నానదివసేదివేతి || ౯ || సంగ్రహే || స్నాతప్రసూపయమాచర్యాజ్ఞ్య-
 తోయాతినసద్గతిః | తస్మాదానన్నవైవాహిక్యాత్కమఃసమాచరేదితి || ౧౦ || దక్షః || అనాశ్రమినతిస్మేతది-
 సమేకమపిద్విజః | ఆశ్రమేణవివాత్సన్యానియశ్చిత్తీయతేతుసత్తతి || ఇతిస్నాతకధర్మః సమాప్తః ||

—* అథవివాహః *—

౧ || అత్రవిష్ణుః || శ్లో || వేదానధీత్యయత్యైనపాతతోజ్ఞానతప్రథా | సమావతఃసపూర్వంతులక్షణ్యాంత్రియ-
 ముద్వహేదితి || ౨ || మనుః || గురుణానుమతఃస్నాత్వాసమావృత్తీయథావిధి | ఉద్వహేతద్విజోభార్యాంసవ-
 ణాంతులక్షణ్యాతామితి ||

—* అథకన్యాలక్షణమ్ *—

౧ || తత్రమనుః || మౌద్వహేతల్పిలాంకన్యాంనాధికాంగీంనరోగీమ్ | నాలోమికాంనాతిలోమాంసవా-
 చాటాంసపింగళామ్ | టీ || కపిలాంకకాక్షిభ్యాంపింగళాంత్యచా || శ్లో || నక్షత్రవృక్షనదీనామ్నీంనాంత్యపర్వత-
 నామికామ్ | సవత్సృహిప్రేమ్యనామ్నీంసవభీషణనామికామ్ | అవ్యంగాంగీంసౌమ్యనామ్నీంహంసవారణగామినీమ్ |
 తసురోమకేదశనాంమృద్వంగీముద్వహేత్ ప్రీయమ్ || ౨ || హిస్వాదీర్హాకృతాస్థూలాపింగాక్షిగౌరవాంధ-
 రాసప్రజ్యాసవసేవ్యాసాపతిమృత్యుకరీయత ఇతి || ౩ || నారదః || దీర్ఘశుభ్రితరోగాతావ్యంగాసంస్పృష్ట-
 మైభునా | వృష్టాన్యగతధావాచకన్యాదోహఃప్రకీర్తితా ఇతి || ౪ || వ్యాసః || సత్తమృత్యుంజనవలీనవైవభురు-
 మాకృతీమ్సప్రభుఃరస్వరాంత్రామాంతథాకాశస్వరాంసవ | నానిబద్ధేక్షాంతద్వద్యుతైక్షీంసోద్భవేద్యుతాః |
 యస్యాశ్చరీమతేజంఘెశుశ్చైస్యాస్త్రధోస్తతౌ | గండయోహూర్వరాయస్యాహంసత్యాస్తాంసహోద్భవేత్ | నా-
 తిరూక్షుచ్చింపాండుకరజామరుణేక్షణామ్ | ఆపీనహస్తపాదాంచనకన్యాముద్వహేద్భుగః | సవామనాంనాతి-
 ఘాంసోద్భవేత్సంహతభ్రూవామ్సచాతిచ్ఛిద్రదశనాంనకరాశముఖీంసరః | పాష్టికస్థూలాంగోమగీలాంయమ-
 థాంశ్యావదంతీమ్సప్రభృత్యుతాంత్రైవపింగళాక్షీంసహోద్భవేత్ | బంధుహీనాచయోకన్యాయోకన్యావైవజ-
 న్నతః | రోగిణీవంశహీనాచతాంకన్యాంపరివజయేత్ | నాతికేశీమకేశాంవానాతికృష్టాంచపింగళాంసంగతాధి-
 కాంగంవాన్యూనాంగంవాపిసోద్భవేత్ | నావిశుద్ధాంసరోమాంచాకుష్టాంచాపింగళామ్ | సదుష్టాండుష్టవా-
 క్యాంచాపిహీనాంపితృమాతృతత్తతి || ౫ || శాతాతపః || హంసస్వరాంపేభువణాంమధుపింగళాశ్చయనామ్ |
 తాదృశీముద్వహన్కన్యాంగృహస్థస్వయమేధతే || ౬ || సవణోద్వాహేనియమమాహమనుః | అసపిండా-
 చయామాతురసగీతాచయపితుః | సాద్విజానాంప్రతస్తాత్రిదారకమణ్యమైభునితి || టీ || అమైభునిఅశుతయోనిః-
 అసపిండా సమానేపికఃపిండ్లోదేహలాయస్యాస్సానపిండా - ససపిండాఅసపిండాసపిండాతాచైకశరీరావయవా-
 న్నయేనభవతి - తథాపి - భుత్రస్యపితృశరీరావయవాన్నయేనపిత్రాసహసపిండ్తా - ఏవంపితామహాదిభిరపి-
 పిత్రాదిద్వారేజైకశరీరావయవాన్నయోత్ - ఏవంమాతృశరీరావయవాన్నయేనమాత్రా - ఏవంమాతామహాదిభి-
 రపి - మాత్రాదిద్వారేణతథామాతృవృష్టమాతులాదిభిఃఫితృవృష్టమాదిభిరపిభిరపిభిరశరీరావయవాన్నయోత్ -
 తథావత్సృహంసత్యావికశరీరాంభకతయా - ఏవంభాతృభార్యాణామపివస్వరమేకశరీరాభ్యైస్సహైకశరీ-
 రాంభకత్యైవ - ఏవంయత్రసపిండ్తజ్జనయోగస్తత్రసాత్మత్వంపరయావా ఏకశరీరావయవాన్నయో వేదిత-
 వ్యః || ౭ || ప్రా.ఎకశరీరాన్వయశ్చభ్రుతీర్వగమ్యతే | భ్రు|| ఆత్మహిజ్ఞః, ఆత్మన ఇతి - ప్రజామను ప్రజాయన ఇతి
 చ || ౮ || తథాగభోఃపనిషది || శ్లో || ఎతష్టాఙ్గశింశరీరీణిపితృతప్రీణిమాతృతః - అస్థిస్నాయుమజ్ఞా-
 నఃపితృతః - ఎవంత్వత్కాంసరుధిరాణిమాతృత ఇతి || ౯ || ఆప్యస్తంభశ్చ || సూ || అంగదంగాత్మభవసిప్రజాయ-
 స్సృప్రజయోత్రతాయంజాయతే స్వయమితిచ సవివాయంవిరూఢః పృథక్స్త్రియైశ్శోపలభ్యత ఇతి | నిర్వాహపిండా-
 న్నయే న్మతుసాపిండ్లీమాత్మసంతానేభౌత్వపితృవ్యాదిమచసాపిండ్ల్యంసన్యాదితిచేతి || ౧౦ || సముదాయతః క్షంగీ

కారేణరూఢిపరిగ్రహేనవయవక శ్రీ సుతతత్రావగమ్యమానాపరిత్యజాస్మాదివిజ్ఞానేశ్వరీయే - స్మృతిచంద్రా
యాంత-ఎకస్యాంపిండదానక్రియాయాంతాత్మ్యేనపిండభాక్త్యేనతపభాక్త్యేనవాన్ప్రవిష్టానాంభవతిసాపిండ్య
న్తే || తపభాజకృతృద్వాద్భ్యాపిత్రాద్భ్యాపిండభాజినః | పిండదన్తప్రమాప్తేసాసాపిండ్యంసప్తపూరుషమిత్యుతైః
చనిర్యాప్యపిండాపేక్షయాసాపిండ్యవణానేభాితృపితృవ్యాదిమసాపిండ్యంసస్మాదితిశంకనీయం - ఎకోద్దేశ్యావ
దేదైకక్రియాన్యయత్సంభవాదిత్యభిహితం - అత్రసార్వభౌమః - ఎకోద్దేశ్యావదేదైకక్రియాన్యయన్ సపిం
ఇత్యభిధానేనభాితృపితృవ్యాదిసాపిండ్యసిద్ధావపిన్ద్యమహితృస్వస్యమాతలతక్షుహితృవాదాం ఏకక్రియాన్యయిత
భావేనసాపిండ్యంసస్మాత్ - తతశ్చపంచమాత్మప్రమాదిత్యాదివచననిచయస్యవైయధ్యక్షంసస్మాత్ - అతోలేపభా
శ్చతుర్థాద్యా ఇత్యుక్తంసాపిండ్యం అనంతరస్పిండోయస్తత్య తస్యధంభవేతే త్రుత్రాభావే సపిండామాత్య
పిండాశ్చిప్యాశ్చదద్వరితిమనుగౌతమాద్యుక్తంతావద్దాయభాక్త్యైస్త్వదైహికకర్తృకర్మవిషయమితి - ఎకశరీరావం
వాన్యయిత్వా రేణసాత్మాత్వంసంపరయా వాసాపిండ్యవణావేనర్వత్రసర్వస్య యథాకకంభుచినాదా సంసారతత్త్వం
వాదితియోత్రనంగస్సంభవతినదోమహన్వాదివచనైఃపరిహతకవ్యః || ౧౧ || తథావమనుః || శ్లో || సపిండతా
పురుషేనప్రమేవిసతతతత్త్వతి || ౧౨ || గౌతమః || సూ || గృహస్థస్సద్వశీంభార్యాలిం దెతాన్సన్యపూర్వాం
వీయసీమసమానప్రవర్తేర్నివాహాంధ్యక్షంసప్రమాత్మితృబంధుభృగీజినశ్చమాతృబంధుభ్యఃపంచమాదితి || ౧౩
శంఖశ్చ || సూ || దారానాహరేత్సద్భాగసంసమానాపేక్షయాసంసంబధాన్ సప్రమాత్మంపంచమాత్మితృమాతృబంధుభ
ఇతి || ౧౪ || వసిష్ఠశ్చ || ఆసమానాపేక్షయామస్సప్రమైశునామపంచవయసీం భార్యాలిం దేతపంచమీంమాతృబ
ధుభ్యస్సప్రమీంపితృబంధుభ్యఇతి || అతిత్యైతిశేషః || ౧౫ || యదాహప్రేతినః || సూ || అసమానాపేక్షయా
కన్యాంపంచమాతృతఃపరిహరేత్సప్రమీతృతత్త్వతి || ౧౬ || విష్ణురసి || అసగౌతామసమానప్రవరాంభార్యాలి
దేతమాతృతఃపంచమాదూర్ధ్వంపితృతస్సప్రమాదితి || ౧౭ || యాజ్ఞవల్క్యః || శ్లో || అవిప్లుతబ్రహ్మచర్యోల
ద్యాంప్రేయమద్యహేత్ | అసన్యపూర్వికాంకాంతామసపిండాయావీయసీమ్ | అరోగిణీంభాితృమతీమసమాన
వగోత్రహేమ్ | పంచమాత్మప్రమాదూర్ధ్వంమాతృతఃపితృతప్రదేతి || టీ || అసన్యపూర్వికాంపూర్వంపురుషాంతర
పరిగ్రహీతాం - కాంతాంతమధియాంవోభుమణోనయనానందకారిణీం - యన్యాంమనశ్చక్షుమోసేబంధస్తసా
మృద్ధిత్యాప్రస్తంబస్తరణాత్ - యవీయసీంవయసాప్రమాణతశ్చన్యూనాం-ఉద్వహేదిత్యర్థః || ...

— ౨ అథవధూవరయోర్వయఃప్రమాణం. —

అత్రబ్రహ్మస్మతిః || శ్లో || త్రింశద్వయోదశాబ్దాంతుభార్యాలిం దెతమానవః | ఎకవింశతివయోవాసప్ర
మాణమవాప్నుయాదితి || ౧ || అంగిరాః || వయోధికాంవోపగచ్ఛేద్దీక్షాంకన్యాంస్వదేహతః | స్వవయోద్వి
పంచాదిన్యూనాంకన్యాంసముద్యహేదితి || ౨ || విష్ణుః || వయోదేశగుణాంభార్యముద్వహేత్త్రిగుణావరః | త్య
ప్రవయోద్వవయోవాసయోమాత్రావరానచేతి || టీ || వయోమాత్రావరానచేత్యుక్తేద్విత్వాదికపయమామైర
నావోద్వాద్యః || ౩ || నారదః || శ్లో || వీనాం గామధికాం గాంపవరాద్దీక్షాంవయోధికాం | నోపేయాద్యోగిణీంన
రింధిభుజాయుజీజీవిమృతి || టీ || అరోగిణీమిత్యత్ర - వాతగుల్మత్తేరిమష్టమశూదాదభగంధరాః | అశా
సిగ్రహిణీత్యస్తేమహరోగాః | ప్రకీర్తితాఇత్యుక్తమహరోగరహితాం భాితృమతీం త్రుత్రికశరణభయోత్ || ౪ ||
యదాహమనుః || శ్లో || యస్యాప్రవభేద్భాితానవిజ్ఞాయేతవాపేతా | నోవయచ్ఛేతాంకన్యాంపుత్రికాధమ
శంకయేతి || టీ || అనేనపితృస్సంకల్పమాత్రాదపేతపుత్రికాభవతితిగమ్యతే || ౫ || అతపవగౌతమః || సూ || అభిసంధి
మాత్రాత్పుత్రికత్యేకఇతి || ౬ || టీ || సాచకథంపుత్రికాభవతిత్యపేక్షితమనురాహ || శ్లో || అత్రప్రోనేనవిధిసాను
తాంకువేతపుత్రికామ్ | యదపత్యంభవేదస్యాంసప్రమస్యాన్వధాకరమితి || ౭ || వసిష్ఠే || అభాితృకాంప్ర
దాస్యామపేత్యంకన్యామలంకృతామ్ | అస్యాంయోజాయతేపుత్రస్సమేపుత్రోభవేతి || వా || ఇయమేవషేపుత్రఇతి
వా - ఏతచ్ఛాన్రేవత్యైతే - అసమానావణాన్రేణామిత్యత్రఅవకంప్రవరః - గోత్రంప్రసిద్ధం - సమానతానామతోవేది
తవ్యా - గోత్రప్రవరాన్సభక్త్యర్థదాసేవిమత్తం - అసమానాపేక్షయాంతసమానగోత్రహేమితి || శ్లో || పరిణీయసగో
త్రాంతుసమానప్రవరాంతదేభదేనప్రరణాత్ || ౮ || బోధాయనః || శ్లో || ఏకవపముషిర్యావత్యేవరేవ్యనువ
తతే | తావత్సమానగోత్రత్వమన్యత్రాంగిరసోభ్యగోరితి || సమానగోత్రత్వంసమానప్రవరత్వం || ౯ || అ ||

భృగ్వంశిరోగణేషువిశేషమాహనవవ || సూ || ద్వాగ్మిషేయసన్నిపాతేఅవివాహసాస్యోపేయాణాం-త్యాగిషే-
యసన్నిపాతేపంచాషేయాణామితి || వా||అత్రచలనపిండామిత్యనేన పితృవ్యస్తమాతృవ్యస్తమాతులాదిదుహితృ
నిషేధః-అనగోత్రామిత్యనేనఅపిండాయాఅపిభిన్నసంతానజాయాస్సమానగోత్రజాయానిషేధః-అనమానప్రవరా
మిత్యనేనాపిండజాయాఅనగోత్రజాయాఅపినమానప్రవరాయానిషేధః - యథా-యాస్మ-వాధూలమానమోకా
నాంగోత్రభేదేతేమాంభాగవవైతహవ్యసాపేదసేతిసమానప్రవరత్వం-పంచమాత్మప్రమాదూర్ధ్వమితిమాతృతః
మాత్మసంతానేపంచమాదూర్ధ్వం - పితృతఃపితృసంతానేసప్రమాదూర్ధ్వంసాపిండ్యంనివతతత్తతిశేషః- అత
శ్చాయంసపిండశబ్దోవయవశక్త్యావతతమానఃపంకజాదిశబ్దవన్నియతవిషయవస - తథాచపిత్రాదయష్టబ్ధపిండాః
పుత్రాగ్నిదయశ్చవట్-ఆత్మాచనప్రమః - సంతానభేదేషియతస్సంతానభేదః తమదాయగణయేత్ - యావత్ప్ర
మత్తినర్తత్రయోజనీయం - సపిండానమానగోత్రాసమానప్రవరాసుభార్యాత్వమేవసూపవద్యతే - రోగిణ్ణాది
మాతృన్నేపిభార్యాత్వద్వవిరోధవేతివిజ్ఞానేశ్వరేణోక్తం - అప్రత్యానాంతుప్రేక్షాంసాపిండ్యంతిపూరుషమితివి
జ్ఞాయతత్తతివిస్థవచన మాశ్చోచ విషయమితివిజ్ఞానేశ్వరాదిభినికణీతం || ౧౦ || అ|| మాతృగోత్రజామవ్యవరి
ణేయాం-కేచిదిచ్ఛంతి || మాతులస్యసంతామూర్ధ్వమాత్మగోత్రాంతతైవచనమానప్రవరాంచైవకత్యాచాంద్రాయ
ణంచరేదితి శాతాతపస్తరణాత్ - సగోత్రాంమాతురప్యేకేనేచ్ఛంత్యుద్వాహకమణీతివ్యాసస్మరణాచ్చేతి || వా||
మాతృగోత్రామితిగోత్రగ్రహణంసపిండపరమిత్యన్యే || ౧౧ || అఖంధాదశేక || వా|| కూటస్థమంతరాశేవస్థాప్య
తమాదాయావ్యంగ్యగణనేనతితృప్తయేన ప్రపురుషానతీత్యయాకన్యావివాహేచ్ఛంతి || పురుషస్యాభ్యుదయభవతిసావివా
హ్యంతథామాతృప్తయేచకూటస్థమారభ్యాన్యంగణనేపంచపురుషానతీత్యయాకన్యావివాహేచ్ఛంతి || పురుషవ్యవస్థి
భవతిసావివాహ్యంతి-ఎవంచబహుస్త్వతినమ్మతత్వాత్ పంచమాత్మప్రమాదూర్ధ్వమేవవివాహః- నతతోర్వాగి
తస్థితం || ౧౩ || తథాచనారదః || శ్లో || పంచమాత్మప్రమాదూర్ధ్వంధుభ్యఃపితృమాతృతః | అవివా
హ్యనగోత్రాచసమానప్రవరాతభేది || ౧౪ || విష్ణుః || పంచమాత్మప్రమాదీనాంయఃకన్యామద్యహేద్విజః | గురు
తల్పిసవిజ్ఞేయస్సగోత్రాంచైవముద్వహ్యంతి || ౧౫ || యత్ను || శ్లో || పంచమీంమాతృపతౌత్తుపితృపతౌత్తున ప్ర
మీమ్గృహస్థాడ్యహేత్సన్యాంనన్యాయేనవిధిసేత్తమామితివ్యాసవనం-తత్పంచమీం ప్రమీమతీత్యజ్ఞపరితనాముద్వ
హేదిత్యేవంపరమ్ || ౧౬ || అతేవమరీచిః||శ్లో|| పంచమీం ప్రమేచైవయేమాంచైవాహికిక్రియా||క్రియాపరాచపి
హితేపతాశ్చుద్రతాంకతాత్తి||౧౭ || మనుః|| ప్రేతృవ్యసేయీయాభగీంస్యసేయీయాంమాతురేవచ | మాతుశ్చ
భ్రాతృ ప్రసయాంకత్యాచాంద్రాయణంచరేత్ | ఎతాస్త్రినస్త్రాభార్యాభేదోవయశ్చేతబద్ధిమాక | జ్ఞాతిత్యేనాను
షేయాస్తాఃపతితోహ్యభయాన్తరగతి || ౧౮ || వ్యాసః || జన్మనామూర్తవిజ్ఞానశిష్టహేదవిశంకితః | మాతుస్స
పిండాయత్యేనవజగీయాద్విజాతిభిః|తృతీయాంమాతృతఃకన్యాంతృతీయాంపితృతస్తథా | శుల్కేనచోద్వహివ్యంతి
విపాగ్నిఃపాపవిమోహితాత్తి || ౧౯ || మాతృతఃమాతృచయే- తృతీయాంమాతులసుతాం - పితృతఃపితృచయే-
తీయాంప్రేతృవ్యసేయీయామిత్యర్థః || ౧౯ || శాతాతపః|| శ్లో || సమానప్రవరాంకన్యామేకగోత్రామధాపివా |
వివాహయతియోమాథ ప్రస్యవత్సృజిమిన్పుత్రిమ్,ఉత్సృజ్యతాంతతోభార్యాంమాతృవత్పరిపాలయేత్ | కృత్యాత
స్యాస్సమాత్మగమతికృచ్ఛ్చంసమాచరేదితి || ౨౦ || ఆపస్తంబః|| శ్లో || సమానప్రవరాంకన్యాంసగోత్రాముప
గమ్యచ|తస్మాత్సమాత్మభృచండాంబ్రాహ్మణ్యదేవహీయతత్తి || ౨౧ || కల్పసారే|| శ్లో||అమత్యోధానగోత్రా
చేన్మాతృవద్విభృయాత్తు తామ్|చాంద్రాయణంచరిత్యాన్యాముపయచ్ఛేతకన్యాకామ్ || కృచ్ఛాబ్జపాదంపురీతప్రజా
తాయదిసాభవేత్ | మిందాహుతిఃప్రజాపయయా త్రస్యాంతచరితప్రతః | తస్యాంప్రసూతోనిదోఃకషకశ్యభగోత్రత
స్త్యంతి || ఉదాచేద్భుద్భూర్వంప్రాగ్గురుత్పవ్రతంపరేత్ | తస్యాంప్రసూతశ్చండాంస్సర్వకమబహిష్కర్తవ్యతి ||
౨౨ || స్మృత్యర్థశాకే || యదికన్యస్తా నతస్తాంకన్యాయాన్యోవగచ్ఛతి | గురుత్పవ్రతాఙ్ఘ్రిద్ధోగభాః ప్రజ్ఞాంత్య
తాంప్రజేత్ || భాగవత్ప్రాంపరిత్యజ్యపాలయేజ్ఞసేమివ | అజ్ఞానాచ్చేదైందవేన శుశ్లేభభాః ప్రకాశ్యవత్తి ||
౨౩ || శంఖః || సూ || సగోత్రాదుదుహితరం సప్రయచ్ఛేన్నాతుశ్చ యోనిసంబంధేభ్యత్తి || ౨౪ ||
పూధవియేవరాశే || శ్లో || పితుఃపితృవ్యనుపుత్రాఃపితృమాతృవ్యనుస్సృతాః | పితుర్మాతులపుత్రాశ్చవిజ్ఞేయాః
పితృబాంధవాః || మాతుఃపితృవ్యనుపుత్రామాతుర్మాతృవ్యనుస్సృతాః | మాతుర్మాతులపుత్రాశ్చవిజ్ఞేయాః

మాతృబాంధవాః - వివాహమానేవ్యతేతత్రపితుర్వాతుశ్చబంధుష్యతి || ౨౬ || సుమంతుః || సూ || పితృ
వ్యస్ససృతాంమాతృవ్యస్ససృతాంమాతుల సృతాంమాతృసగోత్రాముద్వాహ్యచాండ్రాయణం చతేత్యగ్యజ్యేవాం
బిభృయాదితి || ౨౭ || త్రైతీనసిః || సూ || పితృమాతృవ్యస్ససృమహితరామాతులసృతా ధర్మతోభాగ్యస్తా
వజఃయేదితి || సవవ || శ్లో || ఉద్భవహేతసగోత్రాంతుతనయాంమాతులస్యవ | ఋషిభిశ్చైవతుల్యోపిసతు
చాండ్రాయణంచరేదితి || ౨౮ || గౌతమః || సూ || బ్రహ్మహనురావగురుత్పరపితృమాతృయోనిసంబంధకస్తే
ననాప్తికనిందితకర్తాభ్యాసిపతితాత్యాగ్యపతితత్యాగినఃపతితాః పాతకసంయోజకాశ్చేతి || ౨౯ || చంద్రికా
యాం || శ్లో || త్రీనంతతి ప్రధాపుంసాంనవివాహ్యాఉభేవతే | త్రీపుంసౌప్తవివాహ్యాస్యాత్పంచమాత్సప్తమాత్సరమితి ||
వా || చతుర్థీః ముద్వహేదిత్యాగ్యదీన్యర్వాగ్యవాహపరాణి వచనానివిజాతీయవిషయాణి || ౩౦ || యదాహశంఖః ||
శ్లో || యశ్చేకజాతాబహవఃపుత్రైశ్చ త్యాగ్యభక్త్యానాః | ఎకపిండాంపుత్రకృత్వాచాపిండస్తావతః | తేతిష్ఠితి || టీ || ఎకస్తా
చ్చాస్తాదాదెకాతాఃపుత్రకేతైత్యాగిః | భిన్నజాతీయాసుప్రీమజాతాః పుత్రజ్ఞనాః - భిన్నసమానజాతీయాసు
ప్రీమజాతాఃతేవికపిండాః - కింతుపుత్రకృత్తాః - శౌచమాశౌచప్రకరణేవత్కృతే - పిండస్తావతఃతేతిష్ఠితి-౩౧
పూరుషమేవసాపిండ్యమిత్యథః || ౩౨ || తథైవచతుర్థీవివాహఃక్షేత్రియా విషయశ్చిత్యవ్యక్తముక్తవా సఖిరాద
శకారః - త్రీనతీత్రమాతృతృపంచాతీత్యపితృతృత్యతిత్రైతీనసి వచనం క్షత్రియావిషయమిత్యాఖ్యేయం - తృతీయాత్
క్షత్రియోభావతుఃపంచమాత్సితృతృపంచాతీత్యపితృతృత్యతిత్రైతీనసి వచనం క్షత్రియావిషయమిత్యాఖ్యేయం - తృతీయాత్
తీత్రమాతృతృత్యతిత్రైతీనసివచనం క్షత్రియావిషయమితివరదరాజీయేవినిశీఃతం - విజ్ఞానేశ్వరీయేపి - యదపివసిష్ఠి
క్తం - పంచమీంసప్రమీంసైవమాతృతృపితృతృత్యతీవచనంసమానజాతీయేద్రవ్యం - విజాతీయేతు-యశ్చేకజాతా
బహవశ్చితేకంఖవచరా ద్విపూరుషమేవసాపిండ్యమితి - సార్వభౌమీయేవచతుర్థ్యాదివివాహప్రవతమానస్యలో
కస్యభాగ్నితేవమూలం - విజాతీయస్యచతుర్థీఃముద్వహేదిత్యాగ్యదీవచనస్యసజాతీయ విషయత్వావగమాదంధవ
రంపరావానాన్యత్యం-చిన్మాం - యదికథంబిద్వచనంకృత్యలబ్ధవత్థాపి-మన్వథఃవిపరీతాతు యాస్తృప్తిస్సానశ
స్యతే | ఎకతస్సర్వమునయోయాజ్ఞవల్క్యస్తతైకతః | యదుక్తవాక్ధర్మశాస్త్రంప్రత్యమాణం ప్రమీయతామితి మను
యాజ్ఞవల్క్యదిప్రబలప్రసిద్ధివీరోధేనతదేవత్యాజ్యం - ఎవంశాస్త్రవిరోధేలోకాచారశ్చత్యాజ్యః || ౩౩ || తథాకా
త్యాజ్యనః || స్మృతేర్వైవవిరోధేతురిత్యాగ్యానిభాభవేత్ | తథైవతాకాచారంస్మృతిబాధాత్పరిత్యజేదితి || ౩౪ || వ
సిష్ఠీపి || శ్రుతిస్మృతివిహితోధర్మః ప్రదరాభేష్టాచారఃప్రమాణమితి || టీ || శాస్త్రవిరోధేష్టాచారోనప్రమాణమిత్య
థః || ౩౩ || తథాహగౌతమః || దేశజాతికులభగ్నాశ్చమ్నాయైరవిరుద్ధాఃప్రమాణమితి | తదేవంఅసవణాను
నారిషువివాహశ్చద్విజాతిభిరితికలావసవణావివాహనిషేధాత్ మనుయాజ్ఞవల్క్యదిభిః - పంచమాత్సప్తమా
దూర్ధ్వమేవవివాహవిధానాత్ - తదర్వాకృతిత్యాగ్యదిప్రత్యవాయస్తరణాచ్చ || ౩౪ || శ్లో || పంచమాత్సప్త

— శ్రీనవమీమాతుర్దాతృత్వనిధిపణిః —

మదర్వాగ్యనివాహానిందితః కలావతి - ఎవమాపంచమాత్సపత్నీమాతృ బంధువగ్-పి పరిహార్యః || తత్రపితృ
గీరావయవాన్వయలక్షణసాపిండాభావేప్రతిదేశేనసాపిండ్యనిధేః || ౩౫ || తథాసుమంతుః || సూ || పితృపత్నీ
స్సర్వామతరస్తద్భాగితరో మాతులాస్తస్యతామాతుల సృతాస్తస్ససారశ్చ మాతృవ్యభారస్తస్యతామాతృవ్య
స్ససృతాస్తస్సహితరశ్చభాగీన్యస్తదవత్త్యాని భాగీనేయానితస్మాత్సానోసయంతవ్యాంఅన్యధాసంకరకారికాఃస్మగ్రిః ||
౩౬ || స్మర్యతేచసాపిండ్యం || శ్లో || ఎకత్వంసంకరాభాతుఃపిండగోత్రసమాతేకత్యతి || వా || భుతుఃపత్నీస్సై
కశరీరోత్పాదలక్షణసాపిండ్యనద్భావాచ్చ - పుత్రాదీసాంపితృశరీరావయవాన్వయద్వారేణ సపత్నీమాతృవత్ససింధై
స్సహాధవసాపిండ్యం - అతేషవమాగృతేపితృతృప్రధా - మాతృబంధుభ్యఃపంచమీం - మాతృపత్నీశ్చేత్యాగ్యదిషుసా
మాన్యేనమాతృకబ్జప్రయుక్తం - సజననీకబ్జఃతస్మాజ్జననీబంధువగ్-వత్సపత్నీమాతృయోనిసంబంధబంధువగ్-శ్చప
రిహార్యవివ || ౩౭ || స్మృత్యంతరే || శ్లో || భాగితృప్రపత్నీభాగింతత్సృతాంచైవవజయేత్ | పితృప్రపత్నీభాగింత
త్సృతాంచైవవజయేదితిచ || వా || ఎవంసామాన్యేనపితృకబ్జప్రయోగాజ్ఞాతే వ్యతిరిక్తపితృకులముపి ప్రమావధిపరిహ
ర్యం || ౩౮ || తథాచగౌతమః || సూ || అసమానప్రవరైర్వివాహాదుర్ధ్వంసప్రమాత్సితృబంధుభ్యోబీజినశ్చేతి || వా ||
పరయైత్రేయోగాదుత్పన్నైపుత్రఃఉభయోరవిధవతి || శ్లో || అపుత్రైకపరయైత్రేయోగోత్పాదితస్సుతః | ఉభయో

రవ్యసారిః పిండదాతాచక్రవర్తిభవతి - జ్వలన్ శస్త్రరణాత్ ॥ వీజినః యోత్రితైః స్తవ ద్వాన్యమ్యాయురణోహితైః
స్త్వత్కృతం దాపు ॥ తథాదత్తాదీనాం ద్వాన్యమ్యాయురణైస్స గోత్రధ్యయంచరిషార్యం ॥ శ్లో ॥ గోత్రరీతైః జనయ
తునః పారేక్ష త్రిమస్సుతః ॥ జనకస్య తుగోత్రణమ్యురణితోద్విగోత్రకః ॥ ఉపనిషత్ - జ్యోతిమనం ప్రజ్ఞాతగోత్ర
వాక్ ॥ ప్రజ్ఞాతగోత్రభవేదుభయం చ త్తత్త్రవదితి స్త్రరణాత్ ॥ ౩౯ ॥ తథాపేతసంఘో ॥ అథ చ త్రితీతకృ
త్రిమపుత్రికాపుత్రాపరిగ్రహేనాపేణజాతాస్తేనంహతగోత్రాద్వాన్యమ్యాయురణభవంతీతి అధోభయత్రపంచ
మాత్సప్తమాదుర్వేషేవవిమాతృభిః విజ్ఞానేశ్వరాఖండదశకవరదరాజేయాదిషుః సేవతం - అపరేతుబంధికా
కారాదయతమః ॥ ౪౦ ॥ తథాచమాకంఠేయః ॥ అనపిండాం మాతరం దవాజ్ఞాత్రేణ తద్వైవచ ॥ స్వసారమ
సపిండాంచ మాతృవద్యుభయేత్సదేతి ॥ వసేష్ఠః ॥ వాజ్ఞాత్రేణ స్వసారంచ మాతరంచ తద్వైవచ ॥ అనపిండాం మాతరం
చవజయేన్మాత్సత్వతదేతి ॥ జాదాతిః ॥ శ్లో ॥ పితృపితౄమహాత్మైవతత్వైవప్రసీతామహః ॥ పిండసంబంధినా హ్యే
తేవిద్యేయాః పురుషాస్త్రయః ॥ శేవసంబంధినాన్యేపితౄమహాపితౄమహత్ ॥ ప్రభృత్యుక్తాస్త్రయస్తేసాంయజమా
నస్తనస్తమః ॥ ఇత్యుభయభిహోక్త్యసంబంధస్తప్తపూరుషభిః ॥ వా ॥ ఎవంసంతమాతులసుతాదీనామేకపిండక్రి
యానుప్రవేశాభావేనాపిండత్వాత్ తద్వివాహాభిమతవిచ-పంచమీం మాతృతస్సగోత్రాం మాతరశ్చేతనేవం
తీత్యాదివచనజాతంపుత్రేకాకరణవిషయం - ఆసురాదివివాహాభాధాసంభవీకరణం - అన్యథా - పతిగోత్రత్వేనగో
త్రాంతరాభావాత్ - సచసూతపూర్వకత్వామాతృగోత్రశ్చ్యవతః మానేసంభవతి - చూతపూర్వకతేరన్యాయ్య
త్వాత్పతిగోత్రశ్చ్యవచ ॥ శ్లో ॥ స్వగోత్రాద్భిశ్చ తేసారివివాహేభ్యస్తేషేవచే ॥ ఏకత్వంసాకాభాతుః పిండేగోత్రేచ
సూతకత్వాద్భిష్టృతిభ్యోవగమ్యతే ॥ ౪౧ ॥ పుత్రికాపుత్రస్యమాతృగోత్రత్యమాహలోకాః ॥ మాతౄమహ
స్వగోత్రేణమాతుః పిండోదకక్రియాః ॥ కుర్వతపుత్రికాపుత్రవిషమాహప్రణవతితి ॥ ౪౨ ॥ ఆసురాదివివాహవి
షయమారంభేయః ॥ శ్లో ॥ బ్రాహ్మ్యుద్విషువివాహేషుయాచూధాకస్యకాభవేత్ ॥ భర్తృగోత్రేణకత్వవ్యాప్త
స్యాః పిండోదకక్రియాః ॥ ఆసురాదివివాహేషుపితృగోత్రేణభవతితి ॥ వా ॥ మాతృపితృగోత్రేణేకభృథః - ఏవంచపుత్రి
కాకరణే ఆసురాదివివాహేషుచక్షురకపూర్వదానాభావేనస్వపితృసంపిండ్యస్వగోత్రస్థనానివృత్తేమాతుః స్వపి
త్రాదిసాపిండాద్భిసద్భావాత్ - అనపిండాచయమాతురసగోత్రాచయపితురీత్యాదివచనాని తద్విషయాణీతివేదిత
వ్యాని - నమపుత్రస్యమాతృసంపిండత్వాత్ - యమాతుస్సపిండాసాపుత్రసాగ్నితీకరణం మాతృగ్రహణం ఉచ్యతేయ
దాతుపుత్రికాపుత్రస్త్యైవమాతౄమహాభ్యాంపరిత్యాగం దాతత్వాపిండ్యనివృత్త్యాభవత్సపిండాయావివాహప్రాప్తేత
ద్విగూడితి మాతృగ్రహణం - ఎవంచ పుత్రికాదేస్త్యైగదైవపితృగోత్రనివృత్త్యాభవత్సగోత్రాయావివాహప్రాప్తేతన్మా
ప్రసాంక్షీభిః పితృగ్రహణ మితి - బ్రాహ్మ్యుద్విషువివాహేషువృత్తసాపిండాయాః పుత్రస్యమాతులసుతాదీనాం
పంచమాత్సప్తమాదుర్వేషినానామపిపరిణయసంభవీకరణేవ - మాతులసుతాదివివాహానిషేధవచనానిసర్వాన్యాసు
రాదివివాహాభాధాపుత్రవిషయాణి - పుత్రికాపుత్రవిషయాణి - మాతులసుతాదివివాహానుగ్రహకాణితుబ్రా
హ్మ్యుద్వివివాహాభాధాపుత్రవిషయాణీతివగన్తా ॥

—* మాతులనుతోద్యాహవిషయః. *

౧॥ తత్రనారదః॥ శ్లో॥ తృతీయాంమాతృపయేచ్ఛ పంచమాంపితృతస్తథా । వివాహ్యంతిశ్చచిద్దేశేనకో
 చ్యాపిపసింఢతామ్ । చతుర్థిఃముద్వహేత్సన్యాంచతుర్థిఃపంచమీమపి । షష్ఠీతుసోద్వహేత్సన్యాంపంచమోన
 తుపంచమీమ్ । తృతీయోపరయేత్సన్యాంచతుర్థిఃపంచమీంశతేతి ॥ ౧ ॥ షట్త్రింశస్తతే ॥ తృతీయాంమాతృ
 తఃకన్యాంతృతీయాంపితృతస్తథా । వివాహయేన్మనుఃప్రాహపారాశర్యోగిరాయమఖిలి ॥ ౩ ॥ చతుర్వింశతీమ
 తే ॥ తృతీయాంచచతుర్థిఃపంచమయోరుధయౌరపి । వివాహయేన్మనుఃప్రాహపారాశర్యోగిరాయమఖిలి ॥
 ౪॥ స్తుతిసారిః॥ మాతులస్త్వసృతాంకెచిత్పితృవ్యసృతాదికమ్ । వివాహ్యంతిశ్చచిద్దేశేనకోచ్యాపిపసింఢతామ్॥
 చతుర్థిఃపంచమీంకన్యాంచపంచమీంపక్షణద్వహేత్ । చతుర్థిఃముద్వహేత్సన్యాంచపంచమోనతుపంచమీమ్ । పంచమః
 పంచమీంకన్యాం సోద్వహేదితియ్యస్మైశతేతి । పితృపతేనషేధాయమాతృపయేనతస్యవేదితి ॥ ౫ ॥ స్తుతిర
 త్మై॥ శ్లో॥ అబ్రహ్మచారిచారాద్వైస్సాక్షణంభోజనకమఃచ । మాతులాదిసతాయాశ్చవివాహశ్చిక్షనమృతః । ఇతే

తేదాక్షిణ్యాత్సానామవిశితాఉదాహృతాః॥ సముద్రయానంమాంసస్యభక్షణంశస్త్రజీవికా॥ శీఘ్రపానమదీర్ఘానా
మవిశితానిధమతః॥ ౬ ॥ బృహస్పతిః॥ ఉద్యాహ్యతేదాక్షిణ్యాత్సైమాతలస్యసూతాద్విజైః । మధ్యదేశేక
మకరాశ్చిత్తినశ్చగవాశినః । మత్స్యదాశ్చసరాఃపూర్వేవ్యభిచారతామ్రీయః । ఉత్తరేమధ్యపానాభ్యోఽస్మశ్చా
స్మాణాంరజస్వలాః । అప్రజాతాంప్రగృహ్లాంతిభాగ్రభార్యమభవ్యకామ్ । దేశజాతికలాచారస్థాస్సమ్యక్పరీక్షి
తాః । తద్దేవతేపాలనీయాఃప్రజాప్రతుభ్యతేస్యధా । విరుద్ధాఃప్రభవ్యశ్యంతేదాక్షిణ్యాత్సేషసంప్రతి । స్వమాతుల
సుతోద్వాహూమాతృబంధుత్వమాపితః । అభవ్యకభాగ్రభార్యగ్రహణంచాతిదాషితమ్ । కులేతన్యాప్రదానం
చదేశేష్యస్తేషుద్యశ్యతే । ఇన్ద్రంవిరుద్ధానాచారాప్రభూతాన్సవారయేత్ । తథాభాగ్రీహివాహూపిపారశీక
మవ్యశ్యతే । తద్దేకాదశరాతాదాత్రాధేమ క్షంతుయేద్విజైః । తద్భగ్నాగ్రీధేవసదానంకేచిన్నేచ్యుతిపీమినః । ద
త్వాధాన్యంవసంతేన్యైశ్చరదిద్విగుణంపునః । భుజ్యతేబంధురయేత్రంప్రవిష్టద్విగుణంపునః । భుజ్యతేన్యైశ్చరప్రవిష్టం
మూల్యంతప్రవిద్యతే । దేశజాత్యాదిధమకన్యప్రామాణ్యాగవిరోధనమ్ । శాస్త్రేణాత్మన్యవస్థర్వంకాస్త్రంధ్య
స్తాప్రవతయేదితి ॥ ౭ ॥ అతీత్రాహ్యైదిమవివాహేషునికృత్తనపింసభాయామాతుశసపిండత్వాన్మాతు
లసుతాపరిణయాః । ఎవంప్రేత్యవస్సేన్రీయాన - సవతథావిధమాతృవ్యసతప్రసాతాచక్రిమిపనపరిణయేతివాచ్యం -
శాస్త్రావిరోధేపిలోకవిరుద్ధత్వాత్ యద్యవ్యోమపిలోకవిద్విష్టంతన్నుసప్షేయం ॥ ౮ ॥ తథాచమనుః॥ శ్లో॥ అస్య
గ్నంలంకవిద్విష్టంధర్మమప్యగరేన్నశ్చితి ॥ ౯ ॥ వరాహమిహిరోపి ॥ శ్లో॥ చేతాచారస్తవదాతావచింత్యో
దేశేదేశేయస్థితస్తైవకార్యాలోకద్విష్టంపండితావజ్ఞయంత్యైతేలోకమాగేతాయుయాదితి ॥ ౧౦ ॥ దాక్షి
ణ్యాత్సానామశ్చేత్యంధేషుత్రైవిద్యవృద్ధా వేదాధాకసుప్తారారః శిష్టాఅపి మాతుల దుహితృసరిణయమాచరం
తి - ప్రావిడేమతథావిధశిష్టాశ్చతుర్థ్యాది వివాహమాచరంతి - మాన్యవ్యసృతప్రవిష్టాది వివాహంసర్వశ్రవజ్ఞ
యంతి ॥ ౧౧ ॥ ఉక్తంవతథాచారస్యప్రామాణ్యంమనుసా॥ శ్లో॥ శిష్టాచారస్త్వైర్లేద స్త్రైవిధంధమకలక్షణమ్ । స
ద్భిరాచరితంయస్తాద్ధామికైస్తుద్విజాతిభిః । తద్దేశకలజాతినామవిరుద్ధంప్రకల్పయేదితిచ ॥ ౧౨ ॥ ఆపస్తం
బ॥ యేషాంపరంపరాప్రాప్తాఃపూర్వజైరప్యమస్మీతాః । తేవతేనకదాష్యేయరాచారాన్నేతరేపునదితి ॥ ౧౩ ॥
దేవలః॥ యస్మిన్దేశేయతచారోన్యాయదృష్టోప్రకల్పితః । సతస్త్వేన్నేవకతావ్యోదేశాచారస్త్వైర్లోకభ్యగౌః ॥ యేషు
దేశేషుయేదేమానుషుదేశేషుయేద్విజాః । యేషుదేశేషుయత్ప్రాయశ్చయత్ప్రేత్యవృద్ధిగాః । యేషుదేశేషుయచ్చౌ
చంధర్మాచారశ్చయదృశః । తత్రతాన్నావమన్యేతధమకస్త్రైవతాశ్చరః । యస్మిన్దేశేభ్యత్రాగ్రీమేన్రైవిద్యన
గరేపివా యోయత్రపిహితోధమకస్తంధమకంసచాలయేదితి ॥ ౧౪ ॥ బోధాయనః॥ సూ॥ చంపధావిప్రపత్తి
దక్షిణితస్తథోత్తరతోయానిదక్షిణితస్తస్సాన్యాభ్యాన్యామోయత్రతదనుపేతేన సమాభోజనంత్రియాసమాభోజనంప
ర్యుషితభోజనంమాతుల పితృవ్యసృదుహితృగవసమితి - అథోత్తరతడేశాకవిక్రయశ్శీఘ్రపానమధ్యయతోదద్విగ్య
వసారాత్రయధీయకంసముద్రసంయానమితరదితరస్మిన్ కుర్వకదువ్యోతర ఇతరస్మిన్ తత్రతత్రదేశపాగ్రీమాణ్యమే
వస్యాతి ॥ టీ॥ అయమధః - దక్షిణతః - దక్షిణసమకదాముత్తరేణన్యాభిధం - అథోత్తరతడేశాకవిక్రయశీఘ్రపానమధ్య
ముత్తరేణింధ్యంఎతదేశేద్రసూతానాం శిష్టానాంపరస్పరంపంపధావిప్రపత్తిర్విస్సంపాదః - మాంసులపిత్తవ్యసృదు
హితృగమసంతప్తరిణయనం - ఉదాహరణాస్తద్వికారస్యక కంబితాదేర్విక్రయః - ఉభయతోదంతాఃఅభ్యాదయః -
వ్యవహారోవిక్రయాదిః - ఆముధీయకంశస్త్రధారణం - సముద్రసంయానంసావాద్విసాంతరగమనంఇతరత్ అనుపే
తేనసమాభోజనాది - ఇతరస్మిన్ఉత్తరాపకేకుర్వకదువ్యతి - ఏవమూదాకవిక్రయాదీని ఇతరేభ్య దక్షిణాపకేక
కుర్వకదువ్యతి - తత్తద్దేశప్రామాణ్యమేవస్యాదిపివంశ్యదస్తవేషయామూలమృజికల్పితేతస్మాద్యసంధితేషేవా
న్యూతానంత్యజఃనంబే ॥ యత్ప్రఅసంతరంబోధాయనేవోక్తం ॥ మిథ్యైతదితి ॥ గౌతమీ ఉగ్రయాంజైతన్నా
త్రియే తద్మత్తస్యతి విరోధదేశకనాదితి ॥ ౧౫ ॥ తన్నపూర్వోక్తసారాంశాధికం గౌతమగ్రహణాత్ - కిం
తుద్మత్తస్యతివిరోధదేశకనాత్ - గౌతమస్యమాతృసపిండపరిణయసమభిమతసుతి దశకయతుమితి చంద్రికాయాం
వ్యాఖ్యాతం ॥ ౧౬ ॥ యదప్యోపస్తంబవచనమ్ । సూ॥ యత్రతప్రవీత్యుపలభితప్రవృత్తతత్రతాస్త్రమస్తేతద
సవతకమానోనకరాయరాధ్యతీతి ॥ ౧౭ ॥ ఇదమపిమాతృసపిండమాతులసుతాపరిణయనాదివిషయదీక్షిణేదీపవ్యం

రామకృష్ణహితముః | నకత్తింశ్చిత్తుమత్తావైశూద్రాభార్యోపదిశ్యత ఇతి || టి || వృత్తంధమణింపరిణయఃధమణాశ్రుమిత్యుతః - భార్యత్వేనమోపదిశ్యతేకింతు కామ్యత్వేనేత్యుతః || అ || శూద్రాంప్రథమంభార్యత్వేనోద్యాహతఃప్రత్యవాయమాహనువ || శ్లో || హింసాతింత్రియంమోహాదుద్వహంతోద్విజాతయఃకులాన్యేవనయంత్యాశుసంతానానిశూద్రతామితి || అ || కేవలశూద్రాభార్యత్వంతదపత్త్యంబాగ్మ్యజ్ఞుడోహావమామిత్యాహనవి || శ్లో || శూద్రాంశయనమారోహ్యబ్రాహ్మణోయాత్యధాగతమ్ | జనయిత్యామతంతస్యాం బ్రాహ్మణ్యాదేషీయతే || దైవవిత్యాగ్నిభేయానితత్ప్రధానానియస్యతు | నిందంతిపిన్యదేవాస్తేనచస్వగంనగచ్ఛంతి | అ || మతాంతరాణ్యుపస్యస్యస్యమంతసిద్ధాంతయతి || శ్లో || శూద్రావేదివతత్ప్రతేరుచత్త్యంనయస్యతు | శౌనకస్య సుతోత్పద్యాతవత్యతయాభ్యగోతి || టి || శూద్రావేది - శూద్రాంభార్యత్వేనవిదతీతిశూద్రావేది - అతేరుచత్త్యంనయస్యగోతమస్యశూద్రాయాంసుతోత్పదనేనపునస్తస్యాగమనేనేతిశౌనకస్యమతం - శూద్రామూఢవానవితస్యాంసుతోత్పత్తిభయాద్యతాతాంనోపేయాదిత్యుతః - తదపత్యతయాపతతీత్యేతత్ భాగోమతం - భృగుమతేనమమశాస్త్రస్య సోచ్యమానత్యాదితిమానవానివదతాః టికాకృతేవంవ్యాఖ్యాతాని || ౧ || యజ్ఞవల్క్యః || శ్లో || తస్మాదేవకానుమాత్వేన్యైశ్చైతత్తైకాయథాక్రమమ్ | బ్రాహ్మణక్షత్రియవిశాంభార్యస్యాన్యాచ్ఛదజన్మనః | యదచ్యుతేద్విజాతీనాంశూద్రాద్ధారోపసంగమాః | నతన్మమతతయస్మాత్తత్రాయంజాయతేన్యయమితి || మానవసనమాధమితిచంద్రికాయాం || ౩ || వేదీననిః || శ్లో || అలాభేవిపకన్యాయాఃత్రియోన్యాత్రిన్గ్రహింపతు | శూద్రాయాఃపాతిలాప్యేనతథాన్యేపతయస్త్రయ ఇతి || ౪ || జాతుకణః || సూ || అలాభేకన్యాయాఃస్మాత్కత్రతంతచేదేషీవాక్షుప్రిశూయాంపుత్రాశుత్పదయాతవైశ్యాయాంజేతి || ౫ || నారదః || శ్లో || బ్రాహ్మణస్యామలాప్యేనత్రియోన్యాప్రిసృపతు | శూద్రాయాంపాతిలాప్యేనతథాన్యేపతయస్త్రయః | ద్వభార్యేక్షత్రియస్యాన్యేవైశ్యస్యేకాచక్రితాః | వైశ్యాయాంద్వైపతిజైయోవికోన్యఃక్షత్రియాపతిరితి || ౬ || విష్ణుః || ద్విజస్యభార్యశూద్రాతదమూఢాంనభవేత్సృచిత్రత్యుతఃమేవసాతస్యరాగాంధస్యప్రసీతః || ౭ || వ్యాసః || శూద్రాయోనాపత్యజంహంహజ్జింద్విజన్మనః | కృత్యాసమగతేహమంతితోస్థీధియఃఖతః | మూఢఃపాతయేదేషపాపాత్మాకామవీరతః | అధిగతంబజేతేక్షిప్రమితితస్మాదతేత్తుతితి || ౮ || వసిష్ఠః || సూ || శూద్రామహ్యేకమంత్రవజంజేదుతథానకుర్యాదంశువాధిగుణేషుకులాపకవణిచక్ర్యుతాస్వగృణ ఇతి || మన్మథః || శ్లో || వ్యవర్తేషేషీతస్యనిశ్చయోహతస్యచ | తస్యాంవైషదవసాతస్యనిశ్చయోహతేప్రేషేవసహారేణశూద్రాపత్యస్మకేవజ్ఞః గోభిరతైవీశ్వయావైశ్వక్యమ్యారాజోపసేవయా | అయాజ్ఞయాజనైశ్చైవనాస్తేకేనచకమణాఃకులాన్యకులశాంతయాంతియాసీనానిమంత్రత ఇతి || టి || గోభిరతైవీశ్వక్రియమాజైరిగత్యుతః || వా || అయంచానవకావేవాశూయగంతరవిషయః || శ్లో || అసవకానుకన్యాసువివాహాత్పద్విజాతీభిరితితలనిషేధత్వాత్ || ఇత్యనవకాన్యాహనిరూపణమ్ ||

అథవరలక్షణమ్.

తత్రమనుః || శ్లో || ఉత్పన్నానుభిషాపాయవరాయస్వకాయచ | అప్రాప్తనమయాంతస్తేకన్యాంధద్యాద్విచక్షణ ఇతి || ౧ || యమోషి || శ్లో || కులంబశీలంవవపుర్వయశ్చవిద్యాంచవిత్తంచనాథశాంతం | సతాగృహాంతప్రసవత్యుకన్యాజేయాబుదైశ్యేముచింలేయమితి || ౨ || యత్తుపిష్ఠనోక్తం || బ్రాహ్మణస్యకులంబ్రాహ్మణవేదాస్సంబదిక్రమాత్ | కన్యాదానేతథాశాస్త్రేనేవిద్యాతత్రకారణమితి || టి || తత్పుంసాధాన్యప్రతిపాదనపరమ్ - నపునన్విద్యానిరారంభాక్షణం || ౩ || అతవివాశ్వలాయనః || సూ || కులమగ్రేపరితేతేతి || ౪ || ఆపస్తంబః || బంధుశీలశుభంసంపన్నస్త్పూర్వానారోగిభిరవసంపదితి || ౫ || గౌతమః || విద్యాచారిత్రబంధుశీలసంపన్నాయదన్యాదితి || ౬ || శాతాత్రః || శ్లో || వకోవరయతస్యోధీకులశీలసమన్వితః | రూపవాపండితః | ప్రాజ్ఞోమువాశీలసమన్వితః || ౭ || యాజ్ఞవల్క్యః || సతైరేవగృహైర్యుక్తస్వవణః | త్రియోవరః | యత్పాత్యగీతఃపుంస్తేయివాధీహాజేషీయ ఇతి || ౮ || కాత్యాయనః || అపత్యాగ్తంత్రియస్యస్యాత్రియేత్రంబీదినోసరాః | త్రిత్రంబీదినోతేదయంతోబీజంపరిక్షయేత్ || ౯ || తత్పరిక్షోపాయమాహనారదః || శ్లో || యస్యాప్రస్థవతేబీజంసోగిమం | తంచానినిమంత్వాన్యైర్బుక్షతైరేత్యివరితస్తుమండకః || టి || మగ్రివిచక్షణత్ || శ్లో || దతుదేశశిధిశ్చాప్రేషంజోద్భవ్యమగీషిధిః | చిత్యుశ్చాచిత్యుశ్చ | తేమాముక్తవిధికిక్రమాత్ || నిసగడంబోఽముమ్యుశ్చ పక్ష

పండ ప్రభవచ! అభిశాపాన్యగోగో గాన్తవచ! శ్రుమ్యోపంధస్స సేవ్యస్స వాతరేతాముఖభగః! అక్షి
 ప్రామోఘబీజశ్చ శాలీనోఽన్యపథ ప్రథేతి || టీ || పతేహంలక్షణం - నిసగఃపండస్స ధావతోలింగవృషణహీనః -
 అముష్యంభిస్తవృషణః - పక్షపండః - పందభతదనిసప్రియమనోసేవ్య సకృద్ద్యోగక్షమః - గురుశాపాదిత్రయపం
 ఠాఃస్పృహః - ఈవ్యయాభం ప్రయుత్పాద్యతేమస్యశ్రుమ్యోపంధః - ప్రాణముపహరవిశేషిణుం ప్రవ్యక్తిర్వ
 స్సససేవ్యపండః - వాశోపహత రితసో-వాతరేతాః - ముఖవపుం ప్రవక్త తీర్మయోనాయస్ససమఖభగః - రే
 తోఃసోధాత్ పండిభూతఅక్షిప్తపండః - గభాఃధానాసమఖభీజఃమోఘబీజః - అప్రగల్భతయాత్మోభావాన్వప్త
 వుం ప్రవ్యశాలీనః - యస్యభార్యారితేకేణాన్యసమపుషభావఃసోన్యాపః || ౧౦ || శ్లో || తత్రాద్యావప్రతీకారా
 పక్షపండంచపజఃయేత్ | అనుక్రమా శ్చయస్యాస్యకాలస్సంవత్సరస్సృతః | ఈమ్యోపంధాదయేన్యేభత్సాన
 స్సముచాహృతాః | త్యక్తివ్యాప్తేపతతవత్ క్షతయోన్యాపిచప్రియా! అక్షిప్తమోఘబీజాభ్యాంకృతేపతికమఃణిచ
 తిరన్యఃస్త్వృతేనార్యకశ్చ రౌఢంపరీక్ష్యతు | శాలీనస్యాపిభృష్ప్రేప్రిసంయోగాద్వ్యక్తేనః || తహీనంవిషమం
 తత్ ప్రాబాలరహసిబోధయేత్ | అన్యస్యాంయోమనుష్యస్యాదమనుష్యస్సయోనిషు | లభతేనాన్యభతాకరమేత
 ద్యాక్యంప్రజాపతేతి||పా || భత్రంంతరపరిగ్రహణాయంయ గాంతరవిషయః - ఊఢాయాఃపునరుద్వాసమితి
 కలౌసేషేధస్తరణాత్ || ౧౧ || కాత్యాయనః || శ్లో || ఉన్నత్యఃపతితఃకష్టితకాపంధస్సన్యోగఃప్రజఃచతుశ్రోత్రవి
 హీనశ్చత్రాపస్సారహీమతః|పరతోమాఃప్రృతాహ్యేతేకన్యాదోషాశ్చక్షేతాః| దూరస్థానామవిద్యానాం మోక్ష
 మాగ్నానసారిణామ్|సూరాణాంనిధానానాంభవదేయాకన్యకాబుధ్దేరితి || ౧౦ || అపరాశ్రే- || అనార్యతాః
 స్థురతాహ్రీరతాఃపిన్ద్రీయాత్తతా|పురుషంవర్ణంజయంతీహలోకేకలుమయోజమితి|ఇతివరలక్షణసూపణమ్ || *

—* కన్యాదానకాలః. *

తత్రవోధాయనః || శ్లో || దద్యాదుణవతేకన్యాంనగ్నికాంబ్రహ్మచారిణే | అపినాగుణహీనాయవోషరుద్వాద్య
 జస్యసామితి || ౧ || వసన్తః || ప్రయచ్ఛేన్నగ్నికాంకన్యామృతుకాలభయన్ప్రితా | ఋతుమత్సాంసింధంత్యాం
 దోషపితరమృచ్ఛతీతి || ౨ || నగ్నికాలక్షణమాహసవప | యావన్మలజ్జితాంగాఃకన్యాపురుషసన్నిధౌ | యోన్యా
 దీన్యవగూహేతవావచ్చవతినగ్నికా || యావచ్ఛేలంనగృహ్లోతియావత్ప్రీతిపాంసుభిః | యావద్దోషస్సజానాతితావ
 చ్చవతినగ్నితేతి || ౩ || సంవతః || యావన్మలజ్జితేకన్యాయావత్ప్రీతిపాంసుభిః | యావచ్ఛివ్యతిగోమాగంతా
 వత్సన్యాంవివాహయేత్ | అన్యవమాభవేద్దోగీనవవమాభతుగోహిణీ | దశవమాభవేత్సన్యాఅత్రోడధ్వంరజస్వ
 లా || వా || అత్రోడధ్వంరజస్వలేత్యేతత్సాదాచిత్రాభిప్రాయం - తదారభ్యోయమేనానంభవాత్ || ౪ ||
 యతస్సంవాహః||శ్లో||ప్రాస్తేతుద్వాదశేవషేయఃకన్యాంనప్రయచ్ఛతి | మాసిమాసిరజస్వస్యతాపిబుశోణితమ్ ||
 మాశానైవపితానైవజ్యేష్ఠభ్రాతృతథైవచ|త్రయస్తేవరకంయాంతిప్రప్త్యాన్యారంజస్వలామ్ | గారీందజన్మాకృ
 ణ్ణంవైకుంఠయాతిగోహిణీమ్|కన్యాందక|బ్రహ్మలోకంరౌరవంతురజస్వలామ్|తస్మాద్వివాహయేత్సన్యాంయావ
 న్మృతమతిభవేత్ | వివాహాన్ప్రప్తవమాభయాంకన్యాయాన్ప్రదశస్యతే | రోమకాలేతుసంప్రాప్తేహేమోఘజ్ఞై
 శుకన్యకామ్|రజోద్వేష్టేతుగంధర్వఃకుచాన్యస్తేతుపావతఇతి || ౫ || యమః||అన్యమేతుభవేద్దోగీనవమేనగ్నికా
 భవేత్ | రశమేకన్యకాప్రకృతాద్వాదశేవృషభీతథేతి || వృషభీరజస్వలా || ౬ || వంధ్యాశ్చవృషభేన్ధియావృషభీతమృతప్ర
 జా | అపరావృషభేన్ధియామసూరియరజస్వలేతేదేవలస్తరణాత్ || అపస్తంబః || అన్యవమాభవేద్దోగీనవవమాభ
 తుగోహిణీ|దశవమాభవేత్సన్యాఅత్రోడధ్వంరజస్వలా|పాప్రేతుద్వాదశేవషేయఃప్రీతిపాంసుభిః|ప్రయతతఇతి ||
 ౭ || ఏకచ్ఛాపాయకాభిప్రాయంపునద్యావదశ ఏవ రజస్వలాభవతీతి - కాసాంచిదర్యాగపిరజో దశకనసంభ
 వాత్ || ౮ || అతఏవయమసంవతే||దశవమాభవేత్సన్యాఅత్రోడధ్వంరజస్వలేతి || వా || ఎవంచయావద్రజో
 చ్చకానన్యభవతావత్సన్యాన్యముక్తంభవతి || ౯ || అతఏవయమః || శ్లో || తస్మాదుద్వాసయేత్సన్యాంయావ
 న్మృతమతిభవేత్ || ౧౦ || మనురవి || త్రింశద్వయోవహేత్సన్యాంకృత్యాద్యాదశవాపిఃకీమితి || వా || ఏత
 ద్రజోదశవాభావేవేతివ్యం || ౧౧ || తేతఏవబృహస్పతిః || శ్లో || పశుగృహేతుయాకన్యారంజవశ్యస్సం
 స్కృతాభిప్రాయాత్సామితి ప్రస్యాస్యానారీవృషభీన్స్త్వశా|యస్తాంవివాహయేత్సన్యాం | బ్రాహ్మణోమేదమోహి
 తో|అసంభావ్యోహృషాజ్జై|యస్సవిప్రవృషభీపతిః| వృషభీసంగృహీతాయోబ్రాహ్మణోమదమోహితో|నతతంసూ

తకంతస్యబ్రహ్మహత్యాదినేదిసే | య్యోరోత్యైకరాతేణవృణోసేవసంక్షయః | సతైత్యుష్ణశుష్కశృంగిభిర్వజ్రైః
వ్యుహతోహతి | వృషభీగమనంచైవమానమేకంసిరింతరమ్ | ఇహజన్మనిశూద్రత్యంమృతః శ్వాదైవహయతేఇతి || ౧౧ ||
నారదః | యావంతశ్చతవస్తస్యాస్మమతీయఃపతిరివినా | తావంత్యోభూతినిహత్యాస్మ్యస్తస్యయోనదదాతితామ
తి || ౧౨ || యాజ్ఞవల్క్యః | అప్రమచ్చక్ సమాప్తోతిభూతినిహత్యామృతావృతావతి || ౧౩ || వ్యాసునిపా
దః | ఉపాయనోదితఃకాలఃస్త్రిణామద్యాహకమణి | స్త్రిణామనయస్థానేవివాహంమనురబిబీడితి || ౧౪ || య
మః | వివాహంవోపనయనంస్త్రిణామాహపితామహః | తస్మాద్భావప్రమః శిష్టోజన్మతోవాప్తువత్సరం | కేశకాలాది
వైషమ్యాదధర్మమోక్షాద్యాహసంశయే | సద్యశేసంభవేకన్యాంసగ్నికామపిదాపయేత్ | బాలిశో యాభవేతన్యాగు
ణాధోగ్యుదిలభ్యతే | దద్యాదప్రాప్తకాలేచేతకాలభయోన్మరణతి || ౧౫ || ఎవంబాలిశావివాహమంగీకృత్య
సంస్కారవిశేషమాహప్రజాపతిః | శ్లో || దీపవహత్యాగ్నివాహాశ్చేతన్యకామరణంయది | ఖననంచైవతతవ్యం
మంత్రసంస్కారమాదరేదితి || ౧౬ || యత్తుమనునోక్షంకామమామరణోజ్జిహ్మేద్ధృహకన్యతుకమత్యుపి | నశ్వే
వైనాంప్రయచ్ఛేతగుణహీనాయకహిచిదితి || వా || ఎతత్ గుణవతిసంభవతగుణహీనాయనదద్యాదిత్యేవంవరం
సపునగుణహీనసీధార్థం || ౧౭ || యదాహతుర్యమబోధాయనాపి || శ్లో || దద్యాద్గుణవతేకన్యాంసగ్నికామే
వతక్తతిః | అపివాగుణహీనాయనోవరుంధ్యాద్రజన్మలామితి || ౧౮ || అయదాహాగ్నిహమపిపిత్రాదిఃతాంప్రయ
చ్ఛతి | తదాకదైవివసద్యశంభతాకరంవరేధేదిత్యాహయమః | శ్లో || కన్యాద్యాదవశేషపేక్షీయత్యదత్యాగృహవ
సేత్ | భూతినిహత్యాపితుస్తస్యాస్మాకన్యావరయేస్యయమితి || వా || ఎతచ్ఛవరణమృతప్రభృతవహత్రయాదూ
ధ్యంవేదితవ్యం || ౧౯ || తథావబోధాయనః | శ్లో || త్రిణివహాన్యృతుమతీయఃకన్యాంప్రయచ్ఛతి | సభు
ల్యంభూతినిహత్యాయావోషమృచ్ఛత్యనంశయః | నయావతేచేదేవంస్యాద్భావతేవపుకృష్టధర్మః | ఎతైకస్త్రిన్మృతౌ
దోషంపాతకంమనురబివీత్ | త్రిణివహాన్యృతుమతీయఃతేపితృశాసనమ్ | చరశ్చతుర్థేవషేతువిచేతసద్యశం
సతిమ్ | అదిద్యహానేనద్యశేగుణహీనమవేదియేదితి || ౨౦ || మనురపి | త్రిణివహాన్యృతుపాసితకమార్యృతుమహీన
ః | ఉద్వేకంతుకాలాదేతస్మాద్వింశతసద్యశంపతిమితి | అపివ || అదియమానాభతాకరమధిగచ్ఛేద్ద్యదిగ్మయమ్ |
నైవోకించివవాప్తోననయంసాధిగచ్ఛతి | అలంకారంనాదదీతవ్యంకన్యాస్యయంవరా | మాతృకంభాగ్యేవత్రం
వాప్తేయంస్యాద్ద్యదితంపాతేత్ | పిత్రేనదద్యాద్భుల్లంతుకన్యాచ్యుతుమతీంహరత్ | సచస్వత్వాదతికామేద్యచూనాం
ప్రతిరోధకఇతి | క్షేతికన్యాదానకాలః,

వివాహమధ్యేరజోదశకనేకతవ్యవిధిః

వివాహకాలేరజోదశకనేకతవ్యమాహత్రిశి || శ్లో || వివాహేవితతేయజైఃపూమకాలఉష్ణతే | కన్యావృతుమ
తీంద్యష్టావక్థంకురంతయాజ్ఞకాః | స్నాప్తయంత్యావృతుతాంకన్యామవహయత్యాహుతాశనమ్ | యంజానపూమం
కుర్వీతతతేకమప్రయోజయేత్ | ప్రధానపూమమేర్వతైకుమారియదినితవ | త్రిరాత్రోపగతేవశ్చాచ్ఛే
పంకార్యంసమావయేదితి || ౧ || స్తుతిభాస్కరే | వివాహపూమప్రక్రాంతేయదికన్యారజన్మలా | త్రిరా
త్రందంపతీత్యాతాంపుకృత్యన్యాసనాశనా | వతుర్థేహనిసంస్నాతౌతస్త్రిన్మగ్నయధావిధి | వివాహపూమచు
ర్యాతామత్యాదిస్తృతిసంగ్రహఇతి || ౩ || అ | యత్తుకన్యాంప్రదాయపునస్తామపహరతీసరాజ్ఞాదండ్యత్యాహ
యాజ్ఞవల్క్యః | సకృత్ప్రీతియతేకన్యాహరంస్తాందోరదండభాగతి || ౪ || మనురపి | సకృదంశోనిసతతిసకృత్
న్యాప్రదియతే | సకృదాహదదాపితిశ్లోతాసనకృత్సకృత్ | నదత్యావక్సృతితన్యాంపునదకద్యాద్వివక్షణః | దత్వా
పునఃప్రయచ్ఛేద్ద్యప్రాప్తోతిపురుషాన్మతితి || వా || శతమశ్వాన్పుతేహంజనహస్తింపురుషాన్పుతత్యత్యక్తందోష
మాహోష్ఠిత్యధః || ౫ || కాశ్యపః | శ్లో || సప్రపానభవ్యాంకన్యావజణసీయాంకులాభిహూః | వాచాదత్తామనోద
త్తాకృతకాసుకమంగళా | ఉదకస్పర్శితాయాదయావపాణిగృహీతకా | అగ్నింపరిగతాయావపునఘ్నాః | ప్రసౌ
తయా | ఇత్యేతాకాశ్యపేస్తాదహంతికులమగ్నివత్ | ప్రరోహత్యగ్నినాదహోపాదపస్మపిరాదపి | నవపానభవ
వాదగ్గుంకులంక్వాపిచరోహతీతి || ౬ || మనుః | ఎతత్తుసపరేచక్రసోపరేజాతుపాదః | యదన్యస్తైపత్యుశిత్య
యదన్యస్తైపదీయతేఇతి || ౭ || బోధాయనః | సూ || వాన్తత్తామనోదత్తాగ్నింపరిగతాన్ ప్రమంపదంశతాభుక్తాగ్ని
హేతగధాః | ప్రసూతాదేతన్ ప్రవిధాపునభూతాంగృహీత్యాన్ప్రజాంసంభవంవిండేతితి || ౮ || ఆపస్తంబః |

సూ॥ దత్తాంగస్తాం ద్యోతామ్యవభాంశరభాంశినతాం వికటాంముండాం మహాపికాగ్ం సాంకారికాం రాతాం పా
లింమిత్రాగ్ం స్వపజాం వషకారిం వషజయేదితి॥ టీ॥ దత్తా అన్యస్తై వాచాప్రతిశ్చుతా - ఉదకపూర్వం వాప్రతిపాది
తావా - గుప్తా కంఠకాద్యావృతా - ద్యోతా దీప్తికేసీ - ముషధా యుషధకృతిః - శరభా శీణాదీప్తిః - వినతా
కున్తా - వికటావికటబంధూ - ముండా అపకీర్తకేకా - మహాపికా అల్పికాయా - సాంకారికా కులంభరస్యదుహితృ
వ్యంగతా - రాతా ఋతుస్సూతా - పాలీ యోత్రపాలికా - మిత్రా సఖీ - శోభనాఅనుజాయస్యాస్సాస్వపజా - వర
జస్తవత్సరవపశ్చాజ్జతావా - వషకారి అధికవయస్కీత్యర్థః - సర్వాణీమానిదత్తాది విషయాణివచనాని అ
దుష్టవరాధిపాలియాణి॥ ౯ ॥ యదాహనారదః॥ శ్లో॥ దత్త్యాన్యాయేనయఃకన్యాం వరాయనదదాతితామ్ అను
ష్టశ్చేద్యరోరాజ్ఞానదంధ్యస్తత్రదోరవదితి॥ ౧౦ ॥ శౌతమోపి॥ సూ॥ ప్రతిశ్చుత్యావ్యవహానం యై నదద్యాది
తి॥ ౧౧ ॥ యాక్షవల్క్యే॥ శ్లో॥ దత్తామహివారేత్యన్యాంశ్రేయాం శ్చేద్యరప్రదేదితి॥ ౧౨ ॥ కాశ్యపః॥
కులశీలమహివస్యపండాడేపతితస్యచ అవస్థా రివిమత్యరోగిణాం వేషధారిణామ్ । దత్తామహివారేత్యన్యాంసగో
త్రోధాంత్యైవచ । మంత్రసంస్కారరహితాదేయాన్యస్తైవరాయతు । అన్యభాతుపారకదంశ్యవ్యయందద్యాచ్చసో
రయమితి॥ ౧౩ ॥ శౌతాతపః॥ వరశ్చేకులశీలాభ్యాంనయ్యైతకంకన । తునగుణవత్తదద్యాదితిశాతాత్
పోబ్రవీదితి॥ అవరం వ॥ హివస్యకులశీలాభ్యాంవరకకన్యాంనదోషభాగితి॥ ౧౩ ॥ కాత్యాయనః॥ సతుయద్యన్య
జాతీయఃపతితఃక్లేబవివేచా వికమత్యస్సగోత్రోవాదాసోదీర్ఘకమయోషివా । దత్తాపిదేయాసాన్యస్తైవపాలివరణ
భూషణావిధివత్ప్రతిగృహ్యవిశ్వజేత్యన్యాంవిగహితామ్ । వ్యాధితాంవిప్రకృష్టాంవాచ్ఛనాచోపపాదితామితి॥
౧౪ ॥ నారదః॥ నాదుష్టాంధూషయేత్యన్యాంసాదుష్టాంధూషయేద్యరమ్ । దోషేనతినదోషస్సాగ్రిదమోన్యన్యత్వజ
తోద్భవయోరితి॥ వా॥ లెతానిన ప్రమపదాదర్వాగ్నోదితవ్యాని॥ ౧౫ ॥ అత్రచంద్రికాయామ్ । వాద్వానప్రభృతిన ప్ర
మపదాదర్వాగ్నిషదశకేనేమరణాదాహకన్యామన్యస్తైదద్యామ్నోర్భవమితి॥ ౧౬ ॥ తథాచమనుః॥ పాణిగ్రహ
ణమంత్రేప్రియైరుతం దారలక్షణమ్ । తేవాంవిష్ణుశుభిజ్ఞయవిద్యధిస్స ప్రమేవదేధితి॥ నిష్టా వరమావధిః - కన్యావర
యోదోషదశకేనేపిన ప్రమపదాదర్వాగ్నంనపరిత్యాగత్యర్థః॥ ౧౭ ॥ అత్రయమః॥ శ్లో॥ సోదశేనవవాచావా
కన్యాయాంపతిరుచ్యతే । పాణిగ్రహణంసాగ్రాహ్యేత్వంసప్రమేవదధితి॥ ౧౮ ॥ వసిష్ఠః॥ స్త్రీపుంసోద్భవినం
బంధేవరణంవాగ్నిస్థితైవరణాద్భగిణంపాణేస్సంస్కారోహివిలక్షణైఃతయోరనియతంప్రాకురుర్వరణందోషద
శకేనాదితి॥ టీ॥ స్త్రీపురుషసంజంధేవివాహోపూర్వంవరణంతదనుతద్విలక్షణంపాణిగ్రహణాభ్యాంసంస్కారః - త
యోమఃప్రేదోషదశకేనేపివరణమనియతం - దానమంత్రేపతిత్యాన్యమస్త్రైరిత్యర్థః॥ ౧౯ ॥ తథాచవ్యా
సః॥ శ్లో॥ కన్యాన్యస్తైప్రదాతవ్యావాదానేతుకృతేవరైకృతేన్యస్తైప్రదాతవ్యామృతేనప్రపదాత్పరా । దత్తామహి
వారేత్యన్యాంసగోత్రోధాంత్యైవచ । మంత్రసంస్కారరహితాదేయాన్యస్తైవరాయచేతి॥ వా॥ ఎవంచనప్రపదాద
ర్వాగ్నిరణేతుమరణేపినవిధవాత్వమిత్యుక్తంభవతి॥ ౨౦ ॥ తథాచవసిష్ఠః॥ అధిద్యాచాచదత్తాయామృయేతా
దావరోయది । నచమంత్రోపేతాస్యాశ్శుభామారీపితురేవసేతి॥ టీ॥ సాపితురేవనప్రతిగ్రహితురిత్యర్థః॥ ౨౧ ॥ కా
త్యాయనః॥ శ్లో॥ వరయిత్యానుయఃశ్చిత్ప్రతిగత్యేత్వమయేదదా । రక్షాగమాంస్త్రీనతీత్యైకన్యాన్యంవరయేద్యర
మితి॥ టీ॥ రక్షాగమారణోదశకేనం॥ ౨౨ ॥ నారదః॥ ప్రతిగృహ్యమయఃకన్యాంవరోదశాంతరంప్రదేతి । శ్రీ
సృరూక్సమతికమ్యైకన్యాన్యంవరయేద్యరమితి॥ ౨౩ ॥ అశశుల్కదానేవిశేషమాహమనుః॥ శ్లో॥ కన్యాయాం
దత్తశుల్కాయాంబ్రుమేతయదిశుల్కచః । దేవరాయప్రదాతవ్యాయదికన్యామన్యస్తైప్రదాయశుల్కంగచ్ఛేద్యైక
న్యాయాఃస్త్రీధనంతథా । ధార్యాసావషకేమేకంతుదేయాన్యస్తైవిధానతః । అన్యామ్రయేతకన్యావాచానన్యైకృ
తేవతి॥ తామనేనవిధానేనానుజ్ఞోమిం దేతదెవరభితి॥ ౨౪ ॥ కాత్యాయనః॥ పూర్వదత్తాయుకాన్యావృతా
శ్చేనయదాభవేత్ । అసంస్కృతాప్రదేయాస్యాద్యస్తైపూర్వంప్రతిశ్చుతా॥ సచ్ఛేదణవత్తరభిశేషః॥ అనేకభగ్య
విదత్తాయామనాథాయారీతుతత్రైతే । వరాగమశ్చేనర్యేషాం వహితేవాదిమన్తతామ్ । అధాగచ్ఛేయరూపా
యాండత్తంపూర్వంహరేద్యమితి॥ ౨౫ ॥ యత్తుపాణిగ్రహణామవరన్యస్తైదానమాహవసిష్ఠః॥ శ్లో॥ పాణి
గ్రహిక్యతేకన్యాకేవలమంత్రసంస్కృతా । సాచేదతతయోస్సాగ్రిత్యునన్సంస్కారమహాతీతి॥ ౨౬ ॥ యదపి
స్త్రీత్యంతరమ్ । కన్యాన్యస్తైప్రదాతవ్యామృతేనప్రపదాత్పరా । పురాపురుషసంయోగాన్యతేదేయిశేషన

వా || ఆహాత్వా బ్రాహ్మణ్యతైస్త్రిష్టిపివ్యత్రభంగతయాత్రక్రమభంగః || ౨ || అ||బ్రాహ్మణీనాంబలఘమ్య
భిక్ష్యోక్తేరాహసవేవ || శ్లో || ఆచార్యావహాన్త్యావశుతిశిలవతేనయమ్ || ఆహూయదానంకన్యాయాబ్రా
హ్మణ్యధమఃప్రతిః || టీ || ధర్మశాస్త్రత్యాద్వివాహవిధమకశ్చేదేనావ్యతే | బ్రహ్మశబ్దధర్మవచనః - ధ
ర్మాతిశయయుక్తత్వాద్భ్యాస్త్యం || శ్లో || యజ్ఞేతుమితేనమ్యగ్యత్విశేకమకర్వతే | అలంకృత్యమతాదా
నంజైవంధమంప్రవత్తతే || టీ || జైవకార్యధికతాయదానాద్జైవత్వం || శ్లో || ఏకంగోమిధునంజ్యేవావరా
దాయధమః || కన్యాప్రదానంవిధివదామధర్మస్సఉచ్యతే || టీ || ధర్మతలదాయధర్మాథమాదా
యనాథాథకం - యత్కన్యాప్రదానంఅహోధమః - విక్రయదోషభయద్వపిణాసురక్రవేతజైవవిద్యాదీయ
తేశుశూప్రాదికంభివ్యతః కింవిదాదీయతేవ ఆపేషికన్యాదీయతేవరాత్రించవిదాదీయతేనదానసామాన్యేనా
థకత్వం || శ్లో || సహూభావరతాంధమమితివాచానుభావ్యత | కన్యాప్రదానమభ్యర్థ్యప్రాజాపత్యోవిధిః
స్మృత్యేతి || టీ || ఉదాయవంససాధమంవరతంసప్యధగివాచానుభావ్య అసంగహస్తాశ్రమవధమంవరి
య్యమినాన్యాశ్రమస్థితవంప్రతిశ్రావ్యేత్యధః - ప్రాజాపత్యోవిధిః - విధియతేతి విధిఃవివాహః - గాహాన్త్య
ప్రాధాన్యవిబంధనం ప్రాజాపత్యత్వం - గాహాన్త్యప్రధానోహప్రజాపతిః || శ్లో || జ్ఞాతిభ్యోద్రవిణందత్వాక
న్యామైనాన్యత్రైతః | కన్యాప్రదానంస్వాచ్ఛంద్యద్వాదాసురోధమఉచ్యతే || టీ || కన్యాయాజ్ఞాతిభ్యఃఅన్యన్య
త్రైతఃపరస్యత్రైతఃభ్యధికందత్వాదాసయత్వా స్వాచ్ఛంద్యాత్ లోకశాస్త్ర మర్యాదాలంఘనేవయత్కన్యాదా
నంసతః - పరస్వాపహరణాత్ - స్వాచ్ఛంద్యనిబంధనమాసురత్వం - అసురాహిస్వాచ్ఛంద్యేపరవిత్తమహా
రతి || శ్లో || ఇచ్ఛంహస్యోన్యసంయోగఃకన్యాయాశ్చవరస్యచ | గాంధవశ్చవిధిజ్ఞేయోమైథున్యఃకామసంభవతి ||
టీ || మైథున్యమిధునపర్యంతః - అన్యోన్యసంయోగః - కామసంభవోగాంధర్వః - గంధర్వత్వంకామపరత్వనిబంధనం -
గంధర్వాహికామవరాన్త్రైకామానైగంధర్వాతిశ్రుతిః - స్వరతివధగవాన్వాత్మికీఃతీక్షణకామాన్గంధర్వాత్మీ
క్షణోపాభుజంగమాతి || శ్లో || హత్వాధిత్వావభిత్వావశోశంకియదతింగహతి || ప్రసవ్యకన్యాభరణరాక్షసో
విధిరచ్యతే || టీ || వివాహనిరోధకాహత్వాధిత్వాభిత్వావశకన్యకాంపరిభూయధరణంసరాక్షసః - హింసా
పాపాన్యాద్రక్షస్త్వం - హింసాప్రధానాహిరాక్షసః || శ్లో || సుప్తాంమత్తాంప్రమత్తాంవారహూయతోపగ
చ్ఛతి | ససాపిథావివాహానాంప్రేతాచాన్త్రేతిప్రమతి || టీ || సుప్తమత్తప్రమత్తకన్యాభ్యంగనిబంధనంప్రేతాచత్వం - పి
తౌచాహిసప్తమత్తప్రమత్తానావశంతి || ౩ || బ్రాహ్మణివివాహాంఫలమాహసవేవ || శ్లో || దశపూర్వాపరా
న్యంశ్యానాత్సానంజైవంశకమ్ | బ్రాహ్మీపుత్రస్కృతకన్యవయేదేనసఃపితౄణాం | దైవోధాయాస్సత్యతైవన
ప్రసప్తపరావరా | ఆహోధాయాస్సత్రైప్రేత్రైకపట్వటామోధయాసుతః || టీ || కాయోధయాసుతఃప్రా
జాపత్యోధాయాస్సతః - విధిః కైవ్యన్యయః - చతుష్కవివాహామతముష్టికంఫలంప్రత్యేకముక్త్యా - విహికంబసము
దాయేఫలంశ్లోకద్యయేనాహ || శ్లో || బ్రాహ్మణిమవివాహేమచతుష్టికవానుపూర్వతః | బ్రహ్మచరశాస్త్రిఃపుత్రాబ్రా
యంతేజిష్టసమతాః | యావత్సమగోపేతాధనవంతోయశస్వినః | పర్యాప్త్యగధమఃప్రాజేవంతితవతంసమాతి ||
అ || ఆసురాదిమచతుష్కజాతపుత్రగణమాహ || శ్లో || ఇతరేషుతతిష్ఠేషుసృశంసాన్వతవాదినః | జాయంతేమర్ది
వాహేషుబ్రహ్మధమఃద్విషమతాః | అనిందైస్త్రీనివాహేరనింద్యాభవతిప్రజానిందితైనికందితానానాంతస్త్వ
నింద్యానివజయేదితి || వా || అనన్యజ్ఞాతవివాహవిషయయంనింద - తథాహి - త్రియదిమగాంధర్వరాక్షసాద్య
పదేశానధఃక్యంప్రసంగాత్ || ౪ || యాజ్ఞ్యవల్క్యః || శ్లో || బ్రాహ్మణ్యవివాహాఅహూయదీయతే క్త్యలంకృ
తా | తజ్జఃపునాత్మ్యభయతఃపునానేకవిశతిమయజ్జన్మయ్యజ్జేదైవలదాయాధమగోద్యయమ్ | చతుర్దశప్రథ
మజ్జఃపునాత్మ్యజ్జరజప్రవత్త | ఇత్యుక్తాచరతాంధమంసహసాదీయత్యేనే | సకాయఃపావయేత్తజ్జఃపక్ష్యద్వంశ్యాక
సహగ్నాహి | అసురోద్రవిణాదానాంధర్వస్సుతాద్విధిః | రాక్షసోయధహరణాత్సైవాచశన్యకాంఫలదితి || ౫ ||
మనుః || షడానుపూర్వాన్యోప్రసవ్యత్యత్రస్యవత్తురోవరా | విట్కూద్రయోశ్చతానేవదిద్యధమ్యగ్నరాక్షసాం | చ
తురోబ్రాహ్మణస్యాద్యన్యోశ్చైవకవయోవిదుః | రాక్షసంతుత్రియస్యేకమ్యనురంజైశ్శూద్రయోదితి || ౬ || మ
తాంతరమాహసవేవ || పంచానాంతుత్రియధమ్యగ్నాద్విధిమ్యగ్నస్త్వతానిహ | ప్రేతాచశ్చసురత్యైవనకత
వ్యాకథంతః || టీ || సాశ్చత్యనాంపంచానాంప్రాజాపత్యాదీనాంమధ్యేత్రయోధమ్యగ్నః - ప్రేతాచశ్చసురత్యైవనక

ధర్మానకతవ్యా. కర్తవ్యేషామిదేవత - అస్యమతస్యసర్వసాధారణత్వంగమ్యతే || ౭ || చంద్రికాయామ్ ||
శ్లో || చక్రార్థోబ్రాహ్మణస్యాద్యాశ్చైవాంధర్వరాక్షసాః రాజైస్తథామరోవైశ్యేషాద్రేచాంత్యస్తగహికతత్త్వి ||
టీ || గహికతోనకస్యాపిశస్త్రత్వభవః || ౮ || అ || వివాహంతరాలాభేప్రైశాచమాహవత్సః || శ్లో || సర్వసామైరసాధ్య
స్యాశ్చుకన్యాపురుషస్యయాః చౌర్యేణాపివివాహేనసావివాహ్యరహస్యీతే || ౯ || అపస్తంబః || సూ || తేషాంత
యతద్యాఃప్రశస్తాఃపూర్వః పూర్వః శ్రేయాః యథాయుక్త వివాహస్తథాయుక్తప్రజాభవతీతి || ౧౦ || బో
ధాయనః || సూ || అష్టావివాహశ్శుభితీలేవిజ్ఞాత్రేలక్ష్మచారిణేషీయతేసబ్రాహ్మణాచార్యద్యాలంకృత్యైతయాస
హధర్మశ్చర్యతామితప్రాజావత్సః పూర్వాంలాజాహుతింహుత్వాగోమిధునంకన్యానతేదద్యాత్స ఆహోదక్షిణా
సునీయమానాస్సంతర్వేదిముత్తిజేనదైవస్సకామేన సకమాయామిధస్సంయోగస్సగాంధర్వో ధనేసాంతోష్యా
సురఃప్రసహ్యహరణాద్యాశ్చసః సుప్రాంమత్రాంచమత్రాంవోపయచ్చేదితితైశాచస్తేహంచత్వారః పూర్వేబ్రాహ్మణ
స్యతేవ్యపిపూర్వః పూర్వశ్చేయానుత్రతేహముక్తరో ప్రసోపాపీయాంస్తశ్చాపివప్యస్తప్రమా త్తత ధర్మానుగతౌ
తత్ప్రీత్యయత్సత్ శ్రీత్రియస్యచపంచమాప్రమాతైశ్యశూద్రాణామయంతితకతాహితైశ్యశూద్రాభవంతిక్ష్మిక
రణశూహాధికృతత్వాద్ధాంధర్వమప్యేకప్రశంసంతిసర్వేషుస్నేహానుగతత్వాద్యధాయక్త వివాహస్తథాయుక్త
ప్రజాభవతీతివిజ్ఞాయతత్త్వి || టీ || పూర్వాంలాజాహుతిమితివేవాహికానాంలాజాహుతీనాంప్రసహమావత్సం
తరంకన్యాస్వామినేగోమిధునంవరఃప్రదాయతస్యా ఎవపునగ్రహణమాహోనాచవివాహం - దక్షిణాస్సేతిముత్తి
గ్వరణవేళానామేవరసంపమ్యక్తం - కంచిపుత్తిత్వైసవృత్త్యాదక్షిణాకాలేతేదియధాగేన సహకన్యాంతస్తేద
ద్యాత్ - సచతాంప్రతిగృహ్యసమాప్తయజ్ఞసుభవత్తత్రేవివాహంకుర్యాత్సదైవః - ఉత్తరేషాంత్రీయూదీనాంవ
ణానాంతత్ప్రీత్యయత్సత్ ధనబలప్రధానత్వాత్ శ్రీత్రియస్యచ-అయంతితకతాహితైశ్యశూద్రాభవంతి- అ
యంతితమనీయతంకశ్చింతయేషాంతేతథాదారేవ్యత్యంతేనియమఃతేహంచవతింకృష్కృష్ణశూహామేదాధికృతత్వా
త్తయోర్వివాహాపి తాదృశ ఎవేత్యభవత్త్విగోవిందస్వామి || ౧౧ || గౌతమీ || సూ || బ్రాహ్మణవిద్యాచారి
త్రంబుధిశిలసంపన్నాయదద్యాదాచార్యద్యాలంకృతాం సంయోగమంత్రప్రాజావత్సేనహధర్మశ్చర్య తామిత్యా
హేగోమిధునంకన్యానతేదద్యాదంతర్వేద్యత్వజేదానందైవోలంకృత్యైచ్చంత్యాస్యయం సంయోగోగాంధర్వోబ
త్తేనానశ్రీమ్రుతామాసురఃప్రసహ్యదానాద్రాక్షసోసంవిజ్ఞాతోపగమాత్ప్రైశాచశ్చత్వారోధర్మాఃప్రతమాష్టడి
త్యేకత్త్వి || టీ || ప్రాజావత్సేవివాహేసహధర్మశ్చర్యతామితి ఎవసంయోగమంత్రః ప్రదానమంత్రత్వభవః- ఆ
హవమిప్రశస్తంకేదిప్రైచ్చంతితతాపిశుల్క-గ్రహణాత్ || ౧౨ || తథాచమనః || శ్లో || ఆహేగోమిధునంశు
ల్కంకేచిదాహుత్యహేవతత్ || అల్పవాపి మహాస్వాద్రవ్యలోభాదాదీయ మానంశుల్కం విక్రయఎవేత్యభవః- క
చిదేవంవ్యాజతత్త్వి - ఆహేవివాహేగోమిధునంశుల్కమివదంతి - తన్నిష్ఠ్యా విక్రయఃక్రయసాధనంమూల్యం
దేశకాలాద్యపేక్షయా అల్పంవామహద్వా భవతి - ఆహేతు గోమిధునం శుల్క-పరిమళస్యనియతత్వాన్న
క్రయకీత్యభవః || ౧౩ || తథాచదేవః || శ్లో || పూర్వేవివాహశ్చత్వారోధర్మాఃస్తాయప్రదానకాః || అ
శుల్క-బ్రాహ్మణాహాశ్చతారయంతికులద్యయమితి || ౧౪ || తథాచాపస్తంబః || సూ || వివాహేదుహితృమతే
దానంకామ్యంధర్మాధగంశూయతే తస్మాద్దుహితృమతేతిరగ్గంశతందేష్యంతద్విధుయాకుర్యాదితి తస్యాంక్ర
యశ్చక్షుగ్గప్రతిమాత్రంధర్మాజ్ఞానంబంధత్త్వి || ౧౫ || అ || ఆహేవివాహేదుహితృమతేదానంకన్వచిద్యేదే
శూయతేతామేవశుశిమదావరతి || శ్రు || తస్మాద్దుహితృమతత్త్వి || టీ || దుహితృమతేరధేనాధికంగాంశతం
దేయంతచ్చతందుహితృమాప్తిధుయాకుర్యాత్ మిథ్యాకుర్యాత్ - కన్యాయైవరాయచ యేత్రాలంకారాదప్ర
త్యర్థనేనతత్ప్రీత్యాదానసామ్యగతిఃక్రయపీనక్రై వితదీకుర్యాదిత్యభవః- యద్వా- మిధుయామిధునంవరదీ తద్రవ్యం
మిధునస్యకుర్యాదిత్యభవః - మిథ్యాత్వంమిధునాధాత్వంచమిధుయాశ్చక్షుగ్గ శూయతే || శు || మాదేవానాం
మిధుయాకథాః-ఆహేగోమిధునం - మిధునవాభవతీతి || టీ || తద్దానంకామ్యంకామని
మిత్రేయధాయక్తవివాహస్తథాయుక్తప్రజాభవతి- యుపితుల్యః పుత్రాయధాస్యతి - తతత్త్వధర్మాధానం
క్రయాభవః || శు || అయజ్ఞావాపిషః- యోపతీకృత్యాదిశు || టీ || పాణిగ్రహణాదధిగృహమేధిసోర్వితమితి

సపత్నీకైస్త్రివధమాధికారస్తరణాచ్చ - వివాహస్యధర్మాధః త్యేనతదభంధానమపిధర్మాధఃమేవ - యస్తుత
స్యాంవివాహక్రియా యాంక్రియశబ్దకైస్త్రివధ్యత్యేనసంప్రతిమాత్రం ద్రవ్యప్రదాన మామ్యుత్ సమ్యక్
క్రియత్యేప్రతిపాదనార్థం - కుతః. హియస్మాద్ధర్మాదేవహితోః సంబంధోదంపత్యో రిత్యర్థః - ఏవంచధర్మా
ధఃదానవిధానాత్పూర్వాబ్ధుదకపూర్వాణిదానాన్య దృష్టార్థాఃఽపి స్తరణాత్ - దుహితృమతేన స్వవేయముదక
పూర్వమేవదధ్యాత్ - దుహితృమాంశృకన్యాం - అద్భిరేవద్విజాతీనాంవివాహస్తుప్రశస్యత్యతి స్తరణాదుదకపూ
ర్వమేవదధ్యాత్ - దుహితృమతేతిరంభశంజేయంతస్మిథయాకుర్యాదిశుత్వాగోమిధునాదధికమప్యాదాయ
రయోషిద్ధ్యాంగృహత్యేత్రభూషణాదిద్వారాప్రత్యర్పణేనతివివాహేచార్యమ్యేవవేతిగమ్యతే - ఛత్రైవమాసురః
ద్రవిణాదానాదితిస్తరణాత్ - ఆసురత్వంశంఖనీయం - కన్యావతోభోగాధంక్రవ్యాదానేతథాత్వాత్ ॥ ౧౬ ॥
తథాచగౌతమః ॥ సూ ॥ విత్తేనానతిఃప్రేమతామాసురఇతి ॥ టీ ॥ అనతిఃకన్యాదానంప్రత్యాగుణ్యంప్రేమ
తామివచనాత్ ॥ * ॥ కన్యాయై గృహత్యేత్యాదిదత్వావివాహేపిమాసురత్వమితిహరదత్తః ॥ ౧౭ ॥ కన్యాయాభూ
షణాచాద్దనాద్యధంపరాధనాదానం నదోషావహ మిత్యాహమతురపి ॥ శ్లో ॥ యాసాంనదదతేశుల్కంజ్ఞాత
యోనసవిక్రయః । అహంఁతంతు-మారీణామాన్యశంస్యంకేవలమితి ॥ టీ ॥ యాసాంకన్యనాంనదదతేనోప
జీవంతి కేవలంసితం ॥ ౧౮ ॥ అ ॥ ఎతదేవాభిప్రేత్యాష్టభిర్జ్యోతేస్సవధంయతి॥సేవ॥శ్లో ॥ పితృభిర్భాతృభిరై
తాంపత్నిభిరేవతైస్తదా । సంపూజ్యాభూషితవ్యాశ్చబహుకల్యాణవిప్లుభిః । యత్రనార్యస్తుపూజ్యంతేనమంతేత
తదేవతాః । యత్రైతాస్తుసపూజ్యంతేనర్వాస్తస్యాఫలాఃక్రియాః । శోచంతిజామయోయత్రవిశ్వత్యాశుతంతు
లమ్ । నశోచంతియత్రైతావధంతేతద్దినర్వదా । జామయోయానిగౌఢానికపంత్యప్రతిపూజితాః । తానికృత్యాహ
తానివవినశ్యంతిసమంతత్యతి॥ టీ ॥ జామయఃస్వసారః - కృత్యాఅభిచారక్రియా॥ శ్లో ॥ తస్మాదేతాస్సదాభ్యుచ్యాఃపూ
షణాచాద్దనాశ్చైవః । భూతికామైర్వైర్మిత్యంసత్కారేణోత్సవేషుచ । సంతుష్టోభార్యయాభుతాభుతాభౌత్యాభౌత్యా
తదైవచ । యస్మిన్నేవకులేనత్యంకల్యాణంతత్రైస్త్రిసమ్ । యదిహిప్రీతినరోచేతభుమాంసంసప్రమోదయేత్ । ఆ
ప్రమోదాత్పునఃపునఃప్రజనంప్రవతతే । ప్రీయాంతరోచమానాయాంసర్వతదోచైకలమ్ । అన్యాయోత్సరో
చమానాయాంసర్వమేవసరోచత్యతి ॥ వా ॥ యతేవంకన్యాభూషయితవ్యా అతిజ్ఞాతిభిర్వరాధ్యూషణార్థం
ధనాదానంనదోషావహమితిభావః ॥ ౧౯ ॥ స్వీపభోగాధంక్రవ్యగ్రహణేపిత్రాదినాదోషమాహసేవమ్ శ్లో ॥
సకన్యాయాపి తావిద్వాక్ గృహ్నియాద్భుల్క-మణ్యపి । గృహ్ణాగ్నిశుల్కంలభేనస్యాన్యరోపత్యవిక్రయా । ప్రీధ
నానితుయోమోహదుపజీవతిబాంధవః । నారీయానానివస్త్రంవాతేపాపాయాంత్యక్తిగతిమితి ॥ ౨౦ ॥ అ ॥ నా
రీశుల్కగృహ్నితాపాపీత్యాహసేవమ్ శ్లో ॥ ఆదతీతనశూదోపిశుల్కందుహితరదదత్ । శుల్కంమిగృహ్ణా
కురుతేఛన్తందుహిత్యవిక్రయమ్ । నానుశుశూషణాత్యేతయాప్రేక్ష్యపిహిజన్తసు । శుల్కంసంజ్ఞేవమూత్యేనధ
న్తందుహిత్యవిక్రయమితి ॥ ౨౧ ॥ సంవతః ॥ కన్యావిక్రయదోమూఖామహాపాపస్యకారకః । పతంతినరకే
ఘోరేయావదాభూతంప్లవమ్ । క్రయక్రీతాతుయానారీనసాపత్నీవిధీయతే । సాతుదైవేవపిత్యైవదాసీన్యాన్నచ
సంతితా । యస్తాంవివాహయేత్కన్యాంబ్రాహ్మణోమదమోహితః । అసంభావ్యస్తవపాక్షైర్యస్య విహోప్యచ
రీపతిరితి ॥ ౨౨ ॥ మనుష్యవిక్రయేదోషమాహయః ॥ యోమనుష్యంహివిక్రీయయతి-ంచిద్దవమృచ్చతి । తస్య
మూత్రంపురీషంచసపరత్రోపజీవతి ॥ కన్యావిక్రయిణోమూఖాఃఇహాకిచ్ఛిషకారకాః । పతంతినరకేఘోరేదహ
త్యానప్రమంకులమ్ । కన్యాంతుజీవనార్థాయశుశ్రేణప్రయచ్చతి । ఉపశేతై-పురీషంచమూత్రంతస్యాంపర
త్రచేతి ॥ అపిచ ॥ శుల్క-ప్రదాయకన్యాయాప్రత్యాదానంవిధానతః । విత్తహితుర్వివాహాయమాసురప్రవృ
త్త్యత్యతిజీవలస్తరణేన . శుల్కంబంధనఆసురోవివాహః ॥ వా ॥ నన్యాసురోవివాహః కథంధర్మ్యత్యేనమన్యా
దిభిరాశిత ఇతిచేన్న-పూర్వతనవివాహసంధౌవేతపద్ధమత్యేనతస్యాప్యాశ్రయణాత్ ॥ ౨౩ ॥ తథాచనారదః
శ్లో ॥ వివాహస్త్యప్తధాభిన్నాబ్రాహ్మ్యద్యాశునిశ్చతమాః । పూర్వఃపూర్వఃపరోజ్ఞేయఃపూర్వాభావేపరోపరఇతి ॥
౨౪ ॥ యుద్రికాయామపి ॥ క్రీతాద్రవ్యేణయానారీనసాపత్నీవిధీయతే । తథాజ్ఞైవేవపిత్యైవదాసంత్యాకాశ్చభూ
షిదితి - యతోకాశ్యవచనం ॥ కువిచాహైక్రియాలోపైర్వేదానధ్యయినేనచ । కులాన్యకులతాయాంతిబ్రాహ్మ
ణాతిక్రమేణచేతి - యదపిమనువచనం - తత్ప్రేతస్తవివాహసంభవవిషయమితి ॥ అ ॥ తత్కలిదాహుః ॥ * ॥

వీరియవాజాశ్వవృధభేదస్వనమహాశ్రేణి స్థావరవిక్రయోనా స్థితిః గాతమాదిభిః ప్రతిపిదేపిభూమివిక్రయే ||
 శ్లో || భూమియః ప్రతిగృహ్యంతియశ్చభూమింప్రయచ్ఛతి | తావుభౌవుణ్యకమాణౌనియతంస్వగః గామినావితి - భూ
 దానప్రశంసనాచ్చవిక్రయేపికతః ప్యేహిరణ్యోదకదాసేనవడ్డిగః చృణిమేదితిస్తరణాధిరణ్యోదకందత్యాదానరూ
 పేణస్థావరవిక్రయంకుర్యాదితిజ్ఞానేశ్వరేశోక్తంతదిత్యాత్రాపికన్యావిక్రయిణామూఢాః పైశాకశ్చసురశ్చై
 వనకతఃప్యాకథంచనేతి - కన్యావిక్రయసిషేధాత్ - నాగ్నిచిన్నరకంయతిసకన్యాదోయతస్సృతః | విశ్వజిత్సమ్మి
 తోయజ్ఞః కన్యాదానంమహాఫలమ్ | జ్యోతిష్టేమాతిరాతాణాంశతంశతసుణంకృతమ్ | ప్రాచీనైకన్యకాందత్యా
 హేమమంత్రైశ్చసంస్కృతమ్ | కనకాశ్వతిలానాగాదాసీగృహమణీరధాః | కన్యకాకపిలాచైవమహాదానా
 నివై దశ | దశానాంతుసహస్రాణాంయత్రానాంధుర్యవాహినామ్ | సుపాత్రేవినియత్రానాంకన్యాంవిద్యావృత్తత్స
 మామ్ | అన్యంవిద్యావధూస్త్రాణిగాఢూరుక్తాశ్వహాప్రినామ్ | దానాన్యత్రమదానానిహ్యుత్తమద్రవ్యదానతత్త్వతి || వా ||
 ఎవమాదిభిః కన్యాదానప్రశంసాదశకానాచ్చద్రవ్యాదానమంతరేణకన్యాసధిగమే - పాణిగ్రహణాద్విసహత్వంకమః
 స్సితిపాణిగ్రహణమారత్నైవవివాహసిద్ధాగ్నిహూత్రాదిశ్రాంతస్తాతకమాధికారితిస్తరణాత్ - తదనుష్ఠానా
 యావత్కతఃప్రేతవివాహేనతి || శ్లో || అద్విరేవవివాహినాంవివాహస్తుప్రశస్యతత్త్వతిస్తరణాత్ ఉదకపూర్వ
 మేవకన్యాపూర్వాదతవ్యేతి - నచాసురాదివివాహేషు ప్రపదాతిక్రమణాభావేనతత్త్వభార్యాత్వయోరనుపపత్తి
 ర్నితంకన్యయం - తతాప్రిసీక్తకారానంతరమేవసంసారవిధానాత్ || ౨౫ || తథాచరేవః || శ్లో || గాంధ
 ర్వాదివివాహేషుపునరైవవివాహోవిధిః | కతవ్యత్ప్రతిభిర్వజ్జేస్సమయేనాగ్నిసాక్షికత్వతి || ౨౬ || గృహ్యపరి
 శిష్టేషి | గాంధర్వాసురపైశాచాదివివాహరాక్షసశ్చయః | పూర్వంపరిత్రయస్తేహంపశ్యన్ద్వోమోనిధీయతత్త్వతి || టీ || పరి
 త్రయఃసీక్తకారః || వా || అతఎవసంబలాదపరమత్రాణభార్యాత్వమిత్యాహవసంతః || ౨౭ || శ్లో || బలాచ్చాపహృతా
 కన్యామంత్రైర్బంధిసంస్కృతా | అన్యస్తైవివిధేయాయథాకన్యాత్రైవసేతి || ౨౮ || అధివివాహం గవిశేషమా
 హమనుః | పాణిగ్రహణసంసారస్సవణాకసూపద్యశ్యతి | అసవణాకస్యయంజ్ఞయోవిధిరుద్వాహకమణిః | శరంజ
 త్రియయాగ్రాహ్యః ప్రత్యోదోవైశ్యకన్యయా | వాసోదశాశూద్రయాతువణోత్కృష్టస్యవేదనత్త్వతి || టీ || కరేణ
 కన్యాగ్రహణంపాణిగ్రహణం - పాణిగ్రహణమేవచసంసారః | పాణిగ్రహణసంసారః - ఉత్కృష్టవేదనేనవ
 ణాకమత్తరస్యవణస్యలాభేవివాహత్వతియావత్ ||

—శుభద్యక్షాశోభనద్యయసిషేధః—

౧ || శోభనద్యయస్మిపాతెనగ్రహకారః || శ్లో || ఏకోదరాణాంపుంసాంసృద్వివాహూనైకవత్సరే |
 భిన్నోదరాణాంకుపేతశ్రీణాంచైవనసంశయత్వతి || ౨ || వరాహమిహరః || ఏకోదరప్రసూతానామేకస్మిన్నే
 వవత్సరే | వివాహూనైకతతవ్యోగగఃస్యవచనీయధేతి | వా|| ఏతద్భుతుత్రయార్యాగ్నివయం || ౩ || యథా
 హగాగ్రణః || శ్లో || ఏకమాతృప్రసూతానామేకస్మిన్వత్సరేయది | వివాహూనైకతతవ్యోగగఃతేతుముతుత్రయే |
 గ్రామాంతరేషికతఃవ్యక్తతవ్యోగైకవత్సరీతి || ౪ || అంగిరాః || ఏకమాతృప్రసూతానామేకస్మిన్నేవవత్సరే |
 వివాహూనైకతతవ్యక్తభుత్రయమృతుత్రయే | నకుర్యాద్యథభేదేతుత్రిమాసాదూర్వకమాచరేత్ | ఫాల్గునేతైత్ర
 మాసేవపుణ్యేద్వాహూవనాయనే | భేదేత్తద్భుత్రయకర్తవ్యతనతుత్రయవిదంసమ్ | నపుంవివాహూర్వకమృతుత్రయే
 వావివాహకార్యంహితుఃప్రకల్బయేత్ | నమండనాచ్చాపిహిముండనంచస్యాస్త్యుండనాస్త్యుండనమన్యగే వేతి || టీ || మం
 డనంవివాహః - ముండనముపనయభి || ౫ || శాతాతపః || శ్లో || ముండనంముండనంచైవనకుర్యాదేకవత్సరే | ముం
 డనంప్రదమంకుర్యాస్త్యుండనంతుతతఃపరమితి || ౬ || శ్రీధరీయః || శ్లో || పుత్రస్యపాణిగ్రహణాత్పరస్తాన్యమానవ
 ట్లాత్తనయావివాహః | తద్ద్యద్వివాహదవివేషణి ప్రథోవక్తేపరతత్త్వచాశ్రమితి || ౭ || గగః || శ్లో || ఏకమాతృ
 ప్రసూతానాంకన్యకాపుత్రయోద్వయోః | సహూద్వాహూనకతఃవ్యక్తకాలైవోపనాయనమితి || ౮ || స్మృతి
 రత్మై || ఏకస్మిన్ శోభనద్యక్షిభానెవత్తైద్విభుభంసతుకారయేత్ | యదికుర్యాద్విభూదేనతత్రస్యాదభుభంధువమితి || ౯ || పుత్ర
 విషయేవిశేషమాహంగిరాః || శ్లో || ఉద్భవ్యపుత్రంసపితావిదధ్యాత్వత్ప్ర్యంతరస్యోద్భవసంసజాతు | యావత్పుతు
 థేదివమంగళస్యసమావసంతావదోవిదధ్యాదితి || ౧౦ || గగః || పుత్రపరిణయాదూర్వకంయోవద్విసవత్సప్తయమ్ |
 పుత్ర్యంతరస్యకుపితమోద్వాహమితిసూరయత్తి || ఏకస్మిన్ గృహేవైవశుభాక్రియా || ౧౧ || తత్రగగః ||

ఏకస్త్రింస్తు హేతుర్యదేకామేనశుభక్రియామ్ | అనేకాయస్తుకుర్యాన్సనాశమధిగచ్ఛతి || ద్విశోభేనమధ్యేక
 గృహేతునేష్టంశుభంశుభుర్యాన్నవతేసరస్తాత్ | ఆవశ్యికేశోభనఉత్సుకశ్చేధాచార్యభేదేపత్యైవకుర్యాదితి || ౧౨ ||
 నారదః || శుభకృత్ప్రాక్రింద్యాహుత్సృప్తకరగ్రహః | ఏకతిథ్యామప్రాహభాగః వోభిన్నవేళయః || ఎకాదశో
 ద్భవమతానుతయోర్వివాహుమాసాంతరేమనువసిష్టపరాశరాద్భాగః | ఇచ్ఛంతిమంగళమథాశుభదంతిగంగాః కే
 చిత్రతైకదివసేపుంభయద్రభేజే || ఎకలగ్నపిభిన్నాంతేవసిష్టాత్రిపరాశరాః | ద్వయోర్వివాహమిచ్ఛంతిమగ్నగ్రామేక
 మండవత్తితి || ౧౩ || బృహస్పతిః || ఎకస్త్రిదివసేశ్యేకలగ్నేభిన్నాంతకతథా | ఎకగభాన్తయోర్వవ్యవహా
 శుభకృద్భవేత్ | శ్లేశభేదాత్సులాచారాదిమేధమాన్ప్రకీర్తితాః || ఎకలగ్నద్విలగ్నేవాగృహేయత్రద్విశోభ
 నమ్ | తయోరన్యద్విపక్షంసౌభ్యధ్వజ తేనృదితిప్రతి || ఎకమాతృప్రసూతానామేకస్త్రిస్తేవవాసరే | ఎకఎవనకుర్వీతవివా
 హప్రతబంధనమ్ || ఎకాంతాశుభంకుర్యాన్నపుత్యోఃపుత్రయోరపి | వడ్డె సేవాచతుర్మానేపూణేవషే
 శుభావహమితి || ౧౩ || శాతాతపః || ఎకమాతృప్రసూతానానాగ్నికార్యద్వయంభవేత్ | భిష్మాదరప్రసూ
 తానానేతిశాతాతపోబ్రవీత్ || యత్రోపయమనాదాధ్వంపశ్చాసాభ్యంతరేపివా | పుత్ర్యైర్వాహంనకుర్వీతవి
 వాహద్యైరేతబంధనమ్ || టీ || ఉపయమన వివాహః వివాహద్యైతబంధనంవివాహదాధ్వంపశ్చాసాభ్యంతరేదేవ
 తబంధనముపయనంనకుర్వీత- ఎతానివనానియమగ్రవృత్తిరైవవిషయాః || ౧౪ || కాలశీపేయమగ్రవిషయేవిశేషో
 దశికః || స్లో || భౌత్యద్యయేస్వస్యయ్యుగేగ్వస్యభౌత్యయ్యుగేభవా | సమానాపక్రియాకార్యామాతృభేదేతదై
 వచేతి || వా|| భౌత్యద్వయేపియమగ్రవృత్తిధ్వజ- అత్రవప్రథమజవివక్ష్యేత్ || ... *
 —* యమశయోజైవ్యకానిష్ఠ్యవిరూపణమ్ *—
 ౧ || తథాభవనుః || స్లో || సద్యతస్త్రిమజాతానాంపుత్రాణామవిశేషతః | సమాప్త్యోజ్యైవ్యమప్రిజన్యతో
 జ్యైవ్యమవ్యతే || జన్మజ్యైవ్యస్థైరవాహ్యంసంబ్రహ్మణ్యాన్మపిన్మృతమ్ | యమయోజ్యైవ్యగభాన్తయోజ్యైవ్య
 వ్యతాన్మృతేతి || ౨ || సంగ్రహే || యమయోజాతయోజ్యైవ్యంజన్యతః ప్రోచ్యతేమజ్యైవ్యగభాన్త్యచిల్లోకే
 చిరాజ్జననః శతాత్ || యమయోజననాజ్యైవ్యమాధానంచేవ్యతేమజ్యైవ్యతే || ౩ || యత్ || యమశావేక
 గభాన్తయోజ్యైవ్యమాధానమేవవాక్రికృతప్రజాతసాన్యాయశ్చాజ్ఞానోగ్రజన్మృతత్యైవ్యసరణాత్ || వా || తత్సమభాగస్థ
 గభాన్త్యతీక్రింద్యభాగస్థవిషయం || స్లో || పాశ్వేయోస్సంప్రీత్యాగభాన్తయోర్వపూర్వజన్మశ్యైవ్యత్తిథ్యభ్యంత
 సన్న్యాజాతకాదిమేకమన్వీతిబాదరాయణేయస్సరణాత్ || అ || దత్తారసయోవిషయే విశేషః స్వస్యంతరేభి
 సాః || స్లో || ఔరసేతుసముత్పన్నేదత్తాజ్యేహేనచేవ్యజే || వా || ఔరసః కన్యభోషిదత్తేవివాహః క్షూర్వం
 వివహేతిత్యక్షః || స్లో || మూయపూర్వంతుయోదత్తస్సవీజనకస్యచ | గోత్రేనవివహేత్సన్యాంపుత్రాదోనసే
 దకృత్ || వాత్సగోత్రసముద్భూతాంగ్యహేతకులసంభవః | ఉద్వహేద్దత్తమాదాధ్వంసోద్వహేతిగతమత్తితి || వా || స
 వత్సపుత్రయోస్తు పితృజేవద్దశాయాం జన్మజ్యైవ్యక్రమేణ వివాహం - పితృమరణానంతరంతువివాహానక్రమణీయ
 మత్తితీచిత్ || *
 —* సేమంతజాతయోజ్యైవ్యమాసవివాహసేషధః *—
 ౧ || అథపుంసవసంస్కృతగభాన్త్యజన్మమాసజ్యైవ్యమాసయోరతువసేషధమాహంగిరాః || స్లో || మాంజీ
 కబంధవ్రతమణేచమడాకృతిశ్చప్రథమోవివాహః | స్నానంచపుంసంసప్తమస్యనేష్టంశ్యేష్టాశ్చిమాసేపిజన్మ
 మాసత్తితి || ౨ || కాలాదర్కేపి | ఆద్యగభాన్తయోజ్యైవ్యమాసినోద్వాహమావరేదితి || వా || ప్రథమగభాన్త
 సూతయోఃస్త్రిపుంసయోజ్యైవ్యమాసేఉద్వాహాకరణావరేదిత్యధికః || ౩ || రత్నమాలాయావపి || స్లో || జన్మ
 మాసినచజన్మభేతధానైవజన్మదివసేవకారయేత్ | ఆద్యగర్భయహేతుస్సతస్యమాజ్యైవ్యమాసినతుపాణేపిదనమితి || ౪ ||
 అత్రి|| జన్మభేదజన్మదివసేజన్మమాసేశుభంజ్యేజేత్ | జ్యేష్ఠమాస్యాద్యగర్భస్యశుభంవర్ణంప్రియాలపి | మాంజ్యద్వా
 హప్రతిష్ఠాదీకేచిన్త్రాపికుర్వత్యతి || ౫ || నారదః || జన్మమాసేపిజన్మయోజనచజన్మత్తిథాదినే | ఆద్యగభాన్తయో
 భద్రహేతుర్యాకరగ్రహః | వైవోద్వాహమాజ్యేష్ఠమాసేదంపత్యోస్తుపరస్పరమ్ | జ్యేష్ఠమాసేతయోరేకజ్యేష్ఠః | శేష్ఠస్త
 నాన్యథేతి || ౬ || గంగాః || జ్యేష్ఠస్యజ్యేష్ఠకన్యాయావివాహునప్రశస్యతే | ద్వైజ్యేష్ఠమగ్రవహాప్రాక్తాజ్యేష్ఠమేకం
 శుభావహమ్ | జ్యేష్ఠత్రయంనకుర్వీతవివాహంబహుసన్మృతేమితి || ... *

—* సింహాస్థిగురొగురుశుక్రమాధ్యాయవివాహనిషేధః. *

౧ ॥ మత్స్యసింహాస్థితేమరగురావధిమానకవజ్యేష్ఠతథాద్యతనయస్యకుశుక్రగురోస్థిః॥ మాధ్యతథాస్థవిర
చాలకయోశ్చకుర్యాజ్జన్మస్థితేమరగురొనహిమంకలాసీతి ॥ ౨ ॥ కృత్వః॥ గురొసింహాస్థితేనైవసూర్యచక్రనుష్ఠి
తే॥ వివాహమపినేచ్యంతిమునయఃకాశ్యపాదయత్తితి ॥ ౩ ॥ నారదః॥ గురొతుసింహరాశిస్థిభాగేభాగ్యవతీభ
వేత్॥ ప్రతేయమక్షేసానాసీవివాహేవిధవాభవేదితి ॥ వా ॥ ఎతన్నమదోత్తరవిషయం॥ యదాహవ్యాసః॥
నమదోత్తరదేశేతుసింహాస్థేదేవమంతిరి॥ వివాహంనైవకువీతనాషిధోనాసిదక్షిణేతితి ॥ ౪ ॥ క్రిధరీయే॥ న
మదోత్తరభాగేమసింహాస్థేమరపూజితే॥ వివాహేదిసకువీతనాయంయదోస్థిదక్షిణే॥ సింహరాశాసింహరాశౌ
యావత్తితివాక్యంతినివదాయామ్యగోణేషునదోబేదక్షిణాపథ్యతితి ॥ ౫ ॥ అణ్-వే॥ అన్నప్రాశనవైవాహంపుంసోజ
న్మక్షేపవచజన్మమానేవవజ్యంస్యాన్నమదాతీరణత్తైరే ॥ నమదాదక్షిణేభాగివివాహేదిమమంకళమ్ ॥ జ
న్మమానేశుభంప్రాక్రంబమానాంసమ్మతంత్యదమతి ॥ ౬ ॥ వ్యాసః॥ అన్నప్రాశనమాతిభ్యంవివాహంవాస్తుక
మచరాత్రావహనివాకుర్యాచ్చేషాణ్యహనికారయేత్ ॥ ఆమాఙ్ఘ్రోష్ట్రపన్నాఘామాకశీషఃస్తవైవచ ॥ చ
త్వారోదూషితామాసావణఃసంసారకమణీతి ॥ మీనేధనుషిసింహేచస్థితేనైవతత్తరగృహే॥ యేరమన్మంసకుర్వీ
తేవివాహంహంజిబంధనమ్॥ మాఘపూర్ణనవైశాఖజ్యేష్ఠమాసాశ్శుభావహాః॥ మధ్యమాఃకాతిఃకోమాకశీషఃకోసిం
దితాఃపరే ॥ సకచాచిద్దశక్షేఃశుభానోరాద్రాఢప్రచేశనాత్ ॥ పావనైత్రాశుభాగాగ్న్యేనేతిప్రాహబృహస్ప
తిః॥ క్రావణంకెచిదిచ్చంతినేచ్యంత్యన్యేమహావః॥ కన్యాశుంభకుశీరస్థేరవాయైరంవివజయేత్ ॥ ఆమాఢాచిచ
తుర్వాసాచాంద్రాకపాదంవవజయేత్ ॥ సార్వకాలికమిచ్చంతివివాహంగతమాదయత్తితి ॥ ౭ ॥ ఆపస్తం
బః॥ సూ॥ సర్వతఃవోవివాహస్యతైశీరామాసావరిహస్తోత్రమంచనైదాఘమితి ॥ టీ ॥ వైశిరామాఘపూర్ణనా
నివాఘస్యగిష్టస్యయశ్చేత్రమః॥ అంత్యఃఆమాఙ్ఘ్రతానేతాంస్త్రీన్వాసాక - పరిహారవజయిత్వాసర్వతఃవో
వివాహస్యకాలిత్యత్తః॥ ౮ ॥ ఆశ్వలాయనశ్చ॥ సూ॥ సార్వకాలికమేకేవివాహమిచ్చంతీతి ॥ ౯ ॥ సంగ్ర
హే॥ శ్లో॥ కాలికాశ్వయజౌమాసాపుద్వాహేదక్షిణాయనే ॥ శరీసంతిశ్రావణంచాన్యేమాంసాప్రస్యేవిగహి
తాత్తితి ॥ ౧౦ ॥ అత్రవృషస్థామాహవ్యాసః॥ అధమ్యాయేవివాహస్తేసమ్మతాస్సర్వకాలికాత్తితి ॥ ౧౧ ॥ ద
క్షః॥ రాతునాసురగంధర్వప్రైశాచాద్రావ్యకన్యకునిషిద్ధితిమానేపిసమ్మతాత్తితినిష్యయత్తితి ॥ ౧౨ ॥ గృహ్యప
రిశిష్టే॥ సూ॥ ధర్మ్యేష్టేవివాహేషుకాలప్రతిక్షణంనాధర్మ్యేష్టేతి ॥ ౧౩ ॥ బోధాయనః॥ శ్లో॥ యస్త్వేకా
లేవిరోధాన్యజ్ఞోత్తేమాకృగమోక్తయోః॥ జ్యోతిషోక్తంవిహాయైవస్మృతిమోదితమేచరదితి ॥ ౧౪ ॥ వ్యాసః॥ వి
ష్ణోఃప్రసావమోక్షానమధ్యేనైవోపనాయనమ్॥ వివాహంనైవకుర్వీతనైవకుర్యాత్ప్రమాణ్యసమితి ॥ ౧౫ ॥ స్పృ
త్యథకసారే ॥ అంధఃశ్విత్రిచకునభీహీనాంగంపంగురెవచ॥ కాలప్రచోభవేద్యత్రకులక్షయకరంహితదితి ॥ టీ॥ కాల
ప్రచోముహూతకవిధాతా ॥ ౧౬ ॥ దేవోత్సవమధ్యేమనుష్యోత్సవనిషేధతి ॥ దేవః॥ దేవోత్సవేప్రవృత్తేతున
మనుష్యోత్సవేమతః॥ తస్మైకగ్రామేనకుర్వీతకుర్యాచ్చేత్సవినశ్యతితి॥ ఇతిశ్రోభనద్యయస్సప్రాతాదినిరూపణమ్॥

—* అధవధూవృద్ధిపరితా. *

౧ ॥ తత్రాపస్తంబః॥ సూ॥ శక్తివిదయేద్రవ్యాణిప్రతిచ్ఛన్నాన్యపనిధాయబ్రూయాదుపస్మృతేతినానాబీ
జానిసగంస్యప్తానవేద్యాఃపాగంసూత్యైత్రాజ్ఞాప్తగంశకృచ్ఛశాలోత్పమితి పూర్వసాముపస్పృశనేయధారింక
వృద్ధిరుత్తమంపరిచక్షుత్యత్తితి ॥ టీ ॥ నానాబీజానిప్రీతీయవాదీనిసంస్యప్తాన్యేకస్త్విచ్చ్యుత్తిండేక్షిప్రానిప్రతిచ్ఛన్నాని
కృత్వాసామిక్యావేద్యాహృతాన్తాంమాక - యైత్రాత్యస్య సంపన్నాదాహృతం లోప్తం - శకృత్తత్తశానలో
ష్టంవపుర్వస్థిండేమృతీప్య - ప్రతిచ్ఛన్నానికృత్వాఎకస్త్విభాజనేనిధాయకన్యాంబూయీదేహంపిందానామేకము
పస్మృతేతి - పూర్వేషాంచతుర్థాముపస్పృశనేయధాయోగ్యమృద్ధిః - నానాబీజానాముపస్పృశనేప్రజాస
మృద్ధిఃవేద్యాపాగంసూనాయజ్ఞసమృద్ధిః - యైత్రాజ్ఞోత్పస్యసస్యసమృద్ధిః - శకృతఃపశువృద్ధిః - ఉత్తమంత్త
శానలోష్టంపరిచక్షుతగహంకతేప్రేక్షాత్త్యత్తః ॥ ౨ ॥ ఆశ్వలాయనః॥ అష్టేపిండాకృత్వాముతముక్తైప్రథ
మంజజ్జేముతేనత్యంతప్రతిష్ఠితంయదియ్యగ్రుమార్యాభిజాతా తదిదమహప్రతిపద్యతయశ్చత్యంతప్రత్యశ్యతామితి - పిం
దానభిమంత్యోకుమారీంబూయీదేహమేకంగృహణేతి - యైత్రాచ్చేదుభయతస్సప్రాగ్నస్థియ్యా దన్నవత్యస్యాః

ప్రకాశవిష్కృతి విద్యార్థ - గోష్ఠాత్మసుమతీ వేదిత్రయమా ద్భృష్టవచఃసన్య విదాసీనో హ్రదాత్ సర్వేసంప
న్నాశవనాత్ కితపివతుష్కథాద్వివచాజినీభరితాదధనాత్కృశానాత్పత్తిః॥ టీ || శ్మశానవింశస్పృశేనతస్యా
పవనైదవ్యంభవివ్యతీత్యధః || ౩ || పఠితః॥ శ్లో || ప్రత్యుద్వాహనానైవకార్యోనైకస్త్వైవహితృద్యయమ్ | స
వైకజాతయోఃపునోః ప్రయచ్చేద్రహితృ ద్యయవితి || ౪ || పీఠః స్వసారంమాతృశ్చ మాతురాసింస్తుమామ
పి | మాతుస్సపత్నీంభగినీమాచార్యతనయంతథా | ఆచార్యపత్నీంస్వసారంగచ్ఛంస్తుసురుతల్పగతిహోవస్తర
తాత్ || సాత్మాత్తరంపరయావా || శ్లో || శ్వసూగిఃపూర్వజపత్నీదమాత్మతల్పాః॥పక్షికఃతాః॥ పితృపత్నీస్సర్వా
మాతరతల్పాద్యధితేశేనభా-తాద్యసీనోద్వాహ్యేతి॥

—* కన్యాదానకాలనియమక్రమః. —

౧॥ స. గ్రహకారం॥ శ్లో॥ భుక్తం సముద్యహేతర-న్యాం సావిత్రి గ్రహణంతథా॥ ఉపామితస్యైవ దద్యాదన్యై
తాయస్యైవ జాతయతి॥ వా ॥ భుక్త్వోద్ధృష్టాన్మరణదుష్కమహివాపివయం॥ ౧౨॥ తదాహ వ్యాసః॥ శ్లో॥ గాంధ
ర్వాసురయోరేవ భుక్త్వాశుచరిణీయతే॥ బ్రాహ్మణీమివివాహేషుభోజనం నేతిశాశ్వత్యతి॥ ౩ ॥ శాతతపః॥ బ్రా
హ్మణీమివివాహేషుపూర్వం॥ శూద్రామః ప్రశస్యతేకన్యాన్వీకరణంపశ్చాద్వ్యత్యయశ్చాసురదిమ॥ స్వగృహవ్యా
క్తవిధానాద్వాహార్యాపర్యవ్యవస్థితీతి॥ ౪ ॥ వ్యాసః॥ దద్యాత్పూర్వముఖికన్యాంగృహ్స్థీయాయత్రరాముఖిః॥
దంపత్యగ్రధర్మతేదాయదాతుశ్చైవవివర్తతత్యతి॥ ౫ ॥ సు-ందరీ॥ నామగోత్రేనముచ్చార్య ప్రాజ్ఞుభో
వారిపూర్వకమ్॥ ఉదజ్జుభాయైవ దద్యాత్-న్యాంచయమీయసీమితి॥ ౬ ॥ వసిష్ఠప్రవీశేషమాహ॥ ప్రాక్ష్యేత్య
జ్జుభయోశ్చైవదత్తుగ్రాహకయోస్థితిః॥ ఉద్వాహేనైవగోదానాదానయోరెవమేవహీతి॥ ౭ ॥ అగ్నేయపు
రాణే॥ దద్యాత్ప్రాజ్ఞుశస్త్రవరప్రత్యజ్జుభోవధూమ్॥ గృహ్స్థీత్వాశోభనేలగ్నైశ్చయేతాపాదమప్రకమితి॥ టీ॥
అత్రస్త్రుతినాంవిరోధేవికల్పాద్రవ్యవ్యతి॥ ౮ ॥ వ్యాసః॥ శ్లో॥ ఆచార్యులంకృతాంకన్యాంగృహ్స్థాన్వామకరేణతు॥
గోత్రమాదాతుసంకీర్త్యప్రవీతామహపూర్వకమ్॥ ప్రవీతామహపూర్వాయపవనుదిశ్యదాపయేత్॥ నాందిముఖేవి
వాహేచప్రవీతామహపూర్వకమ్॥ నామసంకీర్తయేద్విద్వాన్సన్యత్రవీత్పూర్వకమితి॥ ౯ ॥ దశః॥ నామగోత్రేనము
చ్చార్యప్రవీతామహపూర్వకమితి॥ ౧౦ ॥ జమదగ్నిః॥ కన్యాంనామకరేభ్యత్వాప్రవీతామహపూర్వకమితి॥ ౧౧॥
దేవీపురాణే॥ గోత్రమాదాతుసంకీర్త్యసంకీర్తయేత్ప్రవీతామహమ్॥ పితామహంచపితరంకన్యామేవవరాయద॥ అసీ
నాయాఃప్రియాప్రిత్యగృహ్స్థవీత్పత్నిరంతతః॥ గృహ్స్థాయాత్పాణిమత్రానంసాంగుస్తాంగులిదక్షిణమితి॥ ౧౨॥ ఔపా
సనాత్పూర్వమగ్నినాశేపునర్వివాహాః॥ తథాసంగ్రహాః॥ పూర్వమహాపాననారంభాదగ్నినాశేయదాభవేత్॥ పున
ర్వివాహాంతతఃవ్యతిపరతప్తునవిద్యత్యతి॥ వా ॥ ఋగ్వేది నాంప్రవేశశూద్రామార్చ్యుర్వంయజుర్వేది నామాపాన
నారంభాత్ - సామవేది నాంతేషాశూద్రామార్చ్యుర్వచాగ్నినాశే పునర్వివాహాత్తితి॥ ౧౩ ॥ బోధాయనః॥
సూ॥ అథచేదాపాననారంభాత్పృగ్ధ్వలనస్థనాశేపునర్వివాహంకర్వీతేతి॥ వా ॥ పునర్వివాహకల్పపితౌచైవవ్యా
ఖ్యాతః॥ శ్లో॥ అంకురంచప్రతిసంవరణంచప్రతిగ్రహమ్॥ వాససాపరిధానంచకమాణ్యేతానివజయేతితి॥ అ॥ ఉ
పయనవివాహజాతకమత్యశానాగ్నినష్టేప్రాయశ్చిత్తమాహ॥ బోధాయనః॥ సూ॥ అథయద్యుపయనాగ్నిర్వివా
హాగ్నితాంతకమాణ్యైశ్చానాగ్నిరూచతుర్థాదాద్యాదశాహదానంచయనాద్వాగ్నినాశే నర్వంతదపమాతేతి
పోత్యుత్థంతిలముద్తత్యాగ్నిమపసమాధాయసంపరిస్పృతప్రాయశ్చిత్తంపశూద్రాశ్చయాశ్చపంచశూద్రాతాబ్రాహ్మ
ణవికశూద్రాతామనసస్థిమిం॥ దాహుతిమంహవ్యాహృతివ్యాహృతిశ్చబ్రూహుతితి॥

—* డే పాసనారంభకాలః *—

౧ ॥ ఔ పానసస్యారంభకాలమాహుపవస్తంబిఃగృహ్యే ॥ సాయంప్రాతరతడిక్షర్వణంహస్తేనైవజహుతితం
 ధృతైర్వైవైర్యాజుహుయాదితి ॥ టీ ॥ అతడిక్షర్వణమాగ్నేయస్థానీపాకాంతాద్విపాహహూర్వణం - రాత్రావేవోపా
 నసస్యారంభః - యదినవనాహ్వనానీతాః - అతితాశ్చేదవరేద్యుస్సాయమీవాగ్నిహూత్రవేదోయామిఃగృహ్యతా
 త్వర్వదశనే ॥ ౨ ॥ స్తుతిరత్యే ॥ శ్లో ॥ త్రైకాక్ష త్వాయామినీంపూర్వాభాగస్థానీపాకాంతయ్యంధుద్విధియే ॥ స్థా
 నీపాకాంతవయ్యుక్తస్తుతియేవైవస్థానీవైవయ్యుక్తివివాహా ॥ టీ ॥ ౧వ్యః ఔ పానసమామః ॥ ౩ ॥ వ్యాసుః ॥ శ్లో ॥ రా
 త్రావిపాహాడృష్టస్తేవహ్నింపరిచరేత్రదా ॥ రాత్రావతితకాలశ్చేద్ధ్యుస్సాయంతమపకమే ॥ ప్రాత్రపాహుహ

స్వంగవాంతేకా లేత్వనుదితేతథా సాయమస్తమితే హిమకాలస్తునవనాడికతి || అథస్థాలీపాకోపక్రమః || తత్రావ
 స్తంబః || సూ || ఎవమతః ఊర్ధ్వం దక్షిణావర్జముపాసీతాభ్యాం పర్వముకార్యః పూర్ణపాత్రస్తుదక్షిణే త్యేక ఇతి || టీ || అతః
 ధ్వం ఆగ్నేయస్థాలీపాకాత్పరమిత్యేకంబదతా ఆగ్నేయస్థాలీపాకానంతరం శేషహిమమాత్పూర్వం సంభవేపి ఆగ్నేయ
 స్థాలీపాకః కార్య ఇత్కుక్తం భవతి || యథా హుతి || స్లో || వివాహ శేషమధ్యే శుపర్వబుద్ధుత్పత్తితేనతి || తస్మిన్మహిచక్రవ్యూ
 థాలీపాకాయథావిధి తత్రయద్యప్రమావాస్యా వివాహత్స్యాదనంతరమ్ | యదివా పార్థమాసీస్యాత్థానీపాకక్రియా
 మతేతి || వా || అతామావాస్యాయామపిస్థాలీపాకస్తరణమాగామిపార్థమాస్యామాధ్యాదిదోషదుష్టత్వేద్రవ్యం || ౬ ||
 తదాహగౌతమః || స్లో || పాకయజ్ఞస్యచారంభమన్వారంభమేవచ | పార్థమాస్యాయజేర్పూర్వం దర్శయైవకథంవన |
 మాధ్యాదిదోషమాసేతుపార్థమాస్యాయజేత్కథమ్ | దర్శేవాపియజేర్పూర్వం పార్థమాసీమమామపి || అతికాలాంత
 రారంభాయజమానస్యపాపకృత్ | ఆయుః శ్రీయంయశో హవ్యాత్తస్మాత్తేనవ్యతిక్రమేదితి || వా || యావద్దత్తం పార్థమా
 సస్యాకాలత్పార్థమాత్పూర్వమేవపంచమ్యాదౌ పార్థమాసస్థాలీపాకంక్యత్వాన్వయాతే అమామపిదర్శయేయజయేత్ -
 నతుప్రతిపదిపాణః మాసీమపిసహయజేదిత్యర్థః - యత్తు-మాధ్యేవాప్యధిమాసేవాగ్రహణేవంధ్రసూర్యయోః | అన్వా
 రంభం చకుర్వీతసమంతరపర్వణీతస్తరణం || యదపి || ఆమాధ్యేపదిమాసేవానంతరాంతోగ్రహణేవచ | అన్వారంభం
 ప్రకుర్వీతసమంతరపర్వణీత || వా || తత్సమంతరపర్వణ్యవశ్యత తావత్ప్రతిపాదనపరం - మాధ్యాదౌతుదోషస్స
 రణాత్ || యదాహుః || ౭ || సూ || ఆధానానంతరాపాణః మాసీచేన్మలమాసినతత్రారంభణీయాస్యాదిశిష్యధేన
 భాషితమ్ || ౮ || స్మృత్యంతఃసారేపి || సూ || వసంతకాలేపిమలమాసాదికశ్చేత్త-మా-రంభోనాస్తీతి || వా || అన్వా
 రంభాదాదికంనకతావ్యమితి | అన్వారంభః స్థాలీపాకః || స్లో || ఉపరాగధిమాసోవాయదిప్రథమపర్వణి | నాహర
 త్యధిమామిన్ద్రమాధ్యేవగురుశుక్రయోః స్థాలీపాకక్రియాంకుర్యాద్వివాహం తత్రాయజే | పితృమానవతుష్టేమయ
 దికుర్యాద్వివశ్యః | ఆరంభం దత్తే పూజా-ప్రేక్ష్యగ్ని-హుతాత్రస్యదోషతమ్ | ప్రతిపామపికన్యాద్యంతమలనాసేవచ
 యేత్ | పారభేతుత్పత్యుదాహ్రోక్తదోషేనవిద్యతే | ఋతుత్రయమతిక్రమ్యస్థాలీపాకంవివాకృతమ్ | అజస్రింతాక
 కంవిద్యాన్యా సత్రయమథాపివేతి | ఇదంతేశాంతరగమనవిషయం || ౧౦ || స్లో || ఋతుమేకమతిక్రమ్యస్థాలీపాకం
 వివాకృతమ్ | అజస్రింతాకంవిద్యాదివేదవిదోవిదురిత్తరణాత్ || ఇతిస్థాలీపాకనిరూపణమ్.

— * అథాధివేదనమ్. * —

౧ || తత్రమనుః | మద్యపానహ్యవృత్తాచప్రతికూలాచయాభవేత్ | వ్యాధితావాధిచేత్తవ్యాహింసాప్రీత్యః సమీ
 చసర్వదా || వంధ్యాప్తమేధివేద్యాబైదశమేతువృత్తప్రజావికాదశేస్త్రీజనసేనద్యస్తవ్యపియవాదిసి || యారోగణీస్యాన్మ
 హితానంపన్నాచైవశీలతః | సామజ్ఞాప్యాధివేత్తవ్యానావమావ్యావకహి-చిత్ | అధివిన్నాతుయానాగిస్త్యచ్చేద్యో
 పితాగృహేత్ | సానద్యస్సూరోధవ్యాత్పాజ్యావాకులసన్నిధౌఇతి || టీ || త్యాగోజనకకులప్రేషణం || ౨ || యాజ్ఞ
 వల్క్యః | సురాపీవ్యాధితాధూతావంధ్యాథకస్మృతిపియంచదా | స్త్రీప్రసూశ్వాధిచేత్తవ్యాపురుషదృష్టిణీతథే ||
 టీ || యస్యాంగేహోవిద్యనూనాయాం భార్యాంతరపరిగ్రహః - సాధివేత్తవ్యేత్యర్థః || స్లో || అధివిన్నాతుభతా
 వ్యామహదే సోన్యభాభవేత్ | యత్రానుకూల్యందంపత్యోస్త్రీవగ-స్తత్రవధ-తే | ఆజ్ఞానంపాపినిదత్యాంపిరసాం
 ప్రియవాదిసిమ్ | త్యజ్జదాప్యస్త్రీయంతమదవ్యోభరణంస్త్రీయాఇతి || టీ || త్యజన్మరిదత్యస్యధ్వనస్యవృ
 త్తీయాంశందాప్యః - నిజ-నస్త్రీయాభరణంగ్రాసాచ్చాదనాదిదాప్యభ్యర్థః || ౩ || శురాశరమాధపియే || స్లో ||
 ధమకపిన్దుకరీంభార్యామసంతాచికోపనామ్ | త్యజేద్ధమ-స్యరేతుథంతశ్చైవాప్రియవాదిసిమితి || టీ || త్యజేత్ -
 అధిందేత్ || ౪ || దక్షిణః || స్లో || ప్రథమాధమః పత్నీస్యాద్విశీయారతివధ-నీవృష్టమాత్రఫలంశస్యావద్యుష్టస్సేవల
 భ్యతే | ధమకపత్నీనమాభ్యాతాపిదోషాయదిసాభవేత్ | దోషేష్యపిదోషస్యాదవ్యోదాప్రహేజానవశఇతి || ౫ ||
 స్మృతిరతేత్ | ఏకాముత్య-ప్రమ్యకామాభకమన్యాలంబుంయత్తిచ్చతి | సమభ-స్తోషయ త్యాధోః పూర్వోధామపరాంప
 హేదితి || ౬ || బోధాయనః || అప్రభాండకమేవషేషస్త్రీప్రజాం ద్వాదశేత్యజేత్ | మృతప్రజాంపంబదశేనద్య
 స్త్యపియవాదిసిమితి || ౭ || అవస్తంబః | ధమకప్రజానంపన్నేదానెనాన్యాంకుర్యతాస్యతరాధావేకార్యాప్రాగ
 గ్నాధ్యధేయాదితి || టీ || త్రో లేమస్తా లేమచకమ-సుత్రాశక్తిః ధమకేనంప-జిః - మృతవత్సాంప్రజానంప-జిః - ఎత
 ద్యుక్తేదాశేనసభార్యామన్యాం నోద్వేషాదితి-ధర్మప్రజయారన్యతరస్యాభావేకార్యా ఉద్వాపభ్య-అత్రదారెనతి

వచనాత్ - మృతేతస్మిన్ ప్రానాధ్యక్షాదాధానాత్ - సత్యామపిపుత్రసంపత్తాధమకసంపత్త్యధికం దారగ్రహణంభ
 వత్సేవ ॥ ౮ ॥ శాతాతపః॥ శ్లో॥ మధ్యపానప్రవృత్తాచదిఘరోగావయభవేత్ । ప్రతారికానపత్త్యావత్ప్రిప్ర
 సూపరుషభాషిన్ । అథకఃఘ్నివపథిద్వేత్ప్రితివత్ప్రసిహద్వహేదితి ॥ ౯ ॥ స్వత్యంతరే । వ్యాధితాంత్రప్రజాం
 వంధ్యామున్నతాంవిగతాతథావామ్ । అమష్టామహతిత్యకుంతిథకతోనతుధమతథితి॥టీ॥ తిథకంయోనిః॥౧౦ ॥
 గగః॥ గృహీస్యాదేకపత్తికస్సకామీహద్వహేత్సరామ్ । తృతీయాం మోద్వహేత్సన్యాంవతుథిఃమపిహద్వహేత్ ॥

— అగ్రవివాహవిధిః * —

తృతీయాముద్వహేత్సన్యాం మోహదజ్ఞానతోపియః । ధనధాన్యాయుషాంహానిరోగీస్యాద్యదజీవతి॥ తృతీయో
 ద్వాహసానిధ్యధికమర్గవృక్షసముద్వహేత్ ॥ గ్రామాత్ప్రాచీముదీవీంవాగచ్ఛేద్యత్రైవణివతి॥ యథాహంశోభనం
 కృత్యాకృత్యామామింవశోధితామ్ । వస్త్రేణతంతునావేష్ట్యబ్రాహ్మణస్తంపరిశ్రయేత్ ॥ స్వశాఖోత్తవిధానేనహూ
 మాంఘేస్తింస్సేత్యసే । ఆరోత్యైవవరోధిరోబ్రహ్మచర్యంవరేత్త్యోహమ్ । ఏకాహమపివాకన్యాముద్వహేదవి
 శంకేతథితి॥ వా ॥ అయధవ్యుతీయాదివివాహంప్రజాసంపత్త్యభావేమృతాయాంవాద్రష్టవ్యం ॥ ౧౧ ॥ శుశ్రీతి॥
 జాయమామోవై బ్రాహ్మణాస్త్రధిర్ముణివాజాయతే । బ్రహ్మచర్యేణపిఘ్నోయజ్ఞైనదవేద్యః పృజయాపితృభ్యః ॥
 తస్మాదెకాద్యజాయదిందతే - తస్మాదెకబహ్వీజాయావిందతత్యత్వాదిశుశ్రీతితః ॥ * ధర్మప్రజాభవనేకపత్తిప
 రిగ్రహణకమాత్ ॥

— * ద్వితీయవివాహకాలః * —

౧ ॥ గాగ్ధాః॥ శ్లో॥ భార్యాంతరవివాహస్సాన్యదయుగేవత్సరేశుభః । యుక్తైశుభత్వవివాశాయుగాగ్ధాః
 స్వవచనంయథేతి॥ ౨ ॥ వసప్థః॥ భార్యాహీనస్తువై వాహ్యంకుర్యేత్తస్మింస్తువత్సరే । వత్సరాంతరేతెవర్యాదయనాం
 తరితేవై॥ యుక్తైశ్చయ్యుక్తమాసేవాశేనకోమునిరబ్రవీదితి॥

— * అథపరివేదనమ్. * —

౧ ॥ తత్రగగః॥ శ్లో॥ సోదర్యేతివత్త్యేషేనకుర్యాదారసంగ్రహమ్ । ఆచనత్యంతభాధాసంపతితప్రవృ
 థాభావేదితి॥టీ॥ ఆచనత్యంతం ఆచనత్యాధానం-ఆధానంగాహపత్యాద్యాధానం ॥ ౨ ॥ యమః ॥ పితృవృపు
 త్రాకసావత్పాతపపుత్రాంస్తదైవచ । దారాస్త్రిహూత్రధర్మేషునాథమఃపరివిందతథితి॥ టీ॥ పరపుత్రాఃద
 త్రక్రీతాదయః ॥ ౩ ॥ శాతాతపః॥ శ్లో॥ క్షీణేదేశాంతరస్థేవపతితేభిఘ్నకేషివా । యోగశాస్త్రాభియుక్తాచనదోషః
 పరివేదనీతి ॥ ౪ ॥ కాత్యాయనః॥ దేశాంతరస్థస్థితైకవృషణానసహూదరాః । వేశ్యాశిశుకృపతతమాద్ర
 తుల్యాశిరోగిణః । జడమూకాంధబధిరక్షబ్ధవామనఘటకాః । అతివృద్ధానభార్యాంశ్చకృషిసక్తాంశ్చకామతః । ధనవృద్ధిప్ర
 సక్తాంశ్చకామతోకారిణస్తథా । కూహకోన్నతచోరాంశ్చపరివిందన్మదువ్యతి॥ టీ॥ ఘటకభగ్నదోషాదద్యయః-
 అభార్యాన్దైత్తికబ్రహ్మనాగిణః- కామతోకారిణః స్వేచ్ఛయైవవివాహస్త్రివృత్తాః - తెహమపిపరివిన్నత్యంనాస్త్రీప్రిప్ర
 తిభాతి-యద్యపిజడమూకాదీనామపివివాహూన్ప్ర- తథాపితాకపరివిందన్మదువ్యతి ॥ ౫ ॥ పరాశరః॥ ద్వాద
 శైవతువహాణీజ్ఞాయాథ ధర్మాధర్మయోగతః । న్యాయ్యైఃపరీక్షితుంభాగిత్రాహూయమాణఃపునఃపునరితి॥ టీ॥ ధ
 మార్థకయో- ధర్మార్థకమథాఃథకంవదేశాంతరగతః - జీవతితిపునఃపునఃసూయమాణఃద్వాదశవహాణీప్ర
 తీక్ష్యగత్యధికః ॥ ౬ ॥ వసీష్ఠోపి॥ సూ॥ అష్టేదశద్వాదశవహాణీజ్యేష్ఠభౌతరమనివిష్టమప్రతీక్షమాణః । పాయ
 స్స్వీతిభవతి॥ టీ॥ అనివిష్టమకృతవివాహస్త్రిహూత్రం-కార్యాంతరార్థకం-దేశాంతరగతవిష్టయే అష్టేదశవేదమక్ష
 ద్యయం - ధర్మార్థకమథాఃథకంవాగతవిష్టయేద్వాదశవహాణీతివివేకః ॥ ౭ ॥ విద్యాగ్రహణార్థకంగతవి
 షయేపిగౌతమః॥ సూ॥ విద్యాసంబంధేభౌతరవైవంజ్యాయసియవీయాకకన్యాగ్న్యయమేష్యితి॥౮ ॥ శంఖోపి॥
 శ్లో॥ జ్యేష్ఠేతివత్సమాధేవాత్స్త్రిహూతాధికారిణి । అనుజ్ఞాయానివాధానంవివాహస్తైవకారయేత్ । దేశాంతర
 గతేజ్యేష్ఠేద్వాదశాబ్దినివీక్షితు । వశ్యత్సగ్నీహోధివత్సూ-ధ్యాద్యైదారసంగ్రహమితి ॥ ఎవంప్రతీక్షణమున్నతా

— * ఉన్నతాదీనాంవివాహనిగారకణమ్. * —

దివ్యతిరిక్తవిషయం ॥ ౯ ॥ తథాచంద్రికాయామ్ । ఉన్నత్రఃక్షిప్తిషీమస్త్వీవతితఃక్షీబివవా । రాజయత్యైవయూహి
 చనన్యాగ్నాన్యాత్ప్రతీక్షితుమ్ । మత్తన్నతిజడక్షీబవతితానాందివ్యవత్సనామ్ । నోద్వాహూనైవససాగ్నిరోనా
 శౌచంస్పృదకక్రియాంధావివాహాంతకన్యస్తదరాధేర్గశాఖయా । వివాహంసుఖాఃకుర్వంత్యేవంసునిరబ్రవీదితి॥

తేనైతేనసహసంప్రయోగోనవిధ్యతే. అశుచిశుక్లౌ త్వన్నానాం తేషామభ్యుతాం ప్రాయశ్చిత్తివశతీయానాం
 త్యసీయాంశేస్త్రీకామశః స్త్రీతీయభృతి || ౧౭ || వాసానాధూమభ్యుత్పత్తౌపుత్రవివశతతినదుహితా||తదాహ
 వసిష్ఠః || సూ|| పతితేనత్వస్త్వేపతితేభవత్యస్యత్రస్త్రీయాః సాహపరగామినీతామశుక్లాముషేయాదితి||టీ|| అశు
 ల్కాంకృతప్రాయశ్చిత్తామమేయాదిత్యర్థః|| ౧౮ || తథాయాజ్ఞవల్క్యః|| శ్లో|| కన్యాంసమద్యుహేదేమాంసోప
 వాసామకించనామితి||టీ|| ఎమాంబ్రహ్మహదీనామకించినామశుక్లాం|| ౧౯ || హరితోపి|| సూ|| తస్యకుమారి
 మహిారాత్రోపితాంభాతస్యధృమహతేనవాససాచ్యాదితాంసాహమేతేషాంమమనైతదితి||తిరుచ్చైర్భిధానాంతీ
 భేఃస్యగృహేవోద్యహేదితి || ౨౦ || దారసంగ్రహస్యఫలమాహ|| యాజ్ఞవల్క్యః|| శ్లో|| లోకానంత్యందివఃపా
 ప్తిఃపుత్రపాత్రప్రపాత్రకైః||యన్నాత్తస్మాత్స్త్రీయస్సేవ్యాఃకథేవ్యాశ్చసురక్షితాభి|| టీ|| సేవ్యాఃఉపభాగ్యాః
 ప్రజాధికంరక్షితవ్యాశ్చద్రమాఃథమివ్యర్థః.

—శిశ్రిరీక్షణక్రమః. *—

౧ || మనుః|| అస్యతంతాః||స్త్రీయఃకార్యాఃపురుషైఃపైర్నిధివానిశమ్|వివయేమవసన్త్యస్సంప్రాప్త్యాఅశ్చ
 నోవశే||పితారక్షితామానిభిరతాంరక్షితీయాశనైపుత్రస్థునిరేధావేనస్త్రీస్యాతంత్యోమహాతే|| సూ||యేభ్యాపిప్ర
 సంగేభ్యః||స్త్రీయారభ్యావిశేషతః||ద్యయోహిఃకులయోశ్శీకమావహేయరక్షితాః|| ఇమంహిసర్వజ్ఞానాంప
 శ్యంతోథమమస్తమమ్|యంతేరక్షితుంభార్యాంభతాఃరోదుబలాపి|| సాన్వంప్రసాతింవరిత్రంవశులమాత్వా
 నమేవహస్సంచద్రమంప్రయత్సేనజాయంతక్షిహిరక్షతి || పతిభాః||త్యాంసంప్రవశ్యగభోఃభూత్సేవజాయతే.
 జాయాసూప్తజిజాయత్యంయదస్యాంజాయతేపునః|| యద్యశంభజతేహిస్త్రీసుతంసూతేభధావిదమ్ | తస్మాత్ప్ర
 జావిశుద్ధ్యర్థంస్త్రీయంరయేత్ప్రీయత్వతః || నకశ్చిద్యోషితశ్చక్రైఃపవన్యపరిరక్షితుమ్ | ఎతైరుపాయయోగైః
 శక్యాస్తాఃపరిరక్షితుమ్|అథస్యసంగ్రహేనాన్వయేచైవనియోజయేత్ | శోచేదమేష్టవస్త్రాన్యంపవారిణవ్య
 స్యచేష్టతే|అరక్షితాగృహేరుద్ధాఃపురుషైరావ్రతకారిభిః | ఆత్మానమాత్మనాయాపురక్షేయస్సాస్పరీక్షితాః|పానం
 దుజ్జనసంసగఃపత్యైవవిరహాటనమ్ | స్వహస్తస్యగేహవాసశ్చనారిసంహదాజ్ఞానిషత్ || వైతాతూపంపరి
 త్తం|తేనాసాంపయస్సంసృతిః|సురూపంవావిరూపంవాపుమానిత్యేవభుంజతే || పాంశ్వల్యాశ్చలవిత్తాప్తచైస్సేవ్య
 చ్చవ్యభావతః|రక్షితాయత్సోపహభృత్వేష్యేతావికుర్వతే || ఎవస్యభావంజ్ఞాత్వాసాంప్రజాపతీనిసగజమ్|
 పరమంయత్సమాప్తేష్టురుదేరక్షణంప్రతి || శయ్యాసంమలంకారంకామృదోధమనాజవమ్|ద్రోహభావంకుచ
 ర్యాంపస్త్రీహ్యేమసరకల్పయత్||యాద్యగుణేనభతా||స్త్రీసంయుక్తేతయధావిధి | తాదృశౌసాభావశసమప్ర
 జేవసిమ్నగా | ప్రజాధికంభువభాగాఃపూజాహంకృహదీప్తయః || స్త్రీయశ్చీయశ్చగేహమనవిశేషోష్టికశ్చ
 స|ప్రజనాథంస్త్రీయస్సౌప్తాస్సంప్రతానాథంవమానవాః | తస్మాత్సధారణోధమకశ్చ|తాత్పత్యాసహూది
 తమ్ || ఉత్పాదనమవత్యస్యజాతస్యవిపాలనమ్|ప్రత్యహంలాంకయా|త్రాయాఃప్రత్యక్షంస్త్రీనిబంధనమ్|అవత్యంధ
 మకార్యాణిశుశూపారతిమ్|త్తమా | దారాధీనవస్త్రాస్యగఃపితౄహితామత్సశ్చమా||విధాయుప్యత్రింభార్యా
 యాః|ప్రవసేత్కార్యమాన్వరః|అప్యతికర్షితాహిస్త్రీప్రదుష్కర్ణినిమత్యసి || విధాయాపిప్రత్యేతివేన్నయ
 మమాప్తితా| హోషితేత్యవిధాత్రైవజీవేచ్చిత్తి ఎరగహితైః| యదిస్యాశ్చస్పరతైస్సవింజేరయోషితోద్విజాః||
 తాసాంవణక్రమేస్యాశ్చైస్త్రింపూజావశేత్|చ|భాతుఃశ్వరీరశుశూపిమాంధమకార్యంభవైత్యోమ్ || సాన్వచైవ
 కుర్యాత్సర్వేషాంరాస్యజాతిః|ధంపత్యయస్యతత్కారయోహస్తోహంభృజాత్సాన్వితయాన్యయా||యధా|రాహ్మణంపదా
 శఃపూర్వశ్చస్త్రైవైవసః || తథానిత్యంయతేయాతాంస్త్రీపుంసౌతుకృతక్రియా|యథానాతివత్తాంతౌనియుక్తా
 వితరేతరమితి || ౨ || చక్షుః|| గృహశ్చమాత్సరోనాస్తియదిభార్యవశానగా |తథాధమాఃథకామాఖ్యం|తివ
 గఃఫలమశ్చుతే|అనుకూల్యంశత్రస్యస్యగోభవతినిశ్చితమ్|ప్రాతికూల్యంశత్రస్యనరోనాస్తిసంశయః|| శ్మశ్శేవ
 దులభంహ్యేతదనురూగఃపరస్పరమ్| నక్రమేకవిరక్తంచేత్తస్మాత్|ప్రతీరస్మాత్||గృహశ్రమశుభ్యస్యపక్షియా
 లంసితత్కుశమ్| సావత్సరియాదిష్టామచిత్తజావశవతిః|దుఃఖాంతికఃకలిభేదశ్చిత్తపదాపరస్పరమ్| ప్రతికూల
 కళత్రస్యద్విధారస్యవిశేషతః|జయోకవత్|స్త్రీయస్సర్వాధూషణాచాప్తదనాశక్తిః | సుప్రాజితామఖ్యాచ్యోపపురుషం
 హ్యుజకవతః || జయోకారక్రమాదత్తేకలంసాతపస్సీనిశితరాతుదనంచిత్తంమాంసంపిర్వంతథామజమ్| సాశం
 కాబాలభావేతయవాసేషయోస్తుభి | త్వవప్తస్యతేవగృహ్యధ్ధధావేష్వకంపిత్మ్ || అకార్యేతకమానానా

సే హేనననివారి తా! అవార్యభుభవేత్సద్వభావ్యాధిరుపేక్షితా || అనుకూలానరా హ్యుష్టాదయోసాక్షీప్రజా
 వతి! ఏది రేవగుడైర్మకాక్షీరేవప్రేనసంశయః ప్రహృష్టమానసానిత్యంప్రానమానవివక్షణా | భతుః! ప్రియకరాయా
 తుసాహార్యభుతరాజరా || అదుష్టాంవినతాంభార్యాయావనేయఃపరిత్యజేత్ | సప్తజన్మభవేత్ ప్రీత్యంవైభ
 వ్యంవపునఃపునః! దరిద్రవ్యాధితంమూఖంభూతాఃరంయావమన్యతే | సామ్యతాజాయతేప్రీత్యాసూకరివపునఃపు
 నః జీవేభృతఃరియానారిశపావ్యవ్రతచారిణీ! ఆయువ్యంహరతేభతుఃసానారిసరకంప్రజేత్ || జీవభార్యశుక్లా
 త్పుమిత్రదానసమాశ్రితాః! యస్యైతానివినితానితస్యలోకేపిగౌరవమితి || ౩ || యాజ్ఞవల్క్యుః! మృతేషివితాపత్యో
 యానాన్యమృగచ్ఛతి! సేహాకీర్తిమవాప్నోతిమోషితేహమయానహ! ప్రీతిభిభృత్యవచఃకార్యమేషధర్మఃపరఃప్రీ
 యః! ఆనుభ్యేస్సంప్రతిక్ష్యోహిమహాపాతకకూషితః! భుత్వభాగ్యపితృజ్ఞాతిశ్వశూ! శ్వశురశవరైః | బంధుభిశ్చప్రీ
 యః! పూజ్యాభూషణాచ్ఛాదనాశనైః! సంయతోపస్మరాదయోహ్యుష్టావ్యయపరాబ్జుభి! కుర్యాచ్చశురయోఃపాద
 వందనంభక్త్యేతత్పరాశ్రితి || టీ || సంయతోపస్మరాః స్వస్థాననివేశితద్వదదుపలోలూఖలాదిగృహాపకరణవ

—* ప్రాప్తితభర్తుకకప్రధమః. *

గాః! || ౧ || ప్రాప్తితభర్తుకకాకృత్యమాహవపివ! శ్లో || శ్రీదాంశరీరసంస్కారంసమాజోత్సవశకనమ్ | హాస్యం
 పరగృహేయానంత్యశేతోప్రేషితభర్తుకకార్యేతత్సన్యాసితావిన్నాంపతిఃపుత్రప్రసాదభక్తే | అభావేజ్ఞాతయస్తే
 సాంస్కృతంత్యగింసక్యచిత్రప్రయాః! పతిప్రియమితేయుక్తాస్యాచారావిజితేంద్రియా! ఇహాకీర్తిమవాప్నోతిప్రేత్య
 చానుత్తమాంగతిమ్! సత్యామన్యాంసవణోయాంధర్మకార్యంసకరయేత్ | సవణోనువిధౌధమ్యేజ్యేష్ఠయానవి
 నేతరేతి || టీ || సత్యాంసవణోయామనవణోంవైవధర్మకార్యంకారయేత్ - సవణోన్యపిచబహ్యమధర్మే
 విధౌధర్మానుస్తానేజ్యేష్ఠయానినాజ్యేష్ఠాంముక్త్యా - ఇతరామధ్యమాకనిసావాసనియోక్త్యేత్యర్థః || ౨ || శం
 ఖః! నూ! నానుక్త్యాహాస్మిగః! చేన్నానూత్రియానత్య్రితావ్రజేన్నపరపురుషమభిభాషేతాస్యత్రవణిచ్చే! ప్రజిత
 వృద్ధవై జ్యేష్ఠ్యననాభిందశోమేదాగుల్బాద్యానఃపరిదహ్యాన్నప్రేహివిప్రతాపర్యాన్నహసేదపావృతంభూతారం
 త్చందూనానవిప్సివాన్సగ్గణికాధూతాభిసారిణీ! ప్రవణితాప్రేక్షణికామాలయకలహకారికాదుశ్శిలాదిభ్యస్సహై
 కత్రతేష్ఠేస్సంసగ్గణికాచారిత్రంకూవ్యతీతి || ౩ || పరాశరః! శ్లో || దరిద్రంవ్యాధితంమూఖంభూతాఃరంయా
 వమన్యతే! సాశునిజాయతేమృత్యామాకరివపునఃపునః! పత్యేజీవతియానారిశపావ్యవ్రతమాదరేత్ | ఆయువ్యంహర
 తేభతుఃసానారిసరకంప్రజేత్ || అప్యుష్ట్యావైభభూతాఃరంయానారికురుతేవ్రతమ్ | సర్వతలద్రాక్షణికాః! చేద్వి
 త్యైవఃపనురబ్రవీత్ | నాచాఽజపహామూమదానవ్రతమఘాదయః! ప్రీత్యాంపతివ్రతానాంతుపత్యోసతిశుక్తిం
 చనితదాజ్ఞయాతుకతఃప్రమకార్యమపిచేత్తయా | పత్నూరప్యవతివ్రస్యకార్యకార్యజానతః! పత్యాజ్ఞయాతుక
 తఃవ్యాపతితస్యగునర్వదెతి || ౪ || ఆశ్వలాయనః! బాంధవానాంస్వజాతీనాందుష్కవత్తకురుతేతుయా! గభా
 పాతంచయాకుర్యాన్నతాంసంభావయేత్సచిత్ | యత్ప్రపంబున్నహత్యాయాదిష్వగుంకభావతనే! ప్రాయ

—* పతివ్రతాప్రధమః. *

శ్చిత్తంసంస్కృతీతస్యాప్ర్యాగోవిధీయతఇతి || ౫ || మార్కండేయః! నారిఖల్వననుజ్ఞాతాపిత్రాబ్రాత్రాసుతేన
 వానిష్ఠిలంసుభవేత్తస్యాయత్సరోమిద్రతాదికమితి || ౬ || కాత్యాయనః! భార్యభతుః! మృతేనైవప్రతాదీనాం
 చరెషితి || ౭ || మహాభారతే! పతిశిశూ! యవరాయాడు ప్రమాంగతిముక్త్యావ్రతాదివరాయాఅస్యస్యాభార్యాయా
 ప్రదభావంజ్ఞాపయితుముదాహృతమ్! శ్లో! యమోధలోకపాలాంస్తుభభాషిపుష్కలంవచః! మాశుచస్సంనివర్తకన్య
 నలోకాస్సంతేనఘే! స్వధర్మమేవిముఖానిత్యంకథంలోకాగమవ్యసే | దైవతంహివతిర్నార్యాప్తాపితస్యరచవ
 త్రై! మోహేనత్యంవరాహానజానీషిస్సదైవతమ్! పతిమత్యాప్రీయలోకధర్మః! పత్య్రితప్రీతి || ౮ || మ
 సురసి! నాప్రిప్రీత్యాంపుత్రగృజ్ఞానవ్రతేనాపుత్రసోషణమ్! పతిశిశూ! యతేనత్సగ్గణికేమహీయతే! అన్యతా
 వృతుకాలేవమలత్రసంస్కారకృత్యతి! సుభాస్యవిశ్యంచాతేహపరలోకేవయోషితః! అశీలఃకామమృత్యువాగుడైర్వా
 పరివజ్జితే! నప్రీయా! పవిత్రభగ్యశ్శస్యతతరిదైవపత్నీ! పాణిగ్రాహస్యసాక్షిస్త్రీజీవతోవామృతస్యనా | పతి
 లోకమభిప్సంతీనావరేతి || ౯ || ప్రియమ్ | బాలయావాయువత్యావృద్ధయావాపియోషితా! సస్యాతం జ్యోతిక
 తవంకార్యంకించద్రహేషావసే! బాల్యేషివశేతిష్టేత్సానిగ్రాహస్యయావనే! పుత్రా! తాంభృతరితేనప్రజేత

బలివోభోజ్యాదన్నాద్యభావ క్రిసాప్రత్యసరకంవశేత్ | అవశ్యమేవనారీభిశ్యేష్టాద్బలికమణా | ప్రిణసంప్రశ్న
 హంకార్యంపుత్రపౌత్రధనేప్నూదితి || ౧౦ || వాల్మీకిః || నపితానాత్వజోనాత్మానమాతానసంభవనః | ఇహప్రేత్య
 చనారీణాంపతిరేకోగతస్యదానకృతంసమలంవిద్యావదత్తంనాపిసంగ్రహమ్ | స్త్రీణాంగ్యహోతిహృదయమనిత్యహృద
 యాహితాః | సాధ్యేనాంతుష్టతానంపిశీలేనత్యేశు | తేనమ్ | స్త్రీణాంపతిత్రంపరమంపతిరేకోవిశిష్యతే || నాతం
 ప్రివాద్యతేపితానాభక్రోవతఃతేరభః | నాపతిస్సఖమేధేతయాహృదపితృతాత్మజా | నగరధోవనధోవాపాపీవాయుదివా
 శుభః | యాసాంస్త్రీణాంప్రియోభతాతాసాంలోకామహువాదయాః | దుశ్శీలఃకామవృత్తోవాధనవాక్యదివివాద
 సః | స్త్రీణామార్యస్యభావానాంపరమందైవతంపతిః | పతిశుశ్రూషణాన్నార్యాప్రసోనాన్యద్వియతేఇతి || ౧౧ || వ్యా
 సః || పతిప్రతాతుయానారీభిశ్యేశుశ్రూషణోక్తుకా | నతస్యాదిద్యతేవాపమహలోకపరత్రచ | పతిప్రతాధమకరతా
 రుదాగ్నిశ్యేవసంశయః | తస్యాపరాధవంశతుంశక్నోతినజనఃకన్యచిదితి || ౧౨ || బోధాయనః || సూభత్యకపితే
 యతమానాస్సువగంలోకంబయేరస్మితి ||

— * అథగభిశ్యేషముః. * —

౧ || యాజ్ఞవల్క్యః || శ్లో || యోదశతమేకాస్త్రీణాంతప్రకృత్యుగ్దాసుసంవిశేదితి || ౨ || పరాశరః ||
 'బుతుస్సాజాతుయానారీభిశ్యేతారంవోపసర్పతి | సామ్యం సరకంయాతివైధవ్యంచపునఃపునః | బుతుస్సాతాంతుయో
 భార్యాంసంప్రేక్షానోపగచ్ఛతి | ఘోరాధ్యాంభూతిహత్యాయాంయుజ్యతేనాత్రసంశయఇతి | వా || పూర్వమేవ
 గర్భాధానంసవిప్రరమభిహితం || ౩ || * స్త్రుతిచంద్రికాయామ్ || శ్లో || నావస్కరేమాపవిశేస్తుసలాలాఖలాది
 షుజలంచనావగాహేతశూన్యాగారంచవజయేత్ || వల్మీకంసాధితిపైతనచోద్విగ్మనాభావేత్ | విలిఖేన్నవశ్చే
 భూమింనాంగారేణభస్మనానశయాభుస్సదాతిష్ఠేద్వ్యయామంచవివజయేత్ | నతుమౌగారభస్మాధికపాతే
 షుసమావిశేత్ || వజయేత్సలహంలోకేగాత్రభంగంతతైవచ | నముక్తశీతిపైత్రునాశుచిపిన్యత్రదాచన | న
 శయాతోత్తరశిరానచైవాధశ్శిరాంకన్యచిత్ | నవస్త్రుహీనాచోద్విగ్మనచాద్రజచరణానతి | నామంగళ్యంవదేద్వాక్యం
 సచహస్యాదికంభూతుర్యాచ్యశురయోజిత్యంపూజాంమంగళతత్పరాతిష్ఠేత్ప్రసన్నవదనాభత్యప్రియమీతేత
 తి || రక్తస్త్రితరేషీ | సంధ్యాయాంవైవభోక్తవ్యంగభిశ్యేతాప్రయత్నతః | నపాత్రవ్యంగతవ్యంవృక్షమూలేషుస
 ర్వదానశయాభుస్సదాతిష్ఠేత్పూజాచ్యాయాంవివజయేత్ | సర్వోపధిభిఃకోష్ఠేణవారిణాస్నానమాచరేత్ | కృతరత్నా
 సుభూషావవాప్తపూజనతత్పరా | దానశీలాత్పతీయాయాంపార్వత్యాంసంక్లిష్టాచరేత్ | పతిప్రతాభవేన్నాదివిశేష
 ణశుగభిశ్యేత్యస్త్రాధవేత్సత్రాధిరాయుర్వృద్ధిసంయుతః | అన్యథాగల్భపతనమవాప్నోతినసంశయఇతి || ౧ || యా
 జ్ఞవల్క్యః || దౌహృదస్యాప్తదాదేనగభోవోషమవాప్నూయత్ | వైదూర్యంమరణోవాపితస్సాత్కార్యంప్రియం
 స్త్రీయఇతి || ౬ || సుశ్రుతేషి || వా || తపఃప్రభృతివ్యాయావ్యవసాయాదితర్పణదివాస్వాపనరాత్రిజాగరిణ్యోక
 భయారోహణవేగధారణకుటుటానశశోణితమోక్షణాని పథూరైత్తదభిలీతందత్వావీర్యవంతంచిరాయుషంపు
 త్రంజనయతి || ౭ || తపఃప్రభృతిగభిశ్యేతగ్రహణప్రభృతీత్యర్థః | తద్గ్రహణచక్రమాదింశ్చైవగంతవ్యంతాన్యపితై
 వోక్తాని | వా || సద్యోగ్యహీతగర్భాయాంశ్రమోక్షానిపిపాసాసక్తిస్తుందనంశుక్లశోణితయోస్సంబుధేస్సర్పరణంబయో
 న్యాఇతి || ౮ || బృహస్పతిరేషి || శ్లో || సద్యోగ్యహీతగర్భాయాంశ్రమప్యాద్యోభిశ్యేతాత్మేషిపాసాచతతోక్షార్యో
 న్యాస్తుస్పరణంభవేదితి || ౯ || కాశ్యపః || గభేధారణమారభ్యవ్యాయామవ్యసనానిచ | తత్కణంబదివాస్వాపంరా
 త్రోజాగరణంతథా | గజాశ్వరోహణ్యోకవేగధారణమేవచ | విరేచనంవైవశ్యాత్ ఘోరాద్యన్మంచవజయేదితి ||
 ౧౦ || గభోకపనిషది || బుతుకాలేప్రయోగవీకరాశోషితంకలింభవతి - సప్తరాశోషితంబద్ధుదంభవతి - అథగమాసా
 భ్యంతరేణపిండోభవతి - మాసాభ్యంతరేణకపిసోభవతి - మాసద్వయేనశిరఃకురుతే - మాసత్రయేణపాదప్రదేశోభవతి -
 అథచతుర్థేమాసేంసుభజతరకటిప్రదేశోభవతి - పంచమమాసేపృష్ఠవంశోభవతి - షష్ఠమాసేనానాపీశ్యోత్రాణిభ
 వతి - సప్తమమాసేజీవేనసంయుక్తాభవతి - అష్టమమాసేసర్వసంపూర్ణోభవతి - పితృరక్షోతిరిత్యుత్పరుషోభవతి - మా
 తృరక్షోతిరిత్యత్ స్త్రీయోభవతి - ఉభయోర్వ్యోతుల్యత్వాన్నభుంసకోభవతి - వ్యాకులితమసాంధాఃఖంజాకుజ్జవా
 మనాభవంత్యసోన్యాయాయపరిపీడితాశ్శోకుశ్చక్షోధేస్త్రీయోయోన్యాంయుగ్దాప్రహయంతే - అథనవమీమాసేస
 ర్వలక్షణంసంపూర్ణోభవతి - పూర్వజాంశ్చరకటిత్యాకృతంబకమభవతిశుభాశుభంబకమభవతి | నానాయోని

లోకమహిమయేతి సూత్రకం ప్రత్యక్షం ప్రవయత్రకన్యాప్రదీయతే కులత్రయంపునా త్యేషాభి తాఃరంయానుగచ్ఛతి॥
౪ ॥ అ ॥ నకేవంస్వయమేవానుగమనస్యగోపనతిశింకుస్వభా తాఃరంపాపఫలభోగాయనరకమాగాఢభుజు
మపిన్యాయేనప్రబలసుకృతేమోద్ధరతిత్యాశపరాశరః॥ ౫ ॥ త్రికాండీ ॥ అపిదుష్కృతకర్మణంసముద్భృత్యవతత్పతిమ్
యావత్సృష్ట్యానుసంఖ్యాప్రితావత్కృత్యయంతాబ్జకమ్భిత్రాతాఃస్వగోపనభుంభుక్తైరమమాదాపతిత్రతా యమ
దూతాఃపలాయంతేపతిమాలోక్యదూరతశ్చతి ॥ ౬ ॥ శంఖాంగీరసా ॥ తిస్సఃకోట్యధఃకోటివయానిలోమానిమా
నుషీతావతాంలంపసేత్సృగోభాతాఃరంయానుగచ్ఛతి ॥ వ్యాళగ్రాహీయథావ్యాళంబిలాదుద్ధరతేబలాత్ ॥ త
ద్దుద్ధృత్యభాతాఃరంసాతేనైవమోదతేతత్రసాభిత్వపరమాస్త్రాయమానాస్ఫరోగక్షేఃక్రిడతేపతినాసాథం
యావదింద్రాశ్చతుర్దశే ॥ బ్రహ్మఘ్నవాకృతఘ్నావామిత్రఘ్నావాభవేత్పతిఃపునాత్మవిధవానారితమాదాయ
మృతాతుయా ॥ మృతేభతేరియానారినమారోహేద్ధతాశనమ్ ॥ సారంధతినమాచారాస్వగోలాకమహిమయేతి
యావచ్ఛాగ్నమ్మృతేపత్యేస్త్రీనాత్మనంప్రదాహయేత్ ॥ తావన్నముచ్చతేసాహిస్త్రీశ్చరీరాత్రంధంచనేతి ॥ ౭ ॥
అంగీరాః ॥ సాధ్వీనామేవనారీణామగ్నిప్రపతనాదృతేనామోగ్రమోహవిజ్ఞేయోమృతేభతేరికహిచిత్ ॥ ఆ
తాతాతాముదితేషాప్రాప్తావేమలినాకృతామృతేమృతేయేతవాపత్యేసాస్త్రీజ్ఞేయావతివ్రతేతి ॥ ౮ ॥ ఉపమన్యుః
అనపత్యావయానారీబ్రాహ్మణీయదీవేతరాతస్యానాన్యాగతిఃక్రొత్తనహనుగమనానృతశ్చతి ॥ ౯ ॥ అత్రవిజ్ఞానే
శ్వరీయేవాఅయంచనర్వాసాంస్త్రీణామగర్భిణీనామబాలాపత్యానామాచందాళంసాధారణోధమఃభూతాఃరం
యానుగచ్ఛతీత్యవిశేషోపపాదనాదితి ॥ ౧౦ ॥ స్మృతీరత్నైః ॥ ధర్మోయంస్వస్వనారీణాంపశ్యశ్చిత్వ
ధిరోహం ॥ అన్యత్రగర్భిణీబాలాపత్యయంకాభ్యవేదచేతి ॥ ౧౧ ॥ ఔర్వః ॥ బాలాపత్యాశ్చగర్భిణీహ్యవృష్ట
ఋతవస్త్రకారజస్వలారాజసుతేనారోహంతిచితాంశుభేతి ॥ ౧౨ ॥ స్మృత్యంతరేతి ॥ బాలాపత్యాశ్చయనారీ
భాత్యానహనసాజేతారజస్వలనగచ్ఛేత్తుగస్త్రీంబయేత్తుగర్భిణీమిత ॥ అన్యత్రతమ ॥ సాతవానుతికావాపిభ
త్యానమరణోత్సుకానధ్యత్తుధ్విమవాప్సేభిభతుఃపాపహరిణీ ॥ బాలాపత్యాశ్చయనారీసూతికావారజస్వ
లానర్వాసామపివస్త్రీణామేదసాధారణోదిధితి ॥ వాగర్భిణ్యానిషేధవేదబాలాపత్యానినాంవికల్పిత్యాహుః-స్వ
భక్తినిషేధయమిత్యన్యే-తత్రప్రాతాభ్యాసవ్యాజేనదశకయతి ॥ ౧౩ ॥ వ్యాసః ॥ ప్రతివ్రతానంప్రదిప్రంపవిశే
త్తుమతాశనమ్ ॥ తత్రశ్చిత్రాంగదధరంభాతాఃరంపాన్యపద్యతేతతఃస్వగోపనంపక్షిభార్యయానహనంకృతః ॥ కమ
ణాపూజితస్త్రతరేమేదసహభార్యయేతి ॥ వా ॥ ౧౪ ॥ సేనుబ్రాహ్మణ్యాఅనుగమననిషేధోపిస్త్యరేతి ॥ తత్రతైరీవ
సేతి ॥ మృతానుగమనంనాస్త్రీబ్రాహ్మణ్యాబ్రహ్మశాసనాత్ ॥ ఇతరేమాంతువర్ణానారీస్త్రీధర్మోయంపరస్త్యత
శ్చతి ॥ ౧౫ ॥ విరాట్ ॥ అనువర్తేతజీవంతంనానుయాయాన్యతంపరిమ్ ॥ జీవ్యభతుఃపాతంకుర్యాత్సరణాదాత్మ
ఘాతీతి ॥ ౧౬ ॥ అంగీరాః ॥ యాస్త్రీబ్రాహ్మణజాతీయామృతంపతిమనుప్రజేత్ ॥ సాస్వగోమాత్మమాతేననాత్మా
నంపశ్యంతయేదితి ॥ ౧౭ ॥ వ్యాసుపాదః ॥ నమియేతసమంభత్రాత్రాహ్మణీశోకమోహితా ॥ ప్రవక్ష్యాగతి
మాప్సేతిమరణాదాత్మఘాతీతి ॥ వా ॥ ఏవమాదీనివదనానిపుకృష్ట్యధిరోహంవిషయాణీతివిజ్ఞానేశ్వరీయమాధవీయ
స్మృతీరత్నాదినువ్యవస్థాపితాని ॥ ౧౮ ॥ అతఏవోశనాగ్నే ॥ పృథక్పృథింసమారుహ్యనివిప్పాగంతుమహంతిఅన్యా
సాంప్రదేవనారీణాంస్త్రీధర్మోయంపరిస్త్యతశ్చతి ॥ ౧౯ ॥ యత్తుఅపరాక్ ॥ చేశాంతరేమృతేపత్యాసాధ్వీత
త్పమకాద్యయేనిధాయారసినశ్రద్ధాప్రవిశేజ్జతవేదనమ్ ॥ దయితంయాన్యగృధశస్సంమృతంశ్చిత్యావతివ్రతా ॥ న
మారోహతిదేస్తేగ్నోతస్యాశ్చస్త్రీంబిధత ॥ యదిప్రవిష్టోనరకంబద్ధేపాతైస్సుచారుక్షేః ॥ సప్రాప్తయతనాస్థా
నంగృహీతోయమింకరైఃతీక్షణతోవివశోదీమోవేద్యమానస్సృకమఃభిః ॥ వ్యాళగ్రాహీయథావ్యాళంబిలాదుద్ధృత్య
శంకితఃసాతంభాతాఃరంమాదాయదివంయాతినతీవయాసాభిత్వపరమాస్వగోపనాయమానాస్ఫరోగక్షేః ॥ క్రిడ
తేతునివాసాథంయావదింద్రాశ్చతుర్దశేతి ॥ వా ॥ తిత్తత్యధక్ష్మితిమరణంబ్రాహ్మణీవృత్తిక్రివిషయం ॥ ౨౦ ॥ య
త్తుశ్చ ॥ తస్మాదనుసంపురాయదస్సువగళామిప్రేయాదితిశ్చితివిరోధాదనుగమనయంక్రమితి - తచ్చన - స్వగో
కామ్యాయుషఃప్రాజ్ఞప్రేయాదితిస్వగోభాగోదేశేనాయుషఃప్రాగాయర్వ్యయోనకతవ్యోమోయేధివా-గాయ
స్సాదాయశ్చేషేననిత్యవైమిత్తికకర్మానుష్ఠాన ఉపితాంతఃకరణకళంకస్య క్రవణమనననిధ్యానన సంపత్

సత్యామాతృజ్ఞానేనవిత్త్యర్థతత్తయోనందశాశ్వతబ్రహ్మపదప్రాప్తిలక్షణమోక్షసంభవః- తస్మాదసత్యాబ్యుత్పాదా-
 ధామాయ్యర్థయోనంతఃస్వత్ర్యర్థః- అతస్యమోక్షమనన్త్యంత్యాస్పృగ్గాధిశాన్యా అనుగమనం యుక్తమితర-
 కామ్యానుష్ఠానపదివిజ్ఞానేశ్వరః- ఇదంచానుమరణంపతివ్రతయానుష్ఠితముక్తిత్యాధ్యంపత్యీరుభయోఃశ్రేయోహే-
 తుఃపాపీయస్యానుష్ఠితంచేత్సాపక్షయహేతుర్భవతి॥౨౦॥ తథాదవ్యాసశాతతమా॥ శ్లో॥ అపవత్సరయాపూ-
 ర్వంపతింపష్టేనచేతసా॥ వతంఃతేయాశ్చసతతంభవతాఽదౌప్రతిహరితః॥ భత్రాణసుమరణంకాలేయాఃకువం-
 తితథావిధాః॥ కామాశ్శోభాభ్యయాన్మహస్సర్వ్యాపూతాభవన్తుత॥ అవిప్రభ్యుత్థియాసాధీభవతః॥ ప్రియపరా-
 యణాఽఽఽన్యంగచ్ఛతిసాతత్రప్రత్రాణసుమరణంతే॥ ౨౧॥ పురాణసారేబ్రాహ్మణీంప్రతివారదః॥ పాపం-
 యదిక్రమంభద్రైవపురుషసేవయాత్రధాన్యస్యాపిపాపస్యనాశోపేక్షిప్రవేశనాత్॥ సతతత్రాధమపత్తిభృతృ-

—* వ్యభిచారిన్యాసింద్యత్వమ్. *

[illegible]

—* అకారణాన్తంపత్యోరన్యతరత్యాగప్రాయశ్చిత్తమ్. ౧—

దారవ్యతిక్రమింబురాజీనంబహిలానుమహిధాయదారవ్యతిక్రమిణీభిక్షుమితిసప్తాగరాణిచరేత్వావృత్తిస్తాత్మాసాక్షాత్ప్రియామృతభుజవ్యతిక్రమేకృచ్ఛిర్వాదశరతాత్పాన్వనస్తావంశంకలమితిశివప్రీధమాః.

—* అధ్యక్షాస్తద్ధమాః. *

తత్రతథః ॥ ३॥ విధానవగృహస్థశ్చక్షుషానాజ్జీవనసమకమాణిచత్రావికమాణిత్రానః ॥ ప్రచ్ఛ
న్నానినవాన్యానిద్రకాశానిభునర్తనసంభవానినవాన్యానివిష్కలాత్రానః ॥ అదయానినవాన్యానివిష్కలాత్రానిసర్వ
దాః ॥ నవకానవదిఃస్ట్రాగృహస్థోన్మతికరకః ॥ * ॥ విధానప్రాసిత్యామివిశిష్టగృహమాతే ॥ మనశ్చక్షు
మఃఖంవాక్యంసౌమ్యందత్వాచతుష్టయమ్ ॥ అభ్యుత్థానమనఃగచ్ఛత్సూర్యవాశేప్రియవదః ॥ ఉపాసనమనుక్రత్యా
కార్యాశ్చేతానిత్యః ॥ * ॥ ఈషదానానిచాన్యానిభూమిరూపస్త్వణేనచపాదశోచంతకాభ్యంగమానసంత

యసరథా॥ కించిద్దేయం యథా శక్త్యా నాస్యానశ్చ గృహేవసేత్ । సజలం చాథి నేదేయ మేతాస్య పినదాగృహే॥
 * ॥ సంధ్యాన్నానంబపోచూచామస్వాస్థ్యార్థాయో యతానానమ్ ॥ వైశ్నవేషేతానిధ్యముద్భవ్యాత్మవిస్మయ క్షేత్రాపితృ
 దేవమనుష్యాకాం దీనానాథతపస్వినామ్ । గురుమాత్మపితృనాకాంచ సంభాగోయథాధికతః । ఏతానిపవకమాణివి
 కమాణితథాపునః । అన్యతం పరదారాశ్చ తథాభివ్యక్తభావమ్ ॥ అగమ్యాగమనాపేయపానం స్నేయంచ హింస
 నమ్ । అక్రోతకమాణచరణం మైత్రధర్మబహిష్కృతమ్ । నవే తానిధిమకమాణి తానిసర్వాణివజయేత్ ॥ సైశ్వస్యమ
 న్యతం మాయాం కామంక్రోధం తథాఽప్రియమ్ । ద్వేషం దంధం పరక్రోహం వికమాణివివజయేత్ ॥ నృత్యగీతం కృషి
 స్సేవావాణిజ్యం లబణక్రియా । ద్యూతకమాణ్యధీయంచ నప్రశస్తేషాం కిమపి ॥ ఆయుర్విత్తరిగృహచ్ఛిద్రం మంత్రమా
 వధసంగమమ్ । దానమానావమానానినవగోప్యానికారయేత్ ॥ * ॥ ప్రాయోగ్యమగుశుద్ధిశ్చ దాయభాగశ్చ విక్రయః । క
 న్యాదానం వృత్తే త్యగోకరహః పావమకుత్సనమ్ ॥ * ॥ మాతాపితౄగృహం తపసి తేదోపకారిణి । దీనానాథవి
 శిష్టభ్యోదత్తం కుసఫలం భవేత్ ॥ * ॥ ధూతే వందిని మల్లవకుత్సే చ్యుతే వేతతే । చాటుచారణాం శిష్టభ్యోదత్తం భ
 వతిషఫలమ్ ॥ * ॥ సామాన్యం యాచితం న్యాసమాధిద్వా రాంశ్చ తద్దనమ్ । అన్నాహితం వసేషి పంసర్వస్యంచాన్న
 యేనతి । అపత్స్వపిన దేయానినవపస్తూనిసర్వదా । యోదదాతిసమూహాత్ప్రాప్తాయస్మిత్రియతేద్విజః ॥ నవకస్యవవేదా
 రమసుష్టానపరంద్విజమ్ । ఇహలోకేపరత్రాపితృత్వేన సంవిముంచతి ॥ ...

—* అథ గామాః స్థ్యవశంసా. *—

౧॥ తత్రమనుః ॥ శ్లో ॥ సర్వేహమేవవైశేహం వేదశుశ్రీవిధా
 నతః । గృహస్థః చ్యుతే శ్చ స్థుతీ తాస్య భుజిషీతి ॥ వేదశ్రుతివిధానతః - వేదస్య శుశ్రూషావ్యయేణ విధానతః - వైది
 కాదీనామాధానాదీనాం కర్మణాం గృహస్థమధిక్యత్యవిధానస్య ప్రత్యక్షశుశ్రూషావ్యయేణ తాస్యదిత్యర్థః ॥ సవసత్ ॥ యథానదీ
 నదాస్య ర్వేసాగరేయాంతిసంస్థితమ్ । తత్రైవాశ్రమిణాస్య ర్వేగ్రహస్థేయాంతిసంస్థితమ్ ॥ సస్యస్య సర్వకమాణికర్మ
 దోషానుపానుదక్షః । నియతో వేదమభ్యస్యమైత్వేత్సర్వసుఖం వసేత్ ॥ పున్నామ్నానరకాద్యస్తాచ్ఛిద్రం తరంతాయితే
 తుసః । తస్మాత్పుత్రభితిలోక్తస్యైవ మేవస్యయంభువా । ఎవంసన్త్యగ్యకమాణిస్వకార్యం మోఽస్త్వహః । సన్యా
 సేనావహత్యైసః పౌత్రాచ్ఛిద్రం మాంగతిమతి ॥ బాఅత్రసన్యాసకామ్యకర్మత్యాగః ॥ ౧ ॥ తథాదోక్తం భగవద్గీ
 తామ ॥ శ్లో ॥ కామ్యానాం కర్మణాం న్యాసంసన్న్యాసంకవయోవిదుః । నియతస్య తుసన్యాసకర్మణో మోచవ
 ద్యతే । యజ్ఞోదానంతపత్తైవనత్యాజ్యంకార్యమేవతత్ । యజ్ఞోదానంతపత్తైవపావనానిమోషిణామ్ । ఎతాన్యపివక
 మాణిసంగంత్యత్వఫలానివ । తతః వ్యాసీతి మేపాథః నిశ్చితం మతమ్ ప్రమమ్ ॥ బ్రహ్మకార్యధాయకమాణిసంగం
 త్యత్వాకరోతియః । లిప్యతేనసహపేనపద్మప్రతిమిగాంభవా ॥ కాయేనమసాబుధ్యాకవత్రెరింద్రియైరపి । యోగినః
 కవః కుర్వంతిసంగంత్యత్వాత్మశుద్ధయే ॥ యుక్తికర్మఫలం త్యక్త్వా శాంతిమాప్నోతి నైష్ఠికీమ్ । అయం క్తిః కామకారె
 ణభలేనక్రియభ్యతభితి ॥ ౩ ॥ దక్షిణగృహస్థోహిక్రియాయుక్తిసగృహేగృహేభవేత్ । సచాపిపుత్రచారాద్యై
 స్సృతకర్మపరివజితః । దేవేనైవమనుష్యైశ్చ సర్వస్థితౌపజీమ్యతే । గృహస్థోపశ్యహంయస్తాత్తస్మాద్భేద్యాగృ
 హాశ్రమీ । యథామాతరమాశ్రిత్యసర్వేజీవంతింతతః । తథాగృహస్థమాశ్రిత్యసర్వేజీవంతిభిక్షవః । చతుశాః మా
 శ్రమాశాంతుగృహస్థోమోఽనిచ్యతే । సేదమాసేనతే సహసీదంత్యస్థితేత్రయః ॥ మూలప్రాణోభవేత్ సుంధః
 సుంధాచ్ఛాఖాస్యవల్లవాః । మూలేనైవవసేష్టేనసర్వమేతద్వివశ్యతి ॥ తస్మాత్సర్వప్రయత్నైనరక్షోయోగ్యసాశ్ర
 మి । రాక్షాచావైశ్చప్రేక్షిపూజ్యోరక్షోయత్యసర్వదా । దయాలజ్ఞాతుమాశ్రద్దాన్త్రాత్యాగిశ్చతజ్ఞతా । ఏతేయస్య
 గుణాన్తంబిగృహస్థోయథాచ్యతభితి ॥ వ్యాసః । నిత్యంసన్యాస్థాయశీలస్సాన్త్యైవయజ్ఞోపవీతవాక్ । సత్యవా
 దిజితక్రోధోబ్రహ్మభూయాయకత్వే । సంధ్యాన్నానతలోనిత్యంబ్రహ్మయజ్ఞపరాయణః । అనసూయమృదుదాం
 తోగృహస్థః । ప్రత్యవధాతే ॥ వీతరాగభయక్రోధోలోభమోహవివజితః । సావిత్రిజ్యోవిరతశ్చాధిక్యమృచ్యతేగృ
 హి ॥ మాతాపితౄణామేయమిగోద్రాహ్మణామేతరతః । యజ్ఞావచేవభక్త్యబ్రహ్మలోకేమహీయతే । త్రివక్తా
 వీనతతం దేవతానాం బలూచనమ్ । కుర్యాదహరహస్తీత్యంనమస్త్యేవసతస్సురాః । విభాగశీలస్సతతంతుమాయుక్తిద
 యాతుకః । గృహస్థస్తనమాఖ్యాతోసగృహేగృహేభవేత్ ॥ యథాశక్తివరేత్రమణిందితానిచవజయేత్ । వి
 ధూయమోహకలిలంబ్రాహ్మయోగమనుప్రమమ్ । గృహస్థోమచ్యతేబంధాన్నాత్రకార్యావచారణేతి ॥ ౫ ॥ పరాశ
 రః ॥ నివాసేనపితౄనవచస్యజ్ఞేదేవాంస్తథాతిథీః । ఆనైముణింశ్చసన్యాస్థాయైరపత్యైనప్రణావతిమ్ । బరినా

శ్రవణానామైవ త్యేనాఖిలంజగత్ | ప్రాప్నోతి లోకాన్పురుషోనిజకమణసమాజితాః | భిక్షుభజయేకేభిర్భురి
 వ్రాజ్యైర్హృదయైః | తేష్యత్రైవప్రతిష్ఠంతేగామాన్త్యం తేనైవరమ | యన్మనమృత్యోర్మోక్షేవంశృహస్థంపరమంవి
 ధిమ్ | స్వకమణంభముక్తిసాలోకానాప్నోత్యుత్తమనితి || ౬ || యాజ్ఞవల్క్యః || వేదానువచనంయజ్ఞోబ్రహ్మ
 చర్యంతపోజపః | శ్రద్ధోవహసస్సాత్మతంత్రమాత్మమోక్షానహేతవః || సహ్యాశ్రమైర్విజ్ఞాన్యసృమస్తైరేవమేవతః |
 బ్రహ్మవ్యవస్థాభవంతవ్యవస్థైతవ్యవస్థైర్విజ్ఞానభిః | తవివ మేనంవిదంతియేచారణ్యంసమాశ్రితాః | ఉపాసంతేద్విజ్ఞాన్య
 త్యంకర్థయాపరయాయతాః | క్రమాత్సంభవంత్యచిరహస్యక్లంతధోమ్రుత || అయంసంజేవలోకంచనవితారంస
 వైద్యుతమ్ | తతస్తాన్మరుషాభ్యేత్యమానవోబ్రహ్మలోకీకాః || కరోతిపునరావృత్తిస్తేషామిహనవిద్యతే | యజ్ఞైసతప
 సాదానైర్భూస్వగఃగతానరాః | భూమంనిశాంకృష్ణపక్షందక్షిణాయనమేవ || పితౄలోకంచాంద్రమసంవాయం
 వృష్టింబలంహీమ్ | క్రమాత్సంభవంతీహపునరేవంవజంతి || న్యాయాగతధనస్తత్వజ్ఞాననిష్ఠోతిధిక్షియః | శ్రాద్ధకృ
 త్యత్యవధీచగృహధోపివిముచ్యతేతి || వా || ఘవేషామాశ్రమిథామాత్మనాత్మతాగ్రేనతతత్ప్రాప్తిః | ఉపాస
 కానామచిరదిగమనద్వారతత్ప్రాప్తిః - కామ్యోకమాణసుసాయినాంతం భూమాదిమాగేణ స్వగఃవాప్తిః -
 కమణ్డయేపునరావృత్తిః - నకవలంపరివ్రాజీవవముక్తిః - కమణ్డస్తత్వజ్ఞాననిష్ఠస్యగృహస్థస్యాపీత్యథః || ౭ || శూ
 యతేచ || బ్రహ్మవిద్యైహృదయైతద్యథ్యత్వంవిద్యేతేమేరణ్యేత్రధాతవత్తత్త్వపాసతే - తేర్విషమభిసంభవంత్యచివో
 హరహృత్తాపూర్వమాణవక్షమా పూర్వమాణవక్షాద్వ్యాకృషదదగితిమాసాన్త తస్మాదేభ్య స్సంవత్సరగ్రంసంవత్స
 రాదాదిత్యమాదిత్యాచ్యంద్రమసంచంద్రమసోవిద్యుతం తత్పురుషోమానవస్ససినాన్ బ్రహ్మగమయత్తేషదేవయానః
 పంధాత్యత్యథయత్యక్షేత్రామత్యప్తాపూతేచ త్రుమిత్త్యపాసతే తేధామమభిసంభవంత్యధామాద్రాక్షిం రాతేరపరపక్ష
 మవరపక్షాద్వ్యాకృషక్షేత్రామసాన్త తస్మైసంవత్సరమభిప్రాప్తువంతిమాసేభ్యోపిత్వలోకంపిత్వలోకాదాకాశమా
 కాశాచ్యంద్రమసమేవసోమోరాజాతక్షేవానా మన్వంతర్దైవాభిక్షయంతి తస్మిన్యావత్సంపాత ముపిత్వాత్వైతేమేవా
 భ్యాసంపునరివంతేతంత్రైతమాకాశమాకాశాద్వాయంవాయుర్భూత్యానమాభవతీధామోభూత్యాభిసంభవ
 త్యభిసంభూత్యామేఘాభవతీమేఘాభూత్యాప్రవహతీతత్త్వప్రహియహేషధివనస్సతయః తిలూమాసాత్తతిజాయం
 తత్తతోతేఖలుతస్మిన్వృత్తపతానియోయోహ్యన్తమత్రియోరేతస్సంచతితద్భూయవివహతితద్యథావరమణీయచరణా
 భ్యాశోహయంతేరమణీయాంయోనిమాపద్యేరకబ్రాహ్మణయోనివాక్షిత్రియయోనివావైశ్యయోనివాధ్యక్షాక
 పూయచరణాభ్యాశోహయంతేకపూయాంయోనిమాపద్యేరకశ్యయోనివానూకరయోనివాచందాశయోనివేత్య
 పాపకాక్రమాదగ్న్యభిమానదేవతాస్థానేషుముక్తిమగఃపూతేషావిశ్రామ్యతైః | ప్రథాపితాః పరంసదంప్రాప్తు
 వంతితి || ౮ || అచిరర్హస్యః - విద్యుతైజయేపునర్విహితైర్వజ్ఞాదిభిః స్వగఃఫలభ్యోక్తార్పితైర్వజ్ఞానాదాచంద్రవర్ణం
 తపదాధాభిమానీదేవతాః | ప్రాప్యపునరేవాకాశాదిద్వాదేణ శుక్లత్వమవాప్యసంసారిణో యోనింత్రజంతీత్య
 థః || ౯ || మనుః || శ్లో || శ్రుతిస్మృత్యుద్భవంతధర్మమనుత్థితమీమాంసః | ఇహకీర్ణమహాప్నోతిపేత్యచానుత్తి
 మాంగతిమితి || ౧౦ || భగవాన్పివజ్ఞానక్రమాదిధింకృత్సంపూర్వాణామత్పరాయణః | తేనైవజన్మనాజ్ఞానంలభ్యా
 యాతిశివంపదమితి || ౧౧ || బోధాయనః || సూ || సత్త్వదగ్గీత్యయజ్ఞోపవీతీనిత్యన్వాధ్యాయావృషథాన్వవజే
 ఋతేచగచ్ఛన్విధివచ్ఛజ్ఞాన్వబ్రాహ్మణస్సగ్ర్యవతేబ్రహ్మలోకాత్ || శ్లో || అయమాతపసాయత్తస్సాన్వధ్యాయే
 జ్ఞాపరాయణః | ప్రజాముత్పాదయద్వక్త్రస్త్వీవీవణేజితేంద్రియః | స్వాధ్యాయేనఋషీన్సూజగ్రసేవేనచపురంద
 రమ్ | ప్రజయాచపితౄనాన్పూర్వాసన్వజోవివిమోదతే | పుత్రేణలోకాజయతిపిత్రేణానందమశ్నుతే | అథపుత్రస్యపా
 త్రేణానాకసేవాధిరోహయతి || ౧౨ || విజ్ఞాయతేచ || శ్రు || జాయమానోవైబ్రాహ్మణస్త్రైభిరఋణవాచాయ
 తేబ్రహ్మచర్యేణపిణ్యేయజ్ఞైరచేదేభ్యోప్రజయాపితౄభ్యశ్రితి || ౧౩ || ఎవమృణంసంయోగంవేదోదశశయతి-బం
 ధమృణమోక్షంచప్రజాయంచాయత్తంపితౄణానుకమణంబ || ప్రజాయందశశయతి || సృతిః || అనుత్స
 న్నతప్రజావాక్భవతే - శూవదేతప్రజానుగృహ్ణీతేతావదక్షిణ్యుక్తలోకాజయతి - సత్త్వత్రముత్పాద్యాత్మానం
 తారయతి - సప్తావరాన్సప్తపూర్వాకషణానాత్మసప్తమాన్ - సత్త్వత్రమధికాన్సప్తారయత్యేనసోభయాత త
 స్మాత్సృజాసంతానముత్పాద్యఫలమాప్నోతి - తస్మాదాత్మవాక్ప్రజాముత్పాదయేదాత్మనః ఫలలాభాయతస్మాత్స
 త్రంబోత్పాద్యాత్మానమేవోత్పాదయేదితివిజ్ఞాయతే-అత్తావైపుత్రనామాసేత్యవంధితియతా-జీవతాబ్రహ్మవ్యాయః

భక్తశ్రుత్వాదయతీతి॥ ౧౩॥ వికాశమంతాచార్యులప్రజననత్వాదితరేమామితి॥ గౌతమోపి॥ తెహంగృహ
 ణ్ణాయోనిరప్రజననత్వాదితరేమామితి - వికాశమంతాచార్యులప్రత్యక్షవిధానాద్దాహాన్తస్యేతిచ॥ టీ॥ తె
 హంచతుకాణామాశ్రమాణాంగృహస్థోయోనిఃఉత్పత్తిస్థానం - గృహస్థేదైవేత్వాదితాః చతుర్థిరాశ్రమేర్ధిక్రియం
 తేతతరైస్తేమామప్రజననత్వాచ్చాస్త్రేణవజ్జోత్పదనస్యనిషిద్ధత్వాదతస్మైర్నిత్రాంతనిషిద్ధేరుత్పదితాలప్యాశ్రమే
 ష్వనిధికారిశ్చంచాళాః ప్రత్యవసతాః పరివ్రాజకతాపసాస్తేహంజాతాన్యపత్యానిచంతాతైస్సహవాసయే
 దితిశాతాతపస్తరణాత్ వికాశమమితిసర్వేషువేదేషుధర్మశాస్త్రేణహసపురాణేషుగృహస్థాపివాగ్నిహోత్ర
 ణిప్రామాణ్యేణవిధియంతేమాయంతేవతతోగాహాన్తస్యప్రత్యక్షవిధానాత్ సదివైకలశ్రమః ఇతరేతుతతాశక్తా
 నాంవిధియంతేఇతిహసాతచార్యమన్యంతే॥ ౧౪॥ తథాచీతా॥ ణ్ణోకమణైవహిసంసిద్ధిమాస్థితాజనకాదయ
 ఇతి॥ ౧౫॥ ఆపస్తంబోపి॥ సూ॥ త్రైవిద్యవృద్ధానాంతువేదాః ప్రమాణమితిస్తాతత్రయోగశ్చాయంతేప్రీహి
 యవశ్యాజ్యపయః కపాపత్నీసంబంధాన్యత్రైవేదైః కార్యవృత్తితైర్విరుద్ధతచారోఽప్రమాణమితిమన్యంతేయ
 ద్విశ్వశానమువ్యతేహనాకమణామేదంతరేపురుషసంసార్-రోవిధియంతేతతః పరమసంతఫలంస్వగతశ్శబ్దంశ్చాయ
 తేఅధాప్యన్యత్రాతిమమృతమామ్నాయతహప్రజామనుప్రజాయసేతుమేమత్వాగమృతమితిఅథాపిసపవాయరి
 నిరూఢప్రత్యక్షేణోపలభ్యతేదృశ్యతేచాపిసాహువ్యం దేహవ్యమేవాన్యత్రేషువిశిష్టేషు కర్మసువతమానాః పూ
 ర్వేహంసాంపరాయేణస్వగతచక్రిణంవధగయంత్యేవమవరోవరిఃపరేమామాభూతసంప్రజాతైస్సగజజితః పునస్స
 గేఃవీజాధాభవంతీతి॥ భవిష్యస్మరణే॥ తథాపిప్రజాపతేర్వచనం - త్రయాంవిద్యాంబ్రహ్మచర్యంప్ర
 జాపతిం - శ్రద్ధాంతతోయజ్ఞమనుప్రదానంయంతానకుర్వతే - త్రైవిద్యాసహస్వజోహూత్వాధ్వంసతస్యప్రకగంస
 నితి॥ అయమధః॥ త్ర్యవయవావిద్యాత్రయోవేదాఃతాన్యేషపాతతశ్చధ్వంతస్యమేవిదంతితిత్రైవిద్యాః - తె
 పక్షజ్ఞానాఃత్రైవిద్యవృద్ధాః తెహంచేదావసప్రమాణమితింద్రియధః ఇతిసోహనిఃకయః॥ *॥ యథాహభగ
 వాన్తైమిని॥ సూ॥ చీదనాటకాధోధర్మఃఇతి॥ వా॥ తతశ్చతత్రవేదేషుయాగకర్మాణిశ్చాయంతేప్రీ
 హ్యుదినంబంధానిఉత్పింఘాచక్రియంతే - ఉపాంశుయజ్ఞేత్యేవంప్రకారాణి - తైర్విరుద్ధతచారఃప్రమాణం
 నభవతితిమన్యంతే - ఎతరుక్తంభవతిసర్వేషువేదేషుసర్వాసుశాఖాసుచక్తిహూతాదీనికర్మాణ్యేవతాత్పర్య
 తోవిధియంతే - అతోగాహాన్తస్యమేవత్రైవ్యంయదివేదాఃప్రమాణమితి - యశ్చగృహస్థానాం శ్వశానంశ్చాయతే
 శ్వశానానిభేజిరేఇతిసంవిదానాకమణామగ్నిహోత్రాదీనామంతేవేద్యేషుకార్యఃపురుషసంసార్-రోవిధియంతే - స
 నుపిశాచాభూతాశ్వశానమేవసంతేఇత్యత్రతహ - తతఃపరమితిశ్వశానకమణాంతరమపరిమితంస్వగతశ్శబ్దంవా
 చ్యంభలంశ్చాయతేసంవిదయజ్ఞాయధియజమానోజసాన్యగంఠోకమేతితి-అపిచ - అన్యగృహస్థస్యప్రజాత్రప్రజా
 సంతానమమృతమమరణమామ్నాయోవేద అహప్రజామనుప్రజాయసేఇతి - హేమత్వేమరణధర్మాప్రజాం
 జాయమానామనత్వంప్రజాయసే - ప్రజారూపేణజాయసేతదేవతేఅమృతమమరణమితిసత్వంమియసేచ-తతస్త్వం
 ప్రజారూపేణవర్తన-ఉపపన్నంపైతదిత్యాహ - అథాపిసపవాయమితి-అపిచసపవాయంపుకగ్నిరూఢఃప్రత్యక్షేణో
 పలభ్యతే - సపవద్విధానాతఇతి - లత్యతేఇతి-దృశ్యతేహిసారూప్యంధ్వయోః - దేహమాత్రంతుభిన్నం దేహవ్యమితి
 సాచ్యతీగస్త్యవత్యయఃతేపుత్రాశ్చివ్వదోతేషుకర్మకన్యవస్థితాః - పూర్వేహంపితృపితామహాదీనాంసాంపరాయేణ
 వరలోకేనసంబధానాంకీర్తింస్వగతంచప్రవధయంతి - ఎవమవరోవరిః - పరేహంకీర్తింస్వగతంచవధయంతి-
 భూతసంప్రవేమహాభూతసత్రయే - అతేస్తాతేచపుత్రిణిఃస్వగజజితోభవంతి - ప్రత్యయాసంతరస్వగతఃపునస్సగజః-
 తత్రసంసారవీజాధాన్ప్రజాభవంతీతిధవిశ్వత్పరాణేసత్యతే - అథాపిఅపిచగర్వాగస్త్యమేవపరిష్టమిత్యత్రప్రజాపతే
 ర్వాక్యమేవిభవతి - త్రయాంవిద్యాం వేదానామధ్యయనం బ్రహ్మచర్యంఅనిషిద్ధకాలేష్ట్రగమనం - ప్రజాత్రప్రజో
 త్పదినం-శ్రద్ధామాస్త్రిక్లం-తవఉపవాసాది-యజ్ఞమగ్నిహోత్రాదీసేమయాగంతాని - అనుప్రదానమంతర్వేది
 తానం - యదితానిఖర్వతేత్రైవిద్యాసహస్వజోతపిషాన్యాకంసహయాః - అన్యత్ర అగ్రహంతరంప్రతంసస్మరుహేరజః
 పాంశుభూతాన్యధ్వంసతేనశ్యతీతి - యత్రైవతహిణిష్టేషు కర్మసువతమానాః పుత్రాః పూర్వేహంకీర్తింస్వ
 గతంచవధయంతి-తథాప్రతిష్ఠిద్ధేషువతమానాఅతికీర్తింసరకంచవధయేయః॥ ౧౬॥ తత్రాహసంవిదా॥ సూ॥
 తత్రయోపాపకృతస్తవేవధ్వంసంతియథావధానంవనస్పతేర్నపరాగహింసంతిసాన్యాన్వికలోకకర్మభిన్నంబంధో

విద్యతేతథాపరస్మి కర్మఫలై స్తదతేనవేదితవ్యంప్రజాపతేర్ ఋషీణామితి సగోయంతత్రయే పుణ్యకృతస్సేషాం
ప్రకృతయఃపరాజ్వలత్యఉపలభ్యంతేతస్మాత్తుకమాంవయవేనతపసావాకశ్చిత్సశరీరోంతవంతం లోకంజయతీ-సంక
ల్పసిద్ధిశ్చస్య స్మతుతైజ్ఞేత్వమాత్రమిదామితి ॥ టీ ॥ తత్రప్రజాసంతాపేయేపాపస్య కతాకరస్తవధ్వంసం
తేపరాకపిత్రాదీకహింసంతి - యథాపరాకంవనస్మతేః యదేవపరాకంవనస్మతేః కీటాదిభిరూహపీతం తదేవప
తతినవనస్మతిగృఖాంవాపాతయితత్వదస్యపిత్రాదేఃపూర్వపురుషస్య అప్తిలోకృత్యత్రకృతైః కర్మభి స్సంబంధో
నవిద్యతేదృష్టాంతోయం - యథా పుత్ర కృతేషు కర్మ సుపిత్రాదేః కర్మత్వం నాస్తి తథావ పరస్మిలోకృ
కర్మఫలైరపి సంబంధో నాస్తీత్యర్థః - తత్పాపకృత ఏవధ్వంసంతీత్యే తదభకరూప మేతేనవత్సమాజేన హేతు
నావేదితవ్యం - ప్రజాపతే హిరణ్య గర్భాన్య ఋషీణాంచ మరీచ్యాదీనా మయంసగః దేవతాదిస్తీర్ణగంజః
తేరాధ్యస్తావపస్వేస్వేవదేవధ్వంతే - అత్రాదాహరణమాహ - తత్రయేపుణ్యకృతోపసిష్టాదయస్తేషాంప్రకృత
యశ్చరీరాణిపరాదేహ్యేష్టాజ్వలత్యఉపలభ్యంతేదివియథానప్రవేశమండలం ॥ శూర్యితేన ॥ సుకృతాంవా
వితానిజ్యోతిగంషియన్తుత్రాణీతి - ఇదంప్రమాణంపుత్రాణాంధ్వంసేపూర్వేషాంధ్వంసశ్చితి కర్మావయవేన
పుణ్య కర్మాణామేకదేశేనభుక్తివిశేషేణ తపసావాతీవేగకశ్చిదాశ్రమాంతరవర్తికసహశరీరేణాంతవంతం లోకం
జయతీతియస్తస్యాసంభవేదితి సంకల్పాదేవసిద్ధిశ్చస్యతనత్రాత్రమాంతర స్వజ్యేష్ఠంకారణమిత్యర్థః - అనేనగా
హాన్యప్రవేశంసాకృతేద్రవ్యవ్యవస్థా ॥ ౨౧ ॥ యతేనపవాహసూతేషుసర్వేషుయథోపదేశమవ్యక్తోవతఃమానః
తేషుంకచ్చతీతి ॥ టీ ॥ తేషాశ్రమేషుసర్వేషుయథాశాస్త్రమవ్యక్తస్సమాపితమనాఃతేషుమభయంపదంకచ్చ
తీత్యర్థః ॥ ౨౨ ॥ వసీష్ఠః ॥ శ్లో॥ గృహస్థఏవయజ్ఞతేగ్రహస్థస్తవ్యతేతత్ ॥ చతుర్థామాత్రమాణాంతుగృహస్థస్య
విశిష్టత్యతి ॥ ఇతిగృహస్థధర్మాః.

—* అథవానప్రస్తథమాః *—

౧ ॥ మనుః ॥ ఏవంగృహశ్రమేస్థిత్యావిధితత్ సాతత్కోద్విజః ॥ వనేవసీస్తునియతోయథావద్విశితేంద్రియః ॥ సం
త్యజ్యగ్రామ్యమాహరంసర్వంచైవపరిచ్ఛదమ్ ॥ పుత్రేషుదారాన్నిక్షిప్యవనంగచ్ఛేత్సహేవవా ॥ ద్విలియమాయుషోభా
గముషిత్యాతుగృహేద్విజః ॥ తృతియమాయుషోభాగంగృహమేభవనేవసీత్ ॥ ఉత్పాద్యధర్మతఃపుత్రానిష్టాయ
శ్చైశ్చైత్యతఃదృష్ట్వాపత్యస్యచావత్యంబాహ్మణోరణ్యమావిశేదితి ॥ ౨ ॥ యజ్ఞవల్క్యః ॥ సుతవిన్యస్తవక్షీ
కస్తయాశానుగతోవనమ్ ॥ వానప్రస్థోబ్రహ్మచారిసాగ్నిస్సాపానసూత్రజేదితి ॥ ౩ ॥ సంవతః ॥ గచ్ఛేదేవంవనం
ప్రాజ్ఞస్సభార్యోహ్యోఃఏవవా ॥ గృహీత్యాచాగ్నిశాలాత్రంతుశాలామంత్రనహాపయేత్ ॥ కుర్యాచ్చరపురో
దాశావనైర్వ్యామధ్యసేవిభిః ॥ భిక్షాంతుభిక్షవేనద్యాచ్ఛాకమూలఫలాదిభిః ॥ వేదవిద్యాత్రతన్నాతాశోత్రి
యావేదపారగాః ॥ యోజయేద్ధవ్యకవ్యేషువిపరితాంస్తవజఃయేత్ ॥ గాయత్రీమాత్రసారోపివరోవిప్రస్థయంతి
తః ॥ నాయంతితత్సమవేదీనర్వాసీనర్వవిక్రయా ॥ కుర్యాదధ్యయననిత్యమగ్నిశాలాత్రపరాయణః ॥ ఇక్షీఃపర్వా
గ్రయణీయాఃప్రకుర్యాత్సమివర్వస్వీతి ॥ ౪ ॥ హరితః ॥ గృహస్థఃపుత్రపిత్రాదీదృష్ట్వాపతమాత్సనః ॥ భార్యాం
పుత్రేషుసంస్తాప్యసహవాప్రవిశేద్వనమ్ ॥ జటాశ్చబిభృయాన్నిత్యం శ్చశూలీమనఖానిచ ॥ బేషానసాగ్నిశాలా
త్రంవవంచయజ్ఞాకసమాచరేత్ ॥ వన్యాంతైర్విదినైమేధైశ్చాకమూలఫలైర్వసేత్ ॥ వీరవాసాభవేన్నిత్యంసన్నా
త్యాత్రివవగంశుచిః ॥ సర్వభూతానుకంపీస్యాత్సత్తాగ్రహవివర్జితశ్చితి ॥ ౫ ॥ మనుః ॥ వసితత్సమవేదీనర్వాసీనర్వవి
ప్రాయశాచుభేతథా ॥ జటాశ్చబిభృయాన్నిత్యంశ్చశూలీమనఖానిచ ॥ యద్భక్షస్యాత్తతోదద్యాచ్చలింభిక్షాంచశక్తితః ॥
ఆమూలఫలభిక్షాభిరచయేదాక్రమాగతమ్ ॥ స్వాధ్యాయేనిత్యయ క్తస్యాద్వాంతోమైత్రస్సమాహితః ॥ దాతానిత్య
మనాదాతాసర్వభూతానుకంపకః ॥ వైరానికంచజహుయాదగ్నిశాలాత్రంయథావిధిదశకమన్యంధయన్సర్వపార్శ
మాసంపయోగతః ॥ ఋషీష్ట్యాగ్రయణీచైవచాతుమాస్యానిచాహరేత్ ॥ తురాయణంచక్రమశోదతస్యాయన
మేవచేతి ॥ టీ ॥ ఋషేష్టః సమత్రేష్టి - తురాయణం సేవత్సరసాన్యః క్రతువిశేషః - దాతాయణంచశక్తి
తిఃక్రమశ్చ సుత్రతత్రాతే ॥ శ్లో ॥ వాసంతశారదైమేధైశ్చాకమన్యనైస్సన్యయమాహృతైః ॥ పురోదాశాంశ్చరూః
తైస్త్రివిధిభిర్నైరపిత్పుణ్క ॥ దేవతాభ్యశ్చతథ్నత్వావన్యంమేధ్యతరంహవి ॥ శేషమాగ్నియంతేతలవణంచన్యయః

కృతమ్మ స్థలజోడకశాకానిపుష్పమూలఫలానిచ । మేధ్యకృత్తోద్భవానన్యైకస్వహంశ్యఫలసంభవాత్ । త్యజేదాశ్వ
యజేమాసేమున్యన్మంపూర్వసంచితమ్ । జీతానిచైవవాసాంసిశాకమూలఫలానిచ ॥ నఫాలకృష్టమగ్నియాదుత్సృ
ష్టమపి కేనచిత్ । నగ్రామజాతాన్యాతోఽపిపుష్పాణిచఫలానిచ । అగ్నిపక్వాతనోవాన్యాత్పాలపక్వభుగేవవా । అశ్వకు
ట్టాభావేదాపిదంతోలూఖలకోపివేతి ॥ టీ ॥ ఫిలూడిన్యశ్శనిసిద్ధ్యయో భక్షయతిసోత్తకుట్టః । దంతైరేవోలూఖల
కార్మయన్యనదంతోలూఖలకః ॥ శ్లో ॥ సద్యఃప్రత్యుత్థోవాన్యాన్వాసనంయద్యుకాపివా । మాన్యాసనియోవా
న్యాత్సమానిచయపివేతి ॥ టీ ॥ ప్రతిదినంజీవనంసంపాద్యభుక్త్యావశ్యస్తసికః । హస్తప్రత్యుత్తనంయః కరోతినసద్యః
ప్రత్యుత్థిః ॥ శ్లో ॥ క్తంవాన్మంసమశ్చీయ్యాద్దివావాహ్యత్యశక్తితః । చతుర్థాకానికోవాన్యాత్స్యాద్వాప్యస్తాప్తమాశనమ్ ॥
చాంద్రాయణవిధానైర్వాశుక్లకృష్ణైచవత్తయేత్ । పత్యంతయోర్వాప్యగ్నియాద్యవాసాంకృద్విధాంతాంసకృత్ ॥
పుష్పమూలఫలైర్వాపి కపలైవత్తయేత్సదా । కాలపక్షైస్సస్వయంతీర్దైర్వాసానమత్యేతథతి ॥ టీ ॥ సేవనసా
హోక్తంసూత్రంవైఖానసంమతం - తతహివానప్రథమన్యపూర్ణాఽఽతచశః ॥ శ్లో ॥ భూమావిపరివతేకతథైష్ట్యద్వా
ప్రపదైర్దిశన్మిస్థానాననాభ్యాంవిహారేత్సవసేమాపయన్తవతితి ॥ టీ ॥ విపరివతేతతశ్చయాత - ప్రపదైః పా
దాంగశ్యైః - అపడపయన్త్రివివణస్త్వయా ॥ శ్లో ॥ గ్రీష్మేపంచతపాస్తున్యాద్యపాకస్యభృంకకాశః । ఆద్రావా
సాస్తుహేమంతైక్రమశోవధాయంప్రవతితి ॥ వ్యాసః ॥ ఎకపాదేనతీష్ఠితమరీచీప్రసిజేదను । పంచాగ్నిధూమహో
వాన్యాదూష్టపసోమహోధవా ॥ పయఃపిబేచ్ఛుక్లవత్యేకృష్టపత్యేచగోమయమ్ । శీఘ్రపథాత్కనోవాన్యాత్సృజ్యై
ర్వాపివత్తయేత్సదా । జిత్రియోజితక్రోధస్తత్యజ్ఞానవిచింతకః । బ్రహ్మచారిభావేన్యన్యస్వపత్నిప్రతిప్రత్యయేత్ ॥
యస్తుపత్న్యాన్యమంగత్వామైథునంకామతశ్చరేత్ । తద్వృతంతశ్శల్యపిత్తప్రాప్త్యుద్ధియత్యేవైవ । తస్యాంయోజా
యతేగర్భాననంస్తుశ్శోకాద్విజాతిభిః । నవేద్యధికారోస్థితద్యంశేయోధిజాయతతితి ॥ విష్ణుః ॥ శ్లో ॥ నివిధంవర
కస్యేహద్వాంనాశనమాత్మనః । కామక్రోధస్తథాలోభస్తస్మాదేతత్త్రియంత్యజేత్ ॥ వా ॥ ఎవంగృహస్థసమన్యవాస
ప్రథస్యధర్మాః ఉక్తః - అభగ్నితేకుశలమన్యవాసప్రథస్యధర్మానాహమనుః ॥ అగ్నిన్యాత్సనివైతాన్యానమారోగ్య
యథావిధి । అన్గ్నిరనికేతస్యాన్మనిమూలఫలాశనః ॥ అప్రయత్నస్థూభాధేమబ్రహ్మచారిధరాశయః । శరణే
ష్యమమశ్చైవవృక్షమూలనికేతనః । తాపసోఽప్యేవవిషేషయతాధికంబ్రైక్షమచరన్ । గృహమేధిమచాన్యేమద్విజే
షువనవాసమ్ । గ్రామాదాహ్యత్యగాగ్నియాదప్యేగ్రాసాన్యసేవనమ్ । ప్రతికృప్యత్యుత్తేనైవపాణిసాశకలేనవా ॥ టీ ॥
శకలేనభిన్నభాంజశకలేన ॥ శ్లో ॥ ఎతాంశ్చన్యాంశ్చనవేతతియోవిహోవసేవనమ్ । విహతాశ్చపనిషదీరభగ్నస్యధ్యయే
జతితి ॥ ప్రకారాంతరమాహసమన్వపరాజితాంవాప్యాస్థాయప్రజేద్దిశమజింహగః । ఆనిపాతాచ్చరీరన్యయక్తివా
ర్హనిలాశనః ॥ టీ ॥ అపరాజితాంప్రాగుదిం ॥ శ్లో ॥ అనాంమహషిచర్యాశాంత్యన్యతమయతనుమ్ । వీతశోక
భయోవిప్రోబ్రహ్మలోకేమహీయతతితి ॥ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ వాయుభక్షిప్రాగుదిం గచ్ఛేదావధానంతయాదితి
వ్యాసః ॥ మహాప్రస్థాసికంవాయంకుర్యాదనశసంకువా । అగ్నిప్రవేతమన్యద్వాబ్రహ్మపథానిభోక్తుతః ॥ యస్తున
మ్యగ్నిమమాశ్రమంశేవంసంక్రయత్యశివపుంజనాశనమ్ । తాపహారత్యగ్నిమలైశ్చరీరంపదంయతియత్రబతోన్యసంక్లిప్తి
తి । దంతితి ॥ అగ్నిన్యాత్సత్సకృత్సాతుప్రవజేదుత్తరాదిశమ్ । ఆదమాహతంవనగోమాసేమాస్థాయతాపసః । స్వర
న్మతీంద్రియంబ్రహ్మబ్రహ్మలోకేమహీయత్రైతహోహియోసావరోద్వనస్థోవసేవసన్యత్వనమాధియుక్తః । విముక్తపా
హోవిమలః ప్రశాంతస్సయాతిదివ్యంపురుషంపురాణిమితి ॥ వా ॥ ఆయంచవానప్రథాశ్రమః - జేషరేణుతోత్పత్తిర్వానప్ర
థాశ్రమగ్రహణతకలౌనిసిద్ధః ॥ ఇతివానప్రథధర్మనిరూపణమ్ -

— అథయతిధర్మః —

౧ ॥ తత్రమనుః ॥ శ్లో ॥ వసేమనువిహ్యత్యైవంతృతీయంభాగమాయుషః । చతుర్థమాయుషాభాగంత్యక్త్యనం
గాకపరివ్రజేత్ ॥ అశ్రమాదాశ్రమంగత్వాహుతహూమోజితేంద్రియః । భిత్తోబలిపరిశ్రాంతః ప్రవజ్జాప్రేత్యచ
ధాతతితి ॥ టీ ॥ హుతహూమః కృతశ్శమదాధానాగ్నిహూత్రహూమః - భిత్తోబలిపరిశ్రాంతః భిత్తోచరణై
శ్శేవజలివనరహాభ్యాంపరిశ్రాంతః - అశ్రమాదాశ్రమంగత్వా బ్రహ్మచర్యాశ్రమాధాపాకస్థ్యంతతోవానప్రథాశ్ర
మంగత్వైత్యధః - బ్రహ్మచర్యగ్రహణాధ్యైకృత్సానప్రప్రమకృత్సాపిసన్యాసః తవ్యః - నాన్యధేత్యావాసవిషా
యనాన్యాత్ప్రేత్యాకృత్యమమోమోక్షేనీవేతయేత్ । అనపాకృత్యమోక్షేతునప్రమానోద్రవత్యధః ॥ అభిధ్యవిధిచ

ద్వైదాక్షాత్త్రాంత్యోత్పాద్యధర్మతః । ఇష్టావశక్తితోయజ్ఞైర్మనోమోయేనవేతయేత్ ॥ అనధీత్యద్విజ్ఞోదాన
 సుత్పాద్యతథాత్మజాః । ఆసిష్టావశక్తితోయజ్ఞైర్మోక్షమిచ్ఛాప్రజత్సంధితి ॥ టీ ॥ మోక్షం మోక్షసాధనంసన్యా
 సాశ్రయం- అనేనపూర్వోక్తశ్చరారాశ్రమసముచ్చయమక్షిపాక్షికత్వదివ్యోతయతి ॥ తథాచయజ్ఞవల్క్యః ॥ స్తో ॥ వ
 నాద్రృహద్వాకృత్యేష్టినార్యచేదనక్షిణామ్ ॥ పాజాపత్యంతదంతేతానగ్నినార్యవాగ్నాని ॥ అధితవేదోజవక్య
 త్పత్రవానన్నరగ్నిమాత్ ॥ శక్త్యావయజ్ఞకృత్యేయేమనకుర్యాన్మనాన్యదేతి ॥ వ్యాసః ॥ ఎవంవనాశ్రమేష్టిత్వా
 న్యసీయంభాగమాయుషంచతుర్థమాయుషంభాగంసన్న్యసేనయేత్సమాత్ ॥ పాజాపత్యానిరూప్యేష్టిమా
 గ్నీయూమధవాపునః ॥ దాంతఃపక్వకషాయాసాబ్రహ్మక్రమముపాశ్రయేదితి ॥ సంవతః ॥ ఉష్మిత్యైవంవనేన
 మగ్నీశ్వప్సస్సర్వవత్తుమిచ్ఛతుర్థమాశ్రమంగచ్ఛేధ్యతామూమోజితేంద్రియః ॥ సంసేవ్యచాశ్రమాన్సర్వాజిత
 క్షోభోజితేంద్రియః । బ్రహ్మలోకమపావ్యతివేదశాస్త్రీభవద్విద్యతతి ॥ హరితః ॥ ఎవంవనాశ్రమేష్టిత్వతపసా
 చగ్ధ్యేచ్ఛిపఃచతుర్థమాశ్రమంగచ్ఛేత్సన్న్యసనవిధినిద్యజః ॥ ఇష్టీంవైశ్వానరీంకృత్యాప్రాజ్ఞుభోచజ్ఞుభోషివా ।
 అగ్నిశ్చాస్మాత్సంసార్యమంత్రవత్ప్రకరేత్తునరితి ॥ దక్షః ॥ సవేషికమశస్సేతేయథాశాస్త్రంనిషేవితః । య
 భోక్తకానింవిప్రసంయంతిపరమాంగతిమ్ । త్రయోదామానులోమ్యంసన్యాత్పత్రిలోమ్యంనవిద్యతే । ప్రాతిలోమ్యేన
 యోయాతినతన్నాత్పాశ్చత్తమతి ॥ ఆపస్తంబోషి ॥ సూ ॥ తెషుసవేషియథోపదేశ మవ్యగ్రోవతఃమా
 నోక్షేమంగచ్ఛరీతి ॥ బోధాయనస్తువికల్పమాహ ॥ అథఏవంబ్రహ్మచర్యవాన్సగ్రిహితీత్యేకేషా మథశాలినయా
 యావరాణామనపత్యానాంవిధిరోవాప్రజాస్యధర్మేప్రతిష్ఠాప్యవానస్తత్త్వాఉద్ధ్వంసన్న్యాసముపదిశంతి ॥ వాసప్ర
 స్థస్యవాకమవిరమేదితి ॥ గౌతమోషి ॥ తస్మాత్తమవికల్పమేకేభిఃసవతతి ॥ వసిష్ఠః ॥ చీణబ్రహ్మచర్యోయ
 మిచ్ఛేత్తమవసేదితి ॥ టీ ॥ చతుర్థాశ్రమాశ్రమాణాం మధ్యేయమిచ్ఛేత్తత్రైవిన్దిస్థాయాయాదిత్యధః ॥ ఉత
 నా । ఆచార్యేతాభ్యనుజ్ఞాతశ్చతుర్థాశ్రమేకమాశ్రమమ్ । ఆవిమోకాచర్యరీరస్యసోఽపిష్ఠిద్యధావిధీతి ॥ అంగిరాః ॥ సన్న్య
 సేచ్ఛిచ్ఛాచర్యేణసన్న్యసేద్వాగ్ధహదపి ॥ వనాద్వాసన్న్యసేద్విద్వానాతురోవాభయఃఖతతి ॥ యమః ॥ చీణ
 వేదవతోవిద్వాన్సన్న్యసేద్వాగ్ధోమోక్షమాశ్రయేత్ ॥ సమస్యవేమభూతమచరేమధావరేమచ । ఉత్పన్నజ్ఞానవిజ్ఞా
 నోవైరాగ్యంపరమంగతిః । ప్రవజేచ్ఛిచ్ఛాచర్యాన్మయదిచ్ఛేత్సంగతిమ్ । జాతపుత్రోగృహస్థోవావిదితాత్మాజి
 తేంద్రియతి ॥ కాత్యాయనః ॥ బ్రహ్మచర్యాద్రృహద్వాపినాద్వాసన్న్యసేద్విజః । పుత్రేమథార్యాంక్షివ్యమృ
 తపక్షికవవతేతి ॥ వ్యాసః ॥ బ్రహ్మచర్యగృహస్థోవావానప్రస్థోభవాపునః । విరక్తస్యవకామేభ్యఃపరివ్రజ్యాంస
 మాశ్రయేదితి ॥ విష్ణుపురాణే ॥ భవిష్యత్పురాణేషి ॥ శ్రీహితవిద్యోగరవేదత్వాచగరుచక్షిణామ్ । గాహవాన్ధ్యమి
 చ్చ్యోభూపాలకుర్యాద్దారపరిగ్రహమ్ । బ్రహ్మచర్యేణకాబంకుర్యాత్సంకల్పపూర్వకమ్ ॥ వైహనసోవాసిభవేత్పరి
 వ్రాడభవేచ్ఛయేతి ॥ మహాభారతేషి ॥ గృహస్థోబ్రహ్మచారివావానప్రస్థోపివాపునః । యత్తచ్ఛేష్ఠేక్షమాదాతు
 ముస్తమాంవృష్టిమాచరేదితి ॥ ఉపనిషత్ ॥ గృహస్థోబ్రహ్మచారి వానప్రస్థోవాల్లోకాగ్నిమాదరాగ్నానమారో
 పయేదితి ॥ జాదాలీశుతిస్తు ॥ చతుర్థాశ్రమంత్రయోణాంద్వయోర్వాసముచ్చయమాబిచ్ఛాచర్యంసమాప్యగృహీ
 భవేద్గృహీభూత్వావసేధవేదగ్గీభూత్వాప్రవ్రజేద్వదివేత రథాబ్రహ్మచర్యాచేదప్రవ్రజేద్గృహద్వావనాద్యేతి ॥
 వా ॥ గాహవాన్ధ్యోనేతరాశ్రమబాధస్యగౌతమబోధాయనాభ్యాంధరీతః - వికాశవ్యంత్వాచార్యః ప్రత్యక్షవిధా
 నాగ్గాహవాన్ధ్యోనేతి ॥ అథవిజ్ఞానేతరః ॥ ఎవాంచనముచ్చయవికల్పబాధపత్యోణాం సవేషాంశుతిప్రప్రతిమా
 లత్యాదిచ్ఛయావికల్పః - అతోయత్రైశ్చిత్తపండితంవనైగ్గరుక్తంయజ్ఞేమమగ్నిశ్చూతంహివాహాతీత్యాదిప్రత్య
 షశుశ్చిన్దిగాగ్గాహవాన్ధ్యోనేతరాశ్రమబాధః - గాహవాన్ధ్యసధికృతాంధపంగ్వాదిభిషయమాశ్రమాంతరమితత్వాన్వి
 థ్యాగ్యాగ్నియనేదేధర్మబంధసమిత్త్యేపేతణీయం - కించయథా విష్ణుక్రమాజ్ఞావేక్షణా ద్యక్షమతయాంధ పం
 గ్వాదినాంశోత్యవసధికారః - తథోదకుంభపరణభిక్షాచర్యాద్యక్ష మత్వాత్సాధమంధపం గ్వాది విషయతయాశ్ర
 మంతరస్సర్వాహః-ముణానిత్రీణ్యపాకృత్యేత్వాదీనివచనాని - అనపాకృత్యుణ్యతయన్యగృహస్థస్య ప్రవ్రజ్యాయా
 మసధికారత్యైవంపరాణి - యదాతుబ్రహ్మచర్యాత్ప్రజపితదానప్రజితత్వాదనాదీనియమః - అకృతచారపరి
 గ్రహస్యతత్సాధికారాద్రాగప్రయుక్తత్వాచ్చవివాహస్య ॥ నన్య ॥ శుక్ల జాయమానోవైబ్రాహ్మణప్రీతిర్
 భుజవాజాతే । బ్రహ్మచర్యేణపిభోగ్యయజ్ఞేనదేవేభ్యఃప్రజయాపితృభ్యధితి ॥ జాతమాశ్రమ్యేవప్రజో లోనదనాదీని

దశోత్థతి - నైవం - సహజాతమాతోక్యతదారపరిగ్రహణాయజ్ఞాదివ్యక్తియతే - తస్మాదధికారీజాయమాహ
 బాహ్యతాదిర్యజ్ఞాదీననుతిష్ఠేదితస్యాభవః - అతశ్చోపసేతస్యవేదాధ్యయనమావశ్యకం-క్యతదారపరిగ్రహస్యప్ర
 జ్ఞోత్వాదనాదీనిరవద్యమితి- యస్యసముచ్చయానుష్ఠానసామర్థ్యంనాస్తి తస్మాదయమాశ్రమవికల్పఇతి॥ స్మృతచం
 ద్రికాయామ్ ॥ అధిత్య విధివద్యేదా స్మృత్యానుత్పద్య భమత ఇత్యాదీనివచ నానియస్తేహికా ముష్టికభోగ
 ప్వాదావేవతే రాగ్యంనజాయతేతద్విషయాణీస్త్యుతిరత్వాదావధిహితం - అన్యేతుఅధ్యయన నియోగవిప్రుత్తుత్ర
 రకాలంయస్యపురుషస్యయదావే రాగ్యంజాయతేతస్యాత్రమిణోనాశ్రమిణోవాతదేవసన్యాసఇతివదంతి ॥ తథాచ
 జాబాలీశ్శుతిః ॥ అభవునవ్రతే వ్రతేవాస్తాతకోవాస్తాతకోవోత్సన్నాగ్ని రనుత్సన్నాగ్నిర్వాయ దహరేవర
 జే త్తదహరేవప్రవ్రేశేదితి-తథాయద్యాతురస్యాగ్నస్తనసావాచావాసన్న్యసేదితి॥ బృహస్పతిః ॥ సంసారమేవసిస్సా
 రందృష్ట్యాసారదిదృక్షయా ॥ ప్రవ్రేజేదకృతోద్వాహఃపరంవే రాగ్యమాశ్రేతఇతి ॥ పరాశరః ॥ పరివ్రాజ్యంతువే
 రాగ్యత్ర-తవ్యంవిధురాదిభిః॥ విధివైవచకుపీతసన్నాగ్నిసమిహబుద్ధిమానితి ॥ అంగిరాః ॥ విరక్తస్సన్న్యసేద్వి
 ద్యాసనిష్ఠ్యాపిదిజోత్తమః ॥ ప్రకతుఃమథశక్తింజహృతాయజితక్రియాః ॥ అంధఃపంగుడరిదోవావిరక్తస్సన్య
 సేద్విజఃసర్వేహమేవవే రాగ్యంసన్నాగ్నిసేతువిధియతే పతేదేవావిరక్తయస్సన్నాగ్నిసంకతుఃమివృతిః॥ పునదావరక్రి
 యాభావేమృతభార్యఃపరివ్రజేదితి॥ అంధవంశ్యస్సన్నాగ్నిసవిధానంవిరక్తిప్రశంసాభవం-నపునస్తత్పాప్ర్యభవం॥
 శ్లో॥ ఆరూపవతిత్రాత్యంకునభిశ్యావదంతకః ॥ త్తయాతథాంగవికలోనతుసన్నాగ్నిసమహతీతి దక్షస్తరణాత్ ॥
 అంగిరాః॥ శ్లో॥ యదామనససంజాతంవే త్షష్ఠ్యంసంస్థవస్తుమ్ ॥ తదానన్నాగ్నిసమిచ్ఛంతిపతితస్యాగ్నివిపర్యయఇతి ॥
 హిణీతః॥ విరక్తఃప్రవ్రేజేద్విమానంరక్తప్రగృహేవసేత్సరాగోనరకంయతిప్రవ్రజేహిద్విజాధమఇతి॥ వ్యాసః॥
 యస్యైతానిసుప్రావిజిహ్వాపథోదరంకరః॥ సన్న్యసేదకృతోద్వాహాబాహ్యహోబ్రహ్మచర్యవాక్ ॥ పరమా
 త్మనియోరక్తవిరక్తః పరమాత్మనిసర్వేషణాద్వినిముక్తస్సైతంభోక్తుమహతీతి॥ పూజితోపందితైచ్చసమప్రస
 న్నోయథాభవేత్ ॥ తథాచైద్రాధ్యమానస్తుతదాభవతిభైక్షుభిః ॥ కృతుః॥ అహమేవాత్మరంబ్రహ్మవాసుచేవాగ్ని
 మద్యయమ్ ॥ ఇతిభావోభ్యువోయస్యతదాభవతిభైక్షుభిః ॥ యస్మిన్మాతంతిక్షమాశోచంత్యంసంతోషమాజవమ్ ॥
 ఆకించినమదంభశ్చసక్తేవల్యాశ్రమేవసేత్ ॥ యదానకురుతేభావంసర్వభూతేషుపావమ్ ॥ కమణామనసావాచత
 దాభవతిభైక్షుభిః ॥ మాధవీయే, పరాశర ॥ పరిభోగాత్పరిచ్ఛేదాత్పరిపూర్ణావలోకనాత్ ॥ పరిపూర్ణాఫల
 త్యావృపరివ్రాజకఉచ్యతే॥ పరితోవ్రజతేత్యంపరంవావ్రజతేపునః ॥ హిత్వాచైవపరంజన్మపరివ్రాజకఉచ్యతఇతి॥
 వ్యాసః॥చప్రతిలక్షణంర్మజ్ఞానంసన్నాగ్నిసలక్షణమ్ ॥ తస్మాత్ జ్ఞానంపురస్కృత్యంసన్న్యసేదిహబుద్ధిమానితి॥ మనుః॥
 దశలక్షణంధమమనుత్పత్త్యసమాహితః॥ వేదాంతోన్విధివచ్చుత్వాసన్న్యసేదన్యజోద్విజః॥ ధృతిఃతమాదమోస్తే
 యంతేచమందియనిగ్రహః॥ హిర్విద్యాసత్యమోహదశకంధమలక్షణమితి ॥ టీ ॥ ధృతిఃస్వధర్మాపరిత్యాగః-
 త్తమాఅవమానసహత్వం॥ దక్షః॥ శ్లో॥ తస్మాత్త్యక్తపాదేణకథవ్యందండధారణమ్ ॥ ఇతరస్తునశక్తివిషయై
 శ్చాభిధానయతఇతి॥ జాబాలీశ్శ్లో॥ సన్నాగ్నిససేష్యయంక్యత్వాప్రసేర్నివకరోతియః॥ సకుర్యాత్సచ్చిచ్చుశాంతప్రకృత్యా
 సాస్వత్సంసరతమ్ ॥ సన్యాసంపాతయేద్వస్తుపతంతన్యాసయెస్తుయః॥ సన్నాగ్నిసవిష్ణుకతాఽచట్రీనేతాన్వతేతాన్వి
 దుః॥ సంప్రత్యసేతానాంచమహాపాతేనాంతథా॥ వ్రాత్యానామభిశస్తానాంసన్యాసంవైవకారయేత్ ॥ వ్రతయజ్ఞత
 పోదానహూమస్పాధ్యాయవజేతమ్ ॥ సత్యశ్రీచపరిభ్రష్టంసన్యాసంవైవకారయేదితి ॥ శృహస్పతిః॥ శ్లో॥ అతీతా
 స్మస్త్యరేచ్ఛగాన్తతథానాగతానః॥ పాప్రేమాంశ్చనాభిసంజేద్యఃసక్తేవల్యాశ్రమేవసేత్ ॥ అంతస్థానీంద్రియాణ్యంత
 బహిష్ఠాన్విషయాబహిఃశక్తియస్సదాకతుఃసక్తేవల్యాశ్రమేవసేదితి ॥ అంగిరాః ॥ శ్లో॥ ఉత్పన్నేనంకతే

—* అతురసన్నాగ్నిసవిధిః *—

ఘోరహారవ్యామృదిగోచరైభయభీతస్యసన్నాగ్నిసమంగిరామునిరబ్రవీదితి ॥ సుమంతో ॥ శ్లో॥ అపత్యాశేతుస
 న్న్యాసకతవ్యఇతిశిష్యతే॥ జరయాభిసరితైనశశ్శుభిర్వాగ్నిదేనచ ॥ అతురాణాంచసన్నాగ్నిసేనవిధివైవకరియం॥
 పేషమాత్రంసముచ్చార్గ్యసన్నాగ్నిసంతత్రపూరయేత్ ॥ సన్యస్తేహమితిబ్రూయాత్సవసేమిపరికమాత్ ॥ త్రీన్వా
 రాంస్తుతిలోకాత్కాశుభాశుభవిశుద్ధైః ॥ యత్కించినంధకంకమఃకృతమజ్ఞానతోమయా ॥ ప్రమాదాలస్య
 మోహద్యత్తత్సర్వసంత్యజామహమ్ ॥ ఎవంసంచింత్యగూతేభ్యోదద్యాదభయదక్షిణమ్ ॥ పద్మాగ్నికరభాగ్యం

విహరన్తాహంవాక్పాయమానయః | కరిష్యేపాణినాంసాంసాంపాణినస్సంతునిభఃకయాత్తి || సంగ్రహే ||
 వా || ఆతురాణాంతుసన్న్యాసేసంకల్పసావిత్రిప్రవేశసపాణిశూమాశ్చేహాచారణాధయదానానివితానితి ||
 ౩ || విష్ణుః || శ్లో || సస్య ప్రమతియోబ్రాహ్మియాత్పాన్త్రైఃకంఠగతైరపి | సతత్కృతుశ్చతేనాపిప్రాప్తుం శక్నోతిమానవత్తి
 తి || ౪ || అంగిరాః || శ్లో || ఆతురాణాంవిశేషే స్త్రీసవిధివైశవక్రియా | పేషమాత్రస్తుసన్న్యాసఆతురాణాంవిధి
 యత్యతి || శ్రుతిరపి || యన్యతురస్సాన్యవససావాచావాసస్సన్న్యాసేదితి ||

—* సన్న్యాసఫలనిరూపణమ్. *

సన్న్యాసఫలమాహయమః || శ్లో || యేదసంతానజాదోమాయేచస్యైకమకసంభవాః | సన్న్యాసాగ్నిహారే
 తస్యస్వాస్తుమాగ్నిరివకాంచనమితి || ౧ || మనుః || శ్లో || మృతౌయేశ్యుగ్యతేశోధ్యంనదివేగేనశుద్ధగతి | రజసాస్త్రిమహో
 దుష్టాసన్న్యాసేనద్విజోత్రమః || యాదత్వానస్యభూతేభ్యఃప్రవజత్యభయంగృహత్ | తస్యతేజోమయాలోకాభవం
 తిబ్రహ్మవాదినిః || యస్తాదపిహిహతానాంభయంమోక్షద్యతేక్వచిత్ | తస్యచేహద్విముక్తస్యభయన్తాస్త్రికుతశ్చస |
 యదాభవేనభవతిసర్వభావేమనిస్సృహం | తదాసుఖమవాప్నోతి | ప్రేత్యచేహచశాశ్వతమితి || ౨ || యాజ్ఞవ
 ల్యుః || శ్లో || అకార్యకారిణాంచానంవేగోనద్యాశ్చశుద్ధిక్యత్ | శోధ్యస్యశుద్ధతోయంచనసన్న్యాసభదిజప్తనామితి
 ౩ || పరాశరః || శ్లో || ద్వావిమాపురుషేలోకేసార్యమండలభేదినా | పరివ్రాజ్యగయం కృత్సరణేచాభిముఖోహతః ||
 సస్యప్రంబ్రాహ్మణ్యస్త్వాస్థానావృత్తిభాన్తరః | ఎవమేమండలంభిత్వాపరంస్థానంప్రయాన్యతి || ౪ || వ్యా
 సః || శ్లో || ద్వేయాపేవాసుదేవస్యచరంచాచరమేవచ | చరంసన్న్యాసినారూపమలంప్రతిపాదికమితి || ౫ || వి
 ష్ణుః || శ్లో || ఏకరాత్యోషితస్యాపియతేర్యగతియవ్యతే | ససాశక్యాగృహస్థేనపాప్రంక్రతుశ్చైరపితి || ౬ || డక్షః ||
 త్రింశత్పరాంస్త్రింశదపరాత్ | త్రింశచ్చపరతఃపరాత్ | సద్యస్సన్న్యాసనాదేవసరకాత్త్రాయతేపేక్ష్యనితి || ౭ || అం
 గిరాః || డష్టింకులాన్యతీతానిషష్టిమాగామికానిచ | కులాన్యధర్మతేప్రాజ్ఞస్సన్న్యాప్రమతితేనావదేదితి || ౮ || య
 మః || శ్లో || జ్ఞానేనముద్యతేభిక్షుస్తవసాస్యగజూత్పయాత్ | సరకంవిషయాసంగాత్త్రయోమాగాకస్తవస్యినా
 మితి || ౯ || వ్యాసః || దివ్యతేజోమయశ్శ్రీమాంశ్వంప్రసూర్యాగ్నిమండలమభిత్వాప్రయాతినన్న్యాసేనస్వధర్మప
 రిపాలనాదితి || ౧౦ || తథాచశుశిః || త్యాగఏవహిసవేమాంమోక్షసాధనము | త్రిమతీత్యజైవహితత్వైయం
 త్యక్తుంప్రత్యక్కురంపదమితి | అతస్సన్న్యాసస్యకర్మాణికర్మాణ్యాత్పావబోధతః | హత్యాఽవిద్యాంధమైవేయాత్తద్వి
 ష్టాఃపరమతపదమితి || తైత్తిరియతేజశ్చాయతే || నశ్చమణానప్రజయాధనేనత్యాగైవేకేతిమృతత్వమానశురితి ||
 టీ || ఆధానాదికమణాప్రజయాధనేనచ. అమృతత్వంఅపవేగంనానశుఃనాశ్చువతే - కింతుత్యాగైవైవ ఎవత్తి
 త్యగికారిణాభ్యంతరశఃయతి - పూర్వమధితవేదాదిగతసాంగవేదాధానమప్తితయోధోదితగుకలకమణోవిశు
 ధాంతఃకరణజితేంద్రియః - అనంతరంసంత్యక్తకర్మాణోవేదాంతవాక్యశ్రవణాదిజనితబ్రహ్మజ్ఞైకత్వవిజ్ఞా
 నాఃకేచిదేవామృతత్వమశ్చుత్తత్యత్యగః || తథాచీతతైత్తిరియతే || వేదాంతవిజ్ఞానసునిస్థితాధానసన్న్యా
 సయోగాద్యతయశ్చుద్ధసత్త్వాః | తెబ్రహ్మలోకేతుపరాంతకాలేపరామృతాత్పరమివ్యంతిసర్వత్తి || టీ || బ్రహ్మ
 ణోలోకేదశతేనంతకాలేపశ్చమజ్జనమాప్తికాలే - పరామృతాత్పరమత్యప్రప్తంవేదామృతంఅమరణధ
 మకబ్రహ్మ - తస్మాదనుభవగోచరాత్ - బ్రహ్మణోహేతోపరిమవ్యంతత్యత్యగః | బృహదారణ్యకేపి - ఏతమేవ
 వాజిసోలోకమిచ్చంతఃప్రవజంతితి || టీ || ప్రకృతమాత్మానమేవలోకమిచ్చంతః | ప్రవజేయురిత్యగః || బాబావి
 శుతే || అధపరివాగ్వివణివాసాముండోముండపరిగ్రహశ్చుచిరద్రోహేభైశ్చమాణోబ్రహ్మణాయభవతీతి ||
 శతంకులానాంపురతోబధూవతథాపరాణాంచశతంసమగమ్ | ఎతేభవంతిసుకృతస్యలోకేయేమాంకులేనస్సన్న్యాసతి
 హవిద్రః || సన్న్యాసాచ్చిహ్మణస్థానంవైరాగ్యాత్ప్రకృతాలయః | జ్ఞానాత్రైవల్యమాహ్మతినిప్రేక్షాగతయ
 స్సన్న్యాతాత్తి ||

—* శ్రుతియాదీనాంసన్న్యాసాభావనిరూపణమ్. *

౧ || వా || అన్విక్తైవైవాశ్రమేబ్రాహ్మణ్యైవాధికారః || శ్లో || అన్యస్యగ్నింతుమారోష్యబ్రాహ్మణఃప్రవజే
 ద్యవతో | ఏవవోధిహితోధమోబ్రాహ్మణస్యవతుర్విధత్తి || ౨ || వా || ఉపక్రమోపసంహారాభ్యంగుమనా
 బ్రాహ్మణ్యైవాధికారివ్రతిపాదనాద్వాహ్మణాఃప్రవజంతితి | శ్రుతిశ్చగ్రజ్జన్మనవాధికారోనద్విజాతిమాత్రస్యేతి

అత్త సేనమః - అంతరాత్త సేనమః - పరమాత్త సేనమః - ఇతి బ్రహ్మంజలింకృత్యామానసంజపిత్యాశిష్యస్య శ్లో
 ర్పంజలింకృత్యానేదాక్షిణ్యజపిత్యాసప్తముష్టింప్రాశ్వాపజవమ్య - ఓంఘాః పావిత్రీంప్రవేశయామి - తత్సవితు
 ర్వరేణ్యం - ఓంఘంసస్మావిత్రీంప్రవేశయామి - భగోదేవస్యధీమహి - ఓంఘంసపావిత్రీంప్రవేశయామి - ధి
 యోయానోఽనువోదయాత్ - ఓంఘార్భువస్సువః - సావిత్రీం ప్రవేశయామి - తత్సవితు+దయాత్ || ఇతి జపి
 త్యాశివనా పాప్రశ్న పురస్తా దాదిత్యస్యా ప్రమయా దాజ్యం విలాహ్యేర్మాయ స్రువివతుగ్మహీతంగ్మహీత్యాస
 మిధేగ్మహీంఘాఘ్నవస్సువస్సహీతి పూణాః హుతిం హుత్యాసాయమగ్నికార్యంకృత్యాగ్నిత్రరద్రదేశేషు
 పాత్యాదేనాదయ త్యాదీక్షిణ్యదేశేదభాంత్యగ్నిత్రర్యక్ష్మాజినంచాంతభాఽయై తస్యారాత్యాగ్నిజాగరణంకృత్యై
 తి || శ్లో || ఆహోహి పృథివ ద్వాభ్యాంత్వ శ్రురోమనభానివ | గోదానకవిధానేనసర్వమంత్రాన్నియోజయేత్ || శేషస్యక
 మణస్సైన్ద్ర్యకేశక సప్తాష్టవాపునః | సంరత్యవాపయేత్సర్వంకేశశశునిభానిదేతికాత్యామనాదిస్తరణాత్ ||
 వా || సప్తాష్టవాకేశకాన్తాపయత్యావాపయేత్ - దక్షిణబానున్యస్తానంచామనా ప్రంకృత్యాతమపరిసపవిత్రదక్షిణ
 హ ప్రస్థనిధానంబవ్యంజలిః - సంహత్యరాస్తవద్యేయ సుహీ బ్రహ్మంజలి స్తన్నతథితి మహస్తరణాత్తదాకృత్యా
 బ్రహ్మణేనమథ త్యాదిమనసాజపేదిత్యధః - సత్తముష్టిప్రాశనంప్రణవేకృత్యావమ్యనాభిమభిమంత్రయేత్ || ౨ || శ్
 ధాచబహ్యోచపరిశిష్టే | అగ్రసత్తాన్వాగ్నిశ్చావమ్యనాభిమభిమంత్రయేత్ - అత్త సేన్యాహః - అంతరాత్త సేన్యాహః - ప్ర
 జావతయేస్సహీతి - తేతంమోదాదధిస్స తానిత్రివత్స తానిత్రివద్దసీతిమంత్రేణప్రథమంప్రాశ్నీయాత్పువ్దసీతిద్వి
 తీయంసంవృదసీతితీయం - ఆపంపునంజ్విత్త్యదకంప్రాశ్నీయాత్తదభాభృతి || ౩ || అత్రబోధాయనః || సూ || పుణ్య
 హంస్సస్త్యధిధితివాయ త్యాకేశశశునిలోమనభానివాపయేత్వోపకల్పయ తేయప్తయస్సిక్తంజలపవిత్రకమండలం
 పాత్రమిత్యేతత్సహదాయగ్రామాంతేగ్రామ సీమాంతేగ్మగ్నికారేవాజ్యంపయోదధీతి త్రివత్సాన్వోశ్వాపవసేదా
 సావోంహసావిత్రీంప్రవిశామితత్సవితుర్వరేణ్యం-ఓంఘంసస్మావిత్రీంప్రవిశామిభగోదేవస్యధీమహీతంగ్మహీత్యాసంఘంసస్మా
 విత్రీంప్రవిశామిధియోయానోఽనువోదయామితిచక్షోర్ధవశః ప్రతస్సుమస్తాప్తాస్తాశ్రమాదాశ్రమముదసినోబ్రహ్మఘా
 తోభవతితివిజ్ఞాయ తేపురాదిత్యస్యా ప్రమయా ద్వాహవత్యయ సమాధాయాన్యాహర్యవచన మాహుత్యజ్వలంత
 మాహవనియముద్భృత్య గాహవత్యేజ్యంవిలాహ్యేర్మాయస్మిచి చతుర్గ్రహీతంగ్మహీత్యా సమద్యత్యా హవసీయే
 పూణాః హుతింహుత్యాసహీతితత్సప్తాన్వన్యాధానమితివిజ్ఞాయ తేక సాయంహుత్యై హవా త్రే ఉత్తరే
 గాహవతుత్యంత్వ దానిసం స్త్రీయోతేమద్వంద్వంద్వంభిపాత్రాణిసాదయ త్యాదక్షిణేనాహవసీయంబ్రహ్మయత సేవ
 భాఽన్యగ్నిత్రర్యక్ష్మాజినంచాంతభాఽయై తాంరాత్రాన్విజాయవనివద్వా బ్రహ్మరాత్రిమసోఽప్యుబ్రాహ్మ
 ణోగ్నిక సమాగోప్యవాప్రమీయ తేనవకం సాస్తానంతరతితరతిబ్రహ్మహత్యామితి || అయమధః || వా || పూ
 ర్వాణోవవనంకృత్యాపరరాణోఉపకల్పయేత్ - ఆజయతియస్త్యాదిక - యప్తయఃసంధాశ్శిక్య రజ్జసిమిఃతంభి
 త్వాసాత్రధారణం || శ్లో || కుశకాపాఃససూత్రైర్యాతౌమసూత్రైరధాపిమాకుశలైరగ్రధితంశిక్యంవద్వాకార
 సమన్వితమ్ || షట్పదంపంచపాదంచాబంధద్వయవిశోభితమితిస్తరణాత్ - జలపవిత్రముదకశోధనాథకంవస్త్రం
 శ్లో || వికేశంస్పితమస్పృష్టంసవతోద్వానశాంగులమ్ | ద్విగుణంత్రగుణంబాపిసంవతోష్టాంగులంతుమాప్రాదేశమా
 త్రంవాసూక్ష్మకారాన్వైకృతమవ్రణమ్ | చంద్రాద్యకృతంచైతన్యసృతంజలపవిత్రకమితిస్తరణాత్ || పాత్రంభై
 త్వాదరదాధకం అగ్రామమృత్తయాది - ఇతిశబ్దసనామ్యప లక్షణాధః || శ్లో || చతురక్రంవతుకలంవాప్యాగ
 నందారవంశుధమ్ | కాపీనాచాదనీంచాసః కంధాంశీతనివారణామిత్రరణాత్ - త్వత్సత్వాగ్నిశనమంత్రః - ఓంఘాః
 సావిత్రీమితిఅగ్రమాదాశ్రమమివవనాత్త్రివత్సాన్వశనాదాధ్వంప్రత్యాప్తదినాః ప్రీతిదశకయతి - బ్రహ్మసావి
 త్రితయాభూతాబ్రహ్మఘాతోభవతి - త్వత్సత్వాగ్నిశనేవైవ సన్వ్యాసఇత్యధః - బ్రహ్మన్యాధానమితి - యథా
 దశక పూణామానయారన్యాధానంతద్యదేతదపిబ్రహ్మప్రవేశస్యేతి || ౪ || దినాంతరకృత్యమాహశౌనకః || సూ ||
 బ్రాహ్మమహూతా ఉద్ధాయయధావిధిన్నా త్యాప్రాతరగ్నికాయకంకృత్యావ్యాహృతీజపిత్యాత రస్థంధిప
 శ్చివసూక్తమపుజపేదితి || ౫ || చత్రాత్రయః || శ్లో || బ్రహ్మరాత్రింత్రోన్త్యాపాణమాన్యాద్విజోదయః |
 ప్రాతహుతీ త్యాన్యక లేనకృత్యాస్సానాదాకాంత్రీయః | ప్రాజాపత్యాన్త్రీతిద్విష్టింకృత్యాయథావిధి | తత్తోవిప్రా
 యద్దద్వాగ్నిసవకేదనదక్షిణామితి || ౬ || శౌనకః || సూ || ప్రాజాపత్యేక్యేపునరాహవసీయముద్భృత్యప్రాణా

పాశేనమాకృత్యానవకంబితధాతియచ్చ పూతౌకయచ్చ ప్రకాపతేతన్ననసి. జుహూమివిముక్తహృదేవకిన్చిపా
త్యానహ- అయం తెయోనిరీ ఋత్వియ్యత్యత్యాత్మన్యగ్నికసమారోపయతిప్రాణేనగాహాపత్యమపాశేనదక్షిణాగ్నిం
వ్యాసేనాహవనియముదాసేనావసక్త్యంసమాసేనసభ్యంపునరాహవనియంకత్యాద్యగ్నిస్సంభూతత్యత్యాదిత్యమపస్తా
యోత్రనారాయణేనగృహస్థిపాగ్నిశేషదితి ॥ ౭ ॥ అలేయః ॥ సూ ॥ మృత్యుయాన్యశ్శ్వమయానిచాత్మజహుయాద్ధుర
వేతైజసానిదద్యాదితి ॥ ౮ ॥ బోధాయనః ॥ సూ ॥ అథబ్రాహ్మేముహూతఃఉత్థాయకాలవపాత్రిరగ్నిహూత్రంజు
హూత్యధాప్రవ్యాంస్తీత్యావఃప్రణీయవైశ్వానరంద్యాదశకపాలనిర్వపతిసాప్రసిద్ధేష్టిస్సంపద్యతేదాహవని
యేగ్నిహూత్రద్రవ్యాణిప్రక్షిపత్యమృత్యుయాన్యశ్శ్వమయానిగాహాపత్యరణిభవతోనతీవ్తనసావిత్త్యథాత్మన్యగ్నిక
సమారోపయతియతేఅగ్నియజ్ఞయాతమూరితిత్రిప్రైవేకంసమాజన్తుతితి ॥ ౯ ॥ శౌనకః ॥ సూ ॥ అథపుత్రందృష్వ్యాజ
పతిత్వంబ్రహ్మత్వంయజ్ఞస్త్ర్యులోకఇతిసపుత్రఃప్రత్యాహోహంబ్రహ్మహంయజ్ఞోహంలోకఇతి ॥ ౧౦ ॥ బహ్వం
చపరిశిష్టే ॥ సూ ॥ అథపుత్రాకసమృదోబంధూన్పుత్యాగ్రహణేకశ్చిన్నానాంకస్యవివిజలశయంకస్త్ర్యవస్తాదా
త్రమాత్మన్నాసాత్రమంగమ్యమీతనంకల్పయేదితి ॥ ౧౧ ॥ అస్వేవోదకాహుతిద్యయమాహకపిలః ॥ అద్యగ్ని
స్సాన్వహేపుత్రేషణాయావిత్తైషణాయాలోకేషణాయాశ్చపున్యగ్నితోహంసాన్వహేత్యద్యగ్నివాపహుఃపాణినాత్వేతి ॥
౧౨ ॥ బోధాయనః ॥ అథధ్నుజ్జోపవీతంవిన్యజ్యగ్నిస్సంస్మృత్యైవపుజుహూతివేదాంతవిజ్ఞానేతి ॥ ౧౩ ॥ ఆరు
ణ్యోపనిదచ ॥ శుక్ ॥ ఉపవీతంభూమావాప్నువావిస్సజేదితి ॥ ౧౪ ॥ కారకశుభిః ॥ సశీఖానేరశాన్ముహూత్యం
స్యజ్యయజ్ఞోపవీతంభూస్సాన్వహేతి ॥ ౧౫ ॥ అతాధర్వణిశ్శుభిః ॥ బహ్వసూత్రమహమేవేతిదవాక్త్రివృత్స
త్రంత్యజేదపిచాన్యవివందివాక్యాయవంవేదసన్యస్తన్నయేతిత్రింకృత్యాభయంసవకథూతేభ్యోమస్త్రస్యవంప్రవ
తకతఇతి ॥ ౧౬ ॥ బహ్వంచపరిశిష్టేతు ॥ సూ ॥ ప్రాబ్దుఖస్త్రమన్నద్యవబాహుబ్యాయాత- ఓంభూః
సన్యస్తంమయా- ఓంభువఃసన్యస్తంమయా- ఓంసవఃసన్యస్తంమయా- ఓంభూభువఃసన్యవఃసన్యస్తంమయా- ఇతి
త్రిమపాంశుత్రిమకధ్యమంత్రిరువైర్వితి ॥ ౧౭ ॥ ప్రకారాంతరమాహశౌనకః ॥ ఓంభూభువఃసన్యవఃసన్యస్తంమ
యాసన్యస్తంమయేతిమంద్రమధ్యమోత్తమస్యశేణోక్త్యాభయంసర్వభూతేభ్యోమస్త్రఇతి ॥ ప్రాబ్దుఃఉదబ్దుభోవాఉద
కపూణాంజలినియంసంకృత్యాయధాధికారయధావిధిదండాదిగ్రహీత్యాన్యధవణిష్ఠాభవేదితి ॥ ౧౮ ॥ బోధా
యనస్తానూ ॥ సూ ॥ అథాంతవేదతిత్త మ్నాంభూభువఃసన్యవఃసన్యస్తంమయేతిత్రిమపాంశుత్రిమకధ్యమంత్రిరు
వైర్విత్రిమత్యాగ్నిదేవాఇతివిజ్ఞాయతేభయంసర్వభూతేభ్యోమస్త్రఇతిచాపాంపూణాంజలినియంతేతి ॥ ౧౯ ॥
అత్రయమః ॥ శ్లో ॥ దత్వాతోయాంజలినివిప్రౌక్త్యాగ్నింపార్థకయేద్ధరిమ ॥ సవకదేవాత్మశేతోయేతోయాహుతిమహం
హరే ॥ దత్వానవేషణాంత్యక్త్యాయత్కచ్చరణమాగతః ॥ త్రాహిమాంసవకలోకేశగతిరన్యానవిద్యతే ॥ సన్నగ్ని
స్త్రంమేజగన్నాథపాహిమాంసధుసూదన ॥ త్రాహిమాంసవకసవేశవసుదెవసనాతన ॥ సన్యస్తంమేజగద్యోనేత్రం
జరీకాక్షమోక్షద ॥ అహంసర్వాభయందత్వామాతానాంపతమేశ్వర ॥ యత్కచ్చరణమాపన్నస్త్రాహిమాంబ్రురు
షాక్షమేతితతోదిగంబరోభూత్వాగచ్ఛేత్రింబిమదబ్దుఖిజిజ్ఞాసుశ్చేత్పరావృత్యత్యేష్టహాచార్యశాసనే ॥ తతోదక
పాత్రంకాపీసంబహిర్వానఃకంధాందండంవక్రమేతైకేకంప్రణవేనైవదద్యాత్ - తతశండ్రస్యజజ్ఞోసివాత్రఘ్ను
శ్శ్వమమేయచ్చయత్వాపంతస్నివారయేతిదండంసంప్రార్థ్య-సఖామేగోపాయేతిదండంధారయేదితి ॥ ౨౦ ॥ అథ
వకణీశుభిః ॥ సఖామాగోపాయోజస్సఖాయోసీంద్రస్యజజ్ఞోసివ్యశేసమంత్రేణకృశ్యోధ్వకంవైణవం దండం
కాపీసంపరిగ్రహేదితి ॥ ౨౧ ॥ మైత్రావరుణీయశుత్రపి ॥ ఇంద్రస్యజజ్ఞోసివ్యశేసమంత్రేణకృశ్యోధ్వకంవైణవం దండం
కాపీసంపరిగ్రహేదితి ॥ ఆరుణిశుత్రపి ॥ కామమేకంవైణవందండంధారయేదితి ॥ ౨౨ ॥ బోధాయనః ॥ స
ఖామాగోపాయేతిదండమాదత్రేయదగ్ధపారేరజసఇతి శిక్యంగృహ్లాతి యేనదేవాఃపవిత్రేణోజిలపవిత్రంగృహ్లాతి -
యేనదేవాజ్యోతిషోధ్వాఃఉదాయస్త్రింకషండ్వలుంగృహ్లాతి - సప్తవ్యాహృతీభిః పాత్రంగృహ్లాతీతి ॥ ప్రకారాం
తరం ॥ అన్యేతుప్రకారాంతరమాహుః ॥ హీ ॥ నాండిముఖం శాగ్నిధంకృత్యావరోద్యురహవ్య సప్తజవా
కెకాస్మరిన్యాత్మకంతాదుపరివాపయత్వానఖనికంతనంచ కారయత్వాస్తాత్వావమ్య పుణ్యాహంవాచయత్వాశ్చ
త్రాదిదాన్యాతిక్రంస్పదగ్వియంపాహాశాంకందక్షిణాంకంవస్థాపయత్వా ద్వాస్త్రశేభ్యస్పర్యందత్వా తతోదోర
కాపీసాచాదనానిసత్కార్యసంబద్ధముదాగ్రహితంవైణవందండంజలపాత్రంచసన్నిధాప్యదేవాదుతనాదాగ్నిత్వా

తగ్గోదేవమాన్యబుద్ధిప్రకాశం ముముక్షురైవశరణ మహంప్రపద్యథతి మంత్రేణ గురుమీశ్వర బుద్ధ్యోసస్థాయాన్
 సింధుగవోబ్రహ్మేతిమూర్త్యాత్ - తస్మైసాధనవత్సుప్త్యునంపన్నాధికారిణేగురుభావోహ్లాపదిశేత్ ॥ తగ్గోదేవమాన్య
 తె ॥ తస్మైసవిద్యానువసంపన్నాయసమ్యక్ప్రశాంతచిత్తాయశమాన్యతాయ - యేనాక్షరంపురుషంవేదవత్సంహిత
 వాచతాంతవ్యతీబ్రహ్మవిద్యాం-తదెతత్సత్వమితతతోగురురాత్మానమనుసంధాయజలపూర్ణశంఖం పుష్పాద్భిరభ్య
 చ్ఛాద్యాదతప్రణవైరభిమంజ్యేప్రంవేనశివ్యస్యశిరోభిషించేత్తగిశ్చస్మామిత్రభృతశాంతింపతిత్వాశిష్యగిరిసహస్రం
 దత్వాపురుషసూక్తంజపేత్ ॥ తథాచబహ్మచరశిష్టే ॥ సూ ॥ అథాశ్యగిరిసిపురుషసూక్తేనపాణిముపదధాశ్చ-
 మమహృదయేచ్యుదయంతేదదామిమమచిత్తమనుచిత్తంతేఅస్తు - మమవాచమేకప్రతేజఃషష్ఠ్యభూస్థుతిస్తాంజయ
 నత్తుమహ్యమితిహృదయదేశభి - తతఃప్రణవముపదిశ్యతదభంబోదయేత్ - మనోవాకోగ్ధదేశ పూర్వకంధమకం
 బోదయత్వానామదద్యాత్ ॥ శ్లో ॥ యతినామాని ॥ తత్త్వంపదార్థకయోరైక్యంయత్వంప్రతిపాదయేత్ ॥ త
 న్నాయయతేయేకుర్వాద్వాక్యనామతదివ్యతే ॥ యతినాంభ్యాయతయశపామాచార్యోపూర్వకభావినామ్ ॥ నామకుర్వాన్న
 శిష్యస్యబుద్ధిపూర్వకంకదాచనేతిసంప్రదాయదిదశ ॥ బహ్వచరశిష్టేపి ॥ సూ ॥ అథాస్తేనామదద్యాద్వైష్ణవం
 నామాభవామయదోచతభి సప్రప్రదాయవచనం ॥ యోగవట్టంచదాతవ్యంవేదాంతాభ్యాససతఃపరమ్ ॥ తతోనామ
 పరవ్రహ్మంగురుణాసవకానమృతమ్ ॥ తథాశ్రమవసారణ్యగిరిపర్వతసాగరాః ॥ సరస్వతీభారతీచతురీనామయతేదశ ॥
 త్రిపాదసంస్థాయావద్యంనామతస్యయథాతకమితి ॥ ఇత్యుపదేశక్రమం.

—•ఆశురసన్న్యాసకల్పః•—

శ్లో ॥ యద్యాశురస్సోత్పన్నసావాచావాసస్సన్న్యాసేత్కదీః ॥ ఆతురాణాంచసన్న్యాసేనవిధివైశవక్రియా ॥
 ప్రైషమాత్రంసయర్చార్చనన్న్యాససంతతపూరయేదిత్యాది శుశిస్త్యుతిభ్యఃస్వతః క్రియసాదేగమనసావాచావాస్త్రై
 షాచ్చారణాదికుర్వీత - ఆశురస్యకచ్చానాదిశాగ్ధాదినిఖలాంగలాపేష సన్న్యాసపూరితః-విశంభితాతురస్యకు
 ప్రైషమాత్రమితిమాత్రదోషనసంభవాదంగకలావవ్యావతకత్వేనాభ్యపవతైశ్చక్రంగకలావ వ్యావతకత్వానుప
 పత్యైవాంధీశాగ్ధేషివిరిజాహుమాద్యతక్తస్యేవదెతాయైపూర్ణాహుతిర్ని సమారోపణగాయత్రీప్రవేశన
 ప్రైషోచ్చారణాభయదానానీత్యాహుతిః ॥ అత్రయాజ్ఞవల్క్యః ॥ సూ ॥ అశక్తివిధేవతాస్త్రై పూర్ణాహుతింముత్యా
 అశాస్త్రాంతయోకాయన్యాహేత్యాహవసేయేదారుమయాణిపాత్రాశ్చివ్రహ్మణ్యుత్తయన్న్యాసప్రక్షిప్య సమ్మ
 సింహంతుమశతభ్యుత్పన్నముపస్థాయ - యాతెఅగ్నభ్యుత్పన్నహస్తప్రతాన్యః-అత్తస్యగ్నిం సమారోగ్య సర్వప్రా
 యశ్చిత్త పూర్వకంసప్త పంచవాకేశాన్న్యాసభ్యుత్పన్నయత్వా - యథావిధిన్న్యాసాభ్యుత్పన్నపాత్రేణ తోయమాదా
 యాపతిసస్సత్వదక్షిణేనపాణిపాత్రాభిహుతి - ఎవవాఅగ్నియోగిని - యిప్రాణం ప్రాణంగచ్ఛ స్యాం
 యోనిమధికచ్ఛస్యాహేతప్రథమాహుతిః - ఆపోవై సర్వాదేవతాః సర్వాభ్యుత్పన్నైనంచదతాభ్యోజుహూతిఃపిత్తి
 యాహుతిః - తతోహుతశేషమాశుశ్చితానభ్యత్యువాకేనాభిమంత్ర్యపుత్రేషణావిత్వేషణాలోకేషణా మయాత్యక్తా
 న్నాహేతిప్రథమంపిదేవోంపూర్ణాహుతిఃపూర్ణహస్తంపూర్ణాహుతిఃసర్వసర్వం సన్న్యాహేతి ద్వితీయంపి
 దేవే - అథాయంసర్వభూతేభ్యోమత్తస్సన్న్యాహేతి తృతీయంపిదేవే - తతోన్యత్త్రయమంజలి పూర్ణమాదాయ
 ప్రాగ్విగ్రహంప్రత్యేకంనియేత్ - ఓంభూః సావిత్రిం ప్రవేశయామి ఓంభువః సావిత్రింప్రవేశయామి - ఓం
 సువః సావిత్రిం ప్రవేశయామి - ఓం భూభువఃసమ్యువః సావిత్రిం ప్రవేశయామితి - సావిత్రిప్రవేశనం కృత్యాథో
 ద్వైదాహుతసన్న్యాసార్చనాభోధాత్వా ఓంభూఃసన్న్యాసమయా - ఓంభువఃసన్న్యాసమయా - ఓంసువఃసన్న్యాసం
 మయా - ఓంభూభువఃసన్న్యాససన్న్యాసమయేతిప్రైషముచ్చారయేత్సాక్షిం శిఖాంసకృత్యన్నాత్వాచమ్యయజ్ఞోపవీత
 ముద్భృతోగ్ధకాం జలివాగృహీత్వా - ఓంభూః సన్న్యాహేత్య పునుత్యాది గంబరో భూత్వాపుత్రేషణాతోమ
 యైహం విత్వేషణాతోమయైహంలోకేషణాతోమయైహమితి ॥ బ్రువంత్యేతితోదంబాద్యాదాయగచ్ఛేదతక్షిణ్యంసపు
 తగ్గోదేవమాన్యబుద్ధిప్రకాశం ముముక్షురైవశరణ మహంప్రపద్యథతి మంత్రేణ గురుమీశ్వర బుద్ధ్యోసస్థాయాన్
 సింధుగవోబ్రహ్మేతిమూర్త్యాత్ - తస్మైసాధనవత్సుప్త్యునంపన్నాధికారిణేగురుభావోహ్లాపదిశేత్ ॥ తగ్గోదేవమాన్య
 తె ॥ తస్మైసవిద్యానువసంపన్నాయసమ్యక్ప్రశాంతచిత్తాయశమాన్యతాయ - యేనాక్షరంపురుషంవేదవత్సంహిత
 వాచతాంతవ్యతీబ్రహ్మవిద్యాం-తదెతత్సత్వమితతతోగురురాత్మానమనుసంధాయజలపూర్ణశంఖం పుష్పాద్భిరభ్య
 చ్ఛాద్యాదతప్రణవైరభిమంజ్యేప్రంవేనశివ్యస్యశిరోభిషించేత్తగిశ్చస్మామిత్రభృతశాంతింపతిత్వాశిష్యగిరిసహస్రం
 దత్వాపురుషసూక్తంజపేత్ ॥ తథాచబహ్మచరశిష్టే ॥ సూ ॥ అథాశ్యగిరిసిపురుషసూక్తేనపాణిముపదధాశ్చ-
 మమహృదయేచ్యుదయంతేదదామిమమచిత్తమనుచిత్తంతేఅస్తు - మమవాచమేకప్రతేజఃషష్ఠ్యభూస్థుతిస్తాంజయ
 నత్తుమహ్యమితిహృదయదేశభి - తతఃప్రణవముపదిశ్యతదభంబోదయేత్ - మనోవాకోగ్ధదేశ పూర్వకంధమకం
 బోదయత్వానామదద్యాత్ ॥ శ్లో ॥ యతినామాని ॥ తత్త్వంపదార్థకయోరైక్యంయత్వంప్రతిపాదయేత్ ॥ త
 న్నాయయతేయేకుర్వాద్వాక్యనామతదివ్యతే ॥ యతినాంభ్యాయతయశపామాచార్యోపూర్వకభావినామ్ ॥ నామకుర్వాన్న
 శిష్యస్యబుద్ధిపూర్వకంకదాచనేతిసంప్రదాయదిదశ ॥ బహ్వచరశిష్టేపి ॥ సూ ॥ అథాస్తేనామదద్యాద్వైష్ణవం
 నామాభవామయదోచతభి సప్రప్రదాయవచనం ॥ యోగవట్టంచదాతవ్యంవేదాంతాభ్యాససతఃపరమ్ ॥ తతోనామ
 పరవ్రహ్మంగురుణాసవకానమృతమ్ ॥ తథాశ్రమవసారణ్యగిరిపర్వతసాగరాః ॥ సరస్వతీభారతీచతురీనామయతేదశ ॥
 త్రిపాదసంస్థాయావద్యంనామతస్యయథాతకమితి ॥ ఇత్యుపదేశక్రమం.

—*అశ్వసన్న్యాసశ్లేదాః*—

తత్రసంవతః॥శ్లో॥చతుర్విధాభిక్షవస్తుకుటీచక బహూదశా॥ హంసఃపరమహంసశ్చయోయఃపశ్చత్సత్తత
 మథితి ॥ దక్షః ॥ పృథివీభేదభిన్నాస్త్రైవలింగేనతేద్విజాః॥లింగంతువైష్ణవం తేమాంత్రిదండంసపవిత్రకమ్॥ వా॥
 ఏకత్రిదండధారణంకుటీచకబయం॥ వ్యాసః ॥ శ్లో ॥ విరక్తిశ్చద్విధాహోక్తాతప్రాత్రీవ్రతశ్శతేతి॥ సత్యామేవతు
 తప్రాప్యాంస్యసేవోగ్గోకుటీచకే ॥ శక్తిబహూదతేత్రవతరాయంత్రవసంజ్ఞతే ॥ ముముక్షుఃపరమేహంసేనాత్రాద్వి
 జ్ఞానపాదనే॥కుటీచకాఃపరివ్రజ్యజ్యేష్ఠవేత్తృనివత్సః ॥ భిక్షౌబంధుభ్యఆచార్యుఃసంజీర్ణశక్తిసంతుయేతి॥శుక్తిః॥
 సంజీచకోబ్రహ్మచారికుటంబంవిస్యజేతితి ॥ బోధాయనః ॥ శ్లో ॥ కుటీచకాప్రసన్నస్యస్త్వస్త్వీయవేత్తృనివత్సః॥
 భిక్షౌమాచార్యుఃసంజీతస్యబంధూనాంగృహేభవా॥శిఖాయజ్ఞోపవీతస్సాగ్నిత్రిదండినకమండలుః॥ సూ॥ సామిలం
 సహస్రోత్సృజ్యత్రయేచ్ఛతకృత్వోపరిమితకృత్వోతేతి ॥ హరితః ॥ శ్లో ॥ త్రిదండంవైజవంసామ్యంసతతంసమ
 సవకమ్॥వేష్టితంకృష్ణగోపాలంరజ్జువచ్ఛతురంగులమ్॥ గ్రంధికారత్త్విభిన్నక్రంసుభుంభంశిక్వలక్షణమ్॥ గృహీయాత్స
 త్తతంవిద్యాకాపాత్రంవైచకమండలుమ్॥ఆననందారవంప్రాక్రంస్యహస్తవతురంగులమ్ ॥ శాపీనాచ్ఛాదనంవాసఃకం
 ధాంశీతేపారశేమ్॥జలపాత్రంపవిత్రంచఞ్చిత్రంచకృపాణికామ్ ॥ పాదుకేచాపిగృహీయాత్సుర్యారాత్రాన్యాన్యస్యస్యం
 గ్రహమ్॥శిఖాయజ్ఞోపవీతస్సాగ్నిద్వైవతాగాధనంచరేత్ ॥ తక్షయిత్వావదేవాంశ్చఫుంత్రివద్భాగ్గురంసమేత్॥ఆ
 సీనిఃప్రాప్యభోమాశీపాత్రాయామత్రయంచరేత్ ॥ గాయత్రించయథాశక్తిజప్త్యాధ్యాయేత్పరంపదమ్ ॥ స్థిత్య
 థమాత్మసానివత్సంభిక్షుటనమధావరేత్ ॥ జపధ్యానేతిహస్తేశ్చదినశేషేనయేద్భుక్షః॥ కృతసంధ్యస్తతోరాత్రింస
 యేద్దేవస్సంజిమ్॥పూర్వంబరికనిలయంధ్యాయేదాత్మానమవ్యయమ్॥యథిధమకరతశ్చంతస్సవకఃశూతసమోవశీ॥
 ప్రాస్తోతిపరమంస్థానంయత్పాప్యవ్యసనివతఃతే ॥ త్రిదండశ్చగోహిపుశ్శక్తిదావరేచ్ఛన్తేశ్చైవస్త్వక్రంబహిముక
 ఖాతుం॥నమ్ముచ్యసంసారసమస్తబంధనంసయావిష్టోరమృతాత్మనఃపదమితి ॥ వ్యాసోపి ॥ స్వాధ్యాయంచాన్వహం
 కుర్వాత్సానిత్రంసంధ్యయోజుపేత్॥యజ్ఞోపవీతసతతంకుతపాణిస్సమాహితః॥ధౌతకాషాయవసనశ్శుశ్చిన్నత
 నూతహః ॥ అధ్యాత్మికంచసతతంచేదంతాభిహితంచరేత్ ॥ పుత్రప్రవాణనివసేచ్ఛృష్టాచారియతిమహనిః॥వేద
 మేవాభ్యసేన్నిత్యంసయాతిపరమాంగతిమ్॥ధ్యానితసతతంచేవమేకాంతపరమేశ్వరమ్ ॥ ఏకాన్యంవజయేన్సి
 త్యంకామంక్రొధంపరిగ్రహమ్ ॥ ఎకవాసాద్వివాసావాశిఖాయజ్ఞోపవీతవాక్రమండలుధరోవిద్యాన్యాతితశ్చరమం
 పదమితి ॥ సేదాతిథిః॥యావన్నస్యప్రయోదంతాస్తావశేనపర్యటేదితి॥హరితః॥సప్తజలపాత్రేవత్రిదండేవా
 ప్రమోదతః॥ఎకంకువైజవంబంధంపాలాశంవైజమేవవాగృహీత్వోవిచిత్రావధ్యానలక్ష్యేత్రిదండకుమితి ॥ యత్ను
 శిఖనస్తుప్యతాః ॥ కేచిత్కేచిన్మందాశ్చభిక్షుకాః ॥ చతుర్ధాభిక్షవోవిప్రాన్సర్వేవైవత్రిదండేనశత్యవచనంత
 ద్వాద్వందాః॥భిషాచయమ్ ॥ తథాచమనః ॥ వాగ్దండశ్చమమోదండకమకండవస్త్రైవచ ॥ యస్యైగ్ధేనియతా
 బుద్ధౌసక్రదండితిచోచ్యతఇతి ॥ దక్షః ॥ వాగ్దండోమానమేవస్యాత్కమకండవస్త్రీహతా ॥ మానసస్యకుండ
 స్యస్యరూపంప్రాణసంయమః॥త్రిదండవ్యవదేశేనజీవంతిబహవోసరాః ॥ యోహిబ్రహ్మనజానాతిసత్త్రిదండ్యథాకో
 హిసః ॥ వ్యాసః॥వైజవాయేస్త్వతాదంతాలింగమాత్రప్రబోధకాః॥లింగాభివ్యక్తమేధార్యసపునర్ధవకహే
 తవః ॥ జితేంద్రియజిఃశక్తిఃకైధాకార్యస్తేతత్పదశిః॥త్రిదండస్యపరిత్యాగేనకండస్యధారణమితి ॥ వా॥ కు
 టీచకబహూదకయోహాంస పరమహంససన్న్యాసం విదధాత్రిశుతిః ॥ త్రిదండంకమండలుం శిక్వంపాత్రంజలపవి
 త్రంభిఖాయజ్ఞోపవీతంచేత్త్యేనత్సంధాస్సాహేత్యసృపరిమృత్యాత్మానమన్వశ్యేదితి॥ బోధాయనః॥ సూ॥ ముండః
 కాషాయవాసావాజ్ఞునకమకండవైభూతానామదోహియజ్ఞోపవీతంత్రిదండంకమండలుంపాత్రంశిక్వల్యలపృథ్య
 సర్వకమూఢిసవకసహస్పతీసంగనివత్త్రైతి ॥ స్మృతిరపి ॥ శ్లో ॥ త్రిదండంకుండికాంచైవమాత్రంచాభకపా
 లికామ్॥బ్రుతాన్సావారణంచస్త్రంసవకంభిక్షుఃపరిత్యజేదితి॥ఇతికుటీచకకథమనీరూపణమ్.

—*అశ్వసన్న్యాసకథమాంసః*—

బహూదకధమమాపితామహాః॥ శ్లో॥బహూదకస్సవిజ్ఞైయస్సస్వసంగవివజితః॥బంధువగేకసభిక్షేతస్య
 భూమావైసంవిశేత్॥సశ్చలంభాణుభూతశ్చసదామోక్షవరాయణః ॥ శిక్వల్యక్ష్మదశసంగంకుర్యాత్సేషివదేత
 సా॥నాగానిసాపేనాస్సేనాస్త్రేనాస్త్రేనాస్త్రిదండకథితి ॥ మాధవీయపరాశరే ॥ బహూదకశ్చసన్న్యాసబంధుపుత్రాది

సజ్జితోనప్రాగర్థంచరేద్భక్తమేకాన్మంచపరిత్యజేత్ ॥ గోవాలరజ్జుసంబంధంత్రినండంశిక్యముద్ధృతమ్, జలపా
త్రంపవిత్రంచఃసితంచకృపాజిహ్వాశిఖాయజ్జ్వాపతితంచదేవతారాధనంచరేదపి॥ ...

—* హరిసదామృతి. *

హంసధమమహాపతి తమమాః॥ స్తో॥ హంస స్తుతియోవిజ్ఞయోభియుమోతమరాయణః॥ సత్సంత్రిషవణసన్ని
యాత్వార్థవాసాభివేషదా॥ చాంద్రాయణేనతేతయధమమనుశాసనాత్॥ వృక్షమాలేపసీన్విత్యంగుళా
యాంవాసరిత్రైః॥ హంసకమండలుంశిక్యంభితౌపాత్రంతథైవ॥ కంఠాంకాపీనమాచ్ఛాద్యమంసవస్త్రంబహిఃప
టమ్॥ ఏకంతుదైవవందంధంధారయేఽస్యమాదరాత్॥ దివతానామభేదెనమర్శ్యాగ్యానంసమాహితశ్చ॥ బోధాంప
నః॥ స్తో॥ హంసశిక్యమండలుంశిక్యంబంధంపాత్రాణివిభిః॥ గ్రామతీత్రైకరాత్రాశ్చనగరేందవరాత్రకాః॥ త్రిషత్రా
త్రోపవాపాశ్చపక్షమాసోపవాసినః॥ కృచ్ఛ్రసాంతవనాత్రైశ్చపక్షైః॥ కాశవపుణరాశ్చ॥ విష్ణుః॥ స్తో॥ య
జ్ఞోపవీతంబంధంచవస్త్రంబంతునివారణమ్॥ తావాస్మరిగ్రహఃప్రోక్షనాన్యోహంసపరిగ్రహశ్చ॥ వ్యాగః॥ కాపీ
నాచ్ఛాదనంవాసకంఠాంశీతనివారిణీమ్॥ అక్షమాలంచగృహ్ణీయాత్తైలవందంశమక్షణమితి॥ స్వృతరత్నైకౌప
నయుగతంవాసకంఠాంశీతనివాహిణీమ్॥ పాదుదైవమగృహ్ణీయాత్సుర్యార్చనాన్యస్యనంగ్రహమ్॥ అననోపాసహ
చ్ఛతంభాజనాజినమాదగమ్॥ యత్యేత్రుతిగృహ్ణీయాద్బంధవస్త్రకమండలానితి॥ ఇతంసంసధమమనిరూపణమ్॥

—* అథ పరమహంసధర్మాః. *

అతిః॥ జ్ఞోకాపీనయ్యగళంకంధావండువికంపగ్రహః॥ యతేపరమహంసస్యవారికంతువిధీయతే ॥ నుదివా
కురుతేవాగాదధికస్యపగ్రహమ్॥ రారవంసరకంకత్వాత్పర్యగ్యోమహాయతే॥ విశేషాన్యమలాన్యవచేలాగ్రహ
సతు॥ కృత్వాకంధాంబహిర్వాసోధారయేద్ధాతురంజితమ్॥ కామాయంబ్రాహ్మణసోక్తంనాన్యవణాన్యకన్యవితే
మోక్షాక్రమేనదాపోక్తంధామరక్తంతుయోగినామ్ ॥ పరిపరమహంసస్తుకుర్యాత్కస్యక్రితాననాత్॥ ధాం
తస్మాంతస్సత్సవమప్రణవాభ్యానతత్పరః॥ త్రవణాదిరతస్సద్ధివేదిభ్యాననతత్పరః॥ బ్రహ్మభావేనసంపూర్ణబ్ర
హ్మండమఖండీభీతం॥ ఆత్మత్వప్రశస్తిరతిస్సమలౌప్యాత్కాంచనం॥ తత్త్వంపదైక్యబోధాచ్చసేషురూపస్యయంస
దా॥ సవసేష్వరమోహంసోయత్రకాన్యవికథంచేతి ॥ వ్యాసః॥ జ్ఞోపరమహంసత్రిందండచరజ్ఞుగోవాంఽమిత
తామ్॥ శిఖాంయజ్ఞోపవీతంచర్షత్యకమఃపరత్యజేతి ॥ యజ్ఞోపవీతంకమాంగంవచంత్యప్రమబద్ధయః॥ యావత్ప్ర
మాణమరుతేతామిదేవాన్యధారణమ్ ॥ తన్నాదన్యపరభ్యాగిక్రియతేకమభిన్నమ్॥ అగ్నిహూతప్రసాదేమమ
హ్యవీదియభాభ్యుతేతి ॥ యథావమేఖలాదివిగృహోస్తాత్రమమాశ్రయత్॥ పశ్యేయోక్తింయథేష్ట్యంధేసోమాంతేవ
యథాగ్రహాత్॥ తదన్యజ్ఞోపవీతస్యత్యాగమిచ్చంతియోగినశ్చేతి ॥ మాధవీయే ॥ యచాతువిదితంతత్సాన్యస్వరంబ్ర
హ్మసభాతనమ్॥ తదైకదండంసంగ్యరూఢపవితశిఖాంశ్యజేదితి॥ యత్తు ॥ వా ॥ ఎకదండీద్రిదండీవేదబోధాయ
నాదిభిరేకండువికల్పాన్సర్వతే - యదపిమండి శిధివేదగౌతమాదిభి శ్శిఖావికల్పస్సర్వతే - తత్సర్వంస్యచిత్తపద
యంప్రప్రవ్యం - కుటీదక బహుదకయోత్త్రిందండధారణం శిఖాధారణంచ - ఇతరయోస్త్వేకదండధారణంముం
దంచేతి - ఉపవీతవికల్పోపివ్యవస్థివపయయవ - త్రయాణాముపవీతధారణంచరమహంసస్సర్వతే వేతి॥ తత్రపిష్ఠం॥
జ్ఞోకాపీనాచ్చగనాథకంతుసోధాన్యపగ్రహమ్ ॥ కుర్యాత్పరమహంసస్తుదండమేకలతద్ధేవచేతి ॥ పరాశరః॥
సూ ॥ తత్పరమహంసా ఎకదండధారిణోముండాలపగ్రహాఅయజ్ఞోపవీతసేజ్ఞానసేఖాజ్ఞానవిష్ణాజ్ఞాన యజ్ఞోప
వీతసేఖాబ్రహ్మఃప్లాత్యరతాఆత్మత్వప్రాఆత్మానందరవ్యంపశ్యంతఇతి॥ ఏషలదశాఖాయామ్॥ జ్ఞోనశిఖంపవనంకృత్వా
బహిష్కూతంత్యజేష్యః॥ యదక్షరంపరంబ్రహ్మకేతూత్రమవితధారయేత్ ॥ సూచనాత్సూత్రమిత్యాదుమస్మాత్రం
నామపరంపదమ్॥ తేత్సూత్రంవిదితంయేనసదిప్రోవేదపారగః ॥ యేనసర్వయదంప్రోతంసూత్రమణిగణాఇవ॥ తేత్సూ
త్రంధారయేద్యోగియోగవిశ్రత్పదకవాక్ ॥ బహిష్కూతంత్యజేష్యద్వాన్యోగమస్తమమాత్రితః॥ బ్రహ్మభావ
విదంసూత్రంక్రియాగంతధిస్తేప్యతమ్॥ శిఖాజ్ఞానమయాయస్యహ్యుపవీతంతుతత్ప్రయమ్ ॥ బ్రాహ్మగృహంసలంతస్య
చేతబ్రహ్మవిదోవిమరితి॥ ఆరుణ్యదపిచది॥ ఆరుణిస్తాపాపత్యంప్రజాపతేలోకంజగమాతంగత్యోవాచకేనభగవత్
కమాన్యతేవతో విస్వజానీతి తగింహూవాచ ప్రణాపతిస్తవ పుత్రాణాభ్యానృణాణాదాంధవాడిత శిఖాంయజ్ఞో
పవీతంయంగంసూత్రంసాన్యధ్యాయోద భూలోక భువలోక సువలోక మహలోక బసలోక తపోలోక

సత్యలోకంచాతలపాతాలవిగలనుతలరసాతరతలాతలయహతల బ్రహ్మాండంచవిస్సజేత్ - దండమాచ్ఛాదనస్తిహావీ
 సంపదగృహేత్ - శేషంవిస్సజేచ్ఛేషంవిస్సజేదితి || కాలకై || యజ్ఞోపవీతంవేదాంశ్చసర్వంత్వజ్జయేత్వదితి||
 పరమహంసోపసదీ|| అసాన్యస్యత్రమిత్రకళత్రబంధ్యాదిశిఖాంయజ్ఞోపవీతంసన్యాధ్యాయంశసర్వకర్మాణిచస
 స్మర్యస్యామంబ్రహ్మాండంచహిత్వాకౌపీనందంజమాచ్ఛాదనంచసర్వశరీరోపఖాగాధాఁయ లోకస్యాపరాధాఁ
 యచపరిగృహేత్ || శ్లో || జ్ఞానదండోద్యుతోయేనపకదండీనఉచ్యతే||కావ్యదండోద్యుతోయేనసర్వాశ్శిజ్ఞానపజీతః||
 సయానినకాఁఘోరాన్యహరౌరవసంజ్ఞితాః || ఎకదండంసమాశ్రిత్యజీవంతిబహవోనరాః | సరకౌరవేఘో
 రేకర్మత్యాగాత్పతంతిత్యుతి || మనుః || నిమిత్తోవిదరేభ్యమాన్యాయత్ర యత్రాత్రమేవనగ్రామస్యపేకమభూతే
 మనలింగంధర్మకారణమ్|ఫలంతకప్యత్యన్యయత్రైవాంబు పసాధకమ్ || ననామగ్రహణాదేవతస్యవారిప్రసీదతి||
 టీ || యథాకతకఫలనామగ్రహణాదేవనవారిప్రసీదతి- తథాత్మజ్ఞానాభ్యాసమంతరేణదండాదిలింగగ్రహణాదేవ
 నప్రసీదతీత్యర్థః || సపవ || శ్లో || అలింగిలింగివేషేణయో వృత్తిమపజీవతి | సలింగినాంహరత్యేన స్తిర్యగ్యో
 న్యాంచజాయతీత్యుతి || కాత్యాయనః || ఎకదండవరాముండాశ్చ || జమదగ్నిః || దండాత్మసోమస్త్రుయోగ
 క్సర్వదైవవిధీయతే|నదంవేనవిదాగచ్ఛేదిషుయేనత్రయంబుధః||జలాంబరాదిమక్షీత్రనకించిద్దోషభాగ్యవేత్||శిష్యాది
 భివేత్||తోపీతవిదనతత్త్వానామస్త్రపాదాదివచ్చివ్యుత్పత్తిస్తానుశాసనమితి||

—* అభిదండాలిలకణమ్. *

శ్లో || భవిష్యత్పరాశే || దండంశువైణవంసామ్యంసత్త్వచంసమఫవకమ్ | భుక్తుస్థానసముత్పన్నంనానాక
 ర్మకశోభితమ్|అదగ్ధమహంతీస్తైఃపవగ్రంధివిధాజితమ్| స్వయంచూతంశుమేదిన్యాంశోభావజఃమృణంశుభమ్||
 నాసాదఘ్నంశిరోధస్త్రబ్రహ్మోర్వాదిభ్యయద్యుతితి || దేవలి || ఆదదీతప్రవృత్త్యాస్యానుభ్యోధర్మకాధనమ్|
 నాదదీతసప్తదైభ్యఃప్రమాదేనపికించనసర్వధ్యాయంబహువస్త్రీణిభిర్యోసర్వత్రలభ్యతే|| భూమిశయ్యాప్తివిస్తీర్ణా
 యతయఃకేనమఃఖితాశ్చ || యతిభిఃసమవృన్య || యేమంశాణమయంచాపివాసంకాంతైతకాశిక్వ అజీనం
 వాపిధర్మకఃస్యానుభ్యస్తానవిషయః || సచేలస్యోదచేలోవాకంధాప్రావరణోపేవా| ఎవస్త్రీణివావిద్యాన్య
 రంభితుశ్చరేద్యభానాత్యభంయభుమఃభాభ్యాంశరీరముపతాపయత్ || స్వామనానోసహ్యపేతనింతోసేతశే
 ర్భురనితి || వృద్ధయాఃవల్యః || అధ్యాత్మత్రప్రకంపితైర్దండంగృహ్నిశభితుకః|నతావద్భివ్యమామాయలేఖ
 యేద్దోషదశకనాదితి||

—* యత్యాహ్నిధిమార్మః *

౧ || బోధాయనః || శ్లో || ఉషఃకాలేనముత్తాయశౌచంకృత్యాదయథావిధిః|సంహస్యదావ్యచాచవ్యవర్వ
 వజఃయథావిధి || స్నాత్యాచాచవ్యవిధివత్ప్రీషన్వాసీనవివవాఉదయేవిధిచత్సంధ్యాయుపాస్యప్రణవంజపేత్ || అ
 నగ్నిరనికెతస్యాస్త్రామమన్వాక్షఃవ్యాశ్రయేత్||ఉపేతకోసంచయకొమునిభావసమన్వితః || ౨ || వా|| ఆశేనాని
 త్రతానిభవంతి || శ్లో || ఆహింసాసత్యమస్త్రేయంస్త్రేభునగ్ధవజఃనమ్|త్యాగశ్చత్యేవపంచైవోపత్రానిభవంతిహి||
 వా || అక్రాధోగురుశుశ్రూషాఅప్రమాదశ్శౌచమాహరిశుద్ధిశ్చేతి || ౩ || పరాశరణి|| శ్లో || కామంక్రోధంతభా
 దపంలభాభమోహదయశ్చేయే|తాంస్తుదోషాన్సరిత్యజ్యపరివ్రాజిమాఃమోభావేదితి || ౪ || వ్యాసః || రాగద్వేష
 వియక్తత్వానస లోప్తాశ్శ్మికాంచనః|పాణిహింసానివృత్తిశ్చమునిస్స్యాత్సర్వస్వస్పృహః || మోక్షశాస్త్రేమునిశో
 బ్రహ్మనాతోజితేంద్రియః| దంభాహంకారనిముక్తినిందాప్రశున్యవజీతః || ఆత్మజ్ఞానగుణోపేతోయతిమో
 క్షమహాత్మయతో|అభ్యసేత్సతతంవేదంప్రణవాభ్యాంసనాతనమ్| స్నాత్యాచవ్యవిధానేనశుచిదేవాలయాదిమ్|
 పాగ్రాత్రేపరరాత్రేవమగ్ధరాత్రేతథైవచ || సంధ్యాస్యహ్నివిశేషేణచింతయేన్మిత్యమిశ్వరమ్| కృత్యాహృత్ప్ర
 ద్మనీలయేవిష్టాభ్యాంవిశ్వసంభవమ్|ఆత్మాసంసర్వధూతానాంపరస్తాత్తమసద్భితమ్| సర్వస్యాధారమవ్యక్తమానన్దం
 జ్యోతిరవ్యయం| ప్రధానపురుషాతీతమాకాశమజరంశివం| తస్మాద్ధ్యానరతోత్త్యంబ్రహ్మవిద్యారూపయః | జ్ఞానం
 మభ్యసద్భ్యుహయనముచ్యతేబద్ధనాదితి|| మనుః || వశీకృత్యంప్రియగ్రామంసంయమ్యవస్తప్తథా| సర్వాన్సం
 సాధయేదధ్యానక్షీణ్యన్యోగతస్త్రసుం|| టీ || అర్థాశ్రవణాదిక||శ్లో || ఇంద్రియాణాంప్రసంగేనదోషమృచ్ఛభ్యసంశ
 యం| సన్న్యాయమ్యక్తతాన్యవతతస్సిద్ధింసగచ్ఛతి|సహతుకామఃకామానాముపఖ్యేగెనశోమ్యతి| హవిషాకృష్టవత్క్షేప

భూతాంబువాభివృద్ధి యత్యైవానాన్యైర్మయాత్మర్వాకయత్యైవాన్కవలాంస్యజేత్ | ప్రాపతాత్మర్యకామా
 నాంపరిత్యాగోపశిష్యతే | నతగ్రై తానిశ్యత్యైస్సన్ధియంతుమసేవయా | విషయేషుప్రదుష్టానియథాజ్ఞానేనశ్చశః |
 శ్రుత్వాస్యప్రప్త్యావద్యప్రవృత్తాః ప్రసూత్యావయోనః | నవ్యవృత్తిన్ద్రాయతివానవిజ్ఞేయజ్ఞతేంద్రియః | యగ్య
 వాజ్ఞానసేతుధౌనవ్యగ్రప్రేవగర్హదా | సత్యైస్సర్వవహావోద్ధివేదాంతోవగతంఫలమ్ || నానంతుదస్యాదాతోపినపర
 క్రోహకమఃఖిః | యథానోద్యమతేవాచానాలోక్యాంతాముదీరయేత్ || టీ || ఆరుంతుదశిపరమమప్రకాశనమ్ ||
 డ్లో || సంమానాద్బుద్ధిహీనత్వముద్విజేతవిషాదివ | అమృతవైశ్యవచాకాంక్షేదవమానస్సగర్హదా || సుఖంహ్య
 నమతశ్చేతేసుఖంవప్రతిబుద్ధ్యతే | సుఖంబుద్ధిలోకేప్సిన్నవమంతావినశ్యతి || అతివాదాంప్రతియేతనావమగ్యేతకంచ
 నానచేమం దేహమాశ్రిన్యతైరంక్షువీతకనచిత్ || కుద్యంతన్నప్రతికుర్యేదాక్షుభకలంబచేత్ || సత్త్వద్వారావ
 కీర్తాంచనవాచమన్యతాంబచేత్ || టీ || ధర్మకథః - ధర్మకథకామో - అధికకామో - ధర్మకథో - కా
 మోచ్ఛేదినప్రద్వారాణి - తదవకీర్తాం తత్సంబంధాం మోక్షాగ్రితామేవవాచంచదెన్నత్రివగాః శ్రితామిత్యర్థః ||
 టీ || మనురేవ || స్లో || అధ్యాత్మరతిరాసీనిసరశ్చిహ్నోనిరామిషః | అన్నవైసహాయేనసుఖాధికంవిచరేదహ || టీ ||
 సవామిషః రసవద్యప్రభోజ్యరహితః - సుఖాధికమోక్షాధిక్ || స్లో || ఇంద్రియాణాంసరోధేనరాగద్వేషకయో
 గంబుజహింసయాచభూతానామమృతత్వాయకల్పతే || ఉపేయేతగతింహృదాంకమఘోషసమద్యువామగిరయే
 ప్రైవవతసంయతానాంచయమతుయోవిప్రయోగంప్రీత్యైవసంప్రయోగంతథాప్రియైః | జరసాచాభిసంశ్చు
 వ్యాభిధిశ్యేషపీతకమ్ | దేహమత్ప్రయణంఘాన్తాత్సవగభేదసంభవమ్ || యోనికాటిసహాపీషుస్థిత్యాస్యాం
 తేదాత్మనః || టీ || స్థితిసంస్థితిః అంతరాస్తనోజీవస్య || స్లో || అధర్మకథావంతైవదుఃఖయోగంతరీరీతామ్ |
 ధర్మకథకప్రభవంచైవసంభవంయోగమతుయమ్ || సూక్ష్మానాంచాన్యవేయేతయోగేనపరమాత్మనః | దేహీమృతైవో
 నపత్రిమత్తేమేవద్ధమేవ || అస్థిప్రాణాన్నాయుబంధమాంశశ్చిదేవీతేవ | చర్మావనద్ధంధుగంధపుంజాం
 మూత్రప్రదిరయోః | జరాతోకసమావిప్లవోగాయతనమాతురమ్ || రజస్వలమస్థ్యంచభూతానామమంత్యుదేది ||
 టీ || భూతావాసంతరీరగృహం - తస్మిన్నహంతాంసకుర్వాత్ | యథాగృహేతత్త్వగృహీగృహంమన్యసంభవతి -
 ఎవందేహీతత్త్వకేహీదేహంమన్యోనస్యాదిత్యభిప్రాయః - ఉక్తమేవాధికదృష్టాంతాభ్యాంప్రపంచయతి || స్లో || నది
 హంతుధావృత్తోవృత్తంవాతేకసర్వధా | తథాత్మజన్మినందేహంకృచ్ఛాప్రాప్త్యాద్యయజ్యతే | ప్రియేషుస్థేషును
 గృతమప్రియేషుచమగృతమ్ | విస్మయజ్యధ్యానయోగేనబ్రహ్మశ్యేధిసనాతనమ్ || అనేనవిధినానిగాన్తసర్వాత్త్వ
 ద్వాక్తవైశ్వదైన్యైన్యగ్నంవైస్వోప్రమత్రిబ్రహ్మశ్యేవావతిప్రతి || సమదశనసంపన్నకథాభివేదబద్ధ్యతే | దశకేసేన
 విహనస్తుసంపారంప్రతివద్యతే || ఎకవివదరేన్విత్యోనిద్యధికమసహాయకః | సిద్ధిమేకగ్యపశ్యోహింజహంతిసీయతే ||
 టీ || ఎకగ్యసిద్ధింపశ్యన్నసహాయగ్యసిద్ధికావతీతజానక్ సిద్ధింనజహతి || ౭ || సవివ || స్లో || కపాలంవృక్షమూలూని
 కుశేలమసహయతా | సమతాచైవసర్వస్త్వేత్తన్మత్తస్యలక్షణమితి || టీ || కపాలంభిత్తోధికమూలూనిపాత్రం - వృక్ష
 మూలూనివాసశ్చియావత్ - కుశేలంజీవావప్రధారిత్వంముక్తస్యసన్నాగినః || ౮ || యాజువల్క్యః || స్లో || సర్వ
 భూతహితస్యాంతప్రీత్యుండీకసమండలుః | ఎకారామఃపరివజ్యభిత్తోకంగృహమావిశేదితి || టీ || ఎకారామఃపరివ్రా
 జకాంతరీతానహాయః || ౯ || సన్యాసిసిద్ధిప్రీతిభిశ్చప్రీతికాంచైకత్వభోధాయనేనప్రీతికామపిప్రవ్రావిప్రరకాదీతి
 విజ్ఞానేత్వమ్ || ౧౦ || రక్షమ్ || నగరంహినకతఃప్రయోగామోపిఘఘనంతథా | ఎతత్ప్రీత్యుండీకప్రకార్యాణస్సగ్రహణ
 చ్యుతతేయతి || ఎకాభియుర్యథోక్తప్రద్వాయేవమిథునంస్త్పృతమ్ | త్రయోగ్రామస్సమాఖ్యాః షోడ్యోకయనగరా
 నుతే || రాజవాతాఃకోపాశ్చభియోవాతాఃపరస్పరమ్ | స్నేహమైశ్వర్యమాత్మగ్యంసన్నికహాన్సంశయః || ఎకా
 కీర్షన్సహస్త్రిష్టేన్నకేనాపినహానో | దద్యాద్వాసాయణే శ్యేవంప్రతివాక్యంసంధాయతీతి || మేధాతితి || భియో
 బంబుజోధ్యానసంస్థానశ్చాంబుసంరాచనమ్ | కతఃవ్యానిషడేతనియతీనాంస్వపదండవత్ || ధ్యానశ్చోచంతథా
 భియోన్యమేకాంతశీలతా | భియోశ్చద్వారికమాణిపంచమం మోవవద్యతఇతి || ౧౧ || వ్యాసః || కంధాకాపీన
 మానామోదండవృద్ధ్యానతత్పరః | ఎకాకీరమతేన్యంతం దేహాబ్రాహ్మణంవిదురీతి || భగవద్గీతాయాం || వివిక్త
 కేశసేవిత్సమరజజనసంసది అధ్యాత్మజ్ఞానేన్యగ్నంతత్వజ్ఞానాథకదశకసమ్ || ఎతదజ్ఞానమితిహోక్తమజ్ఞానంయద
 యోగ్యథా | అనన్తమద్విస్సర్వత్రజేతాత్మావిగతస్సృహః || వైష్ణవమ్యుగసిద్ధింపరమాంసన్నాగీసేనాధికచ్ఛతి | బుద్ధ్యా

ప్రకృతపరమాభ్యోన్యప్రవహాసుమాసాంశ్చచతురోవసేదితి॥

...

111

...

此

—*అథ చాతుమాన్యవిధిః*—

మేధాతపిః ॥ శ్లో ॥ సంరక్షణార్థం జంతునాం వసుధాతలవాసినాం ఆహారాధిశ్యవశురోమాసానా
కాఠికాద్యతిః ధర్మాభ్యేజలసంపన్నే గ్రామాం లేనివస్థుచిరితి ॥ వ్యాసః ॥ అవిముక్తప్రవిష్టానాం విహరన్తు
నవిద్యతే నచేమహాభువి తాతత్రవృష్టంశాస్త్రంపురాతనమితి ॥ శంఖః ॥ సూ ॥ ఊర్ధ్వం వాషికాభ్యాం మూ
సాభ్యాం నైకస్థానవాసీతి ॥ వా ॥ అతక్రొవునమానసవత్పుయమపిస్థాతవ్యం - నచిరమేకత్రవనీదన్యత్రవమాకా
లాచాచివహదయశ్చ త్వారోమాసావాషికాభిత్సరణాదివిజ్ఞానేతరః ॥ విష్ణుః ॥ శ్లో ॥ గ్రామాం లేనివస్థేదేశాని
త్యక్తాలనికెతనః ॥ పర్వతేతిల్లటవద్భూమిం వమాన్యైకత్రసంవసేత్ ॥ వృద్ధానామాతురాణాం చభిక్షాణాం సం
గవణేనామగ్రామేవాభవురేవాపివాసో నైకత్రమావ్యతితి ॥ ఆశ్వలాయనః ॥ ఎకరాత్రం వశేద్ధ్యామేవగరేపంచర
త్రకం ॥ వమాన్యైకత్రపిష్ఠేతస్థానేభ్యుజలాప్యతేనదీతీథేః పుత్ర్యేషుసంవసేద్భవ్యాయంయతితి ॥ యమః ॥ ఎకవా
సాలవాసావాషికాభ్యుజ్జిరితం ॥ అదూషయన్తాం మాగంధ్యానానైవహించరేత్ ॥ జలేజీవాప్సరేజీనా
అకాశేజీవమానిని ॥ జీవమాలాకులేలోకేవమాన్యైకత్రసంవసేదితి ॥ అత్రిః ॥ శుచాదేశేతభ్యామితిః స్పృశధర్మమను
పాలయ ॥ పర్వతేచ్ఛనదాయోగీశీతీయన్వసథాతలం ॥ నరాత్రానవమధ్యాహ్నంసంధ్యాయోదేవపర్వతేత్ ॥ న
శూన్యేనవదుగేవాప్రాణబాధాకరేనచ ॥ యత్రప్రభుజగన్నాథస్తత్రయోగీవసేత్సదా ॥ భిక్షార్థం ప్రవిశేద్ధ్యా
మేపత్రేనేషుదివత్రయంపురేదివత్రయంభిక్షునగరేపంచరాత్రకం ॥ వమాన్యైకత్రపిష్ఠేతస్థానేభ్యుజలాప్యతేఅ
ప్యవత్సర్వభూతానిపశ్యేత్భిక్షుశ్చరన్మహిం ॥ అంధవతుల్బవచ్చైవబధిరన్మగ్నమాకవత్ ॥ నామగోత్రాదిచరణం దె
శకాలంశుభ్రతంకులం ॥ వయోవృత్తబలంశీలంభ్యావయన్మనసెద్యురితి ॥ ఆరుణిశునిః ॥ వషాః సుధునివశీలాప్యమ
మాసేష్యేకాయిత్యైకదిశ-దాప్యవేవాచరేదాప్యవేవాచరేదితి ॥ గౌతమః ॥ సూ ॥ అచయోగీతూరూర్ధ్వరేతాధుని
వశీలావమాన్యైతిచన్విత్రయమవతేవారాత్రింగ్రామేవసేదితి ॥ టి ॥ వమాన్యవవతేవాధునివశీలాస్సాన్యైక - నచ
తాంతరంగచ్ఛేత్ - అవతేవాతదర్జజయత్వాముత్సంతరేషుయత్రగ్రామేవరాత్రమపితిః నతత్రద్వితీయాంరా
త్రివసేత్ - ప్రతిదివంగ్రామాగ్రామంగచ్ఛేదత్యత్వం ॥ శంఖః ॥ సూ ॥ కౌపీనాచ్చాదనాథకంవాసేదీద్యయాశ్చి
హితమేకేనిఃజ్యనావిప్రయుక్తమోవధివసన్తుతీనామంగమపాదతీవజయేద్విజవధంసమోభూతేషుహింసాను
గ్రహయారనారంభితి ॥ టి ॥ ప్రహిణంజీవతయఅన్యైస్సక్తంనిఃజ్యనయత్రాశ్చవిభిష్యాయత్ - నకుశ్యేశ్యాపి
నాచ్చాదనాథకంప్రత్యహ్యేత్యేకమన్యంతే - ఓషధివసన్తుతీనామంగంధలవతాది అవిప్రయుక్తంతతేఅనుమ్యుతం
నగృష్టియాత్ - బీజానిప్రవృద్ధినితేమాంవధంమునలదినా అవభూతంవజయేత్ - నకుర్యాన్నకారయేచ్ఛ - హిం
సాయామనుగ్రహేచభూతేషునమః - యోహినస్తీయోనుగృహ్లాభితత్రసమోనిర్వికారః - అనారంభీకించినవ్యూరిం
భంసకుర్యాత్ - ఐహలోకింపారలౌకికంచేత్యత్వం ॥ ఆపస్తంబోపి ॥ సూ ॥ అన్గిరికతస్సాన్యైకత్రమాకశరణాయ
స్సాన్యైకాయవోత్సృజ్యమావోవాచంగామేప్రాణవృద్ధిం ప్రతిభిభ్యానిహూనామత్రశ్చరేన్ద్ర్యముక్తమాచ్చా
దనంవిహితంసర్వకః పరిమాక్షణమేకేనత్యాన్యతేషుభిరుఃఖేవేదానిమలోకమముచపరిత్యజ్యాత్తేనాత్మానమ్య
చ్ఛేద్ధుశ్చేయేమప్రాణంతచ్చాస్సేర్విప్రతిపిద్ధంబుధ్దేచేత్ యేమప్రాణమిదోవసదుఃఖమాలభేత్తేనవరంవాన్య
భ్యావృత్తం ॥ టి ॥ అన్గిరికః అగ్నికాగ్ధరహితః అనికతః స్వయాతవానస్థానరహితః శమజన్యసంభుతదన్యనాస్త్యశ
ర్మకించితశరణత్వేనప్రవృత్తినవాకస్వచిచ్చరణభూతశ్చత్యశరణః స్యాద్ధ్యాయః ప్రణవోపపజ్జయః తత్రైవవాచం
విన్యజేత్ - అన్యత్రహసంవృత్తిస్సాన్యైక - యవతాప్రాణాధియంతేనాప్రాణవృత్తిః - అనిహూనామత్రా
విహిణాముష్టికమేరహితః - ముక్తమయోగ్యతయావత్రైపరిత్యక్తమాచ్చాదనంవాసః - సర్వతఃపిద్ధితినిషేధశ్చ
స్యపరిమాక్షణమేకేభ్యవతే - ఎతదేవప్రపంచయతి - సత్యాన్యతేనత్యంవక్తవ్యమితియోనియమః తంపరిత్యజ్యతగాత
త్రవక్తవ్యమన్యతంతేద్దినత్యాద్విశిష్యతే శ్చత్యాదికై విషయే అన్యతంవక్తవ్యమితియోనియమః తంపరిత్యజ్య - ఇమం
లోకః విహిణోలోకికంకమలముచపారలౌకికంవ పరిత్యజ్యాత్తానమన్విచ్ఛేత్ - జ్ఞానబలాబలంబలే నాద్యత్యవిధిని
షేధానాం హైరచారిణామేవాంకిత్రాణాంతత్రాహ - బుధ్ధేయేమప్రాణమితి - అన్యనిబుధ్ధేఅవగతేపతితదే
హినంవర్జ్యమశుభంప్రత్యేత్యేమంప్రాణయతి - తదతన్నిరకారోతి - తచ్చాస్మిన్వివృతపిద్ధం కుర్వంతంసప్రతి

కుగ్రహ్యాదాక్రష్టఃకుశలంవచేదిత్వాదిభిర్యతేరేవకతఃవ్యక్తమః ప్రతిపాదనపరైర్మఃన్యాదివచనైర్నిరుద్ధంబుద్ధేయమ
 ప్రాపంబుత్వేతచ్చప్రత్యక్షమిరుద్ధమిత్యాహుద్ధేచేదితి. ఇహైవశరీరేదుఃఖంనోపలభేత్తజ్ఞానీనచైతదస్తి. సహజ్ఞానీ
 మూఢాఃభీషిక్తం మమోపియేదుఃఖమేవతావత్సోభం ప్రభవతి. తస్మాచ్ఛృణ్వేవమనననిధిభ్యాననైస్సాత్మాత్మ
 దత్తైవవ్యాభ్యాతం॥ యాజ్ఞవల్క్యుః ॥ ౧౧ ॥ నాశ్రమఃకారణంధర్మఃక్రియమణేభవేద్విధిః॥ అత్యయదాత్మనో
 పశ్యంపరేయోనతదాచరేత్ ॥ సత్యమస్తేయమక్రోధోహీశ్చౌచంధీభృతవిదూషణః । సంయతేంద్రియతావిద్యుధ
 మఃస్వర్గుడిదావృతః॥ అవేత్స్యాగభావాసాశ్చకమఃజాగతయస్తథా । అధయోవ్యాధయఃకైశాజరారూపవి
 పర్యయః ॥ భవోజాతిసూక్ష్మేషుప్రియాప్రియవిపర్యయః । భయంహృత్వాచ భూతానా మమృతీ భవతి ద్విజభితి ॥ ఆర
 నిరుద్ధేంద్రియగ్రామం రాగ ద్వేషప్రహయచ । భయంహృత్వాచ భూతానా మమృతీ భవతి ద్విజభితి ॥ ఆర
 ణ్యోపవసతి ॥ శు) ॥ బ్రహ్మచర్యమహింసాంచాచరిగ్రహంచ సత్యంవయత్యైవ హిరయేదితి - కామక్రోధ
 లోభమోహ దంభదర్పసూయా మిత్యహంకారాది నృతాదీనపి త్యజేదితి ॥ జాబాలిః ॥ ౧౧ ॥ సభాషేత
 స్త్రియంకాంచితస్సృద్ధృష్టాన్మచ్చస్త్యరేత్ । కథాంచవజయేత్తాసాంపశ్యేభిశ్చతామపీతి ॥ విష్ణుశ్రురాజే॥ పుత్రప్ర
 వ్యకలత్రేమత్యక్తస్మిశుచానరాధిపమిత్రాదిమనమోత్రసాంపశ్యేభిశ్చతామపీతి ॥ విష్ణుశ్రురాజే॥ పుత్రప్ర
 బ్ధసఃకాయకమఃభిః । య క్షకీర్ణతనక్రోహంసర్వసంగంచవజయేత్ । ఎకరాశ్రస్థితిగ్రామేపంచరాశ్రస్థితి
 పురే । తథాతిష్ఠ్యధాప్రీతిర్దేవమేవానాస్యజాయతే॥ కామక్రోధంతథాదవంలోభమోహదయశ్చయే॥ తాం
 బ్రహ్మోపాస్మరిత్యభ్యపరివాణ్మిమోధమోధవేత్ ॥ మాంసాస్సక్మయవిజ్ఞాత్రస్నాయుమజ్ఞాస్థిసంహతే । కేహీ
 చేస్త్రితిమాన్మృధోసరకభవితాహిసః॥ రాగాంధోహిజనస్సర్వోన్వనశ్యతిహితాహితమ్ । రాగంతస్సాన్మృతమే
 తయదిచ్ఛేదాత్మనోహితమ్॥ అపకారిణికోపశ్చేతోపేకోపంకథంస్తుతే॥ ధర్మాధర్మాకామమోక్షాణాంపసవ్యా
 పంపంధినితమతీర్థంకంతు ప్రిథంకంకథంమింద్రియనిగ్రహః॥ సర్వహృతదయాతీర్థంభ్యాసంకీర్ణకమమ్ త్రిమమ్ । ఎ
 తానిపంచతిథానిసత్యంషష్ఠంచసర్వదం । కేహీతిష్ఠంతిసర్వత్యైషుస్నానంసమాచరేదితి ॥ భగవద్గీతామ్ ॥ సంక
 ల్మప్రభవాఃకామాః త్యక్త్వాసర్వారశేషతఃమనసైవేంద్రియగ్రామంబియమ్యనమంతతః । శైవశ్చనైవపరమేద్భు
 ధ్యావృత్తిగృహీతయః ॥ అత్త్యసంప్రమనకృత్వానకించిదపిచింతయేత్ । యత్యోయతోనిశ్చలతిమనశ్చంచలమస్థిరమ్ । త
 త్రస్తత్యోనిశ్చలైవదాత్మస్యేవవశంనయేత్ । వృత్తిహీనంమనకృత్వాతైత్తజ్జపరమాత్మని । ఎకీకృత్యవిమశ్చేతయో
 గోయంమఖ్యుశ్చవ్యతభితి ॥ అజ్ఞః ॥ స్నానంత్రవవణంపాత్రాణామస్మృతిప్రిదండినామ్ । సతత్పురమహంసానాం
 యుక్తానామాత్మదశికానామ్ ॥ మానంయోగానంయోగ ప్రిత్యైకాంతశీలతానిస్సహృత్వంసమత్వంచనైతా
 న్యేకదండినామితి ॥ వ్యాసః ॥ గురుమూలాంక్రియాస్సర్వాభుక్తియైస్సలప్రదాః । తస్మాత్సేవ్యోగురుః । త్యక్తమత్య
 థకంసునమాహితైః ॥ నకుర్యాన్నియమారంభమనిచేద్యస్వకంగురుమ్ । ఛాయాభూతోఽవరిత్యాగీనిత్యమేవవశేష
 రౌ॥ క్రద్ధయాపరయాయక్తస్సదావాచనంధ్యయో । దండప్రణామౌక కుర్వీతచేవతాగురుసన్నిధాంతే॥ వా ॥ మ
 ణ్వాద్యుక్తబ్రహ్మభారతమఃగురుశుశూషణౌదయాయతిభిఃకతఃవ్యాః - బ్రహ్మచారిణియేధర్మాధర్మాగురుశుశూ
 షణౌదయః - తెపిసర్వేయతీసంస్కరితిలహ్స్వపరిశిష్టేతిదేశాతైవధర్మాబ్రహ్మచర్యప్రకరణేభిహితాః ॥ శం
 ఖం॥ సూ॥ పర్యటనశీలస్స్యాదాత్మజ్ఞానాథకంతకవాక్యోన్వయమేకస్థానరతిస్తదభ్యాసపరంనైకత్రదేశతే మూత్రపురీ
 షామితి ॥ విష్ణుః ॥ ౧౧ ॥ వృద్ధానామాతురాణాంచ ధితూణాంసంగవజ్జికానామ్ । గ్రామేవాభపురేవాపి వాసో
 నైకత్రమవ్యతీతి ॥ పరమహంసోపవసతి ॥ సావణాఃదీనాంనైవపరిగృహేత్ - యస్మాద్భియుహిరణ్యంరసేన
 దృష్టంచేత్ - సలక్ష్మహాభవేత్ - యస్మాద్భియుహిరణ్యంరసేనస్సృష్టంచేత్ పాలసోభవేత్ - యస్మాద్భి
 యుహిరణ్యంరసేనగ్రాహ్యంచేత్ అత్త్యహాభవేత్ - తస్మాద్భియుహిరణ్యంరసేనసదృష్టంచ సస్సృష్టంచన
 గ్రాహ్యంచ సవేకామామనోగతా వ్యావరణంతే - దుఃఖోహోక్త్యగ్ని స్ఫులిహిస్సృపాస్త్యాగోరౌగె సర్వత్రశుభాశుభ
 యోరసగిస్సమిశ్రుచానాద్యస్థిసమోదంచసవేకామింద్రియాణాంకతిర్గుపరమతేయఅత్త్యస్యేవావశ్యేయతే - యత్సా
 ణానందైకబోధస్తద్భృతమస్తీతి కృతకృత్యోభవతి కృతకృత్యోభవతి ॥ అమృతబిందుపవసతి ॥ మనోహి
 ద్వివిధంబోక్తంశుద్ధంచాశుద్ధమేవచ । అశుద్ధంకామనంకల్పంశుద్ధంకామవివజ్జికం ॥ మనవమనుష్యాణాంకారణం

బంధమాత్రయోః | బంధాయవిషయసక్తం మత్స్యేనిర్విషయం స్మృతమితి || వ్యాసః || గ్రామాంతేవృక్షమూలే
వావనేదేవాలయేపివానద్యాస్త్రీరేఖ్యాదేశః క్షిప్రాత్రగృహేపివానసుఖభేదజనేదేశేవసేజ్జంతువివక్షితభేదః ||

—* దిగంబరలక్షణమ్. ౧—

ఉత్తమచర్యామాహవాగ్దః || శ్లో || సతస్యవిద్యతేకార్యసంనిగంఁవావిపశ్చితః | నిర్మమోనిభాఽయశ్శాం
తోనిర్ద్యుంధ్యోపణాభోజనో || నివీకాపీనవాసాస్సాస్మగ్నోవాధ్యాసతత్పరః | ఎవంజ్ఞానపరోయోగీబ్రహ్మహూ
యాయుకల్పతే || లింగేనత్యపిఖ్యాన్తికజ్ఞానమేవహికారణమ్ | నమోయోయేహాధూతాసాలింగగ్రామోనిరథా
కః || తస్మాదలింగోధర్మజ్ఞోబ్రహ్మప్రతీతమనువ్రతః | గూఢధర్మఃశుభోవిద్యాసజ్ఞాతవరితంవరతే || సంధిర్న
స్సర్వధూతానాంవర్తాశ్రమవివక్షితః | అంధవజ్జడవచ్చాపిమూకవచ్చమహీంచరతే || తందృష్ట్యాశాంతవనసంస్మృ
హయంతివివాకః | లింగాభావాత్తుకైవల్యమితిబ్రహ్మనుశాసనమితి || కాత్యాయనః || సూ || అవ్యక్తిలింగావ్య
క్తవరాలనుత్పత్తాఉత్పత్తవదావరంతశ్శిఖాయజ్ఞోపవీతలింగండకమండలకపాలానాంవత్సాసన శ్శూన్యాగారదేవ
గృహవాసనోనతేమాంధర్మోనాధర్మోనసత్యంనాపిచాన్పతంసర్వసహాస్సర్వసమాస్సమలోష్టాకాంచనాఉపపన్నా
యాత్రాహారాశ్చాచుర్వత్సానిత్యైవచర్యాంఽచరంతతత్తానంమోక్షయంతభితి || వ్యాసః || శ్లో || అయోచితం
యథాలాభంభోజనాచ్చాదనంభజేత్ | పర్యేషయాచదిగ్వాసాఃస్వానంశుర్యుత్పరేచ్యయా || స్వప్నేపియోగయన్త
స్సాన్యజ్ఞాగ్రతీవవిశేషతః | ఈచ్ఛచ్ఛేషస్సత్సత్సేస్తేహరిష్టోబ్రహ్మచారివామ్ | యేనకేనచిదాచన్పన్యేనకేనచి
దాశేతా | యత్రకృతవశాయాస్యాత్తందేవాబ్రాహ్మణంవిదురితి | యజ్ఞవల్క్యః | అయంఽంతుపరమోధర్మోయద్యోగేనా
ర్చ్యదర్శనమితి | భాగవతే || సనిగంఁగానాశ్రమాంప్ర్యక్త్యాచరేదవిధిగోచరః | బుద్ధోబాలకవల్క్రీడత్యుశలోజడవచ్చరతే
వదేదుచ్ఛత్రవద్యద్వాగ్గోచర్యామేవమూచరతే | యద్యచ్ఛయోపపన్నాన్నమద్యాశ్చేస్తామృతంవరమ్ | తథావాస
స్తథాశ్రయ్యాంయథాపాస్త్రంభజేన్మనిః | శౌచదూచమనంస్నానంస్నతువోదనయాచరతే | అన్యాంశ్చైవయమాకజ్ఞానీ
యథాహంఽలీలయేత్సర్వభితి || వాసిష్ఠీ || ధర్మాధర్మంఽనుఖంఽదుఃఖంతథామరణజన్మనిః | ఫిరీయాయేవేతీసంత్యక్తంమహా
త్యాగీనఉచ్యతే || సవేచాచాస్సకలాశ్చక్రాస్సర్వేహాస్సర్వసేవ్యయాః | ధియాయేనపరిత్యక్తామహాత్యాగీనఉచ్యతే ||
యావత్తద్యశ్యకలానానకలేయంవిలోక్యతే | నాయేనమత్తసంస్మృతామహాత్యాగీనఉచ్యతే || దేహీహమితయాయుద్ధిచ్ఛా
సంసారసేబంధిని | నకదాచిదియంబుద్ధిరాదేయాశ్రమముముత్సాహా | పరాథకమాత్రతానిస్తాసాసంసారిబంధిని | నకేఽపి
న్మాత్రచిన్మాత్రరూపోన్తిగగనదలః | ఇతియాశశ్చత్రిమద్ధిస్సాసంసారివిమోచనీతి || మనుః || శాస్త్రప్రజ్ఞసంపత్త్యై
ప్రజ్ఞామాదౌప్రవర్తయేత్ | ప్రథమాధూమికైవోక్తాయోగస్యనవయోగిని || విచారణాద్వీటియాన్యస్త్వీటియా
సంగనామికా | విలాసినిచతుర్థేస్సాధ్యాసనావిలయాన్తికా | శుద్ధసంవిన్యాయందరూపాభవతిపంచమీ | అథాను
ప్రప్రబుధ్ధాభోజేవస్మక్తైతత్తిత్తి | అసంవేదనరూపాచక్షరీభవత్తిథూమికా | ఆసంఽదైకమనాకారానుమన్తేనస్యశీ
స్థితీతుర్యవస్తోపశాంతాచముక్తేరేవహికైవలమ్ | సమతాస్సద్వృతాసామ్యాసప్రహీభూమికాభవేత్ | తుర్యాతి
తామయవాస్తాపరానిర్యాగరూపిణీ | సప్రమీసాపరిప్రాక్తవిషయత్యాగజీవితా | అంతఃప్రత్యాహృతవశాచైవత్యంఽచే
తివిభావితమ్ | ముక్తవివసంఽదేహివాహవహసమతయాతథా | యద్యోగగుఖమఃఖాంతైరపరామృష్టపూర్ణాధిః | ఆత్మా
రామోనిరస్తీస్థేత్తస్మక్తత్వమహుదితమ్ | భావనాంసర్వభావేభ్యస్సమత్ప్రజ్ఞసముత్థితః | శాంతశీతఃపూర్ణాభా
తిభాసేనభాస్సంఽని || త్రియమాంకృతంకమఃకులశీదేశాశల్పతైః | జ్ఞానాసలసముచ్ఛాతాత్మోద్దీయక్యాపిగచ్ఛే ||
సర్వైవమికలాజంతోరంతభ్యాసేనసేత్యతి | ఇయంజ్ఞానకలాత్వంతస్సృజ్ఞతావివర్ధతే || వృద్ధిమేతిబలాదేవమయోత్ర
పుష్టతశాలవత్ | యావద్విషయభోగాశాజీవాఖ్యాతావదాన్తిసః || అవివేకేనసంపన్నాసామ్యాశాత్రసతుస్సతః | వివేక
వశతోయాతాత్మయమాశాయదాతదా | ఆత్మాజీవత్యముత్సృజ్యబ్రహ్మతామేత్యనామయః | చిన్మాత్రత్వంఽద్రయతస్స
తీర్థామృత్యోగోరేతేనః | యోధావేత్సరమాసరిదః | కశాసాపువమీయతే || ప్రశాంతశాస్త్రార్థవిచారచాపిలోపిన్యత్తనానార
నకార్యకౌతుకః | సరస్వతీశేషవల్కలవిష్టవన్యమన్యఖంతిత్తత్యాశ్వతాత్మకః || వరాధర్మాశ్రమాచారశాస్త్రయంత్రై
ణాంధితః | నిగఃచ్యుతిజగజ్జాలాత్పంచరాద్ధికేసరి || వాచామతీతవిషయోవిషయాశామయోద్ధితిః | కామప్రయోగతశ్శో
భాంకరదీపసాధ్యమ్ | గంధీరశ్చక్రస్సగ్నగ్నీరావివహహాదః | పరాసందరసాత్ సభారమతేస్వాత్మనాత్మనిసర్వ

కర్మఫలత్వాగ్నిత్యప్రతిరాత్రయః | నపుణ్యనసాపేననేతరేణసప్యతే || స్ఫుటికంప్రతిబింబేనయథానాయాత్తరం
జనమ్ | తద్దీప్తః కర్మఫలతేనాంతతథానాయాత్తరంజనమ్ || విహరణజనతాబృందేదహోతేనకన్యాజనైః | భేదాన్త
దానజానాతిప్రతిబింబగతేవేతి ||

—* జ్ఞానస్యైవమోక్షహేతుత్వమ్. *

శ్లో || తత్త్వమస్యైవదిశ్యాత్కథంయజ్ఞేవపరమాత్మనాః | తాదాత్మ్యవిషయంజ్ఞానంతోదయముక్తిసాధన
మితి || జ్ఞానాన్తోక్ష్యత్వత్తత్త్వేతియతఃశుభిః || బ్రహ్మవిదాహోత్తివరం - తదేమాఘ్నైః - సత్యంజ్ఞానచనంతం
బ్రహ్మ - యోవేదనిహితంగుహాయంపరమేవోక్తమ్ - సోశ్చతేనర్వాకామాంత్యహ - బ్రహ్మజ్ఞానిపశ్యేతేతి ||
కథవల్లాసం || అశరీరగ్ శరీరేవ్యనవధేవ్యవస్థితమ్ | మహంతంవిభుమాత్మానమత్వాగ్నిరోసశోచతి || నాచరితో
దుశ్చరీతాన్నాశాంతోనానమాహితః | నాశాంతమనసోవాప్రజ్ఞానేవేదమాత్మయాత్ | ఎకోబహూనాంయోవిద
ధాతికామాత్తమాత్మస్థయేనపశ్యంతిధిః | తేహంశాంతిశ్చశక్యతేతరేమామితి || ముండక || తమేవేతమ
ధాత్మశుమన్యావాచోవిముచత - అమృతస్యైవసేతురితి || భిక్షుతేవ్యదయగ్రంథిశ్చిద్ధ్యంతేనర్వసంశయాః | క్షీయం
తేచాన్యకమాణితప్రక్షిప్త్యేవైపరావరే || యథానవ్యస్యగ్రంథమానాస్సయైదేస్యంగచ్ఛంతేనామరూపేవిహాయ - త
ధావిద్యాన్నామరూపాద్విముక్తివరాత్పరంపురుషముపైతిదివ్యం - సయోహవైతత్పరంబ్రహ్మవేద బ్రహ్మేవభవతితి ||
అమృతేదించూపనిషది || తదేవనిష్కలంబ్రహ్మనిర్వికల్పనిరంజనమ్ | తద్భక్తిహేత్వమామితిజ్ఞాత్వాబ్రహ్మసంపద్యతేన్మ
వమ్ || వైవల్యశ్చతా || శ్లో || ఉమానహంయంపరమేశ్వరంప్రభుంక్షితోచనసంలికంతంప్రశాంతమ్ | ధృత్యా
మునిగచ్ఛతిగూతయోనింసమప్రసాక్షితమసంపరస్తాత్ || సర్వభూతతమత్మానంసర్వభూతానిచాక్షిణి | సంప
శ్యేత్ బ్రహ్మపరమంయతి నాన్యేనహేతునేతి || సుబాలోపనిషది || శాంతోదాంతఉపరతస్త్రితముస్సమాహితో
భూత్వాత్మస్యేవాత్మానం పశ్యతి సర్వస్యాత్మాభవతితి || శుశ్రేణంతేపి || ఆత్మానంచేద్విజానియదయమస్మీతి
పూరుషఃకిమిచ్ఛాకన్యకామాయశరీరమనుసంజ్యతే || అశబ్దమస్వకమయావమవ్యయం తథారసనిత్యమంగధవ
చ్ఛయత్ | అనాద్యసంతంమహతఃపరంధువేనిచాయ్యతంమృత్యుమభాత్ప్రేముచ్యతేతి || (జ్ఞానాగ్నిశ్శుభాశుభే
దహాతిచ) || మనురపి || శ్లో || సమ్యగ్జననంపన్నఃకర్మభిసంవిబధ్యతే | దశకేనేనహీనమనంసారంప్రతిపద్య
తేబీజాన్యగ్నృచదధానినరోహంతియథాభునః | జ్ఞానదధైస్తథాన్తైవాత్మానంపద్యతేతథేతి || భగవద్గీతా
యాః || యజ్ఞానాంనైవవిధిగ్నిభిఃస్మృతాతురుతేజఃసాక్షానాగ్నిసర్వకమాణిభిస్తాతురుతేతథేతి || *

—* అభశోచవిధిః. *

బహ్వృచపరిశిష్టే || అంతర్ధాయశ్చజైభామింశిరఃప్రావృత్తేనాసనా | వ్యాచనియమ్యయత్నైనస్మిహో
చ్ఛాసవజితః | కుర్యాన్నాత్రపురోషేతుశ్చాదేశేసమాహితః | ఉభేమూత్రపురోషేతుదావాకుర్యాదుదబ్ధుభిః |
గాత్రాతుదక్షిణేకుర్యామథేనంధ్యేయథాదివాశతహస్తంపరిత్యజ్యమూత్రంకుర్యాజ్జలాశయాత్ | శతద్వయంపు
రోషేతురోదేశేచైవచతుగుణమితి || యమః || ఉభేమూత్రపురోషేతుపూర్వంగృహ్నితమృత్తికామ్ | పశ్యన్ప్రసా
తయోవిప్రస్థచేలోజలమాచిశేత్ | తిథేశోచనకుమేతకుర్వీతోద్ధృతవారిణేతి || వైతీనసిః || సూ || అయా
దకమూత్రపురోషకరణేనచేలన్ననమాచరేతితి || శాతాతపః || శ్లో || శుచిదేశాత్సన్తగ్రావ్యమృత్తికాచాదివశే
తా | అపకృత్యవవిష్ణాత్రంకాష్టలోప్తత్యతాదినాః ఉదస్తవాసాఉత్తిష్ఠేద్ధృఢంవిధృతమేవశితి || యాజ్ఞవల్క్యైః ||
గృహీతశిశ్నోప్రేక్షాయుష్కిరీభ్యశ్చతైజఃతైః | గంధతేవక్షయకరంకేచంకుర్యాదంత్రితేతి || జలపాత్రాశ్చావే
వ్యాసః || రత్నమూత్రంజలంత్యక్త్యాకర్యాచౌచవమసద్భృతైః | పశ్యంత్యేధయేతీరమన్యధాత్వశుచిభావేదితి || టీ || ర
త్నైఃఅరత్నైః || శాతాతపః || ఎకామింగకరేతిస్రస్యేవ్యేవస్తప్రయోద్వయోః | మూత్రశోచనసమాఖ్యాతంశుక్లేమూత్ర
వతివ్యతైఃప్రంచానానేదతైకస్మిన్నభయేస్తమృత్తికా | పురోషశోచేనిదిష్టాదేయా సైన్సేవోదబ్ధయే | దావప్రముదకం
తావత్పూదభావోయదాభవేత్ | ఎతచ్ఛావంగృహధస్యగ్నిగుణంబ్రహ్మచారిణః | వానప్రస్థస్యగ్నిగుణంయతినాంతు
శుగుణాం | మూత్రశోచంపురస్సృత్యభూచౌచంసమాచరేత్ || శశ్వతైస్పాదశాచంతుశాచవిధ్విరుదాహృ
తమ్ | న్యూనాధికంపతకవ్యంకేచశుద్ధిమభిష్మతా || యద్వివావిహీతంకేచితదధణంశిశిఃతమ్ | తదధణమాతురే
హోక్తమాతురస్యాధకమద్ధురేతి || దేవలి || ధవ్యేంవైదక్షిణంహస్తమధశ్శోచేనయోజయేత్ | తత్రైవవామహస్తేచ

సహస్రింవాలిభేదపుఅపుసద్భదశంతథా । సంవిత్సగుణవిష్ణుంతత్రపంచోపచారతః । సంపూజ్యతపశ్చయేత్త్ర
 సీరేణాష్టైత్తరంతతం । తతోదక్షిణహస్తతోయంద్యాదశవారతః । అభిమత్యశిరః ప్రోక్ష్య తథాస్మదభిమతి
 తమ్ । జలం పిబేదథావమ్య గోరంఽయోశయేన్మదా॥కణయోన్మచ్చసంస్థాప్యకాపిసయోశయేన్మదా॥ఆవమ్య
 దండమూలేతుప్రణవేనాథతపశ్చయేత్ ॥ ద్విషణ్డ్యారంతథాగ్రేతుతపశ్చయేత్వాసముద్ధితః । మూలాగ్రాభ్యాంతు
 దండస్యజలంస్పృష్ట్యాగ్రుంసమేత్ ॥ కృత్యాభిషేకంచేవస్యతతోయాయాన్తతంప్రతి । గుర్వాదివందనకృత్వా
 దండంసభసీధారయేత్ ॥ ప్రత్యేశ్యపాదావాచమ్యచేవపూజాంపకల్పయేత్ । గుర్వాదిష్టమాగౌణస్వాసధ్యానా
 దిపూజకమ్ ॥ స్వయంపతితతుశసేవత్రాద్యైస్సయమాహృతైః । పూజయేన్నోక్షదంవిష్ణుం జ్ఞానదంచమహే
 శ్వరమితి॥

—* విష్ణోదిపూజాశ్రమః *—

తథాచశౌచః ॥ శ్లో ॥ జ్ఞానముహూర్త్యరాత్రిచ్ఛేన్మృతమిచ్ఛేజ్జనాదకనాత్ । ప్రణమ్యదండవన్నానూనమ
 స్సాగ్రేణావాచయేదితి ॥ కాత్యాయనః ॥ త్రికాలమేకకాలంవాపూజయేత్పురుషే త్రమమితి ॥ వ్యాసః ॥ ఆ
 స్నానైశ్చక్షుసుమైరచశ్చయేజ్జగదీశ్వరమ్ । పక్వంపశుశసేవత్రంపుష్పంపర్మపితంసయేత్ ॥ అశ్వియతప్త్రీయత్యైవపూ
 జయేజ్జగదీశ్వరమ్ । భావపుష్పైర్గజేద్గోగిహద్యైర్వార్యత్రధయాశివమ్ ॥ విష్ణోపాదోదకంబద్ధంచైవ్యస్యభ
 ష్టణమసిమాల్వధారణంచైవమహాపాతకనాశనమ్ ॥ యఃపూజయేద్భగవత్రేణాశ్రామసముద్యతే । రాజమాన
 సహస్రేణతేనేష్టంప్రతివాసరమ్ ॥ వినాతేభ్యైశ్చినాదాద్యైర్విరామ్యజ్ఞైర్ద్వినామతిమ్ । ముక్తింయాలినరోవశ్యంసా
 శ్రామశీలాచకనాత్ ॥ యజేతామరణాల్లింగంవిరక్తఃపరమేశ్వరమ్ । అగ్నిర్యోవతామపువ్యోమిహిసూర్యేను
 నీషిణామ్ । కాష్ఠాన్దేవ్యవమూఖాణాంహృదిలింగమయోగినామ్ । జవమాలాంగహీత్యాతుప్రణవాతకమదస్త
 రక్ ॥ జపేద్ద్యాదశసహస్రింప్రణవస్యప్రయత్నతః । సహస్రింశ్రవణాశీతయోగాభ్యాసీశతంజపేత్ ॥ నిర్వి
 కల్పసమాధిస్థోనజపేత్పింగిదద్వయాదితి ॥ బోధాయనః ॥ సూ ॥ ఆవృక్షమూలకోవేదసన్నాగ్నివేదోపృక్షప్ర
 స్థమూలంప్రణవఃప్రణవాత్కేదోవేదప్రణవంధ్యాయస్సృక్తా భూయాయకల్పతత్తతి ॥ వ్యాసః ॥ శ్లో ॥ వేదో
 పృక్ష సధామూలంప్రణవోయోస్యశాస్త్రీనః । వృక్షమూలీయఃప్రోక్షత్యక్తవేదోఽపరిగహః । అభ్యసేత్సతతరం
 వేదంప్రణవాభ్యాంసనాతనమ్ ॥ ఆధ్యాత్మికంపశతతం వేదాంతాభిహితంచయేత్ । యద్వ్యనుత్పన్నవిజ్ఞానోవిరక్తః
 ప్రీతిసంయుక్తః । యోవజ్జీవంజపేద్వ్యక్తిప్రణవంబ్రహ్మణోవపురితి ॥ మనుః ॥ ఆత్మజ్ఞానేవమేవస్సాగ్నిశ్చేదాభ్యాసే
 చయత్పూనితి ॥ వా ॥ అత్రవేదాభ్యాసః ప్రణవాభ్యాసః ॥ శ్రవణైవశూనియేత్ ॥ ఆత్మానమణింకృత్యాప్ర
 ణవంశోత్తరారణమ్ । ధ్యానేనిమగ్ధనాభ్యాసాత్పాశందహతిపండితః ॥ ఓమితీబ్రహ్మ - ఓమితీదగంసర్వం - ఎవ
 దక్షరంపరంబ్రహ్మస్యవాచశ్చత్వాగోవేదాశ్చశుమ్యుదిదనుక్షరంపరంబ్రహ్మసర్వేవేదాయత్పదమామనంతి తపాం
 సీసద్భావేచయద్వదంతి యదిహంతోబ్రహ్మచర్యంవృంథంతి తైవదంసంగ్రహణ బ్రహ్మ్యమిత్యేతదాలంబనగ్ శ్రేష్ఠ
 మేతదాలంబనంపరం - ఎతదాలంబనంజ్ఞాత్యాబ్రహ్మలోకమహీయతేయస్తదావశసహస్రింసత్యంప్రణవమభ్య
 సేత్ । తస్యద్వాదశభిమానైఃపరంబ్రహ్మప్రకాశతే । శ్రవణాన్వసనాప్రైవసిధిధ్యానసతస్తథా । ఆరాధ్యంసర్వ
 ధాబ్రహ్మపురుషేణహితైషిణా । బ్రహ్మచర్యమూనిత్వమహింసాసత్యమాజకమ్ । వేదాంతశ్రవణంధ్యానంభి
 ర్మోకార్యాణిసత్కరః । త్వంపదార్థంవివేకాయాన్నాగ్రసర్వకర్మణామ్ । శుత్రాగ్నిధియతేతస్మాత్తత్త్వాగ్నిపతి
 శోభవేదితి ॥ సంపతః ॥ యోగాభ్యాసపరోనిత్యమాత్మవిద్యావరాయణః । సవ్యత్రమైర్విజ్ఞాప్యస్సమస్తైవేద
 మేవతు ॥ బ్రహ్మత్యైవమంత్యేశ్వోపేతవ్యక్తివిజ్ఞాతిభిః । శ్రవణాదిత్రయాతావత్కేతవేదాప్రయత్నతః । యావ
 గ్నిహోక్తవిజ్ఞానమావిభావతిభృష్టరమితి ॥ పురాణే । దినేదినేతువేదాస్త్రవ్రహ్మస్మత్రీసంయుతాత్ । గురుశుత్రా
 యాలజ్ఞాత్కృత్పాశీదిఫలంభభేత్ ॥ వేదాంతశ్రవణాదేవస్యత్వేవోపపాతకమ్ । తథాపాతకసంఘాత్యనిత్యంవే
 రాంతసేవనాదితి ॥ వ్యాసః ॥ కామఎవమనుష్ఠ్యాణాంవిరోధోబ్రహ్మబోధనే । తస్మాత్కామ్యంత్యజకధీర్జ్ఞాన
 హిహ్మతిమోక్షదమ్ । జ్ఞానముత్పద్యతేపుంసాంక్షయాత్పాపస్యకర్మణ్యైతి॥

—* అభిధియేచర్యావిధిః *—

తత్రమనుః ॥ శ్లో ॥ ఎకకాలంచరేత్తైత్తుంసప్రసజ్యేతవిద్యరే । బ్రహ్మప్రసక్తిభియుహివవిషయేతవస్జ్యైతి॥

విధామేవ్యన్తమునత్యం గారేభుక్తివజఃనే | భుక్తిరేవరావసంపాతేభియోనిత్యంయతిశ్యరేత్ || ౧౦౬
 స్యాల్లాభేనైవసహజయేత్ | ప్రాణయాత్రిక మాత్రస్సాన్య వ్యాత్రాసం గాద్వినిగతః || టీ || ఉదరపూరణా
 వధిమాత్రా - తత్రసంగోమాత్రాసంగః - తతోనివృత్త్యత్యధికః || సవవ || స్లో || అభిపూజితభావోత్పజన
 ప్నేత్రైవసర్వశః|అభిపూజితలాతైప్రయతిముఃప్రపిబధ్యతే || టీ || ముక్తః అసక్తః || స్లో || అల్పాన్యాభ్యవహః
 రేణరహస్యానానసేవచ|ప్రాణయాత్రానివివమైరింద్రియాణినివతయేత్ || ఇంద్రియాణానిరోధేనరాగద్వేషత
 యోగచ|అహింసయాచక్షూతానామమృతత్వాయకల్పతే || నచోత్పాతనిమిత్తాభ్యాంసనక్షత్రాంగవిద్యయా | నాను
 కాననవాదాభ్యాంభియోనిప్సేతకహించిత్ || టీ || ఉత్పాతోభూకంపాదిః- నిమిత్తభూతస్సందాదిః- సత్తత్ర
 విద్యాజ్యోతిశ్చాత్రం - అంగవిద్యాచిత్తా - అనుశాసనశిష్యపరిగ్రహః - వాద సర్గః || సవవ || స్లో || సతా
 వనైర్బాహ్యుత్తైర్వావయోభివేషాశ్చభిః|అకింఘంభితుక్తైర్వానైర్గరగరముపసంవిశేదితి|| యజ్ఞవల్క్యః|| అప్ర
 మత్త్యైరేదైస్త్వేతంసాయాహ్నేనాభిలక్షితః|రహితేభియుక్తైర్గ్రామేయాత్రామాత్రమలోలుపశ్యతి|| టీ || అసభి
 లక్షితః - బోధితశ్చాస్త్రేదిజ్ఞానేనాచిహ్నితః|| వ్యాసః|| స్లో || ప్రాణయాత్రానిమిత్తంపహ్యం గారేభుక్తివజఃనే |
 కాలేనతః ప్రవణానాంభియోథంపర్వచైర్వహః || తైత్తిరీయోపనిషత్తు స్మిత్యంతే కాన్యాదిభవేత్సచిత్ ||
 యస్తుమోహనవాలస్యాతేకాన్యాదిభవేద్యుతిః|నతస్యస్మృతిః|కాచిద్దమకాస్త్యేముకుతచిత్ | ఎకాన్తంవజఃయ
 నిత్యంకామంత్రోధంపరిగ్రహమ్ | సప్తాగారంచరైస్త్వమలాభేతువునశ్యరేత్ | గోదోహమాత్రంతిష్ఠేత్తైకా
 లంభితురధోముఖాశ్చతి || హరితః || సాయంకాలేతువిప్రాణాంగ్యసంఖ్యాభ్యవద్యతు| ఫిత్త్యర్థమాత్మమోనిత్యం
 భియోటనమథాచరేదితి || బోధాయనః || బ్రాహ్మణానాంశీలయాయావరాణామప్రవృత్తేనైశ్చచేతేభియోని
 ప్సేతగోదోహమాత్రికమాకాంయైదభిస్సంస్పృశ్యోదధవత్ప్రీతియాదయాచిత మసంక్లృప్తముపసంయద్యచ్ఛ
 యా అహరమాత్రంభుంజీతవలం ప్రాణయాత్రకమిత్యధావృధాహరంతి || అష్టైర్గ్రామమునేభవత్ప్రయోజ్యోజ
 రణ్యవాసినః| వ్యాధింశతంగ్యసంఖ్యాపరిమితంబ్రహ్మచారిణః || శైతన్యవాసరస్వతేభ్యవికాన్తంవాద్విజాతిమ్ |
 అపివాసరస్వతేభ్యవైకాన్తంద్విజాతిమ్దితి||

—* భియోక్రమః *—

సవవ || స్లో || ఉద్వేగంనాభేరధోనాభేఃపరిధాయైకమంబరమ్ | ద్వితీయము తరంవాగఃపాత్రీదండిచవా
 గ్యతః || సవ్యేనానాయపాత్రంతుప్రదండండుక్షణే రేయోసావిష్ణుభ్యుఅదిత్యఃపురుషోతరవత్ శిశః|స్తాయంనారా
 యణోదవశ్చిత్త్యాత్వాప్రణమ్యతమ్ | తతోత్తానువంప్రజన్తీందంయుగమాత్రాపలోకకః | ధ్యాయేత్ హరించశ్చద్వి
 ప్రతిమంమంత్రమదీరయేత్ | విష్ణుర్విగ్రహోద్వేగంమేదైకురోవిదిశందిశమ్|పాతుమాంసర్వతోరామోధక్వీద
 తేతవః || ప్రాణయాత్రికమన్తంతుభిక్షేతవిగతస్సృహః | గోదోహమాత్రంతిష్ఠేత్త్రవాగ్యతోహముఖ ప్రవేశేతి||
 స్వీతిరత్తే || ప్నాత్వాశుచిశ్చౌచాదశ్చైతజప్యస్సనూహితః | భియోర్గంప్రవిశేత్తాపేయతిష్ఠేచ్ఛమలాన్యస్థి ||ఎ
 కాన్తంతుసభుంజీతభృహస్పతిసమోపిన్ || మెధ్యంబైతుంచరైస్త్వంసాయాహ్నేనాగ్యతశ్శుచిరితి ||

—* మధాకరభదాః *—

ఉశనా || మధాకరమసంక్లృప్తం ప్రాక్ప్రసీతమయాచితం | తాత్కాలికంపవన్తంచైత్తంపంచవిధం
 స్మృతం | మనస్సంకల్పరహితోగృహాత్ప్రస్థంప్రపంచవా | మధావదహరద్యత్తన్మాధాకరమితిస్మృతం | శ
 యోజాత్థాపనాత్పాగ్రిగృత్వాగ్నిధితంభక్తిసంయుతైః || తత్పాగ్నిసీతమిత్యాహభగవానుశనామసిః | భియో
 టనసముద్యోగాత్పాగ్నికై-నాపిశిమవిగ్రహం || ధియాచిత ముతదైవ్భుతంభోక్తవర్తనమనరబ్రహ్మ | ఉపస్థానేచయ
 త్పాగ్నిక్రీంభియోథంబ్రాహ్మణేనపి|తాత్కాలికమితిభ్యాతంతర్గతవ్యంముముటుడ్డా | సిద్ధమన్తంభక్తవనైరానీ
 తంయన్తరంప్రతి | ఉశ్వసన్తంతిత్వాహుముఃసయోమోక్షంఘోషః || భియోపంచవిధాహ్నేతాసోమపాపస
 ఘాస్త్యన్పితాశ్చ|| పితామహః|| అయానితపవక్లృప్తముపసన్తంయద్యచ్ఛయా|జోమయాతనదాభ్యాజ్యం|గ్రాసమా
 గతమస్మృహశ్చతి || క్రతుః || సంప్రార్థితముపస్థానాదసంక్లృప్తమయాచితమ్| తత్పైకాన్తమప్యద్యాదైవ్భుతంమృ
 ణాకరాన్వరమ్ | అయాచితయథాలోకేభ్యోజనాచ్ఛాదనంభవేత్ || నిమిత్తితోధవాస్తీయాత్ప్రకృగ్గుంసప్రకాశ
 యెదితి || పరాశరః|| యతీనామాత్మరాణాంచవృద్ధానాందీర్ఘరోగిణామ్ | ఎకాన్తేనైవదోదోనివికవైగ్యవదినే

దినే! సుజీహోఽతిశ్యశోరోగీదశాంతోవికలేంద్రియః | పుత్రమిత్రగురుభ్యాత్ప్రపన్నభ్యోభైశ్చమాహరేత్ || నాహా
 మూత్రపురీషాభ్యాసనాగ్నిదహనకమణా | సవాయుస్సుశ్చదోషేణనాన్యదోషేణమస్మరీతి || వసిష్ఠః || సూ ||
 సప్తాగారాణ్యసంకల్పితానిచరైర్భ్రమితి || సంవతః || శ్లో || అష్టాభిత్సామసూదాయసమున్యస్తపంచవా | అ
 ద్విప్రత్యత్యతాస్సర్వాస్త్రైశ్చశ్చియాన్యవాగ్యతత్తతి || వా || యత్ప్రసర్వసిద్ధవచనం || బ్రాహ్మణకులేయల్లభ
 తేతద్భుంజీతసాయంత్రాత్రమాంసవజనమతి తదశక్తవియం - ఎకకాలంచరైర్భ్రమితిమన్వాదిస్తరణాత్ ||
 యమః || యశ్చలేత్సవశణేషుభైశ్చమభ్యవహరకం || సనకించిదుపాశ్చియాద్యవత్సైర్భ్రమితిస్థితిః || కాతకబ్రా
 హ్మణే || శ్రుచతుర్వర్ణేషుభైశ్చమభ్యవహరత్యాణిపాత్రాశనం కుర్యాదావధవత్సాన్విశ్చియాత్సానిసంధారణా
 భిశ్చాయథామేదోవృద్ధినజాయతత్తతి || మైతాహుణిశుగ్రీతి || భిక్షార్థం గ్రామం ప్రవిశేదాసాయంత్రదక్షిణేనావిచికి
 త్వక సార్వవర్ణ్యంభై యోచరణమభిశ్చ ప్రవతీతవజమితి || ఆరుణీశుగ్రీతి || యతయోభిక్షార్థం గ్రామం ప్రవిశంతిపా
 ణిపాత్రముదరపాత్రంవా - ఓంహి - ఓంహి - ఓంహి - ఎతదుపసిదంవిస్యపేద్విద్వాన్యవంవేద- ఔ
 వధవదాశ్చసమాదవదాశసమాచరేద్వితి || పరాశరం || వా || గ్రామైకరాత్రవాసిసోనగరతిథాక వసభేషు
 చంచరాత్రవాసినీడవరాపాత్రానిఅభిశ్చ ప్రవతీతవజకంచాతుర్వర్ణ్యంభైశ్చమభ్యవహరతత్యైర్భ్రమితివతత్తతి || వా ||
 సవశణేషుభై యోచరణమావధ్యయం || యదాహబోధాయనః || శ్లో || బ్రాహ్మణకుటియవిశాం మేధ్యా
 నామన్యసూహరేత్ | అశంభవేతుపూర్వగృహదీశోస్త్రోస్త్రమ || సర్వేషామపృథుభేషేతుకృద్వయమశ్చతా |
 భైశ్చతుంశూద్రాదపిగ్రామ్యంరత్నైఃప్రాణావిజానతేఽ||వసిష్ఠః||సూ||బ్రాహ్మణకులేయల్లభతేతద్భుంజీతేతి-మైతా
 యుణీశుగ్రీతి - శ్రీమదశ్చోష్యకాగారంభైశ్చమశ్చియాన్వాధాకరంవేతి || *

—* కలౌసర్వవర్ణాభై యోచరణంపేద్యః. *

వా || ఆపద్యశిసర్వవర్ణాభై యోచరణంకలౌపిద్యం-యతేస్తుసర్వవర్ణేషుసభియోచరణంకలావిత్సరణాత్ ||
 తత్రనాతమః || శ్లో || హవిఃప్రాశ్యయథావమ్యురరాహరోభవేద్భూమి | ప్రాశ్యవమ్యురథాభిక్షునరాహరో
 గృహేగృహే | పాత్రమస్యభవేత్పాద్యైస్తపసిత్త్యంగ్యశానపేదితి || ముండక || శుగ్రీ || పాణిపాత్రముదరపాత్రం
 వాగేహేగేహేవిశేత్సూరభమాత్రానాపరంగృహ్నియాత్ప్రదేపదే ఘంజకృచ్ఛకమలాకులైశ్చసర్వాన్వితి || అ ||
 ఉదరపాత్రస్వయాపదశికేతంయతిధమనముచ్చయే || శ్లో || ఆస్యేసతుయదాహరంగోవస్త్యగయతేమనిరితి ||
 శౌనకః || ప్రాణిపాత్రంచరమోగీనాన్కర్తైర్భ్రమిమాచరేత్ | తిష్ఠకభుంజ్యాన్యర్థభుంజ్యాన్యధ్యేనాచమంత
 తేతి || వా || గోముఖ్యత్వైకరపాత్రవృత్తిరశక్తా పాత్రాంత్రాభియోచరణమాహ విష్ణుః || శ్లో || సంస్కృ
 త్యపణవేనాకభిక్షాపాత్రంయథావిధి | భాస్క-రాభిముఖోభాత్యానంస్త్రైస్తనసాపారికి | సర్వేనాదాయపా
 త్రంకుదండువేదక్షిణేనస్థితి || కణ్వా || నమస్కృత్యతదాదిత్యంసమాకామన్తుపానహాసవశదోపానహాభిక్షు
 చశ్చజేన్మకదాచని ఉదపాత్రంచభిక్షాచకూష్యేర్వతఉపానహేవితి||బోధాయనః|| భిక్షాపాత్రవిశుధ్యర్థమప
 ముచ్చాభ్యుపాసహా | తతోగ్రామంత్రజేప్రదంయుగమాత్రావలోకతత్తి || అతిః || అనింద్యంవైచక్షేదైహంసిం
 వ్యంగేహంతువజయేత్ | అనాన్యతేవిశేషానిగేహేనైవాప్యతేవిశేత్ || నపేక్షేద్ద్యారంధ్రేణభిక్షాంపిశ్చేత్స
 చిద్యతిః|నకుర్యాత్తేక్వచిన్విషంవద్యారంతాడయేత్స్వచిత్ | యతిస్సన్యాసపస్యేసభిక్షాకాత్రవజేద్వృణా||అనిం
 ద్యాత్రిషేయోగిప్రాణాయామశతంవరేత్ | అదృష్టాపతితంసాధుయతిర్వ్యపరివజయేత్ || సతస్యసుకృతంద
 త్యాన్యమస్మృతంప్రతిపద్యతే|తత్రైవగృహస్థస్యసరాశోభిక్షుకోగతిః|హుతందత్తంతపోధితంసర్వమాదాయగచ్ఛతి||
 శింసంస్కృతాచయకన్యాఉదక్యోహేదితాచయా | తయాదత్తంగృహ్నియాత్సాన్విగ్నింగేనాయసేనవేతి|| శౌనకః||
 యత్యాన్యయత్తానంభిక్షాంవేత్ప్రయచ్చతి|సాభిక్షాహింసితాజ్ఞేయనాదద్యాత్తాద్యశ్చేయితితి || అతిః || హి
 కంఘితంసమశ్చియాద్యమృతేనైవజీర్యతే|దాతుఃప్రభువ్యతేయేనతదన్తంవజయేద్యతి||ఉచిక్యాహేదితంచాన్తంది
 గానాంశూద్రచారిత్వం | ప్రాణ్యంగేనాయసేన్లైప్రతదన్తంవజయేద్యతి||విప్రణంకల్పితంపూర్వమన్తంచేవా
 కారణాత్ |వజయేద్దాద్యశ్చేభిక్షాంపరబాధాకరింతతేతి || బోధాయనః || శ్లో || భిక్షాంసదహ్యోపంచాహంస
 త్తాహంవాకథంచనయన్విగృహేజనామాభ్యాన్త్రజేచ్ఛండాశ్చేత్సత్తి | ఎకత్రలోభాద్యోభిక్షుఃపాత్రపూర
 మిచ్ఛతి | దాతాస్యగమవాహన్విభోక్తాభుంజీతకల్పిషమయాతుపర్యుపిత్వాభిక్షానైవేద్యకల్పితాతుయా | తాను

భోక్త్యాంవిజానియాద్ధాతాచనరకంప్రజేత్ | ఆయసేనకుపాత్రేణయదన్యముపదీయతే | భోక్త్యావిషానమంఘ్రై-
 దాతాచనరకంప్రజేత్ | స్వయమాహృతపక్షేః పున్యయంతీజేమహాపునః | ఘంటితపటాశ్చక్రకరంజానాంచపణ-
 కః | కుంభితిండుకయోర్వాపికోవిదారాకయోస్తథా | ఆపద్యపినకాంస్యేకుమలాశీకాంస్యభోజనః | సావణేరాజ-
 తేతామ్రమయేవాత్రపుసేనయోఽతి ||

—* భిక్షాపాత్రనియమః *—

తత్రమనుః || శ్లో || అలబూదారుపాత్రంవామ్యస్తయంవైణవంతథా | ఎతానియతిపాత్రాణిమసాన్వయం
 ఘనోబ్రవీత్ || అత్రైజసానిపాత్రాణితస్యస్యనిరవ్యతానిచ | తేషామద్విత్ప్రకృతంశాచంశ్చసానామివాద్వరభి ||
 యాజ్ఞః పల్యో || యతిపాత్రాణిమ్యేద్యేనదార్పణామయనిచ | సతిలంశుద్ధిరేతేషాంగోవాత్రైశ్చవఘుషణమితి ||
 టీ || శుద్ధిః తత్రభోజనేకృతేమృజ్జలగోవాలఘుషణశ్చేమృద్ధిర్యథా || యదాహదేవలం || సూ || తద్వేచక్రంగృహేద్యై
 కాంతేతేనపాత్రేణవాన్యేనవాతూప్సీమాస్థాయభంజితేతి ||

—* కతౌభిక్షాపాత్రభోజననిషేధః *—

తత్రప్రతితామహః || శ్లో || ద్వాపరాదియగ్నేష్యపాత్రభోజీభవేద్యతి | కతౌవైవతుఘంటితస్యపాత్రేయో-
 గవిత్తమభితి || కణ్వః || తామ్రంపణంబంధపామాణంయతినాంపాత్రమీరితమితి | అత్రితి || టేమంపాత్రంబంధపామాణం
 తామ్రంపణంపుటంతథా || ఉత్తరీయతిపాత్రాణిబ్రహ్మదావిశ్వయోనినేతి వ్యాసః || ప్రత్యక్షపాత్రంఘంటితాద్వి-
 ప్రత్యక్షయేత్తుతత్ | అక్షవాన్యదుపాదాయపాత్రభంజితనిత్యశః | భక్త్యామనసంజేత్వాత్రంయత్రామాత్రమలం-
 సః || ప్రత్యక్షపాత్రాణిపాదాచనమాచమయధావిధి | ఆచిత్యంబంధకయత్వాన్మంఘంటితప్రాప్త్యాభోక్తరగిభ్యవ్యపా-
 త్రాహుతీంపంచగ్రాసానష్టేనమహితః | ఆచమ్యదేవంబ్రహ్మగంధాయాతపవశేస్వరమితి | బ్రహ్మచారిణః || సూ || తస్య
 పాత్రాణోగార్హపత్యోపాసోన్వాహర్యపచనోవ్యావలహవసీయఉదానామానోసభ్యావనశ్చైవ్యపంచమా ఎతేగ్రయ-
 ఆత్మనేత్రజుహూలిసంపత్తస్యజ్జ ఆత్మసేవ్య ఆత్మజతత్త్వలక్ష్మనంయేమంసయతీతి విజ్ఞాయతేభూతేభ్యోనయాపూ-
 వణంసంవిధ్యజ్యేషమభిప్రసంస్పృశ్యేగదధవత్పాగ్నీయాదితి || ఆత్మలాయనః || శ్లో || ఉవాచ్యత్తస్యభోక్తృశ్చం-
 ద్యాతీత్రమకదకమమ్ | ప్రత్యక్ష్యాంతహిణేతేదేభిక్షాపాత్రంవిధాయతు || మృత్రియేనమృదక్వాదౌమాస్తౌప్రయో-
 శయేదక్ష | ఆచమ్యభక్తిరాయమ్యప్రాణాంస్థువునరాచమేత్ | ఆహారసంవిధింశ్చ త్యాగంచప్రాణాహుతీంశ్చైవైతి | మ-
 హాభారతే || ఉక్తస్యకాలపక్వానికామాయకటుకానిచ | నాస్త్విదయేతఘంజానిరోరాసంశ్చమఘరాత్సప్తేతి | ఆత్మలాయ-
 నః || లాటైలశునహం గాదీంస్తాంబూలంపుష్పమంజుషమ్ | మఘమాంసమశూతాచిత్రైలాంశ్చాపివివజయేదీతి || యమః ||
 ప్రక్షిప్తంప్రణవేనైవహుతమధ్యాజ్ఞికాదిమ్ | శరీరంపాణవస్యశ్చేదన్మంత్రపాణలేవమేత్ | గంగాశోయాదియ-
 క్తాంతుభిహంయోగ్యోహియోగవిత్ || తత్రీక్రతుశ్చైరిష్ట్యాఫలంప్రాప్నోతిమానవః | సాంతాపనసహస్రంబుచాంత-
 యణశ్చతానిచ | అశ్వమేధాప్తకంవైవతర్కిస్త్యేషమమత్తమితి || ఛాందోగ్యశ్చుప్తిః || ఆసారశుద్ధాసశ్చసంస్కృతస్య
 శుద్ధాధునివాన్మృతస్త్రితలంశేనస్వగంధీనాంప్రమోక్ష్యతి || విష్ణుః || శ్లో || తుంయవాగంతక్రంతవాపయాయావకశు-
 వవాఫలంమూలంవివకంవాకణిశ్చాకన క్రవః | ఇత్యేతేనై శుభాహారాయోగిసన్నిధికారకాభితి || యమః || ఆహారస్య
 చతుర్థాంగమరణంవాప్యహరేద్యతి | యదావైవారుజశ్చక్రప్రసంగంతత్రవజయేత్ | అన్యసంగాద్భులంబ-
 ర్యోవిషయానక్రీరేవచ | కామఃక్రోధస్తథాలోభోపతనంసరకేతరా | అష్టాగ్రాసామసేప్రీక్ష్వాదశరణ్యపాసనః |
 ద్వాత్రింశత్సుగృహస్థస్యయథేష్టంబ్రహ్మచారిణభితి || తత్రగ్రాసప్రమాణంన్యాఘ్రిజహః | చతురంగులముత్తేంద్రచతు-
 రంగులమాయతేమ్ | ఎతగ్రాసప్రమాణంతువ్యాఘ్రిణపరిభాషితమితి || జాబాలః || నిమంత్రితస్తనస్నాన్యసీయచిత్రే-
 తంసమాచరేత్ | లోభస్త్రుతప్రవతేతపతతేచనసంశయః || యత్ప్రంచిద్దీయమానంతుగృహిణీకరసంస్థితామ్ | భి-
 క్షాంభిక్షునగృహ్స్థీయాత్పాకయోనిషుజాయతభితి || భిక్షాంసంసరియమః || అభింధుర్వకుశాగ్రేణమాసీహ-
 శీసమశ్చుతే | న్యాయతోయమభిజతుపూర్వోజ్జాన్తివిశిష్యత | తద్దకాంచనపక్షేనగవాంమూత్రేణయావకమ్ | పి-
 బేద్వాదకపక్షాణితస్తద్వేచక్రంసమభవేత్ | కాకభతుంచయోభయేద్యోన్యయావకభతుకః || సర్వేభిక్షాభుజస్తస్య
 కలాంనాహంబంధజీమినస్తైతంపరిభాకాన్మంసచస్తైతంప్రతిగహః | సామపానసమంబైతంతస్మైతేభిక్షావ-
 తయేదీతి || శాతాతపః || భిక్షామృధాకరీనామనర్వపాపప్రణాశిన్ | భిక్షాహంబంధాసరాహంభిక్షావైవప్రతిగహః ||

శ్రోత్రియాన్తపవైశ్చంవహుతశేషంచయద్ధవిః|అనభావోధయేత్పాపంతేషాద్విరివకాంచనమ్| గంగాయాస్సల్లిం
 పుణ్యంపాలగ్రామగిలాతథా|భిక్షాన్తపంచగవ్యంవపవిత్రాణియగేయుగే | నక్తాత్పరశ్చపవాగశ్చపవాసాదయా
 చితమ్| అయచితాత్పరంభైశ్చంవహుతశ్చైష్యేణవతయేదితి||మేధాశ్శిఖి||బహుస్త్రింపవ్యతేయత్రమన్యంతేయత్రమా
 నవాః|అనుద్విగ్ధాఃప్రయచ్ఛుభితంഗ్రామంయత్సతోవ్రజేత్ || పంచన వ్యగ్రహణాంతుభిక్షామిచ్చేత్ప్రియావతామ్|
 గోదోహమాత్రమాకాంతేస్త్రిషాన్తంసంపునర్వ్యశేత్ | వివాదంజోడపాత్రంతునగచ్ఛేద్ధృతిసత్తమః|భిక్షాకాలే
 దండమేవమోదపాత్రంకదాచనేతి || దత్తాత్రేయః || భైక్షాదన్యంనయాచేతనచైవోపవిశేత్సర్వచిత్|ఉద్యతాం
 నావమన్యేతనచైనాంశాన్యేత్సనః|ఆత్మసమ్మితమాహారమాహారేదాత్మవాక్యతిః | అత్యంతయిధితస్యాపిసమా
 నివేషజాయతే | మితాశనోభవేస్త్రిత్యంభిక్షుమోక్షువరాయణః | కామదపాపదయోదోహానభవంతిమితాశిన
 ఇతి || విప్రుః || యదిభైక్షంసమాదాయపర్యుషేద్యోగవిత్తమః| సపర్యుషితదోషేణభిక్షుభవతివైక్రిమిః| సప్య
 త్రస్యగృహేభిక్షేన్నతేష్యేవనిత్యశః| అభావేబహుగేహానాం తెషుభిక్షేదలోలుపః | అన్యపాత్రపాదిభావై
 గవ్యకచ్యేత్సన్జయః| రాజతేతామృతావశేతత్రాయంనాస్తివైదిః | సావశేషాభవపాత్రేషుతామృతావ్యమ
 మేషుచ | భుంజక్భిక్షుర్నచూష్యేత్తమావ్యతేతత్పరిగ్రహత్ || భుంజితపణకపుటకపాత్రేపావాగ్యతోమునిః|భు
 క్త్వాపాత్రంయతినిత్యంయోజయేత్సంప్రపూర్వకమ్ | నచూష్యేత్సన్యతత్పాత్రంయేజ్ఞేషుచమసాశ్చసాత్రాచమ్యనిరు
 ధ్వానురుపతేష్యేతభాన్తురత్ | జపధ్యానవిశేషేషుదినశేషంనయేద్బుధః| కృతసంధ్యస్తతోరాత్రింసయేక్షేవగృహేది
 ష్టతి || దక్షః || ఇతిహాసపురాణాభ్యాంవృత్తసప్తమకానయేదితి || అంగిరః || పురాణశ్రవణాద్భక్తిరూపా
 ప్యాపప్రవతఃతేభక్త్యానివిన్యతాముక్తిస్తస్మాత్పూరాణమభ్యసేత్|తదభ్యాపాత్పరంబ్రహ్మభావమాపద్యతేమనిరితి||
 పునాస్తితిః || బంధమోక్షవిభాగజ్ఞోబంధాచ్ఛేష్టాక్షణేచ్ఛయా | ఉపాయాన్యేషణేయక్రొత్సముచ్యేత బంధ
 నాత్|యథాచిత్తంసమాయుక్తంబంధోర్విషయగోచరే|యదినారాయణేశ్వరంకొనముచ్యేతబంధనాత్|తత్ర-మ-
 యన్మబంధాయసావిద్యాయావిముక్తయే | ఆయాసాయావరంకమక్షాదిద్యాన్యాశిల్పవైపుణమ్ | లోహితార్కము
 హసితసంధ్యామాతారకోదయాత్ | హృత్పద్మకోటరావాసంచిన్నాత్రంజ్యోతిషంహరిమ్ | ధ్యాయేన్నారా
 యణంహ్యకాశ్రీకృత్వాప్రాణసంయమాక్ | తావద్ధ్యాయేత్సనర్యావన్నిద్రావతముపాగతః | సుప్తాశ్చివేపున
 ర్యాయేత్త్విష్ణుః|ధ్యాయేజ్ఞపస్వసః || ప్రాగ్రాత్రేవరారాత్రేచమధ్యరాత్రేచమాహితః|సంధ్యాస్సప్త్వివిశేషేణచిం
 యేన్నత్యపిష్టంసమీకృత్వావృత్తపృథిలయేవిష్టాఃఖ్యంవిశ్వశంభువమ్| ఆత్మానంసర్వభూతానాంపరస్తాత్రమసం
 స్పృశమ్|సర్వస్యాధారమవ్యక్తమానందంజ్యోతిరవ్యయమ్|పురాణపురుషంశంభుంధ్యాన్ముచ్యేత్బింధనాత్ | మ
 తావృషభకన్యమాత్మానంసర్వస్మాదేవకేవలమ్|అనందమక్షరంజ్ఞానంధ్యాయాతవపునఃపునః| తస్మాద్ధ్యానరతేనిత్య
 హర్షవిద్యావరాయణః | జ్ఞానంసమభ్యసేద్భక్తిహృదయేనముచ్యేతబంధనాత్ || తత్రశ్రీయతే || వమాసుధుచ

అథచాతుర్మాస్యవిధిః *—

లగతి || అత్రి || చతురోయంపశేన్నానాపాషికాద్యావధాపివా| వృద్ధానసుక్తేషుచేవనమస్కృత్యవిధా
 తః|అనేనవిధినాభిక్షురామాధ్యాంసునమహితః|స్థానాభావాద్యైజ్ఞేజ్ఞావద్యావద్యవతింవహమీ | ప్రాయశ్చిత్తేన
 ముచ్యేతపంచమ్యాధ్యంలవజేద్వది||శ్రీయోపస్థితిభావజామృతుసంభిషువాపయేత్ | చాతుర్మాస్యగృహధ్యేతువజా
 మేద్యపనయతిః|ఆమాధ్యంపౌణమాస్యాంతుభారయేద్యపనయతిః | తెషుమాసేషుకౌడిన్యతుసంభావవాప
 షిత్|నదిశ్చనతరేతైషుక్రోశామాధ్యంసంచవ్రజేత్ | వాపయేద్బుధికౌడిన్యత్రరెద్బుధివానదీమ్ | ప్రాణాయా
 మంత్రింతత్యత్వాపశేష్త్రిశశేతత్రయమ్|వమాభేదంయతిఃకుర్వాద్బుధికీర్షినాపది | ప్రాజాపత్యేనకృచ్చేణ
 బద్యతేనాత్రసంతయతి || పుత్రసంప్రదాయదివ్యచనమ్ | గుహాన్యత్యాగిరస్సంతఃక్షాశనంతదనంతరమ్|ఆవ
 యమాగృహేయత్పాత్రవాసాఃక్షౌరమాచరేత్ | అంతర్భాగయత్పృణంకించిత్తత్రేష్యేవయేద్యతిః | క్షురంసదంతశం
 వతధానభినికృంతసమ్ | అభిమంత్యద్విషద్యారంప్రణజైః|సోక్షయేజ్ఞతమ్| క్షురమాదాయతారేణత్తశుకేశా
 వ్యత్యవ| నాసాస్థితాకృతకాలమాన్యత్సేనప్రయతోయతిః | కారయేత్కరపాదస్తంభానాంచనికృంతసమ్|ద్విష
 న్యంసనిమజ్యాపుతీరంగతోవపిశ్యచ | ప్రతిహ్నానంద్యిషద్యారంకరార్చాభ్యపాదయః | మృదందద్యాన్ముఖే
 వప్రతివారంజలంతథా| తతోజలప్రవిధ్యాగిరతలివ్యనన్యదా | ద్విషద్యాన్సనిమజ్యాతప్రతివారంమృదాపునః|

పురుషస్వస్వతః తీరంగత్వాగంధూషమాచరేత్ | పంచైకాదశవారాంశ్చ సమ్యగచమ్యయత్నతః | ప్రాణాయామాం
 ప్రధానర్యాప్తంకైకాదశసంఖ్యయా | యేరస్మానంయతీనాంతువ్యాసాద్యైశ్చైవకథితమితి || అగ్రః || వపనానం
 తరంస్మాత్వా పూజయేత్పురుషోష్ఠమితి || యతిధర్మః సముచ్చయే || దేవంకృష్ణం మునిం వ్యాసం భాగ్యకారం గురో
 గురూమ్ | గురుం దేవంగణాభ్యుత్తేరుగాం దేవీం సరస్వతీమ్ || వా || గణాగణేశః - అన్యతః తైత్రితపాలః
 తత్రమధ్యేకృష్ణసంతుల్యమారసనకనందనసత్పుజాతాః - తద్దక్షిణతో వ్యాసమమంతం జైమినివైశంపాయన్వతీర్లా
 వానతో భావ్యకార సద్భూతా విశ్వగుహ తోటక హస్తామలకాచార్యాంశ్చ పూజయేత్ || భగవతః పురతః || గురు
 పరమగురు పరమేష్ఠి గురునాగ్నావహార్యాంశ్చ పూజయేత్ - యథాదితం లోకపాలోక్ భగవత్పాశ్చ యోః
 బ్రహ్మశంకరోచప్రణవాదినమోంతైస్తత్తన్నామభ్యేపూజయేత్ - తతోగోపీ చందనమృత్తికాదంత కాష్ఠదోరకాది
 దవ్యాన్నానవతుప్తయవర్యాప్తమృత్తికాదంతకాష్ఠాది సంగృహ్యేయాదితి || అగ్రః || అసంకల్పబంధేశుమానాన్వై
 వాషిః కానహనివత్స్యామీతసంకల్ప్యమనసాబుధిపూర్వకమ్ | ప్రాయోగప్రాప్తపీపాగిణిసంకులంవత్క్షణ్యశ్చతే |
 ఆమాధ్యాదిదతుమా సంకాఠికాం తంతుసంపసేత్ | మాధవశ్చ శురోమాసాః సర్వభూతహితాయై | స్వాపం
 యాస్యతే శేషాంశలత్క్రైస్సహజగత్పతిః | సుప్తత్యైవోష్ఠితోయావన్నభవేత్సనాతనః | అహంతావస్థినత్స్యామి
 సర్వభూతహితాయైవైత్తితి | శాతాతపః || దిగ్విహితేంద్రియగ్రామోయత్రయతథవేద్యతితి | తత్రతత్రకురుతైత్త్రంజైమి
 శంపుమరంతభేతి || అగ్రః || పితౄభ్యాతాస్యసామాతాస్సుమాజాయానుతస్తథా | జ్ఞాతిబంధుసుహృద్భగో
 దుపితాతత్పుతాదయః | యస్మిన్ దేవేవం శ్రేయోనత్రదివసంవసేత్ | ముచూతమమినాసితదేశేసోపజితేయతితి |
 ఉపద్రవేశువససేనమాధినోపజాయతే | చాతుమాస్యేవకాఠికాగ్నం యేరంకుర్యాన్నచాంతరా | దేశకాల
 విరోధేతుభాద్రపద్యావపిశ్చివితే | చతుశ్శ్రాశాంతరాయత్రపదీభవతికత్రచివితే | పయోంతేత్రగంతవ్యమాపస్తంబ
 వహోయథా | సర్వదావందనంకుర్యాదురోదేశవ్యయతైస్తథా | ఆపంచమీసమస్య-ర్యావతిక్రాంతేచపర్వణి | త్రిము
 హూతాధికంగాహ్యంపర్వతైరప్రమాణయః | ప్రణతంప్రయతిమ్నా-యాదాశిష్టంవ్యాసశాసనాత్ | నారా
 యణితేచబుద్ధియాస్సౌగతాయవివృద్ధయత్తితి || వా || అప్యగతాచారాదికంసంప్రదాయమాలం యథాసంప్ర
 దాయం చేదితవ్యం | హరితః || శ్లో || సర్వేషామాశ్రమాణాంతుసన్యాసేహ్యుత్తమాశ్రమా | సవివాత్రసమన్యస్యా
 ద్యైస్త్వస్త్వాగవతిః | బిష్టిమంపరమోహంసన్యాతేన్నారాయణస్త్వైతితి | యతీయంపూజయేన్నీత్యంవిష్ట
 ప్రేనప్రపూజితే | అష్టాక్షరేమంత్రేయతిర్మత్రసమస్యైతిత్వైత్తతనారాయణోహంతిప్రాణినంపాపంపరమ్ | అ
 ప్నాక్షరేణమంత్రేణనమోనారాయణాత్తనా | శుశీలోభక్షిభావేనవిష్టురూపీయతిర్మతః | స్వధర్మస్తాన్యతీన్స్వధర్మా
 దేవాంశ్చప్రణమేద్యతి | నాన్యమాశ్రమిణంకించిత్యైశ్చస్తమవేతన్నమేత్ | అపిశాస్త్రసమాయుక్తంసదాచారసమ
 స్వితమ్ | నాధువృత్తంగృహస్థాధ్యంసమస్యైత్సచిద్యతితి || మనుః || ప్రాణాయామైకహేద్దోషాధారణాభి

—* ప్రాణాయామవిధిః. *

శ్చక్షిత్వివమ్ | ప్రత్యాహరేణంసంగాధ్యసేనాశిశ్వాకగుణానితి || వసిష్ఠః || ప్రణవేనైవకుర్యాచ్చప్రాణా
 యామాన్యశిమహం | రేచకంనామమాగేణాపూరకం దక్షిణైతథా | కుంభకంతుతయోహికనగద్యమంహృదితితి ||
 చతుర్వింశతిమావృత్తింబత్తింశద్వాదశాథవా | ప్రణవస్యస్తరేత్సస్యాత్వాప్రాణాయామోతిమలభతి || వేద
 స్వతః || ద్వాదశావతిః తంయత్ప్రణవస్యమమోహృది | ప్రాణాయామోయతే | ప్రోక్షంప్రాణాయామ్యహోమి
 తితి || కూమరపురాణే || ప్రాణప్రదేహజోవాయురాయామస్తస్మిరోధామ్ | మాత్రాద్వాదశకోమందశ్చ
 తుర్వింశతిమాత్రకః | మధ్యమః ప్రాణసంరోధః | త్రింశత్పాత్రకోమతః | సగభః మాహుస్సజవమగభః మజవంబు
 ధాభి | రేచకేపూరకతైస్త్వప్రాణాయామోధకుంభకః | రేచకొజస్రిశ్వాసాత్పూతః స్తస్మిరోధకః | సామ్యేనసంస్థితి
 ర్యాసాకుంభకః పరిగీయత్యతితి || శౌనకపరిశిష్టి || సూ || యావత్యోరేవకేమాత్రాప్రావద్విగుణాన్బురకేపద్వా
 త్కుంభకేతాతుగుణ్యవప్తమాత్రోరేచకః | షోడశమాత్రేపూరకోద్వాత్రింశత్పాత్రః | కుంభకృతిమధ్యమస్తోడశమాత్రోరేచ
 కోద్వాత్రింశత్పాత్రః | పూరకోస్తవప్తిమాత్రః | కుంభకృతిప్రాణాయామః - అకారకాలోమాత్రాప్రాయశ్చైత్రం
 చైతత్సర్వమదుహృతేష్యతి || శ్లో || రేచకందక్షిణైస్యస్యేత్పూరకంవామనాసికే | అంగుఠాంగులితైస్త్వంప్రాణా

—* అథ యతేనామధ్యని. *

యామంసమాచరేత్ | ప్రాణాయామైకనిష్ఠస్యసంఘీర్ణపిరులభిమతి || తత్రవ్యాసః || ద్వావేతానవపీర్యతాసురా
తాంబూలమేవచతస్మాత్సర్వప్రయత్నేనతాంబూలంవజయేద్యతః || మాద్యతిప్రమదాంబుష్టాసురాంపీత్వాపీమా
ద్యతితస్మాద్దృష్టమదాంనారీంహారతఃపరివజయేత్ || శల్పంవ్యాఖ్యానియోగశ్చకామోరాగఃపరిగ్రహః | అహంకా
రోమమత్సంపచికిత్సాకమఃసాహసమ్ | ఎకాన్మంపదమాత్మశ్చేగంధపుష్పవిభూషణమ్ | తాంబూలాభ్యంజనేక్రీడా
భోగేకాంతారసాయనమ్ | సంధిశ్చవిగ్రహబాలాయానంమంచకంశుక్లవస్త్రకమ్ | శుక్లాత్సగోక్షదివాస్వాభితూధార
స్తుత్రైజనః || ఎతానివజ్జీయేన్నీయంతియాత్రపురిషవత్ | సన్నానిమాచకేధియుఃపుత్రాదినిధకేశుతే | పితృ
మాతృశ్చయంశుత్యాన్నాత్వాశుభ్యతీసాంబరః || అన్నదానపరోభియుఃభితూదానపరోగృహీ | ఉభాతామంద
బుద్ధిత్యాత్మాతీనరకశాయినౌ | యస్తుప్రవృత్తిభూత్యాపునస్సేవేతమేధునమ్ | వష్టిర్వృషఃసహస్రాశివిష్టాయాం
బాయతేక్రిమిః | నకించిత్రైశ్చజాదన్యదపానాద్దంతధావనమ్ | వినాభోజనకాలేనజాతుచిదృశ్యయేద్యతిరితి || అంగి
రాః || సగృహసంచైవయ్యత్వాపునరుత్తిష్ఠతేద్విజః | నతస్యసిష్టృతిఃకార్యాస్యధమాత్పుష్ప్యతస్యచ | ఆరూఢో
స్తేష్ఠికంకమఃపునరావత్యయేద్యతః | ఆరూఢపతితోజ్ఞేయస్సర్వధమఃబహిష్కృతః | చండాళాఃప్రత్యవసీతాఃపరి
వ్రాజకతాపసాః | తేషాంజాతాన్యవత్ప్రానిచండాశ్చైస్సహవాసయేదితి || నైష్ఠికానాంవనస్థానాంయతీనామవశీకా
నామ్ | శుద్ధానామపిలోక్స్త్రిన్ప్రత్యాసత్తినఃవిద్యతేఇతి | దక్షః || పరివ్రజ్యాంగృహీత్వాశుయస్సృధమేనతిష్ఠతి ||
శ్వపాచేనాంకయిత్యాతంరాజాఃఘృంప్రవాసయేదితి || యమః || యస్తుప్రవజితాజ్ఞాతః ప్రవ్రజ్యావసితశ్చయః |
తానుభౌ | బ్రహ్మచండాళౌపాత్రీహవస్తృతౌయమృతి || సంవతః || సన్నత్యస్యదుమకతిఃకశ్చిత్ప్రత్యాపజ్జీవజ్జేద్యతః |
సకుర్యాత్కృచ్ఛమశ్శాంతిష్టాపాత్ప్రత్యసంతరమితి || బహ్వృచపరిశేష్టే || పతత్యసాధువంభియుఃయస్యభిక్షో
ద్యాయంభవేత్ | కీహూర్వరేతడిత్యగోక్షవ్యసంగహఎవచేతి || వా || అత్రానంత్రఆచమనాదిస్వాధారణోధమః
తత్తదవసరేవత్యతే || వ్యాసః || మోక్షాశ్రమంయత్సరతేయథోక్తంశుచిస్ససంకల్పితబుద్ధియుక్తః | అనిధనంజ్యోతి
రివప్రశాంతంసబ్రహ్మభావంవజతేద్విజాతిరితి || ఇతియతిధమాః.

ఓం తత్ సత్

ఇతి శ్రీవైద్యనాథవిరచితశ్చృతిముక్తాఫతే
వల్లభాశ్రమధర్మనిరూపణంనామప్రథమఃపరిచ్ఛేదః.

సమాప్తాయంవల్లభాశ్రమధర్మకాండః.

